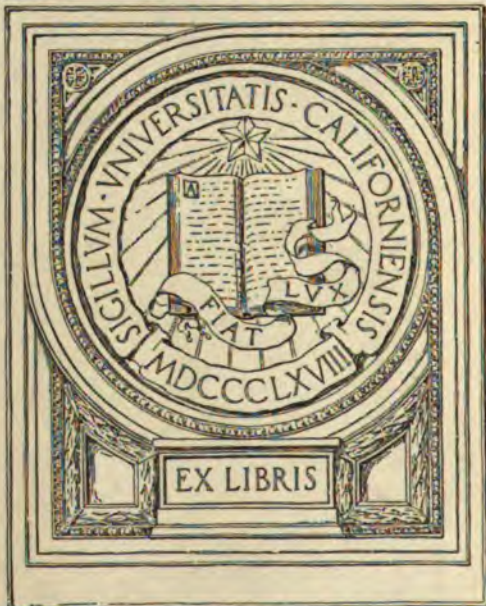

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

J. v. van Gelderen

GULDENS-EDITIE.

No. 13.

GRAAF PEPOLI.

EERSTE DEEL.

GRAAF PEPOLI.

DE ROMAN VAN EEN RIJK EDELMAN.

DOOR

Mevr. A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT.

EERSTE DEEL.

TE ARNHEM,
BIJ D. A. THIEME.

—

1860.

SNELPERSDRUK VAN H. C. A. THIEME, TE NIJMEGEN

INHOUD.

I.

GRAAF PEPOLI.

Wij vinden den jongen edelman, waarvan hier sprake is, in Bologna — wij zien hem in zijn eigen huis, omgeven van verscheidene personen, meest allen van zijnen leeftijd, en naar het uiterlijk aanzien ook zijns gelijken in rang; er heerscht tusschen hem en dezen zekere mate van gemeenzaamheid en die vrije toon als van zelve door vrolijken kout bij gelijkheid van stand en jaren wordt te weeg gebragt: het waren ook zijne vrienden, zijne verwanten, zijne medgezellen; maar toch was er in hunne houding tegenover den Graaf iets alsof zij hem bij zwijgende overeenkomst voor hunnen meerderen hadden erkend, aan wien zij eerbied en onderwerping schuldig waren. Dit bleek uit de wijze, waarop zij naar hem luisterden en hem naar de oogen zagen bij hetgeen zij zelf zeiden, uit hun toejuichen en glimlagchen bij iedere zijner aardigheden, zelfs al waren ze noch geestig noch fijn, zelfs al deed hij lagchen te hunnen koste en

bovenal in de voldoening die zij schenen te smaken, als hij acht sloeg op hunne woorden of welgevallen liet blijken in de scherts, waarmede zij als om strijd zich vermoeiden hem te verlustigen. Hij zelf neemt ook zonder omstandigheden den toon aan van een meerdere zoo vaak het hem invalt, en uit alles is het kennelijk, al heeten zij zijne vrienden en verwanten en al noemt hij hen zijne makkers en goede gezellen, dat ze inderdaad niets beters zijn dan zijne vleijers, zijne parasiten, die op zijn wil en wenk wachten, als op den wil en wenk van hunnen heer. Toch was hij noch hun meester door zijn rang, noch hun meerdere door zijn geest; hij was geen regerend vorst om hovelingen te hebben, noch een uitstekend staatsman, wiens schranderheid en invloed hem overwigt gaven op die anderen. Al het ontzagbetoon, al de belangstelling, al het vriendschapsgebaar, al de eerbiedige hulde waarvan Graaf Johan Pepoli het voorwerp was, had slechts eene enkele oorzaak, die niet lag *in* zijn persoon maar in zijne bezittingen.

Het is zoo, hij was de aanzienlijkste edelman van Bologna..... maar daar waren bij hem neven van Kardinalen, zonen van Romeinsche prinsen, toekomstige erfgenamen van kleine Italiaansche staten.... zijn rang verbrak de gelijkheid niet — maar — zijn geld. Hij was rijk, onmetelijk rijk, zoo rijk dat hij mild kon zijn zonder omzien of nadenken, en hij was mild tot uitsporigheid toe, en iedere dienst, die door geld te bewijzen was, werd door hem verleend op het eerste verzoek zijner gunstgenooten; veeltijds zelfs stortte hij zijne giften

rondom zich uit met zoo kwistige hand, dat het vragen overbodig werd; het is ligt te berekenen wat zulk een man gelden moest in zijnen kring, in een tijdperk waarin de Kerkelijke Staat, ja gansch Italië lijdende was onder algemeene verarming en verval, waarin menigte van aloude Romeinsche familiën wegkwijnden aan den geheimen kanker der armoede, te midden van blinkend praalvertoon, waarin een groot deel van den jongen adel gebukt ging onder een last van onbetaalbare schulden, die hen als tot de vassalen maakten hunner schuldeischers, tenzij ze de magt of de onbeschaamdheid hadden, dier beulen te zijn en te vertreden waar zij niet hadden om te voldoen; terwijl de spilzucht en de losbandigheid gestegen waren met het geldgebrek, zoo als gewoonlijk de behoeften, die de zonde en de zinnelijkheid zich scheppen, geprikkeld worden en verscherpt worden door de belemmeringen die zij vinden en die bestemd schenen ze te verstikken. Allerlei misdaden, allerlei geweld, allerlei laagheid, waren het natuurlijk gevolg van dezen onnatuurlijken maatschappelijken toestand, en hoewel de hervormer van deze verschrikkelijke wanorde reeds plaats genomen had op den Roomschen Stoel in den persoon van den geduchten Paus Sixtus V — zijne hervorming was nog slechts in aanvang, en was nog verre van hare louterende werking te doen op de gemoederen, al vermogt ze reeds hier en daar de woestheid der uiterlijke gedragingen te beteugelen. Hiermede is niet gezegd dat de jonge edellieden, die op dezen stond Graaf Johan Pepoli omringen, juist van de schuldigsten of verachtelijksten waren, of dat er bijzondere mis-

drijven voor hunne rekening lagen — maar alleen om te doen inzien dat de rijke Graaf niets noodig had dan zijn rijkdom, om het voorwerp te zijn hunner bijzondere hulde en onuitputtelijke vleijerijen.

Of hij zelf daarvan evenzeer overtuigd is als wij, durven wij niet verzekeren; waarheid is het, dat hij dit alles ontving alsof het hem toekwam, zonder er over na te denken. De rijke erfzoon der Pepoli's was van zijne eerste kindschheid af aan zoo gewoon geworden aan deze schatting, dat het hem alleen zou bevreemd hebben, zoo ze hem *niet* ware gebragt, maar tot zulke bevreemding had hij tot hiertoe geene gelegenheid. Niemand dacht er aan spitsvondig te onderzoeken of hij ook verdiende bemind en geëerd te worden, om andere oorzaak dan zijn goud, en voor ons ook is het nog niet het oogenblik tot dit onderzoek. Vooreerst zij het ons genoeg te weten, dat eene natuurlijke goedhartigheid en zijne aangeborene edelmoedigheid hem bewaarden voor groven hoogmoed en koude laatdunkendheid tegenover anderen; dat de gewoonte om alles voor zich te zien buigen in hem geene heerschzucht had ontwikkeld, en dat de ondeugden die men bij hem miste, hem gemeenlijk als deugden werden toegekend; dat zekere mate van *bonhomie* en goêlijke hoffelijkheid zelfs zijne overmoedigste luimen verzachtte voor zijne omgeving; dat hij eene opvoeding had genoten naar zijnen rang, en dat hij er zijne winst mede gedaan had; dat zijn vernuft beter was gescherpt dan zijn oordeel, omdat hij er zijn lust in vond met het eerste te schitteren en het laatste uit gemakzucht ongebruikt liet, tot meerdere vreugd van zijne hove-

lingen, die van zijne scherpzinnigheid niet veel profijt hadden te wachten. Rekenen wij even na.... een schatrijk jong edelman, die noch ēen zot is, noch een tyran, die niet gierig is en niet hoogmoedig, in wien men geene hartstogten kan opmerken die van een boos gemoed getuigen, die milddadig is en hoffelijk, die vernuft en kennis heeft meer dan hij in den regel de moeite neemt te gebruiken, zou die wel niet eenige aandacht waardig zijn? Zelfs voor hen die geen plan hebben zijne hovelingen te worden? Ons dunkt van ja, ware het ook alleen om na te gaan wat hij mist, bij alles wat hij heeft, en zoo wij ons niet bedriegen, is dat meer dan een mensch missen kan om een groot, om een goed mensch te zijn, meer vooral dan een rijke kan missen om aan de verpligtingen van den rijkdom te voldoen. Zoo het eene groote kunst is rijk te worden, is het zeker geen mindere, een goede rijke te zijn, en is men dat niet, dan heeft de rijkdom hare groote gevaren, die altijd op het hoofd van den rijke nederkomen, of op zijn hart, of op zijn geweten, waar die wigtige schatten blijken zullen een loodzware vracht te zijn; maar het is niet waarschijnlijk dat de jonge Graaf Pepoli aan deze dingen denkt, te midden van de bedwelmende vrolijkheid en de luchruchtige scherts, waarmede men hem tracht te verlustigen, niet zonder goede uitkomst, voorwaar! Wij zien hem neêrvallen op de zijden kussens van zijn divan, onder een schaterend lagchen, dat door al de anderen wordt nagevolgd, terwijl de *cavaliere*, die de algemeene lustigheid heeft te te weeg gebragt, fier op zijne zegepraal en moede van de inspanning, zich in een' armstoel werpt, en een be-

diende wenkt die zich haast hem eenige verfrissching aan te bieden, want de namiddag was warm; de zon trok hare verzengende stralen nog slechts langzaam terug, nog altijd moesten zij geweerd worden door jalouziën en dikke zijden gordijnen, en hoewel het betrekkelijk koel was in Pepoli's ruime bovenzaal, waar het marmer der wanden wedijverde met het mozaïk van den vloer om frischheid te bewaren, luchtig was het er niet, bij zoo vele menschen als er door een woelden, en vooral bij het vuur van gesprekken, die de hoofden deden gloeijen en de zinnen in vlam zetten.

— Bravo! Cecco, bravo! roepen eenigen, de toejuiching uitdrukkende door levendige gebaren, nu nog het avontuur van de Contessina Olivetta!

— Neen, Signori! neen, spreekt Pepoli onder lagchend hoofdschudden, dat niet, dat kent gij allen.....

— De Prins van Rocca-Vecchio, die pas van Rome komt, heeft het nog nooit gehoord, en Cecco vertelt als een improvisatore..... riep een der heeren.

— Zoo is het, hij improviseert, en dat is juist de reden dat ik het niet van hem hooren wil, besliste Pepoli.

— Il Signor Conte, wil het niet hooren, omdat hij verbergen wil, hetgeen ieder onzer op de daken zou willen uitroepen als het ons gold, dat hij de lieveling is van alle vrouwen, viel Cecco in, met zekere brutaliteit, die soms de fijnste vleijerij is.

— Zou het waar zijn, wat Cecco daar zegt, neef? vroeg Pepoli, zich op eens omkeerende naar een jongen edelman, die tegen zijn divan stond te leunen.

— Zeer zeker, Signor *Cugino!* iedereen zegt het.... iedereen weet het.... het is zoo, het kan niet anders zijn! antwoordde de aangesprokene in verwarring, met eene zenuwachtige rasheid, die bewijst dat de vraag hem nog al in verlegenheid zet; misschien heeft hij haar niet wel verstaan, want wij moeten doen opmerken, dat hij onder allen de eenige is, die de aardigheden van Cecco niet heeft toegejuicht, die er welligt niet naar heeft geluisterd; hij heeft iets stroefs, iets afgetrokkens in zijn voorkomen en houding, dat met de luidruchtigheid der overigen niet zamenstemt.

— Gij hebt gelijk, Tolomeo, het zal wel zoo wezen.... ook heb ik er geen oogenblik aan getwijfeld, herneemt Pepoli, de schouders ophalende en het hoofd schuddende met een half luiden zucht; die voor de anderen zoo iets comisch schijnt te hebben dat zij, niet twijfelend of hier wordt eene aardigheid bedoeld, al lagchende invallen met uitingen van spottend medelijden.

Maar Tolomeo buigt het hoofd als onder een scherp verwijt en Cecco is ernstig geworden.

— Per Bacco! don Giovanni! zie in uwen spiegel — en gij zult mij niet misverstaan, sprak hij met zekere drift.

En Signor Cecco had gelijk, een blik op zijn uiterlijk voorkomen moest den Graaf bevredigen met zich zelven, en gerust stellen omtrent den voorzeiden indruk van zijnen persoon op de dames, van wie gezegd wordt, dat zij zich in den regel het meest laten boeijen door 't geen behagelijk is te aanschouwen. Iets dat deze, welligt met hetzelfde regt en met nog minder excepties,

aan de heeren zouden kunnen teruggeven,.... maar dat is hier de kwestie niet, wel, dat Pepoli er uitzag als iemand, die zijn rang en zelfs zijne fortuin niet noodig had om te behagen.

Zijne gitzwarte oogen, heenschitterend door lange donkere wimpers, de fijne regelmatige trekken; het glinsterend zijdeachtig haar, naar de manier van Rafaël op het voorhoofd gescheiden en in kroezende lokken neêrvallende langs de slapen; het teeder schilderachtig rood, dat de matbleeke gelaatstint afwisselde, vereenigde zich met eene slanke gestalte, met eene snelheid en gemakkelijkheid van manieren en bewegingen, om hem juist die soort van schoonheid bij te zetten, die treft en verrast bij den eersten blik; wel is waar eene schoonheid, die bij gemis van hoogeren ernst, van mannelijke koenheid en vastheid iets weeks en vrouwelijks had, dat eerder bewondering zou wekken dan achting, dat eerder tot de oogen zou spreken dan tot de ziel, maar — hij leefde in Italië, in het verwijfd en zinnelijk Italië der 16de eeuw, en wij hebben geen regt een anderen maatstaf te gebruiken, dan die geldig was onder zijne tijdgenooten; de kleeding moest er het hare aan toebrengen, om dat waas van weeke weelderigheid te werpen over de figuur van den Graaf, dat wij achten hem te misstaan. — Men was pronkziek tot verwijfdheid toe, onder den jongen adel ten zijnen tijde. Men ontblootte zich den hals, dekte de schouders en borst met florentijnsch zilvergaas en de leden met goudstof en zijde op vrouwelijke wijze gesneden en geplooid; men schoeide den voet in fluweel met edelgesteenten gesierd, en verborg het staal van

den degen in eene zachte stoffe, opdat de fijne vingeren, met kostbare ringen getooid, niet onverwacht in aanraking mogten komen met het koele harde staal. Och, als alles dons en zijde is wat ons omringt, als wij niet tasten kunnen, dan op mollig fluweel — als wij niet ademen dan in liefelijk laauwe lucht, als alle scherpte, iedere hoekigheid, alle zwarigheid en ruigheid des levens voor ons zijn weggenomen, dan krijgt het gelaat als van zelf den afdruk van de weekelijkheid, waarin dit alles ons wegdommelt, en de zielshoedanigheden zelve, die magtig zouden geweest zijn betere uitdrukking te leggen op de trekken — sluimeren in, en verliezen het vermogen zich te ontwikkelen. Het gaat de ziel onder den invlóed der weelde als de pop eener zijdeworm, zoo zachte, zoo fijne, maar zoo onverbrekelijke draden omgeven haar, dat zij als verstikt en onmagtig nederligt in eene lijkwade die zij niet kan afschudden, levend en toch als eene doode, wel verpleegd maar toch — in een graf.

Giovanni Pepoli, had van zijn' eersten levenskreet af, geademd in die laauwe atmospheer — hem had nooit eene andere omgeven, het vergift was hem dagelijksche spijze geworden, en daarom kon de gewoonte er voor hem de doodelijkste eigenschappen aan ontnomen hebben, en welligt schuilden er bij hem nog krachten en vermogens, waaraan de besmetting zich niet had medegedeeld; maar desniettemin droeg zijn uiterlijk haren stempel, doch — al moesten wij er op wijzen, — niemand van wie hem omringden, achtte dat schade; ook werd de twijfel, dien hij had geuit, door geen hunner voor ernst gehouden en slechts gebruikt als eene aanleiding om hem allerlei liefe-

lijkheden te zeggen over zijn voorkomen en hem in wierookwalmen te hullen, die hem zeker naar lucht doen snakken, want, nadat hij allerlei vergelijkingen en gelijkstellingen met mythologische goden en Grieksche antieken had doorgestaan, slechts even glimlagchend bij hunne scherpzinnigheid in het uitvinden van varianten, hoort hij Cecco van ter zijde zeggen, even alsof het niet voor hem ware geweest: „begrijpt gij zulke aarzelingen bij iemand wien de eerste schilders van Italië op hunne knieën danken zouden als hij ze toestond zijn portret te maken?"

— Ik zal mij wel wachten, viel hij in, het hen voor te stellen, na hetgeen mij eens overkomen is. ...

— Maar wat is u dan overkomen dat u zoo schuchter maakt? vroeg Cecco nieuwsgierig.

— De beeldhouwer Alessandro Minganti heeft geweigerd mijne buste te maken.....

Uitroepingen van de grootste verbazing, van de scherpste afkeuring en de diepste verontwaardiging over den dwazen, den roekeloozen, den vermetelen — volgden als van zelve; ieder deed zijn best om den Graaf iets te zeggen dat hem bevredigde, zoo niet met den kunstenaar, dan toch met zich zelven.

— Het was de kwade luim van een kunstenaar — ieder weet hoe ze zijn — men moet hen iets toegeven, ze komen van zelve weêr tot goed beraad terug, welhaast zal *Vossignoria* Alessandro Minganti aan zijne voeten zien, smeekende als gunst — wat hij in eene overmoedige luim heeft versmaad, sprak een der heeren.

— In dezen is dat zeer te betwijfelen, hernam de Graaf.

Alessandro is een leerling van Michel-Angelo, en heeft veel overgenomen van diens onbuigzamen aard.... waar hij eens „neen" heeft gezegd, zal hij niet ligt tot „ja" komen.

— En hoe nam Il mio Signore dat op, dat er „neen" werd gezegd op zijn verlangen? vroeg Tolomeo, zijn grafelijken bloedverwant aanziende met eene zonderlinge uitdrukking van nieuwsgierigheid.

— Ik geloof dat ik mij goed heb gehouden. Ik drong niet verder en sprak van wat anders.

— Daarmede heeft *vostra Eccellenza* zich uitnemend op hem gewroken, want hij heeft ongetwijfeld het tegendeel gewacht, hernam de Prins van Rocca-Vecchio; hij zal geweigerd hebben, om uw verlangen te prikkelen.....

Pepoli haalde de schouders op. — Ik zie niet waartoe die kunstgreep noodig was.....

— Wel! don Giovanni heeft hem zeker een belangrijk aanbod gedaan, maar.... de voorzienige kunstenaar heeft zich wat stroef teruggetrokken in de hoop het te zien verdubbelen..... wat heeft *vostra Eccellenza* hem aangeboden?

— Niets...., zeide Pepoli met eenige verlegenheid, ik heb alleen gezegd: „doe dat voor mij om mij te verpligten...."

De Prins barstte in lagchen uit. Ziedaar de zaak. Il Signor Conte heeft vergeten cijfers te gebruiken.... ik ken de kunstenaars; Alessandro Minganti is doodarm, ondanks al zijne vermaardheid en....

— Minganti is *niet* arm, viel Pepoli in met levendigheid.

— Mijn heer neef weet wat hij zegt, fluisterde Tolomeo zijn buurman in. Alessandro heeft eens vooral vrijheid uit zijne beurs te putten, en het is te denken dat hij daarvan in alle ruimte zal gebruik maken.

— En al ware dat niet, hernam de andere vrij luid, iedereen weet dat men geene kunstgrepen behoeft te gebruiken om don Giovanni Pepoli tot mildheid te bewegen — Il Signor Conte geeft.... geeft altijd....

— Dat stem ik niet toe, lispelde een fijn fluitend stemmetje, dat bijna het gesis eener slang namaakte. Il Signor Conte geeft niet altijd — meestentijds — laat hij nemen.....

— En van dat laatste hebt gij al heel goed den slag, werd hem ten antwoord gegeven door een *cavaliere*, die naast hem had plaats genomen — een verwijt dat zeker geen laster was: men had het *individu* met het slangenorgaan maar aan te zien, om zoowel op zijn vervallen gelaat, waarop iedere hartstogt en iedere ondeugd den stempel had gedrukt, als in zijne rijke maar havelooze kleeding, de bewijzen te zien van wanorde en losbandigheid — die den bijstand van eens anders goud noodig hadden om hunnen rampzaligen weg te gaan. En toch het was deze edelman, deze Eusebio — die beter dan iemand anders het geheim verstond de goudbron van Pepoli's schatkist in breede stroomen te doen vloeijen, op zulke wijze dat hij regt had te antwoorden: — Dankt mij allen daarvoor. Ik zorg zoowel voor mijne vrienden als voor mij zelven: en zonder mij zouden Pepoli's schatten in de gewelven van zijn paleis begraven zijn; nu blinken ze in het volle zonlicht — en rollen geheel Italië door, van boven

naar beneden.... of ze ooit weêr tot hem komen, zou ik niet durven beweren, maar dat is ook onnoodig.... dan.... ik zwijg, de Graaf rigt het oog op ons.

Dat was zonder opzet. Graaf Pepoli had intusschen zijn gesprek met den Prins van Rocca-Vecchio voortgegezet —en betuigd dat hij den beeldhouwer niet voor baatzuchtig hield, en dat de bijgedachten, die men dezen toedichtte, hem dus geheel vreemd moesten zijn geweest.

— Maar wat reden gaf hij dan voor zijne weigering? vroeg deze.

— In het geheel geene; hij gaf mij alleen een raad; naar zijn gevoelen moest ik mij laten boetseeren in was! De toon van den Graaf was schertsend, terwijl hij dat zeide, maar zijn lach had iets pijnlijks, en zijne vrienden oordeelden dat zij ernstig moesten blijven.

— En nu stelt Il mio Signore zich zeker geduchte wraakneming voor, over zoo ongehoorde beleediging? zeî Cecco vragenderwijs.

— Eene beleediging! die heb ik er niet in gezien — de kunstenaar had geen lust in den arbeid, dien ik hem wilde opdragen.... ziedaar alles.... de wijze waarop hij het deed — was.... eigenaardig.... Ik ben zulke uitvallen van hem gewoon.

— In ons gezegend Italië hebben de kunstenaars al overlang het voorregt alles te mogen zeggen en te kunnen doen, zonder dat men het hun kwalijk neemt; ze deelen dat met de *pulcinelli* en alle overigen, wier taak het is ons te verlustigen en den tijd te verdrijven.... — en zelfs, al ware het dat ik Minganti's uitvallen in ernst wilde opvatten, wat zou mij dat nog

baten? Als men beleedigd wordt door zijns gelijken, kan men hem voldoening vragen, maar een plebejer.... maar een man die men in zijn paleis woning heeft gegeven — die... om zoo te spreken — ons brood eet... het zou waarlijk zoo goed zijn of ik met mijne lakkeijen ging vechten!

— Zoo iets bedoelde ik ook niet, Signor mio, maar.... lakkeijen die zich vergeten of.... hun dienst niet willen doen, worden — weggejaagd!

— Pepoli lachte hartelijk. — Alsof Minganti zich zou laten wegjagen! Ik geloof dat hij eerder een geregeld beleg zoude afwachten in zijne werkplaats! Hij zegt dat er geene meer geschikte voor hem te vinden is in gansch Bologna. Hij heeft die laten inrigten naar zijnen smaak en naar zijne behoeften.

— Op uwe kosten voorzeker! viel don Eusebio in.

— Dat spreekt van zelve.... hij staat nu op het punt daar een groot werk aan te vangen..... eene bestelling voor eene kerk — een marmergroep — eene Madonna of zoo iets, ik weet niet regt wat; maar hij schijnt er geheel meê vervuld te zijn, en gij begrijpt dus wel dat hij zich niet zal laten verdrijven, al liet men ook de pauselijke lijfwacht tegen hem oprukken met den stedevoogd van Rome aan het hoofd. Ook weet hij wel dat men hem ongestoord zal laten, en dat mijne gastvrijheid niet hangt aan zijne goede of kwade luim.

— De onvermoeibare toegevendheid van don Giovanni sterkt hem in de laatste, merkte Cecco aan.

— Wel mogelijk! maar dat is mijne schuld niet.

— Bij het purper van mijn oom den Kardinaal! Giovanni, gij handelt jegens Minganti met meer vorstelijke edelmoedigheid dan de Hertog Cosmo de Medicis met Benvenuto Cellini..., sprak de jonge ridder Andrea Gaëtano.

— En toch, Signori! zoudt gij gelooven dat hij mij altijd dienzelfden Hertog Cosmo naar het hoofd werpt, als hij meent mij iets onaangenaams te moeten zeggen? hervatte Pepoli op een toon, waaruit bijna eene klagt sprak.

— Ik moest Graaf Pepoli zijn, om mij te laten kwellen door een verwaanden beeldhouwer, door een boerenzoon uit Imola! riep Signor Cecco ophitsend.

— Zoo gij in mijne plaats waart zoudt gij precies hetzelfde doen als ik — den knorrigen man uit den weg gaan — en om de klucht lagchen — zei Pepoli; maar zijn lach had iets gedwongens, zoodat Cecco moed nam om te zeggen:

— Zeker neen! als ik Graaf Pepoli ware zou ik hem straffen — ik zou mij bezinnen op eenige voorbeeldelooze wraakneming....

— Welk een inval, Signor Cecco! wraaknemingen, strafoefeningen, en alle dergelijke gruwelen, waar ons dierbaar Italië ongelukkiglijk maar al te vol van is, zijn mij zoo zeer tegen — dat ik er nooit van wil hooren spreken.... en dan zou ik mij het hoofd gaan vermoeijen met ze uit te vinden!

— Dat is ook geene taak voor u, siste het slangentongetje van don Eusebio: wij zullen uitvinden en.... uitvoeren!

Pepoli zag hem strak aan, schudde het hoofd en riep hem toe: — In vollen ernst, Signori, ik wil er niets van hooren. Don Eusebio kwam nader, boog zich met een vleijend lachje en sprak:

— Er is eene wijze om zich op kunstenaars te wreken, die een patriciër — die een vorst waardig is, en die een Pepoli alleen op waarlijk vorstelijke wijze kan oefenen en die juist den beeldhouwer het diepst zal treffen, hernam hij met zacht fluitende stem, en waarbij noch bloed noch tranen vergoten worden — alleen — een weinigje gouds, onder de menschen gebragt.... iets waarop *vostra Eccellenza* niet ziet.... en dat tevens eene weldaad zijn zou aan alle kunstenaars van Italië....

— En dat is? vroeg Pepoli nieuwsgierig.

— Eene oproeping aan alle jonge beeldhouwers, een wedstrijd.... waarbij geen der mededingers zonder eenige belooning zoude blijven, en de overwinnaar — gelauwerd zoude worden als op het capitool: zijn roem verbreid door geheel het zuidelijk Europa — zijn lof gezongen, zijn naam verheerlijkt door de eerste meesterzangers van ons schier-eiland; met één woord: een onbekende beroemd gemaakt en Minganti voor altijd in de schaduw gesteld en aan de vergetelheid prijs gegeven.

Er werd toegejuicht, de nobele wrake scheen gevonden.

Pepoli zelf knikte goedkeurend. — Bravissimo! dat zullen wij doen — zoodra ik een ander model heb gevonden dan mij zelven!

— Hoe Signor mio, kan er waardiger, bevalliger gevonden worden.

— Zeker niet.... in uwe oogen althans; maar ik zou geen lust hebben het slagtoffer te zijn van zulke proefnemingen — en het caricatuur van al die mislukte uitkomsten.

Eusebio was geslagen, hij beet zich op de lippen — en ging zigtbaar ontstemd naar zijne plaats terug. „Giovanni wil iets dat hem minder geld kost," sprak hij bij zich zelven — welnu! hij zal het hebben.

— Dan is het beter een beroemde beeldhouwer uit Rome te ontbieden en dezen de buste op te dragen, sprak de Prins van Rocca-Vecchio — mag ik de eer hebben mij te belasten met de onderhandeling? *Il divo maestro* zal dankbaar aannemen, daar stel ik mij borg voor.

— Veel dank voor de intentie, caro Principe — maar ik had Alessandro Minganti voor die taak bestemd en.... geen ander.... Nu is het uitgemaakt dat mijne beeltenis ontbreken zal in onze familiegalerei, waar de borstbeelden mijner voorvaderen mij staan aan te kijken, of zij mij vragen waar ik blijf. Een ledig voetstuk met eene inscriptie die de zonderlinge gril van Minganti vereeuwigt, zal dan alles zijn wat daar aan mij herinnert.... maar — daarbij is ook niet veel verloren....

— Toch wel zoo veel dat uwer Heerlijkheid iets is ontgaan, dat zij had gewenscht — en — dat zal haar zeker niet zelden gebeuren.

— Nooit! zoo ver ik mij herinneren kan; ook was de gewaarwording allervreemdst — doch — ik moet bekennen — niet onaangenaam; 't is iets geworden

dat mij bezig houdt; waarover ik nadenk als ik mij verveel; 't was een inval, het is eene — begeerte geworden.

— Die tot passie zal stijgen, neef! sprak Tolomeo ernstig.

— Dat geloof ik niet; gave de Madonna dat zij het werd! ik heb nog nooit iets met hartstogt begeerd.

— Hoe, Signor Conte! zelfs niet de hand der Signora Violante?

— Gij weet wel, Tolomeo, dat men mij daartoe niet de gelegenheid heeft gelaten. Die hand was mij toegezegd, bij familieschikking — op mijn vijfde jaar, en ik zie niet, waarom ik met hartstogt begeeren zou, iets dat reeds zestien jaar lang als mijn wettig eigendom is afgezonderd.

— 't Is daarom zeker, dat vostra Eccellenza zoo weinig haast maakt zich in 't bezit te stellen van dat eigendom? sprak de Prins van Rocca-Vecchio wat spottend; „in ernst, Signor Conte te Rome is de heele wereld verwonderd over uwe aarzelingen op dit punt."

— Men moet wel uit Rome zijn, om ons Bolognezen zulke verwijten te doen. Weet gij dan niet dat Violante mijne nicht is — ik weet zelf niet in welken graad, maar genoeg mijne verwante om eene dispensatie noodig te maken — die onder iederen nieuwen Paus wordt aangevraagd, en .... toegezegd — maar die mij des ondanks nimmer is toegezonden. Het schijnt dat de zwarigheden vermeerderen, naarmate de zaak ouder wordt en hangende blijft.

— Heeft Il Signor Conte er wel aan gedacht, zekere

klinkende drangredenen naar Rome te schikken? vroeg de Prins, — schoon het ieder bekend is, het kon in *u* opkomen het te vergeten: zonder geld vordert geen proces in de Zeer Heilige Stad.

— Dat gaat mijnen Maggiordomo aan; volgens hem kost de zaak mij reeds ontzaggelijke sommen, zonder dat wij verder komen; men hoort de armen klagen, dat alle lasten op hen nederkomen, omdat zij geen geld hebben voor dispensaties, ik begin te gelooven dat er voor mij geene dispensaties zijn, omdat ik ze al te goed kan betalen! ik onderstel, dat men de opbrengst van mijne jaarlijksche giften, om deze gunst te verkrijgen, onder de vaste inkomsten van den Roomschen Stoel heeft gesteld, en alzoo.....

— Zal niemand zich haasten die te doen schrappen.

— Dan zou het noodig zijn om geweldige maatregelen te nemen en de oorzaak dier aarzelingen te doen ophouden, door niets meer te geven dan zeer groote beloften, voldoenbaar na het huwelijk.

Het was Cecco die dezen goeden raad had gegeven.

Pepoli glimlachte even en zei toen op een matten toon: — och! ik houde niet van geweldige maatregelen....

— En de Signora Violante? vroeg de Prins wat ondeugend.

De Signora Violante is geen onderwerp voor onze gegesprekken zoo als wij hier zamen zijn! viel de Graaf in, met eenige hoogheid, toen, zich naar Tolomeo keerende: — neef, ik heb onze beminde nicht heden nog niet mijne opwachting kunnen maken, doe gij het voorloopig in mijne plaats, vraag haar waarmede zij den avond zal door-

brengen, en of zij mij nog ontvangen wil na het *ave* Maria?

Tolomeo boog zich zwijgend en verliet het vertrek.

Hij behoefde echter het paleis Pepoli niet te verlaten om zijne boodschap te doen, een gedeelte van dat grootsch en uitgestrekt gebouw was ingerigt voor het afzonderlijk gebruik der Signora Violante, en zij bewoonde dat reeds sedert maanden. Wij zullen Tolomeo straks derwaarts volgen, nu blijven wij nog zamen met den Graaf en zijne vrienden.

— Don Giovanni is uit zijne goede luim geraakt door het denken aan de lompheid van dien beeldhouwer, sprak Cecco fluisterend.

— Waarheid is, dat Minganti ons heeft afgeleid van de vrouwen antwoordde don Eusebio half luid, waarop Cecco bij wien de lust tot vertellen na de genomene rust weer de bovenhand kreeg, er bijvoegde: maar niet zoo ver afgeleid of de draad is toch weer aan te knoopen, is het niet zoo, Signore?

— Ik voor mij hield dien altijd vast, hernam Pepoli, want mijne bedoeling was te bewijzen, dat ik op hare gunst zeer weinig heb te rekenen, in geval zij mij zien met het oog van Alessandro Minganti... en niet... met den blik uwer hoffelijke vriendschap.

— Signor Conte zal dus de ongerijmdste uitzondering tot regel nemen?

— Giovanni, geloof me, onze dames zijn wijzer en zien beter — ze hebben wel hare luimen, maar die zijn van gansch andere natuur, dan die van een' Minganti, welke niet behoorde zoo grooten indruk bij u achter te laten.

— Hoeveel bewijzen wilt gij, dat ik zal aanvoeren om uw ééne bewijs te weerleggen, Graaf? vroeg don Eusebio.

— Geen enkel, ik blijf liefst bij mijn eigen gevoelen.

— Il Signor Conte wil nu eenmaal dàt het zoo zijn zal! en hij heeft gelijk, sinds hij toch besloten schijnt geenerlei liefde aan te nemen, is het edelmoedig geene slagtoffers te maken; alleen zijne edelmoedigheid strekt zich niet uit tot den wil om gelukkigen te maken, lispelde don Eusebio.

— Gij zegt dwaasheden, Signore, noch het een, noch het ander ligt aan mij; dat zijn valsche beschuldigingen, riep Pepoli levendig, doch op den toon van iemand, die in dezen liever tegenspraak wil hooren dan toestemming. Ook hernam don Eusebio met vuur: — eene valsche beschuldiging, Graaf! en de arme Contessina Olivia?

— Olivia! nu ja, als gij daarop doelt, eene onvoorzigtige, die hare gansche toekomst op het spel zette voor de luim van een uur, en die ik moest redden om dat zij een broeder, een bruidegom had, die....

— Door uwe goedheid uit de handen hunner schuldeischers waren verlost; dat was geene reden om de jonge gravin zoo smartelijk te leur te stellen.... integendeel. Dan, hetzij.... Graaf Pepoli heeft op sommige punten een wijze van zien, die.... niet de onze is, doch die wij eerbiedigen; maar de Marchesa Leonora Santini heeft, zoo ver mij bekend is, geen bruidegom en geen broeder, die uwe beschermelingen zijn;... zij is van uwen rang; over hare wondervolle schoonheid is maar eene stem; zij heeft uw haar hart aangeboden en toch....

— Haar hart! het hart van de Marchesa Santini! riep de Graaf met een luiden lach waarin meer haat dan spot weêrklonk, dat is eene mooije uitvinding van u Cecco!

— Maar het is uwerzijds verkeerd gehandeld, Giovanni! Gij hebt *haar* verworpen! die de meest beroemde schoonheid van Italie wordt geacht.

— Zeg de beruchtste....

— Dat zou ik niet durven beweren, maar als gij het zoo hebben wilt, zij het — de beruchtste! in elk geval eene, waarmede geene andere vrouw zich zou kunnen meten, met hoop van zegepraal — in deze ééne dus hebt gij ze allen van u gestooten....

— Allen die haar gelijken, dat stem ik u toe.

— Helaas, Signor mio, zoo men deze allen ter zijde stelt.... dan..... blijft er niet veel over. Wel velen die gansch anders zijn... maar beter.... geloof mij ge zoudt uwe fortuin (en dat beteekent nog al zoo iets) kunnen verspillen in onderzoekingen, en nog eindigen met niet te vinden wat gij zocht!

— Wel, ik heb immers niet eens gezegd, dat ik wil zoeken....

— Dat is het juist, waarvan wij u beschuldigen, gij verlangt niet te vinden, en daarom zijt gij onvoldaan met alles wat gij ontmoet.

— Hoe kan dat ook anders, waar men de Signora Violante in 't vooruitzigt heeft! merkte de Prins van Rocca-Vecchio aan.

— Prins! riep Pepoli met meer forschheid dan men van hem had kunnen wachten, ik meende gezegd te hebben dat dien naam buiten ons gesprek moest blijven! --

en werktuigelijk bragt hij de hand naar de plaats waar zijn degen had kunnen gevonden worden.... doch waar hij niets vond dan een fijne dolk, zoo zorgvuldig geborgen in de zachte roodfluweelen schede, en met zulk een rijk geëmailleerde greep, dat hij veeleer een sieraad geleek dan een wapen.

Maar Pepoli had geenzins de kracht der wapenen noodig om zijn verlangen geëerbiedigd te zien; de Prins van Rocca-Vecchio, die opzettelijk naar Bologna gekomen was, om door middel van Pepoli's goud in zijne verwarde zaken te voorzien — had volstrekt geen lust om zich in een tweestrijd te wikkelen met zijn aanstaanden kassier; de Prins van Rocca-Vecchio, een forsch en gespierd romein, wiens vingergreep de fijne hand van Pepoli had kunnen vermorselen, scheen zonderling verschrikt over de zijdelingsche uitdaging, en haastte zich een vloed van verontschuldigingen uit te storten, en van de volmaakte schuldeloosheid zijner intentie betuiging te doen; de jonge Graaf stak hem de hand toe en zonk weêr in zijne kussens terug; maar er was zekere stilte gekomen en er heerschte eenige spanning, die gelukkig gebroken werd door het binnentreden van een bediende die iets aan zijnen meester had te berigten, waarvan hij niet wist of het goed ontvangen zou worden; want hij bleef aarzelend staan.

— Gij stoort ons niet, zeg, wat het is Michele? sprak Pepoli met goedheid, om hem gerust te stellen.

— Signore! de Jood Samson Ceneda dwingt mij hem aan te melden; hij zegt dat hij gekomen is tot de dienst van Uwe Excellentie., hij wacht uwe bevelen....

— Ik wacht de zijnen; zeg hem dat ik gansch tot zijne dienst ben, antwoordde Pepoli zonder zich op te rigten uit zijne half liggende houding. — De goede luim, die uit dit schertsend antwoord sprak, gaf de vleijers nieuwen moed.

— Bij het purper van mijn oom! riep de Ridder Gaëtano, Eccellenza laat daar aan den ouden woekeraar Samson een antwoord geven, zoo als ieder onzer wenschen zou er een gevonden te hebben, in zekere oogenblikken van prangenden nood.

— En waarmede geen onzer hem zou verwaardigen, hoewel wij ieder op onze beurt onder zijne roofzieke klaauwen zuchten, voegde Cecco er bij, maar de eenige die hem niet noodig heeft, beschaamt ons allen door minzame voorkomendheid.

— Gij vergist u in de beteekenis van het antwoord, hernam Eusebio. Il Signor Conte die altijd beter spreekt dan iemand, heeft zelden iets gezegd, dat juister waarheid en fijner ironie zamenvatte. Tot de dienst van Samson de Jood — de doorluchtige Graaf Pepoli! — het klinkt als eene paradox, dat is zoo; maar toch, wie meent gij, Signori, dat het meest wordt gediend en de zekerste winst doet bij de onderhandelingen, die er plaats hebben tusschen onzen edelmoedigen vriend en onzen gehaten woekeraar, als de laatste de bevelen komt vragen van den eerste?

— Moet hij dan ook altijd zulke slechte zaken zaken doen als met u, don Eusebio? sprak Pepoli, men zegt, gij ontleent hem grove sommen.

— Tot groven woeker, dat zwere ik u!

— Ik geloof het — maar.... gij betaalt hem met bedreigingen!

— Helaas, Signore! ik heb niet anders en ik moet toch leven als een edelman!

Pepoli lachte — 't Is een verkeerde manier, don Eusebio, voor een Heer van uwen rang! Willen wij zien of er niet eene betere is uit te vinden? en hij sprak eenige woorden zacht met hem, waarna de man met het slangenorgaan zich meesmuilend boog, terwijl er zigtbare voldoening op zijn gelaat stond te lezen.

— Wat mij betreft! riep een jong edelman, die scheen te onderstellen dat eene aardigheid altijd hooger moest worden opgevoerd — wat mij betreft, ik betaal met degelijker munt; zoo ras Samson Ceneda zich te dezer dage bij mij vertoont laat ik hem door mijne lakkeijen met stokslagen ontvangen!

Maar de grofheid vond geen bijval.

— Zoo wil ik hem eene ontvangst bereiden die niets naar de uwe gelijkt, hernam Pepoli opstaande, en den kring brekende dien de heeren rondom hem hadden gevormd. — Michele! schuif dien armstoel aan en leidt Samson Ceneda binnen.

Michele die tot hiertoe in wachtende houding was blijven staan, daar hij het antwoord van zijnen meester niet in ernst voor een bevel had gehouden, zette zich in beweging om te gehoorzamen; maar niet zonder door zijne sprekende trekken de hoogste verbazing te hebben uitgedrukt, terwijl het hem was aan te zien, dat hij zich naauwelijks weerhouden kon die met den mond te uiten; het was ook een zeldzaam verschijnsel

dat de schatrijke hooggeboren heer, zich bereid toonde om een Joodschen juwelier te ontvangen op zijn eerste verzoek, en zich storen liet te midden van zijn lustig en voornaam gezelschap. Allermeest om dat gezelschap zelf, waarvan de meeste leden tot dien persoon in eene verhouding stonden, die het zamenzijn voor beide partijen zeer weinig gewenscht moest maken. Maar de Graaf scheen, ondanks alle zijne hoffelijkheid, weinig door te denken over het wel of wee dat hij toebragt, aan wien hem omringden, zoo ras hem iets inviel om zich zelf af te leiden; zijne vrienden handelden altijd zoo hondsch en zoo overmoedig met den armen Jood, *hij* zou het nu eens anders doen — en het toonen dat zijne edelmoedigheid en courtoisie zich uitstrekte tot allen — ook vervolgde hij tot den Maggiordomo, die van tijd tot tijd binnen kwam om orde te houden bij het bedienen der gasten:

— Messer Guido! laat versch ijs brengen en doe de schalen met vruchten en confituren op nieuw vullen, ik wil dezen Samson Ceneda onthalen als een Oostersch vorst; wij moeten eens zien hoe hem zulk eene ontvangst smaken zal.

— Slechts zeer matig, Signore! als te vreezen is, sprak Cecco, die even als de overige heeren, zeer weinig gevleid was met hetgeen Pepoli zich voornam, en die geene vrijmoedigheid scheen te hebben om dat te kennen te geven; maar die het toch door een omweg trachtte af te wenden. Een Jood gebruikt niets in het huis van een Christen, Eccellenza zou mogelijk de teleurstelling kunnen ondervinden van eene weigering....

— Wees daar gerust op! wat de Graaf hem aan-

biedt zal hij nemen, dat is de minste zwarigheid; zei don Eusebio die voor heden zijne redenen had om minder dan de anderen tegen Pepoli's inval op te zien.

— Neen dat niet, maar als de Jood hier eet en drinkt dan... dan wordt het gelijkstelling; overweeg dit, Signor Conte! riep de Romeinsche Prins bijna smeekend.

— Hoe kunt ge op zoo iets denken, hernam de Graaf, de schouders ophalende — de man komt in mijn huis als mijn juwelier, ik bejegen hem als mijn gast, omdat het mij zoo behaagt... ik wil voor 't oogenblik zijn gastheer zijn — maakt dat mij tot zijns gelijke?

Pepoli, schoon hij geenzins de bedoeling had dit te zeggen, drukte uit, hoe weinig hij gewoon was zijne gasten als zijns gelijken te beschouwen; waarheid is, dat zij van hunne zijde zeer weinig deden om hem te herinneren dat zij het waren.

— Maar... de gelijkstelling treft *ons!* merkte de Prins aan, wiens natuurlijke fierheid nog niet op het allerdiepst was neêrgedrukt, onder den last zijner schulden, al verpligtte die hem tot menige laagheid. Eenige edellieden, aangemoedigd door dit voorbeeld, verhieven mede hunne stem, geprikkeld even zeer door de vrees voor den gehaten schuldeischer als door den innerlijken afkeer van den J o o d, de eenige wijze waarop gemeenlijk Christenen van deze soort, voor hun Christendom getuigen. Doch de trekken van Graaf Pepoli werden strak en hard, ondanks al hunne fijnheid, bij dit verzet. Hij zag rond met eene mengeling van onwil en verrassing, en sprak toen snel en scherp: — mij dunkt, Signori, als gij geld leent van den Jood, zonder het hem

weêr te geven, dan kunt gij toch ook wel met hem eten en drinken! — dat was waar — doch het was eene waarheid die Pepoli minder dan iemand had moeten uitspreken, als hij eenigzins voor anderen had kunnen voelen, of slechts de moeite had genomen zich in hunnen toestand te verplaatsen. Hij scheen dit zelf in te zien, zoo ras hij de harde woorden had geuit; want hij werd zeer bleek, trad naar een der vensters, trok de stores op en bleef staan met den rug naar hen toegewend, wel een weinigje verlegen met zijne figuur; de ongelukkigen echter namen die gedragingen geheel anders op — zij begrepen dat zij vroeger hadden moeten plooijen. *Il Signor Conte heeft gelijk, wij hebben geen regt om zoo naauwgezet te zijn*, hervatte Cecco, met een zucht, terwijl hij de anderen toewenkte, dat zij niet verder moesten gaan in hunnen tegenstand.

— *Certamente* wij zijn in slechter gezelschap geweest, voegde de Prins van Rocca-Vecchio er bij, die nu eene overwinning op zich zelven had behaald, waarmeê wij hem geen geluk kunnen wenschen. — Hoe menigmaal waren wij zamen met schoonheden, die geene andere deugden hadden dan die der toegevendheid!

— Of met mannen die leefden van de schoonheid hunner vrouwen; ving Cecco weêr aan.

— Of met de spionnen van Zijne Heiligheid: lispelde don Eusebio.

— Of met Condottieri en bandieten ... viel een ander in.

— Dat is wat anders, dat is *geen* slecht gezelschap dat zijn dappere mannen die onze privilegiën helpen hand-

haven en onze beleedigers straffen, belasteren wij deze niet! riep de jonge Romeinsche Prins.

— Ik voor mij wil wel weten dat ik al de zeven hoofdzonden beurtelings de hand heb gedrukt in den vorm van de eene of andere menschelijke gestalte, bekende don Eusebio, met eene poging tot een gullen glimlach.

— En het is mij meer dan eens gebeurd, met allen te gelijk aan tafel te zitten, verzekerde de neef van den Kardinaal — maar bij het purper van mijn oom... ik dineerde nog nimmer in het Ghetto! Ik zal juist niet zeggen dat een Jood erger is dan al het andere, maar... het is voor Christenen zeker het zeldzaamste... en om de zeldzaamheid... vind ik het aardig.

— Ik ook, ik ook! stemden een paar anderen met hem in.

— Wel beschouwd is de inval van onzen Giovanni toch niet zoo ongerijmd, besloot Cecco getroost.

— Alsof *zijne* invallen ooit ongerijmd konden wezen! besliste don Eusebio.

— Wat mij betreft, sinds mijne eigene kelders leeg zijn, drink ik mijn Syracuser liefst hier — zoo mogelijk zonder Joden — maar als het niet anders zijn kan, dan... ook goed, betuigde een jong mensch die gewoonlijk bij Pepoli's feesten een zwijgende, hoewel niet werkelooze, rol speelde.

Dit alles nu werd gesproken fluisterend of overluid — al naar dat hetgene gezegd werd, bestemd was voor den Heer des huizes of voor de gasten alleen; maar de eerste luisterde toch niet. Eerst had hij werktuigelijk het getraliede venster geopend en was later op het balkon getreden, vanwaar men het vrije uitzigt had op het

prachtige Bolognesche landschap, met al de villa's, rotsachtige gebergten en zilveren meertjes die het sierden; terwijl de zon nog even voor haren ondergang, pronkend in volle pracht, over dit alles hare gloeijende lichttinten uitgoot. Doch Pepoli wierp over dit lagchend natuurtooneel, niet dan een vlugtigen en verstrooiden blik, die zich eindelijk meer bepaald vestigde op een der balkons van zijn eigen paleis, waar echter niets te zien was dat zijne aandacht beloonde, want een uitgespannen zonnescherm overschaduwde slechts eene vrouwengestalte, in een digten rouwsluijer gewikkeld, die daar stond met den rug naar hem toegewend, hetgeen hem niet eens de gelegenheid gaf, een groet of een blik met haar te wisselen. Wij durven zelfs niet verzekeren dat hij die gelegenheid zocht; want hij behoefde slechts de stem te verheffen, om zijne tegenwoordigheid te doen opmerken, en zeer zeker ware hem dan den groet der dame niet ontgaan; maar hij integendeel zweeg, keerde zich om, en liet het oog neêrdalen naar de voorbijgangers; toen eerst bemerkte hij, dat hijzelf het voorwerp was der aandachtige beschouwing van een alleraardigst meisje, dat op de marmeren trede van de galerij der gelijkvloersche verdieping zat neêrgehurkt, — de ellebogen op de knieën gedrukt en met de twee handen onder de kin, het hoofd steunende, dat zich ophief om met een vasten, vrijen, en vurigen blik Pepoli aan te staren.

De Graaf glimlachte. Ha! de kleine Zanetta, riep hij half luid, en knikte haar gemeenzaam toe. Snel rigtte zij zich op; verrast en zigtbaar verlegen; zeker had zij gewenscht te bespieden, zonder zelve opgemerkt te worden,

zij groette eerbiedig en schroomvallig, en zag daarop den Graaf nogmaals aan met een smeekenden blik, als had zij eene vergiffenis te vragen voor hare vermetelheid. Pepoli scheen dien vragenden blik anders uit te leggen, schielijk trok hij een der prachtigste ringen van zijnen vinger en wierp haar dien toe, zij ving dien op, kuste dien met vervoering; maar keerde zich eensklaps af en liep de galerij in. Pepoli haalde even de schouders op. — „Het kind schijnt verzot op juweelen!" sprak hij in zich zelven, en trok zich weêr in zijne gezelschapszaal terug. Intusschen was Samson Ceneda binnengekomen. Terstond bij zijne nadering, hadden de jonge edellieden hunne partij gekozen, die geene andere was, dan het voorbeeld van hunnen gastheer te volgen en zich allen aan de vensters te plaatsen, hetgeen hen, behalve het genoegen van het heerlijke uitzigt, ook het voordeel gaf den gehaten Jood den rug toe te wenden, zonder al te kennelijk opzet, en waaruit volgde dat Graaf Pepoli nu zoo goed als alleen was om den Jood te ontvangen. Hij begroette hem met een vriendelijk woord, terwijl hij hem een stoel wees en aanmoedigde plaats te nemen. De verraste juwelier bleef echter staan. Het was een grijsaard van een schrander en achtbaar voorkomen, met zilvere haren en baard, met witte wenkbraauwen en zwaar overhangende oogleden die het vonkelen der scherpe groengrijze oogen schenen te willen maskeren.

In Barbarije geboren en slechts om handelsbelangen naar het groote Europeesche schiereiland heengetrokken, droeg deze man in zijne kleeding nog den stempel van zijne afrikaansche afkomst, zoodat hij het beschamend

onderscheidingsteeken, de verachtelijke geele lap op den schouder, niet noodig had om van alle Christelijke onderdanen des Pausen onderscheiden te zijn — toch droeg hij het uit voorzigtige volgzaamheid aan de ordonnanciën.

Zijne regte vaste gestalte scheen nu eenigzins gekromd, maar het was meer door eerbiedigen schroom of schuchter wantrouwen dan door ouderdom, want, ofschoon hij van don Giovanni zelf geene kwade bejegening gewoon was, zooals van de meeste groote Heeren, waarmede hij te doen had, kwam hem deze ontvangst toch al te ongewoon voor, om niet verdacht te zijn, en ware het al niet de Heer des huizes zelf, die onedelmoedige scherts met hem wilde drijven, wat kon hij niet wachten van de dartelheid der overmoedige jongelieden, zoodra zij hem zouden opmerken; maar de Graaf stelde hem gerust door de goedheid van zijnen blik en de mildheid van den toon, waarop hij hem toesprak.

— Gij moet oud zijn, mijn goede Samson?

— Zeventig jaar, Signor Conte!

— En veel gezworven hebben?

— Overal, in het zuiden, in het oosten en westen van Europa, waar men die van onze natie wil toelaten.

— En het komt m j voor dat ik u al heel lang ken, hervatte Pepoli, ik herinner mij zelfs den tijd niet, dat ik u *niet* kende....

— Dat is zeer waar, Signore, ik heb het voorregt gehad de amuletten te leveren ter bevordering van het goed uitkomen uwer eerste tandjes — en nog op den arm uwer min heeft Eccellenza mij reeds de eere aangedaan van mij te koopen!

— Op den arm mijner min, eer ik praten en loopen kon! — lachte de Graaf, dat is toch vroeg.

— Eccellenza kon *grijpen* en hare begeerte toonen, maar de fraaije zaken die ik bij mij had.... en....

— En de anderen waren dom genoeg om mij te laten nemen, hernam de Graaf bijna somber, zoodat ik nu weet hoe het komt dat ik voor mij zelven zoo weinig hecht aan al die blinkende waar.... doch — dat is uwe schuld niet — hervatte hij weêr opgeruimd en goedhartig, en het blijkt me nu dat wij zamen ruim een twintig jaren zaken doen! Een lange tijd waarin gij veel voor mij geloopen hebt — zoodat gij nu waarlijk wel een armstoel hebt verdiend in mijn huis... ga zitten.... ga daár zitten Samson, ik wil het — ik scherts niet met u, ik meen u in vollen ernst een goed onthaal aan te doen want ik houd u voor een trouw en eerlijk man....

— Waarheid is dat Eccellenza in slechtere handen had kunnen vallen....

— Dat geloof ik zelf, ik heb nooit over u te klagen gehad.

— Noch ik over Il mio Signore en dat kan ik ongelukkiglijk niet zeggen van alle prinsen, graven en cavalieri, waarmeê ik in dit gezegend Italie in aanraking ben gekomen, sprak de jood, die zijne gerustheid had herkregen, en met deze ook zijne vrijmoedigheid.

— Denk daar nu maar niet aan — neem een beker Syracuser en vergeef wien kwalijk handelden onder deze cavalieri... het zijn mijne vrienden!

— Vrienden! vrienden! herhaalde de Jood op een snellen sarcastischen toon, och! ja, Eccellenza is zeker gezegend met eene ontelbare menigte vrienden!

— Verwondert u dat?

— Volstrekt niet Signor Conte, maar....

— Maar gij twijfelt of dat alles wel echt is, niet waar?

— Neen, edele Heer, verschoon mij *ik twijfel* niet.... Vriendschap in fijn goud gesmeed hoe zou die niet echt zijn!

— Ik voel wel wat gij bedoelt, scherpzinnige kleinzoon van Abraham.... maar daar wil ik liefst niet aan denken, en evenmin daaraan herinnerd zijn. Deze Heeren schenken mij wat zij hebben te geven, en ik.... ben er meê te vreden, ik heb niets anders noodig....

— Eccellenza, is een wijs, een gelukkig en gezegend Heer, die met *weinig* vergenoegd is, sprak de Jood met overmoedige schalksheid.

— Maar gij zult mijn misnoegen wekken als gij voort gaat mijnen wijn te versmaden, hervatte de Graaf, die volstrekt niet gekrenkt scheen, dat er met de vriendschap zijner *vrienden* werd gespot.

— Zoo ik mij veroorloofde op uw verlangen uwen wijn te drinken, Signor Conte! zou ik evenzeer mij zelven toestaan, Eccellenza te bedriegen en te bestelen.... Nu, zoo waar Il Signor Conte mij een eerlijk man genoemd heeft en zoo waar ik het ben.... tegenover een eerlijk man.... zoo waar mag ik deze dingen niet doen. 't Is eene overtreding van onze wet....

— Het was mijn oogmerk niet u daartoe te verlokken, sprak de Graaf droogjes en keerde zich van hem af. De weinige voldoening die hij had van zijn goed onthaal, werkte ongunstig op zijn humeur, zoodat hij op

vrij scherpen toon zijne vrienden afvroeg: „of ze van meening waren hem in onafgebrokene zamenspraak te laten met den Jood?"

Eene vraag die overluid werd gedaan zonder eenige consideratie voor de beide partijen wie zij gold; maar die als van zelve spreekt, ten gevolge had dat de edellieden zich haastig bij hem voegden, onder allerlei uitvlugten en verontschuldigingen over hunne onhoffelijke handelwijze. Samson Ceneda verschrikt van de tafel opgestaan, was al meer en meer naar den achtergrond geweken, bij het naderen der Signori. Zijn positie werd hagchelijk; de Graaf was tegen hem ontstemd, en de moedwillige parasiten waren in zekeren zin op hem aangehitst.... maar — hij had immers vóór zich de edelmoedigheid van den gastheer, die algemeen werd geroemd, en deze had hier zelf het voorbeeld willen geven, van heuschheid en minzaamheid jegens een verachte paria?

Zeker ja — op dat alles valt wel te rekenen.... wij hebben het gezien! — eene snelle wending van de wankelbare luim; eene enkele verkeerde opvatting, en die glansrijke pyramide van beminnelijke deugd stortte in. Zij rustte niet op de vaste grondveste der beginselen!

Don Eusebio trad vooruit om den Jood aan te spreken met zijn ondeugenden glimlach op de lippen....

Het gelaat van don Giovanni Pepoli drukte meer nieuwsgierigheid uit dan deelneming. — Samson Ceneda klemde de lippen stijf op een en nam de houding aan van een martelaar dien men ter foltering zal leiden; — maar er kwam hulp van buiten.

II.

ZANETTINA.

Die hulp rukte aan onder de gestalte van een allerliefst jong meisje, hetzelfde dat wij reeds op het voorplein van Pepoli's paleis hebben opgemerkt. Zij kwam juist niet als bondgenoote, want zij kwam in hare eigene zaak; maar zij stelde eene afleiding daar, en dat was voor de eischen des oogenbliks genoeg. De jonge edellieden wendden hunne opmerkzaamheid van den Jood af en vestigden die op het schoone landmeisje, want naar hare kleeding te oordeelen was zij eene *contadina*, waarmeê wij echter niet gezegd willen hebben, dat die kleeding armelijk of boersch was en hare schoone gestalte ontsierde. Integendeel de stoffe mogt in fijnheid en rijkdom veel te wenschen overlaten de snede en drapering was bevallig, smaakvol en juist geschikt de volle weelderige vormen te doen uitkomen; en waren de kleuren wat bont, zulke gloeijend zwarte oogen en zulk een krachtig koloriet, als dezen hals en deze wangen tintte, kon wel wat geel en groen

en rood verdragen, eer zij overschreeuwd werden, en het schaadde de fraaije blaauw zwarte haarvlechten volstrekt niet, dat zij met zilverlint omslingerd waren, zoo min als het de armen schaadde, dat zij niet door digte mouwen bedekt waren, maar slechts wat gesierd door lange veelkleurige linten, afhangende van de schouders, en die bij iedere beweging als wapperende wimpeltjes van rigting veranderden.

Met zekere vrolijke haast was zij binnengetreden; doch hare sprekende trekken teekenden onrust en teleurstelling, toen zij bemerkte in welk gezelschap zij zich begeven had. Zij sloeg hare groote oogen neder en vestigde ze daarna op den Graaf met eene uitdrukking van schroom, als duchtte zij eenig verwijt; want wij haasten ons het te zeggen, vrijmoedigheid mogt haar blik en houding teekenen, onvrouwelijke vermetelheid sprak die niet uit, veeleer kinderlijke naïviteit, die haar iets had doen wagen, zonder nadenken en die, verrast en verlegen, eerder op terug treden denkt dan op verder gaan.

Pepoli zelf was de eerste om het haar te doen inzien.

— Zanettina mijn kind wat komt *gij* hier doen? voegde hij haar toe op een toon, die eerder klonk als eene berisping dan als eene blijde welkomst, en toen zij zweeg, onder hoog blozen, hoewel zij de frissche lippen opende en de witte tanden liet zien bij haar verlegen lachje — vervolgde hij bijna met hardheid — gij hebt wel moed Signorina om uwe schoonheid dus ter bewondering te geven aan zooveel jonge edellieden.

— Dat is nu toch waarlijk al te onhoffelijk, voor een

jong en galant heer, riep Cecco halfluid, — gij ziet het, Signori, onze beminnelijke Graaf is een vrouwenhater.

— Zwijg, Cecco! gij zegt gekheden, riep de Graaf met zeker ongeduld, terwijl Zanettina zachtkens lispelde:

— Het was geen moed, Signor mio, allerminst... overmoed, het was eerlijkheid!

— Eerlijkheid! fluisterden de jongelieden onder elkander, — welke soort van eerlijkheid voert de jonge deerne hierheen! En zij lachten luide.

— Eerlijkheid, *mia cara?* vroeg de Graaf, haar twijfelachtig aanziende, hoe meent gij dat?

— Eccellenza heeft zoo even een kostbaar juweel verloren... ik raapte het op... bewonderde het even, sprak zij met eene haperende stem — en haast mij u het terug te brengen, zij reikte Pepoli zijnen eigenen ring over... ik wist niet dat Il mio Signore met zooveel voorname heeren samen was... anders ware ik zeker niet gekomen — en Zanettina wilde gaan.

Pepoli vatte haar snel bij de hand. — Blijf nu even! sprak hij zacht en minzaam, dien ring, allerliefste, heb ik niet verloren, maar weggeschonken, aan *u* geschonken Zanettina! eindigde hij met zekeren nadruk haar die aan den vinger stekende.

— *Signor mio!* riep zij afwijzend, zulk een geschenk mag ik niet aannemen van een Heer, van een man die.... die niet mijn verloofde is.

— Juist, omdat ik niets anders voor u ben noch wezen wil, dan uw welmeenende vriend en beschermer, kunt gij gerust alles van mij aannemen wat ik u geven zal, hernam Pepoli, terwijl hij naar zijne vrienden om-

zag, en hen toewenkte zich van gelach en aanmerkingen te onthouden.

— Verschoon mij, Signor Conte, den ring neme ik niet, hernam het meisje stroef bijna spijtig.

— Nu! dan wat anders, sprak Pepoli dringend, uwe eerlijkheid moet beloond worden; gelukkig hebben wij hier mijn ouden vriend Samson, die zeker allerlei fraaije zaken bij zich heeft, waaruit gij eene keuze moet doen. Gij zult kiezen voor u zelve en voor ons, wij zullen uwen smaak vormen mijn kind. Voor den dag met uw moois, messer Ceneda! ik hoop dat uwe mars goed voorzien is?

— Ik heb niet veel bijzonders, Signor Conte, antwoordde Samson, schuchter om zich heen ziende, want de tijden zijn boos en ik ... word arm!

— Dat treft goed, want ik ben in eene luim om zooveel bij u te koopen, dat gij u rijk zult achten; hernam de Graaf, wiens toon en gelaat werkelijk getuigden van hernieuwde goedwilligheid. De Jood bewoog even de lippen tot een finen glimlach, zijne grijze oogen vonkelden; maar snel veranderden zijne trekken van uitdrukking, en zacht, bijna smeekend sprak hij tot Pepoli: — Genadige Heer, wees barmhartig, nu niet — koop nu niet van mij, in tegenwoordigheid van alle deze ... van uwe ... vrienden.

— Maar begrijpt gij dan niet, *ik* zal voor hen koopen ...

— *Ahimé!* die edelmoedigheid zal mij toch niet te bate komen, als zij weten dat ik geld heb...

— Komen ze bij u leenen, dat is te vreezen hernam Pepoli lagchend het hoofd schuddende.

— Zeg plunderen, mijn edele beschermer, zeg plunderen!

— Foei, Samson, 't is of ge van bandieten spreekt, merkte Pepoli aan op een toon die eerder aanmoedigend klonk dan afkeurend.

— Gave de Hemel dat zij het waren... of beter, dat zij er voor *erkend* waren, was het antwoord van den Jood.

— Nu, onze *bravi* zijn toch waarlijk ook geene heiligen, zoudt gij u tegen dezen dan meer geveiligd achten? vroeg de Graaf met eenige verwondering.

— Zeer zeker, Signore, tegen Christen edellieden is er voor ons arme zonen Abraham's zoo veel ik wete nergens regt te krijgen, maar tegen de bandieten... tegen hen die het handwerk van roovers en moordenaars openlijk uitoefenen, zijn wij van nu aan veilig en wel beschermd, door de wijze en genadige beschikking van Zijne Heiligheid den Paus!

— Wat prevelt de Jood, wat staat hij den Graaf mirakelen op te disschen, riepen nu eenige der edellieden, die digtbij genoeg stonden om de laatste zinsneden te verstaan.

— Per Bacco! ziedaar een gunsteling van Zijne Heiligheid, waarvan wij nog niets gehoord hebben! en zij lachten luidkeels.

— Verschoont mij, Signori — ik pochte niet op eenige bijzondere gunst of voorregt, uit kracht waarvan ik mij veilig achtte boven anderen; ik bedoelde alleen dat het laatste Edict van Zijne Heiligheid Paus Sixtus V, alle goede en rustige ingezetenen van den kerkelijken Staat veiligheid waarborgt, tegen de geweldenarijen der bravi.

— Het laatste Edict van Zijne Heiligheid? van zulk een Edict heb ik niets gehoord, riep de Prins van Rocca-Veccho, en ik weet anders nog al goed wat er omgaat!

— Ziedaar een Jood, die voorgeeft beter dan eenig Christen onderrigt te wezen, van de ordonnanciën van het hoofd der Christenheid, merkte Eusebio aan.

— Juist, Signore, dat is onze zaak; onkunde daarvan ware voor ons, arme vreemdelingen, al te gevaarlijk. Een Heer als don Eusebio staat zeker boven de wet en de ordonnanciën, maar een ongelukkige Jood moet die kennen, om ze te kunnen gehoorzamen......

— *Sù via!* wat weet gij dan voor bijzonders, ongeloovige woekeraar?.... sprak don Eusebio spijtig.

— Dat voortaan de bandieten op het allerstrengst zullen vervolgd worden, en dat de wijze en voortreffelijke Heer, die nu op den Stoel van Rome zit, voornemens is, ze tot den allerlaatsten uit te roeijen.

— Nu, ja! zulke voornemens beteekenen ook wat! Alle Pausen hebben van tijd tot tijd, zonderling, in het begin hunner regering, eenige maatregelen genomen tegen de bandieten, zelfs zijn er wel eens eenige opgehangen, zonder dat iemand ooit hun getal heeft zien verminderen! sprak don Eusebio lagchend.

— Zoo is het! voegde Cecco er bij, ook heeft men opgemerkt, dat de stoutheid hunner aanslagen toenam, met de maatregelen zelve die bestemd schenen ze te bedwingen; en dus, messer Samson Ceneda, schreeuw niet zoo hard triomf, omdat er van een nieuw Edict sprake schijnt te zijn. Zoolang er Pausen regeren die Edicten

maken tegen de bandieten, zullen er altijd bandieten zijn om ze te trotseren!

— Dat is eene noodlottige voorspelling, Signor Cecco, zeide de Jood, maar ik wenschte, dat ik even gerust kon zijn, op het innen van *zekere* vorderingen, als van de goede orde die er nu zal gesteld worden op rooverijen en moorden; Paus Sixtus V is Gregorius XIII niet, en ik zou dus de Signori, wel durven aanraden om.....

— Uw raad, ellendige Jood! wij hebben uw raad niet van doen, riep Cecco; wien zekere toespeling gansch niet welgevallig was, in elk geval zal de ordonnancie toch niet luiden tegen de dappere en vermaarde mannen, die door den adel ondersteund en beschermd worden!

— Neen, Cecco, dat heeft geen nood, sprak de Prins van Rocca-Vecchio, zoo ver zal de nieuwe Paus nooit gaan; de *bravi* die verbonden zijn aan de huizen en personen der Patriciërs, blijven altijd als van zelve buiten de kwestie.

— De bulle is gerigt tegen alle roovers, dieven, moordenaars en bandieten, hoe zij zich ook noemen mogen en zelfs tegen hen die ze beschermen of schuilplaats verleenen. Zij stelt de eersten een tijd om van hunne leefwijze af te zien, en de laatsten, om ze aan te wijzen en uit te leveren.

— Als die bulle zoo streng is, dan is het niet denkelijk dat zij groote kracht zal oefenen; zoo iets kan van den adel niet gevorderd worden. Op die manier zouden alle Patriciërs van den Kerkelijken Staat in moeijelijkheden geraken en ik geloof in goeden ernst dat er niet

één Kardinaal onschuldig zou bevonden worden, sprak de Prins van Rocca-Vecchio.

— Over de schuld of de onschuld der Patriciërs en der gepurperde Heeren, ondersta ik mij geen oordeel, verzekerde Samson, alleen weet ik dat de doodstraf gesteld is op de overtreding, en dat het zeer ernstig gemeend moet zijn met de executie van dien, blijkt daaruit, dat er een afzonderlijk geregtshof is aangesteld, waaraan de meest uitgestrekte volmagt is verleend, en vijf honderd soldaten zijn toegevoegd, om de besluiten te helpen uitvoeren.

— Heb ik het niet gezegd! riep Cecco, luid lagchend, vijf honderd pauselijke soldaten tegen onze *bravi*, wier gegetal legio is, wat beteekent dat?

— Nog al zoo iets, Signore, onder aanvoering van generaal Mutio — en met don Lelio Orsino en Signor Francesco Maldavito als algemeene Inquisiteurs! gaf Samson ten antwoord.

Die namen schenen hunne werking te doen; de edelen zagen elkander aan met teekenen van verwondering en verslagenheid; uitingen van toorn en verrassing werden er gehoord. Deze nadrukkelijke en bestemde berigte moest men nu wel gelooven — in een tijd waarin geen heele of half officieële nieuwsbladen, de Staten doorfladderden, waren kooplieden, marskramers en Joden, gemeenlijk de colporteurs der gewigtigste nieuwtjes; maar ze zouden zich wel gewacht hebben berigten uit te strooijen, van hunne eigene vinding, waar het de handelingen der regering gold, althans onder Sixtus V! Niemand twijfelde dus meer, slechts vroeg Graaf Pepoli aan Ceneda hoe hij dit alles wist.

— De ordonnanciën zijn openlijk afgekondigd door den stadvoogd van Rome, Signore! en van de instelling der Inquisiteuren heb ik gehoord door den kamerdienaar van don Lelio zelf, met wien ik zaken had, en die mij geluk wenschte, zeggende: „dat nu welhaast te Rome en in geheel den Kerkelijken Staat, veiligheid zou zijn voor onze personen en goederen! en dat men gerust kon wezen, op den ijver en de zorg van die drie heeren."

— Daarin zegt hij waarheid, Mutio en don Lelio, zullen zeker felle en goed afgerigte uitvoerders zijn van die zonderlinge bevelen; sprak de Prins van Rocca-Vecchio, ze zijn bekend om de wreedheid en onversaagdhied, waar, meê ze vroeger tegen zekere Condottieri en dier bende zijn opgetrokken.

— Ja, waarlijk, als er iets tegen te doen is, dan... zijn dezen er toe in staat, zei Cecco nog wel wat aarzelend.

— Allerzonderlingst dat een Paus, die nog geen dertig dagen op den Stoel zit, en die zooveel anders te doen heeft, met zoo iets gaat beginnen!

— En dan een Paus die als Kardinaal zoo'n sukkel scheen, voegde Andrea Gaëtano er bij.

— Wij hebben reeds bewijzen te over, dat Paus Sixtus V het volkomenst contrast daarstelt met den Kardinaal Montalto, om nog naar het weeke masker om te zien, dat dit ijzer gelaat heeft gedekt! sprak Graaf Pepoli — en nu, mijne Heeren, gij moogt het vreemd in mij vinden of niet, maar ik moet u bekennen dat ik mij verblijd over het voornemen van Zijne Heiligheid, om order te stellen, en de veiligheid van de goede burgers

te waarborgen. Ik heb altijd een afschuw gehad van de wanbedrijven en gewelddaden die gepleegd worden door de *bravi*, en onder de redenen waarom ik mij ongaarne te Rome ophoude, is deze wel de voornaamste, dat men er dag aan dag van allerlei gruwelen hoort, die zij straffeloos bedrijven — en nog daarenboven gedwongen is zich door hen te laten omstuwen tot eigene veiligheid....

— Maar, Signore, hetzelfde wat te Rome gebeurt, valt ook voor te Bologna; alleen in kleinere proporties..... viel de Prins van Rocca-Vecchio in, die de eer der wereldstad wilde ophouden — en zonder het wonken en hoofdschudden der anderen te begrijpen, vervolgde hij: „nog dezen nacht.....” maar don Eusebio greep hem nu zoo heftig bij den arm, dat hij verwonderd omzag en plotseling zweeg.

— Het is zoo! sprak Pepoli met een diepen zucht. De dingen waar ik niet van hooren wil, en die gijlieden als bij vriendelijke afspraak voor mij verbergt, gebeuren daarom toch! Hoe bewonder ik dezen Sixtus, die den moed heeft al zulke zaken onder de oogen te zien en te hervormen.

En de rijke jonge Graaf die in dezen oogenblik zijne zedelijke armoede diep scheen te gevoelen, bragt de handen voor de oogen, en scheen als weg te zinken in smartelijke overwegingen. Zijne vrienden kenden hem in deze vlagen van nameloozen weemoed, waarvan zij den oorsprong niet begrepen; in stilte minachtten zij hem om zijne zwakheid; niet om die welke hij voor hen beleed, maar om die, welke hem de kracht deed missen, om zich met het booze te verstaan, en er ruste bij te vin-

den. Zij voelden eenparig dat er eene afleiding moest gevonden worden.

Zij zagen reeds op Ceneda, wiens doordringend oog den Graaf met belangstelling gadesloeg, toen op eens Zanettina naar Pepoli toetrad en op den toon van levendige deelneming zeide: — Si, Signore! gij hebt wel gelijk, dat gij u dat aantrekt, ik ben er van verschrikt en getroffen; maar ik zal de Madonna en alle Heiligen zoo vurig bidden, dat zij u wel beschermen zullen, en voor alle kwaad beveiligen!

Men had haar maar aan te zien om te weten wat zij bedoelde en hoe goed zij het meende. Op niemand van de aanwezigen hadden de mededeelingen van den Jood zoo zigtbaren indruk gemaakt, als op Zanettina: zij was zeer bleek geworden; hare schitterende oogen waren plotseling door tranen verduisterd, en toen zij Pepoli zag neërzinken op een stoel, achtte zij hem eene bezwijming nabij, en kon hare deelneming niet langer weêrhouden, zich in woorden te uiten.

Maar de Graaf, bij die toespraak afgeleid van 't geen in hem omging, vroeg verrast: — Wat bedoelt gij, *fanciulla*? Voor welk kwaad zou ik beveiligd moeten worden?

— *Deh!* Signore! is het dan niet zeer erg dat wat Zijne Heiligheid heeft besloten, over de Signori die.... die de bravi beschermen?

— Maar allerliefste, hoe valt u dat in, — zoo iets op den Graaf toe te passen? vroeg Cecco lagchend; wie ter wereld zal het in de horsens komen, om zijne Excellentie aan te klagen?

— Niemand, Signore! niemand, dat geloof ik wel — antwoordde het meisje in eenige verlegenheid; maar toch, Il mio Signore weet wel dat Carlo en Beppo..... en hunne mannen.....

— Aanvoerders en leden zijn van de verdachte bent! hervatte Pepoli luchtig, dat is zeer waar, en onze Signorina heeft groot gelijk. — Wij luisteren naar een sermoen, maar vergeten de toepassing te maken, zoo als het meer gaat. Zij, wijzer dan een van ons, overwoog uitkomsten en gevolgen, die wel hoogst onwaarschijnlijk zijn, doch waar men toch op denken moet. — Carlo en Beppo beschouwen zich als mijne cliënten, dat valt niet te ontkennen al is't ook onder conditiën, die volkomen in strijd zijn met hunne gewone werkzaamheden; maar voor de wereld is dat wel hetzelfde: zij hebben de gewoonte genomen, mijn wijn te komen drinken, hunne *maccheroni* te gebruiken in mijn huis; zich te warmen bij mijn vuur, als zij het koud vinden, of schaduw te zoeken onder mijn zuilengang als de hitte hen kwelt.

— Zoo is het, Signore! men ontmoet ze altijd in de benedengalerijen..... viel het meisje in. Eccellenza weet dat zoo niet; maar zij doen hier àl wat zij goed vinden.

— Niet alles toch, Carina! viel Pepoli in met zekeren ernst — want als ik hoorde, dat zij moord of roof pleegden binnen de omgeving van Pepoli's paleis, of zelfs binnen de muren van Bologna, dan was onze overeenkomst gebroken en zij hadden alle regt verloren op mijne bescherming.

— Dat is het juist. Il mio Signore hoort daar niet

van, sprak Zanetta met kinderlijke vrijmoedigheid — maar ik weet dan wel dat vrome en eerlijke lieden heel bang voor hen zijn, en dat er rustige burgers zijn, die dit paleis niet durven genaken — zelfs op klaarlichten dag, en ik zelve ..... als ik niet rekende op de bescherming van mijn oom .....

— Uw oom, wie is die oom, *carissima*, op wiens bescherming gij zoo veel vertrouwen stelt? vroeg don Eusebio snel als wilde hij haar van het gevaarlijke onderwerp afbrengen.

— Allessandro Minganti, de groote beeldhouwer! antwoordde het kind met al den familietrots eener Italiane, die weet hoe welluidend een vermaarde kunstenaarsnaam, haren landgenooten in de ooren klinkt.

— O, zoo! Alessandro Minganti! herhaalde don Eusebio op een toon, alsof hij bij zich zelven dacht: „dat is goed om te weten," doch tot Zanetta sprak hij: Eilieve, gij hebt veel van den stouten en vrijen aard van uwen oom, die Il Signor Conte ook zoo maar dingen zegt, die hem onaangenaam zijn. — Zie het zelve, vervolgde hij, die goede edele Heer — hij is bleek en trekt de wenkbraauwen zamen — dat komt door uwe praatjes.

Zanettina werd bloedrood en stond verlegen aan haar kleurrijk voorschootje te trekken — zij zag om naar den uitgang der zaal, als dacht zij op een snellen aftogt.

Maar Pepoli stond op en nam hare hand. Gij hebt goed gesproken, Carina, en ik wenschte wel, dat iedereen jegens mij dezelfde opregtheid gebruikte. — Ik wil niet dat gij u langer onveilig zult achten in mijn paleis, en ook niet dat goede rustige lieden de nadering mijner

woning schuwen, ter wille van eenige vermetele woestaards, waar ik niets aan hecht. Ik zal hen het oponthoud in mijn paleis ontzeggen!

— Dat kunt gij niet doen, Signore! behoudens uwe eer; viel don Eusebio in, stout door de hevige onrust die dit besluit bij hem scheen te weeg te brengen. Zij hebben de overeenkomst niet gebroken en dus....

— Als ik onderzoeken wilde, don Eusebio, wie weet!..... hernam de Graaf, hem aanziende met snellen scherpen blik, die Eusebio, hoe onbeschaamd ook, een donkeren blos op de wangen joeg. — Maar gij weet wel daartoe heb ik geen lust en geen tijd; — ik zal ze niet in het verhoor nemen; maar ik verjaag ze en daarmede uit!

— En weet Il Signor Conte wat daarna gebeuren zal? hervatte don Eusebio met nieuwe vrijmoedigheid.

— Nog niet.....

— Welhaast zal gansch Bologna vervuld zijn van hunne wandaden en gruwelstukken; zij hebben u niet meer te ontzien, zij, hebben gansch geen maat meer te houden.

Pepoli hield niet van zwarigheden te overwegen, wier oplossing dieper nadenken kostte. — Wat is daartegen te doen? hernam hij lusteloos en verdrietig.

— Niets doen, Signor mio, geloof mij..... u niet aan kinderpraatjes storen, en u niet bemoeijen met kleinigheden, die buiten u omgaan — een Heer van uwen staat, behoort niet zoo naauwziende te zijn.

— Kleinigheden! riep nu Ceneda, met eene verontwaardiging, die zoowel den spreker gold, als het gesprokene. Don Eusebio is wel de man om de dingen op hun-

ne regte waarde tè schatten! deze kleinigheden kunnen den edelen en magtigen Graaf Pepoli het leven kosten, als hij er niet op toeziet.

— Zóó erg zou het nu wel niet loopen, mijn goede Samson, sprak Pepoli glimlagchend. Ik heb alleen eenige voorregten gegund aan de *bravi*, omdat de gewoonte onder den adel dat zoo meêbrengt; maar niet omdat, ik ze noodig acht of belang in hen stel, en daarom wil ik mij om hunnentwil ook geene moeijelijkheden maken met den nieuwen Paus.

— Alsof Zijne Heiligheid ten minste niet zooveel staatswijsheid zou gebruiken om een Heer te ontzien, die jaarlijks zulke kostbare dispensaties noodig heeft! merkte Cecco aan, — en nog daarbij, waarom zou men *u* moeijelijkheden maken, Signore, iedereen weet immers, dat gij uwe *bravi* nimmer gebruikt.

— Dat is zoo, en ik wenschte wel, dat men van ieder uwer hetzelfde kon zeggen, hernam de Graaf, den kring rondziende met een ontevreden blik. — Zijn argwaan op dat punt was nu, eenmaal opgewekt.

— Per Bacco! Il Signor Conte gaat in vollen ernst rekenen, en op kleinigheden zien! riep don Eusebio spottend.

— De rijkste en edelmoedigste Heer van 't Schiereiland! Waar moet dat heen? Signori laat ons pijen aantrekken, onze degens wegwerpen, als Capucijnen langs de straten sluipen; gelofte doen van armoede, kuischheid en matigheid, en boven alles van gehoorzaamheid aan den Paus.... eene gehoorzaamheid, waarin men van oudsher niet plagt uit te munten in Bologna; doch

waarvan de edele en aanzienlijke don Giovanni Pepoli nu in alle ootmoedigheid het stichtelijk voorbeeld zal geven. Weg met de *bravi*, die onze privilegiën helpen stand houden! en op de knieën voor een Kerkvoogd, die den adel onder eene strenge monnikstucht wil brengen. Pepoli gaat voor — wij overigen moeten volgen.

— Bij de Madonna! wij niet — riepen eenigen Heeren in geestdrift bij die ophitsende toespraak.

— Wij Bolognezen hebben Julius II wel tegengestaan, die een vorst van afkomst en een krijgsman van opvoeding was. — Ik zie niet, dat wij zoo bang behoeven te zijn voor Sixtus den Vijfde — den monnik, den boerenzoon uit Ancona.

Het was Pepoli aan te zien, dat zoowel de ironie als de valsche geestdrift een onaangenamen indruk op hem maakten, en dat hij zich niet verblindde op de oorzaak daarvan; maar de gewoonte om alles rondom zich te zien plooijen, had hem zeer weinig geoefend in het vermogen om anderen weêrstand te bieden. Zijn hoofd was helder genoeg om een wijs besluit te nemen, en zijn hart goed genoeg om een edelmoedig voornemen op te vatten, maar hij had te veel zwakheid van karakter en vooral te veel vadsigheid van geest, om het met eenige volharding tegen anderen te verdedigen; ook wendde hij versaagd en ontmoedigd het hoofd af van ieder bezwaar, dat niet met eenige handen gouds was uit den weg te ruimen.

— Signori, sprak hij verdrietelijk, — al dit rumoer is overbodig en voorbarig. Ik heb nog geen besluit genomen, dat tot zulke verdenking regt geeft. Ik ben zoowel een goed Bolognees als een van u. Ik maak vol-

strekt geene aanspraak op den titel van den getrouwsten en gehoorzaamsten zoon van den Roomschen Stoel..... maar die tijden van opstand, verwarring en binnenlandschen oorlog — die gij u zoo levendig herinnert, zijn nu eenmaal voorbij, en *ik* althans zal ze niet weêr terug roepen. Ik haat alle wanorde en geweld — maar tusschen zulken wederstand, en slaafsche onderwerping zal nog wel een middenweg zijn. Er zullen wel schikkingen zijn te treffen. Zijne Heiligheid weet het ook wel dat Bologna, Rome niet is, en.....

— *Eh viva* Pepoli! viel Cecco in, met vrolijke toejuiching. Zoo is het — Bologna is Rome niet, en daarom zal het ook wel lang duren, eer de ordonnancie hier afgekondigd wordt — misschien komt het daar nooit toe — en tot zoolang.....

— Behoeven wij ons niet te verklaren noch een besluit te nemen, hervatte Pepoli levendig en met blijkbare voldoening over den uitweg, die daar plotseling voor hem lag. Dat is een verstandig woord Cecco! en hierop kunnen wij de vermoeijende woordenwisseling over dat onaangename onderwerp laten waren! en gij, messer Ceneda, die er aanleiding toe gegeven hebt, gij zult er voor boeten! — en hem ter zijde voerende, voegde hij er bij: — Ik wil uwe mars leêg koopen voor hunne oogen, zie gij, hoe ge u later beveiligt tegen plundering.

De Jood, die wel overtuigd was, dat hij goede zaken zou doen met den Graaf, en die ook wel wist, dat hij niet het weêrlooze slagtoffer zou zijn, waarvoor hij wilde doorgaan, opende nu met de noodige behoedzaamheid de kleine mars, die hij op een der tafels had neêrgezet

nam er een paar laadjes met kleinoodiën uit, en spreidde hunnen inhoud ten toon voor den Graaf en zijn gezelschap. Pepoli zocht uit, prees of keurde af, — of deed de anderen bewonderen; maar eindigde toch met het meeste aan te koopen, blijkbaar met geen ander doel, dan om het terstond weg te schenken aan de omstanders, met eene losheid en onnadenkendheid, waarbij aan de vrijpostigsten en behendigsten de rijkste giften ten deel vielen, niet als geschenk, maar eigenlijk als prooi, die zij minder aan zijne gulheid dan aan hunne behendigheid te danken hadden, en waarbij *zij* onbedeeld bleven, die zich door kieschheid of bescheidenheid lieten raden. Onder de laatsten behoorde Tolomeo, Pepoli's neef, die teruggekomen was met de boodschap, „dat donna Violante dien avond liefst alleen wilde zijn." Een berigt, dat door Pepoli, oogenschijnlijk met koelheid, werd opgenomen en waarna zijn neef zich ter zijde begaf, zonder veel te letten op de prachtige voorwerpen, die de anderen zoo in beweging bragten. Even weinig belangstelling, als zijn bloedverwant, toonde Zanetta, ofschoon ze door Pepoli gedwongen was aan zijne zijde te blijven, en telkens door hem werd aangespoord eene keuze te doen uit de sieraden, die Samson voor haar te toon spreidde. Maar zij zag alles langs zich heen gaan, met zoo koele onverschilligheid, of zij niets van de waarde der juweelen begreep en of goud en zilver werkelijk voor haar dat verachtelijke slijk waren, waarvoor zeker soort van dichters het uitkrijten — in hunne verzen.

Dit verwekte Pepoli tot drift en ongeduld. Hij verpligtte den Jood telkens nieuwe schuilhoeken van zijn'

draagbaren winkel te doorzoeken, en maande Zanetta aan dat zij toch iets van hem zoude aannemen in ruiling van den ring, dien zij had terug gebragt. — Ik geniet al genoeg van de goedheid uwer Heerlijkheid: — ik mag verblijven in uw paleis — ik eet uw brood — ik mag uwe dienares zijn..... meer vraag ik niet.

— Maar *ik wil meer* geven, *Cara !* — dat gij hier in mijn huis woont, gaat mij eigenlijk niet aan, dat dankt ge uwen oom — maar ik ben zooveel als uw oudere broeder, en daarom kunt gij ook wel van mij aannnemen wat ik u biede, om mij voldoening te geven.

— Welligt zal de keuze der Signorina vallen op dit reukdoosje — sprak Ceneda, terwijl hij een klein juweelkistje opende.

— Het beduidt niet veel, maar het is keurig van bewerking, en de beeldjes zijn zoo rijk en zoo zuiver geciseleerd, dat ik er eene meesterhand in herken, — sprak Pepoli — zeg de waarheid, is het van Benvenuto of niet?

— Niet van hem zelven?.... Van een zijner leerlingen, Signore! — 't Is van een jong kunstenaar die nog geheel zonder naam is.

— Naar dit proefstuk te oordeelen, voorspel ik hem roem en fortuin. Wie is hij? — Waar woont hij?

— Ik zou het Uwe Excellentie niet kunnen zeggen. Ik heb het gekocht uit de derde hand.....

— Dat treft ongelukkig; het zou mij eene vreugd zijn, jonge kunstenaars aan te moedigen, doch hoe het komt weet ik niet, maar zij roepen mijne bescherming niet in; nooit zie ik een hunner tot mij komen. — De Jood haal-

de de schouders op; onder de *nobili* waren er, die moeite hadden een glimlach te bedwingen; de Graaf wendde zich weder tot het meisje: — En nu, wat zegt onze Zanettina, is dit kleine kunstwerk van haren smaak?

Onze Zanettina zeide niets, rigtte er naauwelijks het oog op en stond in verstrooijing te spelen met het juweelkistje; — daar sprong op eens de bolle juchtlederen deksel open en er vertoonde zich een allerprachtigste diadeem, wiens fonkelende steenen van alle kleuren schitterden, en wien een zware parelrand als een kunstig snoer omgaf. — Was het de uiterste verrassing of het gansch ongewone van het geen zij zag, dit valt moeijelijk te beslissen; maar zeker is het, dat Zanettina eerst verschrikt achteruitsprong en toen de handen vouwende van bewondering, uitriep:

— Santa madre! wat is dat schoon, welk een overtreffelijk sieraad is dat?

— Zoo hebben wij toch eindelijk iets dat de goedkeuring onzer kleine preutsche wegdraagt, sprak Pepoli, den diadeem in handen nemende en dien zelf beschouwende met de aandacht van een kenner.

Als haartooisel eener gewone vrouw, was het eigenlijk te prachtig, het kon de kroon zijn eener regerende vorstin; de diamanten sterren, die de punten vormden, zouden aan het fierste en doorluchtigste vorstinnenhoofd van Europa luister hebben bijgezet.

Die gedachte drong zich zeker aan den Graaf op, toen hij lagchende tot zijne vrienden zeide: — Het kind is niet zedig in hare begeerten, voor eene *contadina!*

Maar geen der Heeren antwoordde iets; zoo waren zij

gespannen van verwachting; — zij konden het zich niet denken, dat de Graaf aan een onnoozel landmeisje, dat in geenerlei teedere betrekking tot hem scheen te staan, een geschenk zoude geven van zoo ontzaggelijke waarde, en zoo weinig passend bij haren stand en kleeding.

— En waarom mij dit niet eerder getoond; waarom moesten wij dit ontdekken, in plaats dat het mij aangeboden werd? — sprak de Graaf verwijtend tot Ceneda.

— Omdat ik dit kleinood liever aan een ander verkocht dan juist aan uwe Excellentie.

— Waarom toch? Meent gij dat ik te veel zal dingen?

— Neen, Signor Conte! dat niet, maar.....

— Geene maren, messer Ceneda, ziet gij niet dat de oogen der kleine glinsteren van begeerte en dat ze de handen gevouwen houdt van verrukking, — zij, die voor alles onverschillig is gebleven?

— Dat zie ik, Signore! doch het komt mij voor.....

— Het komt mij voor, dat iedereen er zich van daag op toelegt, om mij te ergeren en tegen te staan..... Kort en goed, Samson, is de diadeem te koop of is hij niet te koop?

— Hij is te koop, Signor Conte! maar.....

— Zoo is hij verkocht! hernam Pepoli levendig, en met een reikte hij het kleinood, dat hij in de handen had gehouden, aan Zanettina over.

— Ziedaar, Carina! is dit nu waarlijk àl wat gij wenscht?

— Ja, Signor Conte! ik ben er zeker van, het is genoeg; mijn eenige groote wensch zal er door voldaan worden!....

— En wat zult ge er meê doen ? — hebt ge lust om prinsesje te spelen, en uw zwarte lokken met die kroon te sieren?

— Mijne heilige patrones beware mij voor zulke ijdelheid — neen, Signore! dat niet; maar..... later als ik mijn wensch verkregen heb, zal ik het u zeggen — en zij vloog weg, in alle haast, vergetende om te bedanken, en het sieraad onder haar zijden voorschoot wegbergende, als vreesde zij, dat men het haar weêr zou afnemen.

Pepoli zag haar na en lachte luid en lustig; maar ditmaal vond zijnen lach geenen weêrklank bij zijne vrienden; zij keken strak voor zich of wendden het hoofd af, opdat hij de spijt en ergernis niet zoude bemerken, die hun verbleekt gelaat uitdrukte, en die zij niet magtig waren te verbergen. Ieder hunner, hoe rijk ook door den Graaf begiftigd, of wat hij ook nog te wachten had, van diens mildheid, achtte zich misdeeld, op het oogenblik waarin men deze met roekelooze kwistigheid zulk een schat zag wegwerpen in den schoot van een kind, dat er zelfs de waarde niet van besefte! — „Ware Zanetta zijne minnares, ik zou het hem kunnen vergeven," fluisterde don Eusebio den Romeinschen Prins in; maar gij ziet wel, hij is niet eens op haar verliefd!

— Hij vraagt haar niets, niet eens haren dank! antwoordde deze op denzelfden toon — en wij — die ons uitputten in pogingen om hem te vermaken, om hem te believen... wij worden afgescheept met eenige snuisterijen. Of ik een ring meer of minder aan mijne vingers heb, wat zegt mij dat! De Prins had veel liever de *tienduizend* roomsche kroonen gehad die hij noodig had om weêr met fatsoen binnen Rome te kunnen verschijnen.

— O, Signore! de diadeem was waardig geweest aan donna Violante te worden aangeboden, kon Tolomeo zich niet onthouden den Graaf toe te voegen op een toon van verwijt.

— Donna Violante heeft geen smaak in sieraden! mij dacht gij zoudt dat weten zoo goed als ik, gaf Pepoli met zekeren nadruk ten antwoord, waarop Tolomeo sterk kleurde, en terug trad als onder eenige diepe beschaming. En nu moeten wij afrekenen, messer Ceneda! hervatte de Graaf, zich tot den Jood wendende, die na het gebeurde met den haarband, stokstijf was blijven staan, zoo zeer getroffen door schrik en verwondering dat hij geen woord kon uitbrengen; nu echter sprak hij met eene vaste hoewel bewogene stem:

— Signor Conte, ik smeek u bij alles wat u lief en heilig is! schenk mij eenige minuten gehoor onder vier oogen, eer wij verder gaan in dezen handel.

Zijn blik, terwijl hij dit zeide, was zoo veelbeduidend en zijne scherpe trekken drukten zoo veel ernstige onrust uit, dat de Graaf uit goedhartigheid toegaf aan zijn verlangen. De *vrienden* kregen eenigzins haastig hun afscheid, nadat men overeengekomen was om tegen middernacht zamen te treffen in het Casino van den ridder Andreo.

De nobili verwijderden zich met een gevoel van verligting; want zij hadden behoefte om zich zonder terughouding uit te spreken, over Pepoli's handelwijze; dat diens persoon daarbij niet zou gespaard worden is wel te onderstellen.

III.

EEN RIJK MAN EN EEN VOORZIGTIG MAN.

Toen de graaf zich met Samson alleen bevond sprak hij goêlijk glimlagchend:

— Ik dacht er niet meer aan, maar gij deedt wel het mij te herinneren, Samson! gij kondet mij den prijs van den diadeem niet zeggen, terwijl die Heeren er bij waren zonder gevaar te loopen uwe winst te derven....

— Il mio Signore is wel goed daarop te denken, maar die vrees dreef mij nu niet — want ik beschouw den koop als niet gesloten, en ik heb alle hoop dat Uwe Excellentie daarvan zal afzien, als zij alles zal weten wat ik heb mede te deelen.

— Er van afzien? Als het voor mij zelven was, ligt mogelijk, ik hecht heel weinig aan edelgesteenten, hoewel ik ze draag omdat ze bij onze kleeding behooren; maar de kleine Zanetta!... dat is wat anders — het kind

was zoo blij, zoo gelukkig, en zou men haar het speelgoed dan nu weêr afnemen! Het mag kosten wat het wil, daar zou ik geen hart toe hebben.

— Als het anders niet is! ik zal wel middel vinden om haar den diadeem te doen verwisselen voor iets dat haar tienmaal mooijer zal toeschijnen, en dat *Vossignoria* veel minder duur zal te staan komen.

— Samson! gij wilt mij gierig maken, dat is eene ondeugd voor burgers — niet voor edellieden. Ik begrijp wel dat de diadeem groote waarde heeft, maar...

— Dat zou nog het minste zijn; maar hij zal uwe Excellentie *meer kosten dan de waarde.*

— Moet ik afgezet worden, dat gebeurt mij geloof ik wel meer! zei Pepoli lagchende, spreek op, wat zal het geschenk aan Zanetta mij kosten.

— Tienduizend roomsche kroonen, Signore en — *uw leven.*

De Graaf schudde lagchend het hoofd. — Gij overvraagt, Samson! kom, kom er zal toch wel wàt zijn af te dingen.

— Van het geld mogelijk, van het andere niets, vreeze ik, zei Samson hoog ernstig.

— Gij valt van daag zeer in het tragische, dat is eene manier waar ik niets van houde, evenmin als van raadsels, zei de Graaf wat misnoegd.

— Juist daarom, Signor Conte! moet ik u als een eerlijk man, als een oud man die... de vader van uwen vader gekend heeft, en — *Vossignoria* verschoone de vermetelheid van het woord in mijnen mond — en als *vriend* ontraden, de kooper te worden van een kleinood dat u àl te veel zou kunnen kosten.

— Het kost mij nu reeds meer aandacht en inspanning, dan ik gewoon ben aan belangrijke zaken te geven, zeg mij dus schielijk wat gevaarlijks er voor mij schuilt in den aankoop van dien haarband.

— Ik zal zoo kort mogelijk zijn, Signor Conte! maar het gevaar is niet uit te drukken, zonder de geschiedenis van dit sieraad mede te deelen. Geef dus daaraan uwe aandacht. De diadeem is vervaardigd door Pietro Combi, de groote juwelier te Rome, naar eene teekening van Benvenuto en was hem besteld door den Kardinaal Buoncompagno, in het laatste tijdperk der regering van den oom zijner Eminentie, Paus Gregorius XIII.

— De vrome Kardinaal Buoncompagno een dameshoofdtooisel bestellen, dat is al heel vreemd, merkte Pepoli aan, die liever eene vertelling hoorde dan eene waarschuwing.

— Het was voor zijne nicht de dochter van Monsignore Jacopo Buoncompagno, het schijnt dat er onderhandeld werd om die geliefde nicht des Pauzen uit te huwelijken aan zekeren Italiaanschen vorst.

— *Eh Guisto*, dat herinner ik mij ... er was veel sprake van den zoon, of de jonger broeder van den Groothertog van Toscane, maar dat huwelijk sprong af bij den dood van Gregorius ...

— En als van zelf spreekt was de hertogelijke diadeem voor de bruid geene behoefte meer. Integendeel de familie was teleurgesteld, gedrukt door geldelijke verlegenheid en verminderden invloed, op het oogenblik zelf dat Combi het rijke sieraad voltooid had en wenschte af te leveren. Men *beloofde* hem eenige schadevergoeding

maar... men zag af van den koop; wat zou de ongelukkige Combi doen? Een proces aanvangen tegen den Kardinaal op het tijdstip dat het Consistorie bijeen zou komen, waaruit deze kans had als Paus te voorschijn kon treden? Pietro Combi als een verstandig man, die hij is, droeg de teleurstelling en het onregt, daar hij niet tegen vermogt, zwijgend en zonder morren en — wachtte. Door de verheffing van den Kardinaal Montalto werden de Buoncompagni voor lang van den Roomschen Stoel verwijderd; maar Combi was toch te wijs om ze aan te vallen, en gaf den diadeem ter bezigtiging in zekere voorname huizen te Rome, hopende dat eenige Romeinsche Prinses of rijke matrone die zoude koopen, maar... het gelukte hem niet. Door de zware heffingen van den nieuwen Paus worden tegenwoordig de rijken gedrukt om... de armen te verligten... naar mijne meening eene uitkomst die nog vrij onzeker is. Men wacht daarenboven strenge wetten tegen de weelde — en niemand durfde ze reeds reeds vooruit trotseren, onder het oog van den Paus, door al te uitstekend praalvertoon. Eindelijk ten huize van de Prinses Colona, had eene van de jeugdige nichten des Pausen, er het oog op laten vallen; doch de prijs van het sieraad schrikte haar af, Combi echter vuurde haar aan, maakte de gunstigste schikkingen voor de betaling; mits men de zaak aan Zijne Heiligheid voorstelde... dit is geschied door verscheidene leden der pauselijke familie, doch te vergeefs, de groote beschermer van Rome was niet in eene luim van mildheid voor zijne verwanten — en de Signora Peretti moest van haren wensch afzien. Na deze

misfortuin had Combi alle hoop verloren om het kostbare stuk in Rome te verkoopen; geene Romeinsche dame, had het zich durven toeëigenen, uit vrees de Prinses Peretti te krenken en zich bloot te stellen aan geheimen onwil van den Paus, die het euvel kon nemen dat anderen droegen, wat hij zijne nicht had geweigerd, zoodat hij zich genoodzaakt zag elders in Italië eene eigenares op te sporen; hiertoe koos hij mijne bemiddeling. — Ik doe jaren lang zaken met hem, hij weet dat hij mij vertrouwen kan, een redelijk aandeel in de winst is mij toegezegd...

— Zoo moogt gij te vreden zijn! dat gij een kooper hebt gevonden, viel Pepoli in, die niet zonder eenige belangstelling het omslagtig verhaal van den Jood had aangehoord.

— Dat zou mij zeker verheugen, Signor! zoo er mij niet reeds een bod was gedaan.

— Welnu ik geef wat u geboden is... meer — zoo het zijn moet — daarmeê is het uit.

— Helaas neen, Signor Conte, daarmee is het niet uit; want de persoon die het bod heeft gedaan, is — eene vrouw van rang, van invloed, die zich door niets zal laten terughouden, als het de voldoening geldt van eene begeerte... die daarvoor alles durft wagen, alles durft trotseren...

— Spreek op, wie is die heldin? vroeg Pepoli zeer ongeduldig.

— De Marchesa Santini, Signor Conte — antwoordde de Jood op een toon, als of hij niets anders behoefde te zeggen om den Graaf overtuigd te zien. — Maar de uitwerking was eene gansch andere.

— De Marchesa Santini! herhaalde Pepoli, terwijl zijne bevallige trekken eene uitdrukking van toorn en minachting aannamen, die daarop zeer ongewoon was... een vermetele coquette, die ik veracht... die ik haten zou, indien de haat niet een hartstogt ware die meer aandacht vordert, dan ik eene vrouw als deze waardig keur...

— Il mio Signore schijnt de Marchesa wèl te kennen! sprak de Jood even glimlagchend, en dat verheugt mij, want dit verzekert me, dat uwe Excellentie zich wachten zal haar in den weg te zijn bij het verkrijgen van een sieraad dat zij vurig wenscht te bezitten, en waaraan *Vossignoria* zelf niets heeft...

— Integendeel Samson dit verandert de geheele zaak, sprak de Graaf met ongewone levendigheid. Ik zou niet opzettelijk eene Prinses van 't pauselijk huis, of eenige andere vrouw van rang hebben willen krenken, door aan eene *contadina* weg te schenken, een sieraad dat zij niet betalen kon... — maar nu er sprake is van de Marchesa Santini is dat wat anders. Ik ben niet de man om eene gelegenheid te zoeken eene vrouw te beleedigen — zelf niet eene vrouw als deze — maar nu zij voorkomt — zal ik die aangrijpen, en het is mij een zeker genoegen te weten, dat *ik* het ben, die haar van eene begeerte harer ijdelheid de voldoening heb ontzegd! De minnares van den Hertog de Sora en van den Kardinaal de Cesis, heeft geen regt op eene vorstinnekroon, en deze althans zal zij niet dragen!

— Signor Conte! mijn uitnemende Heer en begunstiger, ik smeek u beraad u beter; de haat en de vijandschap, die deze vrouw van nu aan tegen u zal opvatten,

moeten u noodlottig zijn, en oneindig meer gevaarlijk dan de spijt en beschaming der Prinses Peretti het wezen zou voor de Romeinsche dames. Zij is volleerd in allerlei listen, afgerigt op kuiperijen...

— Laat ze kuipen en list gebruiken zoo veel zij wil. Ik heb geene eerzuchtige plannen, waarin zij mij kruisen kan, ik bejaag geene gunsten van den Roomschen Stoel en zoo ik ze wenschte zou ik ze des noods kunnen koopen. Ik verlang niets dan rustig te leven in mijn eigen paleis, naar mijn eigen lust en welbehagen... en ik betwijfel of de Signora Marchesa, met al haar toorn en boosheid, mij daarin zal kunnen verhinderen...

De Jood hief de handen ten hemel van schrik en ergernis, over de eigenwillige verblinding van den jongen Graaf, die geen gevaar wilde zien; terwijl hij uitriep : „zoo waar ik uw trouwen raadsman ben, en zoo waar uw leven mij dierbaar is, Signor mio! — neen, neen! Gij zijt niet meer veilig in Bologna — in uw eigen paleis, noch in eenig oord van Italië, als gij die vrouw tegen u tot toorn verwekt. —

— Mijn eerlijke Samson! ik weet dat gij het goed meent en dat gij er niet aan denkt, wat zulk spreken beleedigends kan hebben voor mij — daarom vergeef ik het u, hervatte Pepoli met een minachtend glimlachje; — iemand, wie u hoorde, zou meenen, dat ik een lafhartige ware! Het is zoo, ik haat alle vechterijen en nutteloos wapengedruisch; maar als het er op aankomt, wijk ik voor niemand in persoonlijken moed! en dan te denken, dat gij mij schrik zult aanjagen voor de ondernemingen van eene vrouw!

— Wees gezegend, Signor mio! wie denkt daaraan, u gebrek aan moed te betwisten — integendeel, uw opzet, om zonder noodzaak zulk eene vrouw uit te tergen, bewijst... meer moed, dan de edelste en moedigste onder onze jonge *nobili* zouden toonen — dat is ... verschoone Il mio Signore het vermetele woord — dat is overmoed!

— Nu dan! zoo lust het me, eens overmoedig te zijn.

— Maar ik dan, Signore! *ik* ben niet overmoedig in 't geheel niet, heb toch medelijden met mij ... al hebt gij dat niet met u zelven... uw arme oude Samson. Eccellenza! overweeg toch, hoe gij hem in verlegenheid brengt — wat zal ik haar zeggen? riep de Jood in zigtbare onrust... de Marchesa heeft mij te weinig geboden, dat is waar, maar zij heeft mij belast terug te komen als de Kardinaal bij haar zou zijn. En als ik nu kome zonder den diadeem ...

— Ga niet meer naar haar toe!

— Och, Signore, de Marchesa Santini is geene klant die men gaarne verliest.

— Zeg haar dan dood eenvoudig, dat ik eens zooveel heb betaald, als zij heeft geboden, tweemaal, driemaal zooveel zelfs... en gij zult geen logen spreken, want het pleizier om de Marchesa Santini te ergeren, is mij wel dertigduizend roomsche kroonen waard.

Al sprekende was de Graaf naar een bronzen tafeltje gegaan, waar tusschen vazen, reukflesschen en dergelijke overtolligheden, ook schrijfgereedschap gevonden werd; hij schreef haastig eenige regelen op een smal strookje papier, en overhandigde het Samson, terwijl hij voortging: „Ziedaar een argument, dat gij als verkooper met

alle regt tot uwe verontschuldiging kunt bijbrengen en dat mijn Maggiordomo belast is uit te voeren."

— Il mio Signore brengt mij in eene schrikkelijke verzoeking, sprak de Jood, het papier nemende — maar — er zijn drangredenen waarvoor een mensch zich moet buigen, al bezat hij een deel van Salomo's wijsheid tot erfgoed. Toch is het wel mijn voornemen, uitnemende heer! om *Vossignoria* niet te noemen dan op het uiterste...

— Mijnentwege hebt gij u niet te ontzien, en om uwe conscientie te verligten, wil ik u mededeelen, dat er tusschen haar en mij reeds genoeg is voorgevallen, om een *casus belli* daar te stellen! sprak de Graaf losweg, terwijl hij uit eene zilveren reukflesch welriekend water goot in eene schaal van Venetiaansch kristal, om zich de vingertoppen te zuiveren, die met de inkt in aanraking waren gekomen.

— Zooveel te erger, Signore! nu zijt gij het zelf die den eersten slag toebrengt.

— Ik heb altijd gehoord, dat dit een belangrijk voordeel is.

— Als men den strijd verlangt zeker, doch....

— Waarom niet? ik begin immers met eene overwinning, zooals zij er moeijelijk eene op mij zal kunnen behalen.

— Dat zal zij ook niet beproeven, Signor Conte! — de Marchesa Santini, is daartoe veel te wijs en te voorzigtig. — Maar zij zal daarom toch geen afstand doen van de *vendetta*.

— De lust er toe zal haar bijblijven, dat begrijp ik, maar in vollen ernst, wat vermag zulk een vrouw tegen mij?

— Eene vrouw als deze, Signore! vermag zeer veel tegen ieder, maar bovenal tegen een Heer als Graaf Giovannni Pepoli.....

— Wat praat gij! waarom zou zij meer tegen mij vermogen, dan tegen ieder ander?

— Il mio Signore is zoo onmetelijk rijk! en dat is zoo bekend! sprak de Jood half vleijend half waarschuwend.

— Welnu! mij dunkt rijkdom is magt — dat wordt mij ten minsten iederen dag van mijn leven op duizenderlei wijze gezegd.

— Dat is ook wel zoo, Signor Conte! maar toch.... geloof mij het is allergevaarlijkst op die magt te steunen — de wijze Koning Salomo, aan wiens uitspraken, zoo ik mij niet bedrieg, zelfs de Christenen eenige waarde hechten, heeft reeds gezegd: „wie op zijn rijkdom vertrouwt, die zal vallen!"

— En gij Samson, zijt *gij* dan niet bang? vroeg de Graaf schalksch, daar gaat gansch geen kleinen roep uit, van de aanmerkelijke schatten, die gij reeds hebt bijeen verzameld.

— Lieve, genadige Heer! zeg dat niet zoo luide! bad Samson in zigtbare onrust — als iemand het van u hoorde zou men het gelooven..... en.. ik wil het u wel bekennen, heel arm ben ik juist niet, maar het weinigje dat ik bezit, zet mij aan tot verdubbelde waakzaamheid en verdubbelde voorzigtigheid — een rijke — een schatrijke — zoo als uwe Excellentie, bij voorbeeld — is..... in ons gezegend Italië op geenerlei wijze veilig, — hij is als een kostelijke wijngaard op een vulkaan gelegen..... hij is als.....

— Gij zegt deze dingen voor u zelven, viel de Graaf in met zekere fierheid. — Uw Koning Salomo was een Jood en daarom was hij zoo bang, en gij zijt ook een Jood, en onder slechter conditiën dan hij! — gij hebt gelijk, in Italië zijt gijlieden, als vogelvrijen, verdrukt, gehaat — en wat het allerergste is, onder den kerkelijken ban, gij moet alle dingen anders zien dan wij. Maar ik — een Christen edelman — verwantschapt aan de voornaamste Patricische familiën van Rome en Venetië, en oppermagtig Heer in mijn eigen graafschap, zoo goed als meester in Bologna, waar de gansche adel op mijne wenken vliegt — de Podesta — de geleerde stand — de regterlijke magt — onder mijn invloed zijn; — waar de burgerstand en het volk in mij hun patroon en voedsterheer zien; waar de geestelijkheid zelve, uit behoefte aan giften en aalmoezen, in mijne afhankelijkheid is; ik, die iedere soort van invloed kan oefenen dien ik wil en waar ik wil, ik kan mij niet laten verschrikken door dezelfde sombere profetiën van gevaren, die u, arme vervolgde zone Abrahams, zoo in gestadige vreeze houden.

— Dat is waarheid, Signor Conte! niet door *dezelfde*, en 't is ook niet denkelijk dat uwe Excellentie ooit met dezelfde wapenen zal worden aangevallen, die men tegen onze natie gebruikt; maar er zijn anderen en.....

— Zwaarhoofd! is geld dan niet de zenuw van iederen oorlog, zoowel van de openlijke en gewelddadige, als van de geheime, door list en intrigue? en is mijn arsenaal op dit punt niet het best voorziene? Durft gij

ontkennen dat rijkdom — een rijkdom als de mijne — een krachtig en doeltreffend wapen is?

Terwijl de Graaf sprak, had de Jood een prachtige kleine dolk opgenomen, dien zijn scherp oog onder de sierlijke aardigheden op de bronzen pronktafel zag liggen; hij bekeek dien van alle kanten en woog hem, zoo het scheen, op de handen, terwijl hij uitriep: — Ach, mio Signore! hoe kostbaar — hoe onvergelijkelijk kunstig bewerkt, en de greep met robijnen en smaragden ingelegd! alles fijn en echt — het goud zoowel als het staal, de greep zoowel als de punt! Al sprekende vatte hij dien op de onhandigste wijze, en hield zich nu of hij de scherpte der spits op zijne eigen half ontblooten arm wilde beproeven.

— Werp weg! ongelukkige! riep de Graaf heftig, van schrik verbleekend en het hoofd afwendende uit vreeze iets schrikwekkends te moeten aanzien; — één druk op eene veêr in de greep, eene enkele onbeduidende wonde en gij zoudt dood neêrvallen voor mijne voeten; de dolk houdt vergift in! zijt gij dol, om zoo onvoorzigtig te spelen met zulk een wapen?

— Vurigen dank voor uwe belangstelling, Signor mio! sprak de Jood bedaard, het stylet op zijne plaats neêrleggend. — Ik wilde uwe Excellentie alleen maar bij wijze van beeld doen zien — dat het allergevaarlijkst is te spelen met alle wapenen, zonderling met zóó krachtige als *Vossignoria* tot hare beschikking heeft.

Pepoli beet zich op de lippen en zag voor zich met een strak gelaat. De aardigheid was niet van zijnen smaak; het krenkte hem, verschalkt te zijn; hij schaam-

de zich dat die Jood zijne zwakheid had opgemerkt; en hoe ver zijne langmoedigheid zich ook uitstrekte, als het een mindere gold, hoe sterk hij zich ook dacht, in zijn gevoel van onkwetsbaarheid, waar het hunne opiniën of voorstellingen betrof, het ergerde hem dat die man, al was het ook uit belangstelling en getrouwheid, niet afliet hem tegen te staan, en de vrijmoedigheid nam hem onaangename waarheden te zeggen; ook hernam hij op een toon, waarin zijn ongeduld en ergernis kennelijk worstelde met zijn verlangen, om niet voor een korsel en ligt geraakt groot Heer te worden aangezien:

— Mijn goede Samson, wij moesten dunkt mij niet meer hiervan spreken, gij en ik zijn niet geboren om dezelfde dingen op dezelfde wijze te zien en te doen; het is zeer mogelijk, dat ik in uwe oogen wat ligtvaardig omga, met de middelen wier kracht en waarde gij beter berekenen kunt dan ik; maar ik heb ook niet noodig, met dat alles zoo grondig bekend te zijn, ik heb anderen die voor mij handelen kunnen — en strijden als het zou moeten zijn: mijne dienaren, mijne aanhangers, mijne vrienden.

— Dit is u geen ernst, Signor Conte! Uwe Excellentie is een veel te verstandig Heer, om op die allen te rekenen in tijd van nood. Gij weet wel dat ze vlieden zouden op het eerste sein van gevaar.

— Dat geloof ik niet, de personen waarop gij doelt zijn edellieden — zij hebben hunnen rang, hun karakter op te houden, en zij hebben eenige vriendschap voor mij — al is die niet onbaatzuchtig,... hernam Pepoli met een gesmoorden zucht.

— O! Signore! mag ik ze op de proef stellen? vroeg Ceneda met levendigheid.

— Neen! neen! liever niet, er zijn nu nog onder hen die ik met vertrouwen de hand kan drukken; ik wil niet dat het anders worde.....

— Zoo is uwe Excellentie zelf vooruit overtuigd, dat ik de waarheid spreek, en dan volgt daaruit immers van zelf.....

— Heel veel..... wat ik nu geen lust heb door te denken, nog minder te hooren voorstellen door u! dus, zwijg en ga heen! sprak de Graaf mat en verdrietig — en zonk op zijne kussens terug met de houding van iemand die, ten halve uit den slaap gewekt, alles schuwt wat hem volkomen zou kunnen wakker maken.

Maar een zone Israëls geeft zoo ligt niet op wat hij besloten heeft vast te houden, en Samson had den moed om nòg aan te dringen. — Signor Conte, bij den God mijner Vaderen, bij alles wat u heilig en dierbaar is, wijs mij zóó niet af en luister nog naar uwen ouden dienaar.....

Doch Pepoli riep met zenuwachtige drift: „de diadeem is verkocht! ik wil niet meer luisteren en ik wil niet meer met u te doen hebben, en snel bragt hij een gouden fluitje tusschen de lippen.

De kamerdienaar Michele kwam binnen.

— Doe Samson Ceneda uitgeleide! beval de Graaf, — hij heeft nog met den Maggiordomo te spreken. De geste van Pepoli was gebiedend; Michele zag er niet uit of hij veel geduld zoude oefenen, de goede Samson

moest gaan. „Dat zal mij leeren om opregt te zijn en de waarheid te zeggen aan een groot Heer...... dacht Samson in zich zelven ; de Graaf heeft er nu eenmaal pleizier in bedrogen te zijn; 't is wel jammer, een Heer zoo zacht als een lam, maar de wolvenaard steekt er toch in; ik zal voortaan wijzer zijn!" — wij willen van Ceneda hopen dat hij het *resumé* van die overleggingen niet terstond in toepassing heeft gebragt bij zijne onderhandeling met den Maggiordomo.

De Graaf van zijne zijde, was niet beter voldaan. „Dat zal mij leeren om nooit weêr gemeenzaam te zijn, met Joden en diergelijk slag van lieden: ze kunnen er niet tegen, en ze worden verwaand als men ze toegeeft!" sprak hij gemelijk; die man heeft mij in dit uur zamenzijns meer moeijelijkheden en bezwaren voor de oogen getooverd dan ik ooit in mijn leven gedragen heb, of immer dragen wil. Hij heeft niet volkomen ongelijk, maar 't is even onnoodig als onaangenaam, om dat zoo uit te pluizen, en er over na te denken: het beste is dat ik het nu uit het hoofd zette en wat rust neme! — en ziedaar alles wat de jonge, rijke Graaf — die toch met een goed oordeel en met een meer dan alledaagsch vernuft was begaafd, had weten te winnen voor zich zelven, uit het onderhoud met een schrander en voorzigtig man, die niets liever wenschte, dan hem in te lichten en opmerkzaam te maken op de gevaren van de roekelooze onvoorzigtigheid zijner gedragingen. Wij hopen dat onze lezers betere winst hebben gedaan met de gelegenheid die wij hen geschonken hebben, om de nadere kennis te maken van den Bologneschen Graaf, en

in dat geval zullen zij ons toestemmen, dat hij veel mist wat men regt heeft van hem te vorderen, omdat het niet aan zijne geestvermogens maar aan zijnen wil ligt, dat hij een slechte rijke is, die zich zelven in een toestand heeft geplaatst, waarin hij tot een toonbeeld zou kunnen strekken van de onmagt des rijkdoms, hoewel hij dien zelven eene magt heeft genoemd, minder uit overtuiging dan bij overlevering; want als hij zijn goed oordeel had willen gebruiken, om helder te zien op zich zelven en op hetgeen hem omringt, als hij zijne ervaringen had willen raadplegen en er rustig bij stilstaan, dan zou hij de eerste geweest zijn om te bekennen, dat zijn geld hem roerloos maakte en geboeid hield aan handen en voeten — dat het zijne oogen belette te zien, zijne ooren te hooren, en dat het hem juist dáâr in den weg was geweest, waar hij het meeste zou gewenscht hebben zich ongehinderd te bewegen; dat het belemmeringen had gewerkt, bij de reinste en edelste bewegingen van zijn hart en geest, en dat het hem alleen had gediend — om de meest alledaagsche, de laagste, de grofste, de jammerlijkste begeerten, lusten en luimen te voldoen, — de zijnen — en die van anderen, die beter en veiliger onvoldaan hadden moeten blijven, en bij wier gemis hij niets zou verloren hebben en ondenkelijk veel gewonnen. Toch, al had hij van dit alles een duister bewustzijn, al uitte hij soms eene klagt als scherts ingekleed, maar die van beter waardering zijner positie getuigde dan men in hem zou gewacht hebben, toch wachtte hij zich wel daarbij langer stil te staan, en hij liet die zwakke stemme des beteren gevoels onbarmhartig over-

schreeuwen, door de sofisterijen dier vijanden, die hij zijne vrienden noemde uit eene jammerlijke zwakheid en gemakzucht, die hem alles wat eenige inspanning kostte, deed schuwen als de schrikkelijkste plaag. Van het hooger genot des rijksdoms kende hij niets; de wezenlijke magt er van wist hij niet te oefenen... maar allerminst begreep hij iets van de groote verantwoordelijkheid, die door deze wordt opgelegd; alleen heeft hij een zeker natuurlijk gevoel van de verpligting der vrijgevigheid, die hem alles, wat naar bekrompenheid gelijkt, doet beschouwen als eene ondeugd, en hij houdt het er voor dat bij eene fortuin als de zijne, voorzigtigheid en wijs overleg volkomen overbodige deugden zijn, — integendeel; alles wat er naar zweemt, noemt hij gierigheid, en acht hij even weinig te passen bij zijnen rang en rijkdom, als eene boerepij bij zijne rijke kleeding. Hij heeft eene toeneiging tot het goede, tot zachte aandoeningen en edelmoedige gewaarwordingen, hij zou niets liever verlangen dan er zich aan over te geven; maar daar ze niet uitgaan van een vast beginsel — drijven ze af op den eersten tegenstand den beste — vinden ze zelf dien tegenstand in hem zelven, zoo ras eenige nieuwe afleiding of veranderde opvatting aan zijne gedachten of voornemens eene andere wending geeft. En ondanks vele goede eigenschappen, die tot deugden hadden kunnen aangekweekt worden, bezit hij één overheerschende ondeugd, die de oorsprong is geworden van vele andere, althans de oorzaak van veel goeds dat hij nalaat, zoo niet van veel kwaads dat hij sticht. Hij heeft eene onoverwinnelijke zucht tot gemak, eene vadsigheid van geest, die hem doet terugdeinzen voor alles

wat hij met moeite zou moeten verkrijgen, ware het ook de vervulling van eene behoefte des harten. Hij heeft met waarheid gezegd, dat hij niets met hartstogt weet te begeeren; want zijne rustliefde zelve is een hartstogt geworden, die hem geheel overheert — en dwingt tot eene loome bewegingloosheid, waarbij alles wat haar verstoren of er uit opheffen zou als contrabande ter zijde wordt gezet. Die zelfzuchtige traagheid verhindert hem ook voor anderen te voelen, of zich in hunnen toestand in te denken — en al is het dat eene aangeborene weekhartigheid — liever nog, prikkelbaarheid van zenuwen, die alle aanraking met smart en ellende schuwt, hem doet wenschen dat er noch leed, noch jammer, noch gruwelen in de wereld mogten zijn, althans in zijne nabijheid... kan hij toch niet op zich zelven verkrijgen, door zijne persoonlijke tusschenkomst, iets daarvan te verhinderen — zoo dát hem iets meer zou moeten kosten dan geld of eenige bevelen aan derden, en waar deze laauwe hulp niet van kracht kan zijn, duikt hij als de struisvogel met het hoofd in de struiken, om niet te zien wat hem zou kunnen schokken en ontroeren. Lafhartig égoïsme dat zich dekt met den behagelijken sluijer van teêr gevoel. Neen Pepoli was niet teêrhartig: hij was week! hij was niet eigenlijk goed, want hij was zwak, en waarachtige goedheid vereischt sterkte; zijne edelmoedigheid zelve had hij tot hiertoe kunnen oefenen, zonder dat zij hem offer of inspanning kostte — zij was door de omringenden nimmer op zwaarder proeve gesteld, dan die men wist dat zij dragen konde; men had haar nimmer iets gevergd dan hetgeen hem gemakkelijk was te geven. Arme

rijke Graaf! Men had er zich op toegelegd u alles ligt te maken, zóó ligt dat gij u niet had kunnen gewennen iets te dragen — en u daardoor onbekwaam gemaakt, tot het opvatten van elken last — allermeest voor die grootsche en veel omvattende taak, die den rijke is opgelegd, door welke te vervullen hij alleen een waardige rijke kan zijn, een drager en uitdeeler van aardsche schatten, anderen tot heil, zich zelven tot innerlijken zegen; een goede rentmeester die op den dag der rekenschap woeker heeft gedaan met den aanvertrouwden schat, en zich vrienden heeft gemaakt uit den aardschen mammon; gemeenlijk-lijk een der naaste oorzaken van velerlei vijandschap.

Wij leven in een tijd waarin alles ons toeroept: „wordt rijk," schuwt de armoede — rijkdom is de grootste magt; armoede het ergste kwaad — maar, terwijl alles den rijke uitlokt te genieten, zijn er slechts enkele stemmen die hem waarschuwen, den rijkdom niet te gebruiken als een oorkussen, waarop de ledigheid zich kan ter ruste leggen en indommelen; slechts enkelen die er op wijzen, als een prikkel om met geopende oogen en opene harten rond te zien en rond te gaan — te handelen, de handen uit te steken en te werken, als getrouwe uitdeelers van het aanvertrouwde goed, en die *enkele* stemmen worden nog niet altijd verstaan — of waar ze verstaan worden, nog met achteloosheid of met onwil aangehoord. — Men voorziet het, dat zulke rijken geen zorgeloos, geen vrolijk, geen rustig leven kunnen hebben naar de beteekenis, die de wereld aan die woorden hecht, en men verkiest zich dat juk niet te laten opleggen — men ziet voorbij dat zulke rijken hun deel niet weg

hebben hier op aarde, maar zich schatten gaderen door geen motte of roest te verteren, en dat *zij* het zijn voor wie het mirakel gewrocht wordt: dat de kemel gaat door het oog der naalde — ach! dat zij er aan dachten, zij zouden geene stemme der waarschuwing minachten, ze zouden boven al acht geven op de stemme hunner eigene conscientie en die niet moedwillig versmooren! — Graaf Pepoli heeft dit opzet niet — maar hij is te mat en te sluimerziek, om haar te kunnen verstaan. Hij gelooft zich gezond, hij gevoelt zich niet eens ongelukkig — hoewel er oogenblikken zijn, waarin hij zich zelven ziet zóó als hij is, en waarin eene flikkering van béter licht zijne ziel bestraalt, en een zucht iets anders en beters te zijn dan hij is, hem bevangt — maar — hij wacht zich wel daarop door te denken, hij is veel te bang zich zelven pijn te doen, zich zelf te ontrusten, en zich te moeten aangrijpen om wakker te worden en op te staan tot den zwaren kamp met het leven. Hij huivert terug van zulke bezwaren, van zulken arbeid bij het eerste nadenken, en om er niet zijns ondanks toe verlokt te worden, doet hij, als wij hem nu weêr zien doen — drijft hij de rustverstorende gestalten, de onrustwekkende gedachten weg — en vleidt zich neêr om in te slapen op de mollige zijden kussens!

Als *hij* slaapt zal niets of niemand hem storen, daarvan is hij zeker.

IV.

BIJ DONNA VIOLANTE.

Donna Violante is eene Venetiane van geboorte, eene Morosini van afstamming, verwant aan de Pepoli's en, uit kracht van eene familie-overeenkomst, reeds in hare kindsheid naar Bologna heengevoerd, om er hare opvoeding te genieten, onder de leiding der Hoog Eerwaarde Vrouwe Catarina, abdis van een adellijk vrouwenklooster en moei van den jongen Graaf Giovanni Pepoli. Deze dame had bij die opvoeding geen oogenblik uit het oog verloren, dat zij de toekomstige bruid van den rijksten en voornaamsten edelman van Bologna te vormen had, en geenzins eene bruid des Hemels. Zij had haar alzoo geene strenge kloosterachtige begrippen ingeboezemd; afzondering van de wereld niet als de hoogste Christelijke deugd gepredikt; maar integendeel alles gedaan, om haren geest te ontwikkelen en te beschaven, haren smaak te vormen, en haar te verrijken met alles wat destijds tot de eischen eener voorname opvoeding behoor-

de; hetgeen alles zeer uitvoerbaar was in een schatrijk klooster van niet al te strengen regel, dat bestuurd werd door eene vrouw, die de wereld had gekend en genoten, en die zich daarin teruggetrokken had, uit vrijen wil als in eene voegzame wijkplaats voor eene weduwe van haren rang.

En de moeite, die zij zich had gegeven voor donna Violante, was beloond door de uitkomst. Eene uitnemende schoonheid, een krachtig gestel, eene vroege rijpheid van oordeel en de fierheid van het bloed der Morosini's medehelpende, was de jonge Venetiane op haar vijftiende jaar datgene, wat men toenmaals noemde; „*une princesse accomplie*," en nog wel iets meer; want zij bezat gaven van hart en gemoed, die men niet had verwaarloosd, en die onder dat *volmaakt* in den regel niet werden medebegrepen..... er was slechts iets verzuimd — Madama Catarina had bij hare uitnemende opvoeding vergeten het oog te houden op den aanstaanden bruidegom; en dat verzuim was voor donna Violante zelve een groot ongeluk. Reeds was zij twee jaar ouder dan Giovanni, nu was zij door veelzijdige vorming en ontwikkeling zijne meerdere in ieder opzigt, en die meerderheid kwam sterk uit reeds bij de eerste zamenkomst — de zamenkomst der plegtige verloving; waarbij de dertienjarige Graaf de ongelukkige figuur maakte van een zwakken vertroetelden knaap, terwijl zij de volkomene geschiktheid had om de gemalin te zijn van een twintigjarigen edelman. Het verschil tusschen *dezen* Pepoli en het ideaal harer jonkvrouwelijke fantasiën, was te grooter naarmate men haar nimmer op zoo iets had voorbereid. De stem der

vleijerij had vooruit van hem gesproken, en zijne verloofde tot de grootste verwachtingen geregtigd, de teleurstelling trof haar te dieper; maar zij kon nòg hopen. Don Giovanni zou reizen — zou zich vormen — zou een ander mensch worden — stelde zij zich voor..... er was nog tijd genoeg voor dit alles, eer de onverbrekelijke band hen zou vereenigen; Pepoli moest zijn zeventiende jaar hebben bereikt... men had eene dispensatie uit Rome noodig, eer het huwelijk mogt voltrokken worden, — wat kon er al niet veranderen in een opgroeijenden jongeling! Het bleek zelfs dat er meer tijd in het verschiet was, dan waarop zij had kunnen rekenen; want de jonge Graaf kwam terug van zijne reizen — hij bereikte zijne zeventiende jaar — zijn achttiende — zijn twintigste, zonder dat er kwestie was van eene nadere verbindtenis! — De dispensatie was nog niet gekomen! Intusschen was donna Violante door den dood van Mevrouwe Catarina zonder beschermster en leidsvrouw gebleven. In dit geval was voorzien bij het verlovings-contract: de jonkvrouw zou niet naar Venetië terugkeeren, maar onder toezigt en bescherming gesteld worden van het hoofd der familie Pepoli, tot aan haar huwelijk. Maar de grootvader en de oom van don Giovanni, die deze voorwaarden bedongen hadden, om zich van de erfdochter der Morosini's te verzekeren, voor hunnen pupil — waren toen reeds overleden en de jonge Graaf was nu zelf het hoofd der familie. — Donna Violante werd alzoo gehuisvest in zijn paleis, waarvan een geheele vleugel tot hare beschikking werd gesteld, en op de luisterrijkste wijze ingerigt tot haar verblijf; — zij woonde

daar nu reeds maanden lang; de verloofden waren elkander naderbij dan ooit, maar gescheiden door eenige geheime innerlijke hindernis, die door zulke nabijheid eerder versterkt moest worden dan weggeruimd. Violante's verwachtingen waren vervuld: de jonge Graaf was veranderd in menig opzigt, hij had zich gevormd en ontwikkeld — slechts niet in dien zin als zijne bruid wenschelijk achtte; degelijkheid, diepte van gevoel, vastheid van wil, kloekheid en mannelijke ernst ontbraken hem maar al te zeer; hij had niets in zich dat haar hoogachting afdwong, en het werd haar met iederen dag meer helder, waar zij niet achten kon zou zij ook niet kunnen beminnen. Zachte vrouwelijke deugden waren niet in haar aangekweekt — lief te hebben uit pligt — waar haar hart niet gesproken had, scheen haar een onzinnig pogen; haar fiere geest zou zich niet buigen waar zij minderheid had onderkend, en de stille onmerkbare invloed der liefde zou zij niet kunnen oefenen, zoo Pepoli zich liet overheerschen zou zij hem verachten, zoo hij haar weêrstond zou zij worstelen om de heerschappij en hem haten;.... de arme jonge vrouw voorzag dezen toestand met al hare helderheid van geest en gescherpt oordeel, en zag geen hulpmiddel om die te veranderen. Dat had zij moeten vinden in zich zelve en op zoo iets was zij niet voorbereid. Zij had dus voor zich geene reden om naar het oogenblik te wenschen waarop die strijd zou aanvangen; maar toch voelde zij zich innerlijk gekrenkt door den weinigen ijver, dien de Graaf van zijne zijde toonde om het huwelijk door te zetten. Het is zoo, de kerkelijke hindernis be-

stond — zij was meer dan een voorwendsel; maar toch het was haar geen geheim gebleven dat de Graaf zeer weinig aandrang gebruikte om die op te heffen — hij behandelde deze zaak als alle andere zaken van het dagelijksch leven, met de grootste achteloosheid en onverschilligheid, en liet alles op anderen aankomen, te vreden dat het hem niets anders kostte dan geld.

Maar dit bewees toch ook dat hij er weinig aan hechtte, en zoolang donna Violante zich in zijn paleis bevond had zij geen enkel bewijs gehad van het tegendeel. Had zijn hart voor haar gesproken, hij zou zich al ware het slechts een oogenblik uit zijne apathie hebben opgerigt — oordeelde zij — en die onderstelling was juist. Hetgeen er voor haar leefde in zijn hart was iets anders dan liefde, het was het geheugenis van een groot misverstand — de smart eener diepe krenking, die niet was uit te wisschen noch weg te ruimen, omdat de Graaf haar wel nimmer zoude uitspreken. Het mishagen en de diepe teleurstelling, die Violante had getroffen bij de eerste kennismaking met don Giovanni, had zij niet weten te verbergen; de dertienjarige knaap was niet zóó jong als hij scheen, hij had begrepen en onthouden, te beter, daar het de eerste krenking was zijner ijdelheid, de eerste bittere gewaarwording in zijn leven, het eerste heenzien door den nevel van vleijerij, waarmede men hem omwolkte — het had hem een schok toegebragt, die van zeer grooten invloed was op geheel zijn verder leven, hij had er door geleerd te twijfelen aan zichzelven, en anderen te wantrouwen. Die schok had van weldadige werking kunnen zijn —

en was het werkelijk — maar het middel was al te gewelddadig geweest — juist getroffen te worden door die eenige, van wie men hem de teêrste genegenheid had toegezegd — al voelde hij het later dat hare hardheid hem heilzaam was geweest — toch kon hij niet vergeten, en zoo vaak hij zich herinnerde was het met beschaming, met smart, met bitterheid! Het huwelijk was onvermijdelijk — dat stond bij hem vast als bij haar: maar hij had zeer weinig verlangen om tot gemalin te hebben eene vrouw, voor wie hij voelde dat hij het hoofd zou moeten buigen; van wie hij niets wachtte dan geringachting en geheimen spot, ware het ook onder fijne vormen en hoofsche wellevendheid. — Zeker, hij dacht zoo min als zij op de mogelijkheid van het verbreken eener familie-overeenkomst, waarop zijn leven zoowel als het hare was aangelegd, waarmeê zijn leven zoowel als het hare zijn doel zoude missen. — Zeker, hij zou donna Violante trouwen..... zoodra — de dispensatie was gekomen..... maar — zoo lang die er nog niet was, behield hij nog zijne vrijheid en bleef liefst tegenover haar in de termen der volmaakte hoffelijkheid en der volmaakte terughouding; hij bragt haar iederen dag een ceremoniëel bezoek op een uur dat zij vooraf overeengekomen waren, sprak eenige minuten met haar in het bijzijn van Tolomeo en van hare vrouwen — had eens voor altijd zijnen Maggiordomo last gegeven alle hare bevelen te volbrengen, alle hare begeerten in te willigen — liet haar geregeld iederen dag een bouquet brengen door zijnen neef Tolomeo, dien hij had aangesteld als haar officiëlen begeleider — en achtte daarmede

voldaan te hebben aan alle zijne verpligtingen als bloedverwant en verloofde. Het spreekt van zelve dat eene fiere en fijnvoelende vrouw als donna Violante niet met zoo weinig tevreden zou zijn geweest — waar zij bemind had — waar zij *niet* beminde beleedigde het haar... maar — zij had hare vrijheid en dat was altijd iets. Eene vrijheid echter die zeer beperkt was door de omstandigheden waaronder zij die genoot. Onbeschermd, zonder verwanten van hare zijde, en in de twijfelachtige verhouding waarin zij wist tot den Graaf te staan, kon zij zich niet in de wereld begeven, waarin zij op dit oogenblik eene valsche positie had; kon zij geen menschen zien, noch wilde dat, op den voet van het vrolijke en vrije Italiaansche leven; kon zij geene jongelieden zien, en evenmin jonge vrouwen die zich van hare broeders, neven *cecisbeï* zouden laten vergezellen; daarbij zij had nog geene vriendinnen te Bologna; de Graaf leefde van den eenen dag op den anderen in het bont en woelig gezelschap van zijne jolige vrienden, maar gaf geene luisterrijke feesten, waarbij vrouwen van rang konden verschijnen — de arme Violante zag niemand dan de enkele bloedverwanten van Pepoli, die haar van tijd tot tijd ceremonieuse bezoeken bragten — en verder leefde zij binnen de muren van het paleis in de volstrektste afzondering. Zij had het eene klooster voor het andere verwisseld, met dit onderscheid dat zij in het eerste bemind was, van vriendschap en teedere zorge omringd, en leefde in de streelende verwachting eener schitterende toekomst, en dat zij in het andere niets vond dan onverschilligheid

en koele hoffelijkheid, terwijl die grootsche uitzigten met iederen dag meer beneveld werden, en minder aanlokkelijk! Voorwaar! deze afzondering binnen de muren van een weelderig paleis, waar alles tot leven en genieten uitlokte, had hare groote gevaren voor eene jonge vrouw als deze, die haar drie en twintigste jaar vast naderde; een leeftijd, waarin in Italië elke vrouw gehuwd is, die zich niet aan den kloosterstand heeft gewijd! Vooral gevaarlijk voor eene jonkvrouw als deze, van een levendig hartstogtelijk gemoed, en wier fantasie rijk genoeg was om hare eenzaamheid te bevolken met beelden en idealen — waarbij de zwakke figuur van Pepoli altijd bleeker en flaauwer zou afsteken — die snakte naar het levensgenot dat daar in volle ruimte voor haar lag uitgespreid; maar dat als bij Tantalus altijd terugweek, hoe nader het scheen. Donna Violante voelde het zelve — zij had afleiding noodig, zocht die en — zij had gevonden. In deze periode van haar leven zullen wij trachten haar nader te leeren kennen.

. . . .

Ofschoon de Signora Violante haren neef en verloofde had laten weten, dat zij rust behoefde en eenzaamheid wenschte, vinden wij haar toch niet alleen, nu wij de vrijheid nemen bij haar binnen te treden.

Behalve het verpligt gezelschap eener *duegna* van zekeren leeftijd, zien wij bij haar, een man wiens tegenwoordigheid bij zijne toekomstige gemalin, Graaf Pepoli zeker nog al verwonderd zoude hebben; want het was niemand anders dan Alessandro Minganti, de beeldhouwer, over wien de Graaf reden had zich te beklagen.

En niet enkel de omstandigheid dat deze toegelaten was bij Violante op een tijd waarop zij geweigerd had hem zelf te ontvangen, moest aan Giovanni oorzaak geven tot bevreemding — maar ook de wijze waarop zij zamen waren, want zij lag geknield op eenigen afstand van den kunstenaar in eene houding, die oogenschijnlijk de diepste verootmoediging uitdrukt of het zonderlingste zelf vergeten.

Eene grijze tunica van grove wollen stof, omgeeft als een boetekleed hare edele gestalte, zonder die te vermommen; integendeel, de plooijen daarvan zijn geschikt met kennelijk opzet om de weelderige en toch fijne vormen te doen uitkomen, de eene schouder is eenigzins ontbloot en de andere wordt gedekt door het prachtige goud blonde haar, dat ongevlochten in natuurlijke kronkelingen nedergolft tot op het mozaïk van den vloer, digte en toch luchtige sluijer die alles siert wat hij omgeeft; de armen zonder eenig sieraad in wijde openvallende mouwen gehuld, en die zij houdt opgeheven; worden gesteund door zwarte zijden kussens waarop de elboog rust; zij heeft de fijne welgevormde handen gevouwen en houdt het hoofd een weinig achterwaarts opgerigt; de sprekende trekken getuigen meer van een fieren dan van een zachtmoedigen geest, maar die in dezen oogenblik als beheerscht en veredeld wordt door den druk eener diepe zwaarmoedigheid; de lippen zijn frisch als in de teerste jeugd, maar het gelaat is van dat zachte doorschijnende bleek, dat iedere gemoedsbeweging verraadt door een blos. Ook gloeijen op dit oogenblik voorhoofd en wangen; haar diep donkerblaauw oog,

dat haar kenschetst als eene echte dochter der Lagunen, houdt ze op Minganti gevestigd met eene uitdrukking van smart en teederheid, die door geene woorden is weêr te geven.

Het daglicht dat nog door de stores had kunnen doordringen is met angstvallige zorg geweerd, en een albasten lamp van de zoldering afhangende laat haar zacht licht nedervallen op de schoone gestalte, terwijl het overige gedeelte van het vertrek waar zij zich bevindt in het duister is gelaten. De kunstenaar zelf is nog in den kring van dat licht hetgeen ons gelegenheid geeft hem goed op te nemen. Het is een man van middelbaren leeftijd, van herculischen bouw — met forsche harde trekken — een breed beenachtig voorhoofd, waarover zijn rosachtig haar sluik nedervalt, meer in onbehagelijke wanorde, dan in idealische achteloosheid; donkerbruine tint, ingevallen wangen, een zware baard die reeds grijst — maar in de diepe oogkassen een paar geniale oogen, waaruit het vuur der bezieling flikkert. De mond en kin drukken vastheid en volharding uit en geheel zijn voorkomen geeft te vermoeden dat hij is van een norschen en stuggen aard, niet heel toegankelijk voor indrukken van buiten — een man van brons, zoo als de standbeelden die hij daarstelt — dien man aanziende kan men het zich verklaren, dat hij niet tot de vleijers van Pepoli behoorde — dat hij den rijken Graaf een wensch durfde ontzeggen. Zijne kleeding was hoogst eenvoudig en zelfs wat achteloos. De grijze linnen *blouse*, die zijne zwarte bovenkleeding dekte, was niet eens afgeworpen, en de mouwen waren opgeschort en

lieten den gespierden arm gedeeltelijk bloot, — met een woord, hij zag er uit of hij zoo in alle haast uit zijn werk geloopen was om de Signora te komen zien ... doch het wordt tijd dat wij het niet bij gissingen laten — hij was *bij haar om* IN *zijn werk te zijn.* Mijne scherpzinnige lezers hebben het reeds begrepen; er was te veel *arrangement* in de houding der Signora, om het gevolg te zijn van eene aandoening of van een inval van 't oogenblik; donna Violante leende zich om zijnentwille tot eene zware en vermoeijende taak: zij poseerde voor hem als eene boetvaardige Magdalena: — hij zelf had die plooijen van haar kleed geschikt, hij zelf had den gouden sluijer harer lokken over hare schouders uitgespreid, hij zelf had de kussens geschikt onder hare armen, om haar de moeijelijke houding te verligten; hij had haar aangewezen, hoe zij het hoofd moest oprigten, opdat het gunstigste licht mogt vallen op dat schoone voorhoofd en die edele trekken; het al met de kalmte en den ernst van den kunstenaar, ingenomen met een voortreffelijk model, maar die zich niet laat afleiden om daarin iets anders te zien dan het kunstgewrocht dat hij zich heeft voorgesteld na te scheppen, en die in zijn geniaal égoïsme vergeet dat het model toch eigenlijk geen beeld is, maar een mensch, een denkend en voelend mensch, eene vrouw wier gedachten en gewaarwordingen wel eens eene gansch andere rigting konden nemen dan hij kon vermoeden. Hoe Alessandro Minganti er toe gekomen was deze dienst van de voorname Signora te vragen ... hoe zij er toe gekomen was, hem die te verleenen, hopen wij later uit te vinden; reeds wordt het ons duidelijk dat deze niet de eerste *séance* was,

en evenzeer, dat zij geen geheim is voor hare omgeving, want Tolomeo is binnengekomen en zonder eenige verwondering te toonen gaat hij stil en zwijgend de zaal door, als iemand die alle stoornis vermijden wil; slechts heeft hij ter sluiks een droeven blik geworpen op de bevallige Signora, en werpt zich nu op eene divan ter zijde af — waar hij zich in sombere mijmeringen schijnt te verdiepen. Minganti's kunstvaardige vingeren kneeden intusschen de weeke klei, waarin hij zijne voorloopige schets ging vormen naar het model, terwijl zijn scherpe en snelle blik de schoone figuur gadesloeg, met de volhardende opmerkzaamheid, maar tevens met de koele nuchterheid van den kunstenaar, die zeker niet in zamenstemming was met dien, welke zij op hem hield gerigt. Toch was hij in het vuur van zijnen arbeid, en die kostte hem inspanning, zware inspanning zelfs, dat getuigde iedere trek van zijn sprekend gelaat — de diepe rimpel, die regtstandig het voorhoofd doorgroefde, en het zweet dat bij droppels langs zijne slapen nederviel. Het scheen wel, dat hij dies ondanks niet voldaan was over de uitkomsten die hij verkreeg — want telkens vervormde hij iets in zijne schets, en eindelijk hoorde men hem met zekere moedeloosheid tusschen de tanden mompelen:

„Armzalig hulpmiddel! onbehelpelijke stof... nog armzaliger kunstenaar die dit leem niet weet te bezielen — waarom faalt het mij aan geest, aan kracht! waarom ben ik Buonarotti niet!" Daarop schoof hij de schets met zekeren weêrzin van zich af en sprak tot Violante met eene ontstemming, die hij niet kon of niet willens scheen te verbergen:

— Ik danke u Signora, 't is genoeg voor heden — ik zal hierna deze dienst niet meer van u vergen — ik heb er het regt niet toe..... 't is tijd en moeite verspild; als men zulk een model heeft, behoort men een weêrgaloos meesterstuk voort te brengen en ik zal toch niets kunnen daarstellen wat de vermetelheid van mijn pogen regtvaardigt..... ik zal nooit kunnen bereiken wat ik heb bedoeld..... Sta dan toch op Signora — ging hij voort en zijn toon bewees dat de ontstemming tot bitterheid en wrevel was gestegen, — sta op; het tergt mij te meer deze volkomenheden aan te staren die ik nimmer zal weêrgeven — en hij wendde zich van haar af, terwijl hij een pleisterkop omstootte en vertrad — die hem toevallig voor de voeten stond.

— Wat bejammert gij dus, messer Alessandro! sprak de Signora, zich oprigtende uit hare *pose* en zich digter omwikkelend met het ruime kleed, wat bejammert ge? uw tijd of den mijnen?

— Mijne onmagt! mijne jammerlijke onmagt! riep hij luid en smartelijk. Mijn dwaze hoogmoed die zich aan het onbereikbare waagt — hoogmoed, was het hoogmoed? vroeg hij op eens met veranderden toon. Neen *per la Santa Croce di Cristo!* dat was het niet! hebben wij daarom onze krachten opdat wij niets zouden ondernemen dan wat ligt valt — maanden lang heb ik van mijne Maddalena gedroomd — maanden lang mijne beide oogen uitgekeken om levend voor mij te zien wat mijn ideaal nabij kwam en — daar is 't nu gevonden..... daar staat het voor mij, daar biedt het zich aan..... was het roekelooze ijdelheid dat ik het aangreep — en waagde — heb

ik God niet vurig gedankt voor dit schoone meesterstuk zijner schepping?

En zou ik dan nu versagen omdat deze smarten — deze twijfelingen, deze magteloosheid mij overvallen — te midden van de overspanning..... Neen, neen, ging hij voort, altijd zonder eigenlijk tot de Signora het woord te rigten, dit zijn de uren die ik meer heb gekend — deze neêrlaag is den aanvang van mijn zekeren triomf — zoo ik voldaan ware en gerust..... ik mogt beven; hij keerde zich rustiger en kalmer om en nam den leemen vorm in handen, en bekeek dien aan alle zijden. Ik zal 't vinden..... ik zal het niet opgeven..... ik zal komen waar ik zijn moet! eindigde hij in gansch veranderden toon — daarop, als kwam hij nu eerst regt tot zijne bezinning, keerde hij zich koel hoffelijk tot Violante — alleen u Signora — u zal ik hierna geene moeite meer vergen!

— Mij niet, o waarom mij niet? vroeg zij met zekere onrust. Ik bidde u, mij geenszins te sparen — ik heb het u verzekerd dat de *pose* mij zeer weinig vermoeit..... en al ware dat niet, sinds ik geene kunstenares kan zijn, wil ik toch aan de kunst geven wat ik kan..... gun mij die voldoening en acht in dezen ook niet op mijnen tijd — gij verligt mij slechts eenige uren van ledigheid, ik heb toch niets te doen — en zij zuchtte smartelijk.

— Men kan altijd iets goed uitrigten met zijnen tijd, Signora, en men heeft zelfs het regt niet dat na te laten, hernam hij ernstig. — Vooral dàn niet als men Violante Morosini is — doch wees gerust; het was een goed werk

van u, uwe edele gestalte te stellen ten dienste van het ernstig streven der kunst — en mits God mij hulpe verleent om daarmede winste te doen en iets goeds en grootsch te wrochten, opdat de geloovigen Hem vereeren mogen ook in het werk van zijn schepsel — dan zal het ook geen verloren tijd zijn.

— Zoudt gij het uwerzijds verloren tijd achten zoo gij mij nog wat gezelschap hield? vroeg zij half schalks, half onrustig, want zij zag aan zijne bewegingen dat hij zich tot heengaan bereidde.

— Helaas, neen! want ik kan van daag toch niet meer werken, antwoordde hij meer opregt dan hoffelijk.

— Zoo verlaat ik u even, opdat Teresa mij van dit costuum ontlaste.....

— Wacht ge van avond nog bezoek, Signora?

— Wie zou ik wachten?..... Ik heb den Graaf verschoond van de moeite, mij heden te komen zien — sprak zij met eenige bitterheid.

— Zoo wil mij ten gevalle, niets veranderen in uwe kleeding; al sprekende zal ik nog mijne Maddalena bestuderen.

— Uwe Maddalena! ja, dat ben ik, *en wil niets wezen dan dat!* sprak zij half luid — terwijl zij het hoofd in de hand liet vallen en naar hem opzag met eene uitdrukking van bewondering.

Maar de kunstenaar hoorde noch de woorden, noch zag dien blik; hij had zich weêr van haar afgewend en verschikte iets aan de draperie van graauw linnen waarmeê hij zijn beeldje omhangen had.

Des te beter had Tolomeo gehoord en gezien — want naauwelijks zag hij dat de eigenlijke *séance* opgeheven was, of hij had zich naar de sofa der Signora gewend — en leunde tegen het gebeeldhouwde ebbenhout aan het hoofdeinde met eene aanmatiging en vrijpostigheid, alsof hij toonen wilde dat *hij* in zijn regt was — en toen hij de verzuchting der schoone jonkvrouw had verstaan, sprak hij halfluid met ironie: — Vergeet donna Violante dan dat zij bestemd is Gravin Pepoli te zijn?....

— Juist omdat ik het *niet* vergeet, Signore, begeer ik dat men zich onthoude van ontijdige herinneringen, hernam Violante fier en scherp.

— Zoo heb ik mij vergist, ik meende dat de herinnering *tijdig* was, antwoordde hij tergend.

— Zwijg, Tolomeo! gij hindert den maestro die over zijn werk denkt — sprak zij luide — als om Minganti opmerkzaam te maken, die werkelijk zich wat gehaast omkeerde en betuigde: „dat hij niet bij zijn werk was;" toen, als om te bewijzen dat hij er zich voor goed van aftrekken wilde, greep hij een tabouret en ging zitten in hare nabijheid — maar toch uit het opzet waarmede hij twee driemaal van plaats veranderde, eer hij zich rustig neêrzette, en uit de wijze waarop hij haar toen bleef aanzien, kon men wel opmaken dat hij nog altijd meer zamen was met *zijne Maddalena* dan met donna Violante die zijn gezelschap wenschte. De Signora gaf echter haar wensch niet op en scheen het middel te te kennen om hem uit zijne zelfzuchtige afgetrokkenheid op te wekken.

— Nu gij bij mij blijft moet gij mij vertellen van uwen

roemruchtigen meester! sprak zij met een vleijend glimlachje; het is immers wel waar, dat gij een leerling zijt van Michel-Angelo Buonarotti?

— Niet in eigenlijken zin een leerling! ik heb veel moeten strijden en dulden eer het mij gegund werd tot zijne werkplaats door te dringen... heb ik u dat nooit verteld, Signora?

— Nooit! gij zijt zoo heel spraakzaam niet in de uren die wij zamen zijn, hernam de jonkvrouw, terwijl zij Tolomeo wenkte haar den waaijer te reiken, dien zij vroeger had weggelegd als niet passende bij de *pose*.

— Zoo ga ik het u mededeelen: In de verledene bezwaren terug te leven, is soms ontspanning voor de afmatting van het heden, hervatte de kunstenaar, terwijl hij de warrende haarlokken van het voorhoofd streek — als om zich de gedachten op te frisschen. En ik moet mij in het verre verleden terugdenken, want het is meer dan dertig jaar geleden, dat ik mij aanmeldde als zestienjarige knaap bij *il divo Maestro*, met de zekerheid bijna van te worden afgewezen, want men had mij gezegd — hij nam geene leerlingen meer aan, en zoo hij zich hiertoe nog een enkele maal bewegen liet, wilde hij dat ze van rang zouden zijn en hunnen adeldom konden bewijzen; dat was geene zwakke ijdelheid op zijne eigene patricische afkomst — het was veel eer zijne hooge eerbiedenis voor de kunst, die naar zijn inzien niet behoorde geoefend te worden dan door de edelste en waardigste mannen. Het was een zwak zoo men wil; maar toch het zwak van een groot man, dat een goeden wortel had. Hij wilde voorkomen dat een werkman die

te lui was om te werken, onder voorwendsel van kuntenaars-zin, zich aan ledigheid zoude overgeven, en hij wilde dat edellieden zich door kunstliefde zouden laten opwekken, om den beitel en de stift te voeren nevens den degen. — Erg genoeg voor mij, de arme boeren zoon, die met een gloeijende zucht voor de goddelijke kunst tot hem werd heengedreven... ik wist dat mij eene weigering wachtte... maar ik had een wil zoo vast als het marmer dat Michel-Angelo bezielde, en mijne volharding durfde zich meten tegen zijne onverzottelijkheid. Ik was wees; ik had geen ander brood dan wat ik met mijne eigene handen verdiende, maar ik had weinig behoeften — ik kon honger en dorst lijden als het wezen moest, en God had mij gezegend met eene ligchaamskracht... aan mijne wilskracht, gelijk — ik, ik vind op dit oogenblik geene betere vergelijking... Op mijn zestiende jaar kon ik lasten torschen, die een dertig-jarig man niet had durven aanvaarden — als *facchino* verdiende ik in één dag genoeg om eene gansche week van te leven — de overige dagen wijdde ik aan de kunst, onder leiding van een goedhartigen maar armzaligen meester — de eenige die mij leeren wilde — of verspilde ik in vergeefsche proefnemingen om Buonarotti te vermurwen of te verschalken. Het eerste gelukte mij niet — hij zelf had veel te lijden en te worstelen te dier dage; het maakte hem hard en bitter en wantrouwend; de gewone menschen hadden dat groote hart niet begrepen en hij sloot het toe voor de wereld. Het laatste echter gelukte mij. Als *facchino* drong ik voor het eerst zijne werkplaats binnen! maar ik was zoo ontroerd

bij die overwinning — dat mijne kniën knikten — en dat ik dreigde neêr te storten van aandoening. *Il divo* die mij in 't eerst niet had herkend, haalde minachtend de schouders op over den ongeschikten lastdrager, dien hij meende te zien bezwijken onder den last dien hij droeg...

— *Deh! Figliúolo!* sprak hij half goedhartig, half sarkastisch, — moet een edelman en kunstenaar een facchino leeren hoe men een blok marmer draagt... en hij wilde mij helpen...

— Ik, toen krachtiger dan ooit, hernam mijn moed en mijne bezinning — zette zwijgend het blok voor hem neêr, en wierp mij aan zijne voeten, met de bede „Leer mij betere dingen, o! Divo! leer mij uwe goddelijke kunst."

— Al weder gij! was zijn uitroep meer verrast dan norsch — is dit uw ambacht, zijt gij een facchino?

— Om tot u te komen, zou ik de os willen zijn die uw marmer uit de groeve optrekt! was mijn antwoord. Hij zweeg en zag mij lang en doordringend aan. Ik stond zijnen blik door, zonder den mijnen af te wenden, want ik voelde dat hij mijne ziel uit mijne oogen wilde raden — en ik wist dat hij een bloodaard verachten zou.

— Gij kunt blijven! sprak hij eindelijk, ik heb een dienaar noodig — mijn Urbino wordt oud — gij hebt kracht en volharding, het zal later blijken of gij ook aanleg hebt. Ik meende van blijdschap te sterven, en toch... ik was in eene harde leerschool gekomen. Michel-Angelo ging met Vorsten en Pausen om als met zijns gelijken, en hij *kon* onuitsprekelijk goed zijn voor zijne minderen —

maar voor mij was hij het niet. Hij behandelde mij werkelijk als een slaaf, als een lastdier, als iets dat hij naar willekeur kon vertreden en vermorselen... het was of hij mijne volharding wilde afmatten en mijn geduld uitputten — maar wat hij ook vermogt — dit bereikte hij niet. Ik wist met wien ik te worstelen had en ik streed niet *alleen*. Ik riep elken dag vlijtig God en zijne Heiligen te hulpe dat ze mij mogten bijstaan... en Zij stonden mij bij... en ik verloor den moed niet. Mijne schrikkelijkste kwelling was dat Il Maestro mij dwong tot werktuigelijken arbeid, zonder mij ooit voort te helpen in de hoogere oefeningen zijner kunst — ik begon te vreezen dat hij mij geen aanleg toekende — en dat het oogenblik komen zou waarin hij mij als een ongeschikte zou verdrijven. Vijf jaren lang duurde die smartvolle beproeving — toen — op een dag dat ik mij steelsgewijs gewaagd had aan de nabootsing van een zijner kleine busten, trad hij op mij toe — en... zonder eenige voorafgaande inleiding, zonder eenige verklaring van de reden zijner vorige handelwijs, drukte hij mij in zijne armen, nam mijne hand — en zeide dat hij een mannengeest had gevonden in een knaap, een geestverwant in een kind uit het volk! en eindigde met te zeggen dat ik waardig was, zijnen leerling te zijn! —

Minganti zweeg eenige oogenblikken, de sterke man, die het lang verhaal van zijn lijden met zigtbare geestdrift en welgevallen had voorgedragen — sidderde op eens, hij verbleekte — en zijne oogen schoten vol tranen.

Donna Violante schreide ook, maar had geene woorden om hem toe te spreken, slechts zag zij hem aan met ha-

re wonderschoone oogen..... of zij hare gansche ziel had willen leggen in dien blik.

Tolomeo alleen schuifelde ongeduldig met den voet over den gladden vloer, en sprak op een toon, waarin zich wel eenige ironie verborg: — „dit alles strekt u zeker grootelijks tot eere messer Minganti!"

Die koele alledaagschheid bragt Minganti tot zich zelve.

— Ik zeg deze dingen niet om mij zelven eere te geven, Signore! sprak hij met een minachtend schouder ophalen, ik verhaal dit om den grooten meester te doen kennen, die Italie door zijn roem en werk heeft geëerd en die het niet beneden zich heeft geacht — een ellendige als ik, door harde beproevingen — tot een braaf kunstenaar te vormen. Ware ik bezweken onder de proeve hij had mij met minachting van zich gezonden — doch zijne weldaden zouden mij gevolgd hebben — nu ik standvastig bleek gaf hij mij niets — zoo als de menschen zouden rekenen; maar hij gaf mij alles — zoo als ik achtte, want van die stonde aan deelde hij mij mede uit den overvloeijenden schat zijner kunde, zijner ervaring, ja gunde mij toetreding tot de diepste geheimenissen zijner kunst. Als hij voor de wereld alleen was, en niemand om zich dulden zou, en afgevaardigden van Pausen en Monsignori buiten de werkplaats zette — gunde hij mij hem bij te lichten met de eenige toorts die hij noodig had bij zijne verhevene boetseerkunst — of werkte zijne belangrijkste schetsen uit, voor mijne oogen, mij inlichtende van het hoe en waarom met eene openheid of hij tot zich zelven sprak..... toch weet ieder hoe weinig hij gewoon

was anderen rekenschap te geven van zijn werk. Zóó ben ik beeldhouwer geworden! En ik, die in zulk een vuur ben gehard behoorde geene uren van zwakheid te hebben noch moedeloos aan mij zelven te twijfelen! eindigde hij, bij wijze van moraal. Maar donna Violante maakte een andere toepassing.

— Hoe ik u eere, om zooveel zelfverlooching, om zooveel zielskracht, om zulk eene overwinning, na zulken strijd! wat is bij een leven als het uwe het mijne, dàt van Graaf Pepoli!....

— Het is niet ieders bestemming te worstelen en te werken, zoo als ik heb gedaan — de uwe Signora is..... Gravin Pepoli te worden, sprak Minganti met ernst en vastheid — en dat zal voor uwe krachten geene ligte taak zijn zoo ik wèl zie.....

— Geen ligte taak, daar hebt gij gelijk in, herhaalde zij met eene diepe verzuchting — maar toch — vervolgde zij meer opgeruimd, dat zal mij niet beletten de kunst lief te hebben en voor te staan.....

— Integendeel — dat zal dan zelfs uw pligt zijn, vervolgde hij met nog hooger ernst.

— Zoete liefelijke taak! riep zij in verrukking, die mijn harte duizendwerf dierbaar is. — Hij zag haar aan met eenige verwondering, schudde even het hoofd en iets als een glimlach bewoog zijne stroeve trekken.

— Maar die niet zoo ligt valt als gij u schijnt voor te stellen, Signora! die haren strijd heeft, hare zorgen, hare kwellingen als alles — waaruit iets groots en goeds kan voortkomen — en bedenk het wel bij die taak zult *gij* — *gij* alleen staan.

— Alleen! waarom alleen? vroeg Tolomeo met drift en ergernis — eene vrouw van dien rang.....

Minganti lachte nu onverbloemd.

— Gij verstaat mij verkeerd, Signore! — ik bedoelde niet, dat donna Violante zijn zoude zonder geleiders — zonder cecisbeï..... ik ben volkomen overtuigd dat er zich meerderen zullen aanbieden, dan zij noodig heeft — ik bedoel alleen dat zij zijn zoude zonder voorlichting, zonder wegwijzer en zonder hulpe op een weg waar vele dool- en zijpaden liggen.....

— Il Signor Conte, mijn neef is een vriend en beschermer der kunsten..... voerde Tolomeo aan, die, telkens, met een kennelijk opzet, Pepoli op den voorgrond bragt.

— Dat ontken ik! hernam Minganti stout en bijna toornig. Graaf Pepoli is een groot Heer, die van fraaije zaken houdt, omdat hij ze betalen kan; 't is zelfs mogelijk, dat hij sommige kunstenaars voorthelpt met zijn geld..... maar van ware kunstliefde en ware kunstbescherming kent hij niet eens het a : b : c.

Toen hij uitgesproken had, bragt Minganti de hand aan het hoofd, als iemand die iets invalt dat hem pijnlijk aandoet, — zijne zware wenkbraauwen vereenigden zich bijkans door het fronsen van het voorhoofd — hij zag heen naar donna Violante alsof hij nu eerst op haar dacht, want in zijn spreken had hij zich tot Tolomeo gerigt.

De Signora zat strak en somber voor zich neêr te zien en scheen met verdriet en ergernis te hebben geluisterd.

— Verschoon mij, Signora! hervatte Minganti — vast maar eerbiedig — dat ik mij dus vrij uitsprak over uwen toekomstigen gemaal, — men moest mij liever niet

uitlokken, mijne gevoelens te zeggen over onderwerpen, die als van zelve niet op gelijke wijze kunnen beschouwd worden door lieden van rang en een kunstenaar, die...

Maar donna Violante liet hem niet uitspreken, met toenemend ongeduld had zij hem aangehoord — nu viel zij hem in de rede en zeide levendig, bijna met bitterheid: — Wie zegt u, dat ik met u in gevoelen verschil? — wie zegt u dat ik op Graaf Pepoli rekende, bij hetgeen ik mij voorneem, en niet juist op *uwe* voorlichting, op *uwe* leiding?....

— Op mij, Signora! op mij? riep Minganti — en zijn toon had meer van schrik dan van blijde verrassing — maar zijne trekken bleven kalm en onbewegelijk; — dat zou dan toch wel eene misrekening zijn, voegde hij er bij langzaam en met vastheid — terwijl hij zijn blik op haar vestigde, voor het eerst met eene andere opmerkzaamheid en met eene andere bijgedachte, dan toen hij zijn ideaal in hare trekken wilde zien leven.

Een hooger gloed kleurde het gelaat — daar was smart, daar was onrust, daar was diepe teleurstelling te lezen in die groote sprekende oogen, nu nog zacht en smeekend op hem gerigt, maar die toch ook stralen van toorn en hartstogt konden uitschieten.

— Eene misrekening? herhaalde zij vragend.

— Wel zeker, Signora! hernam hij als in scherts, luchtig en koel — of acht gij dàt een goed begin uwer kunstbescherming, een kunstenaar van zijn werk af te trekken en de kostelijke rust, die hem zoo dierbaar is als zijn leven, ja dierbaarder nog — want zij is het leven en de kracht van zijn werk — die ruste te verstoren en zijn

tijd te rooven, zijn aandacht af te leiden — en hem te bestemmen voor datgene, wat den arbeid van den rijke moet zijn, maar niet, het afmattende bijwerk van hen, die zoowel voor hun brood als voor het schoone moeten leven.

— Gij kunstenaars zijt..... égoïsten.....

— Dat zijn wij, Signora! en moeten het zijn.

— Maar toch niet allen, er zijn nobele uitzonderingen, ik meende gij zoudt er toe behooren..... ik meende gij zoudt gelijken op uwen meester.

— Mijn meester! Il divo Buonarotti! dat is voorwaar geen gelukkig exempel, dat gij bij brengt, antwoordde hij nu werkelijk met een gullen lach. — Hij zou zijn eigen broeder aan de deur gezet hebben, als hij stoornis had gevreesd bij zijnen arbeid.....

— Ik meende mij niet zoo grof te vergissen, hernam zij zigtbaar gekrenkt: — Michel-Angelo vond, zoo ik wel gehoord heb, tijd voor alle dingen, zelfs voor de poëzij des levens, zelfs voor het geluk van anderen.... en zijne betrekking tot Vittoria Colonna bewijst wel....

— Zijne betrekking tot Vittoria Colonna! is het daarop dat gij doelt? sprak Minganti levendig, met eene tinteling van fijne schalkheid, die men op dat ernstig gelaat niet zou gezocht hebben; mag ik u vragen, of werkelijk de bijzonderheden van deze *liefdesgeschiedenis* u bekend zijn?.....

— Neen, hernam zij, wat kleurende, — maar ik heb er van hooren spreken..... meer dan eens werden hunne namen in vereeniging genoemd; en ik zou er wel gaarne meer van willen weten..... ik zou willen weten,

hoe die vrouw den grooten kunstenaar heeft liefgehad, en hij zelf..... hoe hij wist te beminnen.

— Juist, dat is het wat ik u wenschte duidelijk te maken.

— Zal ik mij verwijderen, Signora? vroeg Tolomeo op scherpen toon, — de verklaringen van messer Minganti zijn zeker bestemd voor u alleen, en niet voor den neef van uwen verloofde.....

Donna Violante verbleekte eenigzins en scheen op het punt een scherp antwoord te geven, doch Minganti voorkwam haar.

— Blijf gerust, Signor Tolomeo! sprak hij kalm, hoewel met eene intonatie die iets minachtends had — hetgeen *ik* heb mede te deelen aan de bruid van Graaf Pepoli, mag door ieder zijner verwanten worden aangehoord, voor sommigen hunner zelfs zou het goed kunnen zijn. Ik ben, wel is waar, een ruw man, niet gewoon de tong te gebruiken, tot het uiten van hoffelijke leugens of ijdele vleijerijen, — maar ik zou mij nooit veroorloven in de tegenwoordigheid eener edele en deugdzame vrouwe, iets te zeggen dat strijdig was met de eischen der ware eerbiedenis. En hier geldt het donna Violante Morosini, wie ik nog iets anders schuldig ben, dan de achting en de verschooning, waarmede ieder weldenkend man eene vrouw behoort te omgeven; want zij is het voorwerp mijner hooge vereering, als een der voortreffelijkste kunststukken der bezielde natuur. — Zij is voor mij niet eene schoone vrouw, maar *het schoone*, en dat te ontwijden door een woord, door een blik, door eene gedachte zou eene heiligschennis zijn, die IK zeer zeker niet zal plegen.

Wij weten niet goed te ontcijferen, wat er in Violantes ziel omging, toen zij zich daar op een voetstuk geplaatst zag, zóó hoog, dat zij voor alle menschelijke toenadering onbereikbaar was geworden, als eene heilige in een nis gezet.

— Aan de Signora, die mij kent, had ik dit niet behoeven te rigten..... ging Minganti voort zich tot deze wendende.

— Maar aan *deze* zijt gij de geschiedenis schuldig van Vittoria Colonna en Michel-Angelo, sprak Violante, het zonderling gevoel van teleurstelling dat haar overviel verbloemende.

— Zij is zeer arm aan uiterlijke voorvallen, Signora! maar zeer rijk van beteekenis en innerlijke diepte. — De edele en schoone Vittoria Colonna werd op haar vierde jaar verloofd aan Ferdinand Franciscus, Markies van Pescara, in leeftijd haars gelijke als in rang. Op hun zeventiende jaar werden zij vereenigd, en men eerde in hen het doorluchtigste echtpaar van Italië. Beiden jong, beiden schoon en beminnelijk, beiden vermaard om hunne liefde voor al wat schoon en goed was, beiden geëerd om hunne verlichte weldadigheid. Zij leefde voor de poëzij en de letteren; hij won zich lauweren door de wapenen, de eene was trots op den anderen — en gelukkig waren ze door elkaâr..... maar er zijn toestanden, die niet blijvend kunnen zijn op aarde.....

In den slag van Pavia werd Pescara doodelijk gewond en overleed aan die wonde. Voor zijn dood hadden de kleine Italiaansche Staten hem het koningrijk Napels aangeboden, om een hoofd en een bolwerk te hebben, tegen

de veroveringszucht van Karel de Vijfde; maar zijne doorluchtige vrouw schreef hem: „neem niet aan, gedenk dat het de deugd is die u boven vorsten verheft en niet de kroon.” Deze *koninklijke weduwe* nu is bemind geweest door Michel-Angelo, met de innigste, de teederste, de reinste liefde, die een mensch voor een ander mensch kan opvatten. Zij wist het, zij beantwoordde die liefde met eene grenzelooze bewondering en met het volkomenste vertrouwen van haar edel gemoed.

Vele prinsen en heeren van Italië zochten haar aan om hare hand, en wilden haar *als dwingen* tot eene nieuwe verbindtenis; maar er was er slechts eene die zij vereenigbaar achtte met de heilige smart over het verlies van haren gemaal: de verbindtenis des harten met den grijzen kunstenaar. — Zonder den sluijer aan te nemen, trok zij zich terug in een klooster te Viterbo: dáár wijdde zij zich aan de godsdienst en aan de dichtkunst, of liever die beiden scheidden zich niet in haar zacht vrouwelijk harte, — die beiden waren een met alle edele aandoeningen harer ziel en heiligden die, terwijl ze die verlevendigden en verhoogden. — Michel-Angelo achtte zich zelven toen reeds dood voor de beeldende kunsten, maar te krachtiger ontwaakte in hem de lust tot de poëzij; met zijne Vittoria werd hij dichter, op een leeftijd, waarop zij, die niet dan voor de letteren hebben geleefd, meestal mat en uitgeput de veder laten zinken. Zoovele en magtige gaven en krachten had God neêrgelegd in den rijken geest van dien colossus! Ze deelden elkander hunne verzen mede — ze wisselden brieven, die de innigste en roerenste uitstortingen waren hunner verhevene zielen,

en van tijd tot tijd kwam zij hem bezoeken te Rome en de vordering van zijnen arbeid voor de St. Pieterskerk gadeslaan; want ondanks zijne begeerte naar ruste, had de Paus hem, na den dood van Sangallo — dien onafzienbaren arbeid opgedragen.

— Maar mij dunkt donna Vittoria was vrij .... waarom kwam het bij hen niet tot eenige uiterlijke verbindtenis? vroeg Violante.

— Tolomeo veroorloofde zich het antwoord te voorkomen: — Dat kon niet zijn, Signora! de groote ongelijkheid van stand als van jaren .....

— Wereldling! mompelde Minganti tusschen de tanden, terwijl hij hem een toornigen blik toewierp — daarop zeide hij luid — de ongelijkheid van stand, Signor! was tusschen hen geëffend door het harte, en voor de wereld niet minder, waar vorsten en kerkvoogden met hem omgingen als zijns gelijken — en wat de leeftijd betrof — ja Michel-Angelo was een grijsaard, dat is zoo — doch een grijsaard die de geliefde vrouwe vele jaren heeft overleefd, en die het koepeldak van St. Pieter ontwierp!.... maar toch — tot eene nadere verbindtenis tusschen hen kwam het niet; die was hen niet noodig;.... Gij zult begrijpen waarom:.... eens op een' dag dat hij haar gewacht had — kwam zij niet..... hij moest tot haar komen, want zij was ziek en stervende.... en toen zij dáár nu nederlag op de baar — in het rijke pleeggewaad der dooden, boog hij de knie bij het ziellooze ligchaam en drukte een enkele kus op de koude hand, de eerste, de eenige kus dier kuische liefde, waarmede hij afscheid nam van het aardsche omhulsel — de zielen hadden geen

afscheid te nemen, die waren een en vereenigd voor de eeuwigheid! Dus had hij den pligt der volmaakte zelfverloochening geoefend, zich priester achtende door de kunst — *dus* hoog was die vrouw door hem gesteld geworden, dat zij hem was als een heiligen engel die hem getuigde van God, en opvoerde tot God. Ziedaar, Signora, hoe mijn verheven meester heeft bemind, en hoe Vittoria Colonna is geliefd geweest.

— Maar dat is geene liefde geweest, messer Minganti! viel Tolomeo in met levendigheid, dat is vriendschap — ik begrijp zeer goed, hoe kunstenaars die eigenlijk alleen voor de kunst leven, waar zij hunne afgodes van maken, niet anders beminnen kunnen .... maar wij edellieden, dat is wat anders .... ik althans, waar ik bemin, daar is het niet met verdeeling van het hart, daar is het geheel, zonder voorbehoud — daar zou ik alles wat het mijne was, ... mijn leven, mijne deugd — mijne eer, mijne zaligheid voor niet achten, of het nederwerpen aan de voeten der geliefde, opdat zij daarover beschikken mogt naar welgevallen .... en de cavaliere zeide dat alles, donna Violante aanziende met blikken, die zoo veel beteekenend waren, dat de Signora hoogblozend het hoofd van hem afwendde, maar toch met een glimlachje — dat de onderstelling toeliet — hoe zulke hulde voor haar nog wel eenigen prijs had; alleen dat glimlachje bestierf op hare lippen, toen zij het groot blaauw oog vragend op Minganti vestigde, als om ook zijn gevoelen te verstaan — en nu zag hoe diens ernstig gelaat eene uitdrukking van minachting had aangenomen, terwijl er een gloed van verontwaardiging uit zijne wondervolle

oogen lichtte, toen hij tot haren bewonderaar sprak.

— En ik, Signore! zou de vrouw niet kunnen hoogachten die zulke liefde kon aannemen; dat, wat gij daar voorstelt is geen liefde — 't is hartstogt en eene lage, onedele zelfs, al versiert zij zich met een fraaijen schijn van groote offers..... Geen mensch, het zij edelman of dorper, heeft uit zich zelven te beschikken over hetgeen hij daar opnoemt, en in zoover hij er over te beschikken heeft, mag hij het niet roekeloos afstaan aan de willekeur van anderen..... en als er het op aan komt, dan is niemand er ook toe gezind, al ware het ook dat men in den gloed der begoocheling zich zelven zoo iets had opgedrongen; — dit is dus ijdele grootspraak, waardoor de verbeelding eener gewone zwakke vrouw misschien kan verleid worden, voor een oogenblik; doch waarover eene Vittoria Colonna glimlagchend de schouders zou ophalen. Wij waren sprekende van *uitnemende* mannen en vrouwen, Signore! en er kon dus geene vraag zijn van die alledaagschheden, die gijlieden onder elkander liefde of hartstogt noemt; wat mij aangaat, — ik, die al den ernst en al de diepte van Michel-Angelo's betrekking tot donna Vittoria heb kunnen gadeslaan, ik heb daarvan eenen indruk ontvangen, die geheel mijn verder leven heeft bestuurd, en met Gods hulp besturen zal..... want, al ben ik voor mijne kunst niet dan een armzalige dwerg in vergelijking van mijnen grooten meester, — ik kan zijns gelijken zijn in datgene, waartoe niet behoort dan een vasten wil, en waartoe een mensch wordt bekwaam gemaakt, door een heiligen zin en een biddenden geest.....

Misschien zullen sommige lezers met mij van oordeel zijn, dat deze dingen toch ook niet zoo heel ligt waren te verkrijgen en dat de beeldhouwer, hoewel op andere wijze, geen mindere grootspraak voerde, dan de hartstogtelijke edelman — maar zeker had de eerste, na een veertigjarig leven vol arbeid en worsteling en zelfverloochening, overwinningen behaald, die hem regt gaven tot dezen roem, en ook was hij in de verpligting geraakt om zijn eigen gevoelen te geven in tegenstelling van dat wat hij had afgekeurd, en hetgeen hij zeide was dus minder om zichzelven op een hoog voetstuk te heffen, dan wel om het regt te hebben anderen strenge eischen te doen en op voorbeelden te wijzen die hun eigenaardig nut konden hebben.

Had Minganti het niet noodig geacht in dezen juist op zichzelven te wijzen, dan had hij nevens zijn beroemden Buonarotti en Vittoria Colonna, even verhevene als vermaarde figuren kunnen stellen, Dante en Beatrice — Petrarca en zijne Laura – uitzonderingen op hunne tijd- en landgenooten, — dat is zoo, maar toch uitzonderingen die bewezen hoe juist in 't verbasterd en verzinnelijkt Italië, de contrasten zich het scherpst afteekenden. Savonarola en Cesar Borgia — Olympia Moderata en Aretinus — Tasso en Ariosto; — hetzelfde Italië dat de Savonarola's aanbidt, laat zich door de Borgia's — vertreden en knielt voor kerkvoogden als Leo X en Johannes XXIII.

Donna Violante had met allerlei strijdige gewaarwordingen naar het spreken van Minganti geluisterd, en zij had hem volkomen begrepen, al te goed welligt, want

wat hij vooral gezegd had voor Tolomeo, oordeelde zij zich te moeten aantrekken voor haar zelve, en in 't eigen oogenblik, waarin Alessandro Minganti zich meer dan ooit voor haar onthulde, als het ideaal van het zedelijk schoone en zedelijk groote, zoo als *zij* voor hem het ideaal was van het stoffelijk schoone, voelde zij te gelijk dat hij haar afstootte en terugwees. Zoo achtte hij haar zijner onwaardig, meende zij — en iets als eene diepe mismoedigheid greep haar aan, iets als waren op eens alle hare schoone hersenschimmen, hare liefelijkste luchtkasteelen ineengestort, alsof er iets binnen in haar was gedood, waaraan haar eigen zieleleven was vastgehecht.... Zij begreep zichzelve niet in deze smarte, die zij uitsprak in die ééne verzuchting: om eene donna Vittoria te worden, moet men een Buonarotti naast zich hebben, en geen Tolomeo, geen Pepoli! maar tot Minganti zeide zij niets, zij voelde dat zij te veel had te zeggen, om het *nu* uit te spreken — te veel om het immer te uiten welligt — en eene soort van verligting was het haar dat Tolomeo door een uitval, hoe grof dan ook, het stilzwijgen brak, waarin het haar toescheen, dat haar antwoord werd gevorderd.

— Per Bacco! messer Minganti, riep de neef van Graaf Pepoli, ik meende daar Savonarola te hooren, en niet een kunstbroeder van Rafaël Sanzio en van Benvenuto Cellini! Heiligen zin — biddenden geest! ziedaar wat men bij monniken moet zoeken.

— Bij monniken! en *omdat* ze monniken zijn — meent gij misschien? vroeg Minganti, de schouders ophalende.

— Zeg niets van dezen; want daar komt mijn biechtva-

der, sprak donna Violante wat snel, terwijl zij naar een fluweelen draperie wees die zij had zien ter zijde schuiven. Werkelijk kwam er een geestelijke binnen, juist niet in een streng ordekleed gehuld — en ook geen opgeschikte en geparfumeerde *abbé* van de achtiende eeuw, maar een levendige Italiaansche Abbate, een wereldlijk heer — misschien wel een weinigje werelds — doch dat kwam meer uit in zijne manieren en spreekwijze, dan in zijne kleeding. Hij scheen even als Tolomeo bekend met de aanleiding van Minganti's tegenwoordigheid. Bemerkende dat de kunstenaar niet meer arbeidde, wilde hij de schets bezigtigen, hetgeen hem geweigerd werd.

— Nu, nu! wees gerust, ik zal uwe kunstenaarsluim eerbiedigen, riep hij lagchend, — ziende dat Minganti zijn schets zorgelijk omhulde, — al moest ik ook wachten tot de schoone marmergroep, waarvan onze bevallige Signora de hoofdfiguur uitmaakt, in onze kathedrale zal prijken.

— De groep komt in de san Michele, Signor Abbate! en niet in de kathedrale, antwoordde Minganti stug.

— Dat is ook zoo ..... ik vergiste mij ..... maar dat doet er niet toe, 't is een goed werk van donna Violante, en van u niet minder Ser Alessandro — want men zegt dat gij u niet zult laten betalen voor uwen arbeid, alleen ter wille van de heilige Maddalena, die gij in particuliere devotie schijnt te houden.

— Och neen, Signor Abbate! Het was omdat ik dat overkostbare blok marmer niet door een Romeinschen knoeijer gemarteld wilde zien.....

— Alzoo waart gij niet vrij in de keus van het onder-

werp, en 't is niet aan u te wijten dat het minder aanlokkend is.....

— *Via!* Signore! hoe kunt gij dàt zeggen! — eene vrouw geheiligd door boetvaardigheid, de armen en nog meer de ziel uitstrekkende naar haren Verlosser! is dat niet een waardig onderwerp voor mijne kunst?

— *Sì Sì*, maar zoo somber en dan voor de Signora, dat strenge boetekleed! neen, in uwe plaats had ik ze liever uitgebeeld als eene Madonna, in al de statelijke pracht eener koninginne des hemels, of als St. Cecilia, opvarende op de wieken der Heilige Engelen.....

— Mijne lastgevers oordeelden zeker, dat er al opgeschikte Madonnas genoeg zijn in onze Bologneesche kerken, en van St. Cecilia noch hare opvaart leze ik iets in de Evangeliën.

— Hoort gij dat, donna Violante! riep de Abbate lagchende, uw *Maestro* doet twee bekentenissen in één adem: hij is een ketter, die St. Cecilia verloochent, en een ongehoorzame die leest wat geen leeken past.

— Signor Abbate! mijne ketterij is niet hardnekkig, want ik geloof aan den goddelijken invloed der muzijk en wat de ongehoorzaamheid betreft, ik heb mijne dispensatie.....

— Zeker van uwen vriend en beschermer Paus Gregorius XIII?

— Neen, van mijn meester Michel-Angelo, die zelf de Evangeliën las en die mij zijnen Bijbel heeft nagelaten...

— Bah! ik durf u niet verzekeren dat zulk eene dispensatie geldig zal zijn onder Sixtus V! maar dat doet er niet toe; zie hoe ge dat vindt met uw eigen biechtvader, ik ben

de laatste om iemand over zoo iets hard te vallen; daarbij, men moet het met uws gelijken zoo naauw niet nemen, en ik weet toch van u dat gij vromer zijt en geloovíger, dan gij u voor ons aanstelt — en rijker ook...

— Waaruit is u dan dat alles gebleken, eerwaarde heer? vroeg Minganti glimlagchend.

— Al ware 't uit niets anders dan uit de vorstelijke gift, die gij uwe nicht laat offeren aan de kathedrale.

— Is 't nu ook de San Michele? vroeg Minganti, die den abt volstrekt niet *au serieux* scheen te nemen.

— Neen, neen! nu vergis ik mij niet — ik heb het *exvoto* zelf gezien — zoo op 't oogenblik — het was juist dat wat ik donna Violante kwam vertellen — niet wetende dat ik u nog hier zoude vinden, en overtuigd dat zij gaarne iets goeds van u hoort.

— Ik weet niet wat gij bedoelt, Signor Abbate! maar als het scherts is, laat het dan zóó wel zijn, — ik ga mij verwijderen, en laat de Signora in het onverdeeld genot van uw stichtelijk onderhoud.

— Juist, gij wilt er niet van weten, ik heb mij werkelijk versproken..... vergeef mij! er was geheimhouding aanbevolen.....

— Maar waarover dan, in 's Hemels naam; ik wil weten wat het is? riep Minganti luid en ongeduldig.

— Maak u toch niet zoo driftig; ik spreek van dien kostbaren diadeem, die uwe nicht Zanettina heeft aangeboden aan de Madonna van onze hoofdkerk — een offer van al te groote waarde, zou men haast zeggen, uit aanzien van uwen en haren staat, doch de verdienste er van

jegens de Kerk is te grooter, naarmate de gift meer boven het vermogen gaat.

— Goede heer abt, gij hebt dat gedroomd: mij noch mijner nicht komt zulke lofspraak toe.

— Ik zeg u dat *ik gezien* heb, dat de waarde van den diadeem door Il Padre tesorière op tien duizend roomsche kroonen minstens wordt geschat, en dat het geheele capittel is zamengekomen, om het kostbare sieraad te bewonderen, — en dat er eene jaarlijksche mis is verordend, ten behoeve van de milde geefster, wier loffelijke devotie.....

— Als mijne nicht iets weggeeft, dat meer dan een paar *scudi* waarde heeft, dan moet zij het gestolen hebben! viel nu Minganti in, met eene stem die van aandoening trilde.

— Stel u geurst, messer Minganti! sprak Tolomeo, — hier is wat anders geschied dan gij onderstelt. Dat kleinood, dat uwe nicht heeft weggegeven, was haar eigendom... Het is een geschenk van Il Signor Conte, mijn neef, die het haar een paar uur geleden aangeboden heeft ten aanzien van alle zijne vrienden. Wij weten niet wat wij er van denken moeten, en daarom heb ik ook geaarzeld er u van te spreken.....

— *Ik* weet wel wat ik er van denken moet! barstte Minganti uit met eene stentorstem — en *ik* ga er van spreken! Ha, Illustrissimo Signor Giovanni Pepoli! wel lang heb ik u gespaard, maar nu is het tijd geworden, nu zult gij met *mij* te doen hebben! — en na deze woorden te hebben uitgesproken, overluid maar toch zonder ze tot iemand der aanwezigen te rigten — nam Minganti zijn

leemen schets in den arm en verwijderde zich zonder een van allen — zelfs niet donna Violante — de beleefdheid van een afscheidsgroete bewezen te hebben. De opbruisende kunstenaar liet zich voortjagen door eene enkele gedachte, waarvoor hij alles vergat.

— Verschoon mij, *Signora mia*, sprak Tolomeo zacht vleijend tot Violante, — ik had u liefst de handelwijze van don Giovanni verborgen..... die u krenken moet, doch.....

— Moet ik dan den ganschen dag van Graaf Pepoli hooren? — riep zij met heftige ergernis. — Laat don Giovanni zijne diamanten weggeven, wegwerpen of er zijne blinkende personaadje meê opsieren, dat is mij onverschillig. — Meent gij dat zoo iets mij krenken kan! Ik heb wel wat anders te dragen..... en opstaande wenkte zij hare *duegna* en trok zich met deze terug in een ander vertrek.

De Abbate scheen willens te volgen.

— Blijf hier, Signore! zeide hem Tolomeo; donna Violante, mijne nicht, is nu niet in de stemming om u of mij gehoor te geven.

— Maar wat brengt haar zoo plotseling in een slecht humeur, als het niet is om de kleinodiën?

— Daar zou ik veel op kunnen antwoorden, Signore Abbate — dan — ik wil eerst zelf eene verklaring hebben met mijne nicht, en met eene ligte buiging nam ook hij afscheid van den geestelijken bezoeker.

De abt draaide eenige oogenblikken verlegen rond; hij vond dat men zijn ambt en persoon niet precies groot respect bewees, doch dat was nog het minste, ... wat zou hij

nu met zijnen avond doen? daar was hij meê verlegen. Niet lang toch, want op eens sprak hij met voldoening tot zichzelve:

— Ik ga naar de Marchesa Santini. Zij is altijd zoo nieuwsgierig naar 'tgeen Graaf Pepoli en zijne bruid betreft — ziedaar een nieuwtje dat zij aardig zal vinden. — Ik zal dáár welkom zijn!

V.

ALESSANDRO MINGANTI.

. — Messer Minganti! dát wat gij verlangt is onmogelijk; wij kunnen u niet aanmelden en gij zoudt ook niet worden toegelaten. *Il Conte* wil alleen zijn en rusten; hij zal voor middernacht niemand ontvangen, al ware het ook Signor Tolomeo of een zijner beste vrienden.

Het was Michele, de kamerdienaar, die deze toespraak hield tegen den beeldhouwer, terwijl de overige bevolking van de antichambre: lakkeijen, voetknechten, paadjes zich ieder op zijne eigene wijze in de weer stelden, om het gesprokene klem en kracht bij te zetten. Maar Alessandro Minganti stoorde zich daaraan zeer weinig.

— Domooren! riep hij, vooruittredende, — dat spreekt wel van zelve; zoo ik een van die vrienden en pluimstrijkers ware, zou ik ook niet aanhouden om binnen te gaan, en terugtreden voor het verbod van den meester. Maar gijlieden kent mij immers? ik ben niet een van zijne parasiten — ik ben niet een van zijne vleijers — ik heb

noodig hem te /spreken — en ik kan niet wachten tot hij, misschien te middernacht, weêr al zijne vrienden ontvangt of met hen uitgaat; ik wil nù bij hem zijn, en ik eisch dat gijlieden mij zult aandienen.....

— Verschoon ons, Maestro, dat durven wij niet.

— Zeer wel, dan zal ik onaangemeld binnentreden.

— Dat kan niet zijn, messer; wij zullen u niet laten binnengaan.

— Ook goed, dan zal ik mij zelven toegang verschaffen.

En na deze laconieke verklaring van zijn voornemen, uitgesproken op den toon van een dictator en vergezeld van eene geste met den gespierden arm, die uitnemend welsprekend mogt heeten, daar alle weêrstrevenden zich terstond overtuigd betoonden, door terug te wijken, nam Alessandro Minganti zijn weg naar de zaal, wier ingang men hem had betwist, en sloeg zonder omstandigheden de fluweelen draperie op, die hier, gelijk bij de andere binnenvertrekken van het paleis, de deur verving.

Graaf Pepoli, bezwijkend onder de bezwaren en vermoeijenissen van zijnen dag, was ingesluimerd op zijnen divan, en droomde welligt van ander geluk en hoogere vreugde, dan die alle zijne schatten hem te smaken gaven; want eene blijde verrukking bezielde zijne gelaatstrekken en veredelde hun zoetelijk mooi; eene uitdrukking, die Minganti scheen te verrassen en zelfs te treffen, want hij bleef een tijd lang voor den slapende staan, in eene stille opmerkzame beschouwing, die hij eindelijk afbrak met de vrij zonderlinge uitspraak: „In dit wezen schuilt een hoogere aanleg. Zoo deze ongelukkige niet

in de magt van den rijkdom ware, zou hij een beter mensch zijn."

Deze woorden, hoewel slechts halfluid gesproken, klonken echter luider in de holle ledige zaal, dan vermoedelijk des sprekers bedoeling was geweest, want de toonen der krachtige stem troffen het gehoor van den slapende en deden hem ontwaken, zonder dat hij echter den zin had kunnen verstaan.

Minganti deed een paar stappen achterwaarts, en Pepoli hief zich op met toorn en schrik.

— Waarom stoort men mij, waarom laat men mij ten minste niet met rust slapen?

— Als men rustig slapen wil, Graaf Pepoli! moet men wakend geene daden verrigten, die anderen in onrust brengen, was het hard en stoutmoedig antwoord.

— Wie komt hier zulk eene taal voeren tegen mij? vroeg de Graaf, wiens oogen, nog bezwaard door den slaap, niet helder zagen; te eerder daar men de voorzorg had genomen, om in de gansche groote zaal slechts ééne candelabre van licht te voorzien, en deze dùs te plaatsen, dat het gezigt des Graven er niet door getroffen werd.

— Ik! hernam Minganti luid en forsch, nu vooruittredende.

— Die stem! bij de Madonna! Minganti! riep de Graaf zich herstellende, — een allerzeldzaamst bezoek, even welkom intusschen als ..... verrassend.

— Het is hoffelijk van u den onhoffelijken indringer welkom te heeten, Signore! doch — men weet van u dat gij liever edelmoedig zijt dan regtvaardig, omdat

gij het eerste kunt zijn door de natuurlijke opwelling van uw hart, terwijl het andere een pligt is dien gij zoudt moeten oefenen, en die u *moeite* zou kosten.

— Mijn waarde Maestro! zoo gij hier gekomen zijt met oogmerk om mij eene zedepreek te houden, komt het mij voor dat *gij* u niet veel *moeite* geeft voor de inkleeding, hernam de Graaf geeuwende en zich wat oprigtende.

— Neen, Signor Conte! daartoe ben ik *niet* hier — de gedachte viel mij van de tong, omdat zij mij sinds lang op het hart lag — verschoon de ruwheid der uitdrukking; ik ben niet genoeg uw vriend, om uw zedemeester te zijn. Ik sta voor u als een beleedigde, als een vijand!

— Als dit ernst is, messer Alessandro! zult gij mij toestemmen, dat gij *mij* regt geeft tot verwondering; ik meende dat ik mij eenige aanspraak had verworven op uwe dankbaarheid, zoo niet op uwe vriendschap.

— Mijne vriendschap, Signore! schenk ik niet weg in ruiling van weldaden; en wat de dankbaarheid betreft, ik weet niet waarvoor ik u die schuldig zou zijn!

— Ik geloof dat ik nóg droom of dat gij zelf niet regt wakker zijt, maestro! Mogt dit laatste niet het geval zijn, dan moet ik u zeggen, dat het niet in mijne gewoonte ligt na te rekenen, wat ànderen mij verpligt zijn; ik meen mij alleen te herinneren, dat, waar er tusschen ons sprake kan geweest zijn van diensten, ik niet de meest begunstigde ben geweest.

— Ik begrijp waarop gij doelt: mijne weigering om uwe buste te vervaardigen; maar geloof mij, Graaf! zoo gij mijn persoon tot uwe dienst hadt gewild, ik had mij

niet onttrokken; alleen nu het gold mijne kunst, mogt ik die niet misbruiken.

— *De grazia!* spaar mij het verdere; ik misleid mij zelven niet omtrent mijn uiterlijk; toch is het onaangenaam telkens op nieuw *zekere* waarheden te hooren.

— En nu die diensten aan mij? Uwe Excellentie denkt welligt dat ik dankbaar behoor te zijn, omdat Il Signor Conte een oog van welbehagen heeft laten vallen op mijne nicht? ...

— Maar mij dunkt dat het u althans geen stof tot klagen kan geven.....

— Zóó zijn die groote heeren: als zij ons de eere rooven, meenen zij nog dat wij ons gevleid moeten achten!....

— Luister, messer Minganti! hernam Pepoli nu met ernst en fierheid, — ik denk er niet aan iemand in de eere te krenken, allerminst u, maar ik verlang ook dat men zich ontzien zal mij in de mijne te tasten.....

— Hoe, Signor Conte! durft gij ontkennen, dat gij met kwade bedoeling — met voornemens van bedrog en verleiding, aan mijne kleine nicht Zanetta, dezen middag een geschenk hebt geboden, rijk genoeg, helaas! om op de verbeelding van een onnoozel kind de verderfelijkste werking te doen?

— Is het dàt! riep Pepoli, zich geheel oprigtende, — wie had ook kunnen denken, dat gij het dùs zoudt opnemen. Toen, na eenig stilzwijgen: — Zie, Minganti! ik wil u niet antwoorden, zoo als ieder ander heer, van mijnen rang, het in dit geval zoude doen..... Ik wil u liever zeggen, dat ik de eer en de deugd der vrouwen

op zeer hoogen prijs stel, en dat gekochte liefde — ware die van eene *contessa* of van eene *contadina* — mij een gruwel is. Mijne vrienden noemen dit eene zonderlingheid, waarmede zij spotten; ik beken het u, om u te doen inzien dat ik uwe verwijten niet heb verdiend, maar dat ik uwe verontwaardiging begrijp en verschoon, waar gij het tegendeel van mij onderstelt. Ik acht er u te hooger om. Wil mij dus gelooven, wanneer ik u verzeker dat ik niets bedoeld heb van datgene wat gij vermoedt, dat ik geen woord tot uwe nicht heb gezegd, noch toelaten zoude dat anderen het spraken, om hare onschuld te doen blozen, — en dat ik mij zelven naauwelijks veroorloofd zoude hebben haar de hand te kussen, zoo zij er mij de gelegenheid toe geschonken had, hetgeen ze niet heeft gedaan.

Minganti bleef den Graaf strak aanzien, schudde het hoofd, en antwoordde niets.

— *Dio Santo!* verdenkt gij mij nog! riep don Giovanni ongeduldig; — nu dan, geloof mij niet en ondervraag haar zelve; het is wel vreemd dat gij daarmede niet zijt begonnen: dat had u nuttelooze toorn en overijlde verdenking kunnen besparen.....

— Ik heb Zanetta nog niet kunnen spreken; hetgeen ik weet, hoorde ik door anderen. Maar ik zweeg niet uit ongeloof aan uwe verzekeringen — integendeel, ik ben er van overtuigd, dat Graaf Pepoli te fier is om tegenover een man van mijnen stand te liegen, of zich een andere te toonen dan hij werkelijk is; doch waar de verdenking wegviel, bleef ik stom van verbazing, want wie ter wereld dan een verleider of..... een gek komt

er toe, een boerenmeisje een sieraad te schenken, dat meer dan tien duizend kroonen waarde heeft?

— Wie? wel Graaf Pepoli, die noch een verleider is, noch zoo veel hij weet een gek, — maar die nu eenmaal rijk genoeg is, om in eene luim van goedwilligheid een aardig, eerlijk kind iets aan te bieden, daar zij bijzonder veel zin in had, al kostte het ook wat meer dan men gewoonlijk weg geeft!

— Helaas! Graaf Pepoli is rijk genoeg en vrijgevig genoeg, om zich zelven en anderen in het ongeluk te helpen, dat zie ik klaar!

— Maar hardnekkige ongeloovige! laat Zanettina zelve spreken, en gij zult hooren hoe eenvoudig zich alles heeft toegedragen, en gij zult het mij ten laatste, hoop ik, vergeven, dat ik niet als iedere povere jonker op een paar *scudi* zie, en dat ik uwe nicht, die de dochter van mijne min is, een bruidschat in handen heb gesteld, waarmeê zij een edelman zou kunnen huwen.

— Zanetta behoeft niet te trouwen boven haren stand, en voor bruidschat zal uw geschenk haar reeds niet meer kunnen dienen — of het moest zijn dat zij het klooster koos, want zij heeft den kostbaren diadeem, zoo het schijnt uit vrijen wil, geschonken aan de kerk, tot eene kroon voor de Heilige Maagd.....

— Lief vroom kind! en zij had mij gezegd, dat zij met dit kleinood haar vurigsten wensch hoopte voldaan te zien; gij ziet dus hoe onschuldig hare begeerten zijn; — zou zij werkelijk verlangen den sluijer aan te nemen?

— God gave het! Beter dàt, dan dat zij zich door

ijdele hersenschimmen laat begoochelen. Kiest zij het klooster, mij is 't wel.

— En zoo er nog iets aan den uitzet ontbreken mogt, wend u tot mij. Gij zult mij dan ten minste niet beschuldigen van slechte intenties.....

Minganti glimlachte; — die verdenking van mij schijnt u zwaar op het hart te drukken, Signore! een ander edelman, van uwe kwaliteit, zou zich daar vrij wat minder aan storen; ook neme ik volgaarne mijne beschuldiging terug, doch verschoon ons in elk geval van uwe giften; — ik ben een burgerman, een kunstenaar, die niets heeft dan zijn arbeid, om een legioen behoeftige bloedverwanten te onderhouden — maar die te fier is om van uwe giften te leven, zooals de edellieden die zich uwe vrienden noemen..... Ik heb niet voor Uwe Excellentie willen werken; dat was eene luim — eene slechte luim mogelijk, ik wil dat erkennen; maar te minder past het mij, eene aalmoes aan te nemen.

— Gij weet wel, Minganti! dat mijn aanbod zóó niet werd bedoeld — doch vergeef mij, hoe onkiesch het u ook schijnen moge, ik moet u eene opheldering vragen: — waarom verwerpt gij met zooveel fierheid alles wat u van mij zou kunnen ten goede komen, terwijl gij toch niet versmaadt bij mij in te wonen? Waarom spreekt gij van armoede en van behoeftige bloedverwanten, daar u de vrijheid is gegeven uit mijne beurs te putten, en daar ik toch weet, Minganti! *met zekerheid weet*, dat gij er een ruim — versta mij wel, ik zeg niet een onmatig, maar een *ruim* gebruik van maakt. —

De beeldhouwer sprong een voet van den grond.

— Bij ons allerheiligst geloof, Graaf Pepoli! wie van ons beiden wordt hier bedrogen?

— Hetgeen ik zeg is mij gebleken uit de opgaven van mijn Maggiordomo, wien ik toevallig op dit punt ondervroeg.

— Die schurk! een zijner middelen om u te bestelen, Signor Conte! niets anders. Waarheid is 't, dat ik eenmaal, ten tijde van Paus Gregorius, eene vrij aanzienlijke som van hem heb opgenomen, tot matige rente, maar na het voltooijen van het bronzen standbeeld voor Zijne Heiligheid, heb ik die som met de intrest aan uwen Maggiordomo teruggegeven. Ik heb gelukkig zijne kwitantie; wil Uwe Excellentie mij met hem confronteren?

— Och neen! want dat zou mij noodzaken hem weg te jagen.

— Welnu, Signore! dat is het minste dat hij aan u heeft verdiend.

— Ik stem het toe, maar.... ik verval liefst niet in die uitersten — ik ben overigens goed van hem gediend.

— Goed gediend! van een schelm, die — de Hemel weet welke streken uitrigt! — mogelijk heeft hij u niet eens gezegd, op welke voorwaarden ik uw *souterrain* in gebruik houde als werkplaats?

— Zoo ver mij bekend is, zijn u geene voorwaarden gesteld.

Minganti lachte luid en bitter.

— Ziedaar wel de onverantwoordelijkste rijke, dien ik in mijn leven heb aangetroffen: hij verbeeldt zich mild-

dadig en edelmoedig te zijn, en hij weet niet eens hoe men de armen drukt en uitperst in zijnen naam; ja, hij meent zich vrienden gemaakt te hebben en aanspraak op dankbaarheid dáár, waar hij bloed en tranen kost ...

— Bij de Madonna! messer Minganti, gij verschrikt mij! wat is er — ik meende werkelijk u dienst te doen met u dat gedeelte van mijn paleis af te staan — zoover mij bewust is, wordt gij er bediend door mijne lieden, gespijzigd van mijne tafel op uwe uren; en deelt Zanetta sinds drie maanden dat voorregt met u, zonder dat gij mij daarvoor iets anders zoudt schuldig zijn, dan een weinigje meer goedwilligheid, dan ik tot hiertoe van u heb mogen genieten.

— Dat schreit ten hemel! riep Minganti, de armen opheffende en de vuisten ballende van verontwaardiging. — Signor Conte, zie hier de waarheid, die ik bezweren wil: Sinds zeven jaar, dat ik hier bij u inwone, heb ik telken jare honderd roomsche kroonen huur betaald, waarvoor ik het jaargeld, mij door Paus Gregorius toegelegd, heb moeten vaststellen, omdat dit het eenige inkomen was, waarop ik met zekerheid te rekenen had; ik zeg niet dat het onbillijk was, maar ..... zwaar viel het mij zeker; ook heb ik er meermalen over gedacht dit huis te verlaten, maar ik wist dat ik in Bologna geen *atelier* zoude vinden, zoo goed voor mij geschikt; en nu, sinds de groep voor de San Michele mij is opgedragen.....

— Maar in 's Hemels naam, Minganti! waarom hebt gij mij dat alles verzwegen? gij kondt toch wel begrijpen dat op uwe eerste klagt.....

— Ik kon niets begrijpen, Signore! dan dat gij een van die groote Heeren waart, die winst doen met hunne bezittingen en — met hunne protectie; — ik dacht dat gij alles wist.

Pepoli was doodsbleek geworden; tranen van spijt en smart schitterden in zijne oogen.

— Ik kan u niet zeggen hoe diep mij dit treft, Minganti! ik, die alles verafschuwe wat naar baatzucht gelijkt; die, uit schroom om u te kwetsen en een overmoedige rijke te schijnen, alles gemijd heb wat mij eene toespeling scheen op de verpligtingen, die ik meende dat gij aan mij hadt, en die er ook heden niet op gekomen zou zijn, zoo gij zelf mij daartoe niet hadt gedrongen..... gelukkig! want nu wil ik alles weten en, zoo gij 't mij toestaat, veel herstellen. —

— Er behoeft niets hersteld te worden, wat mij betreft, Signore! Ik heb geen honger geleden. Ik had alle dagen *la parte*, mijn bescheiden deel van brood en wijn, als de dienaren van uw huis; ik onderstelde dat dit op den huurprijs overschoot; maar in den laatsten tijd begonnen mij de kleine lasten van het dagelijksch leven wat zwaar te vallen; ik had behoefte aan meer geregeldheid, aan meer orde: — aan vrouwelijke hulp, in één woord: daarom verlangde ik mijne nicht Zanettina bij mij te hebben. Messer Guido Malvasio stemde er in toe, onder voorwaarde, dat ik met haar mijne eigene huishouding zou drijven, en dat zij eenige dienst zoude doen in de vertrekken van donna Violante.....

— Misschien wel om de bezoldiging eener camerière uit te winnen, hoewel er belangrijke sommen gesteld

zijn, voor de bediening mijner nicht! riep Pepoli met bitterheid. Minganti, mijn nobele Minganti! niets verwondert mij meer van uwe zijde dan dit eene, dat gij mij niet als een pest onder de menschen hebt uitgekreten, en met den vinger hebt nagewezen als een verachtelijke woekeraar.....

— Ik heb nooit iemand iets van deze dingen gezegd, Signore! Waarover zou ik mij beklaagd hebben? Ik was immers vrij, om weg te trekken uit uw huis, als de conditien mij niet aanstonden..... alleen — ik heb den ongelukkigen rijke in stilte beklaagd, die op zulke wijze zijn uiterlijken overvloed vermeerderde, en zijn innerlijke armoede toonde..... en — ik kon geene achting voor u gevoelen, zoo als ik meen dat ik wel eens heb laten blijken.

— Madonna! dat is niet te verwonderen! zóó brengen die ellendige schelmen smaad en vloek over mijn hoofd, en mijn naam in haat.....

— In verdenking, althans; want een schrikkelijk vermoeden tegen u, rees in mij op, toen ik na dit alles hooren moest, van dat aller kostbaarste geschenk, door u geboden aan een onnoozel kind, dat er maar al te goed uit ziet..... Geef u de moeite, om u in mijnen toestand in te denken, Signor Conte! en gij kunt u voorstellen, hoe ik tot u ben gekomen, met toorn en verontwaardiging in het harte.....

— Ik wil alles doen, wat in mijn vermogen is, opdat gij op andere wijze zult scheiden.

— Ik kan reeds nù niet van u heengaan, zoo als ik gekomen ben. Het is zoo, Signore! ik had veel tegen

u, en... op goede gronden; maar ik ben niet van hen, die zich laten beheerschen door ongeneeslijke vooroordeelen... Ik zou nu veel met u willen spreken en over velerlei, maar gij zult welligt geen tijd hebben of geene gelegenheid...

— Waarom niet. Ik ben toch gestoord, en ik ben regt wakker geworden, op meer dan eene wijze; tot middernacht zal ik alleen zijn — tenzij er indringers komen van uwe soort — dat niet denkelijk is, want gij zijt een wonderlijk, maar ook een eenig man, — en niemand in Bologna, ja zelfs in heel Italië, zou tegen mij durven doen, wat gij doet; dit moet zoo blijven tusschen ons; gij zijt zeker iemand, die mij de waarheid kunt zeggen, en die het wil; uwe hand daarop?

— Daarop behoef ik mijne hand niet te geven, noch belofte te doen: dat komt bij mij, als van zelve; ik zou die zelfs niet kunnen zwijgen, maar iets anders zal het zijn of Uwe Excellentie die hooren wil....

— Zeker wil ik, altijd heb ik er naar verlangd; meent gij, dat het mij niet schrikkelijk verveelt altijd naar die platte vleijerijen te luisteren.

— Allereerst, Signor Conte, moet gij betere orde op uwe zaken stellen.

— Dat is u beloofd, mijn brave Minganti! de Magiordomo zal eene duchtige les ontvangen; ik zal er niet ligt over heen loopen, en wees er zeker van, dat hij nooit weêr iets dergelijks tegen u zal durven doen, daar zal *ik* voor zorgen.

— Och, Graaf! het is hier niet het meest de vraag van mij; maar geloof mij, er is meer, er is veel meer.

— Ik wil u gelooven, zuchtte Pepoli, en liet zwaarmoedig het hoofd in de handen vallen.

— Hetgeen aan mij is geschied, moest ik onderstellen als gebeurende met uwe voorkennis en overleg; ik had niet gedacht, dat Malvasio zich zoo iets onderstaan zoude hebben, zonder uwe voorkennis; maar anderen zijn in uw huis de slagtoffers van misbruiken, die gij niet kent, en die ik nu zèker ben, dat gij zult afkeuren..... Oordeel zelf, edele Heer! de sprake gaat dat gij de kunsten lief hebt en beschermt, is het zoo niet?

— Het eerste is waarheid, — hoewel gij mij wel eens hebt doen voelen, dat ik er den regten zin voor mis; wat het andere betreft, daartoe geve ik veel geld uit, maar ik voel zelf wel dat er veel aan hapert. De soort kunsttenaars, die tot mij komen, schijnen mij toe van zeer dubbelzinnige gehalte te zijn, en hoewel het waar is, dat ik door de tusschenkomst van don Eusebio, mij soms in 't bezit zie gesteld van de werken der beroemdste meesters in alle vakken, zoo is het toch niet wat ik zelf zou willen. Ik zou jonge kunstenaaars willen aanmoedigen en opheffen, en in onbezorgden toestand stellen, opdat zij met vreugd en met lust mogten werken, onbekommerd voor het tegenwoordige, en met hoop voor de toekomst; ik zou ze willen vormen, door ze in aanraking te brengen, met de groote meesters in hunne kunst, door ze bekend te maken met de beste werken, ik zou....

— In waarheid, Signor mio! zóó zou het goed zijn; zoo moest het zijn, riep Minganti met schitterende oogen en zijne hand nemende, — ik zie dat gij een gansch ander mensch zijt dan ik had kunnen wachten; hoe jam-

mer dat van dit alles, wat gij wenscht en wilt, tot hiertoe niets door u is volbragt....

— Dat is *mijne* schuld niet; nimmer, zoo ver ik mij herinneren kan, is een man van wezenlijk talent tot mij gekomen, om mijne hulp in te roepen.

— Geniale menschen en kunstenaars die iets in zich hebben, dat hen innerlijk onafhankelijk maakt, zijn òf schuchter, en zedig, òf trotsch — en willen bij gevolg liever gezocht worden dan zich komen aanmelden; doch dat daar gelaten; de meesten hunner willen wel iets, willen zelfs veel doen, om zich beschermers van uwen rang en fortuin te winnen; maar de laagheden en de afpersingen, waaraan ten uwent ieder onderworpen wordt, die Uwe Excellentie iets heeft aan te bieden, of wenscht voor te stellen, zijn van dien aard, dat, ik zeg niet eenig waarachtig kunstenaar of eenig man van talent — maar slechts ieder gewoon weldenkend man er door terug geschrikt wordt, of bij de eerste proefneming van het verder doordringen afziet. Niemand komt tot u, Signore! hij zij kunstenaar of koopman, hij zij geleerde of burger, of wie ook, van wien men kan denken, dat zijne belangen hem tot u voeren, dan nadat hij aan don Eusebio zijn hof heeft gemaakt en genade heeft gevonden in diens oogen..... en weet Uwe Excellentie wie die don Eusebio is?.....

Pepoli kleurde en haalde de schouders op, terwijl hij knikte, — wat zal ik u zeggen, hij is een mijner....

— *Adulatori.*

— Ik geef het u toe — een achtingswaardig mensch is hij niet, maar ik hield hem voor een kunstkenner, en.....

— Hij verstaat zich even goed op de kunst als op deugd en eer; Il Signor Conte, die zegt hem te kennen, zal begrijpen, hoe weinig hij er van weet. En wil Il Signor Conte weten *hoe* men zijn hof moet maken bij don Eusebio en wàt men al niet dragen en doen moet, eer men genade vindt in zijne oogen, dan ben ik gereed u een paar voorbeelden bij te brengen, die mij van alle verdere aanmerkingen, op dit punt, zullen ontslaan.

— Ik smeek u, spaar mij, Minganti! want de dingen die gebeurd zijn, kan ik toch niet meer veranderen, en ik ben reeds *nu* overtuigd, dat ik afgrijsselijkheden zou hooren, ik geloof u op het woord..... Ik zal zien daarin verandering te maken....

— Met deze eene zou er nog weinig verbeterd zijn. Als men eene aanbeveling heeft van don Eusebio, komt men.... raadt eens waar Signore?

— In mijne *anti-camera*, zou ik denken, hoewel ik daarom nog niet zeggen wil, dat ze mij te spreken krijgen; ik ben doorgaans zoo omringd, en ik ben veeltijds zoo vermoeid van de menschen..... ja tot walgens toe vermoeid, Minganti! dat ik de lieden, die naar mij vragen; wel eens ongehoord weg zendt.

— Dat is niet goed, Signor mio! maar in ieder geval is dat uw eigen bedrijf, en daarvan hebt gij geene rekenschap te vragen aan anderen; wel over datgene, wat ik nu ga zeggen. Neen, Graaf Pepoli! de zuchtende burger, die om hulp vraagt, de arme geleerde, die slechts een tijd lang tegen den honger beveiligd wil zijn, om eenig werk van studie in ruste te kunnen voltooijen; de jonge of oude kunstenaars, die gewerkt hebben om te

leven of die wenschen te kunnen leven om te werken, zij allen — die zich uwen don Eusebio getroost hebben — komen dan in de *anti-camera* van uwen Maggiordomo — want messer Guido heeft eene *anti-camera*, zoowel als gij; ik ben zeker dat hij er ook eene raadzaal op na houdt, waar hij raadpleegt met allen die met hem in verstandhouding staan, en dat zijn niet weinigen; want hij is de eigenlijke ziel van het geheele stelsel van bedrog en schande, waardoor Uwe Excellentie omringd is.

— Minganti, Minganti! gij maakt het mij wat al te bang; gij zult mij ziek maken van onrust en wantrouwen.

— Dat is niets, Signor Conte! laat mij u nu maar een weinig door het slijk sleuren: dat zal u later lust geven mij het Hercules werk op te dragen om u te helpen deze stallen van Augias te reinigen.

— In 's Hemels naam spreek dan maar, als gij het zóó bedoelt.....

— Geheel in tegenstelling met de kerkelijke traditie komt men ten uwent uit de hel, in het vagevuur, want de Maggiordomo eischt slechts eene cijns in geld of in waar, of in allerdiepste ootmoed en beloften van trouwe, waar er onmagt bestaat; en hij dwingt niet opzettelijk tot schande en ondeugd, zoo als don Eusebio doet; maar toch, de cijns is wat zwaar, en voor ieder eerlijk man onbetaalbaar; ook is 't ook dat Malvasio verlof geeft de schade te verhalen op uwe schatkist....

— Dat ik bestolen worde heb ik altijd vermoed, doch dit late ik daar. Mijn neef Tolomeo en mijn oude notaris hebben mij wel eens wenken gegeven op dit punt;

maar mijn neef is een zwartgallig mensch, die altijd het ergste denkt en messer Duranti is.... een notaris die op een cijfer dood blijft, — ook heb ik die twee laten praten, en liet de zaken hunnen loop; maar nu ik verneem, dat men door mij anderen onderdrukt, uitzuigt en geweld aandoet, nu wordt het tijd dat ik er mij meê bemoeijen ga.

— Meer dan tijd, inderdaad Signore! Men heeft u bedrogen en geplunderd, en omdat gij het missen kunt hebt gij niet op de schade geacht; maar denk toch, Signor mio, op die groote schade die gij anderen toebrengt, waar gij oorzaak zijt, dat zij zich gewennen aan schelmerij en bedrog, waar zij die straffeloos kunnen plegen, overtuigd dat hun meester het niet zoo kwalijk zal nemen, als hij het ontdekt.

— Wat zal ik u zeggen, mijn waarde Maestro! zoo gaat het in alle huizen van onze vermogende edellieden, en gij zoudt toch niet willen dat ik, omdat ik rijker ben dan de anderen, eene uitzondering op hen maakte; op zulke wijze, dat ik als een tweede Harpagon mijn goud zat te tellen, of mijn Maggiordomo achter na liep om hem naar de vingeren te zien.... Dien raad wachtte ik niet van een kunstenaar.

Minganti glimlachte. — 't Is waar, wij worden altijd voorgesteld als ligtzinnige loshoofden, verspillers of geniale onverschilligen, die het geld niet tellen, die niets begrijpen van het werkelijk leven, en toch is er welligt geen stand, waarin men zoo veel te kampen heeft met de bezwaren van het leven, om te leeren berekenen wat een *denaro* waard is. Ik voor mij heb geen

kunstenaar van wezenlijke verdiensten gekend, die er niet onder gezucht, die er niet tegen gekampt heeft. — Slechts enkelen overwinnen en dan worden ze gierig genoemd, omdat ze voorzigtig zijn, of door vroegere ontberingen aan eene volkomene zelfverlooching gewend, hunne behoeften tot het allernoodigste beperken, zoo als Michel-Angelo — maar vergeef eene uitweiding, die ons afvoert van dringender punten — dat er ruimte zij in het huis van een Pepoli — dat er bekrompenheid zou heerschen in de omgeving van een rijke, wie het moge aanraden, ik het allerminst, die geloof dat een arme schuldig is zijn broodkorst te deelen, met een armer dan hij zelf, en die weet dat de verteringen van den rijke, het brood voor den arme vermenigvuldigt; maar toch geloof ik dat een gierige rijke, die een scherp oog houdt op zijne dienaren, nog minder kwaad doet met zijn goud, dan een rijke die anderen voor zich laat verspillen, en die zich rustig laat plunderen; de eerste begraaft zijn kapitaal in de aarde, zoodat er niemand rente uit trekt, de andere laat het rondstrooijen als venijn, ten bederve van velen.

— Gij hebt goed praten. Ik wenschte dat gij in mijne plaats waart om het anders te doen.

— De wensch is hoffelijk, Signore! maar als het aan mij stond zou ik uwe plaats niet kiezen. Wij zijn nog niet ten einde; wij hebben uwen client in het vagevuur gelaten in het voorvertrek van messer Malvasio; wij willen nu onderstellen, dat hij dáár heeft afgedaan en zich alles getroost om verder te komen, ook komt hij nu verder; maar dan is hij nog niet ten einde; want dan krijgt hij te doen met de geheele bevolking van uwe

bijzondere vertrekken, van uwen geheimschrijver af, tot op uw kleinen moorschen page toe; met ieder van dezen heeft hij te rekenen, ieder van dezen heeft hij te winnen door giften, door beloften, door diensten, — want het is een volledig wel geordend stelsel van afpersing, dat onder hen is aangenomen en met algemeene krachten wordt gehandhaafd.

— Maar weet gij dit alles wel zeker, gij hebt het toch niet bij eigene ondervinding?

— Mijne eigene ondervinding is deze: dat ze bang voor mij zijn, dat ze mij kennen voor een zulke, die niets komt vragen, maar die ook niets ontziet, en dat ze mij bij gevolg toelaten, als het niet anders kan, terwijl ik op het uiterste mijne vuisten gebruik, waarvoor zij eenig respect hebben; maar toch, hetgeen ik u mededeelde, is waar — ik weet het uit mijne eigene opmerkingen en uit de treurige ervaringen, de smartelijke teleurstellingen van sommigen mijner bekenden, waarvan ik ten bewijze een en ander wensch te vertellen; wil Uwe Excellentie luisteren?

— Ach ja! ik zal luisteren, zuchtte Pepoli.

— Uwe Excellentie kan wel denken dat mannen als Fontana — Tibaldi — Ludovico Carrachi zich niet in dit wespennest wagen, al is 't ook dat hunne kunstwerken tot u komen; die gij doorgaans monsterachtig duur betaalt, hoewel ik u niet verzekeren wil, dat zij zelven deel hebben aan die ongehoorde prijzen; maar er zijn onder hunne leerlingen die, aangetrokken door den roep uwer edelmoedigheid en kunstliefde, luchtkasteelen bouwden op de bescherming van Il Magnifico Signore Conte

Pepoli — en die in twee of drie stappen, zonder zijwegen in te slaan of omwegen te zoeken zich hebben aangemeld aan uw paleis, met de bede om gehoor, om bijstand. Twee daarvan ken ik persoonlijk: ze waren het waardig — zij werkten beurtelings in mijn atelier en in dat van Tibaldi — want zij hadden lust en aanleg voor allerlei kunst en kennis. Het waren de gebroeders Carrachi — Augustin en Annibal.....

— Zonen van den vermaarden schilder Ludovico?

— Neen, zijne neven, de zonen van den armen kleermaker Antonio; maar jongelieden, die beiden een grooten aanleg hebben, veel oorspronkelijkheid en daar nevens zeldzame volharding. In deze eigenschappen zijn zij broeders, maar overigens verschillen ze als water en vuur — doch dat doet hier niet ter zake. Hun oom van zijne reizen teruggekeerd en zijne neven, die hij als kinderen verlaten had, terugvindende als jonge schilders van groote verwachting, raadde hen aan dat ze reizen zouden, dat ze Corrèggio moesten bestuderen en Titiaan en de groote mannen van Florence moesten leeren kennen: dat zij Venetië moesten bezoeken en Rome zien — een raad, dien zij met geestdrift wilden volgen — maar er haperde eene kleinigheid.

— Ze hadden geen reisgeld misschien? vroeg de Graaf glimlagchend.

— Dat was het! en de arme kleermaker — hun vader — en hun oom, die zelf op zijne reizen meer verteerd dan gewonnen had, waren niet in staat het zamen te brengen. Ik evenmin, hoewel ik er wel wat voor over had. — Augustin had eene gravure gemaakt naar Tin-

toretto, waarbij zijne geniale eigendommelijkheid reeds uitblonk, ondanks den dwang der navolging. — Annibal had eene kleine schilderij, van zijne eigene compositie gereed, die al de merkteekenen droeg van eene jeugdige meesterhand; ik raadde hen aan hiermede tot u te gaan, ze u aan te bieden, van hun reisplan te spreken, en ik verbeeldde mij dat het overige als van zelve zou volgen....

— En ze zijn niet tot mij gekomen! riep de Graaf, met een smartelijk hoofdschudden.

— Neen, Signor Conte! het is hun niet gelukt de hindernissen te overwinnen, die hen scheidden van u. Ik kende toenmaals nog niet de inrigting van uw huis, zoo als ik die nu ken, anders had ik òf dien raad niet gegeven, òf ik had mij zelf met hunne inleiding belast — maar ik stond altijd wat strak met u in mijne gedachten, en ik wilde niets van u dat naar persoonlijke gunst kon gelijken; zoo moest ik de arme jongens aan hun lot overlaten, die teleurgesteld, geërgerd en vol van toorn en afkeer gezworen hebben, nooit weêr den voet te zetten in het huis van een rijke, zoolang zij niet onafhankelijk waren of die rijke moest hen zelf met opene armen komen inhalen.

— *Ebbene!* dat wil ik, doe het hun weten, Minganti!

— Het is niet meer noodig, Signor Conte! De leerlingen van mijne werkplaats, die van Domenico Tibalto stonden ieder af, wat ze missen konden. Ludovico Carrachi en ik legden er bij wat nog ontbrak — een jong kunstenaar heeft geene groote behoeften, als hij werkelijk om den wille der kunst reizen gaat — en zoo brag-

ten wij het zoover dat Annibal, de jongste, op weg toog; wat later volgde ook Augustin — en nu, Signore! zijn ze drie jaren weg geweest, en zij worden terug gewacht terwijl den roep hunner vermaardheid uit den vreemde tot ons is gekomen, en de oude Ludovico vertelde mij onlangs, dat hij reeds nu bestellingen voor hen ontvangen heeft ter opluistering van den San Petronio, en dat meer dan één paleis te Bologna, meer dan eene villa in den omtrek op de meesterstukken wacht, die zij in den vreemde hebben aangelegd, doch niet konden voltooijen. Hoe goed zou het u gepast hebben, Signor Conte, aan dezen roem de eerste vooruitzigten te hebben geopend, en den eersten steun te hebben verleend aan hetgeen nu zoo krachtig uitblinkt.

— Groot en roemrijk — meer dan ik zeggen kan, zuchtte Pepoli, — don Eusebio heeft het niet gewild...

— Messer Malvasio is hier allermeest schuldig, en om u te bewijzen hoe onverzettelijk hij zijn stelsel drijft, in het kleine zoowel als in het groote, moet ik nog geduld vergen om een voorbeeld aan te hooren.

— Ik zal geduld hebben, Maestro mio, antwoordde Pepoli op een matten, moedeloozen toon.

— Dezer dage kwam tot mij een jonge goudsmid, die bij Benvenuto Cellini als leerling was aangenomen, nog in diens laatsten zwaarsten tijd, maar door den korselen grijsaard om een klein vergrijp of slechts op het vermoeden daarvan, was weggejaagd, en sinds dien tijd op zichzelven had moeten staan, zonder hulp en bescherming. Hetgeen hem niet belet had, in zijne kunst groote vorderingen te maken, en juist opvoerde tot eene

zelfstandigheid, die, gepaard met eenen fijnen smaak en rijke vinding, hem tot een der eerste meesters in de goudsmeêkunst zou gemaakt hebben, ware hij slechts niet door gedurigen tegenspoed, — misschien door wat overgroote prikkelbaarheid verergerd, gedwongen geweest zijn talent te onderdrukken of te misbruiken tot het vervaardigen van zulke onbeduidendheden, als algemeene gading zijn, en die voor weinig geld gemakkelijk verkocht worden, zoo als: gewone ringen, vrouwen haarnaalden, zilveren kettingjes, gespen en diergelijken; maar om eenige belangrijker voorwerpen daar te stellen, was hij te arm, en bestellingen werden hem niet gedaan. Toch had hij eens op zijne eigene risico gewaagd, een allersierlijkst reukdoosje te vervaardigen, in gedreven beeldwerk, dat hij mij zien liet en dat mij aan zijnen meester herinnerde in diens besten tijd, maar het was edeler stijl — en paarde meer strengheid bij meer eenvoud. Ik had er veel zin in, dan ik was niet in de mogelijkheid het hem af te koopen, want hij had gereed geld noodig; maar ik verbeeldde mij dat het juist iets zijn zoude naar uwen smaak, daarom gaf ik hem eenige inlichting hoe te handelen om messer Malvasio gunstig voor zich te stemmen; eene aanbeveling van mij zou niet baten, dit wist ik, maar wel mijne verzekering dat zijn werk uitmuntend was. Die gaf ik, geleidde den armen Pier-Francesco zelf tot den Maggiordomo, en zeide wat ik achtte van goede werking te zullen zijn. Deze beloofde zijne tusschenkomst. Ik, meenende dat alles in orde was, verwijderde mij in volle gerustheid. Een paar dagen daarna ontmoet ik Pier-Francesco op straat. Wat verwon-

derd dat hij mij den afloop van de zaak niet was komen mededeelen, spreek ik hem aan en vraag naar zijn reukdoosje. „Dat heb ik aan een Jood verkocht! roept hij wrevelig uit, want mijne vrouw en kinderen moesten eten." — En Il Signore Pepoli? vroeg ik — ja spreek mij daarvan! zulke aanbevelingen hebt gij mij niet meer te doen ..... ik heb den besten werktijd van mijn dag in dat huis verspild, met — antichambre houden, en nog, tot welke uitkomst? al de dienaren van den Graaf bedongen iets voor zich zelven: de Maggiordomo eischte niets minder dan een zilveren beker, en Michele de camerière wilde een goud sleuteltje, de Hemel weet, wat ze al *niet* wilden — meer zeker dan ik geven kon, en meer dan mijn heele reukdoosje waard was.

— „Maar ge kunt den Graaf immers vragen wat gij wilt, en hij betaalt wat gij vraagt" zeiden ze mij „en daarbij, dan zijt gij in zijne kennis, en hij zal u groote bestellingen doen!" — Als ik eerst afgezet moet worden om later een dief te mogen zijn dan ga ik liever terstond heen, zei ik; — en daarop werd ik voor goed aan de deur gezet, of ik een schurk ware geweest die gestolen had. Digt bij het paleis ontmoette ik den Jood Samson Ceneda wien ik mijn geval vertelde en die mij het doosje afkocht.

— *Oìmé! Vergogna!* Minganti, gij hebt wel gelijk, ze zijn het allen met elkander eens om mij te bedriegen! Het reukdoosje staat dáár, ik heb het van Samson Ceneda gekocht; ik heb hem zelfs naar den kunstenaar gevraagd, doch een antwoord gekregen dat mij alle onderzoek naar dezen onmogelijk maakte.

— Zoo is het Signor mio! het stelsel wordt in toe-

passing gebragt door allen, hoe zou het zich anders kunnen staande houden; als niet elke schakel vast in den anderen zat, dan was immers de cirkel verbroken waarmede men u omsingeld houdt.

— Die Ceneda — die ik meende dat mij trouw en genegen was — en die er reden toe had..... sprak Pepoli smartelijk, dat die.....

— Mede tot de ingewijden behoort..... maar dat spreekt immers van zelf, Signore! anders ware hij niet tot u gekomen.....

— Reeds op den arm mijner min heb ik met zijne koopwaar gespeeld!

— Dat bewijst zijne goede verstandhouding met uwe omgeving, eer uwe bescherming hem van eenig nut kon zijn, *Eccellenza!*.... wees billijk, en reken den Jood, die waarlijk niet van de ergsten is, de schuld van die zich Christenen noemen niet aan..... wie altijd getrapt wordt — hoe zou die niet kruipen?.... en zelfs, zoo gij onderzoeken wildet, acht ik hem bekwaam om de waarheid te zeggen, mits hem schadeloosstelling gewaarborgd werd.

— Het is zoo..... hij heeft gewenscht mij zekere inlichtingen te geven; welligt, zoo ik had willen hooren, zou hij mij de geheele waarheid hebben gezegd.

— En waarom heeft Monsignore niet willen hooren....?

— Och, omdat ik het weinigje rust en genot, dat ik nu heb, liefst niet opofferen wilde aan eene noodlottige kennis.

— Dat is eene treurige zwakheid, Signore! zeide Minganti met ernst.

— Ik heb mij nooit op sterkte beroemd, zuchtte Pepoli.

— Noch er naar getracht, zoo als het mij toeschijnt.

— Helaas, mijne goede Minganti, ik ben nu eenmaal zóó.

— Dat is ongelukkig genoeg, Signor mio! maar zoo te willen blijven is toch wat al te erg; hoe! gij zijt naauwelijks twintig jaar, gij zijt in het vuur van uwe jeugd, gij gaat den leeftijd van kracht en van ernst te gemoet, gij klaagt dat gij u zwak voelt.... en gij zoudt niet eens de handen willen opheffen om sterker te worden, noch de oogen open doen om te willen zien.....

— Maar mij dunkt, ik zie nu al genoeg en te veel.... wil ik eenige rust hebben, dan moet ik de oogen toe sluiten en het hoofd afwenden.....

— Integendeel, Signore! om tot ware ruste te komen, moet Uwe Excellentie nu niet slechts met de geopende oogen goed toekijken; maar ook opstaan, zich in beweging zetten, en de armen roeren.....

— *Deh sa piano!* ik weet wat gij bedoelt, Minganti! maar daar is toch niets tegen te doen, dat alles heeft hier nu eenmaal die plooi genomen, en *ik* althans voel mij niet geschikt er tegen te worstelen.

— Zoo wilt gij u als lijdelijke prooi overgeven, zonder tegenweer. Verschoon mij, Excellentie! dat is geene zwakheid, dat is volslagen lafheid. Het is erger dan dit, het is een hardnekkig vasthouden aan de jammerlijkste neiging van den mensch, de traagheid. Signor Conte! zoo waar gij een man en een edelman zijt — hierin moet verandering komen....

— Nu, nu! Minganti! sprak Pepoli wat vermoeid van zijne harde stem en heftige gebaren. — *Stà quieto* er zullen ook veranderingen komen, — vooreerst zal ik laten blijken, dat ik meer weet, dan zij denken, en dan zullen zij zich wel ontzien.....

— Ja! ze zijn bang voor u! riep de beeldhouwer, wiens deugd eerder opregtheid was dan wellevendheid.

— Gij vergist u, maestro! zeide Pepoli wat gekrenkt; als ik mijn wil heb doen verstaan, ben ik gewoon dat men luistert en dien opvolgt.....

— Ja! zoo als men een kind toegeeft, om achter uw rug zijn gang te gaan, wel wetende dat gij niet zult omzien!

— *Ebbene*, ik beloof het u, ik *zal* omzien, en als don Eusebio geene andere manieren aanneemt — als de Maggiordomo zich niet verbetert — dan zal ik den eersten.... mijne vriendschap opzeggen en den laatsten verplaatsen naar de villa Pepoli, daar is een duchtige rentmeester en daar kan hij zoo veel kwaad niet doen.

— Kwaad verplaatsen, Signor Conte! is geen kwaad herstellen, — kwaad verminderen, is geen kwaad uitroeijen, — hier moet volstrekt eene algeheele verandering plaats hebben, eer er iets goeds zal kunnen opkomen. Don Eusebio is de booze geest, die Malvasio bezielt, terwijl deze de arm is die uitvoert, het ligchaam, de zigtbare magt des verderfs, waarom hier alles zich vereenigt, en die al de anderen bezweert en vastsnoert.... met die beiden moet gij dus aanvangen en niet op beterschap wachten, die toch niet volgen zou. Don Eusebio moet, anderen ten voorbeeld, uit uwen vrienden-

kring, uit uw huis verbannen worden: de Maggiordomo — die een laaghartige schurk is, moet zonder barmhartigheid worden weggejaagd.

— Gij vergt het onmogelijke, Maestro! Ik zou veel willen doen om u satisfactie te geven, veel om uwe achting te winnen: maar don Eusebio is zoo min uit mijn huis te verdrijven, als men vliegen van zich kan afweren; en wat den Maggiordomo betreft, ik kan den man niet wegjagen, die reeds mijn vader heeft gediend en die mijne sleutels heeft gevoerd voor dat ik ze zelf kon vast houden; zij het nu dat hij mijn goed beschouwt als het zijne; ik weet toch ook dat hij zijn bloed voor mijn leven zou veil hebben; al werd ik door de pest aangetast, hij zou niet van mijne sponde wijken, ik ben er zeker van.

Minganti had slechts even geluisterd naar het antwoord van den Graaf; hij fronsde de wenkbraauwen en sloeg zich zelf voor het hoofd bij diens eerste woorden, en mompelde tusschen de tanden: — Och! ik ben een ellendige domkop; wat spreek ik van vrienden en dienaren, de verandering moet beginnen bij den Heer des huizes zelf — *in hem zelf* zal eenige wezenlijke verbetering mogelijk zijn. Toen, luide tot Pepoli, doch op een toon die bewees, dat hij zijn best deed om op zijne wijze zachte overreding te beproeven, ving hij aan: — Gij hebt gelijk, Signor Mio! Gij moet niemand verdrijven, gij moet geene dienaren straffen, noch vrienden verstooten — dat zou in dezen nuttelooze wreedheid zijn, want gij zoudt toch weêr andere dienaren moeten aanstellen en nieuwe vrienden kiezen —

die ook weer den ouden gang zouden gaan; de occasie zou hen te magtig zijn. Het zou ook onregtvaardig wezen; want het kwaad moet men ophalen van den oorsprong af, en den kanker uitsnijden dààr waar hij zit. En die oorsprong zijt gij — gij zelf! en die kanker ligt in uw karakter, — God geve! dat ik mij niet bedriege — niet in uw hart — en daarom beroep ik mij op uw hart, tot betering van uwen wil — daarom beroep ik mij op uwe conscientie — want zoo waar er een levende God is, die alle dingen oordeelen zal — op deze wijze voortgaande, zult gij uwe onmetelijke schatten nooit voor Hem kunnen verantwoorden.

— Dat is nu eene uitvinding, waarvoor ik u gansch niet dankbaar ben, Maestro! zeide Pepoli met eene flaauwe poging tot scherts, op mij — op mij alleen de schuld te werpen, van de dingen die mij, als u verontwaardigen — en mij van verantwoording van conscientie te spreken, of ik een moedwillige booswicht ware, of ik het helpen kan, dat anderen mijn naam en hunne positie misbruiken, om kwaad te doen ..... gelukkig, ben ik van mijne eigene goede bedoelingen genoeg verzekerd, om over uwe beschuldigingen te kunnen glimlagchen; gelukkig heb ik een gerust geweten — ik wil mij niet beroemen op het vele goede dat ik hier doe, — *zelf* doe, maar gij dwingt mij er toe, daarvan te spreken, welnu, weet dan dat ik jaarlijks duizenden aan de armen laat uitreiken .....

— Aan de armen, Signor Conte! verschoon mij, aan die niet — aan de bedelaars, aan de lazaroni — aan de luiaards, die bij dag in de schaduw van uw paleis lig-

gen te slapen en bij nacht rondloopen om te stelen of te bedelen, — deze zijn het die uwe aalmoezen krijgen.

— 't Is mijn biechtvader-aalmoezenier, die ze uitreikt; een man aan wiens vroomheid, trouwe en goedheid gij mij niet zult doen twijfelen.

— Daaraan twijfel ik zelf niet, — maar hij deelt uwe giften uit naar de mate van zijn verstand en van zijn oordeel, dat niet heel helder is. De bedelaars, die in de kerkportalen liggen knielen — en de luiaards, die den kost komen ophalen langs de kloosters — boven al de bedelende monniken en kloosterzusters — acht hij Gods eigene armen. Dat is verkeerd, Signor mio! deze zijn het niet. Ledigheid en zorgeloosheid zijn den God van werkzaamheid en orde tegen, — maar de wees van den ambachtsman, de weduwe van den kunstenaar, de arme geleerde, die zich afslooft in den arbeid, — uwe vassalen, door zware lasten neergedrukt en behoeftiger dan de monniken, die hen uitzuigen, ziedaar de armen, die Hij rondom u gesteld heeft ter verzorging — die gij moet uitvinden en opbeuren, en op wier hulpe gij zelf moet toezien.

— Nog al eene aardige bezigheid voor een edelman! merkte Pepoli aan, half lagchend, half gekrenkt. —

— Signore, dat juist is de bezigheid voor een edelman, die meent dat hij niets te doen heeft, en die zeker meer dan eens over verveling heeft geklaagd...... welnu, Signor mio! doe dit — neem dit als uw werk en gij zult niet meer door verveling gekweld worden, noch last lijden van de plaag der ledigheid.....

— Veel dank voor den goeden raad, maar ik heb

nooit geklaagd, dat het *dolce far niente* mij drukte; zoo ik te klagen heb is het..... dat vrienden en vijanden zamenspannen om mijne ruste te rooven... gij vooral, want voor de bezigheden die gij mij wilt opleggen, heb ik mijn aalmoezenier aangesteld; zeg dit alles aan hem, dat is zijne zaak, hij is goedwillig en dienstvaardig, hij zal uwe aanwijzingen volgen, heeft hij daartoe ruimer jaargeld noodig dat hij 't zegge.....

— Neen, don Giovanni! zóó kunt gij dat niet van u afwerpen, ten zij gij het er op wagen wilt, dat zijn verzuim ten uwen laste kome, even als de de ongeregtigheden van den Maggiordomo en de misdaden van don Eusebio.

— *Oimé!* — dan zou ik nog al wat op mijne rekening krijgen, vreeze ik — sprak de Graaf met eene poging tot scherts, die toch niet van harte ging, want hij werd bleek terwijl hij dit zeide — gelukkig sta ik nog al op goeden voet met de Kerk en zal er voor mij nog wel absolutie te krijgen zijn, bij zoo veel gruwelen als waarmeê gij mij wilt bezwaren, voegde hij er losweg bij.

— Signor Conte! *ik* sprak in vollen ernst, want deze dingen *zijn* ernstig, hervatte Minganti; — gij zijt te verstandig, om niet te weten, dat de kerkelijke genademiddelen wel weinig kracht hebben, als ze op deze wijze worden beschouwd.....

— Wel, ik beschouw ze zoo als ieder fatsoenlijk Christen, die geen ketter is — maar ook geen dweeper. Voor het gebrekkige mijner goede werken verlaat ik mij op de Kerk.

— En vindt Il Signor mio daar rust bij?

— Waarom niet zoo goed als ieder ander? — Maar ik zou zeker onrust vinden en namelooze vermoeijing des geestes zoo ik twijfelen ging.

— 't Is wel gelukkig, als men zich zelven twijfel verbieden en rust gebieden kan, hernam Minganti, met zijn sarkastischen glimlach.

— Och! dat is niet moeijelijk; ik denk maar niet aan dat alles, dan op de bestemde tijden en gelegenheden, wanneer het volstrekt noodig is, en dan..... is mijn biechtvader dààr.

— En hoort gij buiten die oogenblikken — boven de stem van uwen biechtvader, nooit of nimmer de stem uwer conscientie?

— Och! wat kwelt gij mij; wat gaat u in 's Hemelsnaam *mijne* conscientie aan....

— Die gaat mij zeer bijzonder ter harte, Signor mio! juist omdat ik gewoon ben met mijne eigene te rekenen — gij weet niet hoe dat ons beweegt tot ontferming over anderen..... hernam de beeldhouwer op den toon van diep gevoel.

— Dat spijt mij! antwoordde Pepoli achteloos en spottend; want het zou mij nooit invallen met kunstenaars over geestelijke zaken te spreken; het is van algemeene bekendheid: gijlieden zijt allen halve heidenen of dweepers.....

— Scherts nu niet, don Giovanni! want in der waarheid het is zaak te luisteren, als er eene roepstem tot ons komt om de conscientie wakker te maken, of hare sprake te helpen verstaan; men vrage dan niet wie er spreekt, ware 't een krijgsman — ware 't een kunstenaar — ware 't een vrouw of

een kind — in zulke mond legt de Heere God te dier ure iets van het Zijne, dat men niet roekeloos versmaden mag... Ik weet dat er mannen zijn, wie men bij brons en marmer plagt te vergelijken, die zich als wormen in 't stof hebben gekromd, uit naberouw dat ze zulke stemmen hadden weerstaan; ik heb die zelfde mannen zich zien opheffen, moedig, krachtig, vaardig tot alles, zoodra ze door zulke stemmen tot zelfkennis waren gebragt — en nadat de zelfkennis hen op de knieen had geworpen voor God — voor den waarachtigen — die zich geopenbaard heeft in Jezus Christus; — daar is geen biechtvader noodig, om daartoe te komen — de biechtvader kan in zekere gevallen zelfs hinderpaal zijn.

De beeldhouwer had gesproken met geestdrift en op zulken toon van innige overtuiging, dat het niet twijfelachtig kon zijn of hij sprak hier eigene ervaring uit, — zijne stem klonk nu zelfs zacht en gedempt, als behoorde hetgeen hij zeide, eer in vertrouwen gefluisterd te worden, dan luid en openlijk bloot gegeven, het laatste echter zeide hij vast en met nadruk — en eerst toen hij zweeg, scheen hij er aan te denken dat hij deze woorden niet had gerigt, tot een vertrouwd vriend, die hem verstaan zou, maar dat het nog onzeker was, of de man, die hem had aangehoord hem ook zou begrepen hebben, want hij rigtte een snellen, uitvorschenden, bijna wantrouwenden blik op den jongen Graaf, die dat wantrouwen maar al te zeer regtvaardigde; want hij zag Pepoli glimlagchen en het hoofd schudden, en zijne teleurstelling was volkomen, toen deze het zwijgen dat er volgde afbrak, met te zeggen:

— Gij zijt een geestdrijver..... en zoo ik niet wist dat gij een gunsteling waart geweest van Paus Gregorius, zou ik vreezen dat ge besmet waart met de ketterij van den Wittenbergschen monnik.... of met die van den Franschen scheurmaker.....

— Gij vergist u, Signore! Ik ben noch Lutheraan, noch Calvinist, noch heb ik iets met sectarissen te doen, zeide Minganti koel en droog — maar ik ben een Christen, die de vrijheid heeft genomen om over zijne eigene hoogere belangen na te denken.

— Nu, dat is gelukkig voor u, en toch, wees er dankbaar voor dat Monsignore Montalto nu op den Heiligen Stoel zit, want als Groot-Inquisiteur te Venetië, was hij een vinnige ketterjager..... ik weet het door mijn oom, die Senator was toen Fra Felice Peretti aldaar dat ambt aanvaardde. Mijn nobele bloedverwant, nog een man van den ouden krachtigen stempel, verzette zich in zijne kwaliteit tegen de strenge en eigendunkelijke handelingen van den nieuwen Inquisiteur, doch vruchteloos; deze wist de magt van het Heilig Ambt te handhaven tegen en boven die van den Raad van Tienen, en dat in Venetië! — te midden van eene Republikeinsche bevolking, die de nieuwe Inquisitie vijandig was! Nu vrage ik u, of de ketterij ook eene kwade en gevaarlijke zaak moet zijn, als ze zulk eene geestelijke heerschappij boven den Staat, noodig maakt.

— Gevaarlijk zeker, maar kwaad.... Graaf Pepoli! er is ketterij èn ketterij; de gevaarlijkste voor de ziel — en de gruwelijkste voor God is zeker die, welke men pleegt als men zich zelve willens bedriegt en met het allerhei-

ligst geloof den spot drijft, onder schijn van te gelooven, uit onverschilligheid of uit gemakzucht....

— Dat zal wel zoo zijn! hernam Pepoli droogjes, maar ik zie niet wie dezen gruwel zou plegen — en de Graaf bragt de hand voor den mond, om een al te kennelijk bewijs van verveling te vermommen.

— Toch zijn er dezulken, don Giovanni! en meer dan het er zelf weten of — willen erkennen.

— Wel mogelijk, messer Minganti! maar gelooft gij dat verveling een goed middel is, om dezulken tot andere gezindheid te prikkelen?

— Verveling of spot! waar het uwe allerdierbaarste belangen geldt, riep Minganti, met ergernis het hoofd schuddende.

— Ik zie geen midden, antwoordde Pepoli koel, — want ik kan niet in ernst een gesprek voeren over zulke punten met u; ik ben nu eenmaal van hen, die aan geene geestelijke roeping kunnen denken, dan waar ik een gewijd priester voor mij zie.

— Daaraan doet ge wel en wijs, Signore! hernam Minganti met koele ironie, — alzoo heb *ik* hier afgedaan.

Dit bleek meenens, want de beeldhouwer keerde zich om en liep heen met een vasten stevigen stap; maar Pepoli scheen ondanks alles aan den zonderlingen man te hechten, want hij sprong schielijk op van zijn rustbed en was vlugger dan de herculische kunstenaar, zoodat hij hem in den weg trad, eer deze den uitgang van de zaal had kunnen bereiken.

— Handelt gij nu als een verstandig man, als een

nobel kunstenaar? vroeg de jonge Graaf, terwijl hij met drift zijnen arm vatte en de levendige gitzwarte oogen op hem vestigde, met eene uitdrukking van weemoedig verwijt. — Boos te worden, omdat ik met u verschil in gevoelen over 't geen de godsdienst raakt... en heen te loopen, alsof men de onwelvoegelijkheid had gepleegd u weg te jagen.....

— Maar.... mij dunkt dat scheelt niet veel, hernam Minganti even glimlagchende; toch bleef hij staan.

— Gij hebt mij verkeerd begrepen; het ligt niet in mijne gewoonten om iemand dus onbevredigd van mij weg te zenden, die mij dienst wilde doen....

— Ik wacht geene bevrediging voor mij zelven; maar bekommer u niet over eene onwelvoegelijkheid jegens mij; het zou mij weinig passen gevoelig te zijn op dat punt... en wat de diensten aangaat, gij hebt ze niet willen aannemen.

— Integendeel, ik had er op gerekend dat gij mij zoudt bijstaan, om aan de misbruiken in mijn huis een eind te maken.

— Ik had willen beginnen met de wanorde in uw binnenste op te lossen; daarmede ware al het andere als van zelve gevolgd.

— En omdat gij niet alles kunt doen wat gij wilt, doet ge maar liever niets... Minganti! is dat uw hoog geroemde vastheid van geest, dat gij u laat afschrikken door de eerste hindernis? Een man die gewoon is marmer te behandelen!

— Er zijn hindernissen van zoodanige onoverkomelijkheid, Graaf! dat een wijs man er voor terug treedt,

en zeker, ik ben gewoon het marmer te bewerken, maar ik heb niet geleerd op een mullen zandgrond te bouwen.

— Zoo ik u wèl versta, is uwe bedoeling deze: waar ik niet bouwen kan, zoo als *ik* wil, laat ik liever verwoesten; welnu, zoo zij het dan! gij zult u in verwoestingen kunnen vermeijen..... Gij hebt in mij de zucht opgewekt om eens anders te doen dan ik te voren deed, ik had gemeend beter — maar alleen kan ik dat niet, wil ik ook niet, en als gij u nu van mij losrukt, zoo als ik wel zie dat gij voornemens zijt, dan werp ik mij geheel in de armen van don Eusebio, om eens te zien wat genot er schuilt in de ondeugden, die ik tot hiertoe heb geschuwd; in den roes van zingenot, waarin ik nog niet heb rondgetuimeld. Waarom niet *ik*, zoo goed als anderen, die er zich wel bij bevinden? Altijd heb ik gemeend dat minzaamheid en goedheid mij den weg zouden bereiden tot der menschen harte — ik héb mij bedrogen; men moet zich doen vreezen en gehaat maken, wil men van de menschen gediend zijn — dat zal don Eusebio mij leeren.... en het zal uwe schuld wezen als Giovanni Pepoli, die geen slecht mensch had willen zijn — een woeste wreedaard is geworden.

— Dwaze bedreigingen! Een zijdeworm wordt nooit een tarantula! viel de beeldhouwer uit.

Felle toorn straalde uit Pepoli's oogen; de geheele uitdrukking van zijn gelaat veranderde.

— Wees op uwe hoede, Minganti! een magteloos insect ben ik niet, en ik zal het u toonen, riep hij op hem toeschietende, terwijl hij in het vuur van zijne drift

zijn fijn en kostbaar stylet, werkelijk uit de schede had gerukt, en dat dreigend ophief naar den beeldhouwer.

— Komaan Graaf, toon mij dat eens! zei Minganti met een koelen glimlach — de armen op den rug leggende en zich geheel naar Pepoli toekeerende — ik draag geen pantser, ik zal mij niet verweren,... ik heb u beleedigd, gij hebt regt u te wreken. Rigt uw stoot naar de linker zijde, daar ligt het hart — als men dàt treft is het zeker.... hoe nu, wat is dat, gij siddert — gij verbleekt, gij wendt u af, — tranen! nu tranen.... beklagenswaardige jonge man! ziet gij wel dat ik gelijk had...?

— Ja gij *hebt* gelijk! Ik ben een lafhartige, riep de ongelukkige Pepoli, schreijend van magtelooze spijt en zelfverfoeijing, terwijl hij met zulke woestheid den prachtigen dolk op den grond wierp — dat het staal op den marmervloer als glas in stukken sprong. Gij moogt mij verachten, gij hebt er regt toe.

— Waarom toch?... omdat ik u met een voorbeeld heb willen bewijzen, wat ik u reeds met zekerheid had voorspeld, dat gij geen hart hebt om de slechte daden te doen, die ge van don Eusebio wildet leeren....

— Roemenswaardige moed voorwaar, die daarin bestaat een weêrloos mensch om te brengen — ik wensch er u geluk meê, don Giovanni, dat gij dien moed niet hebt; wees er fier op onder uwe medgezellen, want geloof mij, wreedheid sluit lafheid niet uit — maar in.... zie het aan don Eusebio; gisteren nog heeft hij een arm meisje, dat hij onteerd had, door twee *bravi* — van een balkon af in de rivier laten werpen, en ik ben ze-

ker dat *ik* hem, met mijne oogen op de vlugt drijf! Is dat een man voor u?

Minganti zelf was eigenlijk ook geen man voor den Graaf; want hij was van zoo gansch verschillende natuur, dat hij niet wel in staat was de kracht der schokken te berekenen, welke hij toebragt aan den ongelukkigen rijke, die sidderend en beschaamd van hem was weggeweken; maar die nu met een kreet van ontzetting, als een ijlhoofdige op hem toeschoot, zich vastklemde aan zijne forsche gestalte, en het hoofd drukte tegen die breede borst, als om weg te schuilen, of zich voor neerzinken te behoeden; en werkelijk was er de kracht van Minganti's gespierde arm noodig, om den magtelooze op te houden. De jonge Graaf lag in flaauwte, aan datzelfde hart, waartegen hij den dolk had opgeheven

— Als die schurken van bedienden dat merken, ben ik hem kwijt.... en.... toch, ik mag hem zoo niet loslaten, mompelde Minganti op den bewusteloozen edelman nêerziende, met een blik waaruit meer deernis en liefde sprak, dan zijne ruwe taal deed vermoeden.

— Lucht zal baten! vervolgde de kunstenaar — en bragt zijn slagtoffer (want het is niet te ontkennen, dat de arme Pepoli dat een weinigje was) naar het balkon; de liefelijk zoele avondlucht deed hare werking, de Graaf gaf teekenen van bij te komen. Vol blijdschap kuste de beeldhouwer hem het voorhoofd, als eene minnemoeder haar zoogkind.

— Ja! Ja! dàt is mij goed! doe zoo, lispelde Pepoli, blaas mij nieuw leven in, met uw frisschen adem — neem alles wat ik bezit, maar stort mij iets van

uwe kracht in de aderen, en bovenal bescherm mij tegen don Eusebio! riep hij hartstogtelijk — en met zenuwachtige angst de sidderende handen naar hem uitstrekkende.

— U van onwaardige vrienden losmaken, is ligt te doen, als gij het zelf wilt, Signor mio! maar — dat andere, wat gij mij vraagt, is in geen menschenvermogen — toch zou ik willen doen wat ik kan, om u bij te staan, maar ik moet u in bedenking geven dat ik tot vaste gewoonte heb mij niet weêr om te keeren, als ik mij eens heb afgewend, en nu, ik was willens van u weg te gaan.

— En ik — als ik mij ééns in beweging heb gezet, ga ik ook door — dus zal ik u volgen! hernam de jonge Graaf met bedoeling.

— Niet al te ver toch..... want gij zijt bang voor de Inquisitie, zei de beeldhouwer schertsend; beken het maar, Graaf, heb ik het niet geraden?

Pepoli boog het hoofd met zwijgende toestemming.

— Ik kan u geen ongelijk geven. Per Bacco! eene vierschaar die onomkoopbaar is! dit regt moet men haar doen; doch wees gerust, ik zal u niet met haar in onmin brengen — ik zal u niet verder voeren dan ik weet dat gij gaan kunt. Voor 't oogenblik wilde ik u ook alleen maar eene wandeling voorslaan, in uw eigen lusttuin — de zuivere avondlucht zal u goed doen.

— Ja! dat is ook wel het beste, want mijne vrienden kunnen hier komen...., en — ik wil don Eusebio niet weêr zien.

VI.

WAARIN DE GRAAF EEN ZONDERLINGE TRIOMF BEHAALT.

Hoewel het paleis Pepoli midden in de stad Bologna was gelegen, kon men zich in eene villa denken, zoo ras men den marmeren zuilengang was doorgegaan, die heen leidde naar den prachtigen lusttuin — en de geuren inademde der smaakvol gegroepeerde heesters, of de hitte van den dag vergat bij het ligte koeltje, dat u toewuifde onder het loof der hooge kastanjeboomen, of de geurige mirte- en oranje-boschjes doorwandelde, die heenleidden naar een der springende fonteinen, wier ruischende wateren den aêmechtigen wandelaar als de heerlijkste muzijk in de ooren moest klinken. Kostbare marmergroepen verrasten u op eens te midden van de schitterende, sterk gekleurde bloemen en gewassen, wier dik gebladerte het u toeroept — dat ze andere hitte kunnen doorstaan, dan onze laauwe noordelijke zon hen te dragen zou geven. Een kioske in byzantijnschen stijl gebouwd, en op

grillige wijze beschilderd, bood u schaduw en rustplaats, zoo ge een der prieelen versmaad had, die er natuurlijke zetels boden door fijn mos en welriekend kruid gevormd, nevens banken van wit en rood marmer. De pages van den Graaf zouden er u op zijn wenk de fijnste vruchten van het zuiden komen aanbieden — versch van hun tak of stengel gerukt — hetzij de vurige granaat uwe begeerte lokte door zijne kleuren of de koele persik uw lust gaande maakte bij uw dorst, of de geurige ananas uw smaak fijner prikkeling belooft — of wel uw verlangen zich uitstrekt naar druif of vijg — alle zinnen vinden hier hunne voldoening, ieder smaak zijne streeling, en men zou er bijna toe komen den rijken Graaf zijne stoffelijke voorregten te benijden, zoo men niet wist, dat hij, die ze genoot, leed aan eene zedelijke krankheid, die hem eerder maakte tot een voorwerp van beklag dan van benijding. Wel kon hij zich verbeelden gelukkig te zijn, zoo lang hij in begoochelende rust bleef voortsluimeren, om bij 't ontwaken niets te hooren dan het vrolijk gejubel van vleijers en afhangelingen, die als een veiligheids cordon om hem heen sloten, waar binnen niets kon indringen, dat hem aan zijne ziekelijke weekheid herinnerde en smartelijk opschrikte uit zijne ruste; maar waar iedere aanraking met de werkelijkheid, die toch niet volkomen te vermijden was, hem pijnlijk aandeed en zijne eigene zwakheid deed gevoelen, zonder hem te bezielen met den moed of de magt om zich uit die zedelijke laagte op te heffen — waar iedere toon des lijdens, die zijn gehoor trof, hem toeklonk als eene stem des verwijts, al deed

hij het mogelijke om niet te luisteren — waar hij zich te traag en te lusteloos voelde, om zich te verzetten tegen bedrog en geweld dat hij verfoeide — waar de ingeving eener betere natuur hem niet eens het treurig voorregt liet zich te verharden tegen eene kwaal, die zijn verstand had onderkend, terwijl de wil hem faalde om zich aan te gorden ter genezing — daar — konden geuren noch kleuren, noch frissche waterstroomen, noch een paradijsachtig lustoord — hem een innerlijk paradijs scheppen, noch zijne ideale en toch zoo wezenlijke ellende verbloemen en vergoêlijken, sinds de bewustheid daarvan eenmaal in hem was ontwaakt. —

Maar die bewustheid zelve kon tot herstel leiden, en daarom had de harde maar welmeenende arts, in wiens handen hij zich nu had gesteld, ook al het mogelijke gedaan om die te verlevendigen, en nog krachtiger te doen spreken. Dit scheen te werken; de jonge Graaf begon tot de overtuiging te komen dat de oorzaak van het kwade, wat hem omringde en waarvan hij een afschuw had, in hem zelven lag, en dat hij de magt en de middelen had om veel boosheid te voorkomen, veel lijden te lenigen en weg te nemen en dat hij schuldig was, waar hij uit traagheid en zelfzuchtige rustliefde, die magt niet oefende, die middelen niet aanwendde. — Hij begon in te zien, dat hem met zijne onmetelijke schatten geenszins het privilegie was verleend van lediggang — maar dat zij integendeel hem ten prikkel moesten zijn van rustelooze werkzaamheid, en dat ze hem plaatsten in een omvangrijken kring van lasten en pligten — die hij niet kon afwerpen, noch

ongedaan laten, zonder dat zij zich wreken zouden in smartelijke onvoldaanheid en verterend zelfverwijt; en bestormd door Minganti's overtuigende drangredenen, moest de jonge Graaf wel aannemen, wat hij uit gemakzucht zoo lang had terug gewezen. Ook werd er zware strijd gevoerd en pijnlijke worsteling doorgestaan onder die lustwaranden, in dien zoelen zuider avondstond, door die twee mannen die bij afwisseling de lanen op en neêr wandelden, of zich neêrzetten op een der banken in de kiosk — maar die toch tot een goede uitkomst moest leiden voor den rijken edelman, die hem reeds voor het oogenblik hielp opheffen uit zijne *apathie*; die zijne uitzigten verhelderde — of liever die hem inzigt gaf op zich zelven, die hem dwong de oogen te openen, die hij meestal ten halve geloken hield, en te verstaan met de ooren die hij liefst toesloot, waar hij niet zeker was dat niets wat hij wanklanken achtte, ze konde treffen. Hij had nu gehoord en gevat, en al voelde hij zich gedrukt en ontrust, hij moest het zich zelf bekennen hij hoopte op verligting, hij zag een verschiet voor zich van kracht en werkzaamheid, en bovenal van vrijheid — want hij had het altijd duidelijk gevoeld, hij was niet vrij. Zoolang hij de slaaf was van zijne eigene zelfzucht en vadsigheid, van zijne eigene jammerlijke zwakheid en vrees — was hij de slaaf van ieder die zich van een zijner zwakheden bediende — om zijn meester te zijn. En al ware het ook dat alle zijne vleijers en dienaren, het onderling eens waren om hem toe te geven in alle zijne luimen en neigingen en gewoonten, zelfs met opoffering van eigene wenschen en vooroordeelen, toch deden zij in de daad

niets dan de hatelijke slavenketen bevestigen en vastsmeden — die de ongelukkige om zich zelven had heengeslagen.

Minganti nu, was noch een slaaf van zijne eigene — noch een dienaar van der andere zonden — hij was een Christen — hij wilde den rijken jongeling vrijmaken niet van zijne schatten, maar van zijne gehechtheden, dat zijne boeijen waren; alleen hij kon het niet helpen dat deze de volkomene vrijheid die uit Christus is, niet konde of wilde aannemen, en dat hij nog vooreerst eene nieuwe afhankelijkheid koos — die — van den sterken bevrijder — zonder vrijmoedig en begeerig tot de bron aller vrijheid te gaan.

Minganti moest zijne kerkelijke vooroordeelen sparen, schoon hij wel begreep, dat het geene *convicties* waren maar slechts *conventies*. Graaf Pepoli was, zoo als de meeste Italianen van zijnen tijd en stand, geen innig geloovig katholijk, maar hij was een gehoorzaam volger van de voorschriften der kerk, en hij hing aan hare uitwendige gedaante, omdat zij hem het dieper indringen in het wezen des Christendoms bespaarde, en het stelsel, waarbij hij zich voor alles wat de conscientie aanging steunen kon op een biechtvader, die, enkele sacramentele oogenblikken uitgezonderd, geheel *à genoux* was voor den rijken leek, had voor hem te veel aantrekkelijks dan dat hij er zich niet met alle magt aan zou hebben vastgeklemd, en schoon Minganti hem deed inzien, hoe de persoonlijke verantwoordelijkheid van den Christen bij dit stelsel al meer en meer op den achtergrond week, om ten laatsten geheel verloren te gaan — durfde hij

hem toch niet noodigen het te verwerpen voor hetgeen hij zelf had te bieden, en dat waar het de aardsche belangen in de waagschaal stelde, niet eens vaste verzekerdheid bood voor de Hemelsche, want — wij moeten het in zijne plaats bekennen — de beeldhouwer hinkte zelf nog op twee gedachten; hoewel door zelfkennis tot eigen onderzoek aan de zuivere bron der waarheid, aan de voeten van Christus gebragt — en voor zichzelven vrijmoedigheid nemende tot allerlei vrijheden op kerkelijk terrein, wist hij voor de anderen op dat gebied beter van afbreken dan van opbouwen, en dit begreep hij — aan een man als Pepoli moest men niets uiterlijks afnemen, zonder er iets zekers en bestemds voor in de plaats te stellen — en nu — hij kon den jongen Graaf een Bijbel geven — maar geene kerk — hij mogt hem naar Christus heenleiden maar — zonder hem af te voeren van Rome, en al hebben vele hartelijke, innig vrome Christenen in datzelfde Italië — in diezelfde eeuw te midden van een bijgeloovig en ongeloovig volk, het bewijs geleverd, dat die vereeniging niet onmogelijk is, uiterst moeijelijk is zij zeker, want Rome heeft zichzelf op zulke plaats gesteld — dat zij eerder hinderpaal is geworden dan middel. Verschoon de uitweiding, die wij echter noodzakelijk hebben geacht, opdat men zich niet vergissen moge in onze beide helden en hen niet aanzien voor iets anders dan 'tgeen ze werkelijk zijn.

Ik voel het met u, messer Minganti! sprak de jonge Graaf, nu het hoofd opheffende na een diepen zucht — het kan niet anders — zelfs al had ik u geene belofte

gedaan, zou ik ván nu aan behoefte hebben om een anderen weg te gaan — en de dingen zelf te doen die gij aangeeft... maar weet gij wel, dat op die wijze de rijkdom een vreesselijk zware last is, en dat ik geen dag, geen uur van ruste meer voor mij zie...

— De rijkdom is een last... dat ontkenne ik niet — maar een last dien door God is opgelegd en die zijne lusten heeft — juist voor wie er de lasten van wil dragen — de onvermengde lusten er van hebt gij willen smaken, Signor Conte, gij weet nu zelf wat er van gekomen is — walging en zelfverachting — om niet te zeggen menschenhaat — en wat de ruste aanbelangt — te midden van al de moeiten die gij u zelven gaat opleggen zult gij eenen vrede vinden, die u de laffe ruste dubbel zal vergoeden... —

— Ja! als men kracht genoeg heeft voor zoo veel vermoeijenis; ik vrees, dat de mijne al te snel zal zijn uitgeput, ik vreeze, dat ik bezwijken zal — ja, ben niet bekwaam zoo groote verantwoordelijkheid te dragen... ik wenschte liever dat ik arm geboren ware, wat zou ik vrij ademen zonder dat wigt van goud...

— Gij vergist u, Signore, omdat gij dien staat niet kent; zij heeft hare zeer groote bezwaren — hare schrikkelijke verzoekingen — hare bittere lasten, en geloof mij, wie niet weet een goede rijke te zijn — die zou voorzeker een heele slechte arme wezen, neen Signor mio! rijkdom is geene straf maar eene eer — eene zaak van vertrouwen — van beproeving — een rentmeesterschap, waarbij wij niet ons zelven mogen dienen, maar God den Heer — en wien Hij ons aanwijst...

— Ik heb daarvan altijd iets begrepen, zeide Pepoli schroomvallig — en daarom was het dat ik, zooveel mij bewust is, ten allen tijde, en overal en aan allen — mildheid heb gepleegd, en een afschuw heb gehad van wat alles naar gierigheid zweemde.

— Neen voorwaar, niet aan allen — niet overal en niet ten allen tijde, mag de rijke uitstorten van het zijne met gesloten oogen en geopende hand — dat is wel het ligtste, maar volstrekt niet het noodigste; dat is verroekeloozen van kostbare gaven; op die wijze zoudt ge de Eusebios verrijken en een kind als Zanetta bederven — om arme huisvaders over u te doen tandenknarsen van jammer! Neen, Signore, rondzien — toezien — en ... opzien — eer gij geeft — ziedaar mijn voorschrift dat gij gerust volgen kunt, want ik heb het niet uit mij zelven bedacht... maar ik heb genoeg armoede geleden om geleerd te hebben, hoe een rijke moet geven; — 't is met *uw* geld als met *onze* kunst — die hebben wij ook van God en daarmede mogen wij ook niet maken alles wat wij zelf willen — daarmede mogen wij evenmin ons zelven dienen, tot ijdelheid en begeerlijkheid, als wij haar misbruiken mogen, en verkwisten aan de dingen die haars niet waardig zijn — wij mogen haar zelve ook niet tot afgodes maken, en ik verzeker u dat alles kost zwaarder strijd dan iemand weet...

— Het komt mij voor dat er onder onze beroemde maestri niet velen handelen naar deze leer, zei Pepoli.

— Dat is ongelukkig wel waar; maar daarom mag ik, die geleerd heb anders te doen, hen niet navolgen — ook van *dezen* rijkdom zal het wel gezegd zijn, dat het in-

gaan niet ligt zal vallen,.... doch, wat laat ik mij afleiden om u te spreken van een strijd, dien ik zoo menigmaal moet voeren, dat die zekerlijk mijne krachten zou uitputten, zoo ik ze niet sterkte in 't gebed.... die liefde tot het schoone *om het schoone*, de vergoding van het schepsel, het voorbij zien van den Heer, als wij ons behagen in de schepping van onze eigene hand — zie daar klippen voor ons die.... die ik althans nu voorbij wil zeilen, om over u en het uwe te spreken.

— Ja — spreken wij van mij — ik ben vast besloten te doen, wat gij mij hebt geraden, maar gij moet mij bijstaan!

— In de crisis... dat spreekt van zelf, Signore — maar daarna — verschoon me, als uw huis gezuiverd is, moet gij het zelf rein houden. — Per Bacco! gij zult toch niet van mij verlangen dat ik *mijn* werk zal laten staan om het *uwe* te doen.

— Neen, dat wel niet, maar gij moet mij toch bij blijven — gij hebt het beloofd — en gij moet bedenken, dat ik alle mijne vrienden heb opgeofferd aan u....

— Aan mij, Signor Conte? herhaalde Minganti, met een hoofdschudden, hoe weinig hebt gij me toch verstaan!

— Neen gij hebt gelijk... aan het nieuwe standpunt waarop gij mij hebt geplaatst .... maar in elk geval — ze zijn verdreven.... en op zulke wijze, zal ik mij wel eenzaam en verlaten voelen — in dit paleis, in die holle onafzienbare zalen....

Minganti lachte luid.

— Maar, Signore! hoe komt het in 's Hemels naam in u op, dat gij hierna zoudt moeten leven als een tach-

tigjarige hermiet! gij, in den bloei des levens op uw twintigste jaar. Wat verhindert u de geneugten der gezelligheid te genieten, met lieden van uwen rang? Geef feesten, ik bidde 't u — ik eisch het van u, want het behoort tot uwe verpligtingen — geef ze zoo schitterend, dat Bologna er van op bloeije en Italië er van gewage; dat zal u beter zijn, dan dag op dag uitgestrekt te blijven liggen op uwen divan, omringd van een troep vleijers, die uwe zwakheden voeden, uwe gebreken verheerlijken, uwe goede voornemèns in den kiem doen verstikken en uwe edelste gevoelens bespotten; dààr is 't waar ik mij tegenstelle, maar niet dat gij dansen laat in uwe groote zalen — uwe tuinen verlicht — Media-noche houdt — en den goeden adel uitlokt om zich te vertoonen op uwe feesten, met vrouwen, dochters en zusters.

— Waar denkt gij aan, messer Minganti? viel Pepoli in met drift, — ik! vrouwen van rang ontvangen in mijn huis? — hier is immers geene vrouw om de eerepligten waar te nemen...?

— Geene vrouw, Signor Conte? maar mij dunkt die is hier niet ver te zoeken — en zelfs eene die het sieraad zou zijn van uwe feestzaal — die waardigheid met gracie weet te vereenigen — uwe verloofde.... donna Violante!

— Neen! neen! die niet — dat kan niet zijn, riep don Giovanni, met zekeren schrik.

— En waarom niet, Graaf? vroeg Minganti verwonderd.

— Omdat..... de Signora niet van partijen houdt, en zich liefst van de wereld afzondert, gaf Pepoli ten ant-

woord, aarzelend en sterk kleurend als iemand die zelf wel weet, dat hij een onhoudbaar voorwendsel gebruikt.

— Als Il mio Signore dat meent, bedriegt hij zich in dat karakter; — de Signora Morosini is juist eene vrouw, die smacht naar levensgenot en naar de vreugden der gezelligheid, en die noode zich voegt naar de afzondering, waartoe de *étiquette* haar dwingt, sinds zij woont in uw huis.

— Zòò meende ik het, de omstandigheden ..... de welvoegelijkheid verbieden mij, mijne nicht op dezen voet te stellen in mijn huis, voor dat zij mijne gemalin zal zijn geworden.

— En wanneer zal dat kunnen zijn, Signore? vroeg Minganti ernstig.

Pepoli haalde de schouders op. — Dat kan ik u niet zeggen, dat hangt af van de dispensatie, die wij wachten van Zijne Heiligheid.

— Ah, zoo! riep de beeldhouwer op een gerekten toon, — hangt het daar van af; nu dan kunt gij het toch spoedig weten, zendt een vertrouwd zaakgelastigde naar Rome.

— Dat zou niet helpen, men misleidt mij daar — men schijnt deze verbindtenis daar niet te willen, dat zie ik duidelijk.

— En uwe Excellentie onderwerpt zich dus lijdelijk?

— Wat zal ik doen? Wat vermag men tegen de besluiten van den man, die de sleutels van Petrus voert.

— Don Giovanni! wenscht *gij* die verbindtenis — antwoordt mij kort en goed: ja of neen.

— Ik zou die wenschen; maar....

— Dan geene maren — ik zal voor u naar Rome gaan, en 't Vaticaan niet verlaten voor ik de dispensatie heb; wat *ik* wil moet er door, als het geen onregt is, en ik verzeker u, ik ken de toegangen tot de pauselijke vertrekken, zoo wel die der geheime kameren als die der publieke gehoorzalen.

— Ik geloof u, maar.... ik houd u liever hier — *gij* hebt magtig veel haast met *mijn* huwelijk.

— En gij zelf wat al te weinig! Vreest gij niet dat donna Violante dit zelve van u zal denken?

Pepoli haalde de schouders op of hij zeggen wilde — „Wel mogelijk, maar dat kan mij niet veel schelen."

— En gelooft gij niet, Signore! dat zulke gedachten uiterst gevaarlijk zijn, als ze eenmaal opkomen bij eene vrouw?

— Gevaarlijk? in welk opzigt?

Minganti stampte met den voet. — Wel in ieder opzigt, dat zij haar hart van u aftrekt; dat zij in de wereld omziet naar verstrooijingen, naar vergoeding — wat niet al.....

— Messer Minganti, ik moet u zeggen dat ik niets van dat alles vrees. Ik heb groote achting voor donna Violante en....

— Per Bacco, Signore! ik ook, maar dat is juist de reden, dat ik haar volkomen wil gewaarborgd zien tegen zekere verzoekingen; gij hebt het regt niet haar daaraan bloot te stellen.... Wilt gij uwe vrijheid bewaren, zoo hebt gij ook geen regt de hare te binden; maar zoo wordt het uw pligt een eind te maken aan dezen

dubbelzinnigen toestand, waaronder ik weet dat zij lijdt!

— Maar bij de Madonna! messer Minganti, hoe komt gij tot al die kennis aangaande donna Violante; wie kan u dat hebben medegedeeld? ik geloof toch wel, dat zij te fier zal zijn over mij te klagen aan anderen?

— Dat is zij zeker — maar ik heb het uit mijne eigene opmerkingen.....

— Hoe is het u mogelijk geweest die te maken, gij kent, — gij ziet — gij spreekt haar dan?

— Ik ken haar eenigzins, niet genoeg om met volle waarheid te zeggen: ik *ken haar*, vooral niet als het eene vrouw geldt, — maar ik zag haar dagelijks in den laatsten tijd, en zelfs met zeer bijzondere aandacht, want zij verleent mij ter dezer dage eene groote — eenige gunst — die voor mij onschatbaar is.

— U — u — messer Minganti! wat beteekent dat! riep Pepoli, die eerst bleek en daarop weder gloeijend rood was geworden.

— Ei! Ei! ik zie gij trekt het u toch aan, als het donna Violante geldt. Wees gerust, don Giovanni! de gunst die uwe *promessa sposa* mij verleent, is onschatbaar voor mij, doch zij krenkt in niets de regten van den aanstaanden bruidegom. Donna Violante heeft de goedheid voor mij te poseren als de Maddalena bij mijn groep voor de San Michele

— En waarom wordt dit voor mij geheim gehouden? vroeg de Graaf strak en hoog.

— Wat mij betreft, Signor Conte! ik stond niet met u op een voet, om het u te komen vertellen — doch het bevreemdt mij zelf, dat de Signora.....

— Zij had zoo iets niet moeten doen zonder mij te raadplegen, zonder mijne toestemming te vragen. Ik ben haar bloedverwant — haar verloofde! hernam don Giovanni zigtbaar gekrenkt.

— Dat had zij ook behooren te doen, Signor mio! doch — vraag u zelven af, eer ge haar beschuldigt, of gij u als bloedverwant en als verloofde jegens haar hebt gedragen, op eene wijze die geschikt is haar aan hare verpligtingen te herinneren. Mij komt het voor dat het bewustzijn harer afhankelijkheid van u, in haar niet zeer levendig wordt gehouden.

Pepoli zuchtte en zweeg.

— Ik wil toch niet hopen, dat Il mio Signore mij de gunst, die de Signora mij verleende, zou geweigerd hebben? hervatte de beeldhouwer, hem uitvorschend aanziende.

— Zeker neen! mijn waarde Maestro, antwoordde don Giovanni levendig. — Een ander zou misschien de onedelmoedigheid hebben gehad, om zich bij deze gelegenheid te herinneren, op welke wijze gij versmaad hebt voor mij te werken, maar ik zou 't u hebben toegestaan; alleen wat de Signora betreft, ik dacht niet dat zij uit de volkomene vrijheid, die ik haar late, een grooter regt zou nemen, om jegens mij zelfs de gewone beleefdheidspligten te verzuimen.

— Gij zijt gekrenkt over het kleine, Signor mio! wat zou u het groote zijn?

— Wat bedoelt gij?.... vroeg don Giovanni snel en heftig.

— Ik meen dat gij dankbaar moogt wezen, dat de

Signora zulke verstrooijing heeft aangegrepen en geene andere, dankbaar aan mij — zou ik bijna zeggen — want in de verveling, die haar heeft aangegrepen in uw paleis — onder de pijnlijke grieve eener verwaarloozing, die zij dieper gevoelt, dan zij u of mij zal klagen — maar die ik zeer goed heb geraden, was het haar ingevallen kunstenares te willen worden... Daartoe had zij mij bij zich ontboden — en toen ik, wat verdiept in mijn eigen werk, verzuimde onverwijld aan dat opontbod gevolg te geven, is zij mij in mijne werkplaats komen overvallen — zij wilde mijne leerlinge zijn — maar ik schrikte haar af, door te zeggen dat ik geen geduldig meester zou zijn, en gansch geene goede verwachting had van hare vorderingen — hetgeen niet belette dat zij door mijne tusschenkomst wilde ingeleid worden in de werkplaatsen van onze voorname Bolognesche schilders; zij geloofde aanleg te hebben voor hunne kunst: „zuivere inbeelding, Signora," zeide ik haar, „iedereen die zich verveelt en die niets te doen heeft, is daarom nog geene kunstenares."

— En na zulke onvoorzigtige opregtheid u nog zóó groote gunst toe te staan! dat is mij onverklaarbaar in deze vrouw, sprak don Giovanni met de uiterste verwondering.

— Ik beken u, dat ik op eene weigering verdacht was, toen ik mijn verzoek voordroeg; maar donna Violante bleek geene alledaagsche vrouw, die over eene teleurgestelde wensch zich in kleingeestige bekrompenheid wreekt. Met edelen eenvoud stond zij het mij toe op hetzelfde oogenblik, en met alle geduld en merkwaardige intuïtie volgt zij alle mijne aanwijzingen bij het poseren, en ik moet

tot mijne schande bekennen; dat ik niet ligt bevredigd ben in mijn werk, vooral bij een model als dit, — welks volmaaktheden mij tot wanhoop brengen; — doch genoeg hiervan, de Signora was van toen aan afgeleid van hare luim, om kunstenares te worden, maar ik kan u niet verzekeren, dat het voor altijd zal zijn — en verbeeld u eene vrouw als deze, in het atelier van een schilder als Il divo Rafaële Sanzio, en al is deze dood, wij hebben er hier nog te Bologna, die meer gelijkenis met hem hebben in persoon en in karakter dan in talent.

Pepoli trachtte te glimlagchen, maar hij bragt het alleen tot een pijnlijk verbijten der lippen.

— Wat mij betreft, hernam Minganti, — ik kan haar wel goeden raad geven maar ik kan niet haar leidsman zijn; gij ziet dus wel Signor Conte, dat het tijd wordt voor u, om die taak te aanvaarden.....

— Mijn neef Tolomeo is haar Cavaliere Serviente..... sprak de Graaf op koelen, stuggen toon.

De beeldhouwer schudde het hoofd met ergernis, en bleef Pepoli strak aanzien. Signor mio! vroeg hij op eens, — zeg mij ronduit of gij donna Violante bemint, ja of neen?

— Neen! neen! riep Pepoli heftig, neen, bij de Madonna! ik bemin haar niet.

— Bemint gij eene andere?

— Dat zou wel ongelukkig zijn, want — ik ben aan deze gebonden.

— Zulk een ongeluk vindt toch wel eens plaats; zei de beeldhouwer laconiek.

— Hier niet, want zoo ik eenige vrouw liefde had

kunnen schenken zou het zekerlijk deze zijn geweest.

— Per Bacco! dat geloove ik! eene der schoonste vrouwen van Italie! Wil me toch zeggen, Signor mio! wat er ligt tusschen u en haar, dat zij u dus onverschillig is geworden?

— Zij is mij *niet* onverschillig, zij is mij onverdragelijk! riep don Giovanni, luid en met toorn.

— Zoo zijt gij eigenlijk niet voornemens het ooit tot een huwelijk te laten komen?

— Hoe durft gij dàt van mij veronderstellen?....

— Ik zou het u raden. Het huwelijksjuk moet niet worden opgelegd, dan waar het willig wordt getorscht. Alleen vlei haar niet met ijdele verwachtingen, en laat zij het weten dat gij uwe vrijheid begeert.....

— Onmogelijk! Ik geniet de regten, den rang, de voordeelen van mijne familie — het is niet meer dan billijk, dat ik ook de verbindtenissen vervul die zij mij oplegt. Dat huwelijk *moet* gesloten worden, maar.... heeft gelukkig geen haast, — eindigde hij met een diepen zucht.

— Neen, don Giovanni! dàn heeft het *wel* haast. Niets kan zoo drukkend, zoo verlammend, zoo gevaarlijk zijn voor u en voor haar, als deze besluiteloosheid en de verwijdering — waarin zij u houdt, van wie u zoo na moest zijn. Tracht naar meerdere toenadering.....

— Toenadering! riep de Graaf terwijl hij sterk kleurde, Minganti — gij weet niet wat gij van mij verlangt — gij weet niet wat het is, dat gij besluiteloosheid noemt.....

— Maar zeg het mij dan, hoe kan ik uw raadsman zijn, als gij u dus voor mij verbergt?

— Welnu, ik zal 't u zeggen! riep de Graaf met zenuwachtige heftigheid en met een gloeijende blos op het voorhoofd, — maar luister, luister — want ik wil mijne eigene woorden niet verstaan, als ik u die bekentenis doe en hij trad digt bij Minganti, die zich tot hem neêrboog, en hij fluisterde hem in:

— *Ik zie tegen haar op!*

— Gij hebt gelijk, Signor mio! dat is erg — en er is reden toe, dat moet ik u toestemmen — en dat is zeker de allerslechtste conditie, waarin gij tot haar staan kunt, om haar gelukkig te maken — of met haar gelukkig te zijn.

— Dat gevoel ik ook, en daarom.....

— Aarzelt gij om tot een onherroepelijken stap te komen! Toch, Signor Conte! zijn het *die* aarzelingen, die u de laatste kans op rust en geluk zouden doen verspelen. Om uw zelfs wil — om den wille van die jonge schoone vrouw, die uwe verwante is, voor wier wel of wee gij aansprakelijk zijt, maak een eind aan die aarzelingen. Overwin uwen schroom, wapen u met het bewustzijn van uwe regten op haar, als haar verwant, als haar toekomstige echtgenoot en natuurlijke beschermer — en zorg dat zij u leere achten. Ik zal u voorlichten hoe gij het aanvangen moet, — ook in dezen zijt gij tot hiertoe een verkeerden weg gegaan.....

— Dat weet ik maar al te goed — en toch..... ik kan nu niet meer anders.

— Ik zie niet waarom. — Het ligt aan u zelven; —

had ik u vroeger gekend, zoo als nu, ik zou reeds getracht hebben hare vooroordeelen tegen u weg te nemen, maar, om de waarheid te zeggen, ik deelde ze zelf! Nu zie ik dat het een verzuim was van mij, dat ik uit alle magt wensch te herstellen, — maar gij moet mij niet tegenwerken door zwakheid, door besluiteloosheid. Zoo gij mij volmagt geeft, reis ik reeds morgen af naar Rome en, met uw verlof, ga ik haar spreken.....

— Mijn beste Maestro gij zijt wat al te voortvarend, viel de Graaf in, met eenige verlegenheid, — maar, om u de waarheid te zeggen, tusschen dònna Violante en mij, zou ik liefst geen middelaar willen gebruiken.....

— Daarin heeft uwe Excellentie volkomen gelijk, maar ga haar dan zelf spreken — nu terstond.

— Nu! dat zou mij onmogelijk zijn; ik heb zoo veel te overwegen — ik moet mij eerst ernstig beraden..... ik heb behoefte mij daartoe voor te bereiden.

— Gij hebt bovenal behoefte aan uitstel! viel de beeldhouwer in — uitstel, het jammerlijke schild, waar achter zwakheid en traagheid zich weg schuilen; — geloof mij, als gij er *nu* niet toekomt dan onderneemt gij het ook niet morgen.....

— Nu is het wel wat laat, hernam Pepoli, met eene zachte weifelende stem, — zij heeft mij daarbij laten zeggen, dat zij mij niet kon ontvangen.....

— Tot dat gewone ceremonieële bezoek, dat gij haar dagelijks brengt; maar het is hier immers heel wat anders? gij hebt haar nu wat ernstigs te zeggen: het geldt hier hare en uwe toekomst.

— Juist daarom wil ik niet met eene onhoffelijkheid beginnen, op een oogenblik, waarin het tusschen haar en mij tot eene beslissing moet komen.

— Eene onhoffelijkheid! och kom, Signore! er zijn hoffelijkheden die de vrouwen zeer bijzonder mishagen, als bewijzen van zwakheid en onverschilligheid; er zijn overtredingen van de wetten der courtoisie, die zij volmaakt goed opnemen, als ze maar zien dat de stoutheid uit ernstige belangstelling voorkomt, en niet uit geringschatting.....

— Gij kunt gelijk hebben, waar het andere vrouwen geldt.... maar donna Violante is niet gelijk de anderen, en dit zou bij haar eene gansch verkeerde werking kunnen doen.

— Dat kan ik niet aannemen, Signor mio! Ik voor mij heb er nimmer over gedacht, hoe ik de Signora het meest welgevallig zou zijn; ik heb alleen regt en slecht, op mijne eigene manier, met haar omgegaan, en ik heb niet opgemerkt dat zij het euvel genomen heeft.

— Het is mogelijk, dat gij hier beter ziet dan ik; alzoo wil ik uw raad volgen, hernam de Graaf na eenige oogenblikken peinzens, — maar ik wil toch eerst Tolomeo vragen of hij denkt dat ik welkom zal zijn.

— Zotte inval! die Tolomeo heeft daarin niets te maken, sprak de beeldhouwer forsch. — *Deh!* Signore! als gij zóó mijnen raad volgt, dan moet gij liever alleen met uw eigen hoofd te rade gaan.

— Maar ik kan haar toch niet overvallen, en daarbij — ik ben nu niet gekleed om bij haar te gaan, hervatte de Graaf, met eene onrustige beweging zijn rijk gebor-

duurden mantel openslaande, waarbij toch eene prachtvolle kleeding zigtbaar werd.

— Per Bacco! Signore! riep de beeldhouwer spottend, — vindt gij u zelf zóó niet mooi genoeg? mij dunkt, gij zijt schitterend van het hoofd tot de voeten.

— Dat is het juist; zij houdt niet van opschik! — en zij heeft mij eens uitgelagchen om mijne juweelen, — en de Graaf werd zeer bleek toen hij dit zeide, — dus begrijpt gij.... voegde hij er bij op een fluisterenden toon.

— Ik begrijp dat zij u nog meer zal uitlagchen, als gij den onderworpen minnaar gaat spelen en haar naar de oogen ziet hoe gij uw kleeden moet! Uwe vrouw moet leeren uwen smaak te ontzien en te volgen — ziedaar het noodigste. *Che diavolo!* maak zoo veel omstandigheden niet. Gij hebt veel meer karakter, dan gij nu toont. Ik heb u bezig gezien met den Maggiordomo, en ik heb u in stilte bewonderd — ik verzeker het u.

Pepoli haalde de schouders op en schudde mismoedig het hoofd, maar hij sprak toch met zekere beslotenheid:
— Het zij zoo! laat ze mij dan nu haar vollen weerzin, hare gansche minachting toonen, dat zal mogelijk het beste zijn, dat zal mij prikkelen tot tegenweer en bezielen met dien moed, dien ik noodig heb. Wij zullen dan eindelijk beiden weten, wat wij in elkander vinden kunnen. Messer Minganti! luister, ik heb u veel zwakheid getoond, maar geloof dit ééne van mij, dat ik niet zwak genoeg ben om voor eene vrouw te buigen, zelfs niet voor deze, als het eens tusschen haar en mij tot een strijd zal zijn gekomen. Ziedaar, wat mij zoo zeer doet opzien tegen een beslissend onderhoud..... Ik beken het u: ik vrees haar

schamperen glimlach, haar fieren smadenden blik; zij dwingt mij hoogachting af — maar haar koele trots, hare laatdunkendheid, hare heerschzucht — zijn mij hatelijk — meer dan ik kan uitdrukken, — en ik voor mij, heb mijne groote grieven tegen haar — ik ben hevig — ik ben niet zeker dat ik mij zelf zal kunnen beheerschen.....

— Als het er zóó mede gelegen is, Signore! sprak de beeldhouwer bedenkelijk, want hij zag dat de jonge Graaf reeds door de voorstelling, die hij zich zelf maakte, in de sterkste ontroering was geraakt, — dan zou het misschien het beste zijn, dat ik....

— Dat gij met mij mede gingt en ons bijblijft, want het moet er nu zoo meê door; — ik voel opgewektheid om den kamp te wagen — ik wil doen wat gij zegt.

— Eindelijk! sprak Minganti met een zegevierenden glimlach; — maar toen zij de kiosk uittraden, waar zij tot daartoe gezeten hadden, trof een geschuifel, als van voetstappen, tusschen het geboomte hun oor. Er naderden menschen van de andere zijde; hoe zacht ook hun tred mogt zijn, het ruischen van een zwaar zijden kleed, tegen de heesters, verried zelfs eene vrouw. Don Giovanni, wierp even een blik naar het boschje en bleef verschrikt staan — terwijl hij fluisterde:

— Dat is donna Violante!

— *Ebbene!* dat treft goed om haar te ontmoeten.

— Neen, o neen! ik wil haar niet ontmoeten — nu niet, riep don Giovanni sidderend van ontroering, — en daarbij zij is niet alleen, voegde hij er kalmer bij.

— Tolomeo zal haar verzellen op hare avondwandeling.

— Ja, dat zal zoo zijn en daarom laat ons ter zijde afgaan.

Minganti schudde het hoofd en bromde iets tusschen de tanden, dat geen eernaam noch toestemming was; maar hij volgde den Graaf, die de zijlaan insloeg, naast die welke Violante met Tolomeo opkwamen. Beiden zwegen. Pepoli legde den vinger op den mond, en sloop op de teenen voort. Minganti's zware stap zou hen echter verraden hebben, doch het paar was in een levendig gesprek gewikkeld, dat hen geene aandacht liet voor iets anders. Tolomeo was druk aan 't spreken en de Signora scheen zeer oplettend te luisteren. Op eens vatte de Graaf Minganti bij den arm, met zoo veel heftigheid, dat hij hem dwong te gaan zitten, toen deze zich zelf op eene mosbank liet nedervallen.

Eenige woorden door Tolomeo uitgesproken, hadden zoo zeer Pepoli's belangstelling opgewekt, dat hij verder wilde luisteren.

— Dat is zwak, Signor Conte! dat is onbehoorlijk, meende Minganti te zeggen; maar de Graaf drukte hem met drift de vingers op de lippen, en wierp hem een veelbeteekenenden blik toe. Minganti zweeg, hoorde zijn eigen naam uitspreken, verbleekte en boog het hoofd als met zwijgende onderwerping aan den wil van den jongen edelman.

Het was Tolomeo, die zijn' naam had genoemd, en zeker op een toon van bitterheid en verwijt, die beleedigend scheen voor de dochter der Morosini's, want zij viel in met toorn en gejaagdheid: — Zwijg van dezen, Tolomeo! zwijg ook van u zelven, — ik wil, ik mag u niet aanhooren.

— Ik kan u niet gehoorzamen, Signora! Ik kan niet zwijgen van dien man, en ik moet spreken van mij zelven. Ik heb gezwegen — maanden lang, schoon verteerd door een gloeijenden hartstogt, die de marteling was van mijn leven, en nog zou ik zwijgen zoo ik wist dat ik dit offer bragt, aan uwen verloofde, aan Graaf Pepoli — aan het hoofd van ons geslacht, van wien ik afhankelijk ben en die mij heeft welgedaan — dan, zoo is het niet — niet aan dezen word ik opgeofferd, maar aan een vreemde, aan een plebejer — aan dien beeldhouwer! hij is het, hij alleen, die uw harte van mij heeft afgewend.

— Gij vergist u, Signore! want gij gaat uit van de onderstelling dat het u ware toegekeerd.

— Zou die veronderstelling zoo valsch zijn en zoo vermetel? vroeg hij met eene mengeling van droefheid en verwijt.

— Luister, Tolomeo! hernam zij met meer openheid en met minder trots: — het is waar, gij zijt de vertrouwde geweest van de smarte en van de krenkingen, die mij het harte hebben doorgriefd: gij hebt ze gedeeld en verzacht, zoo veel in uwe magt was; gij waart de eenige hier, in dit gansche doodsche paleis, die mij belangstelling toonde, die mij vriendschap bood, die mij hulde en bewondering wijdde; — ik meende dat ik iets van dat alles waard was, ik meende dat ik een regt had dat alles te nemen waar het mij geboden werd — ik ontken niet, ik had behoefte aan wat anders, dan aan de bouquetten van don Giovanni en aan de laffe nieuwtjes van den Abbate, — maar ik betwijfelde, of ik mogt aannemen wat gij hadt te geven; ik aarzelde — ik zocht verstrooijing,

afleiding, die mij niet zouden toekomen door u; ik zag om naar kunstgenot — ik riep Minganti tot mij — en deze heeft mij vele dingen anders leeren inzien; hij heeft mij de oogen geopend over mij zelve, en... over u — en ik heb verstaan, dat er eene soort van hulde is, die eene vrouw moet afwijzen.

— Ik heb wat anders verstaan, Signora! het is dat die man u verblind heeft en verbijsterd; indien gij niet ziet, wat zijn toeleg is en werwaarts hij u wil heen voeren.

— Gij spreekt of gij niet zelf gehoord hadt met hoeveel ernst hij heeft geweigerd mijn leidsman te zijn, sprak zij met bitterheid.

— Omdat hem dit niet genoeg is, omdat hij uw *meester* wil zijn; die ruwe dwingeland, die er zijne vreugd in heeft, u in strijd te brengen met u zelve, en met alles wat gij wilt en wenscht — die uwe diensten aanneemt en de zijne durft weigeren, waar gij ze vraagt — die ik in staat achte u aan zijne voeten te zien, zonder den top zijner vingeren uit te strekken, om u op te heffen.

— Gij die hem verdenkt en beschuldigt, moet dus zelf erkennen dat hij mij afstoot, riep zij met pijnlijke zegepraal.

— Ja! om u te meer aan te trekken; gij vrouwen zijt nu eenmaal zoo; wie zich aan uwe voeten werpt ziet gij niet aan, en wie zich van u afkeert zult gij volgen.

— Als gij dien regel kent en goed acht, waarom past gij dien dan niet beter toe? sprak zij met eene poging tot scherts; ik had u verzocht, mij op deze wandeling

onverzeld te laten en gij hecht u vast aan mijne schreden, of gij mijn bewaker waart, van wege den achtbaren Raad van Tienen!

— Omdat *ik* geen koelzinnige en onbarmhartige verleider ben, die beter weet te berekenen dan te gevoelen; omdat *ik* de inspraak moet volgen van mijn hart, die mij aandreef om uit te storten, al wat daarin was, bitterheid zoowel als liefde, toorn zoowel als smarte, omdat gij mij, sinds gisteren, geen enkele ure van vrij en rustig zamenzijn hebt gegund, omdat ik niet langer wil smoren, wat daar binnen in mij is, noch onzeker wil zijn van 't geen daar omgaat in u.

— Zoo zal ik u bewijzen, neef! dat zulke berekeningen falen bij mij, en dat ik den tijd en de mate van mijn vertrouwen zelve meen te bepalen, en door geen onhoffelijken dwang laat afdwingen, hernam zij koud en hoog.

Er volgde een zwijgen. Men hoorde Tolomeo zuchten, daarna vleijend eenige onverstaanbare woorden fluisteren, en eindelijk weer voortgaan, met eene stem die van hartstogt trilde.

— Ziet gij, Violante! ik ben het niet die dat kan volhouden; *ik* heb geen bronzen voorhoofd en geen marmeren borst, ik heb een week menschelijk hart, dat weet te lijden en lief te hebben en dat gij kunt breken; maar dat niet vermag zich te verbergen, noch de listige vonden weet uit te denken, waarmeê men tot een ander harte doordringt. Mij is het niet te doen om u te beheerschen, slechts om te beminnen en bemind te worden; ik wil mijn leven lang uw dienaar en uw slaaf

zijn; hij vraagt niet naar uwe dienst, niet naar uwe wenschen; niet naar uw hart, — in uwe weêrgalooze schoonheid zelve, ziet hij niets dan ..... een onderwerp voor zijne kunst.

— Ik weet het, Tolomeo! ik weet het, zoo goed als gij, beter dan iemand! riep zij luid en snel, als had zij behoefte hare smartelijke gedachten lucht te geven; — want al hadden zijne woorden het minder duidelijk uitgedrukt, al had zijne handelwijze er niet van getuigd, toch zou mijn hart het geraden hebben — ik ben niets voor hem, ik kan niets voor hem zijn, en hij zou niet van mij willen aannemen, wat ik zou kunnen geven. Zijne ziel is zoo groot, zoo rijk! hij moet mijne minderheid, mijne armoede verachten, en als hij eens zijn kunstgewrocht heeft voltooid zal hij mij ter zijde werpen, zoo als het leem, waaruit hij zijnen vorm heeft gekneed, en hij zal mij vergeten even als de vermoeijenis, die den arbeid hem heeft gekost — en zoo mijne figuur, in zijn marmergroep, hem nog soms aan mijn uiterlijk doet gedenken, dan zal hij zich toch niet herinneren, dat daarin eene ziel woonde, die met onweêrstaanbare magt werd heengetrokken naar de zijne, en een hart dat zich aan het zijne had willen hechten met grenzelooze toewijding!

— Signora! Signora! riep Tolomeo met schrik en smart, — nu vergeet gij u zelve, nu spreekt gij het immers uit voor mijne ooren, wat gij zoo trotsch hebt geloochend — dat die man uw harte heeft veroverd .....

— Heb ik dàt uitgesproken! riep zij als in verwondering, zuchtte diep en zweeg eenige oogenblikken; daar-

op fier en koel tot Tolomeo, — welnu! zoo zij het uwe straf dat gij mij uittergt tot bekentenissen, die ik mij zelve niet zou hebben gedaan. Helaas! en toch wil de waarheid zich lucht geven, en toch wil zij verstaan worden..... O! gebenedijde moeder des Heeren! kon zij verstaan worden dààr waar het mij goed en noodig ware...

— Violante! bij alle Heiligen des Hemels! spreek toch zoo niet, niet in mijn bijzijn, als gij mij niet tot razernij wilt vervoeren.... eene jonkvrouw, zoo edel, zoo hoog geboren — de roem van hare kunne in schoonheid, in gaven, zich *dus* vergetende voor een dorper, een man uit het volk, die — wel eenigen naam heeft in de kunst, ik ontken het niet, ik wil hem regt doen, maar die oud is, die leelijk is, die niets heeft om het oog te bekoren of de zinnen te boeijen, wiens taal koel en ruw is, die stug en norsch is in den omgang, die niet eens de gewone hoffelijkheid weet in acht te nemen jegens vrouwen! O! het is verfoeijelijk; het kan niet waar zijn — hij moet u betooverd hebben — ja! dàt zal het zijn, hij heeft u een' minnedrank ingegeven; hij is een ongeloovige, een ketter, hij heeft een verkeerd kruis over u geslagen, hij heeft eene bekoring over u geworpen!

— Ja! het *is* eene betoovering! hernam zij, terwijl zij zich al meer en meer liet overweldigen door hare zonderlinge vervoering, ja, het *is* eene onweêrstaanbare magt, die mij heentrekt tot dien man — juist tot dezen, die niets heeft gedaan om mij te winnen — dan mij af te weren. Gij begrijpt dat niet, Tolomeo! helaas, ik begrijp mij zelve ook niet, maar ik weet dat ik niet an-

ders kan. Welk een man is deze Minganti! kan men hem zien, zoo als ik hem zag — en kennen, zoo als ik hem kenne, en weêr den blik van hem afwenden, zoo als van ieder ander? Een dorper noemt gij hem — maar waar vindt gij zijns gelijke, onder onze edelen? Gij zegt dat hij oud is — het is wel mogelijk, ik heb niet over zijn leeftijd nagedacht, toen ik van zijn levensloop hoorde. Gij zegt dat hij leelijk is — het kan zijn, ik heb niets gezien dan den vuurblik van zijn oog, die mij tot in 't harte doordringt — ik heb slechts gelet op de vaste mannelijke trekken, die spreken van ernst en van rustige kracht; ik weet dat het fronsen van zijn wenkbraauw mij doet huiveren van ontzag, en dat een glimlach, van zijne lippen, mij een wereld van vreugde ontsluit. Gij zegt hij is een man uit het volk, hij is niets dan een kunstenaar! maar een kunstenaar als deze, is dat niet het hoogste wat men zich denken kan? Is dat niet een priester? Is dat niet een held? Vereenigt hij niet den vromen ernst van den eersten, met den vurigen heldenmoed, met de geestkracht van den anderen? Gij zegt, hij is stug en koud — wie weet het, zoo als ik, die mij aan deze hardheid heb gestooten — maar het is de ruwe schors, die haar kostbaren inhoud zorgelijk verbergt, en wie 't gegeven werd door te dringen tot de kern, zou een schat vinden van teerheid en liefde..... Maar die schat is niet voor mij, eindigde zij dof en droevig, om na een korte pauze weer met geestdrift te vervolgen: — en dan zijne stem, Tolomeo! hebt gij haar niet medegevoeld, die wondere trilling van de fijnste zenuwen, bij de volle diepe toonen van die stem? Kan 't

zijn dat zij nimmer in uw gemoed heeft weerklonken....?

— Gij zijt gansch verbijsterd, Signora! dat blijkt uit alles! Ik? ik — zou ik nu ook al uwe passie moeten deelen? maar, op mijne eer als edelman, uwe onschuld en onervarenheid in hartstogten, heeft u misleid, dat alles wat gij daar opnoemt is geene liefde — gij spreekt van achting, gij spreekt van eerbied, van vreeze — en het voorwerp van dat alles heeft niets dat in waarheid bekoren kan of behagen..... Stel u zelve gerust, dit is een ongeoorloofde vriendschap die gij moet breken, maar geen hartstogt die u kan doen lijden....

— En gij, Tolomeo! die altijd van uwen hartstogt spreekt — ik zeg u, dat *gij* het zijt, die de liefde niet kent, want gij beseft niet eens wat het is, eene ziel lief te hebben om hare edelste gaven en krachten, en gij zult nooit iets verstaan van dat leven, dat lijden, dat liefhebben dat buiten de zinnen omgaat, en dat hoogere beteekenis heeft, dan al het zienlijke en zinnelijke.

— Het blijkt zonneklaar uit alles wat zij zegt, sprak Tolomeo bij zich zelven; — hier heeft tooverij plaats gevonden, die man heeft de booze praktijken der zwarte kunst op haar toegepast, en zij is onder zijne magt!

— Ja, gij zegt waarheid, hernam zij langzaam en nadenkend, — nooit had eenig mensch zulke overmagt op mij, maar — hier is geene kunst geoefend, dan die van hoogere deugd en meerder kennis.

— Maar de bezwering zal hare kracht verliezen, de bekoring zal wijken, vervolgde Tolomeo met vuur, — en gij zult weêr u zelve worden, als slechts eens die magt

van den booze is verbroken..... laat mij een priester roepen.

— Een priester! een priester, waartoe zou dat dienen, vroeg zij, hem met verwondering aanziende; — tusschen Alessandro Minganti en mij, kan er immers geene sprake zijn van eene verbindtenis? Of is daar niet die zware onverbrekelijke keten die mij aan Graaf Pepoli kluistert? en nóg, ware dit de eenige hindernis, men zou het zien wat eene vrouw wagen durfde voor hare liefde, wat eene vrouw versmaden kan voor die zaligheid — ook de hand te geven waar het harte gegeven is. — Gegeven! zoo is het, maar niet aangenomen, — hervatte zij smartelijk. O! zeer verre van daar, verworpen, geminacht, nog eer het geboden werd..... o, Tolomeo! daar hebt gij nu dat groote geheim, waarnaar gij gegraven hebt in de diepten mijner ziele..... daar hebt gij ook het geheim mijner droefheid, mijner zwakheid; hij heeft mij miskend, hij heeft mij laag gesteld; hij heeft niet eens willen weten, wat daar omgaat binnen in mij; hij heeft geoordeeld, dat ik onwaardig was hem te volgen, op zijn grootsche, heerlijke baan..... en zoo ras hij doorzien heeft, dat ik *toch* volgen wilde, heeft hij zich afgekeerd, en — om niet weer tot mij te komen; dit heb ik begrepen, dit maakt mij zwak, dit vreesachtig en schuchter; of wat meent gij, Signore! dat ik een Pepoli vreezen zou, waar Minganti mij bijstond, dat ik een Pepoli met zijne juweelen zou aanzien, waar ik hope had de grootsche armoede van Minganti te deelen?.....

— Violante! riep Tolomeo in heftige opgewondenheid, — voelt gij niet dat gij mij tot vertwijfeling brengt met

deze klagten, met deze bekentenissen? mij, wiens liefde gij krenkt en verbittert, mij, wiens ijverzucht gij aanvuurt, en prikkelt tot razernij!.... Violante, Violante! gij speelt met mij en gij trotseert mij, maar bij de Madonna! gij moest voor mij sidderen.... of meent gij dat ik u zal laten aan deze radelooze passie?.... meent gij dat ik niet mijnen neef de oogen zal openen, opdat hij wake en toezie voor zich zelven?....

— En voor u, niet waar? riep zij uittartend. — Voorwaar, nobele ridderlijke daad zou zij zijn, die aanbrenging, — maar volvoer haar, zoo gij er toe bekwaam zijt; gij kunt er ten minste iets meê winnen: mijn haat en mijne verachting. Ga! en verraadt mij aan den Graaf;... wat zegt mij deze? Vergeet gij, dat ook ik mijne grieven heb tegen hem, dat zijne krenkingen mij het harte hebben verbitterd, en dat zijne schuld meer dan de mijne zal uitkomen in mijne ellende? Meent gij dat ik deze dingen niet tot hem zou durven zeggen; meent gij dat het woord van verwijt mij niet menigmalen op de tong heeft gebrand? Slechts heeft hij mij nooit in de gelegenheid gelaten het te uiten — alles glijdt af op zijne gladde hoffelijkheid en nooit laat zijne zoetelijke oppervlakkige *courtoisie* mij de mogelijkheid, tot iets anders dan een onbeduidend wederwoord.... En dan zoudt gij dit ijs voor mij breken, en onderstellen dat ik geen moed zoude hebben, om hem mijne smart en mijne liefde in het aangezigt te werpen; en daarna volge wat wil — ik kan toch niet ongelukkiger worden dan ik het nu reeds ben, — en luide snikken, die volgden, bewezen dat zij in tranen uitbarstte.

— Maar gij kunt gelukkiger worden, dan gij het nu zijt, — wellieve nicht, hernam Tolomeo verzacht en met deelneming. — Neen, Violante! gij hebt gelijk, ik kan uw verrader niet zijn, maar laat mij uw vriend wezen, uw raadsman. Geef slechts het hopelooze op, en sinds gij toch besluiten kunt, om de rijkdommen van Graaf Pepoli voor niet te achten, en niet hecht aan den band door uwe verwanten gevlochten wil rekenen op mijn arm, op mijn moed; ik zou een koningrijk voor u willen winnen; ik zal beproeven die keten te verbreken, die gij onverbreekbaar acht. Ik zal durven als gij zult willen. Ik zal zien u vrij te maken.

— O mijne vrijheid, mijne dierbare vrijheid! riep zij in geestdrift, — Tolomeo zoo gij dàt voor mij ondernemen durft — mij vrij te maken — zult gij in waarheid mijn vriend zijn; maar, helaas! dat is een droom, een ijdele waan! — de dochter van een *facchino*, in mijne schoone vaderstad, wordt vrij geboren, de dochter der Morosini's wordt reeds gekluisterd in de wieg — en voor het leven.... en waarom, en aan wien?

— Niet aan een man, die gansch onvermurwbaar zal zijn, niet aan een baatzuchtige, die uw erfgoed wenscht te bezitten, zonder uw hart... sprak Tolomeo met vuur, — don Giovanni is edelmoedig en....

— Edelmoedig! ja om zijn goud weg te werpen, waarvan hij de waarde niet kent, maar vraag hem geen offer dat zijne ijdelheid iets kosten zou, want gij zoudt u bedrogen vinden.... Ik zelve ben hem onverschillig, dat heb ik begrepen — maar hij hecht aan mijn naam, hij hecht aan die uiterlijke schoonheid, die sommigen in mij

prijzen; hij weet dat er een roep uitgaat van mijne talenten en gaven — en hij is trotsch op dat alles en hij wil er den eigenaar van zijn, zoo als hij er eer in stelt de fraaiste paarden te houden, en de zeldzaamste kunstgewrochten op een te tassen. En al ware dat niet — ik weet hij is zwak genoeg en kleingeestig genoeg, om niet te durven verbreken, datgene wat zijne ouders en verwanten voor hem hebben vastgesteld.

— Wie weet! hernam Tolomeo op een peinzenden toon; maar eensklaps hoorde men hem luid en met gejaagdheid zeggen: — Violante! zweer mij — zweer mij hier, op dit oogenblik, dat gij nimmer, onder geen voorwendsel, welk ook, zult gebruik maken van uwe vrijheid, om Alessandro Minganti tot echtgenoot te nemen.

— Wordt ge waanzinnig, neef? waartoe zulk een dwaze en nuttelooze eed? dàt wat gij daar zegt, is wel zeker onmogelijk!

— Houdt u bij dat woord, nicht! en wapen u met standvastigheid, want nu valt mij in dat Minganti zelf zou kunnen doen, wat wij niet vermogen....

— Minganti? hij! wat meent gij?

— Gij weet dan niets, van 't geen er sinds gisteren in 't paleis is voorgevallen?

— Wat zoude ik weten? Ik worde immers altijd vreemd gehouden van 't geen hier omgaat? daarbij wat *Il Contessino* (*) doet, is meestal zoo onbelangrijk!

— Ditmaal toch kan het groote beteekenis hebben. Verbeeld u dat Alessandro Minganti zich heeft weten

(*) Het graafje.

meester te maken van don Giovanni's gunst; — wat er tusschen hen is voorgevallen, weet niemand, maar de uitkomsten zijn verwonderlijk, ontzettend — want, zoo niet door een mirakel onze neef tot een ander mensch is gemaakt, dan is het zeker dat Minganti hem geheel beheerscht! overweeg slechts dit eene: don Eusebio en de andere Signori zijn gister avond aan de poort van 't paleis afgewezen.

— Maar dat is wel gelukkig, dat kan niet anders dan goed brengen! sprak Violante met levendigheid.

— Daarvan ben ik nog zoo zeker niet; of is het een goed teeken, dat eene gebeurtenis van zooveel gewigt als deze, bij uwe verhouding tot den Graaf, voor u wordt geheim gehouden?

— Zeker, dat is vreemd; zeker, Minganti had mij kunnen bezoeken en waarschuwen, sprak zij somber.

— En juist nu is hij weg gebleven — begrijpt gij niet wat daar achter steekt?

— Ik kan mij verwonderen, ik wil niet verdenken; ik eerbiedig zijne handelwijze, al begrijp ik die niet — want onbegrijpelijk is het toch — *hij* de vriend van den Graaf — en mij overlaten aan mij zelve, juist nu hij het weten kan, hoe veel hij mij was — hoe ik zijn steun en zijne leiding noodig had.

— Ja maar *hij* had den Graaf noodig, ter bevrediging van zijne heerschzucht, en dat was hem meer — en misschien nog wel tot een ander doel..... maar bereiken zal hij het niet; eerder zal don Giovanni alles weten, eerder.....

Het laatste gezegde van Tolomeo werd niet meer ver-

staan, slechts hoorde men aan zijne driftige voetstappen, dat hij zich in alle haast verwijderde, als onder de ingeving van eenig snel besluit en dat donna Violante hem volgde, in zoodanige overijling, dat men haar zijden kleed hoorde kraken en scheuren, bij de driftige en onbehoedzame wijze, waarop zij er meê langs de scherpe heesters zwierde, zonder er op te letten. Wat kon de oorzaak zijn van die plotselinge vlugt? een inval van Tolomeo of had eenig gerucht of eenige beweging der beide onzigtbare toehoorders, hen opmerkzaam gemaakt op de onveiligheid van hun pad? Mogelijk had de *Cavalière* onder de heftigheid zijner aandoeningen, de Signora eensklaps bij de hand gevat, en haar met zich voortgetrokken. Wel is het zeker dat deze zonderlinge zamenspraak niet werd gevoerd, terwijl zij op een kalmen afgemeten wandeltred heen en weêr gingen, maar dat zich hunne schreden als hunne bewegingen, rigtten naar de wisseling hunner gemoedsaandoeningen, op zulke wijze, dat ze nu eens zamen gingen met matten, slependen tred — of zich van elkander scheidden, terwijl de jonkvrouw zich liet neêrvallen op een der mosbanken in het boschje, en de *Cavalière*, met snellen ongeregelden stap, heen en weer liep of voor haar staan bleef — of zelf rust nam aan hare zijde. Doch wat zij ook spraken en hoe zij zich ook bewogen, zij deden het zonder op iets anders te letten, dan op hen zelven — zij achtten zich hier zoo volkomen veilig, zoo volkomen eenzaam, dat een ligt geritsel niet eens hunnen argwaan zou hebben opgewekt.

Maar de jonge Graaf en de man, wien deze veroor-

deeld had van dit tooneel getuige en toehoorder te zijn, hadden zich op geenerlei wijze verraden. Beide waren roerloos en sprakeloos blijven zitten, met ingehouden adem en zamengedrukte lippen. De eerste getroffen van verwondering, ergernis, toorn — de andere van ontzetting, smart en beschaming; beide hadden bij de eerste woorden, die zij opvingen, begrepen, dat zij hier eenen blik zouden slaan in het binnenste van een vrouwenhart, dat ze beide noodig hadden te kennen. De beeldhouwer had die kennis gevreesd voor den Graaf, vooral bij deze wijze van er toe te komen, en hij had uit kieschheid, uit deernis, het gevaar van de jonkvrouw willen afkeeren; maar de Graaf meende een regt te hebben om te weten, door welk middel dan ook, en Minganti voelde dat het hem niet geoorloofd was, den verloofde bij deze smartelijke proefneming te storen, en hij onderwierp zich met stomme verslagenheid aan de zedelijke marteling, die hem werd opgelegd, de luidruchtige, opbruisende man had zich als een zwijgend en lijdzaam offer neêrgeworpen aan de voeten van den beleedigde, zich als geboeid achtende door diens wenk, en zich zelven met bovenmenschelijke kracht beheerschende, om niet uit te barsten in uitingen van leedgevoel of wederspraak. Het meest nog kostte het hem, om de jonkvrouw, die zich dus ter prooije gaf, en die hij hoorde klagen over leed, over onregt, over hardheid — niet een woord toe te roepen dat haar eenige kalmte en eenige sterkte hergaf.

Maar hij voelde het, dàt mogt niet zijn, nu niet — zoo *hij* het was die den loop dier gevaarlijke bekentenissen stuitte, werd hij in het oog van den Graaf haar

medepligtige, zonder hare schuld te verzwakken; daarbij was hij in zijn geweten overtuigd, dat de volkomene ontdekking, van alles wat er was voorgevallen tusschen hem en die vrouw, nog het beste pleiten zou voor haar zelve zoo wel als voor hem, terwijl gedeeltelijke kennis slechts strekken kon om den argwaan van don Giovanni te prikkelen.

Toch was het hem of hij op eene folterbank werd geschroefd, bij het luisteren naar die teedere klagten en die hartstogtelijke lofspraak, die hem met droefheid en beschaming overstelpten, en hij had zich wel onder de aarde willen verbergen om de sarcastische blikken van den Graaf te ontgaan. En geen wonder! Fier en gemoedelijk, rein van zeden en teêr van conscientie — iedere soort van ontrouw en onregt in diepen afschuw houdende, was hij zelf, bij eene ligte verdenking, dien jongen edelman harde verwijten komen doen, die onverdiend waren; had op diens zwakheid al de kracht van zijne strenge beginselen toegepast, en in de volle bewustheid van zijne goede bedoeling had hij hem zonder verschooning de hardste waarheden gezegd, met het regt eener zedelijke meerderheid, door den rijken edelman zonder aarzeling erkend, maar dat hem nu plotseling ontzonk; want hij stond dààr nu voor dienzelfden man als de schuldige, die hem het kostbaarste goed had ontroofd, als de verleider, die het hart zijner bruid van hem had vervreemd. En al getuigde iedere klagt der Signora van zijne eerlijkheid en voor zijne onschuld, de schade was toegebragt — was onherstelbaar! Hij die gekomen was als aanklager, als regter — achtte zich zelven nu misdadige — hij die het werk van een hervormer op

zich had genomen, zag zich beticht van heerschzucht, van arglist, van verfoeijelijk egoïsme, en hij had niet eens de vrijheid zich te regtvaardigen — terwijl alles zamenspande om de aantijging kracht te geven, tot zelf zijn laatste gesprek met Graaf Pepoli toe, dat door den argwaan uitgelegd, geheel van beteekenis moest veranderen — op zulke wijze, dat zijn welgemeende raadgevingen den schijn kregen van demonische influisteringen eener lage eigenbaat. En bij dit alles het zwijgen te moeten bewaren, een onverbrekelijk zwijgen, waarbij den adem moest worden ingehouden en ieder zucht in de borst gesmoord! Een zwijgen waarbij hem het koude zweet langs de slapen droppelde — en de athletische gestalte de onbewegelijkheid kreeg van een marmerbeeld. Toch gloeide het voorhoofd en trilden de lippen, die hij tot bloedens toe verbeet; de zware borst zwoegde en de krachtvolle hand lag magteloos in de fijne handen van Graaf Pepoli, die haar hielden vastgeklemd, terwijl deze het oog op hem bleef vestigen met eene uitdrukking van ironie, die Minganti trof — pijnlijker dan het scherpste verwijt. Toch scheen don Giovanni kalmer, dan men het bij zulke ontdekking en bij de gewaarwordingen, die zij in hem moesten opwekken, van een prikkelbaar en fijnvoelend man als deze kon gewacht hebben; want welke gevoelens hij dan ook koesterde jegens donna Violante, de onbarmhartige wijze waarop zijne eigenliefde door haar werd gekwetst, het gruwelijk misbruik dat een begunstigd bloedverwant maakte van zijn vertrouwen — en de zekerheid dat het den man, dien hij tot zijn vriend en zijn steun had gekozen, niets behoefde te kosten dan den wil, om de vrouw

die zijn naam moest dragen, geheel van hem af te keeren, waren ervaringen, die de lijdzaamheid zelve tot woestheid hadden moeten ontvlammen. En toch lag er op de trekken van den jongen Graaf, eene zonderlinge uitdrukking van voldoening — een triomf, te midden van de beleediging die hem werd aangedaan; — wel flikkerden zijn felle zwarte oogen van toorn, en lichtte er dreiging uit de blikken die hij naar de sprekenden heenwierp; maar naauwelijks vestigde hij ze weêr op Minganti, of ze spraken slechts bijtende spot — en de zonderlinge sarkastische glimlach, dien wij vroeger in hem opmerkten, week niet van zijne lippen. Hij hief het hoofd met fierheid op, als gevoelde hij zich de betere, tusschen al die schuldigen in. Hij begreep zeer goed hoeveel Minganti moest lijden — maar toch verkortte hij diens foltering geene seconde — was het omdat hij zelf zijne volle genoegdoening wilde hebben, van die beslissende ure en den bijtenden giftdrank wilde drinken, tot den laatsten droppel toe? of was het, omdat er in zwakke, verweekelijkte naturen, altijd iets Nero-achtigs ligt — en dat waarachtige goedheid zich slechts vereenzelvigt met het bewustzijn van kracht? De beeldhouwer, hoe weinig teerhartig ook, zou een vijand niet aldus op de pijnbank hebben gespannen — Graaf Pepoli wist een vriend niets te sparen — eerst toen hij zich overtuigd had, dat Violante en Tolomeo voor goed waren verwijderd, hief hij zich op, en sprak tot zijn slagtoffer, terwijl zijn dubbelzinnige glimlach scherp uitkwam, maar zonder kenbare bitterheid in den toon:

— Ik zie nu, messer Minganti! dat gij wel gelijk

hadt, en dat het hoog tijd wordt voor mijn huwelijk! Ook zult gij mij verpligten met in allen spoed naar Rome te reizen , om de zaak van de dispensatie voor mij in orde te brengen.

— Signore! antwoordde de beeldhouwer, op doffen droeven toon, terwijl hij op de knieën zonk, — ik geef mij zelven in uwe hand — verpletter mij door spot en bitterheid — ik voele mij onbekwaam tot een wederwoord — is 't uw lust mij te dooden, door *ironie* of door andere wapenen, ik heb geen regt tot verweer; — doe met mij wat gij wilt.

— Ik wil niets, dan hetgeen ik zeg — ik begeer dat gij naar Rome zult gaan, messer Minganti! ik bedoelde niet te schertsen, en ik meende duidelijk te zijn, hernam don Giovanni kalm en deftig, terwijl hij hem wenkte zich op te heffen.

— Ik heb begrepen, Signor Conte! en ik zal gaan. Ik zal Bologna verlaten en voor altijd, zoo gij het eischt. Ik zal mij naar Rome begeven als dat u goeddunkt; maar het kan uwen wensch niet meer zijn, dit huwelijk door te zetten.....

— Gij vergist u. Ik ben er vaster toe besloten dan een uur geleden, onder uwe aansporing. De oorzaak van mijne aarzeling bestaat niet meer; en daar Minganti eene beweging van de uiterste verrassing niet kon weêrhouden, maar hem vragend en onrustig bleef aanzien, vervolgde Pepoli, op zijn gewone gemeenzame spreekwijze: — Ga gerust naar Rome; ik beloof u, dat ik den weg zal gaan, dien gij mij gewezen hebt, maar ik heb uw geleide daarbij niet meer noodig. Mijn zeer waarde neef

Tolomeo onderstelt dat er een mirakel met mij gebeuren moest eer ik zoo ver komen kon! *Veramente!* het heeft plaats gevonden — wie het werkte vrage men niet — maar ik voele dat het kracht doet. De ironische intonatie van don Giovanni kreeg weêr de overhand, vooral toen hij eindigde: — Zorg gij slechts, *carissimo Maestro!* in uwe zending te slagen en gij zult een gelukkig bruidspaar vinden bij uwe terugkomst.

— Signor Conte! dit kan niet uwe wezenlijke bedoeling zijn, antwoordde Minganti demoedig, maar toch met vastheid; ik heb geen regt meer uw vertrouwen uit te lokken, maar de ongelukkige Signora heeft aanspraak op mijne bescherming, en.....

— Zoo gij acht dat mijne verloofde niet veilig is in de mijne — zoo gij gelooft dat gij meer regt hebt haar beschermer te zijn, dan ik zelf — zoo blijf, viel de Graaf in, met koele hoogheid, terwijl hij hem een doorborenden blik toewierp.

— Signor nò! was het antwoord — en de beeldhouwer boog het hoofd met een gesmoorden zucht, maar toch hief hij het weêr op om te zeggen: — Signore! zoo het is met een voornemen van wrake, dat gij de jonkvrouw aan uwe zijde wilt vastsnoeren — zoo bidde ik u te overwegen, of uw eigen geluk en ruste daarbij niet roekeloos gewaagd worden, zoo wel als het hare.....

— *Di grazia!* messer Minganti, bekommer u niet over mijn geluk en ruste; ik ben égoïst genoeg om er zelf voor te zorgen, maar gij hebt goed gezien — ik denk op mijne wrake.....

— Eccellenza! riep de beeldhouwer, ontzet door de

uitdrukking van zijn gelaat, — sta er van af — laat u verbidden.

— Gij wilt dat ik daarvan afzie, wat zoudt gij doen in mijne plaats?

Minganti achtte dat zijn antwoord beslissend kon zijn, hij bedacht zich en de Graaf overraste hem met te zeggen: — *gij* zoudt geene edelmoedigheid oefenen, gij hebt het mij zelf leeren inzien, dat regtvaardigheid de hoogere pligt is. Alzoo om billijk te zijn, zal ik de vergelding afmeten naar de schuld — en daarna.....

— En daarna? vroeg Minganti gespannen.

— Daarna — ik zie wel, mijn nobele kunstenaar, dat gij geruststelling behoeft over uw model, daarna — zal het lot van donna Violante van haar zelve afhangen. Laat ons hopen dat zij wijs zal zijn tot haar eigen voordeel.

De beeldhouwer had niets meer te antwoorden.

Beide gingen zwijgend naast elkander voort en verlieten den lusthof. Werktuigelijk volgde Minganti den Graaf, die de opene beneden galerij intrad, welke evenzeer naar den breeden marmertrap leidde, die naar de eerste verdieping heen voerde, als naar een' smalleren van grijzen steen, die afdaalde naar het *souterrain*, waarin Minganti zijne woning had. Op dit punt genaderd, bleef de beeldhouwer staan, en sprak tot den Graaf, die willens scheen voort te gaan: — Signor Conte, *per Pietà!* bewijs mij de gunst even met mij af te dalen in mijne werkplaats.

— Gij vergunt het mij *nu?* hernam de Graaf, die zich herinnerde dat hij vroeger, te vergeefs, zijne nieuwsgierigheid naar dit atelier had te kennen gegeven.

— Ik smeek het u, in allen ootmoed, Signor Conte! ik heb iets af te leveren aan Uwe Excellentie.

— Aan mij? Gij hebt immers nooit voor mij willen werken? sprak don Giovani; die intusschen met zijne eigenaardige vlugheid van bewegingen den trap was opgestegen, en zich reeds in 't midden van de werkplaats bevond, en rondzag of zijne blikken iets zochten.

— De schets mijner Maddalena! Signore! antwoordde de kunstenaar vast doch met diepen weemoed, terwijl hij het fijne kleibeeld ontsluijerde, en den Graaf aanbood. — Zij heeft mij veel zorg gekost en zwaren arbeid; ik was bijna voldaan over mijn werk, maar het moet u worden geofferd; neem het — verbrijzel het voor mijne oogen en — schenk mij uwe vergiffenis, want ik weet nu dat ik u, mijns ondanks, veel kwaad heb gedaan. En de beeldhouwer wendde den blik af, als vreesde hij iets te zullen zien, waarvan het aanschouwen hem onuitstaanbaar zou zijn.

Don Giovanni nam de schets in handen bezag haar van alle zijden met de meeste aandacht, en sprak half-luid als tot zich zelven: „de gelijkenis is volkomen en zij doet goed in die pose;" daarop keerde hij zich tot Minganti, die in de heftigste ontroering geleund stond tegen een marmeren voetstuk: — Gij hebt daar een waar meesterstuk gewrocht, messer Minganti! en gij zegt dat gij het mij afstaat?

— Het komt u toe, Signor mio!

— Afstaat ter vernietiging?

Minganti kon toestemmend het hoofd buigen, maar het ging boven zijn vermogen, den traan te weêrhouden dien de bittere smart hem uit de oogen perste.

— Zoo kostbaar kunststuk te vernielen? — voorwaar neen! die heiligschennis zal ik niet plegen! Het werk van zoo veel uren te vernietigen in eene seconde! De Madonna beware mij dat de bitterheid der krenking mij daartoe persen zou! Schoon het mijn regt ware! voorzeker mijn regt," sprak don Giovanni altijd als in zich zelve — en altijd weêr den blik vestigend op het kleibeeld, waarop ook de kunstenaar nu het oog in de grootste spanning, hield gerigt; want ondanks den kennelijken wil van den Graaf om zich kalm en gelijkmoedig te toonen, trilden de handen, die het kunststuk vasthielden, zoo zigtbaar, dat de sterke aandoening zeer ligt het onheil had kunnen veroorzaken, dat Pepoli niet willens scheen te plegen. Toch overwon hij ook deze, zette het kleibeeld op het voetstuk neer en sprak met waardigheid tot den beeldhouwer:

— Neem uw werk terug, messer Minganti! Hier is schuld, maar zij is de uwe niet — ik geloof u daarin — en zoo gij meent mijne vergiffenis noodig te hebben, zij is u geschonken. Laat ons deze schets zorgelijk bewaren; gij zult uwe marmergroep voltooijen als gij uit Rome zijt weêrgekeerd. En nu — wij blijven vrienden, hier is mijne hand.

De kunstenaar wierp zich op de knieën en kuste die hand onder snikken. Don Giovanni boog zich naar hem heen, om hem op te rigten, en sprak met eene zachte, fluisterende stem, die nog van eigene aandoeningen getuigde: — Nu zult gij toch erkennen, *Amico mio!* dat het soms beter is — edelmoedig te zijn dan streng regtvaardig, en gevoelen, dat ook het eerste niet altijd het ligtste valt.

— Signor mio, ik erken mij verwonnen en verslagen op iedere wijze. Signor mio! gij hebt de schoonste zegenpraal behaald, die een mensch kan gegeven worden want gij hebt allereerst u zelven overwonnen! riep de beeldhouwer in geestdrift en viel aan de borst van zijn overwinnaar.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

GULDENS-EDITIE.

No. 14.

GRAAF PEPOLI.

TWEEDE DEEL.

GRAAF PEPOLI.

DE ROMAN VAN EEN RIJK EDELMAN.

DOOR

Mevr. A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT.

TWEEDE DEEL.

TE ARNHEM,
BIJ D. A. THIEME.

1860.

VII.

WAARIN DE GRAAF ZIJNE TRIOMFEN VOORTZET.

Den volgenden dag ontving Donna Violante niet als gewoonlijk eene hulde in bloemen, namens haren verloofde uit handen van zijnen neef Tolomeo, zij had haren *Cavalière servente* zelf niet weêrgezien, na het tooneel in den lusttuin, waarvan wij niet weten hoe het tusschen hen beide geëindigd is. Geruststellend zeker niet voor de Signora en het onverklaarbaar wegblijven van den hartstogtelijken jongman, was geene omstandigheid, geschikt om haar meerdere gerustheid te geven. Ook was het uur voorbijgaan waarop Graaf Pepoli gewoonte had, naar haren welstand te laten vragen, en te vernemen wanneer hij kon worden opgewacht, zonder dat deze iets van zich had laten hooren; eene bijzonderheid die zij in eene andere gemoedsstemming naauwelijks zou hebben opgemerkt, doch die haar nu, — het kwaad geweten helpende, van groote beduidenis scheen; zij was altijd te fier en te groothartig geweest om hare vrou-

wen of dienaren te ondervragen omtrent den Graaf, diens gewoonten en handelingen, en zoo kon zij ook ditmaal niet zonder de grootste ongelijkheid aan zichzelve eene dier vragen doen die de bedienden zoo volgaarne beantwoorden en waardoor zij welligt ophelderingen zou verkregen hebben over de ongewone verlatenheid waarin men haar liet; maar al stapte zij heen over de inconsequentie, hare nieuwsgierigheid zou opzien wekken, zou worden uitgelegd — en er was iets in haar dat haar waarschuwde, nù vooral geenerlei achterdocht op zich te vestigen; toch brandden haar al zulke vragen op de tong, en waar zij die toch terug hield, kwelden ze te meer en toen de tweede dag verliep, en op den derden het morgenuur was voorbijgegaan waarop zij telkens wachtte iets van Don Giovanni te vernemen, begon die onrust zoo overheerschend te worden, dat zij zich geperst voelde tot het doen van een stap, waartoe zich in gewone zielstoestand moeijelijk hare fierheid zou geplooid hebben. Zij zond hare *duègna* naar den Graaf en verzocht hem haar even te komen zien voor het uur der middagrust, daar zij hem iets had mede te deelen.

Wat zij hem zeggen zou wist zij zelve niet regt, want juist in deze oogenblikken, scheen het haar uiterst moeijelijk die bekentenissen te doen, waartoe zij wel besloten was eenmaal te komen, — maar op den tijd en wijze die haar gelegen kwamen — en niet juist op een oogenblik waarop er van zijne zijde misnoegen of wantrouwen tegen haar scheen te bestaan, en waarop het hem kon invallen, haar te ondervragen, haar verwijten te doen — een regt dat zij liever aan zich hield om te

laten gelden jegens hem; zoodra de Graaf bij haar zou zijn zou ze spoedig weten waaraan zij zich te houden had — het zou haar ligt vallen uit een of ander woord aanleiding te nemen om van zichzelve te spreken — of — te zwijgen als dat raadzaam bleek, en te wachten — te wachten tot zij iets van Tolemeo had gehoord — of — van Minganti — want al bekende zij het zich zelve niet, een geheime hoop op den steun, op den raad, op het wederzien — op de belangstelling — zoo niet op het hart van den kunstenaar, leefde er onbestemd in hare ziel, en flikkerde door alles heen te midden van het duistere en onzekere dat haar omgaf. Alle hare overleggingen en voornemens omtrent haar gesprek met Graaf Pepoli werden tot ijdele geestvermoeijing gemaakt. — Donna Teresa kwam terug met een allerzonderlingst antwoord: „De Graaf liet zich verontschuldigen, hij was bezig met het regelen van gewigtige familie-zaken en hij was nu niet in de gelegenheid tot haar te komen. Nog in den loop van den dag echter wenschte hij zelf de Signora te spreken — en zou haar nader het uur aangeven waarop hij haar konde ontvangen."

— De Graaf was te midden zijner overmoedige jonge vrienden, toen hij dit onvoegzaam antwoord gaf? riep Donna Violante met flikkerende oogen, terwijl de gloed van den toorn hare wangen kleurde en tranen van spijt in hare oogen opwelden. De volmaakte hoffelijkheid die de jonge Bolognesche edelman in ieder opzigt had in acht genomen, jegens zijne schoone Venetiaansche verloofde, was door deze zeer weinig gewaardeerd, maar het gemis er van scheen haar uiterst krenkend — en juist

in dezen oogenblik, waarop zij hem van belangstelling een bewijs had gegeven, trof haar dit als eene dubbele beleediging.

— Maar spreek dan toch, wie waren er bij hem? vroeg zij met ongeduld, de aarzelende *duègna* tot een antwoord dringende.

— Il Signor Conte was zoo goed als alleen... Signora — uitte Donna Teresa met een bedenkelijk gezigt, niemand was bij Zijne Excellentie dan Messere Tolomeo!

Toen verbleekte Donna Violante — de toorn maakte plaats voor den schrik. De ongelukkige zal mij verraden hebben! was eene gedachte die zij naauwelijks weêrhield in woorden lucht te geven. In stomme verslagenheid zonk zij op haren divan neêr — maar de onrust zelf sterkte haar in het besluit, dat deze dag de laatste zou zijn van hare onzekerheid. — Ik wil en ik zal den Graaf spreken, en ik zal hem zeggen wat er in mij omgaat tegen hem, en nog heden moet er een eind komen aan mijn dubbelzinnigen toestand hier in zijn huis — maar wachten — wachten tot zijnen gelegenen tijd — en tot hem gaan. — Ik, ik Violante Morosini! — Hare wangen kleurden zich op nieuw bij de gedachte aan zulk een stap. — Donna Teresa! vroeg zij met gedwongen kalmte, zich weêr tot de *duègna* keerende, is het wel zeker dat Don Giovanni zich op die wijze heeft uitgedrukt?

— Maar al te zeker, Signora, ik heb scherp toegeluisterd en ik zou mij niet veroorloofd hebben eenige verandering te maken in het antwoord van zijne Excellentie — daarbij, het werd gegeven op een toon — en met een gelaat zoo streng en zoo geheimzinnig, dat ik...

uwe edelheid verschoone mij... dat ik geloof la mia Signora te moeten raden voor ditmaal toe te geven — want....

— Ik heb *uwen* raad niet gevraagd, Donna Teresa, viel zij in met toorn en hoogheid, en ik zal zelve wel weten wat mij past als ik een minder onbestemd antwoord zal hebben ontvangen van den Graaf.

Dat *bestemde antwoord* liet zich echter nog eenigen tijd wachten. Eerst *na* het gewone rustuur liet Il Padre Matteo, de biechtvader van Pepoli, zich aanmelder. Bij Donna Violante toegelaten, zette hij na eene eerbiedige groete, een prachtig bewerkt kistje voor haar neêr, en verzocht haar het te openen. Verwonderd en nieuwsgierig wat dit beduiden moest, nam zij haastig het geciseleerd gouden sleuteltje dat hij haar bood en opende. Een oogverblindende glans van edelgesteenten flonkerde haar tegen.

— Het zijn de kleinoodiën van *madama la Contessa* Pepoli — *di felice Memoria* — de moeder van zijne Excellentie, verklaarde Il Padre, Il Conte wenscht dat uwe edelheid ze zal dragen.

— Dat zou vrij ongepast zijn, sprak Violante met een minachtend schouderophalen — ik draag den rouw over mijne moei de Abdis en ik heb nog geen regt op de kostbaarheden der familie Pepoli.

— Il mio Signore wil niet eens zoo lang wachten met ze u af te staan, tot gij dat regt zult hebben, Signora — naar ik onderstel, zeide Il Padre. Maar.... voegde hij er bij met eenigen nadruk — Il Conte *verlangt* — er uwer edelheid mede getooid te zien — nog dezen avond....

— Kan Graaf Pepoli mij niet eens meer zien zonder juweelen? vroeg zij met bitterheid.

— 't Is het verlangen van een zoon, die de schoonheid zijner verloofde wenscht op te luisteren door de sieraden zijner moeder, sprak Il Padre verontschuldigend.

— Kinderachtig verlangen, mio Padré — maar — men moet op zekere punten wat inschikkelijkheid gebruiken voor een Heer, die zoo bijzonder veel aan het uitwendige schijnt te hechten — dat hij geene schoonheid begrijpt zonder opschik. Eene opvatting waarin hij voorzeker zal versterkt worden door vrienden en vleijers, die er belang bij hebben zijnen smaak te bederven. Gij kunt den Graaf overəbrengen wat ik u zeg, Eerwaarde — want ik wil niet dat hij zich vergissen zal in de reden mijner toegefelijkheid.

— Ik zal er mij wel voor wachten, Signora, om zoo iets over te brengen. De Graaf is gansch niet in de luim om eene onaangenaamheid goed op te nemen.

— Zelfs niet van den man die zijne conscientie bestiert? vroeg zij half spottend, half ernstig.

— Zelfs niet van dezen! Signora, hernam Il Padre met zekere gedruktheid en de oogen neêrslaande, als schaamde hij zich deze bekentenis. Daarop hernam hij ernstig: Ik zie wel dat uwe edelheid Graaf Pepoli nog zeer weinig kent, anders zou zij er zich niet zoo over verwonderen dat een arme geestelijke als ik, een Heer van die kwaliteit en van dàt karakter liever ontziet dan tegen staat.... doch verschoon mij, Signora. Ik mag mij niet laten verlokken tot een onderhoud met u... Il mio Signore heeft mij opgedragen uwe edelheid aan

te dienen dat zijne Excellentie haar bij zich wacht dezen avond na het Ave Maria. Ik zal de eere hebben uwe edelheid af te halen en naar den Graaf heen te leiden.

Naar den gewonen regel der étiquette in 't paleis Pepoli, was het aan den *Cavalière servente* haar zulke dienst te bewijzen, ook kon Violante zich niet onthouden bij dit gezegde Il Padre met verwondering aan te zien, terwijl zij op vragenden toon sprak: En Signor Tolomeo?

Tot eenig antwoord haalde Il Padre de schouders op, en maakte eene beweging als of hij haast had zich te verwijderen.

— Het is wel! Padre Matteo ga — riep Violante met een gebaar van ergernis en ongeduld — daar ik boven alles noodig heb uwen *meester* te spreken wil ik niet met u strijden over de wijze waarop het zou behooren te geschieden — 't is van den Graaf zelf — dat ik mij voorneem rekenschap te vragen — van de verwaarloozing dier vormen, waarmede ik regt heb hier behandeld te worden!

Dit antwoord der Signora, in blijkbare overspanning gegeven, klonk fier en forsch, maar innerlijk was zij vrij wat minder hoog en moedig gestemd dan zij het uiterlijk toonde. Veel van 't geen zij hoorde, trof haar als nieuw en ongewacht; wat zij bij dieper indenken toch vreesde voor waarheid te moeten nemen.

Il Padre had geen ongelijk, — zij kende Graaf Pepoli heel weinig. Deze had haar niet veel gelegenheid gegeven om hem goed te leeren kennen, en zij van hare zijde had, na zeer oppervlakkige kennis, geoordeeld dat

zij genoeg van hem wist — en dat het onnoodig was hem meer te doorgronden; blinkende onbeduidendheid had zij gemeend te zien en zij dacht er niet aan, wat daar nog onder schuilen kon in de diepte — en toch, zij overwoog het nu met schrik, gemis van ernst, van waardigheid, van zedelijke kracht, sloot geene wilde hartstogten uit — maar liet ze veeleer teugelloos vrij, en uiterlijke verfijning tot weekheid toe opgevoerd, waarborgde geenszins tegen ruwheid en willekeur als de driften aan 't bruisen waren. Zij behoefde zich niet eens tot de Geschiedenis te wenden, om voorbeelden te zoeken van zulke schijnbare tegenstrijdigheden. In het Italië van hare eeuw waren ze geene zeldzaamheden, die verwijfde en lafhartige mannen — die zich in zijde hulden, die zich in reukwater baadden, — en wier arm te zwak scheen om het krijgsrapier te voeren, maar die niet schroomden de verfoeijelijkste wapenen in handen te nemen, en voor wie geene grofheid te grof was, als het op de voldoening hunner hartstogten aankwam, wier weeke hand loodzwaar drukte op alles wat hen omringde, — en die bij gekrenkte zelfzucht of geprikkelde ijdelheid wel het uiterste geweld durfden plegen tegen vijanden en beleedigers, of waar moed en kracht daartoe hen faalden — de list en de sluwheid te baat namen om tot hen doel te komen. Was Graaf Pepoli een van hen, en was hem iets bekend geworden van haar geheim, dan was er inderdaad oorzaak tot vreeze; men leefde nog in de dagen waarin de schrikwekkendste huisselijke drama's werden afgespeeld in de paleizen der grooten, waarin een beleedigd echtgenoot,

een ijverzuchtig bruidegom, een gekrenkt bloedverwant, zich iedere soort van wrake veroorloofden, die het in hunne magt stond te nemen.... En wat stond *niet* in de magt van Graaf Pepoli, al was hij zelf niet de man om het uit te voeren, — hij, voor wiens goud alles zich boog, tot zelfs de geestelijke hoogmoed van een biechtvader. Met eene huivering van ontzetting dacht Violante het nu in: hoe geheel zij reeds in de afhankelijkheid was gesteld van dien man, aan wien ze toch nog niet behoorde naar goddelijk noch menschelijk regt — aan wien ze alleen was toegewezen door eene willekeurige familieschikking — die het niet in hare magt stond te veranderen — eene afhankelijkheid waarop ze nooit te voren had geacht — daar zij, bij de mogelijkheid van een strijd met Don Giovanni, altijd de overwinning aan hare zijde had gesteld, zonder te overwegen, dat hij gansch andere wapenen tegen haar zou kunnen opnemen, dan die zij te voeren had — nimmer ook had zij den druk van die afhankelijkheid gevoeld — maar nu — bij de ervaring dat zijne hoffelijke vormen zoo min onveranderlijk waren als zijne goelijke luim — nu zij de bewustheid met zich omdroeg van de verpligte trouw jegens hem gebroken te hebben, niet slechts in gedachte alleen — maar zelfs in woorden; nu zij reden had te vreezen dat deze ontrouw voor hem niet geheim was gebleven — nu scheen alles haar mogelijk van zijne zijde; het ontrust geweten, eene levendige verbeelding en de uitdrukkingen van pater Matteo werkten zamen om den jongen bevalligen edelman, dien zij voorheen zoo weinig had geteld, tot een schrikkelijk wange-

drocht te maken, tot een Alfonsus d'Este, tot een Cesar Borgia, voor iederen gruwel gereed en bekwaam, op zulke wijze dat zij niet zonder eene rilling van angst de juweelen aanzag, waarmede zij verpligt was zich te tooijen. Soms was daar gift verborgen in ring of armband — en wat waarborgde haar dat de kostbare diadeem op hare lokken gedrukt geen geheim moordtuig bevatte — dat treffen zou waar hij sierde..... Overwegingen van zulken aard waren natuurlijk niet zeer geschikt om de schoone Venetiane voor te bereiden tot dat belangrijk onderhoud met haren verloofde, waarin zij zich voorgesteld had hem te beschuldigen en als ter verantwoording te roepen over zijne handelwijze met haar, om hem ten laatste hare eigene fout naar het hoofd te werpen als de straf van zijne verwaarloozing. De nieuwe indrukken bleken de sterksten, en zij kon ze niet van zich weren; want naauwelijks was het haar gelukt, hare vrees ijdel en Tolomeo's afzijn als zeer natuurlijk te verklaren, na de hartstogtelijkheid waarmede zij zelve hem van zich gestooten had — naauwelijks had zij de onrust harer verbeelding met alle magt van het verstand onderdrukt — of de angsten overvielen haar op nieuw met verdubbelde kracht; maar toch als eene moedige en fiere jonkvrouw die zij was, trachtte zij er naar, uiterlijk niets te toonen van 't geen in haar omging, en toen Il Padre Matteo haar kwam afhalen vond hij haar gereed en genoeg meesteresse van zich zelve om noch schroom noch aarzeling te toonen — door hare houding.

Slechts hare gelaatstint had zij niet in hare magt, en die wisselde van een koortsachtig rood tot een doodelijk

wit zoo menigmaal iets haar trof dat met hare geheime overleggingen zamenstemde. Zij had voldaan aan Don Giovanni's verlangen, zij was getooid met al de edelgesteenten die hij haar gezonden had; zelfs had zij met echt vrouwelijken moedwil, ze *allen* aangebragt op eene sterk in 't oog loopende wijze — maar zij had te veel goeden smaak om het niet te doen met zekere bevalligheid. Ze stonden haar goed, ja sierden haar werkelijk, al is 't ook dat schoonheid geen opschik behoeft en geen geleenden glans; er zijn schoonheden die zeer wel de schittering van diamanten kunnen verdragen, die er zelfs door verhoogd worden, en de hare was van die soort. Een haarwrong van safieren en robijnen, flonkerde tusschen hare gouden lokken, die in fijne sierlijke kronkelingen over voorhoofd en hals neder vielen, en wier rijke overvloed van achteren in breede vlechten was verdeeld — die vastgehecht waren met kostbare diamanten spelden, en nog omwoeld door een parelsnoer — waarvan de einden ter weêrszijden als strikken neêrhingen; de Venetiane had te veel tact om niet te voelen hoe bij zoo rijken tooi van kleinoodiën — een eenvoudig rouwgewaad als zij gewoonlijk droeg onvoegzaam zou zijn — zij wilde echter niet verschijnen in het wit en vrolijk feestgewaad eener bruid — zij wilde zich toonen als de hooggeborene dochter der Morosini, en zij had een kleed gekozen van violetkleurig fluweel met zilverkant gegarneerd ter weêrszijde opgenomen — om een ander gewaad van zilvergrijs satijn te doen uitkomen, waarop zij had goedgevonden alle gesteenten — robijnen — smaragden, topazen en opalen — die niet in den vorm van

armbanden waren gesmeed, noch als hals- en hoofdsieraad bruikbaar waren — vast te hechten in smaakvolle schakering. Ze schitterden daar als veelkleurige sterren aan een somberen hemel.

De wijde en lange mouwen van het fluweelen bovenkleed waren met wit satijn gevoerd en hingen los neder, hetgeen den omvang en de statelijkheid der fiere vrouwen-figuur verhoogde, terwijl de uitnemend gevormde armen alleen gedekt waren door florentijnsch zilvergaas, in regelmatige doffen afgedeeld, van de schouders tot aan den pols; tusschen iederen dof schitterde een armband van goud of edelgesteente, die het oog heentrokken naar de mollige ronding die zij sierden.

Het *ensemble* van dit rijke toilet gaf haar een voorkomen van vorstelijke hoogheid, doch met vrouwelijke fijnheid had zij zich niet enkel prachtig uitgedoscht ten strijde, — maar ook bevallig; zeker omdat zij rekende op hetgeen Schiller toen nog *niet* had gezegd, van eene schoone vrouw sprekende, maar dat daarom niet minder waar was:

Wahre Königin ist nür des Weibes Weibliche Schönheit,
Wo sie sich zeige, sie herrscht, herrschet blosz, weil sie sich zeigt.

Slechts had zij ditmaal eenigzins buiten den waard gerekend, zoo als men zien zal.

Il Padre Matteo voerde haar uit den vleugel van het paleis, dien zij bewoonde, naar dat gedeelte, door den Graaf voor zijn bijzonder gebruik ingerigt — de jonkvrouw zette dus den voet op geheel vreemd terrein — en het had niets uitlokkends, want de vertrekken en

galerijen, die zij door moest, waren slecht verlicht, spaarzaam gemeubeld, en volkomen eenzaam, geene bereidvaardige dienaren of pages vlogen haar te gemoet, geenerlei gerucht van eenigen voetstap of menschelijke stem deed zich hooren; zij wist niet hoe de Graaf leefde als hij niet in zijne gezelschapszalen was, zij had gedruisch en gejoel gewacht — geheel de omgeving van den rijkdom met al diens luister en lusten — en deze binnenvertrekken hadden iets ongezelligs, iets armelijks, iets verwaarloosd zelfs; de trappen die zij moest opstijgen waren naauwelijks ruim en vooral niet rein genoeg voor eene kleeding als de hare. Dat behoefde niemand te verwonderen die wist dat Pepoli zelf nooit langs deze zijde zijne vertrekken binnenkwam, en dat de Maggiordomo, bewust hoeveel nuttelooze verspilling er plaats vond in dit huis, zuinig was en onachtzaam tevens op alles wat niet onder het oog des meesters kon vallen noch tot diens eigen gebruik was bestemd; Donna Violante, die wel niet op deze oorzaak kon denken, voelde zich door die onbehagelijke omgeving — pijnlijk aangedaan; zoo waren er dan twee verschillende menschen in dien man, de een die slechts zocht te schitteren en te behagen, de ander die allen luister en alle weelde nutteloos achtte, de een die hoofsch en verfijnd was tot in 't kleingeestige, de ander die er toe kon komen zelfs de meest gewone vormen der wellevendheid te verachteloozen? vroeg zij zich zelve af, maar zij deed geen vraag aan haren zwijgenden geleider, die ten laatste een zware damasten *cortina* voor haar opligtte en haar toen verliet. Zij bevond zich in de tegenwoordigheid van Graaf Pepoli.

Hij ontving haar in zijn boekvertrek, eene vrij ruime zaal, die in een strengen maar zuiveren smaak was ingerigt. Men zag er geene overtollige sieraden; geene schilderijen zelfs wisselden de somberheid af van de statige donkergroene moiré-gordijnen — die vermoedelijk bestemd waren een rijken schat van menschelijke kennis te beschutten — slechts enkele zeldzame voorwerpen van kunst op bronzen of marmeren *socles* geplaatst verrasten het oog — alle meubelen waren van zwaar ebbenhout in zuiver Gothieken stijl bewerkt. Vier reusachtige bronzen candelabres, wier veelvoudige armen zware waskaarsen droegen, verlichtten het vertrek aan de vier hoeken. Een armstoel stond gereed bij eene tafel waarop men boeken en schrijfgereedschap zag liggen en die verlicht werd door eene zilveren lamp van de zoldering afhangende. De Graaf zelf stond geleund tegen een allerkunstigst gebeeldhouwd kastje, geschikt om kostbare manuscripten weg te sluiten; een voorwerp van kunst, dat daarop geplaatst was, kon men niet onderscheiden door de houding van Don Giovanni, — die zich zelfs daaruit niet ophief toen Donna Violante reeds was binnengetreden. Vermoedelijk had de jonge edelman in dat eerste oogenblik eenigen steun noodig om zijne houding vastheid te geven, want wij hebben alle reden om te onderstellen dat hij door innerlijke ontroering werd aangegrepen, toen hij de majestueuse jonkvrouw daar voor zich zag in al den glans harer indrukwekkende schoonheid, nog verhoogd door de pracht van haar vorstelijk gewaad. Wat daar ook van zij, hij was zeer bleek, en het was hem aan te zien dat er iets ongewoons in hem omging;

zijn levendig, lagchend, bewegelijk gelaat stond strak en als gespannen, maar, scheen het daardoor minder bevallig, minder liefelijk, meer belangwekkend was het zeker. Zijne gitzwarte oogen waren wijd geopend en schitterden met een onnatuurlijken glans, de wenkbraauwen waren zaâmgetrokken en de zenuwachtige trilling, die bij tusschenpoozen op zijne trekken kon worden waargenomen, was niet eens noodig om te bewijzen, dat zijn strakke ernst geene gemaaktheid was, maar veeleer het gevolg van velerlei sombere en strijdige gewaarwordingen, die hij met moeite scheen te beheerschen. Hij was hoogst eenvoudig gekleed. In plaats van de schitterende kleuren en sieraden, den ontblooten hals en den opschik van kanten en linten, dien hij gewoonlijk droeg, was hij nu in 't zwart fluweel, door niets afgewisseld dan door een smalle geplooide kraag en den keten eener spaansche ridderorde, waarvan het kruis geborduurd was op een korten groen fluweelen mantel met violet satijn gevoerd, die hem over den schouder hing. In stede van zijn nutteloos speeltuig, de kostbare gouden dolk — droeg hij een degen met stalen gevest waarop hij de hand liet rusten met de fiere en waardige houding van een krijgsman. Hij was gedekt op de manier der Spaansche Granden met een zwart kastoren hoed, smal van rand en met eenige witte pluimen gesierd, dien hij ophield gedurende het tooneel dat wij gaan beschrijven.

Donna Violante zou nu werkelijk een anderen Graaf Pepoli voor zich hebben gezien — dan dien zij kende — en op een ander tijdstip zou zij het welligt met eenige voldoening hebben opgemerkt; maar in hare tegenwoor-

dige zielstemming sloeg zij slechts een vlugtigen en verstrooiden blik op hem, getroffen over zijn opzet om haar geen enkelen stap te gemoet te gaan. — Besluiteloos of zij nader zou treden, bleef zij staan en scheen eene begroeting te wachten. Die volgde werkelijk, Pepoli sprak haar toe met eene rasse stem, waarin kennelijk ontroering trilde, en uitte eene verontschuldiging daarover dat hij haar ditmaal had moeten vergen tot hem te komen.... de Graaf kuchte en — zweeg, belemmerd door eene physieke aandoenlijkheid sterker dan zijn wil. Donna Violante greep moed, zij meende *haar* Graaf Pepoli te herkennen, die zich slechts de leeuwenhuid vrij onhandig had omgeslagen.

— Het is waar, Signor Conte! ik ben aan betere courtoisie gewend van uwe zijde dan die mij nu wedervaart, sprak zij, even glimlagchend — ik meende een regt te hebben op uwe wellevendheid, terwijl het van *mij* is geweest dat men de meest ongewone inschikkelijkheid heeft gevergd — doch ik wil in dezen niet kleingeestig aan zekere vormen blijven hechten, daar het een onderhoud geldt voor mij van zeer groot belang.

Violante had zich vergist, niet uit zwakheid van geest was Don Giovanni aangevangen met eene verontschuldiging, maar uit eene gewoonte van hoffelijkheid, van edelmoedigheid, die hij bij het zien der schitterend schoone jonkvrouw niet zoo terstond had kunnen overmeesteren — haar glimlach had hem hergeven wat hij noodig had; de aarzeling tusschen een vast besluit en de daad der uitvoering was overwonnen; zij spotte — hij kon zonder mededoogen zijn.

— Van zeer groot belang inderdaad, hernam hij nu

met ernst en nadruk, want het is niet uw verloofde die u heeft hier ontboden, maar het hoofd der familie Pepoli; ik verzoek u op dat onderscheid wèl te letten, Signora, het zal u nuttelooze verwijten uitsparen....

— Het hoofd der familie Pepoli! herhaalde zij, met trotsche verwondering — en onwillekeurig een paar schreden nader komende — zij was verrast maar niet verslagen door de onmiskenbare vastheid van zijn toon, dan voorwaar, Signor Conte, heb ik nog grooter regt tot bevreemding, want zoo mijn verloofde aanspraken kon hebben op mij, de familiebelangen der Pepoli's, gaan mij niet aan, ik ben nòg eene Morosini.

— Juist omdat ik meen opgemerkt te hebben, Signora, dat gij in vrij groote verwarring verkeert, omtrent onze onderlinge verhouding — zoowel als omtrent *mijne* regten en *uwe* pligten, heb ik het noodig geacht, maatregelen te nemen waardoor gij niet langer aan zoodanige verwarringen zult zijn blootgesteld. Ik ben voornemens u duidelijk te maken wat gij in 't vervolg voor mij behoort te wezen in mijne dubbele betrekking tot u.

— Ik versta u niet wel, Graaf. Ik moet u echter doen opmerken dat uwe hoofddeugd zoo ik mij niet bedriege plagt te zijn — de volmaakte courtoisie van een hooggeboren en fijn beschaafd edelman — ik kan niet onderstellen, dat gij van deze zoo op eens zult zijn vervallen — om, waar gij van mijne pligten spreekt, allereerst te vergeten wat gij zelf mij schuldig zijt!

— Wat onderstelt gij dat ik u schuldig zoude zijn, Signora? vroeg Pepoli, terwijl hij met eenige levendigheid een tred voorwaarts deed, en zich van zijn steun-

punt verwijderde. Violante had die beweging niet opgemerkt, zij hief het oog naar hem op met een fellen blik, waarin de gloed der tegenwoordige krenking flikkerde — maar die ook bestemd was den lang verkropten toorn over vroegere grieven uit te drukken, haar dacht het oogenblik gekomen voor eenen strijd dien zij niet meer vreesde omdat zij haar geheim ongeschonden achtte. Zoo Pepoli *wist* moest h : in woeste omstuimigheid zijn uitgebarsten, oordeelde zij — ze begreep hem niet in die koele ernst, in die magt van zelfbeheersching — zij had een heftig wederwoord op de lippen... maar op eens verbleekte zij als eene doode .... hare oogen bleven strak heenzien naar een voorwerp op het gothieke kastje geplaatst doch dat eerst nù voor haar zigtbaar was geworden. Zij stamelde eenige onverstaanbare klanken en klemde zich vast aan een armstoel; want het scheen haar dat alles om haar heen draaide en waggelde; zij verbeeldde zich hare eigene gestalte te hebben herkend: het model voor de Maddalena door Minganti in klei geboetseerd! Pepoli scheen hare ontsteltenis niet op te merken.

Hij trad nog digter bij haar, bezag haar toilet van het hoofd tot de voeten, met zoo scherpe en opzettelijke aandacht of hij de kleinoodiën wilde tellen, en zich verzekeren moest, dat zij allen waren aangewend, daarop zeide hij: — Zoo is het goed, Signora, — gij hebt wel gedaan met te achten op mijn verlangen u dus getooid te zien op dezen avond — het was eene zwakheid van mij dit te wenschen, ik erken het, doch gij weet het immers, ik ben een ijdel, onbeduidend, zelfzuchtig mensch, die allermeest op het uiterlijke ziet, en die nu

eenmaal trots is op uwe schoonheid, niet minder dan op zijne diamanten; het is zoo natuurlijk, dat ik de eerste eens wilde verhoogd zien door de laatsten — ik verbeeldde mij dat ik een regt had die voldoening van u te vergen ... stemt gij mij dit niet toe?

Donna Violante luisterde en verstond; zijne woorden, zij herinnerde het zich, waren weêrklank van 't geen zij zelve van hem had gezegd tot Tolomeo. Maar zij voelde zich onbekwaam tot eenig antwoord. — Werktuigelijk boog ze toestemmend het hoofd. — Signor Conte... verschoon mij .... ik .... heb rust noodig — bragt zij eindelijk met moeite uit, en wilde zich neêrzetten in den armstoel, altijd het oog vestigend op het gothieke kastje, zij hoopte nog zich vergist te hebben — eene knielende vrouw in klei geboetseerd behoefde nog niet Minganti's Maddalena te zijn.

— *Scùsa!* wellieve nicht, ik mag u op dezen stond die rust niet gunnen — sprak de Graaf, snel hare hand vattende — en haar dwingende zich op te rigten, voerde hij haar iets verder, haar naar de wijze der Venetianen den elboog steunende, — wij worden gewacht in de familiezaal waar alle mijne verwanten zamen zijn. Veroorloof mij u derwaarts heen te leiden.

— Signor Conte! riep zij bijna met toorn, kracht scheppende uit de vreesselijke zielsangst die haar aangreep — ik moet u spreken — u — alleen — zonder getuigen — ik kan u niet zeggen wat ik noodig heb, dat gij weten zult — in het bijzijn van anderen — daartoe ben ik hier gekomen — en ik zal niet van hier gaan voor ik dat doel heb bereikt.

— Gij zult van hier gaan — en gij zult mij volgen — in dezen zelfden oogenblik, sprak Pepoli met gezag, terwijl hij haar als met opzet van het voorwerp harer nieuwsgierigheid afvoerde — maar wij zullen ook te zamen spreken — hier onder vier oogen — ik beloof het u op mijn woord als edelman; doch niet voordat er voldaan is aan mijn verlangen, niet voor dat gij zult hebben aangehoord, wat ik u heb te zeggen in het bijzijn van anderen.

— Dat is het juist wat ik vreeze, sprak zij, eene poging doende om nog terug te treden en daarom smeek ik u, Signor Conte — en bezwere u bij uwe verpligtingen als... mijn bloedverwant — laat mij eerst spreken... hij ging met haar voort — Zoo meent gij geweld tegen mij te gebruiken? voegde zij er bij met bitterheid — zij waagde liever alles dan heen te gaan en niet hare zekerheid te hebben.

Onverwijld liet de Graaf haren arm los — Violante, Violante! riep hij met een schelle gejaagde stem, verbitter mij niet, terg mij niet uit, wederstreef mij niet — niet in dezen oogenblik — zoo gij wist wat er omgaat in mijn binnenste, zoo gij wist wat het mij kost — die mate van kalmte te bewaren in wier beteekenis gij u bedriegt — zoudt gij gewisselijk medelijden hebben met u zelve, en op niets anders denken dan op volgzaamheid en zwijgende toestemming in alles wat ik ga voorstellen.

Daar was iets in zijn toon, in geheel zijn voorkomen, dat volkomen mede getuigde van de sterke exaltatie, waarin de Graaf zeide te verkeeren. Het was blijkbaar dat geene berekening om Donna Violante ontzetting aan

te jagen hem dus spreken deed, maar wel de overtuiging dat hij ondanks andere voornemens, niet meer zeker was van zich zelven, zoo ras wederstand of uittarting hem te heftig prikkelde. Violante gevoelde dit; zij zag hem aan, zij scheen willens tot hem te komen — maar eene hevige siddering overviel haar — de Graaf moest haar steunen — zij deed wat hij voorschreef — zij zweeg en boog het hoofd — helaas — zij had ook omgezien, zij had hare zekerheid — dat was Minganti's eigene schets! Alle geestkracht scheen in haar te flaauwen bij die gewisheid en de gevolgtrekkingen, die daar uit te maken waren. Dat model kon niet hier zijn zonder den wil en de toestemming van den beeldhouwer, en was die verkregen — door vrije inwilliging of door dwang, — wie was dan Minganti? — wie was dan Graaf Pepoli? — Wat had zij dan te denken van dezen — wat was er dat zij niet had te vreezen van genen — dat alles schoot haar met bliksemsnelheid door de gedachte — en alle moed, alle hoop, alle lust tot wederstand zonk bij haar weg in dat zelfde oogenblik. Graaf Pepoli scheen wel zeker te wezen van zijn aanvankelijken triomf, want toen hij opmerkte dat zij nog even schuchter het hoofd omwendde eer zij het vertrek verliet, sprak hij, haar aanziende met zijn scherp onderzoekenden blik, waarvoor zij den haren moest nederslaan, — daar is hier immers niets dat zoo bijzonder uwe belangstelling wekt, Signora?

— Neen, Signore! niets — niets! riep zij met eene gesmoorde stem, en scheen nu zelve haast te hebben om voort te komen. En ziedaar die zelfde vrouw die zich

voorgenomen had haren verloofde te trotseren, hem hare liefde voor een ander in 't aangezigt te werpen als een smaad — en hare eigene schuld als een hoon en eene straf voor zijne verachteloozing en wie nu, waar zij ontdekking vreesde, niets zoo noodig scheen als alle verdenking van zich te weren. Jammerlijke lafheid in een groot en moedig karakter, meent men misschien — helaas het zijn juist de sterke en van hare eigene sterkte al te zeer bewuste zielen, die tot zoodanige zwakte het allereerst vervallen kunnen — zij vreezen niet, zij berekenen niet wat zij zijn zullen in de ure des gevaars.

Alleen als het gevaar komt onder een vorm dien zij zich niet hadden voorgesteld, dan slaat haar de schrik om het harte, en alle hare kracht zinkt in een — en daarbij niets maakt zoo zwak als de bewustheid van schuld, en een ontrust geweten brengt zeer ligt bevinge over het ligchaam — tenzij — hetgeen erger is dan al het andere — tenzij men die treurige kracht bezit — zich over de onrust van dat geweten heen te zetten, en het tot zwijgen heeft gedwongen — dan zeker heeft men die uiterlijke sterkte, waarbij het voorhoofd niet meer bloost en de wang niet meer verbleekt, en niets meer doet sidderen — maar zoodanige sterkte wenschen wij niemand onzer lezers toe — en vooral niemand onzer lezeressen. Violante, die op de eerste had gestoft, was gelukkig niet bekwaam tot de laatste. Graaf Pepoli voerde haar nu door prachtig gemeubelde en helder verlichte vertrekken, waarin bedienden en pages heen en weêr liepen; zij merkte het niet op, zij herkende niemand; onder het voortgaan sprak hij haar her-

haalde malen toe, maar zoo veel zij magtig was te luisteren en te verstaan, schrikte zij telkens van de scherpzinnigheid en het raadvermogen van dien geminachten jongen edelman, want het was of hij in hare ziel las en hare geheimste gedachten kende.

— Hef uw hoofd op, Signora — en verschijn niet te midden van onze verwanten als eene schuldige, als eene boetelinge; wat er ook omga in uw gemoed — wat er ook zijn moge tusschen u en mij, voor de wereld wil ik dat mijne verloofde fier en blijmoedig zal schijnen in deze ure — niemand behoort schroom en aarzeling te lezen in uw gelaat, niemand zal toorn en mistrouwen lezen in het mijne — mijne toekomstige gemalin wordt de schoonste jonkvrouw van Italië geroemd, ik wil niemand geregtigen tot den twijfel, of zij ook de achtingswaardigste zij.... hebt gij mij verstaan, Donna Violante?

— Signor *sì*! was alles wat zij vermogt uit te brengen; maar — zij trachtte zijnen wenk op te volgen. — Toen traden zij binnen. — Uiterlijk zou niemand hen een ongelijk paar hebben geacht — het is zoo, de Graaf was niet forsch van voorkomen en niet hoog van gestalte, maar zijne houding was altijd deftig en waardig, zoodra hij het wilde, en zijne bewegingen waren bevallig en edel, de ongewone ernst van zijn wezen verbeterde de weekheid van zijn zoetelijk mooi, en de vorstelijk schoone jonkvrouw, die hij voortleidde, had blijkbaar behoefte aan zijnen steun — en wat de innerlijke ongelijkheid aanging — die werd vrij wel geëffend door de wijze waarop Don Giovanni nu aanving zich te toonen, en de

zedelijke meerderheid was in dezen oogenblik zeer zeker aan zijne zijde. In den kring waarin zij nu binnentraden, werd van hem zelfs niet eens zoo veel gevraagd — hij was daar altijd de rijke, de magtige — in wien alles volmaakt werd geacht en op wiens onvolmaaktheden men afgesproken was niet te letten — gelukkig had Pepoli andere stemmen gehoord, die hem met een ander oog op zich zelven deden zien. De familiezaal was eigenlijk eene prachtige galerij, met trotsche marmeren bogen en kolommen van porphiersteen; zij werden van boven af verlicht door lichtkroonen van Venetiaansch kristal, de openingen der bogen waren met draperiën van goud laken behangen, door de zuilen slingerden zich bloemfestoenen. Men zag al de portretten en de borstbeelden — der voornaamste leden van het geslacht Pepoli; dat van de ouders van den tegenwoordigen Graaf, geschilderd door Titiaan — hadden op dit oogenblik de eereplaats: in het midden der zaal stond eene lange smalle tafel met een kleed overdekt, waarop de wapens der verschillende kwartieren van Don Giovanni's voorouders waren geborduurd; twee reien hooggerugde — rijk geborduurde stoelen waren daar nevens geplaatst en een groot aantal heeren en dames, de leden en aanverwanten van de familie Pepoli, waren reeds aanwezig; maar niemand was nog gezeten, allen schenen de komst van de verloofden af te wachten, eer zij hunne plaatsen wilden innemen. Een enkel persoon toch had plaats genomen, messer Felippo de notaris, en wel aan het hooger eind, vlak nevens den zetel voor het hoofd der familie bestemd; maar deze ambtenaar was zoo druk met zijne

papieren bezig — dat hij zich naauwelijks den tijd gunde even op te zien, bij het binnenkomen van het belangwekkend paar. Donna Violante trad voort, langzaam en statig als eene slaapwandelaarster in den droom, „gij vergeet te groeten," fluisterde Pepoli haar in, — het was of zij opschrikte — zij groette in 't ronde, zonder iemand aan te zien.

— Madàma Estefania mijne moei rigt het oog op u — waarschuwde Pepoli — Donna Violante, zag op naar vrouwe Estafania — haar eerste blik viel op Tolomeo, die nevens den armstoel stond voor don Giovanni bestemd; hij was doodsbleek — in 't zwart gekleed — met een zwart fluweelen mantel, waarop het witte kruis der Maltheserorde uitkwam. Hij boog het hoofd dieper toen zij hem aanzag. — O! hij was het, die haar verraden had — zij was er nù zeker van — de prikkel der smart en der verontwaardiging wekte haar voor een oogenblik uit hare diepe neêrgebogenheid op — en een vlammende blik van toorn trof den ongelukkige, die het hoofd afwendde. De Graaf — deed haar plaats nemen en zette zich naast haar. Afgemat dook zij neêr in haren zetel, en hoorde hoe Don Giovanni het woord nam, op eenen toon die eenigzins plegtig en vormelijk klonk, nadat hij met hoffelijkheid de aandacht had gevraagd van de verzamelde leden der familie, waaraan hij zich rigtte. „De Hoog Edele Jonkvrouwe Donna Violante Morosini — onze zeer waarde nicht en verloofde, door den dood harer moei de edele en eerwaarde Badessa Catarina — aan mijne hoede en bescherming toevertrouwd, bevond zich in mijn huis, in eenen onbestemden en dubbelzinnigen toestand,

dien het niet van mij heeft afgehangen te voorkomen, doch waaraan wij voorgenomen hebben een eind te maken.

„Eerbied voor den diepen rouw onzer zeer waarde nicht, en de ongewisheid omtrent de toestemming van den Heiligen Vader in onzen echt — deden mij langer aarzelen met de voltrekking daarvan — dan goed was en behoorlijk. Ik heb mij zelven te beschuldigen over die aarzelingen voor u allen, en te ontschuldigen jegens haar, (hij boog zich hoffelijk naar Violante heen) doch zij zijn overwonnen — de regten van den verloofde zullen niet langer worden opgeofferd aan hetgeen ik de pligten van den bloedverwant heb geacht — ik meen ze van nu aan te vereenigen; zwakke genegenheid voor mijne treffelijk schoone nicht was geenszins oorzaak eener schijnbare nalatigheid; maar wigtige bezwaren, die nu hebben opgehouden te bestaan.” De Graaf zweeg en zag om naar Tolomeo, wien een gloed het voorhoofd kleurde toen hij dit opmerkte. Madàma Estafania, eene scherpe, levendige Matrone, waagde het van dit zwijgen gebruik te maken — om te vragen — of de dispensatie gekomen was?

Violante had geene kracht gehad om de vraag te doen, zij luisterde naar het spreken van den Graaf met de gewaarwordingen van eene veroordeelde, die haar vonnis gaat hooren.

— Gekomen nog niet! antwoordde Pepoli op zijn gewonen natuurlijken toon, maar het is zoo goed of ik die reeds had — ik heb een zaakgelastigde naar Rome gezonden — die daar verkrijgt al wat hij wil.

— Zeker de Prins van Rocca Vecchio? vroeg Cecco,

die in zijne hoedanigheid van neef de eenige van Pepoli's gewone gezelschapshouders was — die nu tegenwoordig kon zijn, en die met innerlijken spijt de treffende gedaanteverwisseling van Pepoli had waargenomen.

— Niet deze, neef! maar een man van groote talenten en groote behendigheid, en die mij zeer opregt is verknocht, de beeldhouwer Alessandro Minganti! antwoordde Pepoli ernstig doch kalm.

— Ah! die! hernam Cecco getroffen — het hoofd afwendende voor den strengen blik van den Graaf — en Tolomeo vragend aanziende — maar deze zag voor zich neêr en scheen in eigene zwaarmoedige gepeinzen verdiept. Donna Violante werd gloeijend rood en verbleekte in eene minuut — zij onderdrukte met moeite een diepen zucht — zij verkropte een opwellenden traan, het was haar of zij stikken zou in de smart die zij moest smoren — zij had den genadeslag gekregen. Minganti aan de zijde van den Graaf — op zulke wijze dat hij zich uit zijn werk had laten drijven! zijn werk, dat hem meer was dan het leven, en — om over haar huwelijk te onderhandelen! zonder dat hij zich eens had vergewist, of hij haar eene dienst bewees of eene marteling voorbereidde — het laatste zelf had een man van zijne scherpzinnigheid kunnen raden, ook zonder dat zij het uitsprak en toch — toch .... was ook deze zonder deernis met haar. Alle zedelijke steun ontviel haar met het geloof aan Minganti. Zij wist het zelve misschien niet hoezeer zij op hem gerekend had — maar zij voelde het nu in de diepte harer teleurstelling. Het was haar voor altijd onmogelijk gemaakt hare liefde te bekennen

voor dien man — eene liefde, die niet slechts hopeloos was, maar zelfs belagchelijk. Zij dankte nu in haar hart den Graaf dat hij haar niet de gelegenheid had gelaten tot eene bekentenis, die haar tot de diepste beschaming zou zijn geworden. Zij begreep het nu wat hij haar had gezegd — alle aarzeling, alle wederstand van hare zijde ware zoowel dwaas als roekeloos.... Don Giovanni had intusschen zijne toespraak vervolgd. „Overtuigd van de bereidwilligheid onzer beminde nicht — om de verbindtenis vroeger aangegaan gestand te blijven — heb ik messer Felippo gelast het contract dat onze vereeniging behoort vooraf te gaan mede te brengen en ik heb u allen herwaarts genood — om getuigen te zijn — van onze onderteekening; zoo zullen wij als bruid en bruidegom de toestemming van Zijne Heiligheid voor ons huwelijk inwachten. — Is er hier iemand onder mijne edele verwanten die niet kan instemmen met dit mijn voornemen, dat hij spreke — en zijne redenen opgeve — indien niet — zoo acht ik mij gelukkig door uw aller goedkeuring."

De Graaf zweeg — en zag in 't rond — niemand antwoordde dan met een vleijenden glimlach en eene hoofsche buiging. De oude stifstdame Estafania scheen iets op het hart te hebben, dat de tong wilde uitspreken. — Signor Conte, mijn neef ... ving zij aan. — Maar de moederlijke oudoom van den Graaf, een nog vaste en fiere krijgsman die naast haar zat, gaf haar een wenk dat zij zwijgen zoude en Pepoli deed of hij zich vergiste in hare bedoeling.

— Madàma — uwe gelukwensching kan wachten tot

na de onderteekening — zeide hij glimlagchend, toen tot den notaris — als uwe zaken in orde zijn messer Felippo zoo laat ons hooren.

— Ze zijn gereed, Signore, maar ik had meer tijd noodig gehad — om met iets beters dan kladschrift voor den dag te komen, sprak de man hoofdschuddend met ergernis over het min keurige van zijn werk.

— 't Is zòò voldoende, lees! De notaris las de gewigtige en omslagtige stukken, die betrekking hadden op het aan te gane verbond — de eerste overeenkomst tusschen de beide geslachten Pepoli en Morosini — de acten der verloving van de jonge lieden op hun dertiende jaar — en eindelijk die welke de laatste en belangrijkste verbindtenis moesten voorafgaan. Er was veel sprake van landgoederen, grondbezittingen — aanzienlijke geldsommen waarbij de meest belanghebbende — Violante, zeker de minst aandachtige toehoordster was. Wat verscheelde het haar — het scheen haar dat haar leven van nu aan had opgehouden, en dat er voor haar geen morgen, geene toekomst meer denkbaar was. Donna Estafania, die volgaarne haar Stift met iets van Pepoli's schatten begiftigd had gezien, oordeelde dat de Morosini, hoewel ze rijk waren, toch wat te veel het voordeel aan hunne zijde hadden en zij zag de gelukkige bruid aan met een blik van vinnige benijding.

Overigens werd er niet veel geluisterd naar de gerekte en vervelende lectuur, die ten laatste daarmede eindigde dat Messer Felippo den Graaf de stukken ter teekening voorlegde. Pepoli onderschreef langzaam en rustig als iemand, die niet in hartstogt maar naar vast

overleg heeft gehandeld, hij reikte de pen aan Violante, die haar zoo los en onzeker tusschen de bevende vingeren hield — dat de letters naauwelijks leesbaar waren — maar toch — zij had geteekend! daar was een nieuwe en hechte schakel gelegd aan dien keten, die haar aan Don Giovanni bond. Zij drukte haar zakdoek tegen den mond om niet uit te barsten in een heftig snikken — toen alle verwanten beurtelings tot haar kwamen om haar als bruid te begroeten en geluk te wenschen. De Graaf zelf had het eerst de knie voor haar gebogen en de geste gemaakt van haar de hand te kussen; maar zij had opgemerkt dat hij niet eens den top harer vingers had aangeraakt. — Hij beminde haar niet — zij wist het — dit scheen afkeer — uit alles moest zij vermoeden dat hij haar haatte; en dan toch dit huwelijk! — het kon niet anders zijn, dan met een opzet om haar rampzalig te maken en dat hij het instinct had om haar te martelen en de kwetsbaarste plekken van haar hart had gepeild wist zij reeds nu.

Toch bleek hij niet geheel zonder verschooning te zijn. Zij ervoer het toen Donna Estafania — die met vrouwelijke scherpzinnigheid de opmerking had gemaakt dat de bruid weinig opgetogenheid openbaarde met haar geluk, zich tot haar wendde met eene vraag vol gift en bitterheid — waarop zij het antwoord had moeten schuldig blijven, zoo de Graaf niet snel en behendig tusschen beide ware gekomen, en de stiftdame had doen afdeinzen op eene wijze, die zijne bruid voor goed veiligde tegen diergelijke aanvallen; — dat er toch geen vrede gesloten was met het huwelijkscontract werd der arme bruid wel bewezen.

De Graaf verzocht nog eenige oogenblikken de aandacht en hervatte: — „Mijne vreugde over mijn eigen geluk wordt in deze oogenblikken gestoord door eene omstandigheid die mij bedroeft, en waarin gij allen zekerlijk zult deelen. Onze neef Tolomeo gaat ons verlaten. Hij gevoelde eene onweêrstaanbare roeping om zich te verbinden aan de orde der Johannieten van Jerusalem en als geestelijk ridder onder de banieren van den Grootmeester van Malta — den heiligen strijd tegen de Turken te ondernemen. Overtuigd dat dit besluit onverzettelijk was, en dat de stem der vriendschap en der verwantschap te zwak zoude zijn tegen zoo ernstigen drang — heb ik mijne toestemming gegeven, en wacht ook hetzelfde van u, mijne Bruid — hoewel hij tot hiertoe het voorregt genoot de eerepligten bij u waar te nemen — want, niet waar, Tolomeo, zelfs door onze nicht Violante zoudt gij u nu niet meer laten verbidden?

— Il mio Signore weet wel van neen! hernam Tolomeo met eene gesmoorde stem.

— Zoo heb ik noodig geacht te voorzien in eene dotatie, naar onzen rang voor onzen nieuwen ridder, die een' Pepoli is, en die niet als een avonturier op Malta kan aankomen. Ik twijfel niet of gij zult mijne intentiën op dat punt ten volle goedkeuren — sprak de Graaf weêr tot Donna Violante gerigt — maar daar onze belangen van nu aan één zijn — verzoek ik dat gij inzage neemt — van hetgeen ik met messer Felippo daartoe heb vastgesteld.

De notaris reikte daarop aan de Signora met eene deftige buiging een papier over, waarop zij de oogen

sloeg als of zij het las — daarna het aan den Graaf gevende — vroeg zij koel:

— Is Messere Tolomeo gehaast te reizen? De ongelukkige jongman was haar onuitstaanbaar geworden.

— Zeer gehaast, hij vertrekt nog dezen nacht, zeide Pepoli beslissend — en ziende dat Tolomeo, zich naar Violante heenwendde om haar toe te spreken, maakte hij eene afwijzende beweging met de hand — en hernam luid: Het is zelfs noodig dat hij op dit zelfde oogenblik zijn afscheid neemt: er zijn nog vele toebereidselen te maken. — Messer Felippo! wees zoo goed en ga met mijnen neef, om hem de kredietbrieven te geven waarover ik u gesproken heb — mijn schrijven van aanbeveling aan Zijne Eminentie de Cardinaal Grootmeester Hugo de Verdala — ligt gereed in mijn kabinet, ga, Tolomeo — een kort vaarwel aan allen die gij hebt liefgehad — en dan volg uwe roeping. — Pepoli keerde zich van hem af, als om hem vrijheid te laten, zich nog eenige oogenblikken te onderhouden met wie hij wilde en scheen druk met Cecco te praten, toen de jonge ridder zich voor Violante boog, en haar de hand wilde kussen, maar deze stond hem dat niet toe — het was haar onmogelijk hem, dien zij voor de oorzaak van al haar lijden hield — een goed gelaat te toonen. — Veroordeel mij niet — het stond niet in mijne magt te zwijgen.... ik ben zelf rampzalig..... was alles wat hij vermogt haar te zeggen. — Pepoli, snel als een havik op zijne prooi en listig als eene slang, had hen gadegeslagen, en trad nu tusschenbeide. Hij wenkte den jongen edelman met de hand en fluisterde hem een paar woorden toe, die

dezen nog neerslagtiger maakten; hij verwijderde zich vergezeld van messer Felippo. Ieder had het begrepen, hij ging onder den druk van een groot onheil, het misnoegen — van zijn rijken en magtigen neef — daar men echter diens bruid in dat misnoegen zag deelen bleef zij buiten alle verdenking.

— En nu, mijne heeren en edelvrouwen, wellieve vrienden en verwanten — hervatte de Graaf, opstaande en zijne bruid bij de hand nemende, zult gij het ons vergeven dat wij meer behoefte hebben aan eene stille ure van rust dan aan feestgedruisch — gij weet het, tot eene bijeenkomst heb ik ulieden genood, niet tot een feest, de reis en roeping van mijn neef en huisgenoot verbiedt zulks in dezen oogenblik: maar welhaast — hoop ik mijne feestzaal te openen waar mijne schoone bruid als uwe gastvrouw zal voorzitten. — En na gegroet te hebben voerde Don Giovanni zijne „*schoone bruid*" nog eenmaal langs de rei zijner verwanten heen — om ze weg te leiden. — Donna Violante liet zich voeren — en wenden en leiden, zij groette als hij groette — zij zou geglimlacht hebben als hij het had gevergd — de schitterende jonkvrouw van wier vernuft en gevatheid — een grooten roep was uitgegaan scheen in zijne hand niets meer dan eene wel bewerktuigde automaat.

Iedereen had het moeten opmerken, maar niemand was in staat er de oorzaak van te raden.

VIII.

NOG ALTIJD EEN VERVOLG VAN HET VI.

De Graaf had zijne bruid naar de bibliotheek teruggeleid, bood haar een armstoel, hield zich staande tegenover haar, slechts achteloos leunende tegen het gothiek gebeeldhouwde kastje, waarvan zij, met zeker opzet den blik afwendde.

— Signora! ving hij aan — nù kunnen wij spreken. Ik heb voor de wereld een verzuim hersteld, dat den schijn had van onverschilligheid en achteloosheid jegens u. De verbindtenis door anderen voor mij aangegaan in mijne kindsheid, heb ik vernieuwd en bekrachtigd — ten overstaan van mijne verwanten; daar wordt een ijlbode afgezonden naar Venetië, om den grooten Raad en de leden uwer familie kennis te geven van hetgeen er heden in het paleis Pepoli is vastgesteld. De valsche positie waarin gij u geplaatst achttet in mijn huis heeft opgehouden. Gij kunt u nu niet meer vergissen in mijne regten en in uwe pligten. Gij zijt mijne bruid — van morgen aan hebben wij ons voor te bereiden voor de

kerkelijke plegtigheid — nog weinige dagen — en de kinderlijke verlovingsring, die niet meer aan onze vingeren past, zal vervangen worden door den trouwring op het altaar gezegend. Wij zijn elkander nu nader — ik heb een regt op uw vertrouwen, en gij hebt mij te onderhouden over wigtige belangen. Ik zal *u ditmaal niet afleiden door pligtplegingen waarop alle ernst afglijdt*; ik ben gereed antwoord te geven op uwe klagten, ik hoop zelfbeheersching te vinden, om verwijtingen aan te hooren met lijdzaamheid — wees *Gij* indachtig dat er voor u als voor mij veel afhangt van deze ure — en daarom spreek, Signora — wat hebt gij mij nu te zeggen?

De toon waarop de Graaf dit zeide was kalm en waardig, zoo als die, waarin hij zich tot zijne bloedverwanten had gerigt — maar het begon meer en meer te worden die gedwongen kalmte, die niet dan met moeite op innerlijke geschoktheid werd veroverd, en waarvan de duur niet zeer verzekerd is; had Donna Violante dit begrepen, had zij de trillingen eener lang ingehouden gramschap onderscheiden, in die stem, meer gedempt en minder vast dan voorheen — of ging zij alleen te rade met zich zelve en met hare eigene aandoeningen — terwijl hij sprak? Wij durven het niet uitwijzen; slechts scheen het haar onmogelijk hare overstelpende smarte en zielangst langer te bedwingen, want zij barstte in tranen uit, die meer dan eens hare stem deden haperen toen zij antwoordde:

— Niets heb ik u te zeggen, Signor Conte — niets meer! daar is een afschuwelijk verraad tegen mij gepleegd — en gij weet alles van mij — alles — zelfs dat waarvan geene folteringen mij de bekentenis zouden ontwrongen heb-

ben. Ik versta het, uit ieder uwer woorden — ik lees het uit elken blik, dien gij op mij werpt — gij zijt beleedigd en gij zijt op het uiterste vertoornd tegen mij — en daar is een voornemen van eenige schrikkelijke wraakneming in uw binnenste — en dat alles wat gij daar zegt van trouwring en altaar kan u geen ernst zijn, tenzij met eenig opzet waarvoor ik siddere — want gij weet wel dat ons huwelijk onmogelijk is geworden.

— Waarom dàt, Signora? bragt Pepoli uit met eene schorre harde stem, die naauwelijks verstaanbaar was; en tegelijk keerde hij zich van haar af — en wierp met eene driftige beweging zijn hoed ter zijde — en greep dien op nieuw, en scheen er een zeer ongepast vermaak in te vinden, om al de kostbare vēderen een voor een te knakken, en uit elkander te rukken — na welke zonderlinge afleiding hij zich ten laatste weder tot Donna Violante keerde, die om den stroom harer tranen te bedwingen, de handen voor de oogen hield — zij meende in zijne bewegingen een sprekend bewijs te zien, van stijgende onwil en toorn. — Zijn toon getuigde daarvan toch niet, toen hij hervatte:

— Waarom onmogelijk, Violante? gij ziet immers dat IK het mogelijk heb geacht en gij hebt wèl gezegd, ik weet alles van u, zelfs datgene wat geen mensch mij ooit heeft kunnen zeggen.

Snel hief zij het hoofd tot hem op en sprak met levendigheid — dan weet gij ook, Don Giovanni! dat ik niet in staat ben om de hand te geven zonder het hart.

Dat was geene gelukkige ingeving — want de Graaf antwoordde koel en hoog — De hand stond bij u niet

te geven, Signora — die was *mij* toegezegd — en gij hebt met volkomen bewustheid en instemming die belofte hernieuwd op uw vijftiende jaar; gij hadt daarna dunkt mij moeten zorgen — dat het hart niet afdwaalde, waar de hand niet behoorde....

— En indien het toch is geschied? sprak zij — kalmer na de verluchting der tranen, en moediger nu zij eenmaal was te midden van den strijd. Onder het spreken had zij zich langzaam opgerigt uit haren armstoel en hield zich staande daarnevens. Bij de vraag waagde zij het een uitvorschenden blik naar haren bruidegom op te slaan; maar die vermetelheid had geen goed geluk. Er lichtte een gloed van verontwaardiging uit zijne oogen die met doorborende scherpheid op haar bleven rusten, terwijl hij hernam met een zonderlingen nadruk — Signora — *dát wat gij daar zegt is zoo niet* — maar indien.... het ware.... zoudt gij dan uzelve het regt toekennen om de innerlijke ontrouw te wettigen, door het verbreken der openlijke verbindtenis?

Die blik en de uitdrukking, waarmede die vraag werd gedaan, deed het Violante diep gevoelen, dat het niet haar fiere moed was die haar goede wapenen in handen zoude geven bij dezen strijd, en dat vrouwelijke zachtheid het veiligste schild zoude zijn. Ook hernam zij demoedig:

— Neen Signor Conte — ik weet wel dat dit regt niet aan mij is... maar ik heb hoop.... Ik heb zekerheid.... dat een edelman als Don Giovanni Pepoli — de hand niet zal aannemen die hem niet tevens het harte verzekert....

— Laat ons wijs en voorzigtig zijn, Signora, en geene onderstellingen wagen, die mij allereerst het regt zouden geven u ter verantwoording te roepen van een roof, aan mij gepleegd....

— Signore! viel zij in met levendigheid.

— Donna Violante ik gebied u te zwijgen! riep hij heftig en luid — ik weet wel, hervatte hij na eene stilte die zij niet waagde af te breken — ik' weet wel dat gij moed hebt en overmoed meer dan u past, ik weet dat gij hier heen zijt gekomen met het vermetele voornemen, om mij datgene wat gij uwe liefde noemt in het aangezigt te werpen als een hoon — dat het uw lust zoude zijn mij te trotseren, en te beschuldigen en te beheerschen door uwe fierheid en geestkracht! maar gij moet het begrepen hebben, Signora — gij hebt u zonderling in mij vergist, Il Contesino blijkt een ander dan gij u hebt voorgesteld — en deze dingen zijn gansch niet met hem te wagen!

Donna Violante voelde zich telkens van eene huivering overvallen bij de toespelingen van den Graaf op woorden die zij gezegd, gedachten die zij gedacht had; ontkennen was vruchteloos. Zwijgen kon voor toestemming worden genomen — beiden scheen haar ongeraden — wat hij zeide was waar — nooit kon een mensch door vreesselijker verrassing getroffen zijn, dan zij het was — bij de ontdekking hoezeer zij den Graaf had miskend, toen zij op eene ligte uiterlijke bekendschap haar oordeel over hem had geveld. Alles wat zij van hem waarnam, verschrikte en verwarde haar meer en meer — koelheid en zelfbeheersching, waar zij woeste

drift had verwacht — en vlagen van hevigheid te midden van de verwonderlijkste kalmte, bij de gewisheid van zijne kennis aan de krenking die hem was aangedaan; en het zigtbare opzet om die te ontveinzen. Verslagen en ten einde raad, bedekte zij het gelaat met de handen — en bleef in die houding, zelfs toen hij zweeg. Daar kon iets vreesselijks schuilen onder dit groote raadsel van zijnen gemoedstoestand — maar gaf het niets te hopen? — Zij wilde het beproeven.

Zij hief het bleek gelaat en de betraande oogen tot hem op — en sprak zacht en schroomvallig: — Als gij met zoodanige klaarheid leest in mijne ziel Signore, dan moet gij toch ook weten, dat ik nu zeer verre ben van alle zulke aanmatiging; dat niets meer overheerschend is in mijn gemoed dan de vreeze u te mishagen en te verbitteren — en dat van alles wat mij vroeger voor den geest heeft gezweefd als noodig u te zeggen — niets — niets mij nu zoo noodig dunkt, noch zoo geldig — als — een beroep op uwe edelmoedigheid — gebruik dan edelmoedigheid met mij, Signor mio! ik smeek het u!

— Edelmoedigheid! herhaalde hij met smartelijke ironie! Hoe komt het in u op, Signora, van mij eene deugd te wachten, die gij zelf geoordeeld hebt dat ik niet bezit . . . bedenk toch, Donna Violante, dat hier iets anders van mij gevraagd wordt dan goud?

Santissima Vergine! riep Violante zich op nieuw het gelaat met de handen bedekkende. O! Tolomeo! laaghartige, voegde zij er bij in al de bitterheid harer geschokte ziel, gij hebt den dood aan mij verdiend!

— En gij dan aan mij, Signora? vroeg de Graaf zich plotseling voor haar stellende — *mij* vraagt gij edelmoedigheid, Violante Morosini, wanneer hebt gij daarop aanspraak verkregen, wanneer hebt gij die geoefend jegens mij? Is het geweest toen gij den zwakken dertienjarigen knaap, die op het eerste gezigt uwer verblindende schoonheid onthutst en versaagd ter zijde trad, met bitsen spot, te midden zijner bewondering hebt gestoord? Weet gij wel, Signora, waarom ik u heden, *juist heden* verpligt heb tot dien ongewonen opschik van edelgesteenten en sieraden .... een tooi ongepast in eene ure van smarte als deze zijn moet voor u, en bijna belagchelijk door overlading . . .

Zij maakte eene ontkennende beweging, en bragt de hand aan het hoofd als om haar geheugen te hulp te komen.

— Het was Signora om u te herinneren en mij zelven te doen gedenken in deze ure — hoe gij bij ons eerste zamen zijn, u hebt vrolijk gemaakt over den opschik van den aankomenden jonkman die in zijne onervarenheid dacht dat uiterlijke praal en tal van kostbaarheden goede hulpmiddelen waren om zijne jeugdige verloofde te behagen .... de ongelukkige! hij had niet gerekend op den verheven geest — en de vroeg rijpe verstandsontwikkeling — der jonkvrouw die te hoog stond om zulke ijdele pogingen niet te straffen met de bespotting die zij verdienden .... het was eene nutte bestraffing Signora ik erken het — maar wat al te ongewacht — wat al te scherp toegepast; ... de zwakke wien zij gold is er door getroffen in het harte, het dwong hem achting af voor uwe wijsheid — maar .... het gaf hem geen goeden indruk van uw hart

— en niet waar, uw helder oordeel moet dat zelf uitwijzen .... tot het oefenen van edelmoedigheid maant zulke herinnering toch wel niet?...

— De overmoedige luim van een dartel kind, Signore! zoo lang — en zulke heugenis daarvan te houden! riep zij met eene mengeling van smartelijke verwondering en verwijt.

— Och! de indrukken ontvangen in de eerste jeugd zijn zoo levendig en zoo diep — en bespotting valt zoo raauw neêr op een gemoed verweekelijkt en overprikkeld door vleijerij... hernam hij met diepe zwaarmoedigheid. Ik drage nòg de naweeën van den schok, die het toen heeft doortrild.... de Graaf zuchtte en zweeg.

— Ik heb nimmer bedoeld u zulk leed toe te brengen, Don Giovanni! sprak zij met gevoel.

— Gij hebt dan welligt geacht aan mijne genezing te werken door de fiere laatdunkendheid, waarmede gij bij iedere onzer volgende zamenkomsten uwe ondersteldo meerderheid boven mij liet gelden? hernam hij op eens weer hard en bitter. Of daardoor — dat gij u zelve te hoog in waarde hield om u eenigzins neêr te buigen tot eenige belangstelling en eenige genegendheid voor den zwakken jongen man, wien gij met éénen blik hadt gewogen — en te ligt bevonden — niet waar....?

— Signor Conte... ik... ik heb zoo iets nimmer gezegd...

— Niet met zulke woorden, dat is waar, maar — gij hebt het uitgesproken met iederen blik, dien gij daarna op mij hebt geworpen; ik heb het verstaan, tot in den toon waarop gij gewoon zijt geweest mijn naam uit te

spreken — of durft gij ontkennen, Signora — dat gij met gevoelens van kleinachting voor mijnen persoon, met bedoelingen van heerschzucht — en overmoed — mijn paleis zijt binnengetreden? Al sprekende had hij zich van haar verwijderd en zweeg nu — als wenschte hij een antwoord.

— Bij de gezegende Madonna! zwere ik u, Signor Conte, dat niets van dat alles meer in mij is! sprak zij met zekere plegtigheid, als hechtte zij voor zich zelve aan die betuiging de waarde van een eed.

— *Nu* — ja dat moet zoo zijn, hier in dezen oogenblik waar alles in u en rondom u ontrust — en verwondert en treft — en beschuldigt; maar vindt gij zelve niet dat het wèl laat is en wèl schrale voldoening zijn moet voor mij en zeer weinig geruststellend, — en dat het de som uwer aanspraken op mijne edelmoedigheid niet verrijkt, nadat gij mij hier, ondanks alles waarmede gij mij gewond en getroffen hebt, ondanks alles wat u had moeten afschrikken en weerhouden van die bekentenis, nadat gij mij hier de betuiging hebt gedaan, van eene berooving die nooit een man zich straffeloos liet welgevallen. Ik ben uw bruidegom — ik zal uw echtgenoot zijn — en gij durft mij zeggen, dat gij mij uw harte zult onthouden. Als ik *hier* zwak kon wezen — en datgene oefende — wat gij nu goedvindt edelmoedigheid te noemen — zoudt gij zelve dan niet de eerste zijn die zwakheid te verachten?

— Uw mistrouwen in mij, Signor Conte, is vreesselijk en groot; maar ik heb het verdiend. Ik weet dat ik u op iedere wijze diep en doodelijk heb beleedigd. Ik

weet dat geen leedgevoel daarover en geen berouw, in staat is iets daarvan uit te wisschen — maar toch neem het aan, Don Giovanni! want het is ernstig en opregt. Ik weet niet waarop mij bij u te beroepen; want ik heb mij zoo zeer en zoo op iedere wijze vergist in uwe zielshoedanigheden en geestkracht, ik voele mij zoo zeer verrast en verbijsterd door alles wat ik bij u opmerke, zoo ontrust en toch zoo wondervol aangetrokken, dat ik nòg hopen durf tegen hope — en ondanks uwe eigene uitspraak blijf gelooven, blijf rekenen op uwe grootmoedigheid! — Toen zij sprak had de Graaf zich neergezet aan het tegenovergestelde einde van de tafel — terwijl zij zich staande hield nevens haren armstoel — hij had zeer oplettend geluisterd als of hij iedere harer uitdrukkingen wilde overwegen en narekenen; — nu stond hij op met eenige levendigheid en met verhelderde trekken..... reeds naderde hij haar, men zou gezegd hebben — gezind om een goed woord van verzoening te spreken; maar op eens scheen hij zich te bedenken, bleef staan en vroeg alleen — wat wacht gij dan van die grootmoedigheid waarop gij rekent?

— Signor mio! dat gij afstand wilt doen van uwe regten óp mij, riep zij, de handen smeekend naar hem opheffende; dat gij mij niet dwingen wilt tot een huwelijk, dat gij mij los wilt maken uit den boei, dien anderen om mij heengeslagen hebben, toen ik nog niet voor mij zelve wist te kiezen.....

Daar keerde Pepoli zich plotseling van haar af zonder iets te antwoorden, liep het vertrek op en neer met rasse schreden, en bleef eindelijk bij haar stilstaan om

tot haar te spreken op koelen harden toon: — Het is dwaas en roekeloos van u Violante, met zulken aandrang van mij te wenschen, wat het grootste onheil zou zijn dat u treffen kon; dat *gij* niet kunt inzien hoezeer gij mij beleedigt en verbittert met dien eisch verwondert mij niet, want gij zijt niet gewoon voor *mij* te voelen; maar zeker, zoo gij kalmte en helderheid van hoofd hadt om uw eigen toestand wèl te overzien, zoudt gij u in 't stof werpen voor mijne voeten om datgene van mij te verwerven wat gij nu met zoo veel onvoorzigtige hartstogtelijkheid wilt afwenden....

— Oh, Signor — Signor! ik zie wel, gij zijt besloten mij de vrijheid niet te schenken.... riep zij mismoedig.

— Gij ziet zeer goed, Signora! ik ben vast besloten u *deze groote weldaad* niet te bewijzen — hernam hij op een dubbelzinnigen toon met een ironieken glimlach.

— Dan ben ik verloren! riep zij met sombere wanhoop, mijn vreesselijk voorgevoel heeft mij niet bedrogen, — gij kunt voor u zelven niet wenschen naar deze verbindtenis, die u zoo min vreugde of heil kan brengen als mij — want gij bemint mij niet — gij kunt mij niet beminnen; ik kan niet voor u zijn dan een voorwerp van afkeer en haat — en zoo gij *toch* met zulke beslotenheid vasthoudt aan dezen band, dan is het tot mijn verderf, met eenig duister voornemen van wraakneming! ja! ja! riep zij, ontzet over hare eigene gedachten, terwijl zij die lucht gaf, zòò is het, gij wilt mij in uwe afhankelijkheid houden om mij het leven te verbitteren en mij rampzalig te maken!

— Indien ik dit voornemen had zou ik zoo groot on-

gelijk hebben, Violante? vroeg hij met nadruk, maar op een zachten weemoedigen toon.

— Zij boog het hoofd — maar eene huivering ging haar door de leden, daar was iets in dien toon dat haar sterker trof dan het dreigende der woorden.

— Zou het niet eindelijk eens mijn tijd worden van wrake? hervatte hij met meer heftigheid. Zou ik niet eindelijk eens *mijne* voldoening nemen voor 'tgeen mij is aangedaan; voor 'tgeen ik heb geleden. Mijne jeugd is door u vergald, mijne gezondheid gekrenkt, waarom zou ik de gelegenheid niet aangrijpen om u het leven zwaar te maken en bitter? Ik ben bespot geworden en geminacht, ik worde beroofd en verraden, gekrenkt in het teerste en onschendbaarste dat er zijn kan; men staat tegen mij op, het scheelt niet veel of men zweert tegen mij zamen.... mijne naaste verwanten, de man dien ik met gunsten, met weldaden overladen heb, de vrouw, die ik als eene vorstin met eerbied en luister heb omgeven in mijn huis...; en als ik mij eindelijk ophef uit mijne argelooze ruste — uit mijne lankmoedigheid — als ik den trouweloozen bloedverwant straffe met verbanning, en de schuldige vrouw wil verootmoedigd zien en bereid meene te vinden zich naar mijnen wil te voegen — dan verneem ik niets dan klagten over wreedheid en dwang, en dan is het gereedste wat men heeft te doen den wensch te uiten naar eene vrijheid, die van alle verantwoording ontslaat als van alle volgzaamheid! — Het komt mij voor, Signora, dat ik wel wat al te veel misdeeld worde en verachteloosd bij deze schikking! Doch wat doet dat er toe, niet waar? Het geldt

hier Il Contesino, Il Pepoli, de rijke! wien men niets behoeft te sparen — hij heeft geen hart — hij heeft geen hoofd — hij heeft zijn goud en zijne juweelen, dat hij zich daarmee vergenoege! Men zegt tot hem: „Wees edelmoedig! de Signora Violante Morosini be„geert hare vrijheid, verbreek de verbindtenis die gij „hebt aangegaan, het is kleingeestig van u daaraan te „hechten! Uwe bruid voelt zich ongeschikt uwe ge„malin te zijn, zij verlangt haars weegs te gaan. — Zet „de deuren van uw paleis wijd open, en doe haar hof„felijk uitgeleide!" Maar bij alle Heiligen des Hemels Il Pepoli is nog niet dáár waar men hem wenscht. Men zal hebben te rekenen met zijnen wil, al is 't ook dat zijn gevoel, noch zijn hart op geenerlei wijze worden medegeteld.

Onder deze uitingen van wilde gramschap en snijdende bitterheid, weerklonk zijns ondanks zulk eene stemme van lijden en diepen weemoed, dat de schoone Venetiane zich door allerlei strijdige gewaarwordingen voelde aangegrepen. Klanken uit het hart vinden altijd in het vrouwelijk gemoed eenige snaar die zij doen trillen; dreiging en toorn mogten Donna Violante schokken en doen verstommen van schrik — de diepe smart die haar toeklonk uit dien toon van verbittering, roerde haar zoo, als niets haar nog had getroffen.

— Signor! Signor mio! riep zij, zich plotseling met eene hartstogtelijke beweging aan zijne voeten werpende, heb barmhartigheid, ga zòò niet voort, spreek niet aldus van u zelven en van mij — gij doet mij sterven van rouwe en beschaming. Ik voel dieper dan ooit *mijne* schuld,

en *uwe* krenking, ik wil ze niet vermeerderen door een enkel woord van tegenspraak, van verontschuldiging — noch door eenigen wensch te uiten in strijd met uwe aanspraken. Ik vraag niet eens uwe vergiffenis, gij hebt een regt om zonder verschooning te zijn. Ik heb geen regt om mij te onttrekken aan datgene wat gij met mij voorhebt. Ik wil lijden en dragen, — alleen kan het zijn, laat mij weten waartoe gij besloten zijt? Deze onzekerheid martelt mij op het vreesselijkst.... denkt gij op eenige bloedige daad van wrake zij is geregtigd, Signore... ik zal mij bereid houden, ik ben eene Morosini en ik zal weten te sterven!

Te midden van die treffende woorden, die Donna Violante tot hem rigtte had de Graaf zich schielijk van haar afgekeerd; had met drift een der gordijnen van zijne boekerij opengeschoven, en bekeek met alle aandacht de kostbare banden zijner boeken — eerst toen zij had uitgesproken keerde hij zich om, hij was bleek als een doode en zijne stem klonk hard en schril, toen hij zeide: Hoe nu Signora wat is dit? meent gij dat ik ruw geweld tegen u zal plegen? Wees gansch gerust gesteld, en overweeg wie ik ben, eer gij bloedige daden en gruwelen van mij wacht. Ik ben geen afstammeling van Condottieri, ik ben geen zoon van de Borgias. Ik ben een edelman uit een oud en eerwaardig geslacht van Bologna, aan het edel Huis der Morosini verwant, dat twee Dogen aan Venetië schonk, en tegen de dochter van dat Huis, zal ik geene andere wapenen opnemen, dan die welke gij mij nu ziet voeren. Het is zoo, ik ben hevig en ik ben niet ter iedere stonde meester van mijne drift, aller-

minst in een strijd als deze tegen u — maar ik tracht naar heerschappij over mij zelven en kan ik àl niet zóó grootmoedig zijn, als gij mij zoudt wenschen — ik ben zeer zeker niet wreed!

— Gij zijt wreed, Don Giovanni! riep zij smartelijk — gij weet het zelf wel, waar gij dus spreekt. Bij het onoplosbaar misverstand dat er tusschen ons is gerezen ware een snel einde weldaad, bij die verfijnde marteling waarmede gij dreigt. Te leven aan uwe zijde onder den geessel uwer satyre — met de slangenbeten van berouw in het harte, ter iedere stonde onder den slag van het verwijt, onder den druk van verdenking en mistrouwen met de zekerheid dat gij onverzoenlijk zult zijn — en dat gij mij eeuwig zult misverstaan....

— Misverstand, Signora! Ik meende blijken gegeven te hebben, dat ik al een vrij goed oog heb op hetgeen er in u omgaat, viel hij in met levendigheid en een snellen uitvorschenden blik op haar rigtende.

— Toch vergist gij u nu — want gij spreekt nòg van strijd waar u de volkomenste overwinning is verzekerd! Toch wilt gij zelf nòg dien strijd voortzetten, waar u gansch geen weerstand wordt geboden... Want zoo mijn trots, mijne hooghartigheid u hebben gekrenkt, gij ziet mij nu aan uwe voeten in de diepste verootmoediging, nog meer gebogen naar den geest dan naar het ligchaam — verpletterd onder schaamte en berouw, niets meer eischende, niets meer van u afbiddende dan alleen een woord van beslissing — eene eindelijke uitspraak — en, zelf dat woord, dat éénige woord wilt gij niet spreken! Werkelijk zij kreeg geen antwoord — niet eens eene

weigering! Dat was te wreed en te vreemd — zij zag op, zij zag om zich — de Graaf was niet meer daar!! Eerst had hij zich langzaam van haar afgewend, daarop was hij plotseling weggeweken, naar een kabinet ter zijde af, zonder dat zij het te midden harer hartstogtelijke aandoeningen had opgemerkt, gelukkig — voor zijne bedoelingen zeker — want hij wilde niet dat zij zoude weten, hoe zeer hij zelf was geschokt en bewogen, welk een stroom van tranen hem verluchting moest geven — noch welke middelen hij moest aangrijpen om zich te herstellen eer het hem mogelijk zou zijn haar toe te spreken — de vrees over zijne zwakheid bespot en geminacht te worden, was bij hem tot een *idée fixe* geworden — en onder den indruk daarvan dwong hij zich tot eene hardheid — die aan onnatuurlijkheid grensde — en waar hij in dubbelen zin te waken had, zoowel over de uitbarstingen eener aangeboren heftigheid door beschaving en zelfgevoel meestal beheerscht, maar bij tegenstand altijd tot ontvlammen gereed, als tegen het toegeven aan de natuurlijke aandoeningen van zijn gevoel, had hij een zoo geweldigen kamp tegen zich zelven — dat het hem alleen mogelijk was dien te verbergen — door de zonderlingste afleidingen aan te grijpen en ten laatste waar hij zich voelde bezwijken — door verwijdering. Niet ver toch — slechts eene zijden gordijn had hij op te ligten — en geen harer smeekende klaagtoonen was hem ontgaan. —

Violante voor wie de Graaf een onontcijferbaar raadsel was, voelde zich allerpijnlijkst getroffen — bijna wezenloos bleef zij rondzien, zonder te begrijpen wat dit heengaan kon beteekenen en zonder er aan te denken zich op te

heffen — een beeld van radeloosheid en smarte, in een treurig contrast met de idealische Magdalena die zij eenmaal had voorgesteld. Eindelijk zag zij den Graaf terugkomen — bleek en ernstig maar — zeer kalm — het was hem niet aan te zien hoe hij zich het gelaat had verfrischt met ijswater, hoe hij een *cordial* naar binnen had gestort van zoodanige sterkte dat zijn geneesheer hem naauwelijks het gebruik daarvan durfde toestaan; hij hield een kelk van fijn venetiaansch glas in de hand, die hij op de tafel zette waarbij hij staan bleef, terwijl hij haar toesprak, met eene doffe stem en als of het spreken hem moeite kostte — Signora! rigt u op en ga dààr zitten — luidruchtige tooneelen van smart en hartstogt als deze zijn mij tegen, zij passen niet aan onzen stand — toch heb ik ze ditmaal u noch mij zelven kunnen sparen — alleen de vernieuwing er van wensche ik te voorkomen; de Graaf zuchtte, zweeg even en hervatte met zekere goedheid: — U te verootmoedigen was mijn doel — maar ik heb niet gewild u tot vertwijfeling te brengen. Uwe onderwerping is mij noodig maar geenszins uwe verbrijzeling. Ik wil trachten vrede en verzoening daar te stellen — al sprekende zette Pepoli zich in den armstoel naast dien, welken hij haar had aangewezen doch dien zij nog niet had ingenomen — dit ziende viel hij op eens zich zelven in de rede op gansch veranderden toon — bewijs mij de inschikkelijkheid van te doen wat ik u verzoek — en hij vergezelde die woorden met eene gebiedende *geste*.

Violante haastte zich te gehoorzamen.

— Zoo is 't goed Violante! herstel u *Mia Cara* neem

een teug uit dezen kelk, ging hij voort, haar dien aanbiedende.

Hij las aarzeling in de beweging waarmede zij dien aannam. Driftig rukte hij dien uit hare hand, dronk zelf het eerst, en reikte haar daarop den beker toe, met een blik die haar kleuren deed. Zij dronk; het was een zachte opwekkende wijn die haar werkelijk goed deed.

— Als gij u zòo weinig rustig en veilig voelt aan mijne zijde is uw verlangen naar vrijheid en scheiding wel natuurlijk — ving hij aan, eerder zwaarmoedig dan bitter — wij willen overwegen of het mogelijk is dat te bevredigen. Allereerst zeg mij, zoo gij eenig vertrouwen in mij stelt, wat gij denkt aan te vangen met deze zoo gewenschte vrijheid?

— Dat kan ik u niet zeggen, Signore — dat... weet ik zelve niet — daar heb ik nog niet over gedacht, sprak zij in zigtbare verlegenheid. — Dan zal het toch noodig zijn er over te denken, *Cara Cugina!* — zoo ver mij bewust is, hebt gij geen anderen beschermer en leidsman hier te Bologna dan mij alleen... en daarom is het aan mij u voor te lichten. Onderstel dat ik er toe besloot afstand te doen van mijne regten op u — met andere woorden — dat ik na alle overeenkomsten die er zijn aangegaan tusschen mijne verwanten en de uwen, na de verbindtenis die ik zelf heb hernieuwd en heden bekrachtigd, nu ten laatste aan de Morosini van Venetie ga zeggen: dat ik de jonkvrouw uit hun geslacht, die van haar zesde jaar af is bestemd geweest tot mijne gemalin, die van toen aan als mijne verloofde onder de oogen mijner familie is opgevoed, daarna aan mijne bescherming is

toevertrouwd, en drie maanden in mijn huis heeft gewoond, dat ik die jonkvrouw nu op eens als Bruid *hare vrijheid* schenk, en niet meer tot echtgenoot begeer. Iets wat ik, zoo als gij begrijpen zult, niet kan doen zonder de redenen op te geven die mij tot zulk een besluit hebben gebragt. Of ze zeer geldig zullen zijn, voor Venetiaansche Senatoren en den held van Lepante uw oom, kan ik niet vast verzekeren; maar zeer zeker *zonder* deze redenen — en onder eenig ander voorwendsel zou ik mij blootstellen niet slechts aan den smaad en schande die zulke trouwbreuk en dit spotten met alle overeenkomsten moet te weeg brengen; maar ook aan den haat — en de onverzoenlijke wraakzucht van den raad van Tienen en geheel de Venetiaansche republiek, wier politieke bedoelingen met dit huwelijk mij niet onbekend zijn gebleven. Zonder van persoonlijken moed ontbloot te zijn — mag men vrijmoedig bekennen, dat men zulke vijandschap schroomt — althans niet op zich wil vestigen als men het kan vermijden. — Ik mag, ik kan dus mijne redenen voor het verbreken der verbindtenis niet verzwijgen — acht gij onder deze omstandigheden uw terugkeer naar Venetie wenschelijk?

— *Per Pietà! mio Signore* — zendt mij niet naar Venetie terug onder zulke beschuldiging! riep zij snikkend, en vatte zijn' arm als ter harer bescherming .... laat mij te Bologna blijven! ....

Een glimlach van voldoening verhelderde even zijne trekken, maar hij onderdrukte dien toen hij zich tot haar wendde om te zeggen.

— Zeer goed Signora — maar weet gij wel dat het niet

gemakkelijk is, voor u eene geschikte verblijfplaats te vinden in Bologna, buiten mijn paleis?

— Een klooster... Signore! bragt zij met moeite uit, het klooster waarin....

— Gij uwe jeugd hebt doorgebragt? vulde hij aan — waar gij zijt opgevoed om Gravin Pepoli te worden — kunt gij daarin nu terugkomen als — Violante Morosini, kunt gij terugkeeren onder uwe vriendinnen en gezellinnen — nadat uwe uitzigten voor het leven op zulke wijze zijn verijdeld. Ik vrage het u, zoudt gij — *gij* dàt kunnen dragen? vervolgde hij met goedheid, haar doordringend aanziende, maar toch met zoo veel zachte meewarigheid in den blik, dat zij getroffen de oogen neêrsloeg en voelde dat zij kleurde zonder te weten waaròm. De Graaf had dien blos opgemerkt, en de glimlach van voldoening speelde weêr om zijne lippen, maar toen zij een gebaar had gemaakt van zwijgende instemming, hervatte hij op nieuw koel en ernstig. — En toch wenscht gij te Bologna te blijven.... dat heeft groote zwarigheden in Signora! daartoe is allereerst noodig dat onze verbindtenis niet openlijk verbroken worde, maar dat ik als bij geheime overeenkomst tusschen ons beiden, mij scheide van u. Daardoor blijft gij in de afhankelijkheid — onder de bescherming — van het Hoofd der familie Pepoli — dat IK ben! zoo als ik u moet doen opmerken, en het is dus aan mij om te voorzien in eene geschikte verblijfplaats voor u. Ik zou u in dat geval onder de hoede kunnen stellen van Madama Estefania, mijne moei, die in zoodanige afzondering leeft als passend moet zijn voor u in zulken toestand...

— Signor Conte! Zoo gij dit voorstelt uit goedheid voor mij — bidde ik het af, het zamenleven met die vrouw — die mij haat — die ik haat — die het geheim kent mij te kwellen en die er den lust toe heeft, zou voor mij eene hel zijn op aarde!

— Dan weet ik, in waarheid geen beter verblijf voor u dan de *Villa* Pepoli, waar ik uwe bescherming zal toevertrouwen aan mijn vriend Alessandro Minganti — die verlangt heeft zich daar eene werkplaats in te rigten! Violante werd op nieuw doodsbleek — zij rees ten halve uit haren armstoel en zeide met levendigheid: — Don Giovanni! die scherts is uwer onwaardig.

— Het is ernst Signora! Hier spreekt niet de verloofde, maar de bloedverwant — gij hebt uwe vrijheid verlangd — gij wenscht scheiding — ik vertrouw u aan de hoede van een vriend van wiens trouw ik zeker ben; die wel is waar geen hoffelijk *cavaliere servente* zal zijn, maar die u met broederlijke zorg zal bijstaan....

— Van alles wat gij voorstelt, Signor Conte, is dit het eenige wat ik niet *wil* aannemen! hernam zij met vastheid, het eenige óok waartoe gij mij niet zult dwingen, niet waar? eindigde zij, met een onrustigen blik naar hem opziende. Hij hield het hoofd van haar afgewend. *Eh vère!* nicht! hervatte hij, — gij stelt mijne vindingrijkheid op zware proeve... naar Venetië kunt gij niet terugkeeren — bij mijne moei Estefania zoudt gij al te ongelukkig zijn... de volkomene onafhankelijkheid op mijne *villa*, die ik u biede, schrikt u terug — wat wilt gij dan?

— Gun mij de afzondering in een klooster, Signore —

het allerstrengste klooster..., waar ik in rouw en in boete mijn leven kan einden...

— Dat der ongeschoeide Karmelitinnen, bij voorbeeld... zeide hij koel.

— Het zij! Signor Conte, hernam zij met een diepen zucht.

— Het komt mij toch voor dat gij geene krachtige roeping hebt voor het geestelijk leven, hervatte de Graaf, nadat hij haar met zekere opzettelijke aandacht had gadegeslagen.

— Ik heb geene keuze Don Giovanni — ik moet aannemen wat gij voor mij vaststelt, hernam zij in diepe neerslagtigheid.

— *Ik* heb nog niets voor u vastgesteld Donna Violante! ik heb u alleen willen doen inzien hoe ongeraden het u was naar eene vrijheid te staan waarmede gij toch niet weet wat aan te vangen.

— *Il mio Signore* weet wel dat ik niet meer naar die vrijheid sta! hernam zij zacht en demoedig zonder het hoofd op te heffen.... die wensch was.... even roekeloos als schuldig.... ik heb het nù ingezien! terwijl zij sprak bleef de Graaf haar op nieuw gadeslaan met eene strakke opmerkzaamheid — die zelfs aanhield toen zij zweeg — maar hij antwoordde niets — het stilzwijgen dat volgde moest voor beiden pijnlijk zijn, want ook Pepoli liet nu het hoofd op de hand rusten, als in diep en droevig gepeins.

Eindelijk hief hij het op, om tot haar te zeggen:
— Zoude het u niet beter zijn, hier bij mij te blijven in mijn paleis als mijne goede en geëerde gemalin? — Daar

was zooveel zachtheid in zijn toon en in zijn blik bij die vraag, dat die haar het hart ontroerde als eene liefkozing.

Zijn oog zocht het hare, dat zij nedersloeg en dat zich met tranen vulde, terwijl zij uitriep met eene onmiskenbare uitdrukking van smart en leedgevoel: — *Deh* Signore! — dàt... dat kan immers nu niet meer zijn?

— Mij dunkt, Violante, dat ik van mijne zijde niets heb gezegd of gedaan, dat u het tegendeel kan bewijzen, hernam hij, nog meer zacht — maar gij hebt gelijk, hervatte hij met beduiding, — het kan zeer zeker *niet* zijn, als uw mistrouwen — als uw afkeer — als uwe geringschatting voor mijn persoon zich niet eenigzins heeft gewijzigd...

— Mistrouwen, afkeer, geringschatting! O, Signor mio! hernam zij levendig, zeg toch zulke woorden niet meer, als het u zelven geldt. Bij dat weêrgaloos raadvermogen, waardoor gij in mijn binnenste leest, weet gij het immers, hoe mijne gezindheid jegens u op wondervolle wijze is veranderd in deze zelfde ure, en hoe ik nu geloof, dat het u ernst is met die goede verzekering, dat gij mij nòg tot uwe gemalin begeert — en hoe ik die met dankbaarheid aanvaarde...

Al sprekende was zij opgestaan en trad met zekere blijde haast naar hem toe... maar zij zag hem de handen zamenwringen als onder de pijnlijkste gedachten — en zij hoorde hem uitroepen, somber en bitter als voorheen:

— Zij neemt aan — ja, zij neemt aan — omdat ze geen anderen uitweg heeft — omdat ik haar tot het uiterste heb gebragt — *Madre di Dio!* wat is daarmeê

voor mij gewonnen? — en de jonge Graaf hief de oogen ten hemel op en scheen te midden van zijn triomf in de volslagenste moedeloosheid weg te zinken.

Maar hoewel die droeve uitroep niet regtstreeks tot haar was gerigt — had Violante dien gehoord — en meende te begrijpen. Zij trad niet terug als eene die zich beleedigd voelt — zij ging zachtkens neerknielen bij zijn zetel, nu niet als eene schuldige, verpletterd van rouwe en met gebogen hoofd — maar met eene zachte vertrouwelijke beweging, waarbij haar oog het zijne zocht — terwijl zij sprak met de liefelijkste stembuiging die zij wist te vinden: — Hoor mij, o Don Giovanni! hoor mij! en geef mij vertrouwen. Het is waar dat mij geen uitweg rest, dan overgave aan uwen wil — dan onderwerping aan uwe beslissing, ware die nòg zoo hard en nòg zoo drukkend; maar, zoo ik nu aanneem, wat ik vroeger als wreeden dwang heb verafschuwd — wat ik nu wete aan uwe grootmoedigheid te danken, dan is het, omdat ik een anderen Graaf Pepoli heb onderkend dan dien, welken ik meende te kennen; dan is 't, omdat ik de toewijding van geheel mijn leven aan dezen — aan dezen alleen acht schuldig te zijn — eindigde zij met eene geestdrift, waarbij haar de oogen glinsterden.

— En dien Graaf Pepoli, dien gij nu in mij ziet, zoudt gij dien — uwe hoogachting kunnen schenken? — vroeg hij met eene zachte diep bewogene stem.

Tot eenig antwoord vatte zij zijne hand en bragt die aan hare lippen, eene zwijgende betuiging, die wel van iets meer dan hoogachting sprak.

Pepoli liet haar begaan — een gloeijende blos overtoog zijn gelaat; zijne oogen schitterden; maar plotseling overviel hem een heftig sidderen, hij wendde zich om, onttrok zich met zekere woestheid aan die liefkozing, en weerde haar af — met een gebaar van schrik en bijkans van afschuw!

— Ik heb u verstaan, Signore! riep zij smartelijk getroffen nog altijd zonder zich op te heffen — het zal u onmogelijk zijn te vergeven en te vergeten.

— Neen! neen! wees er wel gerust op, ik heb een vast voornemen daartoe — het doet mij goed te zien dat gij mij niet langer miskent — dat gij vertrouwen in mij stelt en niet meer van mij gelooft dat ik u aan mijne zijde wil kluisteren om u te kwellen, en mij te wreken. Dat zal ook niet zijn... wees er wel van verzekerd mijne gedachten gaan over gansch wat anders — maar toch Violante! maar toch... er is wat ik nog niet sterk genoeg ben te overwinnen, en waarin gij, van uwe zijde geduld moet nemen met mij! En de jonge Graaf, die met vastheid en levendigheid was aangevangen, zeide die laatste woorden op een matten en weemoedigen toon, als voelde hij zelf leed over de zwakheid die hij moest bekennen — en — zonderling — al sprekende hield hij voortdurend het gelaat van haar afgewend — als ware hem haar aanblik ondragelijk.

Violante meende de oorzaak van die gedruktheid te raden.

— O! Signore! Signore! riep zij met eene mengeling van diep gevoel en teeder verwijt. — Hadt ge u toch vroeger aan mij doen kennen, zooals ge u nu

toont — ik zeg het niet om u verwijten te doen, waartoe ik het regt heb verloren — maar ik zeg het met het innigste leedgevoel voor mij zelve — zoo gij gewild had — ik zou u nimmer beleedigd hebben, ik zou nimmer eene vergiffenis hebben noodig gehad die u zulken strijd kost, daar zou niets — niets tusschen ons liggen — en alles zou anders en beter zijn....

— Gij vergist u Violante! alles zou dan wel anders zijn, maar niet beter. Het is u goed zoo wel als mij, dat gij in uwe conscientie overtuigd zijt mijne vergiffenis noodig te hebben; maar geloof mij, datgène waarvoor die gij het meeste noodig acht, is het niet wat mijns ondanks mijn toorn tegen u opwekt.... De afdwaling eener vurige verbeelding — behoefte aan steun, behoefte aan genegenheid waar zij zich teleurgesteld ziet in dien eenigen van wien ze regt had beiden te wachten — zelfbedrog dat indrukken voor hartstogten neemt — zou men dat alles eener vrouwe zoo hoog aanrekenen? — althans als men weet dat zij gereed is daartegen te strijden.....

— Madonna! riep Violante, de handen zamenvouwende, en den Graaf aanstarende in de hoogste verbazing, hij weet alles, alles, wat ik denke en gevoele, hij zegt mij alles wat ik had willen zeggen! daarop zich wendende tot Pepoli.

— Zeker — zeer zeker wil zij waken en strijden, tegen alles in haar wat u krenken kan of vertoornen — Don Giovanni! gij, die mij de ziele doorziet — gij weet met hoeveel ernst, met hoeveel opregtheid ik wil trachten naar genezing.

— *Gij zijt genezen*, Violante! ik ben er volkomen gerust op; dat onkruid der weelderige vrouwelijke fantasie dat opschiet in eenen dag — maar dat wortel noch spruite heeft, en dat zelfs geen bloesems draagt, zou dat niet in eene ure — door eene enkelen stormwind als die u trof kunnen worden uitgerukt; terwijl het zeker is — helaas! maar al te zeker — dat men genezen kan van eene zuivere innige liefde, verstoord alleen bij wanhoop aan 't geliefde voorwerp.....

— Gelooft gij dat, Signore? vroeg zij levendig.

— Ik weet het — bij ervaring, hernam hij met een zucht.

— Het is dan waar, gij hebt bemind! sprak zij droevig, met een opkomend gevoel van ijverzucht.

— Ja, Violante! ik heb *u* bemind, bemind met de teederste, de eerbiedigste liefde, die ooit een man voor eene vrouw heeft kunnen gevoelen, maar die liefde is de marteling van mijn leven geworden. Niemand heeft ooit van die liefde geweten — gij het allerminst — want ik stelde u zoo hoog — en ik achtte mij zelven uwer zoo onwaardig — dat ik nimmer van die stille aanbidding heb durven spreken uit vreeze mij belagchelijk te maken! Ziedaar nu het geheim van die innerlijke verbittering tegen u, door mij zoo lang onder koele hoffelijkheid vermomd, en waarvan ik u nu de plotselinge uitbarstingen niet heb kunnen sparen!

Donna Violante had toegeluisterd met gespannen belangstelling; met smartelijke ontzetting bleef zij hem aanstaren toen hij zweeg — zij vreesde wel dat de verklaring dezer liefde op dien doffen neêrslagtigen toon

geene beloften inhield voor de toekomst: doodsbleek en sidderend van aandoening waagde zij het toch om te vragen. — Dus het verledene, *Signor Mio!* maar nu?

— Dat heb ik u immers gezegd! sprak bij dof en somber. — Genezen — door wanhoop! genezen toen gij uwe minachting en versmading in volle stroomen over mij hebt uitgegoten — o! dat heeft de werking gedaan van gloeijende lava die neêrstortend het gansche landschap verwoest! De Graaf zuchtte diep en bedekte zich het gelaat met de handen. Donna Violante slaakte een kreet van hartstogtelijke droefheid. Dat scheen op nieuw wanhopend. —

Het geluk te leeren kennen dat haar was toegedacht en op hetzelfde oogenblik te begrijpen, dat het verloren is!

— Zij bleef staan, in de pijnlijkste verlegenheid de handen zamenwringende — en zag hoe Pepoli met zijne eigene aandoeningen kampte.

En geene herstelling mogelijk! geene — ook niet door trouwe en teederheid! zuchtte zij bij zich zelve — toch scheen zij nog niet gansch ontmoedigd, want zich tot den Graaf wendende sprak zij met gracie en fijnheid: Zoo ik uwe vergelijking mag voortzetten, Signore, is daar nòg hope — de landstreek waar de lava is doorgestroomd, *blijft* geene dorre woestenij — maar komt welhaast tot rijker en krachtiger bloei!

Pepoli hief het hoofd op, er lag zachte weemoed op zijne trekken, hij zag haar aan; er speelde een vriendelijke glimlach om zijnen mond, toen hij antwoordde:

— Gij zegt wèl *Mia Cara!* en zóó zal het ook zijn...

hij stak haar beide handen toe en zij naderde om hem de haren te reiken — op eens verduisterde zijn blik, hij verbleekte en hij riep wild en heftig:

— Doe toch die verfoeijelijke kleinoodiën weg! — zij herinneren mij uwe eerste bespotting! — zij haastte zich aan dit verlangen te voldoen, waarvan zij de beteekenis begreep, en dat haar tevens den sleutel gaf van dien raadselachtigen afkeer, die hem telkens had aangegrepen in oogenblikken, waarin zijn zachter gevoel voor haar had willen spreken. De diadeem, de armbanden, de oorsieraden, de châtelaîne, de paarlen, werden met zenuwachtige gejaagdheid afgerukt en ter zijde gelegd, de schoone blonde vlechten vielen los, de sluijer werd heengeworpen over het kleed om de edelgesteenten te vermommen, die niet zoo met éénen ruk waren weg te nemen en daarop voegde de schoone Venetiane wier lijdzaamheid op zoo zware proeve werd gesteld in die ure — zich weer bij haren grilligen Bruidegom. — Is het nu zóó goed *Signor mio?* vroeg zij.

— Ja Violante zòo is het goed! en ik dank u, hernam hij opstaande en haar naar haren armstoel terugvoerende, terwijl hij steelsgewijze een blik op haar wierp, die in zonderlinge tegenspraak was met den koelen deftigen toon, waarop hij die woorden uitsprak.

— Gave de Madonna, dat ik magt had alle bittere indrukken uit uw geheugen weg te rukken zoo als deze sieraden! sprak zij levendig.

— Gij *hebt* die magt *Mia Cara!* — hernam hij, hare hand vattende die hij vasthield, terwijl hij voortging: — gij kunt althans er den pijnlijken prikkel van wegnemen,

zoo gij maar altijd doen wilt als nu — mijne luim een weinigje vieren in oogenblikken als deze. — Ik — heb dat noodig en gij — gij vooral zijt het mij schuldig.

— Dat is eene verpligting Don Giovanni, die ik met alle luste en lijdzaamheid zal nakomen.

— Helaas Violante! ik heb u meer zwakheid getoond dan ik moest — ik ben jammerlijk verwend van mijne vroegste jeugd aan door allen die mij omringden. Eene ziekelijke prikkelbaarheid is mij bijgebleven op zekere punten die ik niet altijd magtig ben te bekampen — mijne zenuwen overrassen dan mijn wil — mijne rede — die eerst later hare heerschappij hernemen; tegenstand zou mij in zulke oogenblikken tot woestheid kunnen vervoeren. Dat zal overwonnen worden — ik zwere het u — eenmaal als ik rust zal hebben, als ik gelukkig zal zijn — maar Gij Violante — als het eenmaal tusschen ons zijn zal vrede en verzoening, als alle oorzaak van onrust en vreeze voor u zal zijn weggenomen — zult Gij — mij dan niet gering achten — om — deze zwakheid — die ik u niet heb kunnen verheelen? — Zoo ik het gelooven moest, hernam hij luid en scherp met hartstogtelijkheid hare hand vastklemmende tusschen de zijne, geloof mij — het ware u en mij beter dat wij scheidden — nu nog in deze zelfde ure.

— Laat ons *niet* scheiden, Don Giovanni! gaf z ten antwoord, ik weet dat ik u altijd en in alles zal eeren en ontzien als *mio assoluto Signore* — dat ik bereid ben alles voor u te zijn wat gij wilt — uwe dienares — uwe slavin.....

— Ik heb *eene gemalin* noodig! Violante — viel hij

in met zekeren nadruk, eene levensgezellin die alles met mij deelt — vreugde als pligten — wilt gij die voor mij zijn — maar niet meer *omdat het zijn moet* maar uit volle vrije toestemming des harten? en hij zag haar aan met een snellen uitvorschenden blik of hij het antwoord uit hare oogen wilde lezen nog vóór hij het uit haren mond zou verstaan.

— Maar eene gemalin schenkt liefde — en — zij mag die vragen! — hernam zij zacht doch met vastheid — en bleef toen zwijgen — schroomvallig naar hem opziende als vreesde zij op nieuw eene uitbarsting van toorn of mistrouwen. Zij werd verrast door eene uitdrukking van onbeschrijfelijke teederheid, zooals zij nog nimmer bij hem had waargenomen. Zijne oogen schitterden van blijde verrukking, hij boog zich tot haar, kuste haar het voorhoofd, en drukte haar met innigheid aan zijne borst.

— Wat mijne gemalin mij schenkt zal ik teruggeven — wat zij vraagt zal zij ontvangen! Wat uit hopeloosheid ten doode was gedoemd moet immers weêr opleven bij hope? bij zekerheid! Violante! mijne Violante — *Dilettissima sposa* — mijne eerste, mijne eenige liefde! Gij zult nooit volkomentlijk kunnen weten wat ik om u heb geleden noch *hoe* ik door u heb geleden — maar weet dit — dat het mij noodig was — deze lange zware ure van strijd en smarte met u te doorleven eer ik uit den grond van mijn hart tot u zeggen kon zoo als nu: — alles *is* vergeven — en ik kan u nog weêr liefhebben zooals in mijn eersten schoonsten droom — neen, niet alzoo, hernam hij zich hervattende, beter! want die

overschatting van uwen persoon die tot aanbidding, tot afgodering zou zijn gestegen, heeft opgehouden — de godin is van haar voetstuk gedaald — zij zal niet meer worden bewierookt — maar de vrouw staat nu dàar, meer menschelijk, meer lievenswaard, zelfs in hare zwakte — zelfs in hare feilbaarheid — omdat zij heeft geleerd zich te te plooijen, omdat zij heeft geleden en gevoeld, omdat zij weet te dulden — en ook lief te hebben is het niet zoo, mijne Violante?

Zij antwoordde alleen door een blik waarin hij de teederste instemming las.

— Deze vrouw zal mij niet als een schuchter minnaar aan hare voeten zien — maar — ik zal haar mijn hart wijden, ik zal haar den arm bieden tot steun, ik zal waken over haar levensgeluk als een getrouw echtgenoot! ziedaar wat ik nóg kan, en voorzeker wil! — zoo waarlijk helpe mij *la Santa Madre di Dio!* en de groote Heilige mijn patroon. Daarop kuste de Graaf haar nogmaals het voorhoofd; als overstelpt van blijde aandoening, liet zij nog met zachte vertrouwelijkheid het hoofd rusten op zijnen schouder — eerst na eene pauze zeide zij fluisterend — mijn Giovanni! Wij zullen, nú gelukkig zijn ik voel het — maar was het niet wat heel onvoorzigtig van u en niet wat heel wreed, mij dus lang in het onzekere te laten over uw waar karakter — en zulk een masker — te kiezen...?

— Juist een zulk — dat u — zeer bijzonder moest tegenstaan niet waar? viel hij in, wat zal ik u zeggen — *mia Cara* — het was niet eigenlijk een masker — het was maar al te veel de afdruk van dien persoon die ik toen werkelijk was, en wat gij *nu* ziet is eene gedaante

wisseling die.... niet ligt is gevallen; men zegt zelfs dat er een mirakel heeft moeten geschieden — wie het werkte en hoe het werkte — zal ik u later mededeelen in eene rustige ure — nu — is het laat geworden — ik ken uwe gewoonten niet — maar het komt mij voor dat gij ruste behoeft — ik zelf heb die noodig — en werkelijk liet hij zich neêrvallen in zijnen armstoel — als overmeesterd door vermoeidheid. —

Donna Violante bleef aarzelend staan — wat verlegen met hare houding en zelfs wat teleurgesteld.

— Ik begrijp u *Carina* — menigte van vragen liggen u op de tong — vele ophelderingen — zijn u nog noodig — voor zekere grieven heb ik u nog geene genoegdoening geschonken zoo als uw regt was.... toch is dat u beloofd en het zal volgen — maar — later, zoo als ik gezegd heb, en de Graaf die met deze woorden juist had uitgesproken wat zij verlangde, scheen toch wel besloten nu niet aan dat verlangen te voldoen — want hij boog zich even, als een vorst bij het eindigen van een plegtig gehoor — en donna Violante begreep dat zij kon aftreden. Dit afscheid scheen even koel als onhoffelijk — maar de Venetiane had zoo zeer de noodzakelijkheid ingezien zich aan de wenschen en luimen van *il contesino*, te onderschikken, dat zij zich vergenoegd hield al was zij ook niet voldaan. Zij onderstelde dat zij *Il Pardre* Matteo in een der aangrenzende vertrekken zoude vinden, en dat zij gaan moest zoo als zij gekomen was. Zij trad terug om zich te verwijderen.

Met levendigheid hief Pepoli zich op. *Scùsa! Mia Cara! Scùsa!* Ik meene niet alle courtoisie te verzaken — sprak hij haar den arm biedende. Ik heb u van

uwen *Cavaliere Servente* beroofd, vergun mij voortaan zelf uw geleider te zijn — dat strijdt wel een weinigje tegen het gebruik — maar wij zijn beiden onafhankelijk genoeg, om ons niet aan de *us* en *costumes* van het *vulgus* te storen. — En hij voerde haar naar haar appartement langs een gansch anderen weg dan dien zij vroeger was gegaan, onder geestigen kout en zacht gefluister. Die weg, schoon het een omweg was door ruime zalen en lange galerijen en breede marmertrappen scheen haar nu wel kort, in tegenstelling van den zwaren gang dien zij in den vooravond had moeten doen, onder allerlei onrust en bange voorgevoelens. Geen van beiden hadden met den tijd gerekend, bij dit belangrijk en beslissend onderhoud; maar dat het laat moest zijn geworden — bleek hun — uit het schichtig opschrikken van bedienden en pages, die zich voordeden of zij waakten en op hunnen meester wachtten; maar die kennelijk in den droom werden gestoord — bij diens nadering. Eerst op den dorpel van het *boudoir* kon Don Giovanni besluiten zijn afscheid te nemen — ieder kleure zich dat afscheid door zijne eigene verbeelding. Wij gelooven niet dat de Graaf naar de regelen der alledaagsche hoffelijkheid de knie boog om haar de hand te kussen. Wij weten alleen dat hij met een triomfantelijken glimlach in zich zelven zeide: „Als die dispensatie wat lang uitblijft — moet zijne Heiligheid mij niet kwalijk nemen, dat ik mijne fiere Venetiane zoek te bewegen tot een geheim huwelijk in mijne kapel! Santa Maddalena! Groote patronesse der schoone boetelingen! gij verdient wel dat ik een jaarlijksche mis instelle, ter uwer eere, want ik heb u niet weinig te danken.

VIII.

WAARIN BEWEZEN WORDT DAT HET MIRAKEL NIET TEN HALVE WERKT.

La Bambinella, Violante's *Cameriera* — had pas de laatste haarnaald gestoken in de gulden vlechten harer meesteres, of donna Teresa stormde het vertrek binnen met al het misbaar eener zuidelijke vrouwe, die verschrikt is of geërgerd.

Madre di Dio Signora! wat zou dàt beduiden, de Graaf komt hier heen door de binnenvertrekken; hij is de galerij al door en zoo op 't oogenblik zal hij in de anti-camera zijn....

— *Piàno-Piàno!* Teresa! 't is onnoodig, mij dat met zoo veel drukte te komen overbrengen.... Il Conte zal toch wel het regt hebben in zijn eigen Paleis den weg te nemen dien 't hem goed dunkt als hij mij komt bezoeken, hernam donna Violante die nu uit de kleedkamer in het salon binnentrad in een morgengewaad van fijn wit cachemire, waarvan de schilderachtige drapering hare edele schoonheid allergunstigst deed uitkomen.

La Bambinella had niet te vergeefs de lessen ontvangen van messer Minganti op dit belangrijke punt.

— U bezoeken Signora! Op dit uur! Zij schudde met waardigheid het hoofd; wat moet ik zeggen als Zijne Excellentie zich wil laten aandienen?

— Niets zeggen — Teresa — onverwijld binnen laten, hernam Violante, wat kleurende en het hoofd afwendende opdat hare *duègna* dien blos niet zou zien.

— *Signora Mia!* Overweeg toch.... dat strijdt tegen alle gewoonten — niet slechts in dit huis maar ook... Madonna! viel zij zich zelve in de rede, met een kreet van schrik ter zijde tredende.

De Graaf zelf ligtte de damasten *cortina* op — en trad binnen, terwijl hij glimlagchend tot haar zeide.

— Verschoon mij donna Teresa! dat ik nu maar eens over alle mogelijke gebruiken der étiquette heen stap, het lustte mij niet *anticamera* te houden, tot gij het met uwe meesteres eens waart over den vorm mijner toelating!

— *Scùsa* — *Scùsa!* Signore, de schrik.... de verrassing... ik meende dat uwe Excellentie niet gewoon was op te staan voor de late mis... riep de onthutste *duègna*, in hare verlegenheid eene grofheid zeggende om eene onbeleefdheid goed te maken.

— Ik zie het wel, hernam Pepoli goêlijk lagchende, ik word hier aan deze zijde van 't Paleis voor een grooten luiaard gehouden maar — dat is mijne eigene schuld. — Gij hebt gelijk waardige *duègna!* hernam hij ernstig, ik heb langen tijd veel te lang geslapen en op iedere wijze — doch in een huis als het mijne waar zoo

veel te hervormen valt... moet men wel met zijne gewoonten breken, zal men de zaken op een goeden voet brengen. Dit zij u gezegd, opdat gij u hierna niet meer zult ergeren als mijne manieren u wat vreemd of wat ongepast mogten toeschijnen! Donna Teresa maakte eene diepe neiging en ging ter zijde wat onzeker of het haar geraden was te blijven.

Na zijne allocutie aan de *duègna* trad de Graaf het vertrek dieper in en wendde zich naar zijne bevallige bruid, wier hand hij vatte, terwijl hij haar eenige oogenblikken gade sloeg met eene onbeschrijfelijke uitdrukking van de teederste bekommering, daarop sprak hij fluisterend:

— Ik had wat zorg over uwen welstand *Carissima!* dit dreef mij dus vroeg naar u heen. Ik zie 't u aan zij was niet geheel ijdel die onrust, maar de Madonna zij geloofd, gij zijt toch niet onpasselijk... niet lijdend...?

De fijne blos, die op dat oogenblik hare wangen kleurde, en de glans, die hare diep blaauwe oogen verlevendigde moesten hem sterken in die geruststellende overtuiging; maar waarheid was het toch, dat de jonkvrouw na de schokken van haren eersten bruidsavond een slapeloozen nacht had doorgebragt, waarin zij te vergeefs had getracht al het raadselachtige dat haar getroffen had te ontcijferen, terwijl zij, bij een dieper nadenken over zich zelve nog meer verwonderd was over de omkeering, die zij in haar eigen hart had waargenomen, dan over de uiterlijke veranderingen, die er rondom haar hadden plaats gevonden. Zij had zich vruchteloos gekweld om al dit onverklaarbare bevredigend op te lossen, en de sporen

van den doorleefden strijd waren nog merkbaar in haar voorkomen; maar in de volle kracht der jeugd en eener vaste gezondheid, konden eenige uren lijdens en een nacht zonder ruste geene werkelijke schade aanrigten; zij hadden alleen een zekere matheid te weeg gebragt, die hare schoonheid iets teêrs en fijns gaf, dat de bloeijende Venetiane de roerende bevalligheid schonk eener lijdende Desdemona. Ook had zij daarvan iets in den toon, toen zij met een zachtmoedig glimlachje antwoordde: Daar is allerlei lijden *Signor Mio*, ik acht niet te veel op hetgeen ik heb doorgestaan, wetende dat het tot herstelling zal voeren....

— Zeker zal het dat, *Diletta!* sprak hij levendig en de hand die hij gevat hield aan zijne lippen drukkende met eene gansch andere beweging dan de koude galanterie der vroegere dagen. — Daarop voerde hij haar naar een divan en plaatste zich naast haar, terwijl hij zeide met zekere achteloosheid. — Ik kom mijne chocolade bij u nemen, als ik u niet ongelegen kom en het Donna Teresa niet te veel ergernis geeft. De dagen zijn zòò kort — en ik heb zòò veel te doen — dat ik zeker niet voor den avond een rustig uurtje zou gevonden hebben om met u te praten.

Het spreekt van zelve dat donna Teresa geen andere wenk noodig had, om in alle haast, geholpen door Bambinella, de toebereidselen te maken tot het ontbijt; zoo het nù zonder ergernis was — het was zeker niet zonder de allergrootste bevreemding over den vrijen gemeenzamen toon en de gebiedende houding die de jonge Graaf aannam, in dit vertrek, waar Donna Violante gewoon

was zoo bij uitsluiting meesteresse te zijn en waar men hem voormaals zoo gedwongen, zoo koel en vreemd had gezien, dat de *duègna* in alle stilte hem wel eens haar medelijden had geofferd.

Inmiddels praatte Don Giovanni voort — vrolijk en met opgewektheid. Hij vertelde aan Donna Violante, hoe hij reeds een half uur lang in dit gedeelte van het paleis had rondgewandeld en hoezeer hij zich verontwaardigd had over den onordelijken staat waarin hij alles had gevonden. Die schelmen van bedienden! ze rekenen er op dat ik nooit dezen weg zoude nemen om er alles te laten verwaarloozen. Ik ondervind het in alles — daar gaat niets boven 't oog van den meester, gelukkig is het mijne scherp — en ziet ver, als ik het ééns heb geopend; die toespeling op zijne gewoonte om zijne felle levendige oogen half geloken te houden — en ze dan plotseling te openen als een roofdier dat zijne prooi in 't oog krijgt, joeg Donna Violante eene ligte huivering aan, zij voelde zich nog niet volkomen op haar gemak met een man die aan zulke metamorphosen onderhevig was — als waarvan zij reeds getuige was geweest — maar het scheen dat hij ter zelfder stonde dien indruk raadde — en wilde wegnemen, want hij voegde er in één adem bij: ook zal ik het bovenal gebruiken om te waken over ons beider levensgeluk. Daarop haar met zwaarmoedige teederheid aanziende, hervatte hij: Ik ben heden tot u gekomen als een onhoffelijke bruidegom zonder bouquet! Ik verbeeld mij, *Mia Cara*, dat gij die officiele hulde die ik u maanden achtereen geregeld heb *laten* brengen, moede zijt geworden — dat gij haar koud en

belagchelijk hebt gevonden zoo als ik zelf — maar ik heb iets ter vergoeding bedacht dat u welligt aangenaam zal zijn. Ik zal de aangrenzende galerij — die zoo als zij nu is, zoo vervelend moet zijn om door te gaan, laten herscheppen in eene oranjerie naar den Venetaanschen smaak en met oorspronkelijke planten en bloemen van uwe moederstad die ik uit den eigen tuin van de Morosini zal laten komen, des noodig, met de zonen der Lagunen er bij, die gewoon zijn ze te verzorgen; dan vermaakt gij u nog daarenboven met den Venetiaanschen tongval als gij uwe bloemen bezoekt.

— Men moet Graaf Pepoli zijn om zoo iets te bedenken en uit te voeren, sprak zij glimlagchend.

— Welken Graaf Pepoli bedoelt gij? vroeg hij, op eens koud en hoog.

— Het is zòò! hernam zij met eene verzuchting, daar zijn er twee, de een' in wien ik mij zonderling heb vergist, en de andere dien ik ook nu nog niet regt ken, maar de liefste zou *mij* zijn, hij die mij met een bewijs zijner opmerkzaamheid verraste, dat juist niet met schatten gouds moest worden gekocht, noch door *anderen* aangebragt.

— Bij voorbeeld iets als dit? — en de jonge Graaf haalde een tak verschen oranjebloesem te voorschijn, tot hiertoe geborgen in de ruime plooijen van zijn zwart fluweelen overkleed — en plaatste het in hare lokken, terwijl hij met zacht verwijt sprak: — Dacht gij dat ik het aan vreemden zou overlaten, u den eersten en bevalligsten tooi der bruid aan te bieden?

Toen vulde zich haar groot blaauw oog met heldere

tranen — maar zoo zij op geene andere wijze dankte, was het zeker omdat zij meer had te zeggen, dan de tegenwoordigheid harer vrouwen toeliet — en de Graaf die het begreep fronsde de wenkbraauwen, terwijl hij de *duègna* toevoegde: — Ga uwe chocolade in ijs zetten, donna Teresa! zij brandt mij de lippen — en de *geste* waarmede hij die aanmerking maakte, sprak zoo duidelijk van zijn ongeduld, dat de beide vrouwen, zonder nadere bevelen harer meesteres af te wachten, in allerijl de kamer verlieten; doch het woord eener teedere dankbaarheid bestierf Donna Violante dies ondanks op de lippen, toen de Graaf, die zich als verdiept had in de beschouwing van haren schilderachtig schoonen arm — op eens als in zich zelven sprak, maar toch zeer verstaanbaar voor haar:

— Gemodeleerd naar de Venus van Titiaan — en rozekuiltjes in het zuiver albast.... op mijn woord het is niet te verwonderen dat Minganti....

Als door eene slang gebeten, rees Violante op van zijne zijde, zij was doodsbleek geworden, eerst na eenige seconden zwijgens sprak zij met de waardigheid van het beleedigd gevoel — hoewel met die zekere matiging die de voorzigtigheid haar voorschreef;

— Don Giovanni! gij hebt mij vergiffenis geschonken of niet — zoo dat laatste ware, hebt gij niet wél gedaan met er den schijn van aan te nemen, zoo het eerste waar mag zijn, gelijk ik vuriglijk hope, dan behoort gij mij niet voortdurend te martelen met herinneringen, die.... die.... zij verloor haar *aplomb* onder den koel verwonderden blik, waarmede hij haar bleef gadeslaan.

— Welke herinneringen bedoelt gij, Signora?

— Dan.... dan moogt gij mij nimmer meer van Minganti spreken! riep zij in tranen uitbarstende.

— Moeijelijk hadt gij een verlangen kunnen uiten, Signora, waaraan ik minder gezind was te voldoen, zelfs al ware het te kennen gegeven met minder onpassende hartstogtelijkheid; was het scherpe en drooge antwoord van den Graaf, die echter met meer levendigheid hervatte: — Niet van Minganti spreken! Niet van Minganti spreken, Violante! Maar 't is juist *om* van hem te spreken, dat ik hier bij u ben, — en dit onderwerp heeft zelfs zoo zeer mijne voorliefde en zijne eigenaardige belangrijkheid, dat ik geneigd ben er dagelijks op terug te komen, en ik mij zeer zoude teleurgesteld zien, zoo ik u ongeschikt vond om daarnaar met voegzame kalmte te luisteren.

— Giovanni! riep zij snikkend. Het is niet waar dat gij mij lief hebt! ik weet nu dat gij mij haat, als gij u voorstelt mij op zulke pijnbank te schroeven....

Hij haalde de schouders op met wat ongeduld. — Ik noodig u alleen uwe plaats naast mij op den divan wêer in te nemen, sprak hij koel en zweeg; toen zij voldaan had aan dien eisch, hervatte hij ernstig maar zacht:

— Het is mijne schuld niet, Violante, dat gij u hersenschimmen schept, die de verbeelding beroeren en de zenuwen schokken. Ik heb reeds gisteren eene zelfmisleiding bij u opgemerkt, die u nòg blijft drukken en waarvan ik u wil ontheffen: gij schijnt den toorn en de verbittering, die ik tegen u heb gevoed en die, ik moet het erkennen, bijkans tot haat waren opgegroeid —

in verband te brengen tot uwe betrekking met den beeldhouwer en de dienst die gij dezen hebt verleend; eene onschatbare dienst die gij daarbij hebt bewezen aan de kunst, door u de moeite te getroosten, hem tot model te verstrekken voor de Maddalena in zijne groote marmergroep. — Daarin was immers niets schuldigs, *Mia Cara*, hoe zou ik u dat euvel kunnen duiden? —

De Graaf zweeg en zag haar aan, minzaam en rustig. Donna Violante bragt de handen aan 't voorhoofd, met het gebaar eener waanzinnige die tot hare kennis komt; toen hij zag dat zij aanving kalm en opmerkzaam te luisteren, ging hij voort. „Ik zou zeker reden hebben gehad mij gekrenkt te toonen daarover dat ik niet het eerste ware gekend bij het verleenen dier dienst? — dan.... bij de toenmalige verhouding tusschen ons, was dat eene nalatigheid waarover ik u niet al te hard kon vallen; ook acht ik mij verpligt bij de goede trouw, die ik u schuldig ben, u op mijn woord als edelman te verklaren dat, zoo gij moeijelijken strijd bij mij hebt waargenomen, eer ik u uit een volkomen harte de hand der verzoening kon bieden, deze strijd niet werd verzwaard door dit ondergeschikte punt, waaraan gij bijgevolg nu ook niet meer zoo veel gewigt behoort te hechten. — Want ziet gij Violante! ik wil de zegenpraal die ik op uw fier en heerschzuchtig gemoed meen behaald te hebben, niet danken aan zulke dwaling — mijn levensgeluk en het uwe moeten op iets vasters gegrond zijn — dan op eene begoocheling — die — door welke oorzaak dan ook weggenomen zijnde, ons tegenover elkander in de vorige verhouding zou terug brengen, iets dat mij tot een

onwaardig en belagchelijk echtgenoot — u tot eene rampzalige — en schuldige gemalin zoude maken. Want eene vrouw *is* schuldig, die de natuurlijke verhouding tusschen echtgenooten wil omkeeren — en die hare eigene hoogheid zoekt in de verlaging van haren gemaal, stemt gij mij dat niet toe, Violante? vroeg hij zacht. — Zeer zeker *Signor Conte*.... antwoordde zij ernstig... maar mij dunkt dat gij u zelve op een standpunt hebt gesteld, van waar het u zeer ligt moet vallen — mij voor zulke schuld te behoeden, voegde zij er bij met een fijn glimlachje.

— Zoo hope ik — hernam hij koel; maar ik ben toch niet gezind mij daarop bij voortduring te handhaven door gelijke middelen, als die mij noodig zijn geweest (de graaf zuchtte) *door mijne eigene schuld noodig* om dat te bereiken. Gij zelve zult de laatste zijn om dat te wenschen. Gelukkig heb ik anderen in mijne magt. Neen Signora — ik wensche van nu aan, mijn overwigt te danken, niet aan uw innerlijk schuldgevoel — niet aan eenige vreeze — voor ontdekkingen uit een verleden — dat — onherroepelijk *verleden* moet zijn voor u als voor mij; maar aan de achting, die ik hoop te kunnen inboezemen, aan de dankbaarheid, die ik geloof dat gij mij zult willen wijden! meen daarom niet dat ik uit wreede en ijdele scherts u een tol van smartelijke tranen heb afgeperst — om eene vermeende grieve die ik ligt achtte; het tegendeel is waar — zij moesten vloeijen — zij moesten uitwisschen wat mij tot onoverkomelijke ergernis zou zijn geweest — en ik zelf heb ze gestort — vele en meer bittere zelfs dan de

uwen, ja Violante! ik durf nu van mijne tranen spreken, ik schaam ze mij niet — zij hebben mij sterk gemaakt en krachtig tot zelfbeheersching — het lijden verstaalt den man, dat der vrouwe tot zachtheid stemt — en de laffe weekeling — wien gij in afschuw hadt genomen, en die het verdiende, is nu tot een man geworden, die weet te handelen en te willen, en die niet aan zijne zijde wenscht eene sidderende schuldige, ter ieder stond, bij iedere aanleiding opgeschrikt en geschokt, maar eene waardige blijmoedige levensgezellin, die vrij en rustig den blik naar haren gade durft opslaan, al is het dan ook niet met den overmoed eener gebiedende vrouwe.

Hij zag haar aan, als om zulk een blik uit te lokken. Zij hield de betraande oogen neërgeslagen. — O! Giovanni gij weet niet!.. stamelde zij.

— Ik weet — *Mia Cara* — ik weet — meer dan gij zelve kunt vermoeden; — ik weet ook, hervatte hij zacht, den arm om haar heen slaande, dat ik u op nieuw doe lijden in dezen oogenblik. Toch weet de kenner der harten, dat het nu niet is uit eenig opzet tot booze voldoening der wraakzucht, maar tot — uwe volkomene geruststelling, Violante, tot *herstelling* zoo als gij het zelve zeer juist hebt uitgedrukt. En daartoe is het noodig *diletta*, noodiger dan uwe zwakheid het mij zal toestemmen, dat wij een onderwerp behandelen — waarvoor gij tot mijn leedwezen zoo zeer terugschrikt....

— Als het *zijn* moet, *Signor mio!* sprak zij met gesmoorde stem.

— Zeker het *moet* zijn! hernam hij levendig, of zal

het u niet goed wezen te hooren, dat ik er zeer verre van af ben uwe bewondering, uwe vereering voor den kunstenaar Allessandro Minganti af te keuren?

— *Signor Conte!* viel zij in, fier en heftig, — zoo ik iets van wat ge daar zegt voor dien man heb gevoeld, verafschuwe ik mijzelve deswege — en — nu — wees er zeker van — nu — haat ik hem!

— Gij moest er naar trachten hem met wat meer kalmte te haten Signora! sprak Pepoli laconiek, terwijl hij het hoofd van haar afwendde. Hij kleurde sterk, hij beet zich op de lippen — maar hij verwon dien pijnlijken indruk — en zich weêr tot haar keerende, hervatte hij ernstig doch met goedheid. Ik zal u daarin behulpzaam zijn door u te bewijzen dat Gij hem dankbaarheid schuldig zijt, zoowel als ik. Want wat mij aangaat Violante, ik *heb* bewondering voor hem, ik *wijde* hem hooge vereering en opregte genegenheid op vaste en welverzekerde gronden, die niet aan eb en vloed van wisselende indrukken onderhevig zijn, zooals dat bij u schijnt te wezen. Hij is mijn vriend en voor het leven.

— Uw Vriend! *Signor Conte?* viel donna Violante in — zich heen stellende over haar tegenzin om dit punt aan te roeren. Uw vriend! Als gij dit zegt twijfel ik geenszins aan uwe opregtheid — maar wat dezen man betreft.... ik vreeze zeer, dat hij eene booze, eene laaghartige rol heeft gespeeld bij u als bij mij, want... *per la Santa Vergine!* die mij hoort: hij is het zelf die mij gesterkt heeft in die gevoelens van... kleinachting voor u — die u met zoo veel regt hebben verbitterd.

— Gesterkt Violante! hernam Pepoli met zekeren nadruk, dat is onjuist — hij heeft ze u niet ontnomen — en dat kon hij ook niet, omdat hij ze toen zelf deelde. Maar van dubbelheid is hij niet te beschuldigen; want van het oogenblik af, dat hij aan mijne zijde is gegaan, heeft hij de uwe verlaten... herinner u slechts, op den eigen avond dat de schets voor zijnė Maddalena was voltooid, is hij tot mij gekomen en — zoo ver mij bewust is — hebt gij hem niet weêrgezien.

— *E giùsto, Signor Mio!* de nobele kunstenaar had mij toen immers niet meer noodig! sprak zij met bitterheid en het komt mij toch voor dat uwe vriendschap wel van al te korten tijd dagteekent om dezen man — juist dezen, een zoo uitsluitend en zoo onbegrensd vertrouwen te schenken, als gij mij nu zelf erkent te doen!

— Zoo doe ik Violante en niet zonder reden. Ik ben, van mijne kindschheid af omringd geweest door makkers die met mij zijn opgegroeid, die zich mijne vrienden noemden — en onder die allen, jongelieden van mijnen rang van mijn bloed — niet een — ja niet een enkele wien ik een oogenblik in waarheid, geloof en vertrouwen heb gegeven noch ook kunnen geven zelfs niet hun — die mijne verwanten waren! en deze man uit het volk, deze kunstenaar — deze christen, is mijn ware, mijn eenige vriend geworden in eene enkele ure. In eene korte spanne tijds is hij mijn opvoeder geworden en mijn herschepper, die mij met zijne kracht heeft gesterkt, met zijn magtige arm heeft aangegrepen en niet weer heeft losgelaten voor dat hij mij had wakker geschud uit den sluimer der traagheid, en mij vrijge-

maakt had van het juk — mijner gemakzucht — de voorname oorzaken van veel kwaads dat er in mij heerschte en rondom mij geschiedde.... Gij ziet dus *Mia Cara* dat het mij hoogen ernst was toen ik u betuigde dat ik de geestdrift deelde die u voor hem heeft bezield.

— Ik verklaar mij de uwe, Don Giovanni — maar verschoon mij — *ik* ben ontnuchterd.

— Ik weet het Violante en het is mij lief — ik ontken het niet; ik mogt niet lijdelijk dragen dat gij met minachting voor mijne regten en mijn persoon — u zelve misleidende — mij dacht te trotseren met eene verklaring als die u een oogenblik voor den geest heeft gezweefd — dat gij uw hart — mij zoudt onthouden om het weg te schenken aan eenig ander — ware die ander ook een heilige of een halfgod; maar ik wil evenmin uit kleingeestige ijverzucht oorzaak worden, dat er iets ontbreken zal aan de waardering waarop Minganti regt heeft — juist *omdat* gij ontnuchterd zijt kunt gij met een kalmen en helderen blik op hem zien — en hem de achting en de dankbaarheid schenken, die wij beiden hem schuldig zijn, zoo als ik u heb gezegd.

— *Signor Conte!* verg mij wat gij wilt — slechts niet, dat ik dankbaarheid zal voelen of achting blijven houden voor den man die... om welke redenen dan ook, mijn aanklager is geworden bij u! de man, die zelf sterk zijnde, eene zwakke vrouw die in verlatenheid zijn steun, in eenzaamheid zijne leiding had gezocht, met hardheid van zich heeft gestooten om haar te laten neêrzinken in een' afgrond, waaruit alleen uwe grootmoedigheid haar heeft

gered. Ja mijn geliefde Heer! — vervolgde zij met vuur, u, u alleen komt mijn dank toe, u mijne bewondering, voor die zegepraal over u zelve — over uw regtmatige gramschap tegen mij — u — mijne liefde als gij u verwaardigt die aan te nemen!

— *Dilettissima mia!* ik *heb* die alreede aangenomen en voel er mij rijk mede; maar het mag geen buit zijn door misvatting behaald; Minganti behoeft niet te zinken in uwe oogen opdat Pepoli zich zou kunnen verheffen. Minganti is uw aanklager niet, en hij heeft zich zware offers en pijnlijke boete getroost om voor uwe schuld bij mij te voldoen. Zijn werk, hem meer dierbaar dan het leven, waarin hij zijn roem zag en de onsterfelijkheid van zijn' naam, heeft hij mij willen afstaan ter vernietiging — zijn kostbaren tijd brengt hij door te Rome om er met zijn ijzeren wil bezwaren op te heffen die door mijn goud niet waren weg te ruimen.

Het is zoo, Violante, hij is een ruw mensch — hardvochtig uit natuur en uit gewoonte — een man uit het volk — rijker aan talent dan aan beschaving, magtig door genialiteit om velen tot zich te trekken, maar meerderen nog, afstuitende door het grove en scherpe zijner vormen. Zelf gehard in een zwaren levenskamp, weet hij niet van sparen en is een onhandig verpleger, zelfs waar hij geneesmeester wil zijn. Hij weet beter met brons en met marmer om te gaan, dan met levende wezens, met fijnvoelende vrouwen vooral. Hij is in één woord niet onze gelijke, hij is een zonderling die in zijn kunstenaars égoïsme eene beeldschoone vrouw werkelijk voor een beeld aanziet, dat hij ge-

bruikt en ter zijde zet, als hij het niet meer noodig heeft — maar — hij is ook mensch — trouw en eerlijk mensch, die eene teêre conscientie heeft — de zijne is opgeschrikt en is zeer bezwaard geworden, toen hij begrepen heeft, dat zijn model een voelend en denkend wezen was — en dat hij zijns ondanks, strijd en verwarring had aangerigt, in haar geest zoo niet in haar hart; toen — dat is waar, heeft hij zich lomp en zonder deernis van haar afgekeerd — uit — gemoedelijkheid — maar een verrader is hij niet geworden, en hij heeft het ondragelijke gedragen om mij de genoegdoening te schenken die mij noodig was.... De Graaf zweeg, en zag donna Violante aan, die met ingespannen aandacht luisterde. Want ik kan 't u niet verhelen, — hervatte hij na die pauze — ik had zulke genoegdoening noodig! Minganti's diepe verootmoediging schonk mij die en bereidde in mijn hart voor u den weg der vergiffenis, en hielp mij behoeden voor zulke besluiten als in zekere vreesselijke oogenblikken van het leven onder de prikkeling van allerlei harstogten rijpen, en ook ten uitvoer worden gelegd — zoo niet een schrander en voorzigtig middelaar zich daar tusschen stelt! Die is hij geweest, en deze veranderde verhouding tusschen ons beiden, die gij als ik nu met blijdschap zult overzien — danken wij het allereerst aan hem!

— Zoo zal ik trachten hem dankbaar te zijn! hernam zij met eene verzuchting — doch *Signor mio*, *pèr pietà!* wil mij dit éene zeggen, ben ik verraden door Tolomeo?

— Tolomeo, *Carissima*, is een onwaardig bloedverwant — en — zeer schuldig tegen u, als tegen mij — maar

toch ... hij verlangde niet beter dan uw geheim te bedekken waarmede zijne schuld zoo naauw zamenhing... vraag mij niet verder, Signora, dat is beter voor u, geloof mij ....

— Ik zal geene ruste vinden vòor ik hier helderheid heb, hervatte zij, meer dringend, Giovanni *mio* — het is de eerste gunst die ik u vrage, schenk mij dit vertrouwen.

— Gij wilt het! sprak de Graaf met een hoofdschudden, daarop haar meêwarig aanziende als voelde hij zelf voor haar, den schok dien hij haar ging toebrengen, vervolgde hij: — Zal u dat waarlijk ruste geven, Violante, te weten, dat niemand u verraden heeft dan gij — u zelve — dat ik van uw laatste gesprek met Tolomeo — in 't oranje boschje bij de *kiosk* — zoo volkomenlijk kennis drage alsof ik het uit uwen eigenen mond, woord voor woord had verstaan!

— Dan is het uit, don Giovanni! dan ligt er tusschen ons wat gij niet vergeven kunt! riep zij in sombere wanhoop — en scheen willens zich neêr te storten aan zijne voeten — maar hij liet het niet toe, hij sloot haar met teederheid in zijne armen — en terwijl zij het gelaat beurtelings bleek van smart en gloeijend van beschaming, aan zijne borst verborg — sprak hij zacht.

— Men wil Violante Morosini wel iets te vergeven hebben als men Giovanni Pepoli is! Maar gij zelve, kunt *gij* het *mij* vergeven dat ik den wanhopigen moed had te zwijgen en te luisteren, toen uwe eerste woorden mijne nieuwsgierigheid hadden gespannen? Dat ik weten wilde Violante — alles weten wilde van u, al moest de

kennis mij ook op vlijmende beschaming en bittere ziele-smart te staan komen? Kunt gij het mij vergeven dat ik de bovenmenschelijke zelfbeheersching had mij door geen luide klagt, geen heftige daad te verraden — dat ik niet de edelmoedigheid kon oefenen, u bij de eerste onvoorzigtige uitlating door mijne tegenwoordigheid het stilzwijgen op te leggen?

— Of ik u dat vergeef, don Giovanni? vroeg zij, het hoofd naar hem opheffende en hem met teederheid aanziende — wat zou het geweest zijn, zoo gij u in koele onverschilligheid had kunnen afwenden en verder gaan?

— Niet waar? hernam hij zacht — dit lijden is ons noodig geweest om ons tot elkander te brengen. Uit de wanhoop zelve heb ik moed gegrepen. Het wigt uwer minachting drukte mij zoo zwaar — dat ik er mij uit opheffen moest, het mogt kosten wat het wilde. En ik wist dat ik het doen konde zoo ras ik eens in vollen ernst daartoe besloten was. Want die lagchende, buigende, blinkende Pepoli behoefde niet langer te bestaan dan ik zelf wilde; er leefde een andere mensch in mij, wel onderdrukt, wel verborgen, wel omsluijerd, bijkans verstikt onder de zijden windsels, waarin gene zich had verwikkeld — maar toch — zij waren los te maken, àf te werpen — en de betere zou zich toonen — zou in levenskracht toenemen en zou den strijd aanvangen met zich zelven ter wille van u. Nu voor het eerst voelde ik mij opgewekt om mij aan te gorden tot die inspanning, want ik ook kende u maar onvolkomen — en zòò als ik u meende te kennen was het mij niet mogelijk u lief te hebben, al ware 't ook dat er een hartslogt voor u

in mijn binnenste brandde, die zich niet wilde laten smoren, maar die eerder verwant was aan woesten haat dan aan teederheid. Violante mijne Violante! wend toch niet uw minnelijk gelaat van mij af met een schaamteblos... ik wenschte dat gij kondet medevoelen, hoe groote waarde er voor mij gelegen was in de ontdekking die ik toen deed, dat gij een hart had — een zwak vrouwelijk harte, dat behoefte had aan steun, aan liefde — aan alles wat ik u had moeten schenken en wat ik u onthield, uit mistrouwen in mij zelven, uit wantrouwen aan u — om den bitteren nasmaak eener krenking, die door niets was verzacht — uit allerlei misverstand, in één woord, dat ik uit zwakheid en uit gemakzucht verzuimde weg te ruimen. De vrouw die ik toen leerde kennen was niet die Violante Morosini die ik achting meende schuldig te zijn, maar, — wie ik geene liefde durfde vragen noch geven — dit was er eene, wier liefde ik wilde veroveren al was het door geweldige middelen — al moest ik haar hart betwisten, aan het schitterendst ideaal. Want meer dan dat is Minganti niet voor u geweest, en ik ben zeker Violante, volkomen zeker, dat de aanraking met de werkelijkheid uw hart niet zou bevredigd hebben, maar — verbrijzeld!

— Ik ben daarvan overtuigd als gij zelf Signore! het was niets dan een dwaze hersenschim die ik mijzelve altijd zal verwijten, antwoordde zij vast en kalm.

— Dat verwijt treft allereerst mij, *Diletta!* want al heb ik u niet gegund uwe grieven tegen mij op te sommen — ik heb ze geteld en gewogen — tegen de mijnen, en zoo moet ik erkennen, dat ik hier grootelijks schuld

heb, en dat *mijne* verwaarloozing, *mijne* onverschilligheid u ter prooi hebben gegeven aan al de verzoekingen der eenzaamheid en der verlatenheid, die te magtiger moesten zijn, naarmate ik u in onzekerheid liet, over mijne plannen voor de toekomst,... Maar wat zal ik u zeggen Violante — die toekomst was mij zelf zoo duister ik kon er niet zonder huivering aan denken, en ik had de slechte gewoonte mijne oogen te sluiten voor alles, wat mij in mijne weelderige ruste kon storen. Ik wist dat er strijd moest zijn tusschen ons, en mijne zwakheid zag op tegen iedere inspanning.... het is zòò, ik had mij voorgenomen eenmaal op te staan en de kluisters af te werpen die mij drukten, en waarover ik mij schaamde, maar ik liep gevaar dit noodige werk, dùs lang uit te stellen, tot alle kansen op levensgeluk voor ons beiden verloopen waren, indien *hij* niet tot mij ware gekomen.... Minganti!

De Graaf zweeg en wierp even een blik op haar, als om den indruk waar te nemen, die het hooren van dien naam nu bij haar te weeg bragt; maar zij, in belangstellende aandacht verdiept, scheen er naauwelijks op te achten, en bleef hem aanzien, als wie met ongeduld tot voortgaan uitnoodigt.

— De aanleiding zijner komst was gansch geene vriendschappelijke, vervolgde Pepoli, en hij kwam, zeer vijandelijk tegen mij gestemd, in groote verontwaardiging over iets waarin hij meende, dat ik verkeerd had gehandeld, en het kwade had bedoeld; het was eigenlijk eene onbeduidende zaak.... die hij uit misverstand wel wat heel hoog had opgenomen.... een geschenk van

wat al te groote waarde, naar zijn gevoelen, waarmede ik zijne nicht had begiftigd....

Ah! ja ik herinner mij dat! viel Donna Violante in, op een toon van spijt. Het betrof de kleine Zanettina, dat boerinnetje, wier schoonheid zoo men zegt uwe opmerkzaamheid had getrokken, is het niet zoo *Signor Conte?*

— Neen *mia Cara!* dat is *niet* zoo, gaf de Graaf lagchende ten antwoord. Ik had het alleen gedaan, om dat kind te beloonen voor hare eerlijkheid — ook een weinigje om mijne hebzuchtige vrienden te ergeren — en allermeest omdat het mij zoo inviel — en omdat ik tegenstand ontmoette bij dien inval! Minganti, echter vatte dat alles heel anders op dan het bedoeld was — en achtte zich verpligt mij hierover te onderhouden, hoewel hij mij een geruimen tijd opzettelijk had vermijd, omdat hij mij verdacht van een slechte inhalige rijke te zijn die de armen verdrukte en uitperste.

— *U ... u!!* hoe is het mogelijk dat iemand zulke verdenking kon opvatten tegen u?

— Zij was gegrond op feiten die tegen mij getuigden, schoon de Hemel weet dat ik zelf daarvan onbewust was — dan genoeg .... Minganti kon dit niet weten, en zijn aanval was ruw, zijne afkeuring hard. Ik stond ze door met al de langmoedigheid die ik meester kon worden — omdat ik achtte dit schuldig te zijn aan mijn rang en opvoeding tegenover een man als deze die .... in zijn toorn alle vormen vergat — en wiens edele maar ruwe natuur zich uitte zoo als zij best konde. Ik zeg daarmeê niet, dát mijne zelfbeheersching zich geen oogen-

blik verloochende, hij prikkelde mij tot drift — ik vergat eene wijle mijne verhouding tegenover den zonderling .... wij werden van weêrskanten heftig en bitter, maar toch, het misverstand loste zich op. Hij erkende dat hij zich in mij vergist had en begreep dat ik van dezulken was, die erger schijnen dan zij zijn — en die men ligter kan miskennen dan .... doorzien als men op den eersten blik afgaat.... Hij begreep dat ik wel een weinig zijne belangstelling verdiende — dat hij mij waarheid en opregtheid schuldig was, en dat ik ze met dankbaarheid zoude hooren. Toen begon hij mij in te lichten over allerlei grove misbruiken in mijn huis, die ik wel eenigzins vermoedde doch waarvan ik uit zorgeloosheid en gemakzucht — het onderzoek vermijdde, waar de laffe inschikkelijkheid mijner vrienden mij in voortdurende bedriegelijke ruste hield, zoowel over mij zelven als 't geen mij omringde; waar ieder mij naar den mond sprak of bij den minsten plooi van ongeduld en tegenzin — voorzigtiglijk zweeg — spaarde zijn onkreukbare trouw mij niets; stoorde zijne onverbiddelijke waarheidsliefde zich aan mijne smart noch aan mijn toorn — en dwong mij de oogen te openen voor 't geen ik niet had willen zien, en te luisteren naar hetgeen ik nimmer had willen hooren. En nu, *wetende*, verstond ik de noodzakelijkheid van veranderingen van hervormingen die ... van mij zelven moesten uitgaan. Maar ik wist dat ze mij zwaar zouden vallen — en daarom schrikte ik er van terug... helaas Violante! als men zòò verwend en verweekelijkt is geworden als ik... met vleijerij is gevoed van jongs af, als met dagelijksch brood, en stroomen

van lof en wierook — heeft ingedronken bij volle teugen — dan doet het stortbad der klare, koele waarheid eene verpletterende werking, maar toch, het verfrischt, het versterkt, als het is doorgestaan. Ik voelde mij opgewekt tot anders en beter doen. Ik voelde de verantwoordelijkheid van den rijkdom. Ik wilde niet langer een onwaardige rijke zijn. Ik werd indachtig dat God mij gaven en krachten had geschonken, die ik uit rustliefde, uit zwakheid had laten sluimeren; maar waarvan ik aleven de bewustheid met mij omdroeg, schoon niemand van de omringenden die in mij had gezocht noch gevraagd.

Wat ging het ook die anderen aan *wat ik was* — ze wisten *wat ik had* en dat was hun genoeg — vooral omdat ze het mij met grenzenlooze ruimte zagen uitdeelen, niet uit die goedheid die ze in mij prezen — maar omdat geven mij ligter viel dan weigeren. Alle betere aandoeningen in mij, die ik vroeger versmoord had of die onder allerlei afleidingen waren afgedreven, leefden op in mijne ziel. Dan, ik voelde dat ik niet alleen kon staan in die beslissende ure, en ik wierp mij in de armen van Minganti — als in die van mijn eenigen waarachtigen vriend.... en zoo werd hij de bewerker mijner innerlijke hervorming, waarvan alle veranderingen die hier in de laatste dagen in mijn huis hebben plaats gehad, de zigtbare gevolgen zijn — de jonge edellieden die zich mijne vrienden noemden, en die niets waren dan mijne parasiten wier laagheden ik verachtte, van wier ondeugden ik mij rein achtte, terwijl ik ze voedde door mijne zwakheid — zijn met onverbiddelijke gestrengheid aan de deur van mijn paleis afgewezen, waar ze niet meer zullen binnen-

treden dan op voorwaarden die hen onschadelijk maken voor mij.... en die zij alleen kunnen aannemen als zij betere menschen willen worden. Ik heb order gesteld op mijne zaken — Il Maggiordomo, die een heel slechte rentmeester was, heeft eene les gekregen die hij niet ligt vergeten zal en die hem in de verpligting brengt naar andere regelen te handelen dan die van zijn eigenbaat en willekeur; noch hij, noch iemand der andere lieden van mijn huis zullen voortaan onderdrukking en afpersing plegen in mijn naam — zoo als dat voormaals plaats vond eer Minganti mij de oogen had geopend; maar nu hij die orde van zaken zag ingesteld — wilde de beeldhouwer weêr tot zijn werk terugkeeren, hij behoorde aan de kunst en ik mogt hem niet vergen mij bij te staan in 't geen mijne taak was, veel minder om mij de eenzaamheid te verligten, waarvan het denkbeeld mij reeds vooruit droef en drukkend was. Ik had vrienden en verwanten verbannen ik zou alleen staan als hij mij verliet — en....

— En gij dacht toen niet aan mij? Vroeg donna Violante met zacht verwijt.

— Wat zal ik u zeggen *Carissima*.... Het was bij mij gewoonte geworden de gedachte aan u, zoo vaak zij opkwam, te onderdrukken en af te leiden. Ik moet eerlijk zijn bij deze mijne biecht — en gij — kunt het *nù* immers hooren dat ik niet hopen durfde in de Violante Morosini die ik kende — zulke levensgezellin te vinden, als ik mij wenschte — als ik noodig had! Ik achtte het oogenblik nog niet gunstig om het misverstand op te lossen dat er tusschen ons was gere-

zen. Wat er ook hervormd was rondom mij en in mij zelven, dààr waar het u gold voelde ik mij nog zwak en besluiteloos. Ik wist dat er strijd zijn moest tusschen ons en — ik zag op tegen dien strijd. Ik vreesde uw koelen trots — en mijne eigene hartstogtelijkheid; ik vreesde zachtere aandoeningen bloot te geven die geen weêrklank zouden vinden. Ik had bittere grieven tegen u, tot hiertoe ontveinsd onder oppervlakkige courtoisie; gij hadt het regt mij vragen te doen, die ik niet kon beantwoorden zonder algeheele opregtheid, en ik voorzag botsing van verwijten tegen verwijten, van weerszijde bitter genoeg om voor altijd innerlijke scheiding daar te stellen, op het oogenblik zelf eener uiterlijke verbindtenis. Ik vreesde in één woord alles wat een man vreezen moest die zich niet magtig genoeg voelt om eene overwinning tegen te gaan maar.... die vast besloten is geene nederlaag te lijden.... En daarom aarzelde ik — en daarom wilde ik nog uitstellen en verschuiven wat ik wist dat eene beslissende ure moest zijn — en daarom was mijn antwoord afwijzend toen Minganti u aanwees als de beste deelgenoote voor mijne nieuwe levenstaak.... Maar toch, hij hielp mij zegevieren ook over deze zwakke besluiteloosheid. Gij ziet, hoezeer hij u hoogachtte en hoe goed hij het meende met ons beiden. Hij had een antwoord op ieder mijner bezwaren en hij dreef mij bijkans met geweld naar u toe tot zulke zamenkomst. Ik daarentegen voelde mij toen voor een onderhoud met u zeer slecht gestemd en veel te weinig voorbereid. Ik meende dagen van overweging noodig te hebben eer ik het met mij zelven eens zoude zijn hoe het te voeren, en

ik houde het voor mogelijk dat ik — eens in uwe tegenwoordigheid een voorwendsel zou gezocht hebben, om mijne komst aan eene beuzeling toe te schrijven en het beslissend oogenblik nog weer te verschuiven, dan — het was in den Hemel besloten dat er aan die treurige verhouding tusschen u en mij een eind moest komen nog in diezelfde ure. Wij namen op dien avond den weg naar uw verblijf door de laan der oranjeboomen — van de andere zijde kwaamt gij tot ons met Tolomeo — het verrassende van die ontmoeting schokte mij op nieuw in mijn besluit, ik wilde u niet zoo terstond voor mij zien .... ik trad met Minganti ter zijde, zonder dat gij ons had opgemerkt — toen — is gevolgd alles wat gij nù weet! De Graaf zweeg en bleef in nadenken verdiept voor zich zien.

— Mijn Giovanni! ik smeek u... laat ons zòò sombere herinneringen hierna nimmer — nimmer meer terugroepen — sprak zij zacht, hare hand op zijnen arm leggende — ze moeten u schokken en 'tis mij zoo noodig dat gij ze vergeten moogt.

— Gij hebt gelijk, Violante! dit herdenken, deze bekentenissen vallen mij niet ligt, hernam hij ernstig; maar ik ben ook tot het zware bekwaam geworden, en ik kan dat alles nu voor mijn geheugen verlevendigen zonder bitterheid tegen u; ik zegen zelfs dit doorgestane lijden — dien smartelijken zelfstrijd, die diepe beschaming, ik zegen u voor alles wat gij mij hebt toegebragt in die ure.... Wat Minganti niet voor mij vermogt, dàt vermogt gij — hij kon mij opwekken en voortdrijven; maar hij kon mij niet bezielen met moed en kracht om zelf-

standig te willen en te handelen — ik wist nu wat ik wezen moest voor u — ik doorzag wat gij nòg zoudt kunnen zijn voor mij. Ik berekende dat er nog kans was op geluk voor u en voor mij... Twee geweldige hartstogten kampten in mijn binnenste om den zege — de toorn en de liefde, de laatste bleek de magtigste — en het mirakel was gewerkt — door u gewerkt Violante; de verachtelijke krankheid was van mij weggenomen maar de operatie heeft pijn gekost — het is mij of ik verouderd ben in de laatste dagen, mij dunkt men moet het mij kunnen aanzien....

— Niet verouderd *Signor mio!* hernam zij, hem gadeslaande met kennelijk welgevallen, maar — gerijpt — veredeld — daar ligt vastheid en ernst op uw gelaat als van een die over zich zelf heeft gezegevierd en voor wien hierna — geene overwinning te zwaar zal zijn. Zoo ik u niet kon lief hebben *Giovanni mio!* Zou ik u toch *moeten* hoogachten.

— Vlei *gij* mij niet *diletta!* hernam hij met een zachten glimlach, dat zou mij gevaarlijk kunnen zijn! Want ik zou u gelooven — en ik heb Minganti niet meer om mij harde waarheden te zeggen.... toch mag ik niet blijven staan — veel minder rusten .... ik moet voortgaan, en gij — moet mij helpen.

Ziet gij Violante! zoo alles den gewonen loop had genomen — ware het tusschen ons vroeger of later gekomen tot een gewoon huwelijk in onzen stand — dat is te zeggen eene vereeniging van uiterlijke belangen — en van eenige maatschappelijke pligten, waartoe geenerlei innerlijke zamenstemming gevorderd werd, en

waarvan alleen zekere vormen door de courtoisie opgelegd de ·ledigheid vernist en de kilheid matigt.

Op zulke verbindtenis *mia Cara!* moeten onze bloedverwanten gedacht hebben toen zij een vijfjarig kind aan een ander kind ten huwelijk bestemden, zonder te overwegen of zij — tot menschen opgegroeid — eenigzins voor elkander zouden geschikt zijn. Dat kwam er niet op aan, naar hunne zienswijze; „de strijdige belangen „waren er door vereffend, en dat andere zou zich later „wel vinden. Zòò velen trouwden op die manier en het „ging toch goed!" *E giusto!* het zou ook goed zijn gegaan ... Gij zoudt Gravin Pepoli zijn geworden op den voet van vele andere onzer Gravinnen en Markiezinnen gij zoudt uwe *Cecisbeï* hebben gehad uwe *cavalieri-servente* en ik — mijne vrijheid! zoo als ze dat noemen.... Wij zouden elkander niet veel gehinderd hebben maar ook zeer weinig tot elkanders geluk hebben toegebragt.

— Ik heb langen tijd geleefd in de vreeze dat ik tot zulken echt was voorbestemd! sprak Violante.

— En ik voor mij, had mij eene gansch andere voorstelling gemaakt van eennband door de Kerk zelve tot een sacrament geheiligd. Ik begeerde eene innige, teedere volkomene vereeniging met mijne gade — de zamenstemming des harten, en niet alleen zamenvoeging der handen! Zeker, dat was het ideaal van den jeugdigen rijke, door wiens goud alle uiterlijke hindernissen zich effenden — en die juist dààrom naar datgene streeft wat hij weet dat zijne schatten hem niet kunnen geven. Het was een ideaal mijne Violante — maar toch geene hersenschim — het moest te bereiken zijn — en ik wilde

eenige kans hebben op de verwezenlijking er van, eer ik besluiten kon mij te laten kluisteren door een keten die vast zoude hechten voor het leven! Ziedaar de oorzaak mijner aarzeling met het voltrekken van ons huwelijk op het tijdstip daartoe door onze verwanten vastgesteld.

— O! Wat het mij goed zou geweest zijn zoo gij mij die oorzaak hadt laten doorzien! riep zij met levendigheid. Ziet gij Giovanni! Het was mij eene ondragelijke gedachte — dat ik door u tot verlatenheid was veroordeeld — zonder dat gij de moeite hadt genomen, naar mijn hart te vragen. Dat, hetgeen men als mijne schoonheid prees — u niet genoeg aantrok — kon ik dragen maar dat gij nimmer de moeite naamt omtezien — naar 't geen daar zijn kon in mijn binnenste, dàt krenkte mij diep en een heimelijke onwil tegen u, maakte zich van mij meester, waar ik uw hart van zulke onverschilligheid moest verdenken.

— Tot die verdenking had ik u toch nog geen regt gegeven — toen ik, pas van mijne reizen teruggekeerd, tot u kwam in de hoop dat de ontwikkelde jongeling bij u beter onthaal zou vinden dan de schroomvallige knaap: en toch werd ik door uwe laatdunkende fierheid afgeschrikt, u te spreken van mijne wenschen, mijne gevoelens, mijne plannen, en schroomde ik u de teederheid van mijn hart te toonen uit vreeze dat gij dit alles als zwakheid zoudt bespotten .... — Dat ik u verwelkomde met koele terughouding, zal u niet meer verwonderen, zoo gij weten zult — dat — ik — ik ook toen reeds mijne groote grieven had tegen u — dat ik wist... O! Giovanni — ik wil u niets meer verwijten.... maar

toch.... maar toch.... de gedachte aan uwe betrekking met die afschuwelijke vrouw verbitterde mij en verkilde mij het harte bij het eerste wederzien.

Welke afschuwelijke vrouw? vroeg hij in de grootste verwondering, even glimlagchende om de naïviteit van die zamenvoeging. — *In fè di Gentiluómo*, Violante! verklaar ik u dat ik mij heb vrij gehouden van alle onwaardige banden.... juist met het oog op mijne aanstaande bruid — en met den vasten wil eenmaal met haar mijn ideaal te verwezenlijken! Als is het ook, eindigde hij wat somber; dat ik in menigen dartelen en bonten kring heb rondgetuimeld — geene vrouw in Italie — geene in de gansche Christenheid kan met waarheid zeggen dat Giovanni Pepoli haar eenige andere opmerkzaamheid heeft bewezen dan die der meest gewone galanterie....

— En toch beroemt zich de Marchesa Santini.... ving donna Violante aan, terwijl een levendige blos hare wangen kleurde; maar de Graaf werd geelbleek van ergernis, hij liet haar niet uitspreken — waar en wanneer zijt *gij* — GIJ in aanraking geweest met de Marchesa Santini? vroeg hij driftig, terwijl zijne oogen fonkelden en zijne wenkbraauwen zich fronsden.

— Waarom niet ik, *Signor Conte?* vroeg zij verwonderd en wel wat verschrikt. De Marchesa kwam dikwijls in ons klooster om hare nicht Vittoria Zibo te bezoeken die er hare opvoeding kreeg.... Eens is zij gekomen, juist toen ik gehoord had dat gij van uwe reis naar Bologna waart weêrgekeerd, en in de verwachting leefde u welhaast weêr te zien.... Toen zij vertrokken was kon de jonge Gravin Zibo mij niet ver-

zwijgen, uit vriendschap voor mij, wat zij van hare moei had gehoord: hoe deze zich had beroemd op de hulde die gij haar bragt, hoe gelukkig zij was in uwe aanbidding.... en hoe zij wist dat Graaf Pepoli zijne verloofde zeer weinig telde, en niet naar haar zou omzien dan na het Carnaval....

— Zamenweefsel van list en leugen — *deze vrouw* waardig, die in staat zou zijn mij haar geheel geslacht in afschuw te doen nemen!

— Toch zult gij mij niet ten kwade duiden, *Signor Conte*, dat ik er aan hechtte, vooral toen de voorspelling uitkwam, en ik u niet zag voor halfvasten!

— *E véro Carissima!* Ik had mijne vrienden beloofd dit laatste Carnaval met hen door te brengen — eer ik voor goed mijn afscheid nam uit hunnen kring. Dit heeft de Marchesa kunnen weten; al het andere, is uitvinding en bedrog — en zij heeft de kleine Zibo afgerigt om die rol van deelnemende vriendin bij u te spelen. Zij wist wel dat een klooster de eenige plaats was waar ze zulke krijtende onwaarheden met goed gevolg kon uitventen. Zij zou zich wel gewacht hebben zoo iets voort te brengen in haar eigen kring — in de wereld — waar het bekend is, dat zij zich vele moeite heeft gegeven om mijne *conquête* te maken, zonder dat het haar iets gebragt heeft dan bittere teleurstelling en diepe beschaming. Ik heb haar zelfs in 't openbaar eene vernedering doen ondergaan, waarover zij zich zoo als ik nu inzie op u en op mij heeft willen wreken. Ons van elkander te vervreemden was haar doel en dat is haar werkelijk een tijd lang gelukt....

— Maar *Signor mio*.... zij bezat toch uw portret.... *la Contessina* Zibo heeft het haar eens weten afhandig te maken en zij heeft het mij even laten zien in 't spreekvertrek....

— En... vondt gij dat het geleek? vroeg hij met eene uitdrukking van schalksheid die zeer weinig passend scheen in dit oogenblik.

— Signore! hernam zij een weinigje pruilend — uwe bewegelijke trekken zijn zeker heel moeijelijk weer te geven — maar toch .... uwe gitzwarte oogen.... Uw eigenaardige wijze van het haar te dragen.... uwe kleeding....

— Waaraan zeker geene pracht was gespaard? vroeg hij altijd lagchende. — Zij knikte toestemmend, want zij moest toch ook glimlagchen bij de gedachte aan den bonten opschik waarmeê men den jongen Graaf op dat conterfeitsel had getooid.

— Per Bacco! riep hij, de *Signora Marchesa* heeft daar een behendig kunstenaar tot hare dienst gehad, alleen, dat zij 't van mij ten geschenke heeft ontvangen zou haar zwaar zijn te bewijzen.

— *Sì si Signor Conte*, dat bleek toch duidelijk uit de kostbare lijst, waarop uw naamcijfer in *émail* stond uitgedrukt, en die met diamanten was omzet.

— Heel groote zelfs! ik wist dat zij er van hield! hernam hij, terwijl zijne oogen van schalke spotlust glinsterden.

— Hoe, *Signore!* kunt gij daarover schertsen? vroeg zij met smartelijke bevreemding? Gevoelt gij dan niet mede wat dit op mij uitwerken moest .... en acht gij zulke krenking zòo ligt, als het *mij* geldt?

— Voorzeker neen! *Carissima*, als zij u *geschied* ware, maar nu ik weet wat er van is.... valt het mij wat al te moeijelijk deze zaak als ernst op te nemen en in waarheid men moet in uwe afzondering leven — en van kloosterlijke onervarenheid zijn om in zulken strik gevangen te worden — doch, gij hebt gelijk, de zaak *is* ernstig, want gij hebt er door geleden — en ik ben u opheldering schuldig, schoon ik liever had gewenscht dat gij volkomen onkundig waart gebleven van het bestaan eener Marchesa Santini en hare *intrigues*. Zoo ziet men hoe verstandig het is, onze jufferschap in de kloosters te laten opvoeden.... 't Is waar zij gaan niet in de booze wereld; — maar het verderf komt tot haar — in de gedaante eener beminnelijke bezoekster en Satan dringt met zijne listen door de tralien van het spreekvertrek heen, om de onnoozele te omstrikken, die er zich niet tegen weren kan — dan genoeg, gij wilt inlichting over de zaak van het portret. Allereerst dit eene: Ik heb nooit mijn portret *kunnen* wegschenken aan wie ook — om de goede reden dat ik nooit eenig kunstenaar heb toegestaan mijne beeldtenis te maken, uit ergernis omdat Minganti wien ik had voorgesteld mijne *buste* te maken, dit in der tijd vrij onheusch had geweigerd. Maar de lijst.... ja die heeft de Marchesa van mij.... zij mogt toch wel wàt hebben!.... Wanneer eene vrouw als deze zich de moeite geeft eene hartstogt te veinzen voor een jongman van achttien of twintig jaren — die geene andere verdienste en geene andere beroemdheid heeft dan zijnen rijkdom.... als zij comedie speelt met eene waarheid en met eene fijnheid van spel — die

mannen als don Eusebio — en zijns gelijken tot de onderstelling brengt dat het meer dan spel zou kunnen wezen, als zij die rol volhoudt met eene volharding — die geheel in tegenspraak is met haar vurigen en levendigen aard, als zij alle fierheid, ik zou bijna zeggen alle schaamte, verloochent om de meeste ruchtbaarheid te geven aan 't geen zij hare zegepraal noemt en ondanks dat alles toch niet heeft kunnen verkrijgen, dat hij, om wien zij zich al deze inspanning getroost, een enkele syllabe gelooft van alles wat zij hem als waarheid wil opdringen; noch zich de moeite wil geven eene enkele maal zijn voet over haren drempel te zetten, zelfs niet voor den vorm, en te midden van een schitterend gezelschap — als zij, na zich al deze teleurstellingen getroost te hebben, nòg zegt te volharden in 't geen zij hare *liefde* noemt, en nog blijft aandringen op eene enkele ure onderhoud; om die te verkrijgen haar eigene beeldtenis — aan dien jongman schenkt.... met de enkele voorwaarde, dat bij geheele afwijzing van haar verlangen — allen het afbeeldsel van den ondankbare daarvoor verwisseld mag worden — dan.... dunkt het u ook niet, Violante? — dan doet men toch niet te veel met haar althans de *lijst* te zenden, waarin het had kunnen worden gevat....

— *Signor Conte*, dat was te hard! viel Donna Violante in, die met zekere ontzetting in die fijne trekken de uitdrukking had waargenomen eener boosaardige ironie — gedurende deze voorstelling. — Een Christen edelman van uwe geboorte had meer verschooning moeten gebruiken.

— Zoo te spreken doet uw hart eere aan, Violante! antwoordde Pepoli met eene zachtheid wel geschikt den onaangenamen indruk van daareven weg te nemen. Ik weet het maar al te goed; als ik mij heengezet heb over mijn gevoel, om wreed te zijn ben ik.... barbaarsch — alleen — hier — was het verdiend.

— *Signor mio*, *àls* het toch eens waar geweest was, dàt wat gij niet hebt willen gelooven, hervatte zij.

— Hij liet alleen het woord *sì* van de lippen vallen, en de booze ironie toonde zich weêr op zijne trekken. Gij zult hooren, *hoe* waar het was: de arme Marchesa zeker in de vervoering harer heftige passie — of wel in de haast — waarmede zij deze hartstogtelijke ingeving had gevolgd — toen zij mij bij eene ontmoeting op het Corso — het portret in de hand drukte — had zich zeer onhandig vergrepen — het was de afbeelding van den Hertog van Sora, een harer bekende minnaars — die zij mij ter hand had gesteld!

— Welk eene vrouw! riep Donna Violante met afschuw.

— Niet waar! verdiende zij iets beters dan de diepste minachting? Mijne bedoeling was haar die te toonen, door haar het miniatuur van den edelen Hertog terug te zenden, met de bijvoeging van die prachtige lijst die gij hebt gezien, tot eenig antwoord. Ik heb dat toen gedaan in eene eerste opwelling mijner verontwaardiging; mijns ondanks werd het geval ruchtbaar — en mijne vinding kreeg zoo als van zelve spreekt de toejuiching mijner..... vrienden; maar ik voel nu zelf dat ik beter zou gedaan hebben met haar geenerlei wapen tegen mij in handen te geven, want zij heeft het gebruikt... zoo

als in haar zeer natuurlijk en zeer vergefelijk is — om mij te benadeelen — en zich te wreken — dààr waar *mij* de wrake het pijnlijkst moest zijn: op u — ook heb ik u vergiffenis te vragen voor dit gebrek aan voorzigtigheid, waardoor gij ditmaal hebt geleden — ik ben er meermalen in vervallen, ik weet het; doch ik hoop mij ook daarvan te beteren, ik beloof het u in vollen ernst. Hij stak haar de hand toe.

Zijt gij nu gerust gesteld, Signora, en heb ik nu mijne gratie? vroeg hij half schertsend, half ernstig.

— O! zeer zeker! hernam zij in verstrooijing en alsof zijnog eene pijnlijke bijgedachte had. Maar toch Giovanni, vervolgde zij met een tintje van somberheid, — ik weet niet waarom — maar toch! ik wenschte wel dat die Santini zich nimmer tusschen ons had gesteld en zij zuchtte.

Zijn gelaat kreeg eene uitdrukking van gemelijkheid — en hij fronsde den wenkbraauw toen hij antwoordde:

— Gij hebt wel reden tot dien wensch *mia Cara* — en meer nog dan gij weet; want zij heeft ongelukkiglijk hare wraak niet beperkt tot die ééne poging om ons tegen elkander in te nemen. Luister. Alle jonge edellieden van mijne kennis, voor wie hare teleurstelling door hare eigene onvoorzigtigheid geen geheim was gebleven, verwonderden zich met mij over twee zaken: ten eerste, dat de Hertog van Sora zich niet opgewekt voelde om partij te nemen voor zijne dame; noch zich verpligt achtte satisfactie te vragen voor zich zelven door mij eene uitdaging te zenden, en ten tweede, dat de Signora niets tegen mij ondernam, om zich te wreken. Men hoorde

alleen zoo wat mompelen van hare ziekte; van afzondering van een verblijf op hare *villa* te midden van den winter... (Ik begrijp nù dat haar bezoek in het klooster daaronder begrepen was) maar hoe dat ook ware — ik hoorde niets van haar en ik dacht dat zij mij vergeten had; doch in de voorgaande week kreeg ik de zekerheid dat zij zich mijner nog herinnerde."

De Graaf zweeg even, zag donna Violante met zeker opzet in de oogen en hervatte:

— Zeg mij, Violante, herinnert gij u, uwe correspondentie met Vittoria Zibo, nadat gij, en zij later ook, het klooster hadt verlaten?

— *Certamente*, *Signor Conte*, hernam zij, in zigtbare verlegenheid, maar gij — weet ook alles, *alles*.

— Den inhoud dier correspondentie kon ik ten minste weten als ik het wilde, antwoordde hij, haar altijd strak aanziende, want — de Marchesa die een boosaardigen invloed op hare nicht schijnt uit te oefenen — heeft mij een pakketje gezonden, dat ik geopend had, eer ik wist dat het van haar kwam, en waarin zij mij uwe brieven, aan die vriendin geschreven, aanbood „als eene „bijdrage tot de kennis van het karakter en de gevoe„lens dier verloofde om welke ik haar *hart!* had ver„smaad." Wat zal ik u zeggen Signora... vervolgde hij, niet zonder nu zelf voor zich neêr te zien met wat beschaming, — gedrukt zoo als ik toenmaals was onder het pijnlijke gevoel mijner eigene minderheid, en het vreesselijk overwigt dat deze u geven moest op mij — in de stille hoop dat juister inzigt van uwe denkwijze en gevoelens mij den sleutel in handen zou geven om een-

maal het treurig misverstand dat er tusschen ons heerschte op te lossen — kon ik de verzoeking niet weêrstaan, een daarvan te openen.... Gij weet het, Signora, ik heb het gebrek niet heel grootmoedig te kunnen zijn, als het op uw hart — en mijne regten aankomt — ik las — Violante — ik las! —

Gij kunt zelve wel raden onder welke indrukken — ik las den eersten brief door u geschreven na uwe komst in mijn paleis! Ik had toen den talisman in handen waardoor ik lezen kon in uwe geheimste gedachten, ik had ook den maatstaf waarnaar ik zelf door u werd gemeten — ik begreep met welk een te kort!

— Heeft dan ook alles moeten zamenspannen tot mijne diepe beschaming! riep zij met droefheid en ergernis.

— *Stà quieta Cara mia!* hervatte de Graaf geruststellend, ik doorzag te wèl het oogmerk der booze vrouw, om haar de voldoening te geven al het vergift tot mij te nemen dat zij mij had willen toedienen — de andere brieven heb ik niet ingezien.

— *Signor Conte!* 't is helaas waar, dat ik in onbehoorlijke termen over u heb geschreven aan de verraderes Vittoria, toen ik, in mijne eerste teleurstelling, bij de verstoring mijner schoone hersenschimmen — behoefte had, om mij uit te storten aan het vertrouwde hart eener vriendin; maar toch, na de ophelderingen die er nu tusschen u en mij hebben plaats gevonden, nu alle misverstand is opgelost — nu wij.... verzoend zijn — zoudt gij uit die andere brieven kunnen zien, dat er dwaling en onkunde over uwe persoonlijkheid bij mij heerschte, maar geenszins eenig voornemen tot ontrouw.....

en dat ik bezield werd door een vurig verlangen, u een anderen te zien, dan ik u toen dacht te zijn. Gedeeltelijke kennis zou uw wantrouwen versterken, alles moet nu helder en zuiver zijn tusschen ons — ik verzoek u nu ook de overigen te lezen,...

— Dat staat niet meer in mijne magt Signora! Gisteren — gij herinnert het u immers? — heb ik u een juweelkistje doen toekomen; druk op een veêr in den deksel en gij vindt ze allen op dien éénen na in hunne geheime schuilplaats!

De Venetiane slaakte een kreet van verrassing; de Graaf glimlachte en ging voort: — Ik ben zòò overtuigd, dat gij hetgeen daar over mij is gezegd nu uit de volheid des harten zult herroepen, en niets van hetgeen waarmede ik daarin wordt gedreigd immer zult ondernemen, dat ik met alle gerustheid het oogenblik kan afwachten, waarop wij ze zamen al schertsende zullen overlezen.

— Ik voor mij, *Signore*, zal nooit over dit alles kunnen schertsen! hernam zij, wat gedrukt.

— Als gij het zòò opvat, *mia Cara*, zult gij te meer de noodzakelijkheid inzien eener *algeheele amnestie* die ik gaarne verleene — maar zij moet ook wederkeerig zijn — en het kwam mij voor dat gij uwerzijds daarmede niet heel gul waart.

— Men kan ook de ligtste gemoedsbeweging niet verbergen voor uw scherpzienden blik, sprak zij, naar hem opziende, met die zonderlinge mengeling van schroom en bewondering, die de Graaf haar voortdurend scheen in te boezemen.

— Dat moet immers ook niet zijn bij eene verbindte-

nis als de onze, *Dilettissima*, antwoordde hij met zachten ernst.

Luister nu rustig Violante! want hetgeen ik ga zeggen betreft niet meer het verledene maar de toekomst, onze toekomst als echtgenooten. Ziet gij! zoo veel als ik van u meen te eischen en in u denk te vinden, vraagt men, als ik zeide, in den regel niet in eene gemalin; maar gij stemt mij dat toe, niet waar? wij hopen te komen tot iets beters dan tot zulk een huwelijk als waartoe onze bloedverwanten ons.... veroordeeld hadden. Wij hebben elkander begrepen — wij hebben elkander veel leed en smart te vergoeden, en waar wij elkander iets te vergeven hadden, daar voelen wij dubbele behoefte om nu ook verder alles voor elkaâr te zijn, en niet enkel de namen te verbinden maar ook de zielen..... heb ik niet uw wensch als den mijnen uitgesproken, mijne Violante?

— *Gij weet het* — Giovanni *mio!* sprak zij met teedere aandoening.

— Ook, zoo wij nu de handen ineen leggen, zal het niet enkel zijn tot zamenvoeging der harten, maar om zamen te werken — wel tot ons wederzijdsch geluk — maar nog tot wat beters en hoogers, het volbrengen van die groote en ernstige pligten die ons zijn opgelegd, met die vele goederen tot wier verkrijging ik niets heb gedaan — en die ik voorheen toch heb gebruikt of ze mij gegeven waren voor mij zelven alleen. Dat is zoo niet — 't is aanvertrouwd goed, en het wordt hoog tijd dat ik het anders en beter ga besteden — zal ik niet allerlei schuld en schande op mij laden, en een dwaze onverantwoor-

delijke rijke zijn — zoo als ik — tot hiertoe geweest ben! eindigde hij met een zucht. Ik ben oorzaak geworden van veel kwaad in plaats van het goede dat ik had moeten verrigten! — ook, nu ik dit heb ingezien, kan ik niet langer aarzelen, en zoo waar ik een Christen edelman ben — ik heb groote haast het verzuimde in te halen. Hiertoe behoort veel, Violante, zòò veel, dat ik het niet alleen kan volbrengen — maar de hulpe noodig heb van eene levensgezellin, zoo als ik mij had gewenscht — die schranderheid heeft en volgzaamheid tevens, die uit hare eigene oogen weet te zien, maar die toch gezind is in mijnen weg te gaan. — die als ik zelf behoefte heeft aan werkzaamheid, — en het gevoeld heeft als ik, dat de voldoening van alle lusten des levens het harte koud en ledig laten, en dat er eene levensvreugd is die gezocht moet worden niet in het voeden der zelfzucht, maar in zelfverloochening — *die levensgezellin* weet ik gevonden te hebben in u!

— Het zal de lust van mijn leven zijn tot uwe bedoelingen mede te werken, viel zij in met levendigheid, doch.... zal ik in staat zijn al uwe verwachtingen te regtvaardigen?

— Wie, zoo niet gij! hernam hij met vuur. Gij, die u niet liet verblinden door den glans van mijn rijkdom .... die wat anders en beters zocht in een gemaal — en die toen zij vreezen moest dat andere niet in hem te vinden, zich met onwil van den verloofde afkeerde en bereid was af te zien van al de uiterlijke voordeelen die eene verbindtenis met den armzaligen rijke haar had kunnen aanbrengen. Zoo niet gij, mijne edele Venetiane, die de me-

dewerkster zijt geworden van mijn veranderden zin. — Wat zou het geweest zijn, zoo gij u met den nietigen weekeling hadt tevreden gehouden. En hij drukte haar de hand en zag haar aan met een blik vol teederheid.

— Ik kan het u nu bekennen, mijn Giovanni! hoezeer het mij een gruwel was, dat gij uw tijd en uwe fortuin, zoo roekeloos verkwistet met die onwaardige vrienden, terwijl er zoo veel armoede en ellende te lenigen viel — en hoe het mij pijnde dat ik zelve, binnen de muren van uw weelderig paleis gekerkerd, in volkomen onmagt was, iets te verrigten van alles wat mij toescheen pligt te zijn......

— Tot dit verwijt *Anima mia!* zal ik u nimmermeer oorzaak geven, viel hij in; ik zal niet meer met roekelooze hand mijn goed wegwerpen, en gij zult niet meer ledig zijn uit onmagt om het goede te kunnen doen.

Wij zullen te zamen overleggen hoe aan nijvere handen werk te geven.

— En de stille behoefte uit te vinden, voegde zij er bij.

— En de kunst aan te moedigen, haar ruimer hulpbronnen en schooner verschiet te openen — ik heb er het vermogen toe, beter dan menig regerend vorst, ik heb er altijd den lust toe gehad; maar tot hier toe heb ik meest woekeraars en bedriegers verrijkt — 't is den Hemel bekend hoe ik mij heb laten plunderen en bedriegen — bijkans — met opene oogen, alleen omdat ik de moeite niet nemen wilde toe te zien, en alles op anderen liet aankomen.

— Dan komt het daarvan dat Messer Minganti tegen u

de verdenking heeft gevat van geen verlicht kunstkenner te zijn, sprak zij met een glimlachje.

— Die heeft hij laten varensinds hij mijne denkbeelden op dit punt kent — en — heeft goedgekeurd. Ook wil ik mij niet meer op anderen betrouwen maar op mij zelven — en op u — gij hebt kennis en gij hebt smaak; kunstenares kunt gij niet zijn; maar dat is ook niet noodig, noch voor u noch voor mij; aan ons is het te zorgen dat *wie het zijn* niet door stoffelijke belemmeringen, die wij kunnen wegruimen, verhinderd worden in hunne ontwikkeling en hun streven. Het is hier de vraag te steunen zonder te drukken, de fierheid te sparen, en de geestdrift aan te vuren, daartoe is vrouwelijke *tact* noodig.

— Maar ook mannelijke ernst en vastheid van wil, want zonder deze, dreigen de beschermers, de prooi — mogelijk zelfs de spot te worden van de overmoedige beschermelingen — men kan veel toegeven aan genialiteit, maar 't is onnoodig zich ten speelbal te stellen van allerlei luim... viel zij in — zeker niet zonder een inmengsel van verholene *rancune* over eigene ervaringen — maar de opmerking was niet te minder juist, en toen zij er bijvoegde: — ziedaar waarom ik voor mij zou hebben afgezien van die taak... vatte de Graaf volkomen hare bedoeling door te antwoorden:

— Aan mijne zijde zult gij die lustig aanvangen, ik hoop te zorgen dat edelmoedigheid niet in zelfvergeten ontaarde — en dat wij niet de slagtoffers zullen worden van eigene zwakheid of anderer onbescheidenheid.

— Ik moet u zeggen, don Giovanni, dat ik smaak

heb in schitterende feesten en gaarne leven zou in een geestigen gezelligen kring, zamengesteld uit mijne gelijken in rang.....

— Dat is een zeer natuurlijke trek in u, *Carissima!* gij die van dat alles nog zoo weinig kent. Ik zal u alle ruimte laten, om dien te voldoen, toch onderstel ik dat gij van dit genot al heel spoedig oververzadigd zult zijn — en ik reken er op dat gij het met mij eens zult wezen om het geluk niet afhankelijk te maken van,anderen, maar dat in ons zelve te zoeken.

— *Signor mio!* het leven zooals gij het mij voorstelt zal mij de verwezenlijking zijn van mijn schoonsten droom; maar in de vreeze voor teleurstelling had ik mij zelve reeds ontwend er op te hopen.

— Vermei u nu daarin, met alle gerustheid, ik blijf aan uwe zijde om die tot werkelijkheid te maken en zoo haast het maar eenigzins zijn kan; want ziet gij Violante — ik worde gedreven door een vurig, door een onweerstaanbaar verlangen om dat nieuwe, schoone leven met u in te treden, en gij?

Zij drukte hem met innigheid de hand tot bewijs van instemming.

— En ik zal rust noch duur hebben voor ik het daartoe gebragt heb, hervatte hij opstaande, en haar naar het balcon voerende alsof hij behoefte had aan de volle ruime lucht, *Dilettissima mia!* hoe duizend maal verwensche ik mijne voormalige achteloosheid in die zaak van de dispensatie..... *Il Padre* Matteo durft mij niets weigeren..... vindt gij het zoo heel noodig dat wij ons huwelijk uitstellen tot er tijding uit Rome zal zijn?

— Hoog noodig antwoordde zij met een fijn glimlachje van zegepraal toen zij opmerkte hoe de Graaf nu zelf grooten spijt had over zijne vroegere verwaarloozing. Denk alleen op Venetie, *Signor mio!* — en hoe men daar een geheim huwelijk zou opnemen?

— En al kon men de Heeren van de Signoria in 't geheim nemen en overreden, nòg bleven wij ter prooije aan de kwaadwillige uitlegging der Bolognezen! hernam hij verdrietelijk — gij hebt gelijk, *Dilettissima*, het kan niet zijn — Graaf Pepoli heeft het regt niet te trouwen zoo als hij zelf wil! 't Is mijne eigene schuld — ik ga eene zware boete dragen voor mijne gehuichelde onverschilligheid!

— Een weinigje penitentie kan niet schaden, *Signor mio!* dat zal mij nog eens het voordeel geven u als eene boeteling aan mijne voeten te zien, schertste zij zonder mededoogen.

— Reken er niet te veel op! antwoordde hij, ook schertsend, en verheug u niet al te zeer in mijn verdriet, *Maliziósa!* uw leedvermaak zal niet van langen duur zijn; als de boete mij te zwaar valt, trek ik zelf ter bedevaart naar Rome..... want al is 't dat ik lang opzie tegen geweldige maatregelen, *als* ik ze neme, is 't niet ten halve; dat zullen ze in 't Vatikaan nu ook al begrepen hebben — en daarom moogt gij u haasten uwe handschoenen te laten borduren met een gedeeld wapen, en eene Gravenkroon, preutsche Signora! Want ik wil van geen uitstel meer hooren, als ik eens die gezegende *toestemming* van den Heiligen Vader in handen houde. Die verzekering scheen haar gansch geen schrik aan te

jagen, want zij zag hem aan met stille verrukking en legde haar arm vertrouwelijk in den zijnen; hij drukte dien teederlijk tegen zijn hart en zòò stonden zij dààr beiden schoon, beiden jong, innig vereend door de zoetste voorstelling van geluk en toch ieder gelukkig op eigene wijze — hij, in de volle bewustheid van een zegepraal die blijvend kon zijn, omdat zij niet berustte op voorbijgaande begoocheling; maar verkregen was na eigen zwaren strijd, en door de openbaring van zijn beter *ik* en de sterkere zijde van zijn karakter Zij, zalig in 't gevoel eener afhankelijkheid waarvoor de fierste vrouw (mits zij een hart heeft) nimmer den staf der heerschappij zal begeeren, zalig bovenal te kunnen achten waar zij lief had — zich bemind te weten en haar ideaal verwezenlijkt te zien op den weg van haren pligt. Beide zwegen: en wij, konden nu ook van hen zwijgen en hen zamen laten te midden dier voorstellingen van geluk, die naauwelijks door het bezit er van konden overtroffen worden, — en zeker, ware Graaf Pepoli's roman *onzen roman*, wij konden dien hier sluiten, met de verzekering dat hij alles uitvoerde wat hij had voorgenomen, dat hij jaren lang gelukkig leefde met zijne welbeminde gemalin, en de tevreden lezer kon zich dan alles denken wat daar verder bij hoort; — maar ongelukkig ligt er eene andere uitkomst voor ons, waarnaar wij ons rigten moeten, en die zoo zij niet vrolijk is — zich althans aanbeveelt door hare waarheid en hare moraliteit. De jonge Graaf Pepoli had goede voornemens voor de toekomst: maar hij had in roekeloozen overmoed door zijn verleden zijne toekomst zeer onzeker gemaakt en zonder

dat hij het zich misschien bewust was, rekende hij wel wat heel stoutmoedig op eigen kracht — en op de kracht van zijn goud, om de kwade gevolgen van allerlei onvoorzigtigheden af te keeren — misschien dacht hij over die gevolgen in 't geheel niet, dat hem te vergeven was bij de nieuwe indrukken en gewaarwordingen, die hij in de laatste dagen had ondergaan; bij de ongewone werkzaamheid, waartoe hij zich had moeten inspannen, — maar wat *hij* vergat was daarom niet uitgewischt — en ze zouden zich toonen, die gevolgen, in alle hunne magt. Hij had wind gezaaid; — hij zou storm oogsten, en al achten wij hem verschoonlijk, het lot zou hem niets kwijtschelden, ten exempel van elk en een iegelijk, die zich op eenige wijze aan hem zou kunnen spiegelen.

Ter inleiding van die nieuwe, meer sombere *période* van Pepoli's leven, moeten wij hem nog even blijven gadeslaan waar hij nog altijd met de schoone bruid aan zijn arm — onwillekeurig een blik werpt op de benedengaanderij die rondom de binnenplaats heen loopt: hij schijnt daar iets te zien dat zijne opmerkzaamheid boeit, althans hij laat Violante los, buigt zich over de bronzen leuning heen en spreekt half luid, op een toon van ergernis: — Wat is dat, zijn die schelmen weêr daar? — Wacht! ze zullen van mij hooren! en als of hij op niets anders dacht wilde hij op eens voortsnellen .... maar Donna Violante volgde hem schielijk en wilde hem terughouden.

— *Signor mio!* — gaat gij zòo van mij, als in drift, als in onmin..., wat is het toch, dat u dus den wenkbraauw doet fronsen en het oog doet vonkelen...?

— Niets — niets — dat u aangaat, *mia Cara!* het zijn die

verwenschte *bravi*, die Carlo en Jeppo, die niet hier moesten zijn — en die ik ga wegjagen. *Scùsa! mia Cara!* ik kom u spoedig weêr zien — en haar even met de hand groetende ijlde hij voort of eene seconde later te laat zoude zijn.

Had de jonge Graaf te midden van zijn geluk als eene ingeving gekregen dat hij met dubbele snelheid en behoedzaamheid moest waken — niet slechts binnen — maar ook rondom, ook buiten zijn paleis? Of was de gejaagdheid waarmede hij ditmaal voortsnelde alleen het gevolg dier prikkelbaarheid, waarvan hij bekentenis had gedaan en die hem aandreef om alles wat hij wilde en aanving, met den meestmogelijken spoed door te zetten; of kwam zij voort uit die nieuwe krachtige aandrift tot handelen, die op eens zijne langdurige werkeloosheid had vervangen? Wij durven het niet beslissen, vermoedelijk was hij onder den invloed van de eene als van de andere, en zeker is het, dat hij in rustelooze vaart zalen en gangen doorliep, trappen afsprong, in zijn togt den *Maggiordomo* opving, gelastte te volgen, Michele de kamerdienaar meesleepte en niet stilhield — voor dat hij in de benedengaanderij was aangeland, en de voorwerpen van zijn onwil digtbij was genaderd. Die personen waren zeker wel een kijkje waard voor iemand die van echte zuidelijke gaauwdieven physionomiën hield — waarop de ruwe kracht zoowel als schelmsche list en laagheid gestempeld stond; maar hoe Graaf Pepoli tot het besluit kwam om ze zóo gansch vrijwillig te gaan opzoeken en onder de oogen te zien — hij, die voorheen niet eens hunne daden konde hooren zonder te verbleeken en onwel te worden — dat was een zielkundig raadsel, waarvan wij alleen de oplos-

sing vinden, allereerst in den overspannen toestand waarin hij zich sedert eenige dagen bevond en die hem als buiten, als boven zich zelven bragt, en verder daarin, dat hij even plotseling zijn besluit had uitgevoerd als opgevat.

Had hij kunnen nadenken over de persoonlijkheid en de antecedenten der lieden, waarmede hij zich in aanraking ging stellen; had zijne verbeeldingskracht, die in zijne oogenblikken van zwakheid zijn verstand overheerschte, tijd gehad om te werken — en hem *zekere* beelden en zekere toestanden voor te stellen, onafscheidelijk van die zedelijke monsters, dan ware hij teruggedeinsd ondanks al zijn verlangen om die ergernis uit zijn huis weg te weren. Nu scheen hij op niets te denken dan op eene snelle en zekere uitvoering van dat goede doel.

De *bravi* — die onder elkander een vrijlustig en luidruchtig gesprek voerden, zonder zich veel te bekommeren over de onrustige blikken en twijfelachtige gebaren der lagere bedienden, die den Graaf van den grooten marmertrap zagen afstormen, kregen hem naauwelijks in 't oog — of ze hieven de breede hoeden van 't hoofd — en zwaaiden die rond onder luide *Eh vivas!* ter eere van hunnen beschermer *Il Magnifico Signore Conte* Pepoli — dit geschreeuw waarbij zich ook de stemmen voegden van eenige *facchini* — en andere lieden uit de heffe des volks, die gewoonlijk in het zuiden tot de binnenplaatsen der paleizen doordringen zonder dat iemand ze weert — dwong den Graaf tot eenige oogenblikken rustens, 't geen hem gelegenheid gaf wat tot adem te komen en te overwegen wat hem nu te doen stond.

De schelmen schenen het hem aan te zien dat die over-

wegingen voor hen niet gunstig waren, en zij wilden hem geen tijd laten ze uit te spreken — zij kwamen tot hem — knielden onder hartstogtelijke uitingen van eerbied en onderdanigheid aan zijne voeten, om zijne handen te kussen — en toen hij die strak over de borst kruiste om dat huldebewijs af te weren, — omvatten zij zijne knieën en wierpen zich in letterlijken zin in 't stof aan zijne voeten!

— *Scelerati!* nadert mij niet — raakt mij niet aan, riep de Graaf een weinig terug tredende. — Ik kom u vragen wat u zoo stout maakt mij te trotseren — en hier terug te komen.

— *Magnifico Signore!* wij kunnen niet anders ... sprak Carlo, zijn makker een duw gevende, die nog weêr een slip van Don Giovanni's kleed trachtte te vatten.

— Genoodzaakt om mijns ondanks in mijn huis te dringen nadat ik u de vrijplaats heb opgezegd? riep Pepoli.

— *Signor sì!* hernam de andere met een welbehagelijk lachje.

— Maar waardoor — door wien?... vroeg de Graaf met ongeduld.

— Door de nieuwe Edicten *Eccellenza* — sinds die zijn uitgevaardigd, kunnen wij geene enkele schuilplaats meer vinden in heel Bologna.

— Dat is zeer natuurlijk en niet dan billijk, meent gij dan bij geval dat ik ulieden zal houden, ondanks de Edicten?

— Och! iedereen weet wel dat zulke Edicten niet gemaakt zijn tegen *I gran Signori come Il Conte* .. sprak Jeppo. — En al ware dat — wie in de wereld zou ze hier op *Eccellenza* toepassen..... de Podesta hier — dat weet

ieder een - is stekeblind op een wenk van Don Giovanni Pepoli. — *Il Signor Conte* is de gelukkigste man der wereld — en de magtigste ook — de wetten hebben tegen hem geene kracht.

— Zoo veel te minder heb ik het regt ze te overtreden.

— *Eccellenza* moge ons toch niet verdrijven om die oorzaak. Want.... wat de overtreding belangt die is toch reeds geschied.... wij bidden ootmoediglijk om vergeving..... want — we zijn niet weg geweest.

— Niet weg geweest! Oh! *Vergogna! sfrontàti!* mijne lieden heulen alzoo met u? en de Graaf zag om met strengen veel beduidenden blik naar de omringende bedienden, die de oogen neersloegen en de schouders ophaalden ten teeken van onschuld of onmagt.

— Wij hebben niet noodig dat te doen, *Signor Conte*, hernam nu Carlo — zich in zijne volle lengte opheffende en den Graaf uittartend aanziende — wij hebben een *regt* hier te zijn — en dat weten allen die ons hooren — krachtens de overeenkomst met *Vossignoria!*

— Die gij schandelijk verbroken hebt — en daarom heb ik u verjaagd — en verdrijve u bij dezen...

— Wij hebben die *niet* gebroken — wij hebben niet gemoord, niet gestolen — wij hebben alleen Don Eusebio een weinigje geholpen bij zekere schaking ..... en wij weten wel dat *Eccellenza* dit niet zoo euvel neemt als zij voorgeeft.....

— *Che come ingannatori?* durft ge beweren dat ik eene rol zoude spelen voor u — al kon ik alles voorbij zien — wat u aangaat, dan nòg zou dit genoeg zijn om mij vast te stellen in mijn besluit — gij zegt dat de Podesta op

mijne wenken past; gij hebt het geraden — en als gij niet zorgt binnen een uur — mijn paleis — en Bologna verlaten te hebben zult gij het ondervinden, dat ik den Magistraat aan zijnen pligt heb herinnerd.

Dat was geene gelukkige ingeving. Daar is niets in de wereld wat de Italiaansche bandiet van dat tijdperk minder vreest en meer minacht dan diergelijke overheidspersonen, in den regel, zoo zwak en zoo flaauwhartig, of zoo omkoopbaar dat de meesten de *bravi* verschoonden uit vrees, en de overigen zich lieten verleiden hen te sparen om de wille van het goud hunner beschermers.

Ook antwoordt Carlo met een ruwen lach:

— Al zou *Il Conte* zòò onvoorzigtig zijn, de Podesta tegen ons in te roepen, de Podesta zelf zal wel zoo wijs wezen zijne *sbirren* niet op ons af te zenden!.... als het op list aankomt verschalken wij ze altijd, en bij een geregelden aanval delven ze immer het onderspit. Dat weten ze zelf wel en daarom kiezen ze vooruit het hazenpad. De Madonna zij geloofd! de *sbirren* behoeven wij niet te vreezen. *Il Conte* moest aan zoo iets niet denken tegen ons, maar liever goedheid met ons gebruiken, en ons nog eenige weinige dagen asyl verleenen.

— Het zou *Eccellenza* niet berouwen..... en ons groote winst doen, voegde Jeppo er bij, met vleijende stem en gebaren, — dan — de Graaf had zich afgekeerd en luisterde niet meer.

— *Maggiordomo!* hoorde men hem op eens roepen met eene schelle scherpe stem, *Maggiordomo!* Laat al wat de wapenen voeren kan, in mijn huis, hierheen komen en zich gereed houden om mij bijstand te bieden op den eersten wenk!

De hofmeester trad nader, doodsbleek van schrik over dit bevel en sprak zacht en gejaagd: — Signore! Signore! om 's Hemels wil! vang geen strijd aan met die *bravi*, Carlo en Jeppo zijn hier niet alleen, daar zijn zekerlijk van hunne makkers onder dit gepeupel dat voorwaarts dringt, al de *facchini* zijn op hunne zijde.

— Daar reken ik op, zonder dàt, waren immers de heydukken, met een paar pistolen voldoende om hen te verjagen.

— *Signor Conte!* de *bravi* hebben ook vuurwapenen bij zich.... laat ze voor ditmaal met vrede — wij zullen later zien met voorzigtigheid....

— Weêrspannigheid, Malvasio! riep Pepoli met eene stem die van drift trilde — terwijl hij den *Maggiordomo* een vlammenden blik toewierp.

— Genadige Heer! uit barmhartigheid voor u zelven, wil toch bedenken — riep deze smeekend de handen opheffende — maar de Graaf scheen niets te bedenken, niet eens dat hij zelf gansch ongewapend in een loshangend fluweel overkleed, met ontbloote borst, alleen door wat fijn linnen en kant gedekt, zich wagen ging aan de woeste vermetelheid van twee moordenaars van beroep, die met dolken en messen gewapend waren, en van pistolen voorzien, die zeker niet ongeladen in de lederen kolders hingen, want terwijl hij den sidderenden Malvasio een: „*Obbedite pronto!*" toeriep — wendt hij zich op nieuw tot de *bravi* met eene snelle beweging en eene vastbeslotene houding.

— Trekt af in vrede — of ik zal u door mijne lieden met geweld laten verdrijven!

— Geweld tegen ons! riep Jeppo, eer met verwondering dan met toorn, liet een schuinschen blik vallen op zijne duchtige verweêrmiddelen en glimlachte; maar Carlo gaf zijn makker een duw dat hij achterwaarts week en sprak eerbiedig tot Pepoli:

— *Signor Conte!* dit kan u geen ernst zijn — want *Vossignoria* weet wel dat wij niet zullen wijken voor geweld van uwe dienaren, al ware 't dat gij al uwe onderhoorigen in één wenk gewapend rondom u kondet verzamelen! — Dat laatste scheen toch niet meer zoo onmogelijk — althans voor een gedeelte, en zoo de Graaf blindelings in 't gevaar liep, had hij kans niet ongewroken te blijven, want toen Malvasio zag dat zijn meester in zijn opzet volhardde haastte hij zich diens bevel te volvoeren; dan, zijne oproeping bleek reeds overbodig. Michele de kamerdienaar, een schrandere knaap, reeds terstond zeer ontrust over des Graven besluit om de bandieten toe te spreken, en die den opkomenden storm uit diens blik had geraden, had uit zichzelven alle weêrbare personen van den huize bijeen geroepen, ieder had een vuurwapen of een dolk gegrepen — en welk Italiaan van de 16 eeuw had er geen onder zijn bereik? — en zij stonden nu allen geschaard op den achtergrond tusschen de kolommen van de gaanderij, in het eerst zonder grooten lust en moed om het tegen de bandieten op te nemen, doch bij het zien van 't gevaar waaraan zij hun meester nu achtten blootgesteld, zeer bereid om ter zijner hulpe te snellen, ook zonder uitdrukkelijk bevel. Eenigen traden reeds vooruit, anderen hieven de pistolen op — dus, was niet de bedoeling van Pepoli, wiens plan niet

zoo onberaden was als de rasse zenuwachtige drift zijner handelingen het deed vermoeden; hij overzag met een rassen blik de gevaren van de positie; en zoo hij moed had om ze tegen te gaan, ontbrak het hem evenmin aan gevatheid om ze af te keeren. „Blijft allen terug, tot ik roep!" sprak hij luid en vast — hetgeen ik voor heb, is op het uiterste — Michele! bedenk dat, fluisterde hij dezen toe — na deze afspraak met zijne lieden, keerde Don Giovanni zich weêr naar zijne tegenstanders, die van hunne zijde zich niet zeer ongerust schenen te maken over zijne aanstalten; want zij bleven in eene achtelooze houding leunen tegen het bronzen beeldwerk van eene fontein op het midden der binnenplaats, als hadden zij het voornemen een aanval af te wachten, zonder dien uit te tergen.

De Graaf zag zeer bleek toen hij zich op nieuw tot hen wendde, maar de veelbeteekenende ironieke glimlach speelde om zijnen mond toen hij zeide:

— Gij zijt dappere mannen! ik weet het — en wij verstaan elkander. Het is bij u een punt van eer niet te wijken voor dreiging en geweld — en gij weet ook wel dat ik daar niet van houde; maar mij dacht gij zoudt ook van mij weten, dat ik er van houde gehoorzaamd te worden door mijne clienten en afhangelingen. Acht gij u tot dezen te behooren?

— *Che sì Signore Che sì!* riepen beiden als uit één mond.

— Zoo zult gij weten wat uw pligt is! hervatte de Graaf met gevatheid, op een kalmen, gebiedenden toon, en de oogen half geloken, als achtte hij het niet eens

noodig den gloed van zijn blik te doen spreken tot ondersteuning van zijn woord.

— Wij hebben verstaan, *Signor mio*! hernam Carlo zich diep buigende, wij zijn bereid u te gehoorzamen, in alles, u — u alleen — en om u zelven, want gij zijt onze weldoener, onze Heer en beschermer, en eerder dan u te wederstaan zouden wij u willen doen uitroepen tot vorst van Bologna — en voor u strijden met al de onzen.

— *Bravissimo Carlo! Eh viva Il Principe!* Don Giovanni Pepoli!

Eh Viva Il Magnifico Signore Principe di Bologna! riepen enkele stemmen uit het volk, dien inval van de bravi toejuichend.

— *Basta!* gij dààr! riep de Graaf met een glimlach, bedenkt geene dwaasheden, ik ben volkomen te vreden met hetgeen ik ben en ik houd niet van opschudding, het eenige wat ik van u verlang, Carlo en Jeppo, is — dat gij onverwijld heentrekt....

Maar het lag niet in het plan der bandieten zich zòò te laten verdrijven; zij waren niet als de Graaf, zij hielden wèl van opschudding en waar zij zich schijnbaar gedwee hadden geplooid, was het als de slangen om hunne prooi te omkronkelen.

— *Misericordia!* riep Carlo half onderdanig, half gramstorig — was dat de intentie? wilt gij ons zòò wegzenden, genadige Heer — wij die het altijd zoo goed gehad hebben in uw huis. Bij zonnehitte schaduw — bij koude nachten vuur om onze handen te warmen en matrassen om onze hoofden neêr te leggen — en *polenta*,

en *maccaroni* — en goeden wijn alles in overvloed — en dan vielen er nog wel eens een paar goudstukken ook uit uwe beurs — en niet veel werk, *Eccellenza*, niet veel werk! — daar willen we op zweren.... overal waar het *Il Conte* noodig kan zijn.

Den Graaf steeg een gloed op 't aangezigt — hij beet zich op de lippen van ergernis — en stuitte den vloed van woorden met een kort en haastig *Sfrontàti!* durft gij beweren dat ik — *ik* u lieden zou gebruikt hebben?

— *Signor nò!* dat zullen we nooit zeggen — *Eccellenza* heeft *vrienden*, gewillige, dienstvaardige vrienden, die alles voor hunne rekening nemen, alles — *Eccellenza* is daar buiten — en — ons — is dat hetzelfde, wij weten toch dat *Vossignoria* onze heer en meester is en houden San Giovanni — den grooten heilige, uw patroon, in hooge devotie simpellijk met intentie voor u.... wij zouden de *strappata* doorstaan, liever dan tegen u iets voort te brengen — wat verscheelt dat u dan dat we nog een weinig hier schuilplaats nemen...? als wij hier zijn doen we toch niemand kwaad — dat weet al het volk — wat zegt dat, *Eccellenza*, dat we op deze steenen liggen — zoo goed als de Lazaroni — dat uwe lieden ons een stuk brood reiken, *Signor Conte!* niet meer of minder dan de bedelmonniken — laat ons nog maar drie of vier dagen hier blijven?

En de mimiek die alle deze smeekingen vergezelde, was zoo kluchtig en zoo hartstogtelijk tevens, en ze werd door Jeppo, als tot instemming in hetgeen zijn makker voortbragt, met zoo veel automatische gelijkheid

nagevolgd, dat de Graaf op sommige oogenblikken moeite had, niet in lagchen uit te barsten, terwijl hij zich toch inderdaad meer bewogen voelde dan hij toonen wilde; het was zeker daarom dat hij alleen een heftig en forsch — „Neen" uitbragt — dat blijkbaar niet de goedkeuring verwierf van het volk en de *facchini*.

— Nog slechts twee 'dagen, *Signor mio !* — hervatte Carlo — met nog meer hartstogtelijkheid, ziende dat hij ter weêrzijde eenig veld won — nog slechts één enkelen dag, de Madonna zal er u voor zegenen, *Eccellenza* — verstoot ons dan — en laat ons dan aan ons noodlot over.

— Wij zullen toch wel met galei en galg eindigen — al is 't dat gij ons nog een vier en twintig uren veiligheid gunt.... en de twee *bravi* kromden zich onder de wanhopigste gebaren aan zijne voeten; maar de levendige verbeelding van den Graaf begon hare noodlottige werking te doen, een zenuwachtig sidderen beving hem — en hij voelde het koude zweet uitbreken op zijn voorhoofd; doch hoe meer die ligchamelijke zwakheid bij hem de overhand nam, te sterker volhardde hij in den wil om haar te bekampen, — en hard en forsch riep hij op nieuw: „Neen!" Bij de Madonna — Neen — geen enkelen nacht — en met geweld rukte hij zijn gewaad los uit de handen van Jeppo, die het gevat hield — en wendde zich af. Malvasio en Michele schoten toe — het werd tijd — de Graaf scheen als van eene duizeling bevangen — en leunde een oogenblik op den arm van den laatsten; een luide angstige kreet werd er vernomen van het balcon, waarmeê Donna Vio-

lante die het gansche tooneel met ingespannen belangstelling had gadegeslagen, hare onrust te kennen gaf over den toestand van haren bruidegom.

Die kreet had zijne ooren getroffen en deed hare werking. De Graaf herkreeg zijne kleur, hief het hoofd schichtig op als iemand die met schrik ontwaakt, en verkreeg op zich zelven, haar toe te knikken met een glimlach om haar gerust te stellen — maar daarmeê was hij nog niet van zijne lastige vervolgers ontslagen, want zij waren hem nageloopen.

— *Scùsa! Signor Conte Scùsa!* sprak Carlo nu met vrijpostige vertrouwelijkheid, en de oogen knippende met beduidenis — wij begrijpen alles, wij hadden zoo lang niet moeten aanhouden. Het Edict is streng, en *Eccellenza* — heeft zoo veel te verliezen — wij zullen heen gaan als verdrevenen, ten aanzien van al dit volk — *alleen*... als wij keeren in alle stilte, doe dan de oogen toe — en.... zie ons maar liever niet... Gij zult er u wel bij bevinden en uwe gezondheid noch uwe fortuin zullen er onder lijden.

— Onbeschaamde! gij durft spotten, gij durft mij toespreken met eene gemeenzaamheid of ik uw medepligtige zou kunnen zijn en met u zou willen heulen — en bij oogluiking toelaten, wat ik openlijk zou verbieden! Meent gij lieden bij geval, dat ik u verjage uit vreeze voor het Edict! Ik zegge u al ware er geen Paus in Rome — al ware ik Heer van Bologna — van Italië, nòg zou ik schelmen als gij zijt verdrijven — Ja! geen maatregel zou mij te streng zijn om dit schoone land te zuiveren, van allen die u gelijken, van allen die hen beschermen —

ging de Graaf voort op een toon van stijgende verontwaardiging en gramschap, die haar hoogste toppunt bereikte toen Carlo op klagenden toon zeide: *Ohimé!* dit schijnt ernst — alzoo moeten wij gaan — over een uur zullen wij vertrokken zijn, Signore! — gun ons uitstel tot wij een *ave Maria* gebeden hebben, en ons voor 't laatst verfrischt bij uwe fontein....

— Uitstel! geen uur — geen half uur — geene minuut! *Via! Via! Scelerati* — uit mijne oogen — riep de Graaf, wiens geduld werd uitgeput door al dit aanhouden, en die, stampvoette van drift. — Eindelijk daar de *bravi* nog altijd om hem heendraaiden en aan zijne kleederen trokken, zag men iets plaats grijpen, dat naauw geloofbaar scheen, zelfs aan hen die het aanschouwden. — Don Giovanni Pepoli van wien het bekend was, dat hij niet zonder huivering een bloot zwaard konde zien, rukte plotseling den degen van Malvasio uit de schede, en hoewel zijne tanden klapperden en zijn geheele ligchaam trilde, beide van overspanning en van ontroering, klemde hij dien met vastheid in de hand — en bragt den naastbijstaanden Jeppo met het platte van den kling zulk een geduchte slag toe, dat hij suizebollend neêrviel; dààr zat spierkracht in die fijne blanke, vuist — al was het dat zij zich nooit voorheen tot daden van geweld had opgeheven. Alle omringenden slaakten een uitroep van ontzetting, dat er tevens een was van bewondering.

Malvasio en Michele werden bleek als lijken — van het balcon hoorde men op nieuw een angstige gil — de bandiet Carlo had zijn pistool uitgehaald en spande de haan.

Pepoli staarde hem strak aan, de felle zwarte oogen wijd geopend met die vastheid van blik waarvoor men zegt dat de wilde dieren terug deinzen — niemand durfde zich bewegen, naauwelijks durfde men adem halen — tot men zag hoe de verwonderlijke stoutheid van den Graaf doel had getroffen. Carlo wendde zich om en schoot zijn pistool in de lucht af: — „*Il Conte hà fortèzza d'animo* ?" sprak hij met eene buiging tegen dezen, daarop stiet hij zijnen makker met den voet, om hem aan te sporen zich op te rigten.

— *Sù via*! 't is hier uit voor ons! riep hij hem toe; doch Jeppo scheen geheel de bezinning verloren te hebben, hij kon niet gewond zijn, maar hij was overbluft, alle gedachte aan weêrstand scheen nu beiden te begeven of wel zij hadden hunne redenen om er van af te zien, althans toen Jeppo zich had opgerigt met eene woeste verwensching, nam Carlo hem bij de hand — en zamen holden ze nu voort als gejaagde katten, onder luide weeklagten, de Madonna en alle heiligen uit den kalender aanroepende als getuigen van de kwade bejegening en het ongelijk dat hun werd aangedaan, gevolgd door al het volk dat staande de *scène* de binnenplaats steeds dieper was ingedrongen. Pepoli zelf stond een oogenblik als in bedwelming, sloot even de oogen, slaakte een zucht van verligting en liet toen met eene beweging van afgrijzen den degen vallen.

— De Graaf is gek geworden! fluisterde een der lakeijen een heyduk in, die naast hem stond. Op eens hoorde men den Graaf zeggen met eene zachte stem, doch met een nadruk, in welks beteekenis niemand zich kon vergissen:

— Messer Malvasio! doe de groote poort sluiten, en zorg dat alle toegangen tot het paleis wèl bewaakt worden — want als ik weêr overlast heb van deze *bravi* of van anderen *zal ik het op u verhalen, wees daar zeker van!* Voorts, zoo gij onder de lieden van mijn huis iemand betrapt op verstandhouding met de roovers, zult gij hem zonder aanzien des persoons overleveren aan de Podesta — want ik begeer dat er in mijn huis nimmermeer gewag zal zijn van dit geboefte. — de *Maggiordomo* boog zich zwijgend en liep zelf naar de Hoofdpoort om haar te verzekeren.

— Michele volg mij! ik ga mij kleeden, sprak don Giovanni tot dezen en ging langzaam en rustig heen, den stoet zijner onhutste dienaren voorbij.

— De Graaf is *niet* gek zoo als je ziet, fluisterde de heyduk zijn buurman in, maar hij heeft den duivel in 't lijf als hij boos wordt!

— Volk van Bologna! Zòò jagen de groote Heeren de arme lieden weg, die zij niet langer believen te gebruiken! riep Carlo zoodra hij buiten de muren van 't paleis Pepoli was geraakt — zoo maar, zonder een enkele *scùdo*, zonder leeftogt, zonder een kruik wijn, en deze heer heet nog een van de mildsten!

— *Il Conte* is gierig geworden! smaâlde het gepeupel, ditmaal even onvoldaan over Pepoli als de Bandieten, men was gewoon dat deze zich nimmer vertoonde, zonder zijne beurs leeg te storten onder de menigte.

En nu, Don Giovanni, had eens vooral van die ondoordachte weldadigheid afgezien!

— En als men wist wàt wij al niet voor hem gedaan hebben! ging Carlo voort.

— De menigte bleef stilstaan en vormde een kring rondom de *bravi*. Men dwong hen dat zij spreken zouden, men luisterde nieuwsgierig. Allerlei zotte verzinsels en logenachtige aantijgingen werden nu opgedischt — gesteld op de rekening van Pepoli, en geloovig aangehoord.

— Nu verloochent hij ons en huichelt afkeer van onze daden; maar is 't niet op *zijn* bevel geweest dat wij den Beeldhouwer Minganti uit den weg hebben geruimd? zei Carlo.

— En de kleine Zanetta gebragt waar ze wel niet wêer van daan zal komen, voegde Jeppo er bij. Kreten van verontwaardiging gingen op; Minganti was de lieveling des volks. — Zonderling, die kreten golden niet de uitvoerders van de onderstelde misdaad, maar alleen hem die gezegd werd haar bevolen te hebben.

— Het spreekt van zelve dat wij hem geen haar gekrenkt hebben, vervolgde Carlo, maar hij moet zich schuil houden, men zal hem vooreerst hier niet weer zien.

Sommigen hadden hem reeds gemist!

— Het was te doen om het mooije meisje — zijne nicht — begrijpt ge! Arm ding! *Il Conte* had eene *vendetta* tegen haar, omdat zij hem wederstond.... Wij, moesten onzen pligt doen, maar geen mensch zal ooit weten wat er van haar geworden is! En tot dank weigert hij ons vrij-plaats, was het referein na iedere opsomming van dergelijke fabelachtige diensten, die echter niet geheel uit de lucht gegrepen waren, want.... don Eusebio — maar wij hebben nog niet van dezen te hooren, en de Bandieten waren veel te slim om hem

voorop te zetten, waar ze Pepoli aan den haat van 't gepeupel wilden prijs geven, 't geen hun voor 't oogenblik al zeer goed gelukte. Allerlei harde oordeelen en ruwe verwenschingen werden uitgesproken over het hoofd van den *wreeden* — *gierigen* Graaf Pepoli — die men een uur te voren nog tot vorst van Bologna had willen uitroepen.

De Bandieten konden wel gissen dat er spionnen onder de menigte zouden zijn, maar het scheen dat zij zich toch niet zoo onveilig achtten als zij hadden voorgewend; want toen zij de *sbirren* zagen naderen, om hen te vatten, hielp het volk hen voort — en zij wisten langs een geheimen weg binnen te sluipen in 't paleis van de Marchesa Santini waar hun vrijplaats werd verleend! —

Voor Graaf Pepoli bleef het verholen wat er met de Bandieten was voorgevallen, nadat hij ze verdreven had; want hoewel zijne dienaren hier en daar hoorden fluisteren van de ongerijmde geruchten die er over hunnen meester in omloop kwamen, durfden zij hem daarmede niet lastig vallen. Dit onderwerp mogt immers niet worden aangeroerd in zijn huis!

IX.

DE MARCHESA SANTINI.

Hoe weinig sympathie wij ook hebben voor eene vrouw als de Marchesa Leonora Santini — is het ons echter noodig geworden hare kennis te maken — willen wij niet vervallen in de fout van Graaf Pepoli die na haar diep en doodelijk beleedigd te hebben, het oog van haar afwendde in plaats van op hare handelingen toe te zien. Het is ons integendeel noodig, zoo ver mogelijk in hare geheimen te dringen om de oplossing te vinden van 't geen ons zonder dàt raadselachtig zou schijnen, en om de wolken te zien opkomen die zich boven het hoofd van onzen held zamenpakken, al zijn wij niet bij magte het losbarsten van het onweder af te weren.

Uit de gesprekken die er over de Marchesa Santini gevoerd zijn, heeft men kunnen opmaken dat zij weinig achting verdiende; waarmede nog niet is gezegd dat haar niet werden gebragt: de *semblants* van achting, zoo als de wereld die weet te bieden en waarop ze door rang en positie een regt had, zoo vast gegrond op de maat-

schappelijke overeenkomsten — dat de Signora zelve — en iedereen met haar al zeer vreemd zou hebben opgezien zoo iemand haar die had durven weigeren. Graaf Pepoli had zich dat veroorloofd in het vuur der eerste jeugd in den gloed eener edele verontwaardiging, en in de volle bewustheid van het overwigt en de overmagt die zijne schatten hem gaven op alles en op iedereen. Maar dat was eene uitzondering — die te sterker had getroffen naarmate zij *uitzondering* was — en ... wij haasten ons het te zeggen — Donna Leonora was volkomen *en règle* met Kerk en Staat, zoodat kardinalen en hooge geestelijken zoowel als edellieden van den eersten rang in alle gerustheid haren omgang konden zoeken en hare feesten bijwonen, zonder hun purper in gevaar — of hun naam in opspraak te brengen. Zelfs de strenge Paus Sixtus V die met zooveel felheid aanving te waken over de zeden zijner geestelijkheid, had den kardinaal Cesis alleen lagchende met den vinger gedreigd toen hij van diens betrekking tot de Marchesa Santini had gehoord; en waarheid is ook dat deze wat hare leefwijze en uiterlijke gedragingen aanging zich niet onderscheidde van de meeste vrouwen van haren tijd, ja zelfs, zoò daar verschil bestond was het in haar voordeel welligt. Als gehuwde vrouw had zij hare *cecisbeï* gehad, als weduwe had zij hare *cavalièri servente* maar die behoorden tot de gewone omgeving eener *gentil-donna* — en ze waren onmisbaar bij de toenmalige inrigting eener voorname Italiaansche huishouding. De Hertog van Sora was bekend als haar minnaar? maar welke vrouw van haren rang had er geen? — vooral eene zulke die, als zij, vermaard was om

hare schoonheid, gevierd om haren geest en haar vernuft en ondanks het groot aantal aanbidders, die op iedere wijze en om allerlei redenen naar hare gunsten stonden, hield men het er voor dat zij veel te sterk van hoofd was om aan de zwakheden van het hart toe te geven. Ook had hare onvoorzigtige en hartstogtelijke tegemoetkoming voor Graaf Pepoli — in hooge mate de bevreemding en de afkeuring harer vrienden gewekt die daarin niets hadden gezien dan een nutteloze fout, een wonderlijke gril, waarbij al hunne berekeningen faalden en die zij daarom voor eene dwaasheid verklaarden, welke eene zoo verstandige en voorzigtige vrouw als zij was, zich niet had behooren te veroorloven, en de Kardinaal de Cesis had haar deswege zijne herderlijke vermaningen niet gespaard!

De Kardinaal de Cesis! men had dien kalmen, deftigen, goedmoedigen Romein maar een enkele maal te bespieden, bij een zamenzijn met de schoone Marchesa, om zich overtuigd te houden, dat hij tot haar in gansch andere betrekking stond dan Graaf Pepoli, uit de loszinnige gesprekken zijner oppervlakkige vrienden, had moeten onderstellen, terwijl eigen vooroordeel hem van nader onderzoek had weêrhouden. De Kardinaal de Cesis mogt uit gewoonte van hoffelijkheid een tintje van *courtoisie* leggen in zijn omgang met de schoone Marchesa — haar minnaar was hij niet, slechts haar togtgenoot; haar gids, zou niet juist zijn uitgedrukt, want *hij* was het niet altijd, die den weg wees; haar geleider, op het moeijelijk en bogtig pad der *intrigue* dat zij had ingeslagen. Want om het àl te zeggen in één woord: de Mar-

chesa Leonora Santini was geene *galante* vrouw — maar eene *intrigante*, die het hagchelijk spel van list, bespieding — en kuiperij dreef op groote schaal en met weêrgalooze behendigheid — ter voldoening van twee dorre, doodende, eigenbatige hartstogten, de hebzucht en de heerschzucht — en ook een weinig — om het spel zelve dat haar een andere hartstogt was geworden; en waarbij zij zulke goede kansen had gehad — en zoo veel beleid had getoond — dat zij onder het vorige zwak en wanordelijk staatsbestuur eene mate van invloed had verworven, die haar tot eene gewigtige personaadje had gemaakt, waarmede Romeinsche grooten en voorname vreemdelingen te rekenen hadden, wilden zij aan het pausselijk hof hunnen weg maken; waaraan meer dan één Bisschop zijn staf en mijter dankte, en naar wier stem niet zelden werd geluisterd bij 't begeven van het purper. Sixtus V was zeker de Vorst niet onder wiens regering zulke misbruiken konden insluipen — maar.... dit hier, bestond, had de kracht der gewoonte, en de schijn der noodwendigheid voor zich — de groote Paus, had zeer veel te hervormen bij den aanvang van zijn bestuur — en had zeker zijne eigene redenen om voorals nog deze onwettige magtsoefening hare eigene wegen te laten gaan en niet den oorlog aan te zeggen aan een invloed, die bereid zou zijn hem te dienen en voor hem te strijden.

Zoo was de Marchesa Santini met opgerigten hoofde blijven staan, terwijl allerlei misbruiken rondom haar wegvielen, en allerlei onkruid rondom haar werd uitgeroeid — sterk in 't gevoel harer onmisbaarheid — harer

kracht, harer behendigheid — trots op een rijkdom dien zij zich zelve had verworven, en die haar een tweede magt werd naast de andere, die zij reeds oefende door haar beleid — sterk vooral in het bewustzijn harer schoonheid, harer lieftalligheid, waarmede zij wist aan te trekken, te misleiden en te zegepralen, overal waar zij het noodig vond.

Eens toch was haar dit mislukt, juist toen zij het voor zich meer dan immer had gewenscht. Graaf Pepoli — had niet voor den tooverstaf harer bevalligheden gebogen — Graaf Pepoli — had niet ontzien wat Sixtus V had verschoond! — Hij was geen eerzuchtige; vreemd aan alle berekeningen der staatszucht — vol eerlijk afgrijzen van alle baatzucht en bedrog, was het bekend karakter der Marchesa meer dan genoeg om hem ten talisman te zijn tegen hare verleiding, en de hoedanigheden zelve die anderen in haar roemden, versterkten hem in dien afkeer dien hij niet schroomde haar ondubbelzinnig te toonen. Hij verdient achting om het beginsel, waaruit die tegenzin ontstond, en om de vastheid en kloekheid waarmede hij eene verleiding bestreed, die hem onder de wegslependste gestalte tegentrad — maar of hij dien strijd niet had moeten voeren met meer omzigtigheid — en met minder hardheid in den vorm, dat is eene andere vraag, die men het gemakkelijkst kan beantwoorden, als men zal weten, dat Donna Leonora opregt was geweest in de betuigingen harer liefde, die hij niet had willen aanhooren — dat haar hart had gesproken voor de eerste maal en voor hem! dat zij tegenover hem gehandeld had,

niet met de fijne berekening eener listige *coquette* — maar met de onberadenheid eener onervarene in de zaken van het hart, en als geheel weggesleept en gedreven door een alles overweldigenden hartstogt, waartegen zij niet eens ondernomen had te strijden! en zij die zoo levendig en met zoo goed geluk had weten te spelen met de aandoeningen en de hartstogten van anderen, die gewoon was ze op te wekken en te leiden tot hare eigene baatzuchtige bedoelingen, zag zich ruw en onverbiddelijk teruggestooten, die eerste en eenige maal dat zij zich door zachtere aandoeningen liet voortdrijven en de stem van haar harte gehoor gaf — zij die gewoon was geloof te vinden waar zij list en misleiding bezigde — werd verdacht van bedrog en huichelarij dààr waar zij, tot zelfvergeten toe, open en waar wilde zijn... En niet enkel verdacht — maar als schuldige behandeld — en diep vernederd, onbarmhartig ten toon gesteld, als prijs gegeven aan openlijke bespotting, te midden van eene ligtzinnige wereld, die te vaak hare triomfen had toegejuicht om niet ook bij hare neêrlaag te glimlagchen. Zie! dat was haar nog iets anders geweest dan eene krenking, dat had haar de ziele beroerd en het harte verwilderd; dat had haar een innerlijken schok toegebragt waarvan ze niet weêr zou bekomen, en waar Pepoli had gemeend dat hij niets had gedaan dan goed regt aan eene *coquette* — die zich zoude afwenden met een koelen glimlach en een schouder-ophalen over een verloren spel, daar had hij verwoesting en wanhoop gebragt in het hart eener rampzalige vrouw, die zich met de begoocheling had gevleid, dat zij door een nieuw en beter leven kon be-

zield worden onder den ademtogt der liefde. In hoever zulke herscheppingen — waar en mogelijk kunnen zijn, is het hier niet de plaats na te rekenen, alleen moet men in aanmerking nemen dat het *hare illusie* was — dat zij er zich aan vastklampte, met al de hartstogtelijkheid eener vurige verbeelding en wat de verstoring er van door zijne hand op zoo ruwe wijze, werken moest, in een hart dat niet langer koud, dood en ledig was, maar vervuld en aangevuurd door de harpijen der woedende wraakzucht. Dit had haar allereerst aangedreven om door list en misleiding de jeugdige Violante tegen haren verloofde in te nemen en later, om in het hart van den laatsten een haat aan te stoken, die dreigde de echtgenooten voor altijd van elkaâr te verwijderen. Zij achtte die poging vrij goed gelukt, hetgeen haar aanvankelijk eenigzins bevredigde en met betrekkelijke kalmte de gelegenheid tot eene meer schitterende wraakneming deed afwachten; toen de onvoorzigtige Pepoli op nieuw en vrij onnoodig hare wonde verlevendigde door haar te dwarsboomen in de voldoening eener begeerte harer ijdelheid en hebzucht. Juist toen die grieve nog versch was, op den eigen dag waarop Samson Cenada tot de bekentenis had moeten komen dat de diadeem, dien zij wenschte te bezitten, hem door Graaf Pepoli was afgedwongen, waren de verdreven vrienden van den jongen edelman met don Eusebio aan het hoofd, in de gezelschapszaal der Marchesa komen binnenstormen als vlugtelingen uit eene belegerde stad, die heul zoeken in het kamp van den vijand, zeer bereid van kleur te wisselen en gereed tot alle diensten, die overloopers en verraders in

staat zijn te bewijzen. Donna Leonora mistrouwde in 't eerst die beleefdheden en dienstaanbiedingen van de bekende afhangelingen harer tegenpartij; maar zij moest wel gelooven aan hunne opregtheid, toen haar de omstandigheden werden medegedeeld, waardoor hun toorn tegen den voormaligen begunstiger was opgewekt. Zij kreeg de volle overtuiging dat de onbezonnen Graaf zijne vriendschap en gunsten àl te slecht had geplaatst en àl te roekeloos uitgestort om trouw en dankbaarheid te kunnen oogsten, en dat bij het terugnemen der eersten en het ophouden der laatsten geen gedenken daarvan zoude resten dan alleen een zulk dat tot bitterheid en ondank prikkelde, en zij had genoeg menschenkennis om te weten dat een ondankbare beweldadigde feller vijand wordt en vinniger hater, naarmate hij eigen ongeregtigheid in zijn weldoener heeft te wreken. Zij schonk hun bij gevolg die mate van vertrouwen, die zij hun waardig achtte, en de bond dien zij wenschten werd aangegaan. Niet met allen evenwel op dezelfde voorwaarden. Cecco en de jonge Prins van Rocca-Vecchio die zich alleen onder den eersten indruk der teleurstelling hadden laten medeslepen tot een bezoek bij de Marchesa — werden reeds terstond afgeschrikt door de kreten van woeste haat en wraakzucht die de anderen aanhieven om de beleedigde vrouw van hunne opregtheid te verzekeren. Zij waren niet teruggekeerd in dat huis en oordeelden wijzer te handelen met in alle lijdelijkheid eene verandering in de luim van den jongen Graaf af te wachten meer gunstig voor hunne belangen; van de overigen, die nu de *habitués*

werden in het Paleis Santimi zoo als zij dat geweest waren in 't paleis Pepoli, had de behendige Signora zeer spoedig Don Eusebio onderscheiden als doortrapt genoeg en gewetenloos genoeg om hare wraakzucht tegen zijnen weldoener te dienen, beter dan met luidruchtige woorden, vinnige satyres en magtelooze bedreigingen. Hem koos zij in eigenlijken zin tot haren vertrouwde en bondgenoot, aan zijne slimheid en beleid overlatende wie uit hen hij later tot zijne werktuigen zou kiezen als er een plan tot wraakneming in hunne hoofden was gerijpt — want zij hadden nog geen plan — Don Eusebio had voorgesteld te wachten en toe te zien tot de onvoorzigtige Graaf er hun zelf de stoffe voor zou leveren. De Marchesa echter was zeer weinig in de stemming tot lijdelijk wachten, zoo lang zij geen bepaald doel had waarop zij afging — zij had nooit kunnen rusten in haren haat — en ze zou ook nu niet werkeloos blijven. Wij kunnen er de zekerheid van krijgen als wij haar bespieden waar zij een bezoek ontvangt van haren doorluchtigen beschermer den Kardinaal Cesis, eenige dagen na dat de groote hervorming in het Paleis Pepoli had plaats gevonden. Wij treffen haar zamen met den hoogen geestelijke in haar bidvertrek, dat ruim genoeg was om er — des noodig, een kapittel te houden, gelijk er dan ook menigmaal geestelijken van allen rang bijeenkwamen om er hunne geheime zaken te behandelen.

Het was prachtig, maar in strengen stijl gemeubeld zoo als dat behoorde bij eene vrouw die twee heeren diende: de Kerk — en den Mammom (hoewel te onderstellen is dat de belangen der eerste niet altijd het beste behar-

tigd werden of althans gediend op eene wijze waarbij verachteloozing winst zoude zijn geweest.

Hoe dat ook zij, de Kardinaal Cesis zit met stille waardigheid neêr in een hoogen prachtigen zetel; zijne voeten rusten op een kussen van karmozijn fluweel, en zijne schoone vriendin staat op eenigen afstand bij eene marmeren tafel waarop vruchten, Italiaansche wijnen en fijne ververschingen gereed staan en houdt zich bezig een sorbet te bereiden, dat zij zelve hem zal aanbieden. Bedienden zijn er niet tegenwoordig, gasten evenmin, en het gevolg van den Kardinaal, dat zich tot het minst mogelijke personeel bepaalt bij zulke togten naar Bologna, omgeeft hem niet; wij zijn getuigen van een *tête à tête* waarbij alle hinderlijke *étiquette* kon worden ter zijde gezet; ook droeg zijne Eminentie bij dit bezoek niet het gewaad van zijne waardigheid; maar eene eenvoudige *soutane* waarvan de *camail* alleen met purper satijn was geboord — de violet zijden kousen, het rijke diamanten kruis, dat op zijne borst schitterde, en het purper fluweelen kapje dat hem het hoofd dekte, bewezen echter dat hij het niet noodig had geacht zijnen rang volkomenlijk te verloochenen in zijne kleeding. De kroezige donkerbruine lokken die, weerbarstig genoeg, genoemd hoofddeksel omkronkelden, droegen geen spoor van grijsheid; toch naderde zijne Eminentie reeds de zestig, maar men kon het hem niet aanzien: hij was een stevig krachtvol man, niet gezet als een die voor zijnen buik leeft, noch uitgeteerd als een asceet; zijn gelaat had eene uitdrukking van minzaamheid, getemperd door zachte waardigheid; de blik zijner klare bruine oogen was noch door-

dringend noch ontzagwekkend, zijn glimlach ook was eerder een gulle dan een sluwe — en zoo zijne houding en manieren hem niet gekenschetst hadden als een groot Heer, meer gewoon te leven in het midden der wereld dan in de afzondering, zou zijn voorkomen eerder hebben doen denken aan een goêlijken dorpspastoor dan aan een voornaam prins der kerke, die zoowel heeft te strijden als te gebieden, allerminst aan den behendigen staatsdienaar van den wakkeren Paus Sixtus V. Waarheid is, dat zijn uiterlijk niet in tegenspraak was met zijne inborst, maar dat de omstandigheden iets anders van hem hadden gemaakt dan waartoe aard en aanleg hem oorspronkelijk bestemden en dat hij nog meermalen, spijt de kracht der gewoonte, met zijn waar karakter te strijden had en daarvan ondanks alles de consequenties onderging.

Pietro Donato Cesis, jongere zoon uit een aanzienlijk Romeinsch geslacht, diaken-kardinaal — had zijn purper ontvangen uit handen van den vromen Pius V, tegelijk met Felice Peretti — die Sixtus V was geworden. Zijn vermogen en betrekkingen hadden hem altijd meer op den voorgrond gesteld dan eigene eerzucht, reeds onder vroegere pausen had hij ambten en waardigheden bekleed, en bij het laatste Conclave hadden de kardinalen Altemps, de Medicis en Alexandrino besloten hem tot Paus te verheffen, bij wijze van verrassing, zoo als dat somwijlen plaats vindt — en daar hun aanzien groot, hun aanhang sterk en werkzaam was geweest, zoude deze toeleg zijn gelukt, zonder de tusschenkomst van Sanct-Sixtus, die hun heftige tegen-

stander werd, en die zooveel uitwerkte, dat hun kandidaat voor goed werd ter zijde gezet, en dat Montalto als Sixtus V uit het Conclave te voorschijn kwam. De redenen, waarom de voorname kardinalen Cesis op den pausselijken zetel hadden gewenscht, waren dezelfden, die Montalto's verheffing hadden beslist: deze groote prinsen der kerk, prinsen ook van geboorte, verlangden een hoofd der Kerk wiens karakter en positie hun de heerschappij verzekerden, terwijl zij onderling elkander de drie dubbele kroon misgunden, en vreesden voor de staatzuchtige bedoelingen van elkaârs vorstelijke bloedverwanten. De meerderheid achtte dus dat er in Fra Felice Peretti, den suffen grijsaard, met een troepje arme familie tot eenigen steun, een Paus was gekozen zoo als ze dien begeerden.... maar wat in Sixtus V een hersenschim bleek, zoude in Cesis werkelijkheid zijn geweest. Zijne naaste verwanten waren rondom hem weggestorven — en hij zelf was juist een man om de tweede te zijn, of ook zelfs de derde; heerschzucht lag niet in zijne natüur, maar hij had neiging om zich te laten beheerschen, mits men er zich op verstond hem te besturen, en genoegzame behendigheid gebruikte in den vorm — en den staf, dien men hem uit de handen nam, niet al te zwaar op zijn hoofd drukken liet; die geschiktheid door de staatzuchtige Medicis in hem opgemerkt, was evenmin den scherpen blik van Donna Leonora ontgaan — en wat meer is, zij had gelegenheid gevonden daarvan gebruik te maken. Van hare kindsheid af was de Kardinaal haar beschermer — en haar werktuig, van het oogenblik af dat zij die ontdekking had gedaan, hoe-

wel voor de wereld de verhouding oogenschijnlijk eene omgekeerde was. *Zij* ging door voor de dienaresse en bondgenoote van den Kardinaal, die zijne reputatie van slimheid en behendigheid allermeest aan dit bondgenootschap dankte. Hij zelf was nu de getrouwe dienaar van Sixtus, want deze ook had in hem een bruikbaar mensch geraden, die bij een goed oordeel en veel ervaring, eene mate van geslepenheid paarde, en *die zekere* matiging door Talleyrand later zoo zeer in ondergeschikten geprezen „*pas trop de zèle.*"

Bij de onderhandelingen die hij had aan te knoopen, bij de *intrigues* die hij had te leiden, deed hij altijd het noodige maar nooit te veel. Dit was als men denken kan geenszins een gevolg van de inblazingen der Signora; maar de vrucht van zijn eigen gezond verstand, die gerijpt was zonder haar, en waartegen zij menigmaal hare aanvallen rigtte, zonder tot de overwinning te komen. Hoewel de Pausselijke Stoel hem aangelagchen had toen men er hem op wees, en Donna Leonora niets had verzuimd om de begeerte daartoe bij hem op te wekken, had hij echter zijne teleurstelling behoorlijk verborgen onder ootmoedige dienst-aanbiedingen aan den overwinnaar, en deze had hem zijn verlies vergoed door eene zekere mate van gunst en vertrouwen, waarop de goede Cesis in alle stilte zeer fier was — en waarvan Donna Leonora zich beloofde alle mogelijke partij te trekken.

Terwijl zij hem de sorbet reikt, willen wij ook haar even gadeslaan. Zoo als zij daar staat, draagt zij in haar voorkomen wel het kenmerkende van de belangrijke

maar dubbelzinnige rol die zij jaren lang in den pauselijken Staat had gespeeld. Lange, zware pinkers die den sluwen, vurigen blik der gitzwarte oogen schenen te willen omsluijeren, een oogopslag die zich naar den hemel scheen te wenden terwijl de aarde werd gezocht, scherpe bewegelijke trekken die van uitdrukking wisselden naar de gewaarwordingen die zij werkelijk onderging — of wilde doen onderstellen — rondom de lippen een glimlach waarmede zij tooveren kon of beschimpen door scherpe ironie, een fijne, geestige gelaatsvorm, een vast en krachtig voorhoofd, waarboven een zware haarvlecht zwart en glad als ebbenhout een natuurlijke diadeem vormde, die zij niet verzuimde door flonkerende edelgesteenten op te luisteren — eene fluweel zachte stem, wier buigzaamheid zich leende tot het weêrgeven van alle indrukken die zij wilde opwekken, eene weelderige gestalte, die in hare bewegingen aan het kronkelen der slang denken deed, de houding eener vorstin, bij het los en levendig gebarenspel eener *bayadère*. Ziedaar de Marchesa Leonora Santini beschreven, zoo veel het onbeschrijfelijke zich schetsen laat. Stelt u haar voor in een gewaad van die donkerroode goudstof door de schilders van haar land in hare eeuw zoo kunstig weêrgegeven, en die iets van zijnen gloed heenwierp over hare gelaatstint, die zonder dat, wel iets bleek geels zou gehad hebben, dat echter bij den avond en de belichting der rooskleurige waskaarsen zich voordeed als een levendig blank, dat wedijveren kon met de heldere paarlen die van den sierlijk gevormden hals nederhingen. Zij scheen niet meer jong; toch was zij jonger dan zij scheen; op

haar vijftiende jaar gehuwd, kon zij nu pas haar dertigste jaar bereikt hebben... maar zij had geleden... althans in den laatsten tijd, hoeveel zorg zij zich ook gaf om het te verbergen, en zeer zeker was het haar niet geraden op den vollen dag met de frissche, jeugdige schoonheid van Donna Violante te wedijveren, zoo zij nog hechtte aan eene overwinning van dien aard.

Toen de Kardinaal zijne sorbet had gebruikt — schoof Donna Leonora een tabouret digt bij zijnen zetel — en ging zitten, terwijl zij sprak:

— En nu... heeft *Il mio Signore* mij zeker een of ander mede te deelen uit Rome?

— Gij hebt gelijk, Marchesa, nù tot de zaken! hernam de prelaat — met eene ligte verzuchting — terwijl hij een notitieboekje te voorschijn haalde, waarin hij eenige oogenblikken bladerde eer hij aanving te spreken, — zij zette zich tot luisteren met gespannen aandacht, en hoewel zijne mededeelingen schijnbaar onbelangrijk — en niet bijzonder ingewikkeld waren, gaf zij daaraan toch eene opmerkzaamheid die ons zou doen onderstellen — dat zij achter den zin dien zij hoorde nog weêr een anderen had te plaatsen dien zij vatten moest, en dat zij tegelijk overwoog hoe aan die opvatting te voldoen. Zij, scheen niet als de Kardinaal, noodig te hebben haar geheugen door geschrift te hulp te komen; en een fijne glimlach, een oogwenk, een enkel woord of eene enkele vraag was alles waarmede zij echo gaf op deze mededeelingen, waarmede wij onze lezers echter niet zullen bezig houden, dan in zoover zij leiden kunnen tot de kennis van den aard der zaken, tusschen

de Marchesa en den Kardinaal, of wel, waar zij ons belangrijk voorkomen met opzigt tot onzen held.

— De Hertog van Savoije is voornemens een gezantschap naar Rome te zenden — de Heeren zullen de reis nemen over Bologna; maar op het Vaticaan heeft men gansch geene haast hunne boodschap te hooren.

— Men kan ze te Bologna een tijd lang bezig houden... onze stad heeft zòò vele hulpmiddelen, zòòveel aantrekkelijks voor vreemdelingen.

— Zelfs voor hen die naar Rome gaan? vroeg Cesis met een glimlach.

— Zelfs voor dezulken! antwoordde zij met een veelzeggenden blik.

— Als de Marchesa Santini dat voorspelt.., moet men het gelooven — dus is het te wachten dat de Signori zullen terugreizen zonder Rome gezien te hebben, want er zal inmiddels gewerkt worden om ze te doen terug roepen.

— Uitnemend! maar... uwe Eminentie verschoone mij... ik heb eene inlichting noodig!

— Tot uwe dienst Signora...

— Is de gezindheid omtrent den zender en de personen der Ambassade, vriendschappelijk of — vijandelijk?

— Men is den zender wel genegen en de personen zijn niet ongevallig alleen... het doel van de zending mishaagt... doch, *mia Cara*, waarom vraagt gij dat?

— Omdat het antwoord de middelen moet bepalen, waardoor men ze hier zal terug houden, hernam zij langzaam en als of zij zich beraadde terwijl zij sprak — daarop snel en levendig: Het is gevonden: eene vrouw

van aanzien en invloed laat zich overhalen om voor hen den weg te bereiden waarop het doel der zending kan bereikt worden en den gezondenen een genegen gehoor wordt bereid... het spreekt van zelve dat zoo iets langzaam moet gaan... bij al te groot ongeduld wordt er eene zamenkomst voorgeslagen met den Kardinaal Cesis... welke prelaat te Rome wordt teruggehouden door allerlei oorzaken.

— Zoo het mogelijk ware er mij buiten te laten...

— Als uwe Eminentie dat verlangt... ik gaf het aan om de zaak zeer ligt te maken en zeer eenvoudig. Zonder dat wordt het meer omslagtig — en zal ik mogelijk alle hulpmiddelen in 't werk moeten stellen, waarover ik te beschikken heb.

— Alle! herhaalde de Kardinaal met een hoofdschudden....

— Niet dan hoffelijke, dat spreekt immers van zelve.

— 't Is altijd jammer, Marchesa, dat gij u belasten zult met eene onderhandeling waarvan gij vooruit het mislukken voorziet — uw krediet zal er onder lijden...

— Neen toch, *Signor mio!* niet mijn krediet — daar hoop ik voor te zorgen — daar zijn duizend redenen om hen te doen gelooven dat het noch aan mijn wil, noch aan mijn invloed heeft gelegen; maar dat zij de slagtoffers zijn geworden van de omstandigheden, mogelijk zelfs komt het niet eens tot deze ontdekking... wees onbezorgd voor mij... de vraag voor *u* is immers maar dat Zijne Heiligheid goed gediend worde...

— Gij hebt gelijk, Signora, ik ben niet hier om u tot het tegendeel te vermanen, hernam hij met een zucht —

maar toch... omzigtigheid mag ik u aanraden, zet uw vermaarden naam niet op een spel, dat bestemd is verloren te worden...

— Mijn naam! mijn vermaarde naam! riep zij met bitterheid, och, die heeft mij immers reeds àl het nut gedaan dat eene vrouw er van wachten kan!

— Leonora! gij weet niet hoe gij mij grieft met die smartelijke klagten, sprak hij met gevoel.

— Ik wist niet geklaagd te hebben, Monsignore — ik schep mij geene hersenschimmen over de hulde en den eerbied waarmede men mij bejegent — ziedaar alles, hernam zij koel. Ik bidde u laat ons het verdere afdoen, wat is er nog?

— Zijne Heiligheid laat u zijnen dank betuigen voor de behendige wijze waarop gij den jongen Michele Peretti, uit dien strik gered hebt — waarin valsche vrienden en zijne eigene onvoorzigtigheid hem verward hadden.

Zij haalde even de schouders op met een ironiek glimlachje. De arme jonge man had zijne banden zeer lief! Hij is mij gansch niet dankbaar voor gezegde redding!

— De oom des te meer!

— Dat is gelukkig, want ik ga aandringen op *bewijzen* dier dankbaarheid....

— Gij weet, Signora — op het punt van geven, is de tegenwoordige vorst van Rome...

— Een burgerman — een dorper.... ik heb het tot mijne schade onderkend — en zoo de vorstelijke Kardinaal Cesis niet aan zijne zijde stond om dit gebrek in zijn karakter te verhelpen....

— Signora *mia* — viel hij in, met zekeren schrik, re-

ken in deze oogenblikken niet al te veel op mijne beurs, onder Sixtus V kan geen Kardinaal te Rome rijk blijven. — Zijne Heiligheid legt het er waarlijk op toe óm ons allen tot de Apostolische eenvoudigheid terug te voeren — wij zijn nu verpligt geworden alle schulden te betalen voor onze edellieden en dienaren — zoo wij het verdriet en de ergernis niet willen hebben — van inhechtenisnemingen tot in onze voorzalen — en vernederende strafoefeningen op de publieke straat — aan personen die onze liverij dragen. Zoo als ik hier voor u zit, ben ik een geplunderd man! en de Kardinaal wrong met kluchtige wanhoop de fijne gevulde vingeren in een, waaraan echter nog allerkostbaarste ringen prijkten! terwijl hij vervolgde: ook heb ik mij te vergeefs bemoeid de belangrijke som bij een te krijgen waarover gij gewenscht had te beschikken voor dat zekere sieraad... was 't niet een diadeem? —

— Die is mij niet meer noodig — viel zij in met drift, het was — eene fantasie, waarvan ik heb afgezien, datgene wat ik nù vraag, Monsignore, zal u niets kosten en is door Zijne Heiligheid heel ligt te geven.

— Dat is wat anders! gij hebt dan maar te spreken — wat is het? Zij scheen op het punt een gulgaauw antwoord te geven, doch plotseling bedacht zij zich, wierp een snellen onderzoekenden blik op den goêlijken man die voor haar zat en zeide alleen: Mijne zaken kunnen volgen als de uwen zijn afgedaan en ik zie 't uwe Eminentie aan dat.... er nog iets is.

— Er is werkelijk nog iets, sprak hij aarzelend.... maar — het is iets dat ik u liefst zoude sparen.

— Dan is het zeker iets wat ik groot belang heb te hooren!

— Maar dat mij moeite kost uit te spreken, ik heb het mogelijke gedaan om Zijne Heiligheid van dien inval af te brengen.... doch het heeft niet mogen baten. —

— Uwe Eminentie zou mij eene gunst bewijzen — met mij hare mededeeling te doen zonder omwegen — sprak zij koel, maar gespannen — ik ben geene Signorina (*) die bij eene kwade tijding in flaauwte valt.

— Het is niet eigenlijk eene kwade tijding.... 't is een besluit van Zijne Heiligheid, een voorstel aan u... en weder scheen hem de moed te begeven tot voortgaan. Het levendig maar sprekend waaijerspel der dame dwong hem te vervolgen.

— De nieuw benoemde Inquisiteurs, die de bul tegen de *bravi* zullen ten uitvoer leggen zijn op weg naar Bologna, zij kunnen reeds morgen of overmorgen hier zijn.

— Welnu, wat zegt *mij* dat? vroeg zij met een rustig glimlachje.

— Ik meende Leonora... ik vreesde.... sprak hij ernstig maar schroomvallig, dat gij... gij zelve wel eenige reden had om die komst.... om het onderzoek dat daarvan het onvermijdelijke gevolg zal zijn — niet dus koel en onverschillig te gemoet te zien.

— Gij verdenkt mij van connexies met de *bravi*, *Signor mio?* vroeg zij lagchend....

— Verdenken! Leonora. — Ik gaf er mijn purper voor! dat het eene ijdele verdenking ware....

(*) Jonge jufvrouw.

— Dat ik u bidde wees niet zoo kwistig met uw prinselijken rang — doorluchtige Heer! ik kan u gerustheid geven tot kleiner prijs, hernam zij schertsend. Het is zòò, eene vrouw in mijnen toestand, door vele geheime en openbare vijanden omgeven — en bedreigd — daartoe van benijders bespied — door magt van teleurgestelde bewonderaars vervolgd, heeft noodig gehad zich van de geheimzinnige en krachtdadige bescherming der *bravi* te laten omringen tot eigene veiligheid — heeft zelfs meer dan eens hunne diensten moeten inroepen tegen anderen.... maar ik heb nooit de onvoorzigtigheid begaan hen als mijne afhankelingen in mijne dienst te houden, ik heb nooit eenige overeenkomst met hen gesloten die mij wederzijds tot hunne bescherming verpligt, noch hen in geregelde bezoldiging gehouden, hetgeen hun aanspraak zou hebben gegeven op mijne ondersteuning in tijden van nood als die nu voor hen aanbreken — ook — bij den eersten wenk, dien gij mij gegeven hebt van de harde maatregelen, die er tegen hen zouden genomen worden, heb ik mij gehaast met hen en hunne diensten te breken en de voorzorg gebruikt den Podesta van dit vroom besluit zoodanige bewijzen te leveren dat hij mij later de getuigenis zal moeten geven hoe ik de nieuwe voorschriften in dezen niet eens heb afgewacht, maar voorkomen. Kan Zijne Heiligheid meer verlangen van zijne ootmoedige dienares?... en is uwe Eminentie nu gerustgesteld!

— In waarheid, Leonora, gij weet niet hoe gij mij verligt met deze mededeeling; want verbeeld u, de Inquisiteurs zullen incognito herwaarts komen — en — de

Paus verlangt dat ze in den eersten tijd gehuisvest zullen worden — in uw paleis! En de Kardinaal bleef haar gadeslaan met een bedenkelijk hoofdschudden.

— Zijne Heiligheid doet mij zonderlinge eere aan! hernam zij met een gedwongen glimlach, terwijl de donkere wenkbraauwen zich zamentrokken.

— De Kardinaal zuchtte eer hij voortging — het zal alleen voor den eersten tijd zijn, en zoolang hun incognito noodig wordt geacht, later als ze officiëel in functie treden zullen zij hunnen intrek nemen in het paleis van den Aartsbisschop.

— Bij Monsignore Palestro? riep donna Leonora lagchend. Dààr zullen zij welkom zijn! Hij is gansch niet ingenomen met het nieuwe besluit — en hij zegt openlijk dat het eene krenking is voor de leden van 't Heilige Officie, dat de vervolgers van dieven en roovers met hen in rang, regten en magtsoefening worden gelijk gesteld! — hij heeft zoolang mogelijk vertraagd het decreet waarbij het geregtshof tegen de Bandieten wordt opgerigt te laten afkondigen in zijn aartsbisdom.

— Dat is niet onopgemerkt gebleven in 't Vaticaan, zoo als gij denken kunt; maar ik begrijp niet wat hem zoo weêrbarstig maakt, hij heeft persoonlijk overlast geleden van de bandieten, toen zij op een morgen onder de vroegmis in zijn paleis zijn ingebroken — en 't geheele benedenhuis hebben leêg geplunderd.... Het heeft ieder verwonderd dat hij er geene aanklagt van heeft gemaakt, want er werd destijds verteld dat de daders bekend waren.

— Christelijke lijdzaamheid! sprak de Marchesa — minachtend de schouders optrekkende.

— Met deze zòò ver te drijven betoont Palestro zich mogelijk een uitnemend Christen — maar — zeker — een slecht hoveling!

— Het verheugt mij dat gij hem ziet zoo als hij is .... hij wil den patriarch spelen en verbeeldt zich dat alle inschikkelijkheid, alle courtoisie overbodig is. Verbeeld u, Monsignore, hij heeft *mij* eene gevaarlijke vrouw genoemd?

— Dat is zeer onhoffelijk en zeer onvoorzigtig daarenboven!

— Niet waar? Het moet mij immers uitlokken hem te bewijzen hoe zeer hij gelijk heeft!...

— Toch rade ik u, niet aan die verlokking toe te geven, Marchesa! het is van slechte politiek iederen steen op te nemen, dien men ons nawerpt.

— Aan wie zegt gij het, Monsignore — al vallen ze neder rondom mij als hagelsteenen op dezen weg, ik laat ze liggen — alleen .... ik wend altijd even het hoofd om naar hem die ze werpt om .... af te rekenen ter gelegener tijd — dan — het is voor mij nu *niet* de gelegen tijd om met Monsignore Palestro af te rekenen .... te eerder daar ik zie dat zijn Hoogeerwaarde op zulk een goeden weg is om zijne eigene zaken te bederven — en overtuigd dat het Uwe Eminentie — zeer ligt zal vallen hem daarbij behulpzaam te zijn .... ik — voor mij — ik heb wel wat anders te doen...

— Wat overlegt gij bij u zelve, Signora — dat u dus den wenkbraauw doet zamentrekken en de lippen doet trillen? — vroeg hij met onrust.

— Monsignore! hoe kunt gij het vragen — ik moet

overwegen hoe ik de *doorluchtige* gasten die Zijne Heiligheid mij toezendt — het verblijf in mijn huis zal veraangenamen....

— Ik begrijp het *figlia mia*, dat het u meer zal kosten dan moeite en overlast — dat er hier zelfverloochening van u wordt gevergd....

— O! dat zegt niets .... ik zal alles doen wat ik moet, Sixtus V zal gehoorzaamd worden, ik zeg niet — met groot genoegen.... Gij weet, tegen u kan ik niet veinzen — maar toch met alle bereidwilligheid; gij zult zien hoe goed ik mijn humeur in mijne magt heb — en nu — daar ik onderstelle dat de zaken van uwe Eminentie voor heden zijn afgedaan, mag ik hopen dat het mijne beurt is, om gehoord te worden?... vroeg zij meteen minzaam glimlachje, terwijl zij opstond, haar arm op de leuning van zijn zetel rusten liet, en hem zacht vleijend in de oogen zag.

De eerwaarde prelaat zuchtte bij dien blik, en zijne oogen werden vochtig.

— Als gij mij zòò aanziet hebt gij mij zware eischen te doen! *mia Cara* — sprak hij met eene mengeling van onrust en teederheid.

— Neen toch niet! ik wilde alleen weten hoe het nu staat met.... de zaak van.... hare stem haperde even, — van onzen CRESUS, eindigde zij, zich dwingende tot eene spottende uitdrukking.

— Gij bedoelt de zaak van Graaf Pepoli... van de dispensatie? vroeg de Kardinaal.

— Ja... dat bedoel ik....

— *Carissima!* hernam hij bedenkelijk — ik geloof niet dat gij u vleijen moet....

— Vleijen .... waarmede — meent uwe Eminentie dat ik mij vleijen zou? viel zij in, met hartstogtelijkheid.

— Met een afloop naar uw verlangen, Signora.

— Zoo gelooft gij dat de dispensatie zal verleend worden?

— Men zal er toe moeten komen.., hernam de Prelaat, met een schouderophalen, dat zijn leedgevoel over hare teleurstelling scheen aan te duiden.

— *Moeten* ... *Moeten!* herhaalde zij driftig.

— Ja, want er zijn geene geldige termen tot weigering, de graad van bloedverwantschap is geen houdbaar voorwendsel — en — nu er zoo sterk op eene beslissing wordt aangedrongen...

— Maar wie dan dringt en drijft daartoe aan, het kan niet zijn de Graaf zelf... de Venetiane misschien en hare verwanten de Morosini?

— Neen, het komt van zijnentwege — daar wordt nu een persoon gebruikt, die zoo veel wilskracht heeft als Paus Sixtus zelf — en zoo veel invloed....

— Als de Kardinaal Cesis? viel zij in met verwijt en bitterheid.

— Meer dan deze! want die is gebonden door zijn rang, door de *étiquette* — door wat al niet — terwijl die andere velerlei snaren op zijn speeltuig heeft, die hij kan laten hooren in de gunstigste oogenblikken, door hem zelf te kiezen...

— Wie is dan toch die groote magtige personaadje? vroeg de Marchesa spottend.

— 't Is geen groot heer, juist daarom heeft hij zich niet te storen aan vormen zoo als ik — 't is een sim-

pel burger, een kunstenaar, de beeldhouwer Minganti, een Bolognees, voormaals welgezien bij Gregorius XIII, die nog zijne betrekkingen heeft in 't Vaticaan, — op 't kasteel San Angelo — en die overal den weg weet als de deurwachters zelf.

— Maar die toch buiten is te houden, dunkt mij!

— Dat geloof ik niet. Hij heeft zijne vrienden en verwanten niet onder de grootwaardigheidsbekleeders; maar onder *li serventi*, personen van lageren rang, maar van groote beteekenis, waarop niemand acht slaat — en die alles weten en alles zien — zij — heerschen in de voorzalen — zij — treden ter aller ure in de kleedkamer — in de slaapkamer, in de boekerij, in de particuliere kapel, met één woord — hij werkt door die sluiksche en zijdelingsche invloeden, waar een man van mijne waardigheid zich niet mede kan inlaten — zelfs niet om er tegen te worstelen, zonder zekerheid van eene nederlaag — en — zonder zich te comprometteren...

— Uwe Eminentie heeft den strijd dus niet eens ondernomen? vroeg zij scherp.

— Dat doe ik nooit waar ik verlies voorzie...

— En ik! riep zij met schitterende oogen, als ik verlies vreeze, strijde ik te feller! Wat dien Minganti betreft, daar ben ik niet bang voor, die is wel uit den weg te ruimen.

— Gij acht alles ligt wat gij wenscht, Leonora! hernam de Kardinaal de schouders ophalende; maar ik waarschuw u — dat gij u haasten moet, met hetgeen gij onderneemt, want ik zie komen dat hij, dien gij minacht, gebruik zal maken van de middelen, die hem ten dienste

staan, om langs gezegde sluipwegen eene zaak, die bij den gewonen officielen gang duizende zwarigheden tegen had, in een oogwenk — en door een magtwoord te doen beslissen — ter zijner gunste.

— *Scùsa!* Monsignore, dat geloof ik niet. Sixtus V is niet de man om zich doòr eene *Camarilla* te laten omleiden, en als dàt kon gebeuren wat gij daar zegt, is het omdat de Paus zelf — van 't complot zal zijn... en bij gevolg van eene gansch andere gezindheid is — dan uwe Eminentie mij dat altijd heeft voorgesteld.

— Ik heb het u voorgesteld zoo als het was, Marchesa, althans — zooals het mij gegeven was te zien.

— Vroeger heeft Uwe Eminentie niet over bijziendheid geklaagd.....

— Ook blijf ik volhouden dat ik *juist* heb gezien. Zijne Heiligheid heeft nooit genoegen genomen in eene verbindtenis waarbij een zijner voornaamste *nobili* bondgenoot wordt van Venetië — en waardoor bij kinderloos overlijden de groote fortuin van den rijksten grondbezitter van den kerkelijken Staat zou toevallen aan eene familie die zoo magtig is in de Republiek — zijne geheime vijandin!

Dit wetende, heb ik u niet weêrstreefd in de pogingen die ik u zag aanwenden om dat huwelijk te doen mislukken; ik heb die zelf ondersteund te Rome op iedere voegzame wijze en nog ben ik overtuigd, dat er in de zienswijze van den Heiligen Vader niets is veranderd — maar.... de omstandigheden rondom hem zijn veranderd — en omdat ik u niet wil misleiden noch vleijen met valsche hoop, zeg ik u — zie er van af, Marchesa,

en berust, want er zal niets meer tegen te doen zijn...

— Dat is wel heel gemakkelijk — als men van mij alle diensten heeft ontvangen die men verlangde — zonder datgene te doen wat men mij had toegezegd en waarop ik had gerekend — er zich dan maar af te maken met den goeden raad van: berusting! riep de Marchesa met ergernis, maar ik verzeker u, Monsignore, zooveel lijdzaamheid en zooveel berusting heb *ik* niet, al zou ik dan zelve naar Rome gaan om te zien of daar waarlijk niets tegen te doen is. —

— Dat vooreerst moet ik u met allen ernst ontraden, Signora. Zijne Heiligheid weet dat hier veel geschiedt te Bologna door uwe tusschenkomst om hem welgevallig te zijn — maar zeer zeker zal hij het nimmer openlijk erkennen — en te Rome zou hij u geheel verloochenen. — Op het Vaticaan zoudt gij niet worden ontvangen; indien ik niet wist dat het u geen ernst ware met die reize, zou ik haar durven aanraden, opdat gij u zelve mogt overtuigen van de vruchteloosheid zulker bemoeijingen.

— Laat me voor 't minst weten wat redenen er zijn om nu toe te staan, hetgeen eerst zoolang en zoo hardnekkig is geweigerd?

— *Là batte il punto della causa*, sprak de Kardinaal; geweigerd *is* de dispensatie nimmer — men heeft het verleenen er van slepende gehouden en daarom nu het tot eene beslissing *moet* komen, kan die niet twijfelachtig zijn. Nòg, zoo de zaak voorviel tusschen Bologna en Rome tusschen een onderdaan van den Kerkelijken Staat en den Paus, zou eene willekeurige weigering

mogelijk zijn — maar gij begrijpt nu Venetië er in betrokken is, wordt er scherp toegekeken, de Koning van Spanje, — Graaf Pepoli is Grande van de eerste klasse en diens leenman voor zijne goederen in Napels — de Koning van Spanje, die reeds zijne toestemming heeft gegeven tot het huwelijk, in afwachting van die des Heiligen Vaders, zou rekenschap eischen van eene weigering, waarvoor men geen wettigen grond zou kunnen aanwijzen.... het geval zou aldus groote ruchtbaarheid krijgen en veel opzien baren, de belangen, de eere van het Hof van Rome zouden er bij in 't spel komen, en de Christenheid zou met verwondering vragen, hoe het zijn kon dat zulk een aanzienlijk heer, onderdaan van den Kerkelijken Staat schatten gouds heeft moeten verspillen om eene vergunning te erlangen, die den geringsten zoon der Kerk in of buiten Italië *pro deo* wordt geschonken! Gij ziet dus wel *Carissima*....

— Ik zie maar al te goed wat het is! sprak zij met bitterheid. Die Minganti — die sluwe zaakgelastigde van den Graaf.... of — van zijne Venetiane — zal het goud van zijn patroon met volle handen uitstrooijen, en geen bewijsvoeringen zijn zoo afdoende aan 't Hof van Rome, dan die dus klinken — ik weet het maar al te wel!

— En toch vergist gij u in dezen, Signora! Minganti deelt niets uit dan... scherpe woorden, harde bedreigingen en grofheden van allerlei aard.

— En voor zulke middelen, door zulk een man zou men zwichten.... Is men dan krankzinnig geworden in 't Vatikaan?...

— Dat juist niet, maar men begint bang te worden.... en de vrees maakt buigzaam. — Gij ziet mij spotachtig aan, gij gelooft mij niet, ik moet u dat duidelijk maken.

Jaren lang — onder den vorigen Paus — van het eerste sluiten van het huwelijksontwerp af — zijn er door de Pepoli groote sommen besteed om die dispensatie te verkrijgen die niet te koopen was — juist omdat er zoo veel geld voor gegeven werd .... men vond het zoo gemakkelijk die jaarlijksche dotatie te innen — te verdeelen en vòòral niets te doen waardoor zij zoude ophouden. — Gij noch ik hadden er destijds belang bij ons met die zaak te bemoeijen — maar later toen onze belangstelling daarop gevestigd werd, raadde ik de oorzaak dier schijnbare achteloosheid op zulk een punt, doch vond geene reden om er mij tegen te stellen, met niets te doen hadden wij alles wat wij wilden. Minganti ook heeft dat begrepen zoo als ik — en hij had zijne redenen om het kwaad in 't hart aan te tasten. Hij gaf geen enkelen *bajocco* — maar hij kondigde aan dat er rekenschap zou gevraagd worden van het vroeger gegevene — waarvan — zoo als gij denken kunt — niet het meeste in de pauselijke schatkist is teregt gekomen. Nu is Sixtus de V precies de man om uit te rekenen hoe veel dat alles moet bedragen hebben over al die jaren — om het terug te vorderen — hetzij van de levenden, hetzij van de erfgenamen der overledenen en de eersten op den koop toe nog exemplaarlijk te straffen. Gij ziet dus wel in, dat allen die tot hiertoe hebben zamengewerkt om het verleenen van de dispensatie tegen te houden — nu één

zijn van wil — en al het mogelijke doen om eene andere uitkomst te verkrijgen; alleen op die voorwaarde wil de beeldhouwer zwijgen — en intusschen jaagt hij iedereen schrik aan door woord en wenk — van den voorzitter der *datarie* af, tot op den geringsten brevetschrijver toe, die de *bullen* der kleine gunsten moet dagteekenen, zijn allen nu zamengezworen om het zoover te brengen, dat op een mooijen dag de onmisbare visschersring gedrukt worde op het zegel van zeker stuk perkament dat iederen priester in de Christenheid vrijheid geeft om Don Giovanni Pepoli in het huwelijk te verbinden met zijne nicht Donna Violante Morosini.

— *Infamia!* riep de Marchesa den waaijer bijna stuk wringende tusschen de trillende vingeren.

— Ik moet u op het ergste voorbereiden, *figlia mia*, want ik ben er zeker van te eenigen dage trekt die man van volharding en van geweld met dat document triomfantelijk naar Bologna en ....

— Dat zal hij niet! — daar zal *ik* voor zorgen — tegen dien Minganti weet ik raad — riep zij heftiglijk. —

— Maar hoe dan toch? ....

— Als men te Rome zamenzweert tegen mij — en de Paus zelf meê doet — dan rest mij nog een bondgenoot dien ik wil inroepen; die onomkoopbaar is — en die niets te vreezen heeft van een dolleman als die woeste beeldhouwer. —

— Welk bondgenoot bedoelt gij? vroeg Cesis, haar ontrust en verlegen aanziende.

— De Inquisitie!

— Leonora! riep hij, nog meer verschrikt — bedenk

toch, het is hier gansch geene vraag van geloofszaken en ik rade u sterk aan het Heilig Ambt daar buiten te laten — daar zal toch wel geene ketterij te vinden zijn, in den gunsteling van Gregorius XIII, een kunstenaar, die zich zoo ver mij bewust is niet met geloofszaken bezigt houdt....

— Vooreerst is er op dit punt altijd iets te vinden bij ieder, als men maar wil zoeken, en de Inquisitie is dààr om te zoeken — maar wat dezen betreft, daar is het al gevonden — ik ga 't uwe Eminentie bewijzen, met uw verlof, Monsignore ..... laat mij even met Bianca spreken! zij klapte tweemaal in de handen. De kamervrouw vertoonde zich bij het deurbehangsel dat zij even opligtte. — Is de Abbate Gettamento bij geval in de voorzaal? vroeg de Marchesa.

— Signora! als men hem niet tegenhield zou hij mij natrippelen tot in uw bidvertrek, antwoordde Bianca, hij zegt dat *Vossignoria* beloofd heeft hem aan zijne Eminentie voor te stellen!

— Misschien houd ik woord, laat hem hier komen...

— Leonora! wat ik u bidden mag, val mij nu niet lastig met dien ijdelen loshoofd van een abt... smeekte de Kardinaal. Monsignore zal geen last van hem hebben, hernam de Marchesa, Bianca! doe wat ik zeg; leid hem in het kabinet hier naast.

Eenige oogenblikken daarna kwam de *Camerièra* berigten dat er voldaan was aan dat bevel.

Marchesa! Marchesa! wat gaat gij aanvangen had de Kardinaal bedenkelijk uitgeroepen, maar de Marchesa gaf geen antwoord, en ging haar kabinet binnen, als wij

zeiden, slechts door een tapijtbehangsel gescheiden van het bidvertrek.

De Leeuwin trekt ter jagt! fluisterde Cesis met een diepen zucht, sloot de oogen ten halve — en vouwde de handen met magtelooze berusting in een.

Na eenige oogenblikken de complimenten van den Abbate te hebben doorgestaan, sprak de Marchesa op deftigen toon, geheel het contrast van dien hartstogtelijk gejaagden toon, waarin zij op het laatst met den Kardinaal had gesproken — Signor Abbate — de Kardinaal Cesis wil nader onderrigt zijn van 'tgeen gij mij laatst hebt medegedeeld omtrent dien kunstenaar — dien Minganti — dat een groote ketter zijn moet.

— Een groote ketter! Signora Marchesa? daar — weet ik op mijne eer niets van!

— Hoe! durft gij ontkennen dat gij mij laatst op een avond allerlei berigten zijt komen mededeelen uit het Paleis Pepoli — en onder anderen ook hoe die Minganti — waar de Venetiane zoo hoog meê loopt, allerlei kettersche en onstichtelijke gevoelens al snoevende had geuit...

Per Bacco! Marchesa, ik weet niet welke kettersche gevoelens *Vossignoria* bedoelt — ik herinner mij naauwelijks dat ik van dien man gesproken heb — het is al zoo lang geleden en ik... praat zoo veel — en ik kom zoo overal...

Het is naauwelijks tien dagen geleden, Signor Abbate! — ik kan niet onderstellen dat gij mij onwaarheden hebt durven aanbrengen en zoo het waarheden zijn geweest, waarheden van zòò ernstigen aard, dan zult gij ze u nog zeer goed kunnen herinneren, sprak de Mar-

chesa met eene stem vol zalving en een blik waarvoor de arme Abbate aanving te sidderen — terwijl hij antwoordde: — zeer zeker, Marchesa, moet het waarheid zijn geweest wat ik de eere had u mede te deelen, doch... *scùsa*, *scùsa*... mijn jammerlijk geheugen... zoo *Vossignoria* de goedheid wilde hebben' dat wat te hulp te komen...

— Zoo wil ik. Hebt gij mij niet gezegd dat Messer Alessandro Minganti geene groote achting scheen te hebben voor de geestelijkheid?

— Ja dat is waar! in dien zin heeft hij zich uitgelaten, zelfs kwam het mij voor dat hij geen heilige zoo hoog stelde als zijn Michel-Angelo die toch niet in den kalender staat!

— Geene vereering voor de gebenedijde Heiligen! dan moet hij toch een slecht Christen zijn.

Sì Signora! dat zal wel zoo wezen; eerbied voor het biechtvaderlijk gezag, had hij althans niet — want hoewel hij mij kende als den *direttore* der Signora Violante bewees hij mij geene de minste opmerkzaamheid.

— Ziet gij wel! maar er moet meer zijn... iets heel ergs....

— Iets heel ergs! herhaalde hij nadenkend. — Ah! ja *diavolo* — dat was heel erg — hij beweerde dat hij den Bijbel las, en was daar zoo trots op en redeneerde er over als een dokter der Theologie... *Vossignoria* vergeve mij — zoo ik niet meer weet waarover... gij begrijpt — ik luisterde niet veel.

— Gij deedt wel — diergelijke gesprekken zijn gevaarlijk voor een regtgeloovige — maar wat zou er van den

eerbied voor de geestelijkheid, wat van de belangen onzer Moeder de Heilige Kerk — wat van de vereering der gebenedijde Madonna worden — als daar niet op toegezien wordt dat de kunstenaars zich als godkundigen aanstellen — en — ongeloof prediken.

— *La Signora Marchesa* heeft volkomen gelijk — maar toch wat *mij* betreft... daar zijn er zoo velen die wat losjes over dat alles heenloopen... ik houd van te leven en laten leven... en ik althans zal hem niet verklagen, eindigde hij lagchende, en de Marchesa aanziende, in de hoop een glimlàchje van instemming op te vangen; maar hij zag een koel strak gelaat een oog gloeijend van heilige verontwaardiging, en hij hoorde zich toevoegen.

— Toch zijt gij verpligt dàt te doen — toch is het dit, wat ik van u verlang!

— Van mij! Madonna! van mij! *Vossignoria* bedenke toch dat ik voor mij geene *reden* heb om dien armen man te beschuldigen... ik zou niet eens weten bij wien.

— Gij spreekt zeer ligtzinnig, Signor Abbate — gij vergeet dat er een wettig geregtshof is voor zulke schuldigen — dat van 't Heilige Ambt.

— Jezus Maria! Signora hoe komt het in u op! Ik mij mengen in de zaken der Heilige Inquisitie! riep de Abt de handen boven het hoofd zamen wringende van schrik.

— Signor Abbate! wie zulke feiten *weet* — en zich niet haast ze aan te brengen *is alreede*...

— *Per Pièta!* Marchesa zeg mij zulke dingen niet.... de Kardinaal is immers bij u — wat zou het wezen zoo zijne Eminentie hoorde...

— Maar het is juist zijne Eminentie die mij dit onderzoek heeft bevolen — en die alles naauwkeurig weten wil... wat dien Minganti betreft — daarom schrijf onverwijld uwe aanklagt in behoorlijken vorm — ziedaar papier — en ziedaar eene pen; zet u neêr en doe wat ik verlang!

— *Illustrissima Signora!* Stort mij niet in het verderf — men zal mij over deze aanklagt in 't verhoor nemen, en — dan... ben ik zelf een verloren man... ik sidder op de enkele gedachte van de Heilige Officie — ik zal in verwarring geraken — ik zal mij zelven tegenspreken — de schrik, de ontzetting zal mij belemmeren — ik zal mij niet weten te redden — en...

— Dat is alles zeer mogelijk, Signor Abbate — maar — als gij nog een enkel oogenblik aarzelt — zal de Kardinaal weten hoe volijverig gij zijt voor de belangen der Kerk — en tevens op welke waardige wijze gij het laatste carnaval besloten hebt!

— Signora! Signora! *Per amore di Dio!* maak mij niet ongelukkig! riep de Abt met gevouwen handen. —

— Onnoozele man! wie denkt daarop — ik wil u dienst doen, ik wil dat gij u verdienstelijk zult maken — gij wenscht voorgesteld te worden aan Zijne Eminentie, doe wat ik u zeg en gij zult aanspraak hebben op die eere.... of zoo niet....

— *Misero me! Vossignoria* ziet dat ik al bezig ben haar te gehoorzamen! viel de Abt in, mismoedig en onderworpen, terwijl hij zich nêerzette en schielijk de pen over het papier liet gaan. Na verloop van een half uur was er een blad papier vol gekrabbeld — dat de Mar-

chesa overzag — en goedkeurde — de Abt werd gedwongen te onderteekenen. De Marchesa had een omslag gereed gemaakt, zij schreef zelve het adres — riep hare kamervrouw — en gaf deze den brief, terwijl zij fluisterend een bevel gaf. Daarop nam zij glimlagchende den Abt bij de hand en voerde hem het bidvertrek binnen waar zij den Kardinaal verrastte in eene zachte sluimering, die zij zeer wreedaardig stoorde met het verzoek hem den Abt te mogen voorstellen.

De arme Eminentie zette een verdrietig gezigt tegen de Marchesa; maar liet toe dat de Abt die voor hem op de knieën was gevallen, hem de hand kuste en gaf hem in verstrooijing zijnen zegen — zonder er een woord van goedheid bij te voegen, of eene enkele vraag te doen; en wenkt hem daarop zich te verwijderen. Hetgeen niet belette dat de ijdele Gettamento op deze gunst, met zoo blijkbaren onwil toegestaan — later niet weinig pochte en er op geheimzinnige wijze van sprak als ware hem een wigtig onderhoud met den voornamen kerkvoogd ten deele gevallen!

Donna Leonora naderde haar doorluchtig slagtoffer, met een vriendelijken blik, en haar minnelijksten glimlach toen zij weder alleen waren, maar de Kardinaal schudde mismoedig het hoofd. Leonora! Leonora! riep hij wat wilt gij toch beginnen met dien loshoofd van een Abt... dat de schijn mijner gunst strekken moet hem om te koopen.

— Hem te beloonen, Monsignore! dàt wat ik wilde is reeds geschied — van dien Minganti zal men in 't Vaticaan ontslagen worden, mogelijk nog vòòr dat hij zijn Hercu-

les-arbeid heeft verrigt en de dispensatie is afgevaardigd!

— Ik begrijp niet, Marchesa, hernam de Kardinaal haar aanziende en zacht het hoofd schuddende, waarom gij er zoo zeer aan hecht dat het huwelijk van Graaf Pepoli niet zal doorgaan...

— Waarom! waarom! viel zij driftig in — omdat ik de Venetiane voorspeld heb dat zij nimmer Gravin Pepoli zoude worden, en — omdat ik er aan hecht dat mijne voorspellingen bewaarheid worden!

— Eene vrouw als gij zich tot zulke uitersten laten vervoeren om zulke ijdele *bravade*.... Meen niet dat ik het zal aannemen, Leonora — hervatte Cesis half met onwil, half met droefheid op haar ziende — 't is eene fantasie van wraakoefening die gij u in 't hoofd hebt gezet, en die niet eens doel treft, sinds gij toch hebt beweerd dat *Il Conte* nimmer gelukkig zal kunnen zijn met die vrouw, sinds het bekend is, dat hij geene liefde heeft voor zijne nicht, en dat het alleen is om een punt van eer en om aan de overeenkomst zijner familie te voldoen, dat hij zich in de mogelijkheid wil stellen die verbindtenis aan te gaan.

— Van dat alles ben ik niet meer zoo zeker. Als de Graaf zulke afdoende maatregelen neemt in eene zaak die hij voormaals achteloos drijven ziet — moet het zijn — dat... er eene verklaring heeft plaats gevonden tusschen hem en zijne nicht — die... alle hindernissen omvergeworpen heeft — welke ik.... met zoo veel zorg had opgebouwd.... om hen gescheiden te houden en al ware dat niet, juist omdat hem nooit eene begeerte wordt ontzegd — moet het de kwelling van zijn leven zijn geworden dat hij

die eene niet kan verkrijgen, na er zoo veel voor gegeven te hebben; hij die meent dat hij met zijn goud alles vermag. Hij zal begrijpen dat het iets anders is dan een toeval wat hem hier onmagtig maakt — hij zal 'ten laatsten daarin *mijne* hand herkennen, mijne wreekende hand, en dat zal mijne voldoening zijn! de eerste die ik nog heb kunnen smaken! Daarbij.... vervolgde zij op een somber fluisterenden toon, terwijl hare oogen van hartstogt flikkerden, het behoeft niet de eenige te blijven.... ik heb wel hope dat de toorn, de ergernis — de hartstogt misschien, hem tot eenige fout tot eenige misdaad zal verleiden.... waarvan ik partij kan trekken, tot eene meer schitterende — wraakneming — vooral dàn als gij mij bijstaan wilt — en gij zult mij daarin helpen, niet waar? mijn eenige, mijn waarachtige vriend, eindigde zij zijne hand nemende en die met hartstogtelijkheid aan hare lippen brengende.

Zijne oogen vulden zich met tranen — Leonora, Leonora! gij weet niet hoe het mij smart, dat ik u alles zie wagen, alles zie verachteloozen, alles rondom u zie vergeten voor dien eenen noodlottigen hartstogt, waarvan de voldoening u toch nimmer zal geven wat gij er van wacht. — Ja, ik ben uw vriend, Leonora! de eenige die met waarheid zich zoo mag noemen, en daarom rade ik u met al den aandrang der liefde, met de ernst eener rijpe ervaring, zie af van uwe plannen tegen Don Giovanni Pepoli — zie er van af — want zij moeten mislukken en.... u zelve onheil brengen.

— Zeg dat niet! — riep zij heftig, zeg niet dat ik niet zal zegevieren over hem — ik *moet* mijne wrake

hebben, ik *moet* het, al zou ik er alle vreugden des levens en het leven zelf bij inboeten, gij .... gij .... begrijpt dat niet, maar... ik heb nieuwe en zware grieven tegen hem.

— *E vèro!* vroeg hij getroffen. Marchesa is het dan waar, dat gij nieuwe onvoorzigtigheden begaan hebt?

— *Monsignore!* riep zij gekrenkt en met fierheid. Wat bedoelt uwe Eminentie met die vraag? .... Doch gij hebt gelijk, vervolgde zij met smartelijke bitterheid, men mag voortaan Donna Leonora Santini, van iedere dwaasheid verdenken, zonder dat zij het regt heeft er zich over te verontwaardigen, — ik heb eene fout begaan die zoo onvergeeflijk is als — onvergetelijk: *ik heb mijn hart laten spreken!* Maar ditmaal ben *ik* het ten minste niet, die hem aanleiding heb gegeven mij te beleedigen, en hij is het zelf die zich op nieuw in mijne herinnering heeft opgedrongen.... gesteld ik ware er in geslaagd ruste te vinden en vergetelheid! en zij liet het hoofd rusten tegen de leuning van den zetel, als afgemat door de strijdige hartstogten, die zich op nieuw in haar verhieven.

— *Misericordia!* wat is er nu weêr? vroeg de Kardinaal, met diepe bezorgdheid op haar neêrziende.

— Er is! riep zij, op eens het hoofd weêr opheffende met een vlammenden blik — er is — dat die man er zijn lust in heeft; er zijn spel van maakt mij in alles te dwarsboomen, mij op iedere wijze te krenken! Het was hem niet genoeg mij mijn levensgeluk te benemen, mij te beschimpen, zoo als — nooit eene vrouw is beschimpt — hij maakt er ook zijne studie van — mij in mijne kleine vrouwelijke begeerten uit te vinden — om

ze mij te ontzeggen — om mij bespottelijk te maken! Wij hebben straks van dien diadeem gesproken, waarover ik u geschreven had.

— Ja, *mia Cara*, hernam de Kardinaal met een betrokken gelaat... ik heb u gezegd hoezeer ik in de onmogelijkheid ben...

— Stel u gerust — de diadeem — is al niet meer te krijgen — al wildet gij uw Kardinaalshoed er voor te pand stellen...

— Niet meer te krijgen, Leonora — waar gij zooveel aan schijnt te hechten... dat zou ik toch wel eens willen beproeven...

— Tenzij ge lust hadt kerkroof voor mij te plegen... riep zij met bitterheid.

— *Diavolo!* Marchesa dat zou wat sterk zijn voor een Kardinaal.

— Niet waar, daar deinst ge voor terug...?

— Nog altijd zie ik niet hoe Graaf Pepoli ..... hier schuldig is.

— Om mij te trotseren — om mij te vernederen, om mij te bespotten heeft hij den diadeem gekocht voor het dubbele van de som die ik er voor had geboden.

— *Madre di Dio!* dat is veel geld ook!

— En vervolgens — weggeworpen...

— Weggeworpen! ik begrijp u niet.

— Ja, roekeloos weggeworpen in de handen van een onnoozel boerenmeisje, dat er de waarde niet eens van kende — en die zich gehaast heeft daarvan een *ex-voto* te maken aan de wonderdadige Madonna der Cathedrale.

— Dat is niet eens zoo dom van dat boerenmeisje —

eene wonderdadige Madonna tot bondgenoote te maken..... sprak de Kardinaal heimelijk verheugd dat er van den kostbaren aankoop geen sprake meer zijn kon.

— Gij hebt goed spotten, Monsignore! maar gevoelt gij dan niet hoe hard mij dat vallen moet door dien man — *juist door dezen* — bespot en vernederd te worden, hoezeer dit mijn ouden haat ontvlamt en aanvuurt? — terwijl ik niets — niets ter wereld nog op hem heb kunnen verwinnen!

— Dat is zeker onaangenaam, Marchesa! doch wees gerust: een *dissoluto* die zoo roekeloos met zijn geld leeft zal zijne zotte koopen eenmaal duur genoeg betalen.... en als er ten eenigen tijd maar iets tegen hem gevonden kan worden, zal hij er niet gemakkelijk afkomen, dat verzeker ik u....

— Ziedaar, voorwaar een uitnemende troost, allerschitterendste beloften! riep zij met bitterheid — hoe, Monsignore — ik ben de dienares van Zijne Heiligheid — ik ben *uwe* gunstelinge.... uw pleegkind... gij zijt de vriend — de vertrouwde staatsdienaar van den Paus, van den beheerscher der gansche Christenheid — en als mij eene diepe doodelijke beleediging is aangedaan door een onderdaan van den kerkelijken Staat, die als edelman en als Christen volkomen in de magt is van den Vorst van Rome — dan wordt mij gezegd dat ik geduld moet oefenen met mijne wraaklust, tot er iets tegen dien man gevonden zal zijn!... maar bij de Madonna! is dàt dan niet meer dan genoeg, dat hij *mij* heeft beleedigd?

— *Signora mia!* gij zijt te verstandig om niet in te zien dat hetgeen *gij* tegen den Graaf hebt niet als mis-

daad kan gelden bij Zijne Heiligheid... dat het niet eenmaal wijs en voorzigtig zou zijn dezen in 't geheim te nemen van uwe grieven...

— Dat wil ik toegeven, maar dan toch voor u...?

— Wat mij betreft *mia Cara*, ik deel in alle opregtheid alles wat u aangaat... maar ik ben geen meester in den kerkelijken Staat — en ik kan toch niet om eene oorzaak als de gegevene Graaf Pepoli een proces aandoen... *Per Bacco* Marchesa! 't is geen *facchino*, dien men om de eerste *peccadiglio* de beste naar de galeijen zendt!

— Ik meende juist dat er scherper op zijne daden zou worden toegezien dan op die van iedereen — *omdat* de Graaf een man is van zoo groot aanzien en vermogen...

— *E vero!* ook ben ik overtuigd dat zijne Heiligheid zeer begeerige blikken rigt op zijne groote bezittingen — en zijn persoon bijgevolg niet uit het oog verliest... *dunque aspettare mia Cara!* die jonge loshoofd zal al heel ligt eene dwaasheid begaan die hem schuldig maakt.

— Wachten! Wachten! herhaalde zij met drift en ergernis, als ik wachten moet tot er iets in hem gevonden zal worden dat hem schuldig maakt bij de weêrgalooze lankmoedigheid van uwe Eminentie en bij die onkreukbare regtvaardigheid waarmeê Zijne Heiligheid naar uw zeggen de schale des regts houdt — dan kan men mijne wrake verdagen — tot het jongste oordeel!

— *In fé di Dio*, Marchesa! dat ware wel het beste voor u en voor ons allen, dat gij werkelijk de christelijke lijdzaamheid hadt — den tijd af te wachten van Hem die gezegd heeft „mij komt de wrake toe."

— Herderlijke vermaningen van u tot mij! *scùsa* Monsignore, daar ben ik niet aan gewend! sprak zij met een schamperen blik — en een bitteren glimlach — die den armen prelaat pijnlijk schenen te treffen, want hij boog het hoofd diep op de borst en sprak zonder toorn, doch met zigtbare aandoening: — Gij hebt gelijk, daarvoor is het nu te laat — en ik... heb dat regt verloren — maar toch, zie toe voor u zelve, Leonora — want gij zijt onder de beheersching van een boozen hartstogt, die u tot verderf, tot misdaad kan voeren...

— Ik meende, *Monsignore*, dat wij over Don Giovanni spraken, en dat het tusschen ons de vraag ware *misdaad* in *dezen* te vinden, hernam zij koel — zoo ik mij niet bedrieg, moest ik uit uwe mededeelingen verstaan, dat het den Heiligen Vader niet ongevallig zou zijn, zoo anderen voor Hem zochten — wat zijne scherpzinnigheid tot hiertoe niet heeft kunnen bemerken, welnu! zoo zal *ik* mij belasten met zelve te zoeken... en *ik zal vinden*, mits ik de zekerheid verkrijge — dat hetgeen ik ontdekke niet met achteloosheid zal worden voorbijgezien!

— Alleen, Signora, wacht u voor *uitvindingen*, hernam de Kardinaal, nu ook scherp, doch met waardigheid — als datgene wat gij zoudt aangeven niet den toets der waarheid en van een behoorlijk onderzoek — zou kunnen doorstaan — zou het u zelve — niet dan schade — en beschaming kunnen aanbrengen.

— Uwe Eminentie kan gerust zijn, als *ik* iets heb uitgevonden zal het wel zoo waarschijnlijk zijn, dat de Kardinaal Cesis het in alle veiligheid als eene ontdekking

zal kunnen aanbevelen .... dat is toch wel het minste wat men van een vriend, van een bondgenoot vergen kan sprak zij zacht, hem met vriendelijk vleijende oogen aanziende en de hand op zijnen arm leggende, op eene wijze die van teedere gemeenzaamheid getuigde; maar hij zuchtte en schudde het hoofd, terwijl hij sprak: Leonora! gij moet het mij ten goede houden maar ik kan u dergelijke dienst niet toezeggen ....

— Zou het de eerste maal zijn, Monsignore, dat uw purper eene *intrigue* dekte? vroeg zij scherp en levendig.

— Neen, Signora! Gij weet beter dan iemand het tegendeel — maar vooreerst is er onderscheid in 't geen men doet ten dienste — en in 't belang van zijnen Opperheer, die tevens het hoofd is van Christus kerk — of 't geen men onderneemt in zijn particulier en om eenige persoonlijke wraakoefening te bevorderen....

— Ik meende verstaan te hebben dat *uw heer* en *meester* zeer bijzonder zou gediend zijn met eene aanleiding om dezen man in eenige regtzaak te verwikkelen?...

— Mijn heer en meester, Marchesa — die ook de *uwe* is — kan alleen gediend zijn met eene regtmatige aanleiding, met de waarheid in één woord — en ik zie komen dat gij mij den last gaat opdragen de eene of andere fabel, met den schijn der waarheid te omkleeden — en ziet gij, *mia figlia* .... waar er sprake is van zoo iets voel ik meer en meer dat ik de jaren krijg, waarin men te zeer naar ruste verlangt — ook naar de ruste der concientie, Leonora! — om zich met kuiperijen in te laten, die niet enkel het hoofd vermoeijen, maar ook het geweten bezwaren ....

— *Bene Bene!* doorluchtige Heer! dat zijn van die gezegden die een zeer goeden klank hebben in een Conclave als men hoop heeft Paus te worden, sprak zij met ironie — maar — die men niet behoeft te gebruiken tegen eene.... bondgenoote, die men zelf als bij de hand heeft voortgeleid langs de slingerpaden der *intrigue*, tegen eene, wie men allereerst dien bogtigen weg heeft gewezen en leeren betreden.... of kunt gij het ontkennen, Monsignore, dat *gij* het geweest zijt die de dertienjarige Leonora, toen nog de onschuldige jonkvrouw, vreemd aan arglist en boosheid, die goed en kwaad niet wist te scheiden, door de lessen die zij van u ontving — het eerst in de kennis van dat alles hebt ingewijd? En zoo gij dat *niet* ontkennen kunt — *Signor mio*, klinkt het dan niet wèl vreemd en wèl hard dat gij haar met christelijke vermaningen en conscientie bewaren aankomt — op een oogenblik dat gij niet haar — maar zij *u* noodig heeft?

— Gij hebt gelijk, Leonora! de eerste die hier schuld heeft ben ik; — maar.... sta mij toe het eenmaal uit te spreken — zoo ooit diep berouw en zware boete — magtig waren de schuld te verzwakken — dan... moet de mijne bijkans zijn uitgewischt — en de Kardinaal zuchtte diep en bragt de hand naar het hart — als voelde hij daar grievende pijn. — Ik heb veel om u geleden, Leonora — vervolgde hij dof — en naauwelijks hoorbaar voegde hij er bij: — maar niet minder *door* u — en gij weet het wel — en gij hebt mij toch niets gespaard. — Er was zulk eene uitdrukking van lijden in den toon en in den blik, waarmee de grijsaard dat

zeide, dat men van haar wie het gold deernis zou hebben gewacht — maar zij bleef koel en onbewegelijk.

— Ik ben... wat uwe Eminentie mij heeft gemaakt — antwoordde zij de schouders ophalende.

— Dat gij hier *waarheid* spreekt is mijn grievendst verwijt. Ik heb grootelijks gedwaald! maar wat zal ik u zeggen — mijne jeugd was somber en arm aan alle vreugd, ik droomde van huisselijk geluk, ik had lief... doch — een ouder broeder — had zich mijne geliefde tot gemalin verkozen en ik.... moest terug treden — en mij voegen naar de eischen van een stand waarvoor ik geene roeping had!... in mannelijken leeftijd was mijn lot schitterend naar het uitwendige — maar ledig aan levensgeluk; vergoeding voor allerlei gemis — vond ik in het huis uwer ouders — in de vriendschap uwer beminnelijke moeder..... Donna Leonora, die eerst met koude laatdunkenheid de klagten van den Kardinaal had aangehoord werd zeer opmerkzaam en belangstellend, zoo ras hij over zich zelven begon te spreken — nu viel zij in met de vraag: —

— Is het waar wat ik in mijne kindschheid rondom mij heb hooren mompelen, dat mijne moeder.... niet gelukkig was in haar huwelijk?

— Zoo was het, Leonora.... hernam de Kardinaal met afgewenden blik — zij vond haar geluk in u, haar eenig kind.... en — in mijne vriendschap. — Op haar sterfbed heb ik haar beloofd — de genegenheid, die ik haar had toegedragen op hare dochter over te brengen en ik geloof niet — Marchesa — dat ik deze belofte ooit gebroken heb....

— Uwe Eminentie heeft mij altijd eene *vaderlijke* belangstelling getoond — hernam zij, hem gadeslaande met een uitvorschenden blik — maar verschoon mij, ik.... ben wat teleurgesteld te vernemen dat zij het gevolg is van eene belofte — en niet — van eenig bijzonder welbehagen in mijn persoon — ik arme, die mij dat nog al had ingebeeld!

— *Ingrata!* gij weet wel dat die er niet buiten is. Zeker, het vijfjarig kind was mij lief om hare afkomst — maar de ontluikende jonkvrouw bekoorde mij door hare schoonheid, en wekte mijne belangstelling door de vlugheid harer bevatting en de vroegrijpheid van haar verstand. Ik zag in haar: scherp vernuft met helder oordeel gepaard; stoutmoedigheid door voorzigtigheid getemperd, levendigheid van geest bij volharding van wil, de sprekendste eigenschappen van het mannelijk karakter, met de uitnemendste gaven van het vrouwelijke vereenigd, ik voelde mij getroffen en verrukt — ik liet mij wegslepen door de zucht om aan dat alles eene leiding te geven die haar geschikt maakte tot eenige schitterende lotsbestemming; in plaats van mijn pleegkind — over te laten aan de gewone beperkte opvoeding die onze *gentildonne* in de kloosters gegeven wordt — zocht ik een middel om u in mijne nabijheid te houden — en in het huis mijner eenige zuster zag ik u opgroeijen als onder mijn oog — was het mij mogelijk aan uw geest die bijzondere rigting te geven die u eerder naar mannelijke bezigheden deed wenschen dan naar vrouwelijke vermaken.... Ik zelf was toen pas de staatkundige loopbaan ingetreden, mij door mijn vriend en

begunstiger, den vromen Paus Pius V geopend, spijt vijandschappen en tegenstand klom ik van rang tot rang — ik verkreeg waardigheden — en bedieningen — ik ontving het purper tegelijk — met Felice Peretti – die Kardinaal Montalto werd.... ik vond er mijn lust in, u van mijne triomfen te spreken, u in te wijden in de geheime *intrigues* van het Hof van Rome — in de staatkundige plannen der kleine Italiaansche vorsten, die ik moest helpen steunen of tegenwerken — en gij — gij — luisterdet niet als eene Signorina — die begeerig is — naar allerlei nieuwtjes, maar als een eerzuchtig jongeling, die begrijpt — die beoordeelt en die brandt van verlangen om zelf in zulk spel mede te spelen — het was zwakheid van mij... het was onvoorzigtigheid — ik erken het, deze indrukken bij u te weeg te brengen maar de kiem van de hartstogten die uw leven bezield hebben lag toch reeds in u — en ik ben er zeker van — ze zouden tot ontwikkeling zijn gekomen zonder mij, ik heb voor 't minst getracht ze te besturen.... zoo lang gij mij dat gegund hebt. Ik wenschte voor u een schitterend huwelijk; maar het was niet gemakkelijk dat tot stand te brengen. Uwe verwonderlijke schoonheid lokte tal van bewonderaars uit — maar — gij waart arm — ik was toen nog niet in het bezit van de fortuin mijner familie, ik kon niet veel voor u doen — *Il Cavalière* Maritorno uw vader...

— Mijn vader! Monsignore? herhaalde Donna Leonora vragend met zonderling opzet.

— Was een der beminnelijkste menschen die ik ooit gekend heb, vervolgde de Kardinaal schielijk — maar een der

verkwistendste tevens. Had hij de goudmijnen van Pèru tot zijne beschikking gehad, hij zou ze geledigd hebben! De fortuin uwer moeder was onder zijn beheer tot niets geworden — gij hadt geen bruidschat — toch gelukte het mij u te verbinden aan den Marchese Santini, een schatrijk Romein — die zich niet verlokken liet door uwe schoonheid, maar door het uitzigt dat ik hem gaf op een belangrijk ambt in den Kerkelijken Staat. Ik moest uwe medewerking inroepen, om het hem te doen verkrijgen — en het gelukte ons hem te doen benoemen tot Gouverneur van Spoleto! Gij waart waar gij hadt willen zijn — maar van het oogenblik af, waarop uwe *theorien* in praktijk waren gebragt, waarop uwe *idealen* werkelijkheid begonnen te worden, was de Furie der heerschzucht meesteresse geworden in uw gemoed — deed de geest der *intrigue* zich kennen als de hebbelijkheid uwer natuur — en van toen af is aangevangen wat ik had moeten voorzien.... de leerlinge was den meester ontwassen — zij ging sneller en verder dan hij haar immer zou hebben gevoerd; zij sleepte hem met zich voort waar hij niet had willen wezen, en zoo het ongelukkiglijk waar is, Leonora — dat ik hier uw voorganger ben geweest, zoo is het even waar dat ik sinds lang heb opgehouden uw gids te zijn, en schoon mij altijd de verantwoordelijkheid blijft van uwe eerste schreden te hebben geleid op dit gevaarlijke pad, toch ben ik zeker dat uwe volgende stappen niet allen op mijne rekening zullen gesteld worden... want ik weet dat gij veelmalen mijne hand loslaat, om uwe eigene wegen te gaan en dat het alleen de band der noodzalijkheid is, die u nog aan mij houdt verbonden.

— Hoe kan uwe Eminentie zoo iets zeggen! riep zij met volmaakt goed gespeelde droefheid en verwondering. Heb ik mij niet altijd en in alles tot uwe beschikking gesteld? Heb ik niet altijd en in alles het mogelijke gedaan om uwe bedoelingen te steunen — uwe belangen te bevorderen — heb ik ze niet altijd als de mijne geacht?

— Neen, Leonora! in opregtheid neen, dat hebt gij niet! hernam hij ernstig en vast. Gij hebt betrekkingen aangeknoopt, die mij tègen waren, gij hebt mij verwikkeld in handelingen waarvoor ik terugschrikte — doch waarbij ik u niet meer alleen konde laten; gij hebt u bediend van mijnen naam, van mijne waardigheid, op zulke wijze, dat beiden, mijn naam èn mijne waardigheid, gecomprometteerd werden, en het is er zòò verre af dat gij altijd mijne belangen hebt gezocht, dat ik u de gelegenheden als met den vinger kan aanwijzen — waarbij gij u lijnregt hebt gesteld tegen mijne fortuin en eere....

— Monsignore! hoe komt het in u op dat ik tot zoo iets in staat zoude zijn? sprak zij op den toon der beleedigde onschuld.

— Om op niets anders te komen, gedenk aan het laatste *conclave*... Toen daar tot mijne uitsluiting was besloten; wie was toen de eerste om zich bij de partij te voegen die Montalto tot Paus wilde verheffen?

— Was dat dan *niet* in uw belang, Monsignore — dat uwe vriendin en bondgenoote zich op goeden voet zette met den overwinnaar? vroeg zij rustig.

— Ik wenschte dat ik u kon gelooven, Leonora — maar, ongelukkiglijk! heb ik het billet gelezen waar-

mede gij zelf den Kardinaal Buoncompagni over de noodzakelijkheid mijner uitsluiting hebt onderhouden....

— Bij de Madonna! *Signor mio* — ik zou dat niet gedaan hebben zoo ik nog had kunnen gelooven aan de mogelijkheid uwer verheffing tot Paus bij *acclamatie*, *nadat* dit voornemen van uwe vrienden was uitgelekt — bij de zekerheid van het tegendeel, deed ik — wat gij zelf later door uw voorbeeld hebt gewettigd, ik voegde mij bij de zegevierende partij.

— Was het noodig haar te dienen, vòòr dat gij van hare zegepraal zeker waart? vroeg de Kardinaal, haar aanziende op eene wijze die haar nu toch de oogen deed nederslaan. En toch, Leonora! hervatte hij zacht en bijna weemoedig, zoo de driedubbele kroon mij aanlokte — was het wel het meest met het oog op u.

Zoo ras zij hem week zag, werd zij stouter en te eer daar ze zich een oogenblik had laten ontzetten — ook sprak ze met ironie: — *Veramente!* bij 'tgeen ik nu van den *Kardinaal* ondervind — zou ik toch wel weinig aandeel gehad hebben in 't gezag van den Paus — en voor zoover mij bekend is, bestaat er tusschen ons geen graad van bloedverwantschap, die uwe Eminentie geregtigen kon mij tot pauselijke Prinses te verheffen! Dit zeggende rigtte zij een loerenden blik op den Kardinaal, welke dien blik scheen te *voelen*, want zonder het hoofd op te heffen ging hij voort, op een toon van verwijt: — Ik zou u hebben uitgehuwelijkt aan een regerend Vorst, *ingrata!*

— Ik heb nooit verlangt de tweede te zijn op een troon; de eerste onderdane van een vorst is zijne ge-

malin en die meer dan eenige andere tot gehoorzaamheid is verpligt... Ik heb altijd gewenscht mij zelve te kunnen zijn en blijven.

— *Sì! ohimè!* de onvrouwelijke hartstogten eens uwe ziele binnen geslopen, hebben haar onvatbaar gemaakt voor het ware vrouwelijk geluk!

— Spreek mij niet van vrouwelijk geluk, Monsignore! zoo gij geen hel wilt doen ontbranden in mijn gemoed... ik weet, dat het voor mij onmogelijk is geworden, ik berust... laat u dat genoeg zijn en daarom schenk mij het eenige waarnaar ik vrage — mijne wrake...

— Leonora — zijt gij wel *zeker* dat dit het *eenige is* waarnaar gij vraagt? Wilt gij niet met mij een oogenblik stilstaan op uwen weg — om te zien of er niet op andere wijze geluk of vergoeding voor u te verkrijgen zou zijn?

— *Signor mio!* het is mogelijk dat gij voor u zelven behoefte hebt aan zoodanig omkeeren en stilstaan... als gij daar schildert... ik voor mij ben nog niet op uw standpunt gekomen — ik heb noodig voort te gaan... met u — zoo het zijn kan, zonder u als gij mij in den steek laat...

De Kardinaal schudde het hoofd met verdriet en misnoegen.

— Voorzeker, Doorluchtige Heer, ik zal u geen hulpe vergen — die u zoo zwaar schijnt te vallen te verleenen, ik zal niet wachten, zoo als ik gemeend had te mogen hopen door uwe tusschenkomst, dat Sixtus V van mijne zaak *zijne zaak* zal maken — alleen van gewillige hulp is men zeker — en daarom zal ik mij zelve helpen.

— Marchesa! Marchesa! wat meent gij daarmede? vroeg de Kardinaal in klimmende onrust... Om haren mond plooide zich een glimlachje van zegepraal terwijl zij vervolgde. Ik zal *daarbij niet alleen blijven*, ik heb nog wel een bondgenoot, die voor mij doen zal wat ik wil, zonder dat *de behoefte tot stilstaan* hem zal overvallen juist op een beslissend oogenblik.

— Wie toch? Wie? vroeg Cesis gespannen.

— Don Eusebio! was haar antwoord.

— *Oh me misero!* de man in wien de zeven doodzonden verpersoonlijkt zijn! Leonora *mia*, vang toch niet aan met dezen! Hij zal u tot misdaad vervoeren — hij zal u tot geweldige middelen brengen — en wees gewaarschuwd, Marchesa, dat de Heilige Vader niet toegeeflijk is op dat punt.... Sixtus V is Gregorius de XIII niet — en er zou geene mogelijkheid zijn — iemand wie het ook ware — een hoog geplaatst geestelijke, een geliefden dienaar — of zelfs... eene vrouw te beschermen tegen de uiterste gevolgen — tegen het uiterste regt — zoo ze van iets dergelijks waren overtuigd of slechts verdacht.

— Hoe komt het in uwe Eminentie op, zich zulke voorstellingen te maken, viel zij in, met een koel minachtend lachje. Ben ik de vrouw, om op *zulke* middelen te denken, of er mij toe te laten verlokken, door wien ook...? Ik — ik — als eene schuldige staan voor Graaf Pepoli! daar hoop ik voor te zorgen — *dùs* hij voor mij — dat is wat anders — en daartoe zal ik het weten te brengen.

— Het woord *brengen* is het, wat mij ontrust, Signora! Och! of gij geduld wildet oefenen....

— Geduld! geduld! oh! gij, die dat vergt, begrijpt niets van een vrouwenhart — begrijpt niet dat het hier eene behoefte geldt die snelle bevrediging eischt.

— Het kan zijn! maar ik begrijp des te beter dat er zaken zijn, die men met woelen en jagen niet kan bespoedigen en allerminst verzekeren..., dàt is het wat een Don Eusebio u niet zal zeggen...

— Integendeel, Monsignore, hij zegt mij hetzelfde en daarom .... was het dat ik liever uw bijstand had gehad — die is mij geweigerd — hetzij zòò, ik zal dan lijdelijk zijn — en — afwachten — spreken wij er niet meer over — *senza rancore*, ik wil daarom niet minder de dienstvaardige dienares zijn van Zijne Heiligheid en van Uwe Eminentie — *di grazia* schenk mij nog eene enkele inlichting.... Wanneer zullen de Inquisiteurs komen, en hoevele zullen er komen?

— *Carissima* — dat moet alles voor u — zoo wel als voor mij in 't ongewisse blijven — antwoordde de Kardinaal, op een droogen — onlustigen toon; hij begreep wel dat zij niet van hare bejagingen afzag — maar dat zij ze van nu aan voor hem ging verheelen en dat ergerde en ontrustte hem het allermeest; zij wist dat wel en zij hoopte hem juist op die wijze tot haar doel te brengen — zij deed dus of zij zijn onwil niet opmerkte en hervatte: —

— Dat is toch wel erg, eene gastvrouw die niet weten mag hoe veel gasten zij zal te ontvangen hebben — noch — wanneer zij komen?

— *Sì Signora!* dat is erg — doch de Heilige Vader zelf zou het u niet kunnen mededeelen — het is aan de

Inquisiteurs zelven overgelaten om alle drie gezamenlijk of een voor een zich in de verschillende provinciën en steden van den Kerkelijken Staat te begeven om hun onderzoek aan te vangen en door te zetten. — Zij hebben insgelijks de vrijheid *incognito* te blijven zoo lang zij het goedvinden — ten deele om hunne veiligheid — bij den grooten tegenstand, dien het oprigten van hun geregtshof — heeft gevonden onder volk en adel beiden ... ten deele om beter in de gelegenheid te zijn tot hun onderzoek — ook is het zeer waarschijnlijk dat zij, eens te Bologna zijnde, zich onbekend zullen houden tot op het oogenblik dat zij door eenige ongewachte treffende daad van justitie genoegzamen schrik zullen ingeboezemd hebben om zich meer openlijk te toonen .....

— Op die wijze zou het wel kunnen zijn dat mijn paleis door hen in een geheim *tribunaal* werd veranderd? sprak Donna Leonora vragender wijs, de hand aan het voorhoofd brengende, als dacht zij na over het gewigt van die waarschijnlijkheid voor haar zelve.

— *Si mia figlia*, dat zou zeer wel kunnen zijn en dat zal zeker voor u zijne bezwaren hebben — want in dat geval zou de eigenares niet meer meesteresse blijven in haar huis.

— De wille des Heiligen Vaders geschiede! ik zal ze dragen, die lasten — sprak zij met volmaakte berusting.

— Leonora! hernam de Kardinaal met zoo zachte stem, dat hij zich tot haar overbuigen moest — opdat zij verstaan zoude — ze kunnen — *nog heden komen*, ze zullen zich aanmelden op eenige wijze alleen kennelijk voor u — ik mogt u niet waarschuwen.... maar —

maar .... ik wil niet dat gij overvallen wordt in dezen.

— Men mag mij overvallen! hernam zij luid en vast. Als het uit eenige verdenking is — dat men mij wil overrassen, dan heeft men zich zonderling vergist ....

— Ik kan u niet zeggen, Signora, hoe uwe kalmte mij verheugt ....

De onrust van uwe Eminentie was meer goedhartig dan vleijend voor mij, zeide zij stijf — mag ik voor 't minst de namen kennen mijner vermoedelijke gasten?

— Ze zullen mogelijk anderen kiezen om zich bij u te laten aandienen, maar zij zullen zich voor u niet verbergen want het zijn kennissen: Don Lelio Orsino, de Generaal Mutio en *Il Padre* Francesco Maldovito!

— Dat zijn meer dan kennissen, sprak zij opgeruimd, met Francesco Maldovito hebben wij vroeger te doen gehad ...! herinnert uwe Eminentie het zich nog ... in die zaak te Spoleto?

— Genoeg — om te weten dat zijne list en geslepenheid hem uitnemend geschikt maken voor de taak die hem is opgelegd — 't is een vreesselijk man!

— Zeker, voor wie hem te vreezen heeft! hernam zij verstrooid en als of bijgedachten zich van haar meester maakten.

— Wat Don Lelio betreft .... met dien zult gij het zeker wel kunnen vinden, hij is altijd uw bewonderaar geweest.

— Hij is mijn vriend gebleven! viel zij in .... sinds ik zijne hulde heb terug gewezen voor ... voor ...

— *Questà sventurata fantasia*, viel hij in.

— Juist, hernam zij, dàt was het! En nu de Gene-

raal Mutio? Dien ken ik alleen door het gerucht dat van hem uitgaat als een fel en bloeddorstig man.

— En 't gerucht spreekt waarheid — ik heb u niet aan te bevelen hem te ontzien — maar ik moet u toch waarschuwen van iets, dat u welligt terug zal houden in dezen tijd, aan het najagen uwer *vendètta* te denken.

— *Perchè! Perchè?* vroeg zij verbleekend en als opgeschrikt, raadde de Kardinaal wat er in haar omging?

— Omdat Mutio een neef is van Don Giovanni Pepoli... en omdat men nooit kan weten wat het familiezwak zou kunnen uitwerken!

— Wees gerust, ik heb u immers *lijdelijkheid* toegezegd, hernam zij met haren eigenen glimlach, maar — nu uwe Eminentie mij weêr op dit punt brengt — *als* er een proces Pepoli bestaat — wanneer dan ook — mag ik toch hopen dat gij zorgen zult — dat er geene verschooning zal worden gebruikt en dat nepotisme noch favoritisme zullen gelden... en dat het uiterste regt...

— Waar denkt gij aan! Favoritisme en nepotisme onder dezen Paus? *gran Dio!* Marchesa bedenk veeleer dat het u eenmaal zou kunnen berouwen het *uiterste regt* van Sixtus V te hebben ingeroepen!

— Heb daar geene zorge voor, Monsignore — en nu wil mij voor een half uur verschoonen... ik moet de noodige bevelen geven voor de ontvangst der *Innominati*... gij glimlacht *Signor mio?*

— Over de wonderlijke sprongen die ons gesprek telkens heeft genomen van Graaf Pepoli — op de vervolgers der *Bravi!* welke uitersten!

— Uitersten zeker! en toch... weêr van die uitersten die elkander raken!

— Gij bedoelt de verwantschap met Mutio? glimlachte hij.

— *Oh nò!* gansch wat anders, hervatte zij, terwijl er een zonderlinge gloed uit hare oogen lichtte.

— Dan bekenne ik u niet te vatten; want ik zie niet waar de aanraking kan zijn tusschen Don Giovanni die naar men zegt in flaauwte valt als hij een ontblooten degen ziet en — mannen des bloeds als dezen hier.

— Dat is toch heel duidelijk, dat flaauw vallen van *Il Conte* is maar een sprookje waar ik mij niet door verblinden laat — die hem heb doorzien — en het punt van aanraking is te vinden in de *bravi* die hij beschermt en die *zij* vervolgen!

De goede Prelaat schudde het hoofd.

— Leonora! wat de haat u daar nu doet zeggen klinkt niet eens waarschijnlijk.

— Dat moet ik toestemmen maar— het heeft dit voordeel — dat het *waar* is!

— *E impossibile!* riep de Kardinaal bleek van ontzetting.

— Ik zal er de bewijzen van leveren — zoo haast *mijne gasten* gekomen zullen zijn... wat is er Bïanca? — vroeg zij hare Cameriera die het tapijtbehangsel ophief en binnentrad met een ontdaan gelaat.

— Signora Marchesa! Don Eusebio verlangt dringend u te spreken...

— Goed ik zal straks bij hem gaan...

— Signora er is nog iets...

— Wat toch? — ik houd niet van die aarzelingen.

— Daar zijn drie personen gekomen die verlangen, dat ik hen zoo maar zonder aandienen binnen zal laten... en die niet eens hunne namen willen zeggen...

— Dan zijn 't zeker vrienden... hernam Donna Leonora gevat, *de vrienden die ik wacht*, herhaalde zij, den Kardinaal aanziende — die toestemmend knikte.

— Leid ze hier heen, beval de Marchesa.

Dat was niet meer noodig: de Heeren hadden de vrijheid genomen te volgen, zij hadden het antwoord gehoord en zij traden binnen.

De Kardinaal hief zich op van zijnen zetel —: het waren de Inquisiteurs.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.

GULDENS-EDITIE.

No. 15.

GRAAF PEPOLI.

DERDE DEEL.

GRAAF PEPOLI.

DE ROMAN VAN EEN RIJK EDELMAN.

DOOR

Mevr. A. L. G. BOSBOOM-TOUSSAINT.

DERDE DEEL.

TE ARNHEM,
BIJ D. A. THIEME.

1860.

SNELPERSDRUK VAN H. C. A. THIEME, TE NIJMEGEN.

INHOUD.

X.

DE NIEUWE BIECHTVADER.

Er heerschte groote drukte en even groote blijdschap in het paleis Pepoli — de dispensatie was gekomen en de Graaf liet de aanstalten maken voor de feesten en vreugdebedrijven, die de trouwplegtigheid zouden voorafgaan. Vele dagen lang zouden ze aanhouden, en de uitnoodiging om er aan deel te nemen had zich uitgestrekt niet slechts tot de verwanten en vrienden van het bruidspaar, noch tot den adel en de hooge geestelijkheid van den kerkelijken staat; maar ook tot de aanzienlijken van de andere Italiaansche staten en vorstendommen, tot de gezanten van Venetie en Spanje, tot het volk en de burgers van Bologna zelfs zoo velen er lust en gelegenheid zouden hebben om er hun aandeel van te nemen.

„*Il Conte*" had het zoò gewild. Toch was het geene ligte taak dit voornemen ten uitvoer te leggen. Allen moesten naar hunnen rang en stand worden onthaald — de lieden van aanzien in 't paleis zelf — de gezanten en de Aartsbisschop moesten met vorstelijke eere ont-

vangen worden in de staatsievertrekken — de lagere adel en afhankelingen van den magtigen Heer — zouden in den grootschen zuilengang van de gelijkvloersche verdieping hunnen feestdisch zien aangerigt — terwijl op de *Piazza* van Bologna volksvermakelijkheden zouden plaats hebben, de wijn stroomen uit fonteinen, en keur van spijzen en verkwikkingen worden gereikt aan allen wie er van begeerden. Men ziet het, de *facchini* en de *lazzeroni* zelf zouden gelegenheid hebben zich vrolijk te maken, en Pepoli's gulheid te prijzen.

Om deze verschillende feestelijkheden uit te vinden, te regelen en voor te bereiden was de zamenwerking noodig van allerlei soort van ambachtslieden, leveranciers en kunstenaars; mannen van wetenschap en letteren ook werden geraadpleegd; de studenten der Bolognesche hoogeschool stelden zich ter beschikking van den Graaf, wiens gastvrijheid zich niet onbetuigd zoude laten aan hunne corporatie, en hun werd eene voorname rol toebedeeld in de *cavalcade*, waarmêe de Venetiaansche gezant zou worden ingehaald. Al die verschillende personen wier onderscheidene werkzaamheden tot een zelfde doel moesten uitloopen, zag men door elkander wemelen in 't paleis Pepoli. Sommigen werden toegelaten in 't kabinet van den Graaf — anderen hadden post gevat in de voorzalen of doorkruisten de galerijen en de receptiekamers om er opmetingen te doen, draperien en behangsels aan te brengen, marmeren beelden te verplaatsen, lichtkroonen op te hangen — zetels met verhemelten op te rigten — en allerlei schikkingen te maken tot verfraaijing en opluistering van 't geen naauwelijks

sieraad behoefde om door wondervolle pracht te verblinden. De Graaf zelf liet het oog gaan over alles; zoo ongenaakbaar hij vroeger was geweest, zoo ligt viel het nu hem te naderen. Hij scheen zich als te vermenigvuldigen — de geringste handwerksman ontving uit zijnen mond aanmoediging of berisping — en de kunstenaar van rang en van naam voelde zijne eerzucht voldaan door zijne juiste aanmerkingen, zijne fijne lofspraak en zijne kiesche waardering; maar allen wie hij toesprak zette hij aan tot spoed — tot zulk een spoed als had hij door het verhaasten van de toebereidselen tot zijn huwelijksfeest het oogenblik van zijn geluk kunnen vervroegen — en toch dat was zoo niet.... zijn lot was afhankelijk van omstandigheden waarvan wij later zullen spreken. Intusschen gaf hij zelf het voorbeeld van eene rustelooze bedrijvigheid en eene scherpe waakzaamheid tevens, die de schrik werd van ieder trage of onhandige, en die ongelooflijk en onnatuurlijk schenen aan allen, die den verwijfden rustlievenden edelman vroeger hadden gekend — maar die niet onverklaarbaar is in den man, wien het ernst was geworden met zijne levenstaak, die jaren van ledigheid en nutteloosheid had in te halen en trachtte te vergoeden door onverpoosde inspanning, en als gedreven werd door de zucht om in weinig dagen veel af te doen. Zeker was daar overspanning in zijnen ijver, en ook de kenteekenen van gejaagdheid en overprikkeling bleven niet uit — maar kon dat anders na zulke plotselinge omkeering? Ongelukkiglijk was deze daarvan niet de eenige oorzaak.

Er was veel zamengeloopen om de heldere gemoeds-

stemming te benevelen waarin de Graaf was geraakt, na zijne verzoening met Donna Violante, en om zulke indrukken bij hem te weeg te brengen, die zijn geluk vergalden, en die hij te vergeefs trachtte te bekampen. Eerst werden ze opgewekt door het ongeduld over het uitblijven der dispensatie en de onrust over Minganti, die niets van zich liet hooren. „Hoe, hij had nu zijn ernstig verlangen daarnaar te kennen gegeven en zij volgde toch niet!" Dat scheen Pepoli onverklaarbaar en hij was al te zeer gewend ieder zijner begeerten op hetzelfde oogenblik voldaan te zien, om dit verlengd uitstel van zijn vurigsten wensch zonder verdriet en ergernis te kunnen dragen — daarbij trof hem nog een werkelijk verlies.

Op een avond trad zijn biechtvader bij hem binnen met tranen in de oogen en met al de teekenen eener heftige geschoktheid op het gelaat, om hem kennis te geven: „dat hij naar Rome was opontboden, en dat het hem door zijnen *superior* bevolen was zijne betrekking bij Graaf Pepoli neder te leggen."

Don Giovanni die, zoo als wij weten, zeer voldaan was over zijne herderlijke zorg, welke hem in alle ondergeschiktheid werd verleend op zulke wijze dat de goêlijke *Padre* Matteo veeleer de vertrouwdste zijner dienaren was geworden dan de bestierder zijner conscientie, was zeer getroffen en niet minder geërgerd over de vrijheid die men nam, zonder hem zelven te raadplegen, hem van een zijner huisgenooten te berooven, dien hij als levenslang aan zijnen persoon verbonden had geacht; hij wilde voor 't minst de reden weten van dit onverwacht opontbod. *Il Padre* betuigde die niet te kennen, en voegde er bij

dat hij berustte in deze onwetenheid, daar hij toch niet het regt zoude hebben *il Conte* van de besluiten zijner oversten in te lichten, dat hij geene gissingen durfde wagen — en alleen lijdelijk moest gehoorzamen, ondanks zijn innig leedwezen over de scheiding — dat zeker opregt was, want voor een man van zijne geäardheid was zijne positie bij den Graaf de aangenaamste en de gemakkelijkste die er viel uit te denken.

Overtuigd, dat er tegen de verpligte onderwerping van den geestelijke aan zijne meerderen niet viel te strijden; moest Don Giovanni berusten, en verlangde nog eens voor 't laatst hij hem te biechten; maar de goede *Padre* weigorde hem die geestelijke dienst, eerst op grond dat hij zich ontslagen moest achten uit zijn ambt — en niet meer de bevoegdheid had hem als bestierder der conscientie bij te staan — en later, bij ernstigen aandrang, uit een geheel andere oorzaak.

— *Signor Conte!* sprak hij, wij leven in een zwaren en zonderlingen tijd — zijne Heiligheid onze Heer — eerbiedigt niet langer de geheimen van den biechtstoel; er zijn voorbeelden van — vooral waar het Heeren van uwen rang geldt dat deze Paus hunne biechtvaders van de verpligting tot geheimhouding heeft ontslagen, — en nu, ik worde naar Rome ontboden zonder te weten waarom, het zou mogelijk kunnen zijn — dat men — 't is slechts eene onderstelling Graaf — dat men ook aan mij zulke vordering deed — en .... en ik zou mij liefst buiten zulke verzoeking houden.

— Maar ik heb waarlijk zulke groote zaken niet op de conscientie, zoo als gij wel denken kunt, hernam de

Graaf glimlagchend — en ik zou met gerustheid alles wat ik op 't hart heb aan zijne Heiligheid zelf kunnen biechten, zonder vreeze dat de boete al te hard zou vallen en er geene *absolutie* zou te krijgen zijn!

— Daar twijfel ik niet aan *Signor mio* .... maar toch....

— Maar toch! wat is dat *Padre* Matteo? — riep de Graaf, wat geraakt door die aarzeling — ben ik een goed katholijk of — ben ik dat niet?

— Een uitnemend katholijk, *Signor mio!* hernam de *Padre* schielijk, maar toch — rade ik — uwe Excellentie in uw eigen belang — het is mijn laatste — ernstige raad — voegde hij er bij met sprekende aandoening — wees — *uiterst*, UITERST omzigtig in de keuze van een nieuwen biechtvader — en — *per la preciosa sangue di Cristo!* houdt u uit de handen der Dominicanen en der Jezuiten — want — al ware uwe Excellentie *un Santarello*, die zouden toch altijd *iets* weten te vinden en... en... zijne stem haperde van wegen de tranen die hij had opgekropt en die nu rijkelijk begonnen te vloeijen.

— Gij onderstelt dat er daar ginds iets tegen mij wordt gezocht? vroeg de Graaf met verwondering.

Il Padre haalde de schouders op — verzekerde dat hij slechts onderstellingen waagde, en gaf den raad dat *il Conte* den biechtvader der Signora Violante ook voor den zijnen zou nemen, daar deze toch reeds met de gewoonten van het huis bekend was. 't Is een ligtvaardig wel wat wereldsgezind persoon, *il Abbate* Gettamento, voegde Matteo er bij — maar — hij is onschadelijk en hij zal geen verrader zijn. — Don Giovanni

gaf zijn woord dien raad te volgen om hem gerust te stellen, en wilde hem rijkelijk beschenken tot afscheid; maar *il Padre* wilde niets van hem aannemen. „Ik weet niet wat mij te Rome wacht — voerde hij aan, zoo ik de giften van uwe Excellentie aannam, zou ik daar rekenschap van moeten geven, en men zou het misschien uitleggen te uwen of mijnen nadeele!

— De man is kleingeestig en zwaartillend — sprak de Graaf bij zich zelven, om zich heen te zetten over den pijnlijken indruk, dien dit afscheid hem had gegeven. Maar hij kon dien niet geheel uitwisschen — en de gedachte dat men hem te Rome lagen legde — en er iets tegen hem zocht, werd hem zeer drukkend; die onaangename gewaarwording werd niet verligt toen hij later van Donna Violante vernam dat zij haren biechtvader in vele dagen niet had gezien, en zich ook niet veel om hem bekommerde, daar ze hem weinig hoogachtte maar dat zij van hare *duegna* vernomen had, dat hij naar Rome was gereisd — en — zoo als hij deze te kennen had gegeven op *hoog bevel!*

— De Heilige Vader schijnt een Concilie van biechtvaders te willen beleggen, merkte Don Giovanni aan zonder Donna Violante de vertrouwde te maken van de geheime onrust die deze omstandigheid bij hem verlevendigde — hij zou haar wel wat anders te verbergen hebben...! Op zekeren dag kwam zijn kamerdienaar hem met wat geheimzinnigheid berigten dat Zanettina in het verblijf van haren oom was teruggekeerd, en zeer dringend verzocht *il Conte* te mogen spreken; maar hare redenen had om zich niet binnen in 't paleis te vertoo-

nen. — Een weinig verrast over dit zonderlinge voorstel van de zijde zijner jeugdige zoogzuster, maar toch hopende door haar iets van Minganti te vernemen besloot de Graaf zich tot haar te begeven in het *souterrain* van zijn huis, door Minganti, zoo als wij ons herinneren, tot werkplaats ingerigt — en waar het meisje zich verborgen hield. Zoo haast zij den Graaf bemerkte, wierp zij zich schreiend aan zijne voeten met vele uitroepingen van weemoed en blijdschap, zoo als de zuidelijke vrouwen van haren stand tot gewoonte hebben, bij sterke gemoedsbeweging. Daarbij zag zij er zoo lijdend en vervallen uit, dat de Graaf haar met deernis ophief en weten wilde wat er met haar gebeurd was, en waarom zij zulke sterke ontroering liet blijken bij dit wederzien. Toen herstelde zij zich — rees op en zeide dat zij niet gekomen was om over zich zelve te spreken, maar om den last te volbrengen, die haar oom haar had opgedragen — en die geen mindere was, dan den raad aan den Graaf — om zijn huwelijk met Donna Violante zoo spoedig mogelijk en in alle stilte te laten inzegenen in zijne huiskapel door zijn eigen biechtvader — daarop in alle haast te zamen naar Venetie de wijk te nemen; zijne gemalin schenking te doen van alle zijne goederen — en zich zelven te stellen onder de bescherming der Republiek!"

Deze gewigtige raadsgeving werd door het jonge meisje overgebragt — op den toon van eene les die zij goed van buiten had geleerd — en met alle getrouwheid op zeide — maar zonder iets van hare gewone geestdrift — als of zij een raadsel herhaalde, dat haar was voorge-

zegd, en dat zij niet begreep, noch zelfs trachtte te ontcijferen.

Die toonlooze stem van dat kind, anders zoo levendig en bezield, joeg den Graaf eene huivering aan, en de raad zelf ontzette hem niet minder — terwijl hij terstond inzag dat hij dien niet zou kunnen, niet zou mogen opvolgen.

— Maar zeg dan toch welke gevaren mij dreigen kunnen te Bologna? vroeg hij met gejaagdheid — dat uw oom mij wil overhalen, om te vlugten en de houding aan te nemen van een lafhartige van een misdadiger.

— Zeker is het, dat *il mio Signore* hier door gevaren wordt bedreigd zonder dat zou *il mio zio* zulke waarschuwing niet geven — sprak het meisje — maar welke weet ik niet te zeggen — *Il mio zio* kent ze zeker zelf niet, anders had hij het mij wel medegedeeld, want al ben ik maar een onnoozel meisje, hij weet toch dat *il mio cuore* trouw genoeg is als het *Eccellenza* geldt en om mijn gebrek aan wijsheid te vergoeden zou *la Benissima Vergine* mij wel hare hulpe verleenen — zij is mij dat zelfs schuldig....

— Ik geloof aan uwe trouw lief kind! sprak Pepoli glimlagchend, maar toch had Minganti beter gedaan mij dat alles schriftelijk te melden, of wat nog beter ware hij had zelf moeten komen.... dan had ik mij met hem kunnen beraden... —

— *Signor mio!* hij *kon* niet schrijven, en hij *kon* ook niet komen — 't is al veel dat hij mij heeft kunnen spreken en dat ik heb kunnen terugkeeren.

— Wat is er dan met hem gebeurd? is hij dan niet meer te Rome? vroeg de Graaf verwonderd.

— Hij is nog te Rome, maar hij is in de gevangenis.... in de handen *del Santo Uffizio* — antwoordde Zanettina — met groote tranen in de oogen.

— In de handen van de Inquisitie! Hij! riep de Graaf verbleekend. *Dio Santo!* — dat is om mijnentwille! ik had hem niet naar Rome moeten zenden —

— Hij zegt dat *il mio Signore* zich niets moet verwijten — en ook niet ongerust moet zijn over hem — dat het niets is — dat hij zich wel zal weten te redden — en dat *Eccellenza*, in geen geval — zich zijne zaak moet aantrekken — noch trachten moet iets voor hem te doen.

— Als het zoo met hem gelegen is zal er ook wel niet veel aan te doen zijn! viel Pepoli in — somber door smart en onrust.

— En hij beveelt zeer aan dat *il Conte* dit alles voor Donna Violante zal verhelen.... vervolgde het kind. —

— Dat spreekt wel van zelve.... maar als het gevaar dat ons dreigt komen moet van de zijde der Inquisitie dan heb ik noch mijne bruid iets te vreezen... dat kon messer Minganti toch weten. Ik ben geen vrijgeest zoo als hij... ongelukkiglijk en onvoorzigtiglijk zich zal getoond hebben....

— *Signore* — dus heeft hij zich niet getoond — hij zegt de taal wel te kennen die men te Rome spreken moet; maar hij gelooft zich vijanden gemaakt te hebben door het al te forsch doorzetten van het stuk der dispensatie....

— Heeft hij daar werkelijk nog iets in kunnen doen? vroeg de Graaf diep mismoedig.

— *Che si Signore!* riep het meisje met schitterende oogen — als gij hem dàt hoorde vertellen....

— Ik heb nooit eenig berigt van hem gekregen.

— Dat komt omdat hij *Eccellenza* had willen verrassen met de goede uitkomst — maar — de dispensatie zelve is toch wel tot haar gekomen?

— De dispensatie!! *Dio Santo!* mogt dat waar zijn!... zuchtte Pepoli. —

— Maar dat *moet* waar zijn, hernam zij — *Il mio zio* is er bij geweest dat zij werd afgevaardigd — en als zij u niet is toegekomen — dan is het... dat...

— Dat er list en schelmerij is gepleegd! riep hij heftig. Ik wil het onderzoeken, ik wil zelf naar Rome reizen!

— *O per pietà* ga gij niet naar Rome, *Signor mio!* gij niet! riep het meisje hartstogtelijk en klemde zich vast aan zijn gewaad, als vreesde zij dat hij op staanden voet zijn besluit zoude uitvoeren, terwijl er zulk eene diepgaande zielsangst sprak uit hare trekken dat de Graaf om haar gerust te stellen beloofde dat hij blijven zoude, en er zacht en bewogen bijvoegde, terwijl hij haar minzaam de hand op het voorhoofd legde: — *Povera!* gij hebt gelijk, ik moet niet gaan gij zoudt gansch zonder beschermer zijn.

Maar die toespraak en die liefkozing, die ten doel had hare hartstogtelijkheid te stillen, deed eene geheel andere werking; het jonge meisje maakte zich meester van zijne hand bragt die met onstuïmigheid aan hare lippen, legde hare eigene hand op het hart hief de groote zwarte oogen waar een zonderlinge gloed uitlichtte, zoo smeekend en smachtend naar hem op, dat de Graaf

verrast en ontroerd achter uit trad — niet weinig verlegen bij de ontdekking dat hij het voorwerp scheen te zijn van hartstogt, waar hij alleen trouw en aanhankelijkheid had verwacht.

Zanettina verbleekte bij zijn terugtreden, liet de armen moedeloos neêrvallen en zich ten halve opheffende sprak zij met eene mengeling van gekrenktheid en smart:

— Niet om mijnentwille, Don Giovanni! het is hier niet de vraag van mij, maar van u. — Ik heb geen beschermer noodig, mij kan niets ergers treffen dan mij reeds getroffen heeft — maar als *u* onheil dreigt — dan is 't dat ik lijde; maar als *u* leed geschiedt dan zal de smarte mij verteren — maar als zij *u* de vrijheid benemen, uw dierbaar hoofd bedreigen dan weet ik dat ik het besterven zal! — Dat is wel vermetel niet waar? — dat de arme *contadina* zich dùs heeft durven verhechten aan zulk een hoog en rijk Heer als Graaf Pepoli; dat uwe dienstmaagd, uwe vassale, zich vermeet te spreken tot u van haar zelve .... maar zij kan niet meer anders; zij moet het nu eenmaal uitspreken, zij heeft lange — lange gekampt en gestreden — de *Immaculata Madonna*, die hare klagten, hare gebeden heeft gehoord, hare tranen, hare worstelingen heeft gezien; hare geloften heeft aangenomen, weet dat zij niet meer anders kan... en dat uw leven het hare is, en haar harte het uwe, al wilt gij dat ook niet aannemen — al veracht en verwerpt gij het — ja al zoudt gij mij verjagen als het lastig insekt dat uw edel voorhoofd omfladdert — toch zal ik u mijne liefde — mijn leven wijden en alles alles voor u offeren wat het mijne is!

— Zanettina! viel de Graaf in, meewarig — maar ernstig — ik veracht u niet — ik zal u niet verdrijven zoo als gij daar zegt — ik ben u zeer genegen dat weet gij wel; maar bedenk dat gij zijt als mijne zuster — en dat ik voor u — nimmer iets anders kan zijn dan een broederlijke vriend...

— Ik weet het wel! riep zij wild en toornig, ik weet het wel — gij hebt de Venetiaansche Signora nù lief — en zij is van uwen rang en zij zal uwe gade zijn — en opdat zij het worden mag heeft *il mio zio* alles getrotseerd alles gewaagd tot zelfs uw kostbaar leven, waarop nu de vijanden loeren — en toch Signor mio! geloof mij — zij zal u nooit, nooit zoo vurig beminnen als ik.....

— Heeft uw oom u opgedragen mij dat alles te zeggen? vroeg de Graaf misnoegd, en zelfs met bitterheid. Het zigtbare lijden van het arme kind, de hopelooze hartstogt, waaraan hij haar ter prooije zag, haar zonderlinge toon, hare verwilderde blikken, troffen hem met ontzetting en het was een gevolg van zijn geschokt en vertroeteld gestel, dat hij geen lijden kon zien, noch zich *zekere* voorstellingen maken, zonder de pijnlijkste zenuwtrillingen, die hij in zichzelven als zwakheid verachtte — en waarover hij zich trachtte heen te stellen, door ironie, door hardheid — die hij gebruikte als schild en als masker. — Maar Zanettina was reeds te veel weggesleept door haar *idée fixe* om zich door hardheid te laten afschrikken, of zich door kalmen wederstand te laten verslaan.

— Wat mijn oom mij heeft opgedragen voor u, heb

ik getrouwelijk overgebragt — hernam ze dof, bijna stug — maar gij zult beter doen dien raad niet op te volgen, dat zal tijd nemen, veel tijd — en de vijanden zoeken uwen ondergang haastiglijk! geloof liever mijn raad en volg dien — geloof aan de trouw, aan de liefde aan de schranderheid van uwe Zanettina — die u wil redden — vaardiglijk, zonder uitstel — zonder bijstand van menschen met de hulpe der *Santissima Madonna* alleen — die wel een mirakel zal doen ter uwer en mijner gunste! Die ook dat andere mirakel zal bewerken dat ik met vurige smeekingen van haar heb afgebeden, die maken zal dat gij — *gij* mijne liefde beantwoordt! dit laatste fluisterde zij zachtkens, als waande zij zich niet meer met hem alleen, of als schroomde zij, dit luide te bekennen; maar op eens als door de hoop die zij zich voortooverde opgewekt — hernam zij luid en levendig: — Ja Don Giovanni doe dit! Schenk Zanettina uwe liefde — en gij zijt gered! — Zanettina maakt geene aanspraak op uwe hand — zij vraagt geene dispensatie van den Heiligen Stoel eer zij de uwe wil zijn... zij *is* reeds de uwe — zoo ras gij het wilt — zij vraagt niet naar *Il gran Signore* en zijne schatten; niet naar zijn rang en zijn naam — zij vraagt slechts naar hem zelf — slechts dat hij zich wil laten redden — en met haar vlugten — *presto* — *presto!* iederen dag kan het te laat zijn; ik voele het *hier*, hier — in mijn beklemde borst — ieder uur kàn het te laat zijn; keer niet weer terug naar boven naar uwe vertrekken — de Venetiane zou u tegenhouden en zij zou u niet kunnen helpen; want zij zou niet durven sterven

voor u zoo als ik.... en met strakstarende oogen en met uitgestrekte armen liep zij toe op den Graaf, en wilde zijnen arm vatten als om hem zoo plotseling met zich te voeren.

— Het arme schepsel is krankzinnig! sprak Don Giovanni in zich zelven terwijl hem eene huivering van afgrijzen doorliep, en hij week met ontzetting ter zijde in de uiterste verwarring en verlegenheid. Op zoo iets had hij niet kunnen verdacht zijn, hij was al te weinig gewend aan het schouwspel van menschelijke ellende om moed en kracht te hebben zich met koenheid en mildheid te gedragen, nu hij daartegenover geplaatst werd, plotseling — en zonder dat hij tijd had bedaard te overwegen hoe te handelen. Hij had ernstig en minzaam willen zijn, kalm en toch niet zonder medegevoel — maar de vrees deze ongelukkige in haren rampzaligen waan te stijven en voedsel te geven aan de moordende hartstogt, weerhield hem, haar op nieuw met goedheid toe te spreken — daarbij.... was zij nu in een staat om rede te verstaan? — Pepoli zelf voelde zijn hoofd duizelen — en hij begreep dat hij een einde maken moest aan dit tooneel — zou hij niet door ligchaamszwakheid overheerd, als een magtelooze aan hare voeten nedervallen; ook trad hij schielijk terug waar zij naderde — en riep met eene scherpe trillende stem. — *Fanciulla!* gij zegt onzin — gij zijt onwel — ik zal u mijnen geneesheer zenden, laat mij nu gaan; gij hebt behoefte aan verpleging — aan andere hulp dan de mijne: maar zij scheen werkelijk de beduidenis zijner woorden niet meer te kunnen vatten. — Blijf bij mij! — riep zij op een

smeekenden toon en eer hij het verhinderen kon was zij hem weêr genaderd en lag aan zijne voeten gezonken — zijne knieën omvattende als om hem het voortgaan te beletten. — Waarom hebt gij mij dien kostbaren diadeem geschonken — als gij mij haat — vroeg zij zacht en klagend, zij hebben het mij allen gezegd, dat een groot Heer dùs zijne liefde verklaart — en zij hebben mij ook verweten dat gij mijn verleider waart — en niemand heeft meer aan mijne deugd willen gelooven. —

— Arme — arme Zanetta! riep hij getroffen door een plotseling zelfverwijt — kan het zijn dat mijne onvoorzigtigheid — zulke gevolgen heeft gehad — maar toch uw oom — uw oom moet voor u en mij kunnen getuigen....

— Ik vraag zijne getuigenis niet — ik vraag niet naar het lasteren der menschen, ik vraag naar u — naar u alleen — wees *gij* goed voor mij, wat zegt mij dan al het andere! sprak zij met levendigheid en trachtte op nieuw zijne hand te bemagtigen; maar hij trok die met wat forschheid terug, wendde zich snel van haar, week ter zijde, en sprak haar toe op eene wijze waaruit de verbijstering en de ongeregelde loop zijner eigene gedachten duidelijk bleek.

— Ik zal goed voor u zijn Zanettina — ik beloof het u — later, als gij kalm zult wezen — als gij — hersteld zult zijn — dan zult gij mij weder zien, dan zal ik u zeggen wat ik voor u doen zal — ik wil veel voor u doen Zanetta — heel veel — maar gij moet rustig worden, gij moet tot u zelve komen — nu — blijf! blijf — ik wil niet gevolgd zijn — en met een afwerend

gebaar haar nogmaals verbiedende hem te volgen, besteeg hij schielijk de trappen van het *souterrain* en wierp de deur achter zich toe met zenuwachtige drift, ijlings den weg nemende naar zijne eigene vertrekken, die hij doorliep, als vreesde hij vervolging, zonder opzien of omzien, voortgedreven door de heftige en smartelijke aandoeningen die hij zijns ondanks had moeten ondergaan, en waarvan hij de uitwerking voor alle de zijnen wilde verbergen als ware het misdaad of schande. De dienaren van zijn huis, hem dus ziende voortsnellen, gaven elkander door wenk en blik te verstaan, dat hun meester wêer in dien toestand verkeerde, waarvan zij niet wisten wat te denken, — doch waarin het ongeraden was hem te naderen, zelf om hem bijstand te bieden — of toe te spreken, en te vragen wat hem deerde. Ook weken allen zwijgend voor hem ter zijde en niemand hunner verwonderde zich, dat zij hem den weg zagen nemen naar zijn bidvertrek, zijne gewone wijkplaats in zulke oogenblikken, waar zijn vertrouwdste dienaar niet ongeroepen mogt binnentreden; waar Donna Violante zelve, al ware zij reeds zijne gemalin geweest, hem niet had durven storen — het eenige binnenvertrek, dat eene zware gebeeldhouwde deur had, welke Don Giovanni in zijne verwarring echter verzuimde achter zich te sluiten. Niet vreemd — want naauwelijks was hij binnengekomen of hij moest zich vastklemmen aan het eerste voorwerp het beste dat hem in 't oog viel: — zijn bidstoel, en toen hij een oogenblik later op het kussen was neergeknield viel hij in zwijm! — toen hij tot zich zelven kwam, wist hij niet of hij lang of kort in dezen

toestand was gebleven, wist hij niet of het avond was of middag — de zilveren lamp die voor een albasten Mariabeeld brandde kon het niet uitwijzen, daar zij dag en nacht onderhouden werd als het vuur op Vesta's altaar — de Graaf wilde zich opheffen om de zware zijden gordijn weg te schuiven die het eenige venster bedekte, toen hij tot zijne uiterste verbazing ontwaarde dat er een geestelijke aan zijne zijde lag neergeknield die zich nu ook oprigtte en hem op een innemenden toon vroeg of hij zich nu beter bevond, en wat hij verlangde?

— Over mijn welbevinden heeft geen vreemde zich te bekommeren, en ik verlang allereerst te weten wat u zoo stout maakte hier bij mij binnen te dringen? sprak Pepoli door toorn en schrik zeer ontsteld, en niet in de luim om zulke vrijpostigheid goed op te nemen.

— Mijn ambt! *Magnifico* Signore! Mijn ambt geeft mij die vrijmoedigheid, hernam de geestelijke op kalmen maar vasten toon, die niet zonder indruk bleef op den Graaf — want hij hervatte minder driftig:

— Ik heb allen mogelijken eerbied voor het geestelijk ambt en zijne voorregten! Signor Abbate — maar daar gij, zoover mij bewust is geenerlei betrekking houdt in mijn huis, zie ik niet — in welke kwaliteit gij de vrijheid neemt hier bij mij binnen te treden — waar ik niemand ontvang dan mijn biechtvader — en ik verklaar mij niet de onverschoonlijke achteloosheid mijner dienaren die u herwaarts lieten komen...

— Zij hebben geen schuld *Signor Conte*! ik heb mij aangemeld als de nieuwe biechtvader van uwe Excellentie — en — zoo — hebben zij mij als van

zelf spreekt den weg gewezen naar uw bidvertrek. —

— Gij hebt u dus aan bedrog schuldig gemaakt om tot mij door te dringen? hervatte Pepoli met levendigheid — want hij begon in dien man een dier stoute en slimme opligters te zien, zoo als er hem dikmaals kwamen overvallen — om giften voor kloosters, broederschappen of kerken.

— Ik hoop van neen! *Magnifico* Signore, want al ben ik nog niet volkomen geregtigd dien titel te voeren, toch heb ik wel goeden moed dat de uitkomst mij niet zal logenstraffen en dat ik uw *oratorio* niet verlaten zal zonder werkelijk in mijn ambt te zijn getreden.

— Ik vrees dat ik u in die verwachting zal teleurstellen, hernam de Graaf glimlagchend, ondanks zijne ergernis, over dit stoutmoedig aanhouden, want ik heb in dezen oogenblik volstrekt geene behoefte aan geestelijke hulp en zoo ik daaraan behoefte had, zou ik haar zekerlijk niet vragen van den eersten den besten, die zich bij mij door niets aanbeveelt, dan .... door zijne indringendheid!

— Over de geldigheid mijner aanspraken in het oog van uwe Excellentie staat het niet aan mij te beslissen — sprak de geestelijke — demoedig. Maar — vervolgde hij op een gansch anderen toon — maar ik mag niet toestaan dat *il Signor Conte* geene behoefte zou hebben aan geestelijke hulp — want die behoefte is dringend — zeer dringend juist in dezen oogenblik. —

— Waaruit onderstelt gij dit, Signor Abbate? vroeg Pepoli hoog, maar toch wat getroffen.

— Ik onderstel het niet, Signore, *ik weet het!* In eenen toestand als dien, waarin ik uwe Excellentie vond bij mijn

binnen treden, komt men niet dan langs den weg van heftige hartstogten, diepe smart of groote zonden — en bij elk van deze aanleidingen — is het noodig om te zien naar de hulpmiddelen van troost en genade die de Kerk alleen kan verleenen.

— Hetgeen gij daar zegt is zeer waar in 't algemeen — maar in mijn bijzonder geval hebt gij ongelijk — want mijn onwelzijn is niet veroorzaakt door een van de drie opgenoemde oorzaken....

— Het is mogelijk dat gij u dit inbeeldt, mijn zoon — maar — dat is zelfbedrog of — gemis van eene wel verlichte conscientie....

Pepoli beet zich op de lippen. — En al ware dat, nog zie ik niet waarom ik juist *u* tot vertrouwde zonde nemen van 't geen mij drukt of smart.

— Mij eerder dan iemand anders — sinds ik toch reeds in het geheim ben van een lijden — dat — uit welke oorzaak dan ook voortkomende, van eenen aard is — om verborgen te blijven — of — bedrieg ik mij zoo ik geloof dat uwe Excellentie — 't geen in deze ure met haar is voorgevallen met de meeste zorgvuldigheid zal verhelen, zelfs voor de meest vertrouwde huisgenooten, Donna Violante niet uitgezonderd? De Graaf kon eene beweging van schrik niet beheerschen. — Zij — zij! — minder dan iemand mag kennis dragen van mijne zwakheid, van mijne schuld, liet hij zich ontvallen met gedempte stem.

— En toch.... Is het u noodig uit te storten wat u drukt en ontrust, aan eene vertrouwde borst viel de geestelijke in — zacht, maar met vastheid. Waarom zoudt

gij dan niet dien eenige kiezen, die zich juist aanbiedt — als door 's Hemels leiding tot u gezonden in deze zware ure — die haar, zonder dat gij het wist met u heeft doorgeleefd — die uwen strijd met zijn gebed heeft ondersteund,.... die u reeds dieper in de ziele ziet dan gij het zelf kunt vermoeden....

— Mijn vertrouwen schenken aan een' verspieder! riep Pepoli met tranen in de oogen van spijt en ergernis — hij voelde zich al digter en digter omvangen door het net waaruit hij zich niet meer wist te ontwarren; hij voelde dat het waarheid was wat die man hem zeide, dat zijn doordringend oog hem in de ziele las zonder dat hij het konde weren. Hij hoopte de betoovering te verbreken door grofheid, van daar zijn bitteren uitval; de *Abbate* nam dien op met zijn gewone onverzettelijke kalmte. —

— Gesteld ik ware het — zou het dan niet des te meer zaak zijn den verspieder te herscheppen in een vertrouweling? Verdrijf den verspieder met smaad en onwil uit uwe oogen, en hij gaat uw geheim uitleggen naar zijne onvolkomene kennis er van, en openbaren waar hij er winst mede hoopt te doen — maak hem daarentegen tot uwen biechtvader — zoo kan hij zich niet meer vergissen, zoo is het zijn pligt u te raden, te troosten, te steunen.... zooveel het in zijne magt staat en als hij vanhier gaat is uw geheim bij hem veilig!

— Veilig! viel de Graaf in met bitterheid, ja! totdat het Zijne Heiligheid Paus Sixtus V zal believen u van den pligt der geheimhouding te ontslaan!

— Zoo iets kan een *balordo* als *il Padre* Matteo zich

laten wijsmaken, maar een man van vernuft en doorzigt als *il Conte* Giovanni Pepoli — zal er toch geen geloof aan slaan.

— Reeds dàt gij blijkt te weten welk punt *il Padre* het laatst met mij heeft besproken bewijst mij ....

— Dat de laatste een onnoozele sukkel is en nog daarenboven een onbescheidene, die niet weet te zwijgen en dat *il mio Signore* verzuimd heeft hem den mond te sluiten door het magtige zegel van de biecht.

— *E véro!* hernam de Graaf die zich op nieuw overwonnen moest geven; maar in 't eind wat waarborgt mij van u betere dingen? Ik ken u niet, ik weet niets van u — niet eens uwen naam, niet eens tot welke geestelijke waardigheid gij het gebragt hebt, — naar uw gewaad moet men u voor een wereldlijk Heer houden...

— Ik ben *Dom* Agostino! sprak de geestelijke kalm en kortaf — als onderstelde hij, dat die naam hem van verdere inlichtingen ontsloeg — en zoo was het ook; want de Graaf zag nu naar hem op met eene gansch andere opmerkzaamheid dan die van het wantrouwen. Dom Agostino! die vermaarde welsprekende prediker van Padua die duizenden en duizenden door zijne tong plagt te boeijen!... riep de Graaf in de hoogste verwondering.

— En voor wie zijne stem was als liefelijk maatgeluid, waarnaar ze luisterden om gestreeld te worden en te vergeten — ik heb van dien ijdelen en ledigen roem afgezien — ik heb datgene wat gij mijne vermaardheid noemt Gode en der Kerke geofferd, ik heb mij teruggetrokken uit de wereldsche beslommeringen — en mij

aangesloten aan de societeit van Jezus, door den welzaligen (*) Ignatius Loyola ingesteld... en sinds dien tijd ben ik leeraar aan de nieuwe kweekschool onzer orde te Rome.

— Behoort gij tot de Jezuiten? Dat treft ongelukkig! riep de Graaf zigtbaar teleurgesteld.

— Wees gerust, *Signor Conte*, mijne oversten hebben mij niet gebonden aan eenigen regel, die met de dienst bij uwen persoon en de inrigting van uw huis onbestaanbaar zou zijn, hernam *Dom* Agostino geruststellend.

— *E Giusto*! de sprake gaat dat de vaders Jezuiten zich weten te plooijen naar alles.... maar .... om opregt te zijn — ik ben tegen hen gewaarschuwd.

Dom Agostino haalde de schouders op. — Onze orde is pas in hare opkomst en toch geniet zij voorspoed en aanzien, meer dan eenige der ouderen ..... is 't vreemd dat benijding en laster haar vervolgen? Men kent den jammerlijken en onchristelijken haat der domme onbeschaafde monniken tegen al wie hen in kennis of in kracht overmag....

— En een man als *Dom* Agostino verlaat zijn belangrijke werkkring om zich hier bij mij te komen ....

Opdringen — vulde *Dom* Agostino aan — toen hij zag dat de Graaf aarzelde om de grofheid uit te spreken die hem op de tong lag. — Is dat dan zoo vreemd en onnatuur-

(*) Ignatius Loyola werd ten tijde van Paus Sixtus nog niet tot de Heiligen gerekend — eerst in 1622 werd hij *Heilig* verklaard door Paus Gregorius XV op verzoek van verschillende Potentaten en van de Broederschap der Jezuiten.

lijk Signore? Is het dan alleen de onbescheidenheid die aandrang gebruikt om ingang te vinden — of is het ook de belangstelling der Christelijke liefde — de barmhartigheid? — schijnt *u* het woord kwalijk gekozen — ik — mag het niet terug nemen — want ik gevoel mij bewogen door de allerteederste barmhartigheid over u — ik ben niet van degenen, die gelooven dat men straffeloos rijk kan zijn — zoo rijk als Don Giovanni Pepoli.

Straffeloos is een goed woord! viel deze in met een zwaarmoedigen glimlach het is zeer waar *Padre mio* dat ik al den last, al de straf, ik zou haast zeggen den vollen vloek drage van den rijkdom.

— Terwijl de geheele wereld u benijdt en er niemand is die u beklaagt of den moed heeft u zijne deernis te toonen — ging Dom Agostino voort.

Pepoli knikte toestemmend met tranen in de oogen.

— Ziet gij mijn zoon! dat heb ik begrepen en dat heeft mij bewogen tot eene innerlijke ontferming over u die in allerlei gevaren verkeert....

— Van welke gevaren spreekt uwe zeer Eerwaarde?

— Van alle gevaren die de rijkdom met zich brengt allereerst die, welke uwe kostbare ziel bedreigen, of meent gij, dat datgene wat gij den vloek van den rijkdom noemt niet tevens *uwe* schuld insluit? — Vergeet gij, dat het aan u ware geweest dien in een zegen te verkeeren, voor anderen allereerst — voor u zelven daarnevens? Hebt gij dat gedaan? — hebt gij het gedaan uit alle uwe magt?

— Ik weet dat ik hier schuld heb, groote schuld, hernam de Graaf ootmoedig — ik heb lang voortgeleefd

zonder iets te begrijpen van de verantwoordelijkheid van den rijkdom, maar toch — sinds ik die heb onderkend, ben ik van mijn vroegeren weg afgekeerd. Ik ben opgestaan uit mijne vorige traagheid en werkeloosheid en ik heb aangevangen te doen wat mijne hand vond om te doen....

— Als gij dat ernstig wilt, zult gij bevinden dat het niet weinig is, behoeft gij daarbij dan geene voorlichting, geen medearbeider, geen steun? —

— *Che si! mio Padre!* ik heb een zulken gehad maar....

— Reken op dezen niet meer....

— Niet meer rekenen op Minganti! riep de Graaf met smartelijke verbazing. —

— Wees zeker dat hij u op een schadelijken dwaalweg zou gevoerd hebben....

— Hij, mijn eenige vertrouwde, mijn vriend! klaagde Pepoli de hand naar het hart brengende, als voelde hij daar de pijn eener diepe wonde.

— *Taciti!* viel *Dom* Agostino in, met een gebaar dat zwijgen aanbeval — hij — is in de magt der Heilige Officie.

— *Misericordia di Dio!* wat weet gij van hem mijn vader? vroeg de Graaf die nu tot zijne groote ontzetting begreep, dat de ongelukkige Zanetta niet enkel in waanzin had gesproken.

— Genoeg, om u in allen ernst te raden niet meer naar hem te vragen.

— Zooveel onverschilligheid heeft hij toch niet aan mij verdiend, hernam Don Giovanni, wiens natuurlijke

edelmoedigheid opkwam tegen het denkbeeld van zulke verloochening der vriendschap. —

— Wie weet! — mogelijk heeft hij u meer kwaad gedaan dan gij kunt beoordeelen....

— Ik deel zijne dwalingen niet, hij heeft gansch geen invloed geoefend op mijn geloof; ik zweer het u *Padre mio!* ik zweer u *per la Santa Croce di Dio!* dat ik hem niet eens heb willen aanhooren als hij zijne kettersche gevoelens wilde uitspreken! en de Graaf legde al sprekende de hand op het kruisbeeld, dat aan zijn bidstoel was vastgehecht; maar hij sidderde — maar hij was doodsbleek; maar een klam zweet parelde hem op het voorhoofd — *Dom* Agostino sloeg hem stilzwijgend gade — en schudde het hoofd. — — Gij behoeft *mij* zulke verzekeringen niet te doen — *ik* ben hier niet als geloofsregter en dank er God voor, mijn zoon! want zòo ik het ware, hadt ge mij reeds nù stof genoeg geleverd voor eene aanklagt. —

— Ik — ik! riep Pepoli, woest van angst, maar ieder een weet dat ik een geloovig — een gehoorzaam zoon der kerk ben — *Misericordia*! *ik* verdacht! *ik* aangeklaagd, zeg toch dat het zoo *niet* is — dat het zoo niet wezen kan *Padre mio*! en hij liep op *Dom* Agostino toe, en klemde smeekend diens handen in de zijnen.

— Belangstelling in een ketter *is* immers reeds kwaad — sprak deze met een fijnen geheimzinnigen glimlach — ik voor mij weet wel dat *gij* het niet zijt, die ketterij zult helpen voortplanten; — maar ik zeg u, hier is niet de sprake van mij — en wat waarborg hebben anderen van het tegendeel?

— Wat waarborg *mio Padre?* herhaalde Pepoli terwijl hij driftig oprees — en in onrustige verwarring, in het celvormig vertrek rondliep als eene gejaagde ree.

— *Dom* Agostino vatte zijne hand en voerde hem terug naar het bidgestoelte. — Herstel u! *Figlio mio*, en luister naar mij met kalmte. De vragen die ik u doe moeten strekken ter genezing, niet ter veroordeeling. Maar overweeg zelf hoe men over u denken moet:

Men weet te Rome dat gij niet hebt gebiecht sinds die Minganti van u is weggegaan!

Madre di Dio! riep Pepoli getroffen. — Dat is waar! maar het was toevallig — daar ik mijn huwelijk kort aanstaande dacht.... stelde ik mijne kerkelijke pligten uit, om ze gelijktijdig met mijne bruid te volbrengen.

— Voormaals werd er geregeld mis gedaan in uwe huiskapel — dat heeft opgehouden....

— Zeer tegen mijn wil en wensch — doch, men heeft mijn kapellaan, die mijn biechtvader was van mij weggenomen....

— Niets beletta u zonder uitstel een ander te kiezen.

— Het was een verzuim, ik beken het! sprak de Graaf zuchtend — dat komt — men had onwil en argwaan bij mij opgewekt, ik kon mijne keuze niet vestigen ik aarzelde.... en beraadde mij....

— Aarzelt gij nòg? vroeg *Dom* Agostino met een innemenden glimlach — terwijl zijne klare blaauwe oogen eene onbeschrijfelijke uitdrukking van gevoel en mildheid aannamen.

— Niet meer! *Padre mio!* was het antwoord, en de Graaf wierp zich in de armen van *Dom* Agostino — die

ze voor hem uitbreidde met iets als vaderlijke teederheid.

— Raad mij, bescherm mij, leid mij! ik zal u volgen in alles — maar *per Pietà!* weer die ongegronde, die afschuwelijke verdenking van mij af — die mij geen oogenblik ruste noch luste des levens zou laten.

— Die uw leven zelf zou kunnen bedreigen zoo men haar niet haastiglijk te keer ging. Maar wees gerust *carissimo Figlio* — wij zullen het noodige daartoe doen — van nu aan, zijt gij onder de hoede van onze orde — en zij is magtig — magtiger dan men weet — toch zal zij te strijden hebben om u te veiligen; want een gruwelijke achterdocht is op u gevestigd en er is bittere vijandschap tegen u verwekt te Rome....

— Ik ervoer dat laatste sinds lang: zoude men mij zonder dat in die onhoudbare stelling laten waarin ik gebragt worde — door het terughouden van de dispensatie die ik wacht om mijne nicht te huwen.

— Daar waar gij ze zoekt zijn uwe vijanden niet Don Giovanni! en gij beschuldigt den Heiligen Vader zeer ten onregte, want ik draag het bewijs met mij dat Zijne Heiligheid een einde wenscht te maken aan uwe ongewisheid op dit punt.

Zijne Eminentie de Kardinaal-neef, aan wien de Heilige Vader het overliet den persoon te kiezen die de dispensatie zou overbrengen, heeft *mij* met die eere begunstigd — en Agostino bragt eene parkementen rol te voorschijn, waaraan het pauselijk zegel hing en dat hij den Graaf overhandigde — die het aannam met een kreet van blijdschap, herhaalde malen aan de lippen

bragt — daarna eerbiedig ontvouwde en er op staren bleef in onuitsprekelijke verrukking.

— *Il Padre* scheen die ondubbelzinnige bewijzen van blijdschap met welgevallen gade te slaan — hoewel hij zelf niet eens den dank oogstte voor de verleende dienst, eindelijk scheen Don Giovanni, zich zijner te herinneren. Gedankt en geprezen zij Zijne Heiligheid — en de Kardinaal-Neef en gij zelf wees gedankt en gezegend *mio Padre!* verschoon mij dat ik vergat u dien dank toe te brengen in den roes mijner vreugde, maar de blijken mijner dankbaarheid zullen u daarom toch niet ontgaan.

— Ik heb geene andere noodig dan die waarvan ik nu alreeds de verzekering heb.... uw onbepaald vertrouwen — het is zòò, dat werd door mij niet zonder eenige inspanning verkregen.... maar....

— Dat is uwe eigene schuld *Dom* Agostino! want met dien talisman in handen hadt gij geen gebruik behoeven te maken van een' list om tot mij door te dringen.... en ik zou u dan geen oogenblik gewantrouwd hebben, en aan den afgevaardigde van den Heiligen Stoel, aan den man mij door den Kardinaal-Neef door zulke gunst aanbevolen, zoude ik zonder eenige aarzeling mijn vertrouwen geschonken hebben.

— Dat begreep ik ook *Signor Conte!* en daarom juist heb ik dus gehandeld, want ik wilde dat vertrouwen niet als eene schenking, niet als het gevolg van zulke aanbeveling — ik wilde het zelf veroveren — zoo als ik u later toonen zal het verdiend te hebben.

— Ik ben daar gerust op, sprak de Graaf hem de hand drukkende.

— En daarbij, ging *Dom* Agostino voort, als ik in uwe *anticamera* had gezegd, wat ik u kwam brengen, dan zou die groote tijding van mond tot mond zijn gegaan — het gansche paleis door — en het zou binnen weinige oogenblikken zijn doorgedrongen tot Donna Violante die zich gehaast zoude hebben — u te komen spreken over het heugelijke nieuws — en — bij gevolg zou ik in de onmogelijkheid zijn geraakt om een onderhoud met uwe Exellentie te hebben zoo als ik reeds heb gehad en zoo als ik nog verder moet vragen.....

— Volgaarne! zeer eerwaarde Heer, alleen sta mij toe eerst mijne bruid deelgenoote te maken van de blijde verrassing die gij mij hebt bereid. Ik weet dat zij onze verbindtenis met opregtheid wenscht — dat de onzekerheid haar drukt als mij zelf ... in de laatste dagen heb ik haar bijzijn vermeden omdat ik toch niets goeds had te zeggen. Nu heb ik behoefte haar te zien —

En de Graaf was al sprekende de deur genaderd..... maar een blik van *Dom* Agostino hield hem staande.

— Hoe nu Don Giovanni! vergeet gij op God te denken — vroeg hij met ernst de hand naar het kruisbeeld uitgestrekt, gaan uwe hoogere belangen, uwer ziele zaligheid niet voor? Hebt gij niet uw gemoed te ontlasten aan den priester, aan den biechtvader? — Behoort gij het nieuwe leven dat gij u voorstelt in te gaan zonder eerst ernstig en boetvaardig stil te staan, en terug te zien op het oude? Was het geen zware last die u drukte daar even, toen gij daar neêrgebogen laagt buiten kennis, met het klamme zweet op het matte voorhoofd — en is die last van u weggenomen omdat een heugelijk nieuws u heeft verrast?

Het was den Graaf aan te zien dat hij al de indrukken onderging, welke *Dom* Agostino bij hem te weeg wilde brengen, eerst bleef hij staan, trad toen langzaam nader, ernstig en zwijgend — bragt daarop de hand aan het voorhoofd of hij zich iets herinnerde en verbleekte bij die herinnering — daarop sprak hij met bewogene stem.

— Gij zegt waarheid *Dom* Agostino! dit moet van mij worden weggenomen eer ik mijne bruid mag verblijden.....

— Hier is geen *Dom* Agostino — hier is een priester en biechtvader! hernam deze met zonderlingen klem.

— Ook geen rijke graaf Pepoli maar een arme zondaar maar een boeteling, antwoordde deze en zonk op de knieën bij het biechtgestoelte.

Il Padre zette zich — maakte het teeken des kruizes — en sprak de sacrementele inleiding tot de biecht. —

Het geheim van de biecht behoort geëerbiedigd te worden — wij luisteren niet langer...............

....

Van 't geen daarna volgde mogen wij spreken. De nieuwe biechtvader aanvaarde niet gelijk men had kunnen wachten, met vaste hand het geestelijk bestier over 't Huis van Graaf Pepoli. —

Hij vertrok reeds den volgenden dag in de vroegte — en reisde naar Rome terug, zonder dat de dringende beden van Don Giovanni hem konden weêrhouden. — Het is in uw eigen belang — en van de hoogste noodzakelijkheid dat ik nu heenga — voegde hij hem toe; men heeft zich zonderling in uwen persoon en karakter vergist — of men heeft u belasterd, daar waar de laster u

grootelijks schaden kan, de getuigenis der waarheid, — *mijne* getuigenis, zal er noodig zijn om alles op te helderen en de listen der boosheid te ontmaskeren. Maar ik zal tot u terugkomen wees er zeker van."

De Graaf moest zich te vreden houden met die belofte doch het schijnt vreemd dat die man zoo snel een' post verliet, dien hij met zooveel inspanning had veroverd, en reeds is men gereed hem te verdenken van eenig gruwelijk verraad;... — maar dat men zich niet ontruste, *Dom* Agostino had geene onwaardige rol gespeeld, en zijne ontmaskering behoort niet tot de verrassingen die wij onzen lezers voorbereiden, daarom ook kunnen wij hen inwijden in het geheim zijner zending.

Zonder het zelve te weten had de Marchesa Santini Graaf Pepoli in eene hagchelijke stelling gebragt — toen zij Minganti prijs gaf aan de verdenking van de Inquisitie. Dit opzet had geen doel getroffen om het verleenen der dispensatie af te keeren zoo als wij zagen; maar het trof anders. Het hielp de gevaarlijke opmerkzaamheid van diezelfde argwanende vierschaar vestigen op den schatrijken edelman — wien het nooit in de gedachten was gekomen dat hij op zulke wijze kon verdacht worden en die bij gevolg ook niet op zijne hoede kon zijn om den argwaan geen voedsel te geven.

Minganti had van zijne betrekking tot den rijken graaf moeten spreken, omdat hij geen geheim had gemaakt van hetgeen hem naar het pauselijke hof had gevoerd; hij had zijne eigene vrijzinnige opvattingen over geloof en kerk niet verborgen, maar hij had ten stelligste ontkend dat de Graaf zulke begrippen deelde.

Hij had hem integendeel voorgesteld — als tot bekrompenheid toe ondergeschikt aan het gezag en de voorschriften der Kerk — geene bedreigingen, geene pijniging zelf had hem van die voorstelling doen afgaan, maar — wat waarde behoefde men te hechten aan het getuigenis van een vrijgeest, althans waar het verdedigend luidde. De geloofsonderzoekers stelden zich voor hun onderzoek langs anderen weg strenger en scherper voort te zetten. Dit leidde tot het opontbod eerst van den *Abbate*, die Minganti had beschuldigd, vervolgens van *il Padre* Matteo, den onnoozelen, maar goedaardigen, biechtvader van Don Giovanni. De *Abbate* werd ondervraagd over de geheimen en de inrigting van het huis Pepoli. De onvoorzigtige, die daarvan niets wist dan hetgeen hij uit de vertrekken van Donna Violante had kunnen waarnemen en die geene onwetendheid durfde voorwenden uit vreeze voor de pijnbank, gaf er eene schets van, ten deele naar zijne fantasie, ten deele naar zijne opmerkingen — ten dage toen nog Don Eusebio en dergelijke woeste vrienden in het huis van den Graaf den toon voerden — maar bij die voorstelling kwam Don Giovanni wel in het licht van een wilden, verkwistenden loshoofd, doch niet in dat van een ketter, en met de meeste zucht om zijne ondervragers te believen, kon de abt hier wel gissingen opwerpen, maar geene inlichtingen geven. *Il Padre* Matteo maakte het veel erger. Ondanks zijn goeden wil om Don Giovanni tegen alle kwade verdenking te handhaven, was hij toch te onhandig, en, waar het zulke ondervragers gold, te eerlijk, om zich niet het een of ander te laten ontvallen dat ten kwade kon worden uitgelegd. De be-

trekking tot Minganti had hem zelven verrast, en zelfs wat geërgerd, — iets van dien spijt kwam wel boven, toen hij dezen als ketter zag voorgesteld, — en zijne klagt, dat „zijn Heer" zich door dezen had laten verleiden, deed den Graaf meer kwaad dan al de praterijen van *il Abbate.* Met welk een sluijer van geheimzinnigheid *Il San Ufficio* ook gewoon was hare nasporingen te omgeven, voor den valkenblik van de zich noemende Societeit van Jezus bleven zij niet verheeld: — *de gouden* Pepoli was voor haar geen onverschillig persoon; zoo vele tegenstrijdige geruchten liepen er omtrent dezen edelman, dat ook zij niet wist waaraan zich te houden — het kwam haar onwaarschijnlijk voor dat hij schuldig zou zijn — maar zij begreep zeer goed waarom de Inquisitie schuld in hem zocht, en waarom zij zoo gretig was hem op de lijst der verdachten te plaatsen. Zij begreep, dat het oogenblik gekomen was om Don Giovanni door eene onschatbare dienst aan de belangen harer orde te verbinden, — zij stelde zich voor der Inquisitie deze rijke prooi afhandig te maken, eer zij die konde vatten — maar zij had daartoe noodig de volkomenste kennis zijner persoonlijkheid. De orde, die de bescherming en uitbreiding van de Roomsche-Katholijke kerk tot krijgsleuze had aangenomen, kon met den besten wil en ondanks alle hare magt geen ketter beschermen, die volhardde in zijne dwaalbegrippen, en moed had ze openlijk te belijden of opzet om ze voort te planten. Men moest de zekerheid hebben, dat Don Giovanni niet belust was op het martelaarschap, eer men zich met zoo magtige partij in het strijdperk begaf om er hem tegen

te veiligen. Men moest weten of hij zich zou laten raden en bestieren ter zijner redding.

Dom Agostino werd door den Generaal der societeit aangewezen als de man die deze kiesche taak met het noodige beleid zou volvoeren; maar de broederschap was veel te behendig om hem op eigen gezag heen te zenden naar Graaf Pepoli; de Paus zelf moest het voorwendsel leveren voor die zending en hare uitkomst helpen verzekeren.

De kardinaal-neef (*) had eene zekere voorliefde voor hunne orde, die zij niet verzuimde aan te kweeken door alle diensten, welke zij in staat was te bewijzen aan den jongen beminnelijken, maar weinig ervaren kerkvoogd, die van zijne zijde niet in gebreke bleef haar wederdiensten te doen waar hij kon. Zoo had hij reeds door zijne tusschenkomst getracht te bewerken, dat de Paus zich een biechtvader koos uit hunne broederschap. Maar Sixtus schoon hij hare verdiensten voor de kerk erkende — had voorzigtiglijk geantwoord: „dat het beter ware zoo de vaders Jezuiten bij hem ter biecht kwamen." Ondanks dit *échec* behield — toonde althans de schrandere orde geene *rancune* — en ging zij voort met den jongen Montalto het hof te maken — hetgeen haar te bate kwam ter gelegenheid van de bedoelde ontwerpen met Graaf Pepoli, zoo als wij *dom* Agostino hoorden mededeelen. Sixtus V die wel begreep dat de societeit van Jezus zich de aan-

(*) Alexander Peretti, Kardinaal Montalto neef en gunsteling van Sixtus V, over wien men desverkiezende meer kan lezen in den roman: „De Engelschen te Rome."

leiding van het overbrengen zijner gunstige beschikking zou ten nutte maken, maar die zijne eigene wegen ging zonder zich door anderen te laten afleiden — gaf te kennen dat hij er vrede meê had zoo men Don Giovanni een biechtvader wist aan te bevelen uit hunne broederschap, maar dat hij dan ook begeerde ingelicht te worden van het waar karakter en de levenswijze van den rijken Graaf, omtrent wien allerlei verwarde en strijdige geruchten in omloop waren. Het geheim van den Biechtstoel behoefde nog niet regtstreeks geschonden te worden om die ophelderingen te geven — en — toezegging werd gedaan, zeker niet zonder eenige *restrictiones mentales* van *dom* Agostino, die zijne roeping om hier de behouder te zijn en niet de verderver, in vollen ernst opvatte, en bij wien die ernst tot behoefte der ziele werd toen hij Graaf Pepoli leerde kennen zoo als hij was.

Toen hij de man, van wien de sprake ging dat hij goud noch bloed spaarde, om iedere zijner wellusten te voldoen — wie hem was afgeschetst als bij uitsluiting het gezelschap zoekende van eene woeste bedorvene jongelingschap, wier ondeugden hij voedde met zijn geld, wier misdaden hij aanmoedigde door zijne bescherming, de man — dien hij zich voorstelde, als de rampzalige die om te beter alle hartstogten den teugel te vieren, het kerkelijk juk had afgeschud, en die uit verharding of uit verveling, zich ten laatste overgaf aan vrijgeesterij — dien man — wien hij dacht te overvallen te midden van een roes der zinnen — wien hij van meenens was te verpletteren door de aankondiging van een aanstaand oordeel en dus tot boetvaardigheid te dwingen — na een

zwaren kamp — toen hij dien man vond tot zijne alleruiterste verrassing in zijn bidvertrek — nedergeknield voor het kruisbeeld — in de houding der diepste verslagenheid, lijdende naar de ziel, terwijl het ligchaam bezweek! Hoe klom die verrassing, hoe steeg ze tot bewondering, toen hem onder het zegel der biecht het raadsel van dit lijden werd ontsluijerd, en de woeste wellusteling een kiesch en gemoedelijk jongman bleek — die zich ontrustte en beschuldigde, omdat hij door eene onbedachte edelmoedigheid de oorzaak was geworden van een ongelukkigen hartstogt, dien hij op geenerlei wijze had aangemoedigd, maar die een onschuldig meisje tot waanzin had gebragt, en die met schaamte beleed hoe hij uit ontzetting over dat schouwspel in radeloosheid was gevlugt, zich bedroevende over eigene ligchaamszwakheid, die hij niet magtig was te overwinnen — en die hem de tegenwoordigheid van geest had benomen om haar zoodanige hulpe te bieden als haar toestand scheen voor te schrijven: Tusschen de belijdenis van eene weekelijkheid die in hardheid ontaarde, in plaats van zich in ontferming te uiten — en de bekentenissen van gruwelen en grove zonden, die de biechtvader had gewacht te zullen hooren, lag zulk een wijd verschil, dat *Dom* Agostino zich verligt gevoelde en gerust gesteld, meer dan hij noodig vond zijn boeteling te laten doorzien; zeker is het, dat hij de taak, uit gehoorzaamheid aan zijne Oversten aanvaard! zonder te weten welke haar omvang zou zijn, reeds bij de eerste kennismaking opgevat met eene innerlijke beweging van meêwarigheid, van nu aan voortzette met eenen ijver, die niet slechts werd aangevuurd door den

drang der Christelijke liefde, maar ook door eene persoonlijke genegenheid voor den jongen Graaf, die het hem tot eene behoefte des harten maakte om alle krachten in te spannen tot redding van dezen bedreigden, die door het wigt van zijn goud als naar den afgrond werd getrokken, en toch zoo weinig gehard scheen tegen de rampen, die hem konden treffen.

Daarom haastte hij zich van hem weg te gaan, hoezeer het verblijf in 't paleis Pepoli hem ook aanlokte en hoezeer Don Giovanni zijn steun ook begeerde en behoefde. Niets dacht den schranderen vader zoo noodig als de herstelling van het groot onregt, aan den goeden naam van Graaf Pepoli gepleegd. Hij had de overtuiging verkregen dat deze eerder de tegenstelling was, dan het evenbeeld van den schuldigen — en gevaarlijken man, dien men te Rome in hem zag — of — wilde zien — en hij begreep dat het noodzakelijk was de valsche voorstelling op de snelste en meest afdoende wijze onschadelijk te maken, en Don Giovanni te stellen in het ware licht, waarin hij behoorde gezien te worden.

Maar hij verliet hem niet, zonder hem nevens de vermaningen van den biechtvader ook met den raad en de voorlichting van den vriend en den wereldwijze te hebben gediend. —

Een gevolg van dien laatsten waren de luisterijke aanstalten tot de huwelijksfeesten. Het plan door Minganti aangegeven: een snel en geheimzinnig huwelijk, kon uit velerlei oorzaak niet worden gevolgd. Daarbij hield de Graaf dat eerder voor eene uitvinding van het verwarde brein der arme Zanettina, dan afkomstig van Minganti zelf. Deze

wist het immers wel, Graaf Pepoli kon niet huwen als de eerste verliefde edelman de beste. Zijne eere en die der dochter van Venetie eischte eene schitterende openlijke ontknooping van hunnen liefdesroman — die wat al te veel het voorwerp was geworden van ieders aandacht. En sinds het huwelijk openlijk *moest* plaats vinden achtte *Dom* Agostino het van goede politiek om gansch Bologna en zooveel mogelijk zelf geheel den Kerkelijken Staat en gansch Italie bij deze gelegenheid aan zich te verpligten, zoowel door het uitzigt op schitterende feestvreugde, als door dat van vermeerderde welvaart onder alle standen der burgers; uit een Christelijk oogpunt zelf was de rijke edelman tot zulke aanleiding voor uitgaven, dat geene aalmoezen zouden zijn, verpligt. En de raad van *Dom* Agostino was hier geen andere dan dien Minganti zelf zou hebben gegeven. Maar eens tot eene openlijke plegtige huwelijksviering besloten, moesten de gezanten van Venetie en van Spanje daarbij worden uitgenoodigd, en het was van algemeene bekendheid, dat èn de Republiek èn Koning Philips II uiterst langzaam konden zijn in het nemen hunner besluiten en in het afvaardigen hunner gezanten.

Men had dus al den tijd om de luisterrijke feest-aanstalten te maken, waarmede *dom* Agostino nog eene bijbedoeling had toen hij ze voorschreef: — ze moesten namelijk het middel zijn om de lasterlijke geruchten te keer te gaan, die er over Pepoli in omloop waren en zijne getuigenis te Rome krachtiglijk steunen.

De Graaf, vroeger door zijne weelderige rustliefde verleid had al te veel in stilte voor zich heen geleefd in zijn paleis en zich te onvoorzigtig terug getrokken van

elke aanraking met de wereld daar buiten. Dat vergeeft zij niet, dat wekt hare achterdocht, en dat legt zij nimmer uit dan ten nadeele van hem die het pleegt.

Men kende Don Giovanni zeer weinig, en naauwelijks anders dan uit hetgeen zijne onwaardige vleijers van hem beliefden te zeggen. Het volk van Bologna wist dat hij veel weg gaf — en dat er groote aalmoezen werden geschonken uit zijnen naam, maar het wist ook dat hij zoo heel, heel rijk was, dat men hem naauwelijks toerekende wat hij deed, en altijd de vraag opwierp of hij niet veel meer en veel beter had behooren te doen? en wij hebben gezien dat de meer gemoedelijke en meer bedachtzame wijze van wel te doen, waartoe de Graaf later was overgegaan, niet strekte om de menigte die het luidste schreeuwt en het slechtste ziet, eene juistere meening te geven omtrent zijne goede gezindheid.

De wijze waarop Pepoli nu zelf deel nam aan de toebereidselen voor zijn huwelijks-feest, die feesten zelf — moesten hem in aanraking brengen met personen uit allerlei standen, uit alle oorden van den kerkelijken staat; hij werd als verpligt zich te toonen, en in het openbaar te leven; de inrigting zijner huishouding werd het onderwerp van aller aandacht van veler bekendheid — zijne persoonlijkheid kon niet langer miskend worden en *Dom* Agostino rekende er wel op dat zij behagen zoude en aantrekken door hare goede eigenschappen en door hare eigenaardige gebreken; men zou niet vragen naar forschheid en ligchamelijke kracht bij een edelman, wiens helderheid van oordeel, scherp vernuft en goede smaak moesten uitkomen bij iedere aanleiding,

en die zich zou weten te doen gelden en ontzag afdwingen door eene verstandelijke en zedelijke meerderheid tot hiertoe omsluijerd en verborgen voor hen die niet van hem hadden gezien, dan het schitteren van zijn goud. Men zou hem bewonderen, men zou hem liefkrijgen — men zou hem hoogachten, Dom Agostino twijfelde daaraan niet, en nevens die voordeelen rekende deze nog op een ander: de persoon op wien zich dus de algemeene aandacht had gevestigd, die het voorwerp was geworden van de algemeene belangstelling, kon men niet zonder geldige redenen uit den kring, waarvan hij het middenpunt uitmaakte, wegrukken, en voor eene geheime regt-bank slepen, zonder opschudding te verwekken, en zoodanige ruchtbaarheid, als waarvoor de Pauselijke Inquisitie (in den regel meer gematigd dan de Spaansche) zou terug schrikkên. Om alle uiterlijke oorzaak tot verdenking weg te nemen op het punt zijner trouwe en aanhankelijkheid aan de Kerk, had de schrandere Jezuit aan zijn beschermeling voorgeschreven ter gelegenheid van een groot kerkfeest, dat stond in te vallen, openlijk in de Aartsbisschoppelijke Hoofdkerk te communiceren met zijne bruid en geheel zijn huis, ten overstaan en in gemeenschap met de volksmenigte die bij zulke gelegenheid gewoonlijk de kerken bestormde — hetgeen geschied was, en zeer natuurlijk werd uitgelegd als het eerste bedrijf van de huwelijksplegtigheid, die in de Cathedrale door den Aartsbisschop zelf zou gesloten worden, bijgestaan door zijne bisschoppen en de Vicarissen van zijn kerkelijk gebied. De milde giften van den Graaf aan de kerk en hare dienaren waren die plegtig-

heid reeds vooraf gegaan en Don Giovanni wist dat hij op de gunstige stemming en de goede getuigenis der laatsten rekenen kon waar zij hem noodig zoude zijn.

Men ziet dus hoe goed zijn behendige leidsman het met zijne belangen meende, hoe rijpelijk hij alles overdacht had en hoe juist zijne maatregelen waren berekend om zekere gevaren af te leiden of te ontgaan en — toch — zoude het Graaf Pepoli beter geweest zijn, indien hij geluisterd had naar de raadgevingen van Minganti. Maar vooreerst zag hij daarin allermeest de inblazingen van de hartstogtelijke en verbijsterde Zanetta — en vervolgens kon *Dom* Agostino, wien hij ze had medegedeeld, niet aannemen dat hetgeen den Graaf dreigde door een geheim huwelijk en eene snelle verwijdering van 't Pauselijk grondgebied konden worden afgeleid — wel — uitgetergd, zoo als hij het zich voorstelde.

De Inquisitie heerschte te Venetie als te Bologna — een geheime echtverbindtenis, zelfs al durfde Dom Agostino op zich nemen haar in te zegenen, sloot altijd de verdenking van eenige onregelmatigheid in, het huwelijk was een Sacrament en het kon der geestelijke regtbank invallen onderzoek te doen naar den vorm, waaronder dat was bediend, om bij genoegzamen kwaden wil, aanleiding te nemen uit het minste verzuim tot eene vervolging die niet door de vlugt was te ontgaan, en de uitkomst zou deze zijn: dat de beschuldiging ook den priester trof, zonder zich van de echtgenooten af te keeren. *Dom* Agostino moest de zaak dus inzien, omdat hij geloofde den geheelen omvang te kennen van het gevaar dat Graaf Pepoli dreigde, en het in zijne magt meende te hebben

dat te bezweren: maar ongelukkiglijk, had het nog eene zijde die voor zijn blik verborgen was gebleven, en waar zijne hand bij gevolg geene hulp kon bieden. Toch had hij die kunnen ontdekken, indien niet overmaat van voorzigtigheid hem weêrhouden had van zekere navorschingen. Op het verlangen van Don Giovanni was hij na zijn vertrouwelijk onderhoud met dezen naar de onderaardsche werkplaats van Minganti afgedaald om Zanettina op te zoeken en zoo mogelijk tot eenige kalmte te brengen door de vertroostingen van de godsdienst en getrouwe vermaningen; maar hij was daarin niet geslaagd: hij had die liefdetaak niet eens kunnen aanvangen — daar het jonge meisje niet meer in het *atélier* werd gevonden; het eenig kenteeken van haar oponthoud aldaar was hare *mantilla* die als aan flarden gescheurd op den vloer lag.

De Graaf liet met eenige behoedzaamheid onderzoeken of zij ergens in 't paleis schuilplaats had gekozen, maar niemand wist iets van haar — niemand had haar gezien dan Michele alleen bij hare aankomst. Men moest tot de onderstelling komen dat de ongelukkige door eenig vast denkbeeld harer kranke hersenen voortgejaagd, het paleis Pepoli en Bologna verlaten had, zooals zij er gekomen was, geheimzinnig en snel — en dat zij zich op weg had begeven om weêr te keeren naar Rome — tot haren oom. Zonder hulpmiddelen, daar zij Don Giovanni niet in de mogelijkheid had gesteld in hare behoeften te voorzien.... een schepsel dat hem lief had met zulk eene ontbaatzuchtige liefde, en dat leed door hem! — het brak den fijnvoelenden Graaf het harte, maar wat het hem ook kostte, hij moest het ontveinzen, hij moest het

verbergen, voor zijne bruid bovenal — en *Dom* Agostino verbood hem zelfs met het gezag van den biechtvader en met allen aandrang van den vriend, zich bloot te stellen door verder onderzoek naar het weggevloden meisje, uit vreeze, dat zulk onderzoek zou heenvoeren tot Rome, tot Minganti — iedere draad van gemeenschap met den vrijgeest, moest zonder aarzeling worden afgesneden, en de stem der menschelijkheid, die voor de ongelukkige sprak in het hart van den jongen edelman, moest worden gesmoord — het gold hier diens eigen val — of redding — men mogt op niets anders het oog houden, oordeelde *il Padre*, en Don Giovanni boog het hoofd, kruiste de armen op de borst om te onderdrukken wat daar binnen klopte en bruischte — en begaf zich tot de afleidingen door den biechtvader voorgeschreven. — Maar nu wij weten in welke stemming hij ze aangreep, zal het ons niet verwonderen dat hij daaronder meermalen dat voorkomen had van overprikkeling en gejaagdheid, dat zeer weinig strookte met de blijde heldere toekomst, die zich nu voor hem scheen geopend te hebben, en die hij iederen dag eene schrede nader kwam.

Donna Violante was de eerste die de verschijnselen van innerlijke ontstemming bij uiterlijk vreugdebetoon in haren bruidegom opmerkte, en zeker niet de laatste die er den wederschok van gevoelde — en er zich over ontrustte, schoon zij onder allen de eene was waarvoor Pepoli zelf — die het diepst meende te verbergen — en om wier onderzoekenden blik te ontgaan hij zich met de magtigste zelfbeheersching wapende. Het was juist *deze* die hem verried. Zijn onrust, zijne sombere zwaarmoedig-

heid had zij verklaard, verschoond, gedeeld in de dagen van spanning en ongewisheid die de ontvangst der dispensatie voorafgingen — maar — nu — waar de eenige hindernis die hun geluk in den weg stond was weggeruimd, nu begreep zij niet meer waarom hij juist haar gezelschap vermeed in uren dat zij het zijne had willen zoeken — waarom hij het vertrouwelijk zamenzijn altijd bekortte, onder voorwendsel van bezigheden, soms geheele dagen vermeed, en bovenal waarom hij haar plotseling dat vertrouwen onthield, dat hij haar zoo onverdeeld had geschonken terstond na hunne verzoening, om zijne ziel als voor haar te sluiten, haar alleen de deelgenoote te maken van zijne uiterlijke bedrijven en haar vreemd te laten aan de oorzaak waarvan zij uitgingen. Waarom hij, die van zamenstemming der zielen, van de zoete geneugten des gevoels had gedroomd en gedweept zulke ongehoorde aanstalten maakte om dit stil geluk in te leiden? Waarom hij zijn kostbaren tijd, zijne gewenschte rust, en haar geliefd bijzijn, met zooveel volharding opofferde om zich in beslommeringen te wikkelen steeds door hem geschuwd? waarom in 't einde hij goedvond half Italië zamen te roepen bij eene echtverbindtenis, waarvan hij eenmaal had gezegd, dat het eene innerlijke verbindtenis der harten zou zijn?

En nu, trok hij niet het zijne als voor haar terug, onder al dit rumoer — onder al dit feestgedruisch, dat hij weerklinken deed? Zeker, Donna Violante was jeugdig en levenslustig genoeg om zin en smaak te hebben voor feesten; zeker, zij had vrouwelijke behaagzucht genoeg om zich met vreugde koningin te zien van een

kring waarin zij door vernuft en schoonheid kon schitteren; maar de triomfen der ijdelheid en de voldoening van den geest waren haar niet het noodigste. Zij smachtte naar de stillere, diepere poezij des levens, en wat kon van deze zijn onder het afmattend gejoel van duizende feestgenooten, waar de Graaf adel en volk zamenriep — de poorten van zijn paleis openzette om er alles te laten binnenstroomen, wat door nieuwsgierigheid of zucht tot vermaak werd opgedreven. Was dit iets anders dan zich en haar zelve kwellingen en vermoeijinge des geestes bereiden, vele eeuwenlange dagen aaneen? Hij die eerst zijn ongeduld naauwelijks had kunnen dwingen, om de onmisbare toestemming des Pausen af te wachten; die op het punt had gestaan om haar tot een gehaast en geheimzinnig huwelijk over te halen, — waarom koos hij nu daartoe zoo langen omweg en zooveel oponthoud? Waarom, daar toch alles getuigde van zijne innerlijke gejaagdheid, en van zijn vurig verlangen naar het voltrekken van dien echt?

Als dat *waarom* haar op de tong beefde, hief zij haar zachtsten blik vragend naar hem op, maar dan was het of hij voelde wat er volgen ging en vreesde dat zij de wolk op zijn voorhoofd mogt hebben bespied, en dan vatte hij weêr met wondervolle heerschappij over zich zelven zijn oud wapen op: de *ironie*, of weerde de vraag af met die koude hoogheid, waaronder hij zijn gepijnigd gevoel trachtte te vermommen.

O! hoe onuitprekelijk gaarne ware hij aan hare voeten gestort met bekentenis zijner heimelijke smarte en onrust, die verluchting zou er voor hem zeker den bit-

tersten prikkel van hebben afgestompt; maar mogt hij hare levensvreugd vergallen door de voorspiegeling van 'tgeen hem dreigde, terwijl hij nog hoop had het te kunnen afwenden? Kon hij haar bekend maken wat er met Zanettina was voorgevallen, en hoe de verdwijning van het hulpelooze schepsel hem beangstte zonder haar teêr gevoel te kwetsen, zonder ijverzuchtige verdenking bij haar te weeg te brengen waartoe zij wel overhelde — bovenal kon hij haar mededeelen hoe Minganti het slagtoffer geworden was van zijne zending naar Rome, van zijn ijver om hen te dienen, zonder aandoeningen bij haar op te wekken die aller gevaarlijkst konden zijn voor hare rust — voor haar hart welligt? indien hare verbeelding zich den Beeldhouwer voorstelde met den stralenkroon van het martelaarschap! — Pepoli had hare liefde veroverd op eene al te onregelmatige wijze, om de geduchte tegenpartij niet altijd een weinig te vreezen — en hoewel hij het zijne had gedaan om 'tgeen hij bij verrassing had verkregen, op meer degelijken grond te bevestigen; hoewel hij zekerheid had, dat Donna Violante zich gelukkig voelde in de overgave van haar hart aan de zijde van haren pligt — toch had hij zelf haar lief met een al te uitsluitenden hartstogt, om niet uit alle magt te waken tegen mogelijken ommekeer.

Uit diezelfde oorzaak ook durfde hij haar niet bekend maken met de eigenlijke aanleiding van de vorstelijke bruiloft die hij haar bereidde. De zeer natuurlijke bezorgdheid voor mogelijk onheil, die ieder ander man niet geschroomd zoude hebben te toonen, kwam hem voor als eene zwakheid die hem schaden zou in haar gevoelen

en liever ware hij weggevlugt van hare zijde om in de somberste verlatenheid den dood af te wachten, dan getroffen te worden door den glimlach, waarmede hij achtte dat zij den bloodaard zou bespotten.

Deze valsche schaamte — niet onverklaarbaar toch in een man die niet geboren was om een held te zijn, en wiens wil in voortdurende worsteling was met zijne zwakkere natuur, dreigde op nieuw misverstand te veroorzaken tusschen hem en de geliefde bruid. Hoe weinig toch begreep hij nog de teederheid van een vrouwenhart als het zich eens voor de zachte indrukken der liefde heeft ontsloten!

Had de schoone Venetiane slechts kunnen vermoeden welke belangrijke mededeeling het overhandigen der dispensatie was voorafgegaan — zij zou zelve met de vurigste smeekingen bij hare bruidegom hebben aangehouden om niet ééne der voorzorgen te verachteloozen door den getrouwen raadsman noodig gekeurd; zij zou het niet bij dringende beden hebben gelaten, maar zij zou dat geliefde hoofd met de teederste zorge hebben omringd — en met vrouwelijk raadvermogen had zij welligt de wolke zien opkomen, waaruit het dreigende onweêr zoude losbarsten — zij — zij zoude door de liefde gescherpt geen waanzin hebben gezien — in de boodschap van Zanettina — en zij zou mogelijk gedaan hebben, wat hare mededingster niet van haar wachtte: den geliefde geveiligd hebben tot iederen prijs, hem volgen op zijne vlugt als bruid of als gade zoo het best zijn kon, — en voor hem wijkplaats vragen in hare vaderstad. — Dit alles vermogt zij niet te doen, omdat het gevaar voor haar verborgen

werd gehouden. Don Giovanni had haar Dom Agostino voorgesteld als de overbrenger der dispensatie — op wien zijne keuze gevallen was — om hun beider geestelijke leidsman te zijn voor 't vervolg, zonder verdere opheldering; en de nieuwe biechtvader had zijne snelle terugreis naar Rome doen voorkomen — als het gevolg dier keuze waarop hij de toestemming zijner Oversten moest inwachten. Over Minganti had de Graaf nooit meer tot haar gesproken en zij wilde hem geene vraag doen, omdat zij zich voorgenomen had nimmer vrijwillig de gedachten van den Graaf terug te voeren op een verleden dat zij zelve noodig had te vergeten, en te eer nu het haar voorkwam dat deze opzet legde in zijn zwijgen over den man dien hij met zooveel nadruk zijn vriend had genoemd; want zij had van hare *duegna* vernomen, dat de Graaf, na de afreis van den nieuwen biechtvader, Michele verboden had den naam van Minganti voor zijne ooren uit te spreken — en in den hevigsten toorn was uitgebarsten toen deze de zeer natuurlijke vraag had gedaan, „of de beeldhouwer niet uit Rome zou terugkeeren om deel te nemen aan het regelen der feestelijkheden?" Zoo bloedde de gevaarlijke wonde dan nog na! oordeelde zij en zoo was wel het afzijn van Minganti, zelfs nadat hij trouw zijn woord had ingelost, een bewijs dat de prikkel der ijverzucht nog niet was afgestompt in het harte van Don Giovanni. Hieruit verklaarde zij de ongestadige luim van haren verloofde, nu eens zacht en weemoedig als bezwijmende van zoete smart en teeder verlangen — haar met blikken vol hartstogt aanstarende — dan weêr plotseling opvliegende als door eene namelooze

kwelling overvallen en haar bijzijn verlatende om haar niet weêr te zien dan met den gedwongen glimlach der zelfbeheersching op de lippen. En zij kende dien glimlach en zij wist welke orkanen die kon verhelen, en er waren oogenblikken, dat zij zich naauwelijks meer vleijen durfde met dàt geluk, dat zij zich eens aan zijne zijde had voorgesteld, oogenblikken waarin zij hare toekomst niet durfde indenken zonder angstige bekommering. Toch behield zij de hoop — want zij had de liefde behouden — die liefde die niet meer vroeg naar hetgeen zij ontvangen zoude maar — wat zij konde geven. Eens zijne gemalin, zou zij Don Giovanni zoo veel teederheid toonen dat hij genezen zou van zijn vooroordeel — van dat innerlijk ongeloof aan haar hart, waaraan zij zijne sombere luimen toeschreef, en wel verre van zich te laten afschrikken door de ongestadigheid zijner gedragingen, hadden die voor haar al de aantrekkelijkheid, van het geheimzinnige, het verrassende, het aangrijpende dat haar romaneske zin behoefde om den hartstogt voedsel te geven. En uit zijne kiesche oplettendheden uit zijne teêrheid, uit zijne kennelijke zucht om hare geheime wenschen te raden en te voorkomen, uit de telkens herhaalde verzekeringen zijner liefde en trouw, moest zij toch wel gelooven aan de volkomene vergiffenis, die hij haar had toegezegd, al meende zij ook te zien, dat hij het niet tot volkomene vergetelheid konde brengen.

Op zekeren dag kwam hij haar opschrikken uit hare zwaarmoedige gepeinzen met een voorstel, dat haar allerpijnlijkst verrastte, hoe behagelijk hij het ook inkleedde en hoeveel schijn van noodwendigheid het ook voor zich

had. Dit namelijk: dat zij de *villa* Pepoli zou gaan bewonen tot op den dag van het huwelijk.

Onder den indruk van hare sombere vermoedens scheen haar dat eene wreede verbanning, eene onnatuurlijke scheiding, juist in een tijd, waarin men elkander zoo vaak had te raadplegen en zoo veel had mede te deelen; maar hij bedoelde juist eene scheiding — want hij voelde dat het hem onmogelijk werd zijne klimmende onrust over het wegblijven van Dom Agostino, die hem zonder eenige geruststellende tijding liet, voor *die eenige* te verbergen, die zijne gemoedstemming uit zijne trekken kon lezen, uit zijne blikken zijn geheimen zielangst moest raden, welke pogingen hij ook aanwendde om er kalm en blijmoedig uit te zien als hij in hare tegenwoordigheid was.

„Het gejoel en de hamerslagen der werklieden in het paleis moest haar lastig worden," voerde hij aan, „sinds het tot den vleugel dien zij bewoonde was genaderd. Hij wilde daarbij veranderingen laten maken in de vertrekken zelve die zij als jonkvrouw had bewoond — hij wachtte iederen dag den Venetiaanschen gezant en hij vond het hoffelijk dezen een verblijf aan te bieden in zijn huis; hij vreesde ondanks de uitgestrektheid er van dat hij kamers te kort zoude komen — voor alle zijne gasten...

— En daarom wordt de bruid buiten 's huis gezet! sprak zij met eene pijnlijke poging tot scherts.

— Om daarin als gemalin statiglijk hare intrede te doen — het is de gewoonte, Signora — en het is noodwendig dat men zich daarnaar schikke — sprak hij met wat nadruk.

— Naar de *villa* Pepoli! naar de *villa* Pepoli wilt gij mij zenden, Don Giovanni! riep zij met eene ergernis die zij niet kon verbloemen bij 't herdenken hoe hij haar eenmaal diezelfde verblijfplaats had voorgesteld, om er te wonen onder de hoede van Minganti, en het was onder de ingeving van deze krenkende bijgedachte, dat zij zich niet kon weêrhouden te vragen:

— Is dit welligt eene laatste beproeving, Don Giovanni?

— Ik vat niet waarop gij doelt, hernam hij verstrooid — en zelfs wat verward de hand aan 't hoofd brengende als trachtte hij zich te herinneren. — Reeds had zij spijt van haren aanval, maar zij moest nu doorgaan: mogelijk strekte het om hem tot eenige mededeeling te brengen — waartoe hij niet dan met moeite kon besluiten.

— Verrassingen vallen in uwen smaak, Signore — moet ik mij voorbereiden om daar den beeldhouwer Minganti weêr te zien? vroeg zij zacht — maar had in 't zelfde oogenblik nameloozen spijt van die onvoorzigtigheid.

De Graaf werd doodsbleek, keerde zich plotseling af, en verliet het vertrek zonder eene enkele syllabe te antwoorden, Donna Violante achter latende in de pijnlijkste onrust; zij vreesde hem zwaar gegriefd te hebben, dat was het niet — hij was geschrikt — hij kon den naam van den beeldhouwer niet meer hooren zonder van eene ontzetting getroffen te worden, die hij niet wist te verbergen dan door eene snelle vlugt. — Een half uur later keerde hij terug, kalm en zachtmoedig, nam hare hand, kuste die met innige teederheid en sprak zacht, bijna smeekend: „Verschoon toch mijne kwade luim die eigenlijk onverschoonbaar is! — daarop ging hij voort

met meer vastheid — ik vertrouw u — ik heb achting voor u, ik heb u lief — alle booze verdenking is verre, verre van mij — maar — er zijn oogenblikken waarin ik — *zekere* toespelingen niet dragen kan — en ik heb reden — hoogst gewigtige reden, Violante, om u te verzoeken alles te vermijden — wat u of mij herinneren kan, dat wij eenmaal gemeenschap hebben gehad — met den man — wiens naam nimmermeer mag worden uitgesproken door u — noch door mij — die man leeft niet meer......

— Dood! riep zij van schrik getroffen.

— Voor ons! eindigde hij ras en forsch en, als vreesde hij dat zij opheldering zoude vragen van die geheimzinnige uitspraak, vervolgde hij met eene losheid die wel iets gemaakts had — de *villa* Pepoli zal u goed bevallen, zij maakt een deel uit van de goederen, die ik u in eigendom toegekend heb bij ons huwelijks-contract; ik heb haar voor u laten inrigten — zoo ik hoop naar uwen smaak dien ik mij vleije te kennen; — zij ligt op zoo kleinen afstand van Bologna dat het voor mij slechts een wandelrid is, om u te bezoeken. — Eenige mijner vrouwelijke verwanten die ik opgemerkt heb dat u het meeste behaagden, bevinden zich daar om u op te wachten. Zoo het u goed dunkt zullen zij u bijstaan, in de keuze der verschillende stoffen, voor uwe bruidskleeding en andere feestelijke gewaden; dat zijn geene kleinigheden voor dames en gij zult het dààr even druk hebben als ik hier — en daarom houd mij een kort afscheid ten goede en sta mij toe u naar de reiskoets te geleiden, die nu vòòr moet zijn, want ik hoor de bellen der muilezels klinken.

— Giovanni *mio!* waarmede heb ik u mishaagd of beleedigd dat gij zoo veel haast hebt om mij te verwijderen? vroeg zij met teeder verwijt.

— Gij mij mishagen, *diletta!* nooit waart gij mij zoo dierbaar! riep hij hartstogtelijk, maar ik bid u — ging hij voort zich zelf tot kalmte dwingende — neem toch dit besluit zoo eenvoudig op als het is. Het is snel opgekomen, dat is waar — dezen morgen bij eene raadpleging met mijne bouwmeesters — en daardoor komt het dat ik mijne maatregelen nam zonder u vooruit te waarschuwen, ik vreesde... tijdverlies — en ik was toch vooruit zeker van uwe beminnelijke inschikkelijkheid, die u regten geeft op mijn hart — zoo als uwe schoonheid zelve daarop nimmer had kunnen veroveren... zoo is 't gekomen *mia Cara!* dat ik den werklieden vrijheid gaf hunnen gang te gaan — en alles voorbereidde tot uwe afreis, daar zij al te zeer belemmerd zouden zijn door uwe tegenwoordigheid. Zij staan in de galerij te wachten om hun aanval te doen op uwe *anticamera* zoodra gij vertrokken zijt. Wil hunnen tijd sparen en den mijnen — en al sprekende bragt hij haar zelf de zijden *mantilla*, wierp een digten kanten sluijer over hare prachtige lokken, bood haar den waaijer aan met eene diepe buiging en een schalksch lachje, dat haar zelve een glimlach afdwong en gebruikte zijn gouden fluitjen. Op dit signaal kwam zijn kleine moorsche page, wien hij toeriep, op een allerwaardigst schoothondje wijzende, dat op een zijden kussen lag te sluimeren. Piquillo! gij zult de eere hebben de Signora te vergezellen — belast u met de kleine *Mosca!*

— Is er nog verder iets? vroeg hij, zich weêr tot Vio-

ante rigtende, welke hij intusschen reeds meêvoerde.

— Mijne *duègna*, la Bambinella — ik ben zoo gewoon aan hare dienst — zullen zij mij niet volgen? vroeg de Venetiane ontrust.

— Met alles wat geacht kan worden u noodig te zijn, en zoo schielijk als mogelijk is, wees er zeker van. IK zal ze voortdrijven en gij weet dat ik haasten kan — sprak hij met eene poging tot scherts, zonder zich een oogenblik op te houden.

— Het is zoo, gij zijt verwonderlijk snel en gejaagd! antwoordde zij ernstig en zelfs wat somber.

— Dat is de gewone fout van trage lieden die hun tijd verbeuzeld hebben, als ze eens in beweging zijn geraakt — hernam Pepoli lagchende — maar wees gerust — ging hij voort — ernstig en met iets als weemoed — terwijl hij haar onder 't voortgaan zachtkens de hand drukte — als ik mij slechts eerst uit dezen maalstroom heb gered, zult gij mij werkzaam zien met ijver doch — zonder gejaagdheid, dan zal ik u niet meer kwellen met verrassingen als deze — mijne ongestadige luim zal zich verbeteren en ik zal gelijkmoedig wezen als iedereen die rustig is en gelukkig!

— En waarom zijt gij dit niet reeds nu? Waarom moest gij u werpen in dien maalstroom? vroeg zij met levendigheid.

— Ja! Waarom? Het *waarom* bleef hij haar schuldig, want zij traden de galerij in, waar de werklieden geschaard stonden gereed den arbeid aan te vangen. Toen zij de schoone bruid zagen naderen, hieven zij hunne „*Eh Viva's!*" aan. Deze werd door Don Giovanni naar hare reiskoets gevoerd, zonder verdere opheldering.

XI.

EEN LAATSTE TRIOMF VAN GRAAF PEPOLI.

Geen schooner, geen rijker, geen gelukkiger bruidspaar was er sinds menschen geheugenis in feestelijken optogt langs Bologna's straten getrokken, dan waar Don Giovanni Pepoli zijne bekoorlijke Venetiane als zijne gemalin uit de Cathedrale heenvoerde naar zijn paleis, onder het gejuich en de heilgroeten der toegestroomde volksmassa, die nu eens aandrong om digtbij te naderen met al de drift van het zuidelijk enthousiasme — en dan weêr zich eerbiedig ter zijde schaarde om de orde van den schitterenden optogt niet te storen. Maar noch de luisterrijke stoet van aanzienlijke *nobili*, hooge geestelijken en edele vrouwen, allen op het prachtigst uitgedost heentrekkende langs een weg met tapijten belegd en met bloemen bestrooid; noch de smaakvolle liverijen van de dienaren des Graven; noch de zes zonen uit edelen huize in hun pleeggewaad van kostbaar zilverlaken die de baldaquin droegen boven het hoofd van het hooge bruïdspaar; noch die prachtige draaghemel

zelf — van lichtblaauw fluweel, prijkende met de wapenschilden der geslachten Pepoli en Morosini en dier verschillende kwartieren, behangen met witte damasten draperiën door goudkoord opgenomen — hare vergulde kolommen met bloemfestoenen omslingerd en gedekt door de gepaarlde Gravenkroon — noch de Venetiaansche gezant een eerwaardige grijsaard, met de purperen tabbert en de hermelijnen *camail*, vergezeld van twee gewone senatoren — noch de zoon van den onderkoning van Napels die als afgevaardigde van Filips II bij de echtverbindtenis tegenwoordig was, — noch iets van het vele dat hier was zamengebragt om den luister van den bruidsstoet te verhoogen, trok zoozeer de jubelende bewondering — wij zouden haast gezegd hebben roerde zoozeer het harte der belangstellende toeschouwers, — dan het bruidspaar zelf, en niet slechts, omdat het de hoofdfiguur vormde van de schitterende groep; maar ook omdat bruid en bruidegom beide in hunne persoonlijkheid alles vereenigden wat hen zulke aandacht waardig maakte.

Wie Graaf Pepoli alleen gezien hadden in een vroeger tijdperk van zijn leven, herkenden hem naauwelijks in de kleeding die hij voor deze gelegenheid had gekozen. Het costuum van een Grande van Spanje, geheel in den smaak van dat vroegere door ons beschreven, ter gelegenheid van zijn beslissend onderhoud met Donna Violante, was smaakvol en deftig, grootsch, maar toch zonder opschik. Tot de verbazing van allen die niet waren in 't geheim zijner verandering, zag men *den gouden* Pepoli, *den blinkenden* Pepoli, zonder een enkelen

diamant, en zonder ander borduursel dan dat van de ster zijner ridderorde op zijnen mantel; zag men den jongen edelman, wien men voormaals in de verte plagt te onderkennen aan het schitteren van zijn los en weelderig gewaad van ligt satijn of zilver-brocade, en wien de lazaroni naliepen in hope dat zijne kleeding goudstof zoude afwerpen; zag men dezen — dezen zelfden Graaf Pepoli — in de enge, sluitende Spaansche hofkleeding van zwart fluweel en donker satijn, die de strenge Filips II zelf had aangenomen, ten spijt der mode van het tijdperk en zijne eerste edelen deed dragen. Don Giovanni had haar zijne voorliefde geschonken uit vrijen wil, en wel het minst zeker, om den Spaanschen monarch te vleijen met het bewijs hoe gaarne hij zich herinnerde diens leenman te zijn, hoewel er reden is te gelooven dat zijne voorkeur als zulke opmerkzaamheid werd verklaard, een weinig *à prejudice* van den Pausselijken Opperheer. Maar het was bekend, de Bolognesche grooten waren ten allen tijde een weinig antipapist in het binnenste van 't harte, en Pepoli behoefde waarlijk geene uitzondering te maken sinds hij zooveel smeekens en zooveel gouds had moeten aanwenden om de eenvoudige vergunning te verkrijgen zijne nicht te mogen trouwen! Daar werd ondersteld, dat de Graaf wat strak stond met het hof van Rome; want hoe druk de hooge geestelijkheid ook vertegenwoordigd werd bij zijne huwelijksfeesten — door den Paus zelf was er niemand gezonden; Sixtus V had alleen zijne deelneming betuigd door eene breve — die in vollen zin *bref* en *sec* was, en onder de leden van 't Heilige Collegie was het

bekend, dat de jonge Kardinaal Montalto te vergeefs bij zijnen oom had aangehouden om de luisterrijke Bolognesche bruiloft te mogen bijwonen — maar Don Giovanni zelf zou de schouders hebben opgehaald over alle deze onderstellingen en uitleggingen, zoo hij er kennis van had gedragen — want hij had dood eenvoudig de Spaansche hofkleeding gekozen, omdat hij wist dat zij zijne fijne gestalte iets waardigs en mannelijks gaf, dat de verwijfde Italiaansche modedragt miste, en bovenal omdat er herinneringen aan verbonden waren, hem — en Donna Violante zelve dierbaar — en niet het minst omdat haar stille pracht het meest in harmonie was met zijn nieuwen zin en veranderde physionomie.

Veranderde physionomie! — Zeker dat kon van de zijne gezegd worden door allen, die hem in den laatsten tijd omgeven hadden en van nabij gadegeslagen, zoowel als door hen die zich zijner nog herinnerden als den dartelen weekeling van den vorigen tijd. De eersten hadden opgemerkt dat de kenteekenen van onrust en spanning, van geheim lijden en verborgen zelfsstrijd daarop nu niet meer zigtbaar waren, en alleen hun spoor hadden achtergelaten in eene veredelde uitdrukking van zelfbewuste kracht met zòòveel goedheid doormengd, als wel nooit te voren op het schoon maar dubbelzinnig gelaat van den jongen Graaf was te zien geweest. De sarkastische glimlach trilde niet meer om dien mond, wiens lippen zich vrijer en guller openden; het voorhoofd ontplooid van de fijne diepe rimpels die het al te vroegtijdig hadden gegroefd, scheen hooger, fierder, en uit de oogen, wier blik soms zoo fel konde flikkeren, sinds zij

zich niet meer sluimerziek sloten, straalde nu een gloed van geluk, die het gansche gelaat als met een vrolijken glans belichtte, vooral dan, als hij dien heenwendde naar de beminnelijke bruid, die zoo als ze daar voorttrad in vollen bruidstooi, waarlijk niet den vooringenomen blik van den bruidegom behoefde, om als *de schoonste* bewonderd te worden, maar die gerust den haat en de afgunst onder de oogen had kunnen treden om den tol der bewondering te eischen, die deze zelven haar niet hadden kunnen weigeren — maar het was geen haat en geen afgunst die haar omgaven. De bevolking van Bologna had in den laatsten tijd ruime gelegenheid gehad om de ongerijmde vooroordeelen af te leggen door den laster tegen Graaf Pepoli ingeblazen; en het zinnelijke, indrukkelijke, voor het schoone onder iederen vorm zoo fijn gevoelige Bolognesche volk had voor de bruid eene gansch gewillige bewondering, die zich telken male in uitingen van de gloeijendste geestdrift lucht gaf, zoo vaak de lange sluijer van Venetiaanschen kant (een geschenk van de Republiek aan de dochter der Morosini, meesterstuk van fijnheid en bewerking eener Dogaresse waardig) het hun toeliet die wonderschoone oogen, die fijne bevallige gelaatstrekken te aanschouwen — of eigenlijk als zij slechts de punt van haren fijnen voet zagen te voorschijn komen uit het witte damasten kleed, waarvan de keurs vierkant en, naar onze tegenwoordige mode, te laag uitgesneden was, waarin echter zedigljjk werd voorzien door eene fijne *guimpe* van zilverkant, digt om den hals sluitende — en eindigend in eene smalle geplooide *fraise*. De ruime en breede plooijen van den rok, deden het

gracelijke van hare houding en van iedere harer bewegingen te meer uitkomen, de bruidsmantel van goudstof, nog door den luister van rijk borduursel verhoogd — hing haar van de schouders neder en was zoo zwaar en zoo lang, dat bruidsjuffers dien ter weerszijden hielpen torschen en pages den sleep moesten ophouden, terwijl de statigheid en de zwaarte er van nog vermeerderd werden door wijde openvallende mouwen die bijna tot aan den grond reikten. De mouwen van het damasten gewaad bestonden uit digte aaneensluitende doffen en bedekten al te naijverig de bevallige armen — door geen ander sieraad getooid, dan een enkelen gouden armband, haar door den bruidegom geschonken — maar die armband zoo eenvoudig als hij scheen was een kunststuk van bewerking en had de fortuin gemaakt van den armen Pier-Francisco — wien Graaf Pepoli zelf met groote moeite had weten uit te vinden om hem dit werk op te dragen. Ook zag de schoone Venetiane er met teeder welgevallen op neêr, en zij werd geprezen om dien eenvoud door diezelfde menigte die zich op een anderen tijd evenzeer aan blinkende pracht zou vergapen. Althans de zware parelsnoer met het kristallen kruis, waarin eene kostbare reliek verborgen lag — die der Signora tot rozekrans strekte, werd door menig begeerig oog opgemerkt, met de bijgedachte dat er alleen voor Pepoli's bruid zulke paarlen uit de diepte der zee konden worden opgevischt! Mogelijk bestond er eenige disproportie tusschen de volle zelfs wat kloeke gestalte der bruid en de fijnere — minder rijzige van den bruidegom. Maar ditmaal althans werd zij niet opgemerkt, daar de eerste zich met schuchterheid boog

bij de bewustheid het voorwerp te zijn van zooveel nieuwsgierigheid en zooveel bewondering, en als mat en wankelend onder hare aandoeningen — zich door den laatsten liet steunen, terwijl zij telkens naar hem heenzag met blikken vol teederheid en vertrouwen als moest zij uit dit aanzien zelfs hare krachten putten, voor dien blijden maar toch zoo moeizamen togt, en in den blik waarmee hij den haren beantwoordde om haar moed te geven het wigt van zooveel eer en van zooveel geluk te dragen, lag die onuitsprekelijke zaligheid, die Shakespeare alleen weet uit te drukken als hij Othello laat zeggen:

O my soul's joy!
If after every tempest come such calms
May the winds blow till they have waken'd death;
And let the labouring bark climb hills of seas,
Olympus high, and duck again as low
As hell's from heaven! If I were now to die
'tWere now to be most happy, for, I fear,
My soul hath her content so absolute,
That not another comfort like to this
Succeeds in unknown fate (1)!

(*) 't Is onmogelijk wie haar eens hoorde, de uitdrukking te vergeten waarmeê de Afrikaan Ira Alridge dien diepen weemoed te midden van het hoogste menschelijk geluk wist weêr te geven — voor diegenen mijner lezeressen die niet in de mogelijkheid zijn den Engelschen dichter te verstaan in zijne eigene taal — laten wij de vertaling volgen van mr. J. van Lennep.

Mijn zielelust!
Volgt steeds op elken storm zoo zoet een rust,
Dan blaas' d'orkaan tot dat hij dooden wekk',

Het was de uitdrukking van dat geluk, op het gelaat der bruid weêrkaatst, die zooveel sympathie wekte bij het volk dat maar al te goed wist hoe in den regel de huwelijken der grooten werden gesloten, en dat zich bij gelegenheden als deze niet tevreden hield met den officieelen glimlach van den bruidegom noch met de conventioneele zedigheid der bruid.

En — die uitdrukking op het gelaat van den Graaf was geen masker: zij sprak uit wat in hem waarheid was. Onze aandachtige lezers mogen zich daarover misschien wat verwonderen, die verwondering zal wijken als zij zullen weten dat de donkere wolken waren afgedreven die de Graaf zoo lang dreigend boven zijn hoofd had gezien. — Dom Agostino zelf had hem die geruststellende verzekering gegeven en hij had alle regt daartoe. Bij het schaakspel dat de zonen van Loyola hadden gespeeld met de mannen van het Heilig Ambt en waarvan „de gouden Pepoli" de inzet was, hadden de eersten door hun fijn en behendig spel de laatsten schaakmat gezet, op zulke wijze dat zij van de vervolging tegen den Graaf moesten afzien, wiens naam van de lijst hunner verdachten werd uitgewischt. De verdenking zelve had moeten wegvallen voor de triomfantelijke argumenten van Dom Agostino en zijne medestanders. De pauselijke Inquisitie, hare tegenpartij kennende in alle hare sterkte

---

Geheel het strand met wrakken overdek.
O! nù te sterven, waar' mij hemelvreugd;
Want 'k vrees, mij is na dezen geen geneucht,
Zoo rein, zoo zoet, door 't gunstig lot bewaard
Als die mij thans dit blijde weêrzien baart.

durfde niet meer grijpen naar de kostbare prooi die haar zoo hel in de oogen had geschittend.

Haar restte niets dan zich over de teleurstelling te wreken op den armen *Padre* Matteo, door de Orde als een zoenoffer aan hare wrake overgelaten die dan ook exemplaarlijk gestraft werd onder voorwendsel dat hij de *Heilige Officie* door onjuiste mededeelingen had misleid. De ongelukkige, die niets liever verlangd had dan te zwijgen, doch wien men zijne gemoedelijke twijfelingen over de regtzinnigheid van zijn biechteling ter keele had uitgeperst. En uit zulk misdrijf nam deze zich noemende christelijke vierschaar, het regt tot strenge kastijding! waarna zij haar slagtoffer ter beschikking stelde van zijne Oversten, die hem schonken wat hij allermeest noodig had: rust en verborgenheid. Zij gaven hem het opzigt over eene kleine armelijke dorpsgemeente in eene afgelegene vallei — waar hij veiliger was dan in 't paleis van den rijken Graaf en veel gelukkiger ook, want hij had ondervindingen ópgedaan omtrent de onmagt en de gevaren van den rijkdom, die hem zeer bijzonder geschikt maakten om met weinig vergenoegd te zijn. *Il Abbate* Gettamento werd voor gelijke schuld als de zijne door een gelijksoortig lot getroffen, dat zeker niet geheel onverdiend was. Zijn voorgevoel had hem niet bedrogen; zoo ras hij met de Inquisitie in aanraking kwam, praatte en beuzelde hij zichzelven in den strik; toen men van de onwaarde zijner voorstellingen de overtuiging had gekregen, behield men tevens die van zijne zottelijke ijdelheid en van de ligtzinnigheid zijner gedragingen, volkomen in strijd met zijnen stand. Bij eene gelukkige

uitkomst ware het eene als het andere mogelijk door de vingeren gezien; maar de bitterheid der teleurstelling prikkelde zijne regters tot strengheid — om zich te redden had hij zich op den Kardinaal Cesis beroepen die niets van hem weten wilde, zoo als van zelve spreekt — en die aanraadde dat men hem ter betering zijner wereldsgezindheid in een streng klooster zoude plaatsen. Raad welke gevolgd werd met eenige wijziging, nadat *il abbate* de volle zwaarte van de tuchtigende hand der Hoogeerwaarde zielehoeders had gevoeld. — Of dit middel om hem tot hemelzin op te leiden doeltreffend bleek, kunnen wij niet uitmaken. *Dom* Agostino in zijn verslag aan Graaf Pepoli had uiterst kort en omzigtig alleen het noodige gezegd tot diens gerustwithin, zonder in bijzonheden af te dalen. Hij had nuttiger wenken te geven. Allereerst die, dat de Graaf zonder uitstel voldoen zoude aan zekere verpligtingen hem door de dankbaarheid aan de Broederschap opgelegd, en die eene onderhandeling met Messer Duranti den Notaris — noodig maakten; vervolgens dringende aanbeveling om het huwelijk door te zetten zonderuop zijne tegenwoordigheid te wachten. Hij hoopte zijn geestelijk bestier binnen kort te aanvaarden — doch hij werd te Rome terug gehouden tot dat zijn plaatsvervanger in het ambt bij de kweekschool te Rome zou zijn aangekomen. Ook was het beter dat het bruidspaar om de gevoeligheid van de Bolognesche geestelijkheid te ontzien, alle kerkpligten vervulde openlijk in de hoofdkerk en niet in eene particuliere kapel, onder de leiding van een kapellaan — voorts kon de Graaf zich in al het overige verlaten op de Orde, wier bijstand en voorlichting hem verzekerd waren.

Dit verblijdend en belangrijk berigt trof zamen met de komst van den Venetiaanschen gezant — en met een schrijven van den onderkoning van Napels die hem kennis gaf, dat zijn zoon in aantogt was naar Bologna, om Graaf Pepoli namens zijn Souverein de gelukwenschen aan te bieden bij zijn huwelijk, en daar hierdoor de laatste oorzaak tot oponthoud werd weggeruimd, was Don Giovanni met een verligt hart en een verhelderd gelaat naar de *villa* Pepoli gereden om Donna Violante deelgenoote te maken van al dat goede nieuws te gelijk, en haar tevens, zoo veel dat noodig mogt zijn, de oplossing te geven van zijne raadselachtige gedragingen in den laatsten tijd; de Signora was zoo gewend aan zijne metamorphosen dat zij zich alleen verblijdde en naauwelijks meer verwonderde toen zij deze gelukkige verandering in zijn uiterlijk opmerkte en toen hij haar bekende dat hij ontheven was van de drukkende kwelling, die al zijn geluk had vergald en zijne en hare toekomst onzeker had gemaakt — hoe hij deze onrust voor haar had willen verbergen, en hoe de dwang dezer geheimhouding — hem den schijn had gegeven eener hardheid en koelheid, die in de volkomenste tegenspraak was met hetgeen er werkelijk in hem omging. Toen voelde zij zich door zalige verrukking overweldigd, en beleed hem wederzijds de angsten en smarten, welke deze geheimzinnige luimen haar hadden veroorzaakt — toen wierp hij zich aan hare voeten, en beloofde haar met eene mengeling van weemoed en teederheid; maar tevens met ernst en vastheid, geheel de tegenstelling van die vinnige ironie, die zoo vaak zijne goede betuigingen plagt te misvormen, dat hij

van nu aan geene geheimen meer voor haar zoude hebben, waaruit twijfel of misverstand zoude kunnen ontstaan, en dat deze verandering, die zij nu bij hem waarnam, zijne laatste gedaanteverwisseling zoude zijn.

En Donna Violante die goede belofte aannemende, voegde er met teederheid bij: dat zij Don Giovanni lief had en hoogachtte onder iedere gestalte, uitgenomen die der flaauwheid, welke hij had afgelegd en die hij nimmer meer voor haar konde hernemen; zij verweet hem wel een weinig zijn gebrek aan vertrouwen op haar karakter — daar hij haar niet sterk of niet voorzigtig genoeg geacht had om zijn geheim en zijne zorgen te deelen; maar hij wist zich te verdedigen op eene wijze die de teederste verzoening uitlokte, en nu — ten volle bevredigd met het verledene, vol hoop voor de toekomst en reeds gelukkig met het tegenwoordige, gaf zij zich met al de levendigheid harer hartstogtelijke natuur over aan de liefelijke voorstellingen van een idealisch levensgeluk door zwaren strijd veroverd, en door pijnlijke beproevingen voorbereid — en niet minder aan de meer stoffelijke genietingen des levens, die haar van nu aan onder iederen vorm werden aangeboden.

De feestvieringen namen een aanvang, die voor de Venetiaansche jonkvrouw al het bekoorlijke hadden der nieuwheid, maar ook al het afmattende der ongewoonte; de Graaf echter, die haar niets konde sparen van die woelige vreugdebedrijven en dat vermoeijend huldebetoon, waarvan zij het voorwerp was en eenigzins het slagtoffer moest zijn, verligtte en verzachtte het voor haar door alles wat de zorg der liefde voor liefelijks kan

aanbrengen, waar zij zoo magtige hulpmiddelen ter harer beschikking heeft als Don Giovanni Pepoli: zij wist het, zij voelde het, zelfs in de oogenblikken dat zij het niet konde zien — de Graaf had geene gedachte meer dan voor haar, geene bekommering meer dan voor haar, geen vreugde meer dan in 't geen haar geluk kon verhoogen, waarin hij eeniglijk het zijne wilde zoeken en konde vinden!

Wij vreezen wel dat er in dezen aan weêrszijden een weinigje afgoderij werd gepleegd; maar het was toch niet de aanbidding van het gouden kalf der lage zinnelijkheid, want zij aanbaden in elkander boven alles hetgeen goed en edel was, en zoomin de rijkdom van den Graaf hem had kunnen baten om het hart te winnen van zijne bruid, zoo min had hare schoonheid alleen het zijne kunnen aantrekken, voor dat hij die gesierd wist met zachte vrouwelijke deugden. Maar alle afgoderij, ook de meest verschoonbare, is schuldig — en onvoorzigtig, en brengt in den regel hare eigene straf met zich: de afgoden houden zelden wat zij beloven en vallen altijd op de eene of andere wijze van hun voetstuk, dan — wij hebben hier naauwelijks het regt om aan zulke sombere voorspellingen lucht te geven — allerminst om het hooge bruidspaar er naar te doen luisteren, al is 't ook dat wij de onhoffelijkheid gepleegd hebben, hen staande te houden, op hun feestelijken togt, nadat de laatste, ernstige en beslissende plegtigheid had plaats gevonden. Hunne toekomst was nu verzekerd. Zij waren aan elkander verbonden voor het leven, en geene menschelijke magt, geen Inquisitie-list, geene boosheid noch haat, vermogt

meer dien band te breken, sinds de Aartsbisschop-Kardinaal zelf hunne handen ineen had gelegd, hunne ringen had verwisseld en gezegend, en hun de belofte van trouwe had afgenomen, ten overstaan van eene talrijke schare belangstellende getuigen, belofte die door God was aangehoord en door de Kerk was geheiligd. Het Sacrament des huwelijks was aan hen voltrokken, Violante Morosini zou het paleis Pepoli binnengaan als Gravin Pepoli en de Marchesa Santini mogt van teleurgestelde wraaklust stampvoeten en verbleeken van nijd en beschaming — hare voorspelling was averegts uitgekomen, zij bleek valsche profetesse!... maar — wij hebben de Marchesa Santini genoemd — de bruidsstoet moest hare woning voorbijtrekken, en de vrouw wier gansche bestaan zamenhing met list en bedrog had niet op zichzelve kunnen verkrijgen om ditmaal de deelneming te huichelen, waarvan uit alle huizen in hare nabuurschap bewijs werd gegeven, in de gesierde gevels, in de balcons met bloemen bezet, in de draperiën van zijde en tapijtwerk, afhangende van de vensters, als bij eene processie op een hoog Kerkfeest.

Zij wendde afwezendheid voor, opdat het contrast van hare doodsche geslotene woning niet àl te sprekend tegen haar mogt getuigen voor de oogen des volks, waarvan Pepoli te dier ure de held en de afgod was, en dat zulk eene achteloosheid kwalijk konde nemen — doch.... zij was *niet* afwezend; zij stond zelfs scherp toe te zien, verscholen tusschen de zware damasten gordijnen en glurende door de reten der neergelaten jalousiën, met vlammenden blik, de lippen opeengedrukt,

als om het tandgeknars der verkropte woede te verbloemen.

Zij was niet alleen; de Generaal Mutio stond bij haar en sloeg den optogt gade met eene ironieke bewondering, die hij niet willens scheen te verbergen, schoon hij wel zag dat de uiting er van zijne gastvrouw ergernis gaf.

— Per Bacco! *Il mio cugino* heeft zijne zaken goed gedaan, hij zou de Hertog Cosmo kunnen zijn dat hij ons geene meer prachtig noch meer smaakvol schouwspel had kunnen te zien geven!

Madonna! daar nadert het bruidspaar onder den draaghemel! Ik wil Don Giovanni goed zien — ge moet weten, ik ken hem niet, Marchesa! Ik leefde in onmin met zijn oom en voogd, en dit heeft mij als van zelve buiten den familiekring gesloten — en zoo als gij weet ben ik nu ook niet te Bologna gekomen, om.... Don Giovanni beleefdheids-bezoeken te brengen; doch zie, daar zijn ze — gelukkig — hij keert zijn gelaat hierheen, *Eh vère!* zijn uiterlijk behaagt mij — en zijne Venetiaansche JUNO ziet er wel uit om een oud geslacht te doen voortbloeijen in schoone telgen! Jammer! per Bacco! jammer — dat het er niet toe komen zal — daarop zich wendende tot de Marchesa die als met een schok in het vertrek was teruggegaan. — Ik beken u Signora, dat ik meer familiezwak heb dan ik zelf dacht, nu ik mijn schoonen jongen neef voor mij zie; *in fé di gentiluómo* 't is spijtig dat hij zooveel dwaasheden heeft begaan! *Di Grazia Signora.* Hecht gij er nog altijd aan, dat juist — dezen avond?..

Of *ik* er aan hecht *Excellenza* — dat zal er dunkt mij wel weinig toe doen — ik meende dat bij de overeenkomst.... met uwe ambtgenooten besloten was om onmiddelijk na de voltrekking van het... huwelijk....

— Er is voltrekking èn voltrekking Marchesa! — mij dacht wij hebben zòòlang geduld gebruikt, dat we ook de bruiloft wel ongestoord konden laten afloopen....

— *Per la sangue di Cristo!* Signore als *uw* geduld nòg niet is uitgeput het mijne wel! riep Donna Leonora met den voet stampende — morgen trekken ze mogelijk naar Napels, naar Venetie naar hunne goederen op Sicilie....

— Och! Marchesa de misdaad is nergens zeker en gij zegt immers dat hij *schuldig* is... alleen, — gij wacht wel wat heel lang met het bewijs voor die schuld te leveren...

— Herinner u generaal dat *ik* het niet ben die zulke belofte heb gedaan! Ik ben niet in aanraking met de soort van lieden die zulke bewijzen kunnen voortbrengen. Het is Don Eusebio die ze beloofd heeft op den trouwdag, en nu — we zijn nog niet aan den avond, sprak zij naar het venster tredende en met zenuwachtige drift de jalousie optrekkende, zonder er aan te denken dat zij zich zelve bloot gaf aan nieuwsgierige en kwaadwillige blikken; maar tot haar geluk was de aandacht van het volk alleen gerigt — op den voorttrekkenden stoet — die echter plotseling staande hield als of er in hare vaart stremming was gekomen.

De Marchesa merkte het op — een gloed van wilde triomf lichtte uit hare oogen en zij liet een geluid

hooren niet ongelijk aan het blazen eener wilde boschkat die hare prooi onder den klaauw heeft.

Wij willen meer van nabij zien wat die stoornis heeft veroorzaakt — het scheen geene zaak van groote beduidenis, maar het was toch genoeg om opschudding te geven en de orde van den trein wat te verbreken. Eenige *facchini* hadden twist gekregen met een paar mannen als Napolitaansche visschers gekleed — die zeer bijzonder gehaast waren hunne messen te trekken en daarmee de *facchini* te lijf wilden — maar die tegen gewoonte bij zulke gelegenheid zich zoo onhandig gedroegen dat zij zoomin hunne partij troffen als wisten te ontkomen aan de *Sbirren* — toegeschoten om de orde te handhaven. Naauwelijks echter, hadden dezen hen gegrepen of de kreet. — „Het zijn geen visschers het zijn *bravi* — ging op uit het volk — intusschen waren de mannen der geregtigheid met hunne prooi voortgegaan — terwijl het bruidspaar naderde onder het gehemelte — en de „*Eh Viva's*!" klonken onder de kreten van afkeuring door, over de laffe en onhandige *bravi* — want het volk van Italie verschoont in dezulken eerder een moord dan eene linksheid — maar deze hier bleken toch zoo heel slecht beraden niet — want op eens rukten zij zich los uit de handen hunner vangeren — en met even veel snelheid als stoutheid, drongen zij door tot onder de *baldaquin*, en riepen triomfantelijk — *refugio!* — en wierpen zich voor de voeten van Graaf Pepoli — en smeekten om zijne voorspraak dat deze zonderlinge vrijplaats mogt geeerbiedigd worden. Don Giovanni wees ze af zonder toorn maar toch met vastheid.

Hoe goed ook gestemd op dezen dag, hij had Carlo en Beppo herkend — dezelfde booswichten die hem voorheen zooveel overlast hadden gedaan en zijn verstand zeide hem dat edelmoedigheid jegens dezulken onregt was tegen de menschheid — daarbij, hij zag Donna Violante verbleeken — daar de onverlaten de handen uitstrekten om den zoom van haar kleed te vatten — en de Sbirren zelf, versaagd stand houden onzeker of ze hunne prooi op zòò doorluchtig terrein mogten bemagtigen. Met eene snelheid van besluiten en uitvoeren hem gewoonlijk eigen in oogenblikken van gemoedsbeweging, wenkte Don Giovanni den Podesta die zich mede in den trein bevond; deze was in een oogwenk aan zijne zijde.

— Signore Podesta is dit hier werkelijk eene vrijplaats? vroeg de Graaf naar den draaghemel wijzende.

— Zeker neen! Signor Conte! al ware het de Baldequin met de Heilige Hostie daaronder. De Paus heeft *alle* vrijplaatsen opgeheven, — Zoo doet uwen pligt! beval de Graaf, op de Sbirren ziende — die snel genoeg toetraden eer de booswichten onder den volksdrom konden wegschuilen, hoewel het kennelijk was dat zij dit opzet niet meer hadden; zij lieten zich zonder weerstand vatten — alleen, toen zij werden weggeleid riep Carlo den Graaf toe: „daar zult gij spijt van hebben Signor Conte! dat *gij* zelf *ons* aan het geregt overlevert — en toen zij hunnen weg vervolgden, zeiden zij aan ieder wie 't hooren wilde — dat er nu wel andere hoofden zouden vallen dan de hunnen — en dat — zoo er gansch geene vrijplaatsen meer waren, de misdaad ook niet langer veilig zou zijn in de paleizen! bedrei-

gingen die naauwelijks meer schenen, dan de uitingen van magteloozen haat. Schorre wanklanken te midden van vrolijk feestgejubel, die niet eens het oor troffen van hem wien ze golden maar zonderling, de geestdrift van de menigte was geflaauwd, een doodsch zwijgen verving het vroegere luide jubelgeroep en zoo er enkele „*Eh Vivas!* werden aangeheven, ze vonden geen weerklank, zij bleven solo's en het koor der duizenden stemde niet in. — Had het volk gewild dat de Graaf zich door eene daad van roekelooze edelmoedigheid onderscheidde op dezen dag, om een privilegie te handhaven door den Souverein van Rome opgeheven? Kon het geene hardheid dulden in een man, wien het door zooveel zegeningen en zooveel blijdschap zag gekroond? Of deden de dubbelzinnige woorden van de booswichten hunne werking? — zoo dat ware, werd die niet verzwakt door de smalende en spottende aanmerkingen — die men met luide stemme hoorde maken door jonge *nobili* te achteloos gekleed om tot den trein te behooren, die zich onder het volk mengden, kennelijk met het doel om de gemoederen tegen den Graaf te ontstemmen — nu wij Don Eusebio onder hen opmerken wordt het ons zeer waarschijnlijk dat zij niet bij toeval dààr zijn. Hoe dat ook zij, Graaf Pepoli noch zijne bruid hadden deze opmerkingen kunnen maken. Vermoeid en bedwelmd door het rumoer en het gejubel om hem heen, was de meerdere kalmte hun eene weldadige verpoozing geweest en de Graaf die niet dan noode bij onaangename indrukken verwijlde, zette zich heen over die, welke de ergerlijke stoornis hem had veroor-

zaakt en trachtte het gedenken er van uit te wisschen bij zijne bruid door haar zoete geruststellende woordekens in te fluisteren, hetgeen hem vrij goed gelukte en toen men de poort van 't Paleis binnentrad, waar de Maggiordomo voor eene opgewonden ontvangst had gezorgd en het volk daar op de binnenplaats en onder de benedengalerijen de toebereidselen aanschouwde voor de milde gastvrijheid des Graven die zich uitstrekte tot ieder wie verlangde er gebruik van te maken, toen hernieuwde zich ook de geestdrift — en de woelende stroom der menigte veranderlijk en onrustig als de baren, drong naar binnen ter verzwelging van dien buit, en toen het doorluchtig echtpaar den trap van 't Paleis had bestegen, en zich dankend en groetend omwendde tot de menigte, stegen er weêr luidruchtige heilwenschen op — die zoo goed gemeend waren als men het van zoo bonten hoop verwachten kon.

De luisterrijke stoet ontbond zich nu en verstrooide zich her en der — men ging ruste nemen; slechts enkele hooge genoodigden en de naaste verwanten volgden de jong gehuwden naar de groote receptiezaal waar het *collazione* hen wachtte. Nog eer men aanzat, gaf Don Giovanni zich het genoegen zijne jonge gemalin rond te leiden in de vertrekken voor haar bijzonder gebruik bestemd, om de voldoening te hebben haar van verrassing tot verrassing op te voeren, misschien ook wel een weinigje om zich onder dit voorwendsel een uurtje van rustig zamenzijn te beschikken met zijne jonge gemalin, waarop het verdere van den dag hem zeer weinig kans liet.

Wij ook zijn niet uitgenoodigd hen te vergezellen, wij

behooren zelfs niet tot de bevoorregten, die later mede zullen aanzitten en moeten dus wachten tot dat de schitterende verlichting en de muziek in den prachtigen tuin — het springen der fonteinen, en de toeloop van nieuwe gasten, ons de zekerheid geven dat de grootsche zalen zich op nieuw hebben geopend voor het laatste bal dat de feestelijkheden zal besluiten. De aandrang der toeschouwers die buiten staan, zoowel als der feestgenooten die binnen treden, is zoo groot dat het ons ligt valt onopgemerkt in te sluipen — en nu wij er eens zijn, blijven wij — want het schouwspel is niet enkel grootsch en prachtig, het is ook aantrekkelijk door liefelijke harmonie. 't Is geen bonte woelige volkshoop — hare wufte indrukken met schelle kreten uitende — maar 't is evenmin een koele stijve kring van opgetooide automaten die de eischen eener strenge etiquette tot eenig beweegmiddel hebben. Daar zijn deftigen, edelen, waardigen onder die groepen; maar zij weten dat zij in een uitgezocht gezelschap zijn van evenboortigen — en zij hebben niet noodig hun rang en aanzien op te houden door een voorzigtig afwijzen van alles wat gulle gemeenzaamheid en blijde vrolijkheid kan daarstellen. 't Is ook geen diplomatieke kring, schoon er personen tegenwoordig zijn die vreemde Staten vertegenwoordigen — 't is een familiekring, 't is bruiloft — en de politiek met hare intrigues heeft hier geene rol te spelen. *Il illustrissimo* Signore Morosini — een krachtvolle grijsaard, die voormaals op de Venetiaansche Vloot den slag van Lepanto had bijgewoond, en die later Doge zou zijn, schertst met zijne nicht — die oogenblikken van verstrooijing heeft, waarin

zij de nieuwe pligten der gastvrouw verachteloost, om-dat zij altijd de blikken heenwendt naar de zijde waar haar gemaal zich bevindt, die zijnerzijds niets verzuimt om hare teedere belangstelling te beantwoorden — en die haar niet onduidelijk te kennen geeft hoeveel het hem kost te dezer ure zijne aandacht aan zoovelen te moeten geven, waar hij zoo gaarne zich geheel aan ééne had gewijd. Maar hier is de pligt der hoffelijkheid onverbiddelijk; de bruidegom moet de aanzienlijke dames van zijne verwantschap opleiden ten dans, en de bruid is mede verpligt elk der Heeren van de familie het genoegen toe te staan haar even door de dansende reien heen te voeren.

Tot de verpligtingen van het bruidspaar behoort ook, (en het viel hun voorwaar niet het zwaarste) te zamen de verschillende feestzalen te doorwandelen — en aan die ceremonie voldeden zij juist toen wij binnentraden. Donna Violante had het zware sleepgewaad van den ochtend afgelegd en vervangen door luchtig Florentijnsch zilvergaas, waarvan bloemen de frissche en liefelijke versiering uitmaakten; slechts zag men tusschen de krans van oranjebloesem, die op hare goudblonde vlechten rustte, een enkele diamanten speld flonkeren om het smaakvolle kapsel bijeen te houden. Geen sieraad aan hals noch armen, dan die eenige armband, dien men des morgens reeds had bewonderd — de Gravin Pepoli had geen opschik noodig om de schoonste te zijn onder alle die bevalligen, die haar omringden op dezen dag van haar geluk. De Graaf zelf had nu ook zijn deftig costuum wat gewijzigd naar de eischen van

den dans. Hij droeg ligtblaauw fluweel met wit satijn afgewisseld, zonder borduursel of edelgesteenten; het was of hij met opzet alles had willen vermijden, wat aan den *blinkenden* Pepoli herinneren kon. Hetgeen niet belette, dat hij, schitterde als zij, door waardige bevalligheid, bij hunnen togt door de feestzaal, die ze naauwelijks volbragt hadden of de dans ving aan.

Niet in alle zalen werd gedanst — de groote familiegalerij was herschapen in eene warande, waar de zeldzaamste bloemen en de prachtigste heesters waren zamengebragt om hunne geuren te verspreiden en te schitteren door hunne kleuren; hier was het dat men praatte en wandelde of zich nederzette op de zijden divans, om uit te rusten van dans en spel — hier kon men zich verfrisschen aan het kille ijswater uit eene kunstmatige fontein opspringende, wier perlende droppelen en liefelijk geklater reeds van weldadige werking moest zijn op elk die verhit en aemechtig uit de volle danszaal lafenis en verkoeling kwam zoeken — maar in volle waarheid van 't woord was het *hier* — dat alle zinnen hunnen lust konden voldoen. Aan de beide uiteinden der galerij waren breede buffetten van zwart ebbenhout geplaatst, waarop de zilveren *plateaux* en het rijke kristal kostbaarder dat het edel metaal, wonderheerlijk uitkwamen. Hier waren alle bedenkelijke vruchten van het rijke Lombardije, ten dienste der gasten gesteld, nevens het fijnste suikerwerk en pastijen van allerlei vorm en smaak — en de lieflijkste wijnen van den Archipel, in schenkkannen van Muraneesch kristal, of het krachtiger en koeler druivenvocht van de noorde-

lijke bergstreken, in digtgeslotene albasten kruiken koel gehouden. Gouden en zilveren bekers en drinkschalen van Venetiaansch glas, zoo fijn en doorzigtig als de gazen sluijers der dames, schenen uit te noodigen tot de verkwikkende teug; hier vond men zoete sorbets of prikkelend marasquin en overvloed van ijs, dat weelderige kunstprodukt van het zuiden, dat hier onder den vorm van allerlei fijne vruchten werd aangeboden.

De Graaf zelf was hier een oogenblik komen uitrusten van zijne vermoeijende gastheerspligten, meer dan hij toonen wilde verlangende naar den afloop van zijn feest — rekende hij in gedachte na hoe veel tijd de laatste dansen nog konden nemen.

Naauwelijks echter was hij even gezeten — om zich te verkwikken aan een dier kunstmatige ijspersiken, die in fijnheid van geur en smaak niets gewonnen gaven aan de natuurlijke — of zijn scherpe en snelle blik rigtte zich met zeker opzet naar den ingang van eene nevenzaal, waarop de bogen der galerij doorzigt gaven, en waar hij iets scheen op te merken, dat zijne verwondering of zijn mismoegen wekte, want hij rees haastig op, liep voort in die rigting, en sprak met ongeduld tot den Maggiordomo die hem te gemoet trad: Messer Guido! wat beteekent dat? Ik zie daar lieden binnen dringen in *domino* en gemaskerd!

— Signore zoo is het, ik kom de bevelen vragen van Uwe Excellentie, hernam messer Guido aarzelend.

— Mij dunkt die hadt ge kunnen voorzien, en moeten voorkomen, de intrede in de zaal is dezen avond aan maskers ontzegd — ik heb dat zòò gewild, om on-

geregeldheden te voorkomen, en zekere laffe aardigheden die de Gravin konden kwetsen... waarom zorgt gij niet dat mijn verbod gehandhaaft wordt?

— Signore! geene andere zijn toegelaten — maar deze hier — durfde ik niet weigeren, — het zijn hoog aanzienlijke personen, de Cavalière heeft zich genoemd — het is de Generaal Mutio, een der verwanten van Uwe Excellentie!

— De Generaal Mutio te Bologna! daar heb ik niets van geweten — zoo min als van onze verwantschap.

— Signore! al voor uwe geboorte bestond er eene scherpe vete tusschen don Francesco uw oom en de familie Mutio.... Ik heb niet kunnen voorzien dat de Generaal zich de verwantschap herinneren zoude... en —

— Alzoo is Zijne Excellentie niet uitgenoodigd? Dat is een schandelijk verzuim. Mijn nobele neef blijkt niet haatdragend — en komt bewijs geven van verzoenlijkheid; maar hij weet niet hoe hij ontvangen zal worden — en ik begrijp nu waarom hij en zijne dame zich maskeren; ik kan hun echter dit privilegie niet laten. Al sprekende was de Graaf voortgegaan en tot bij zijne nieuwe gasten genaderd; met eene mengeling van hoffelijkheid en gulheid betuigde hij Generaal Mutio die reeds zijn masker had afgenomen zijne dankbaarheid voor het bewijs zijner belangstelling en verzoenlijkheid — en maakte zijne verontschuldiging over een verzuim, waaraan hij zelf naauwelijks kon geacht worden deel te hebben.

— Gij raadt niet precies het oogmerk mijner komst Signor *Cugino!* hoewel het waar is dat *ik* familiezwak heb meer dan ik zelf wist — en u dankbaar ben voor

uwe goedwillige ontvangst ondanks mijn indringen. De zaak is dat ik deze dame had te geleiden, die zegt dat zij u spreken moet — en de Generaal trad terug, met eene buiging, als iemand die geen plan heeft zich in het feestgewoel te mengen, zoodat hij het antwoord van den Graaf niet meer hoorde, die met eenige bevreemding zeide: — Ik ben tot de dienst der Signora — alleen zij kiest geen gelukkig oogenblik... bij gevolg keerde Don Giovanni zich nu tot de dame zelve.

— Mijne gastvrijheid is niet zòo bekrompen Signora, of eene onbekende is mij welkom, die, om welke reden dan ook aan dit feest wenscht deel te nemen. Vergun mij alleen u te herinneren, dat we niet in 't Carnaval zijn, en dat de *domino* en het masker geen voegzaam costuum daarstellen te dezer gelegenheid. Mijn *Maggiordomo* schijnt verzuimd te hebben *Vos Signoria* hiervan in te lichten, en... dit brengt mij in de onaangename verpligting u te zeggen dat het mij niet mogelijk is, in dezen uitzonderingen te veroorloven....

— Ik begeer geene uitzondering te maken, sprak de vreemde fier en forsch, den kap van haren *domino* terugwerpende, terwijl zij haar masker vallen liet.

De Marchesa Leonora Santini, stond voor hem!

Indien zij bedoeld had bij Graaf Pepoli hevigen schrik en ergernis te weeg te brengen had zij zich vergist.

Wel was hij door de uiterste verrassing getroffen en trad hij een paar schreden terug onder dien eersten indruk, maar snel hervatte hij zich — en sprak op een toon van afkeuring, door iets als meêwarigheid getemperd:

— Marchesa! Marchesa! welk eene onvoorzigtigheid! men zal u herkennen, gij zult het voorwerp worden van eene opmerkzaamheid die... gansch geene welwillend zal zijn.... ik ben hier omringd van mijne verwanten en vrienden — zij zijn.... tegen u ingenomen — gij stel u bloot aan moeijelijkheden en onaangename ontmo tingen.... Wat drijft u daartoe aan?

— Gij vraagt dat nog! riep zij met woeste hartsto telijkheid, weet gij dan niet dat ik u haat — diep e doodelijk haat — meent gij dan niet dat het mij behoefte is u dat nog eenmaal te zeggen — juist ten aanhoore van uwe vrienden in wier midden gij mij gehoond en verworpen hebt... omdat ik er nu ook kan bijvoegen — die haat was rusteloos en werkzaam meer dan gij weet en... zij hief den blik naar hem op met wilde zegepraal en bedoelde zeker hem met ontzetting te treffen toen zij er bijvoegde dof en langzaam: en dat ik nu mijne genoegdoening kom vragen!

Maar de uitwerking was eene geheel andere. De Graaf stond haar blik rustig door, doch beantwoordde dien niet fier noch dreigend. Slechts bleef hij haar met stillen droeven ernst gadeslaan, en toen zij zweeg sprak hij zonder toorn of ironie, doch met die zekere goedheid, die vastheid insluit:

— Gij zult uwe genoegdoening hebben Marchesa! uw haat begrijp ik — en ik kan dien niet wraken, ik heb dien opgewekt en aangevuurd met al te groote ligtzinnigheid. Ik heb u zwaarder en feller gekrenkt, dan ik had behooren te doen, ik heb onridderlijk, onchristelijk gehandeld jegens u, ik heb dat nimmer zoo goed

ingezien als juist heden; ik ook wil u dat zeggen ten aanhoore van deze getuigen. Kan mijne booze en wreede spotternij bij u verschooning vinden zoo ik aanvoere dat zij mij berouwt zoo als veel wat door mij gepleegd is in die dagen van onnadenkendheid, waarin ik mijn vernuft en mijne luim luider liet spreken dan mijn hart, en mijn geweten niet raadpleegde bij mijne daden. Kunt gij mij niet uwe vergiffenis schenken — ik voor mij vergeef U alles wat gij ondernomen hebt om uwe krenking op mij te wreken!

Nimmer konden verzoenende woorden tegen een vijandin worden gesproken met meer zelfbewustheid van overwigt — maar ook met meer opregt gevoel van schuld, noch met meer ootmoed; zonder dat zich daar eenige zwakheid in mengde. Don Giovanni door lijden en nadenken gerijpt, zacht gestemd door de zekerheid van zijn geluk, kon niet zonder diepe meêwarigheid en levendig berouw die vrouw dùs voor hem zien, zich door haar ongelukkigen hartstogt — aan welks bestaan hij wel moest gelooven — latende vervoeren tot eene nieuwe onberadenheid, en alles trotserende, met het vooruitzigt niets te winnen; en door het bewustzijn van vernieuwde zedelijke kracht boven valsche schaamte en kleingeestigheid verheven, aarzelde hij niet, het haar te bekennen en haar de eenige voldoening te schenken die in zijne magt stond: het fiere hoofd te buigen voor de felle vijandin, en den scherpen aanval af te keeren met eene bede om verzoening door het edelst beginsel ingegeven; maar nooit ook — konden verzoenende woorden eene meer treffende uitwerking hebben,

dan er plaats vond bij de Marchesa. Zij stond hem aan te staren met strakken blik en onbewegelijke trekken — het was of zij hem niet begreep — en niet konde gelooven wat zij meende te hooren — en toen zij op eenmaal scheen te verstaan — waar het helderheid werd voor haren geest, wisselde de gloed van den toorn voor een plotseling verbleeken, boog hare fiere gestalte zich ineen, en bragt zij de hand aan haar hart, als een wie zich door een tweesnijdend zwaard getroffen voelt. Werktuigelijk dekte zij zich schielijk het gelaat met haar masker, en sprak dof en naauwelijks hoorbaar en als met sidderende lippen: — Don Giovanni! laat mij... u... spreken... zonder... getuigen.

Het was blijkbaar dat zij moeite had om zich staande te houden onder den storm harer aandoeningen, en de Graaf had geen *galantùomo* moeten zijn, zoo hij eene vrouw in dien toestand niet den steun van zijn arm had geboden; wie zij overigens ook ware — de innerlijke afkeer dien zij hem inboezemde werd daarbij in dezen oogenblik verzacht door diepe deernis, — ook haastte hij zich haar te ondersteunen, en zijwaarts af te voeren — de naastbijstaande *cavalièri* een teeken gevende dat hen tot stilzwijgen noodde.

De Graaf geleidde zijne ongewachte bezoekster naar een dier kleine zijvertrekken, voor dien avond mede ten dienste der gasten gesteld die zich wenschten af te zonderen tot een vertrouwelijk gesprek.

Donna Leonora had zich, misschien zelve daarvan onbewust, krampachtig vastgeklemd aan zijnen arm; toen hij haar dien onttrok, haar met eene uitnoodigende

geste eenen divan aanwijzende — liet zij zich daarop nedervallen, wierp haar masker weg en zich het gelaat met de handen bedekkende, barstte zij los in een hartstogtelijk schreijen, terwijl zij uitriep — rampzalige die ik ben! wat heb ik gedaan!

Don Giovanni die tegenover haar was blijven staan, zag met de uiterste verbazing toe, bij het schouwspel harer zwakheid, dat zij hem zoo geheel vrijwillig kwam vertoonen; hij vermoedde dat berouw over de onvoorzigtigheid die zij begaan had haar in zoo smartelijke verlegenheid bragt — hij geloofde haar een woord van bemoediging schuldig te zijn.

— Stel u gerust Marchesa! ik heb u immers gezegd, dat ik mijne vijandelijke gezindheid tegen u heb afgelegd, en hoezeer het beter ware geweest dat ge u niet door uwe hartstogtelijke ingeving hadt laten vervoeren om herwaarts heen te komen, nù gij hier zijt, zie ik in u een gast die mij heilig is — nu geef ik u mijn woord als edelman en als Christen, dat gij veilig zijt in mijne bescherming en dat ik zooveel het in mijne magt staat, de schadelijke gevolgen van uwe overijling wensch af te keeren, en het mogelijke wil doen ter uwer bevrediging. Ik zal hetgeen gij mij zeggen wilt aanhooren met geduld en met kalmte. Stel vertrouwen in mij. Ik ben niet de overmoedige en laatdunkende Pepoli van voorheen. Ik heb zelf geleden, ik heb voor anderen leeren voelen, en ik geloof aan uw lijden, ik begrijp waaruit het voorkomt, de bittere haat tegen mij verwoest uw geluk — de haat is de kanker van het hart, wat kan ik doen om dien in het uwe te genezen?

— *O! pèr pietà*, niet die goedheid! niet zulke goedheid van u, Don Giovanni! riep zij, de handen zamen wringende als in wanhoop. *Pèr pieta*, overstelp me niet dus. Kastijd me met de snerpendste ironie, terg me uit door den bittersten hoon, werp mij al het wigt uwer versmading op het schuldige hoofd, trotseer mijn haat, verdenk mijn hart en bespot mijne liefde, als weleer, het zal mij weldaad zijn, bij deze schrikkelijke kwelling die gij mij aandoet, met deze wreede barmhartigheid, met deze verpletterende edelmoedigheid die mij tot vertwijfeling brengt en die mij van smart en beschaming zal doen sterven!

De Graaf meende de oorzaak te raden van deze pijnlijke wroeging, hij vreesde er tevens in te zien, bij het wegvallen van den haat, het verlevendigen van zachtere gevoelens — aan wier bestaan hij wel moest gelooven, bij de zigtbare verwoestingen die de hartstogt op hare schoonheid had aangerigt — en die zij zelfs niet meer de moeite nam door kunst te verbergen.

Maar juist omdat hij geloofde, oordeelde hij voorzigtigheid noodig — en daarom hervatte hij strakker en met meer terughouding. „Mijne edelmoedigheid heeft niet zoo veel verdienstelijks als u dat toeschijnt, niets van het kwade dat gij mij hebt willen toebrengen is geschied. Het heeft zelfs gestrekt om mijn geluk te verzekeren — het valt me dus ligt met verschooning neer te zien op zulke mislukte pogingen....

— Ongelukkige hoe kunt gij dat zeggen! riep zij, gij weet immers niet eens wat ik tegen u ondernomen heb — en dat is *niet* mislukt, ik weet het maar al te zeker en

de eerste wie zich door die wrake getroffen voelt ben ik zelve — want hetgene ik niet zou geloofd hebben, al hadden de Heilige Engelen het mij geprofeteerd; heb ik nu gevoeld waar te zijn — *ik kàn uw verderf niet zien.*

— Wees dan welgetroost Signora Marchesa, want de zaden van verdeeldheid die gij gestrooid hebt tusschen Donna Violante en mij hebben geen wortel gevat, zij zijn uitgeroeid.

— Wat verscheelt mij dat! riep zij met toorn, zij zal toch niet uwe gelukkige gemalin zijn — zij meent Gravin Pepoli te wezen, zij zal niets zijn — niets anders dan uwe weduwe! *Oh Dio!* het is uitgesproken! riep zij — maar — nòg is het niet waar — *Madre di Dio!* laat het niet waar worden! en — neem mijn leven voor het zijne! en de Marchesa was neergeknield, voor den divan en hief de handen ten hemel als in 't gebed.

De verwondering van den Graaf steeg tot onrust — hij trad nader en sprak met zekeren nadruk: — Donna Leonora gij vergeet dat gij in raadsels spreekt voor mij — hebt gij moorders tegen mij omgekocht en vreest ge welligt nu dat de dolk zal treffen?

— Neen, neen! riep zij, snel zich naar hem omwendende — men zal u niet vermoorden — men zal u voor eene regtbank roepen, eene vreesselijke geheimzinnige regtbank van wier uitspraken geen beroep is en...

— Ik begrijp wat gij bedoelt, de Inquisitie had mij gaarne tot hare prooi gekozen — maar zoo *gij* het zijt die haar oog op mij hebt gevestigd; wees dan getroost: die schuld behoeft u niet meer te drukken, zij is er toe gebragt, mijne onschuld te erkennen, ik ben van de lijst harer verdachten geschrapt!

— Bij mijn weten en willen waart gij daarop niet gesteld.

— Dan zie ik ook niet wat gij tegen mij zoudt kunnen doen; want *uwe* vijandschap uitgezonderd — ben ik met alle wereldsche en kerkelijke magten in vrede — daarom zaagt gij mij ook zoo gereed tot verzoenlijkheid, en waar *gij* nu uwen haat en uwe vijandschap laat varen en uwe booze praktijken tegen mij opgeeft — daar is immers alles hersteld?

— Neen! neen! neen! daarmede is niets hersteld! hernam zij in wilde smart, zich opheffende, en bemerkende dat de koele buitenlucht heen drong door de *stores* van een groot vensterraam dat gelijkvloers scheen met het vertrek, keerde zij zich plotseling tot den Graaf, met de vraag: waarop komt dit venster uit?

— 't Is geen venster, antwoordde Pepoli, wat verrast door dien inval, 't is eene deur die naar het balkon voert.

— Een balkon van de eerste verdieping? vroeg ze gespannen, dat zou eene uitkomst zijn!

— Wilt gij van hier Signora zonder op nieuw door de zaal te gaan — dat is zeer gemakkelijk — van het balkon komt men op een terras — dat met zachte helling naar beneden voert, verlangt gij dat ik den Generaal Mutio waarschuwe?

— Voorwaar neen! laat die blijven waar hij is, hernam zij somber en als in verwarring, op eens met levendigheid naar hem toetredende: Don Giovanni! dàn is er nog redding voor u — ja! ik wil van hier gaan — ja ik wil dien weg nemen dien gij daar aanwijst, en zon-

der aarzeling, en zonder omzien — maar, *gij* moet mij begeleiden, of neen, omgekeerd, *ik* zal u vergezellen en u bijblijven tot gij in veiligheid zijt. Kom Giovanni *mio!* kom, laat ons gaan; en zij wilde zijn hand vatten.

Hij trok die terug en deed eenige schreden achterwaarts.

— Marchesa, waar denkt gij aan? vroeg hij koel en stug, gij vergist u zonderling in onze verhouding, men kan afstaan van vijandschap — zonder daarom vrienden te worden — tusschen u en mij kan daar nimmermeer gemeenschap zijn....

— Gemeenschappelijk gevaar effent alles, sprak zij met volharding.

— Verklaar mij dan toch waarin dat kan bestaan? Geef mij opheldering... —

— *Per la Sangue di Croce* Don Giovanni! bezwere ik u, laat ons deze kostbare, deze éénige ure niet verspillen met ophelderingen en verklaringen die toch nutteloos zijn. Later zal u alles klaar en duidelijk worden. Later zult gij inzien dat het u goed was mijn raad te volgen. Ik vrage u niet wat gij voor mij zijn kunt — ik weet dat uw leven moet gered worden en dat is mij nu het meeste....

— Als vrouwenhoofden op hol geraken is het niet ten halve, sprak Pepoli, verdrietelijk bij zich zelve — toen luid en niet zonder eene intonatie van ironie tegen de Marchesa: — Verschoon mij Signora, zulke goede dienst kan ik niet van u aannemen. Overweeg zelve de ongerijmdheid van 't geen gij mij voorstelt. Giovanni Pepoli vlugten met u, met de Marchesa Santini! En mijne bruid,

Donna Leonora? wat zou mijne bruid zeggen van den lafhartige, die bij het eerste loos alarm opgeschrikt, zich liet vervoeren tot zulk een ongehoorden stap.

— Loos alarm! *Benissima Vergine!*

— Alles bewijst uwe verwarring, uwe verwildering — een voorstel zoo als gij mij dààr doet, kan alleen in een gekrenkt brein opkomen en men moet zinneloos zijn om het aan te nemen — en nu Marchesa, ik heb gelukkig mijne vijf zinnen bijeen en ik zal ze gebruiken voor u en voor mij... Het wordt tijd dat wij scheiden, Signora — langs welken weg verkiest gij te gaan?

— Don Giovanni, ik ben niet waanzinnig, hervatte zij met gedwongen kalmte; van ieder woord dat ik gesproken heb, zou ik u rekenschap kunnen geven, maar verg mij dat nu niet — geloof mij liever en volg mij.

— U gelooven, u volgen! waarom toch Donna Leonora? — Als het waar is dat gij bij uwe zinnen zijt — en volkomen meesteresse van uzelve — dan zie ik hier wat anders.... dan vreeze ik te doorzien wat u drijft tot deze uitersten — dan is 't uw zoeken om mij ten koste van alles — te scheiden van Donna Violante — nog in deze laatste ure. Ja — ja! zòò is het, ik zie het u aan dat ik de waarheid heb geraden, uw verbleeken, uw sidderen — dit hier, was uwe laatste list — en gij ziet haar mislukt!

Schaam u Marchesa, voor eene vrouw die zòo behendig plagt te zijn, is deze vond toch wel al te grof!

— *Madre di Dio!* hij gelooft mij niet! riep zij, de handen boven het hoofd zamenwringende — maar hij heeft gelijk — hij heeft al te veel regt om aan mijne

goede trouw, om aan mijne opregtheid te twijfelen, Heiligen des Hemels! legt woorden van wijsheid en overtuiging op mijne tong — dat hij geloove en hulp aanneme. —

Toen, eer hij het had kunnen afweren, vatte zij zijne hand, dwong hem met zekere wilde heftigheid naast haar neêr te zitten — zweeg even als om na te denken, en hervatte na een diepen zucht: — Gij moest hier wel list zien, omdat gij niet weten kunt, welke omkeering — die ik zelve onmogelijk achtte, er heeft plaats gevonden in mijn hart, in een enkelen oogenblik — maar gij zult mij geloof moeten geven, als ik u alles zal gezegd hebben; wilt gij luisteren — eindigde zij op smeekenden toon en een blik op hem werpende die hem zonderling bewoog. Zijne stem getuigde het toen hij antwoordde:

— Ik zàl luisteren, Signora.

Toen hervatte zij snel en zacht, bijna met weemoed:

— Don Giovanni gij weet *hoe* ik u heb bemind — neen, neen! riep zij, zich zelve in de reden vallende — en als in verwarring de hand aan 't voorhoofd brengende, dat weet hij niet — want hij heeft niet aan mijne liefde willen gelooven — maar toch gij kunt weten met hoeveel felheid ik u haatte; aan mijn haat zult gij willen gelooven, niet waar? Nu dan! de haat, de wraaklust zijn hartstogten die hunne voldoening eischen, niet minder vurig en heftig dan de liefde. Ik was op het punt het hoogste te bereiken wat ik tot verzadiging van de mijne had uitgedacht. Ik had, zonder dat gij het eenigzins hebt kunnen vermoeden, een net om u heen gespan-

nen — waaruit gij u niet meer zoudt kunnen loswikkelen — met helsche blijdschap in 't harte snelde ik hierheen om de wellust van mijne zegepraal over u, te genieten in al hare volheid. Men had mij gedwongen geduld te oefenen tot op dezen dag. Ik kwam om het u te zeggen, zelve te zeggen — dat gij verloren waart — zoo zeker verloren, als het waar was dat gij gehuwd waart voor het hoog altaar in de Cathedrale — ik kwam mij vermijden in uwe ontzetting, in uwe weeklagten, in den jammer uwer bruid! Ik wilde met u spelen als de tijgerin met hare prooi. Ik wilde u vrijheid laten mij te beschimpen, mij te verguizen, lte midden van uw doorluchtigen vriendenkring — ik wilde het oogenblik afwachten waarop gij mij met toorn en minachting de deur zoudt wijzen — om mij op te rigten, en u met de ontzettendste verrassing te treffen, die immer eenig mensch te midden van zijn geluk kan getroffen hebben..... Dàar kwaamt gij tot mij — dàar — spraakt gij mij toe — ik had u in zoolange niet in de oogen gezien — ik had in zoolange niet uwe stem gehoord — ik had nimmer, nimmer een vriendelijken blik uit uw oog opgevangen — nooit was mij een zachte toon — nooit een woord van goedheid uit uwen mond ten deel gevallen....

Ik meende dat ik geen hart meer had — ik meende dat alles wat in mij had geleefd, en gevoeld, verteerd en verbrand was onder den vlammenden haat — onder het lijden van alle kwellingen der ijverzucht en teleurgestelde hartstogt.... En nu — dàar stondt gij voor mij — en het eerste woord uit uwen mond was een woord van goedheid en uw toon was mild — en er was

verschooning voor mij in uw harte — en gij waart edelmoedig en gij die meendet dat àl de zwakheid en àl het gevaar aan mijne zijde was — gij deedt bekentenis van onregt en gij vroegt mijne vergiffenis — de mijne! — terwijl ik dàar was om u te moorden. — Dat trof me zooals nooit iets mij had getroffen en bewogen — ik voelde mijn hart — mijn arm hart — dat weer opleefde om te lijden — om lief te hebben — ik voelde dat ik u lief had zoo als ik u nooit, nooit had lief gehad; een nameloos berouw maakte zich van mij meester — ik vond tranen — Ik! die in jaren niet had kunnen schreijen — tranen — die gij niet hebt bespot — hoe ongerijmd zij u ook moesten schijnen.

Ik zou krankzinnig zijn geworden als ik u dit alles niet had kunnen zeggen, maar nu *is* het gezegd en zult gij gelooven niet waar? — en — vlugten, vlugten met mij — want ik ben de eenige die u in deze oogenblikken nog zal kunnen redden.

De Graaf zag haar zwijgend en aarzelend aan, en verviel in een somber nadenken, hij scheen eerder verstrooid dan geschokt, hij kon zich niet voorstellen dat het kwaad door die vrouw aangerigt werkelijk dreigde, en zoo onherstelbaar was als zij duchtte — maar — terwijl zij sprak dacht hij eigenlijk minder aan zich zelf dan aan haar. Met de uiterste verwondering ontwaarde hij dat de vrouw die hij zoo lang had verafschuwd in de verte, nu — waar zij nevens hem zat — en zich in hare volle boosheid en in geheel hare zwakheid aan hem ontdekte — niet in 't allerminst zijn toorn wekte of hem tot bitterheid prikkelde — maar integendeel slechts de zachtere aandoenin-

gen van mededoogen en belangstelling bij hem gaande maakte. En dezelfde man die eene geliefde bruid — jaren lang had verwaarloosd — eer de bittere nasmaak van eene krenking was afgestompt; die behoefte had gehad haar die krenking te doen boeten door eene zedelijke marteling van vele uren lang, eer hij zich gestemd voelde tot vergiffenis — die zelfde man hoorde de bekentenis van een helsch verraad tegen hem gepleegd, dat zijn geluk, zijn leven bedreigde — uit den mond eener verachte vijandin — eener diep gevallene vrouw — zonder eene eenige opwelling van wraaklust. Aan Donna Violante, had hij een enkelen spottenden glimlach niet kunnen kwijtschelden zonder harde boete. — De Marchesa Santini — die beleed dat zij zijne moorderes had willen zijn, vond eene voorspraak in zijn harte, eer zij nog voor zich zelve had kunnen pleiten.

Hoe kon dat zijn? Don Giovanni, vroeg het zich af, want, waar hij de uitwerking gevoelde — raadde hij de oorzaak niet. Daartoe had diepere zelfkennis behoord, dan waartoe hij nog was gekomen. En toch het raadsel was wel op te lossen. Donna Violante had zijne eigenliefde gekwetst, zijn zelfgevoel vernederd, zijn hoogmoed eene diepe, bijkans ongeneeslijke wonde toegebragt. Zij had zich boven hem gesteld! De Marchesa — daarentegen — had zijn leven aangerand, maar zijne ijdelheid gespaard en zijn zelfgevoel gevleid; en in de scherpste uitdrukking van haren haat had zij hem tevens het sprekendste bewijs harer waardering gegeven — door hare gansch vrijwillige vernedering had zij zich zoo klein gemaakt voor zijne oogen, dat hem niets anders viel te doen

dan zich neêr te bukken om haar op te rigten en te vertroosten.... Zoo dit berekening ware had zij kans van goede uitkomst; maar — Donna Leonora had geen hoofd tot berekenen in die ure — Zij was onder de magt van den hartstogt, die zij meende gedood te hebben, en die met verjongde kracht opleefde, zij was bovendien onder de magt van zieleangst en bekommering voor den geliefde, dien zij den val zoo nabij had gebragt, en daarom legde zij zijn veel beteekenend zwijgen uit, in den ongunstigsten zin voor haar zelve.

— Gij zwijgt — gij vindt geene woorden om uwen toorn, om uwe verontwaardiging tegen mij uit te drukken, hervatte zij — zekerlijk gij hebt gelijk — dat wat ik u zeg is monsterachtig — ook vrage ik uwe vergiffenis niet — maar ik vrage u! ik smeeke u, op mijne knieën smeeke ik u, Don Giovanni! — geloof mij en erbarm u — over u zelven en over mij — die van nu aan zal lijden om uwentwil — niet enkel door de smarten eener hopelooze liefde — maar de pijniging van een duldeloos naberouw door geene enkele troostrijke bijgedachte verzacht. Geef mij gehoor *Signor Mio*, geef mij gehoor — ik vraag niets van u voor mij zelve — niet eens medelijden — niet eens dankbaarheid voor uwe redding, ik vraag slechts dit ééne dat gij u laat raden en redden door mij..... daarna moogt gij mij verwerpen — verachten, in 't stof vertreden — ik heb niet beter van u verdiend, en ik zal u nòg zegenen, en dankbaar zijn.

Ondanks de verschooning, waarmede de Graaf op de schuldige vrouw nederzag, had hij toch te veel zelfbeheersching om toe te geven aan de zachtere aandoenin-

gen die zij bij hem opwekte, en vooral te veel omzigtigheid om haar te toonen dat zij ingang vonden in zijn harte. Hij vergat het geen oogenblik — de Marchesa Santini was eene gevaarlijke vrouw, die hij altijd als eene zoodanige had geschuwd, zelfs waar hij onderstelde dat het gevaar hem niet kon bereiken — en nu hij de ervaring kreeg dat de pijlen harer blikken en de tooverklanken harer stem niet op volkomen onkwetsbaarheid afstuitten: had hij toch nog bezinning genoeg om zijn gewone schild op te vatten; schoon hij het niet over zich verkrijgen kon deze smeekende met hardheid van zich te stooten; hij hielp haar zich oprigten, hij sprak haar toe om haar tot meerdere kalmte te brengen — en hij betuigde haar dat hij hare verzekeringen geloofde — dat hij haar niet meer wantrouwde en dat hij haar alles vergaf, waartoe ook de wraakzucht haar kon vervoerd hebben; maar toch voegde hij er bij — zult gij zelve begrijpen dat ik uw raad niet moet volgen; — gij erkent dat er een net is gespannen — om mij te verstrikken — welnu sinds ik dat weet, zal het mij ligt vallen dat te verscheuren. Nu ik zekerheid heb dat men mij met list zal aanvallen, kan ik verdacht zijn op tegenweer. Bij uw veranderden zin, ziet gij immers van zelve af van booze voornemens — en ik — heb niets gedaan dat misdadig kan genoemd worden — dat strafwaardig kan zijn voor een aardschen regter. Ik ben mijner onschuld bewust — en — wat mij dan ook dreige ik zal mij niet vooruit schuldig verklaren door eene lafhartige vlugt; maar ik zal blijven, zoo als het een edelman past om mijne onschuld te bewijzen en te handhaven.

— Dat zal u onmogelijk zijn, men zal er u de gelegenheid niet toe laten. — Ik zeide u immers dat mijn afschuwelijk plan volkomen is gelukt. Voor ieder ander zou er misschien nog redding zijn langs den weg van waarheid en regt — voor u is die er niet!

— Waarom juist niet voor mij — het komt mij toch voor dat mijn rang, mijn rijkdom ....

— Dat is uw ongeluk. De Paus — de Paus zelf is er door aangelokt, hij heeft sinds lang uw verderf gewild — uitgezien naar de gelegenheid om u te vervolgen om zich van uwe groote goederen meester te maken — er ontbrak alleen een voorwendsel en — dàt — dat is het wat IK heb uitgevonden! — *Misericordia!* — men klopt — hoort gij niet Don Giovanni dat men klopt.....

— Ik hoor het Marchesa, ik zal open doen...

— Neen, neen! uit barmhartigheid voor mij, voor u zelve — doe *niet* open.... Neem uw dolk — doodt mij — en vlugt — vlugt alleen onder mijn masker — en mijne *domino*! dat is Generaal Mutio .... die komt...

— U afhalen! viel Pepoli in, met een gevoel van verligting, terwijl hij bij zich zelven sprak — en mij verlossen, want de toestand wordt onhoudbaar — en ondanks de weêrstand van de ongelukkige die zich aan hem vastklampte om het hem te verhinderen, opende hij met alle haast.

De man die binnentrad was werkelijk de Generaal Mutio, maar hij was niet alleen: de Podesta van Bologna volgde hem met een ondergeschikt beambte; niet zonder eenige aarzeling en met diepe buigingen traden

ze binnen, en hielden zich zwijgend ter zijde terwijl Mutio sprak:

— *Deh!* Signora Marchesa! gij hebt het te lang gemaakt dat is niet volgens afspraak! Een schelle kreet door de Marchesa geslaakt deed hem plotseling zwijgen. Donna Leonora had zich neergeworpen aan de voeten van Pepoli het hoofd als in 't stof gebogen. —

— Marchesa! Marchesa! is dat uw gewenschte zegepraal? — hervatte de Generaal, met eene mengeling van verwondering en verwijt.

De rampzalige gaf geen antwoord, zij bragt slechts een dof geluid voort, of de smart haar de stem verstikte.

— *Signor Cugino!* daar hebt ge al een zonderlingen triomf behaald, vervolgde Mutio tot den Graaf. — Ik verzeker u dat ik niet gewacht had de Marchesa in zòò demoedige houding te vinden.

— *Excellenza!* hernam Pepoli, die zich te vergeefs bemoeid had de Marchesa op te rigten. Men prijst u als een opregt man en een man van gezond verstand, zeg mij om 's Hemels wil, is er iets waars aan die ontrustende nieuwsmare, waarmeê deze beklagenswaardige vrouw mij is komen opschrikken?

— Waarheid is, Signor *Cugino*, dat gij beticht zijt van groote gruwelen!

— Als de betichting zoo *grof* is moet zij van zelve wegvallen, antwoordde Pepoli, de schouders ophalende, want ieder die mij kent, weet hoezeer ik terugbeef voor alles wat snood en gruwelijk is.

— Dan wil mij ontschuldigen Signor *Cugino!* *ik* ken

u niet — de pligt van mijn ambt gebiedt mij u niet op het woord te gelooven want.... Signor Conte — het hooge woord moet er uit, *ik ben hier in mijn ambt*, en ik moet u verzoeken den Heere Podesta een paar ophelderingen te geven.

— Met alle genoegen! Signor Podesta, waarvan is hier de vraag? hernam Pepoli, die zich volstrekt niet in den toestand van een beschuldigde scheen te kunnen verplaatsen.

— Van de Bandieten Signor Conte, die uwe Excellentie dezen morgen in mijne handen heeft geleverd, hernam de Podesta, die intusschen plaats genomen had en zijn beambte een wenk had gegeven hetzelfde te doen.

— *Ah!* zoo is het dát! nu dat zal mij toch niet als misdaad worden aangerekend?

— Neen Signor Conte *dat* niet... maar de zaak is.... dat deze beiden zonderlinge verklaringen hebben afgelegd...

— Mij betreffende? vroeg Pepoli met verwondering.

— *Si*, Signor Conte! hernam de Podesta, altijd wat schroomvallig en aarzelend; want hij had groote geldelijke verpligting aan den Graaf, en hij zou zijn ambtspligt tegen dezen zeker niet zoo streng hebben opgevat, ware 't niet dat Don Mutio hem tot zijne hatelijke taak had geprest, en hem nu voortdurend bleef gadeslaan, als om zich te verzekeren dat hij die met striktheid zou vervullen; maar zijne aarzelingen werden hem door den Generaal reeds tot fout gerekend, want deze viel nu in: — Signor Podesta waarom verplettert gij den

schuldige niet met de volle waarheid? Deze Bravi zijn tot bekentenis hunner wandaden gekomen, Signor Conte, en zij beweren dat er tusschen u en hen eene overeenkomst, heeft bestaan.

— Dat is waar! antwoordde Pepoli gulgaauw, zonder te letten op het verlegen hoofdschudden van den Podesta, noch op de bijzonderheid dat diens beambte, het schrijftuig van zijnen gordel had genomen, en zeer aandachtig toeluisterde, om zijne antwoorden op te schrijven.

— Dat is zeer waar, maar de schelmen hebben zich daaraan niet gehouden.

— Zij verzekeren het tegendeel — hervatte de Podesta maar zij voegen er tevens bij dat uwe Excellentie hen in persoon — en gewelddadig uit de beneden galerij van uw paleis heeft verdreven... waar ze schuilplaats hadden met *uwe* voorkennis en de goedwillige magistraat drukte op ieder woord, in de hoop dat de Graaf de belangrijkheid van zijn antwoord zou inzien — doch Don Giovanni zeide stout weg.

— Dat heb ik werkelijk gedaan, maar ik geloof niet dat de Podesta mij zoo iets tot schuld zal rekenen.

De Podesta schudde het hoofd en haalde de schouders op. — Het is niet aan mij Signor Conte over uwe schuld of onschuld uitspraak te doen; maar ik moet uwe Excellentie doen opmerken, dat deze bekentenis de beschuldiging kracht geeft, die er tegen haar is ingebragt...

— Van welke beschuldiging is hier sprake? vroeg Pepoli de wenkbraauwen fronsende.

— Bescherming en schuilplaats te hebben verleend aan de Bravi! viel Mutio in, en wel nadat het Edict

van zijne Heiligheid tegen de Bandieten te Bologna was afgekondigd.

— Dat is zeer mogelijk Neef. Ik heb niet dan ter loops van die afkondiging gehoord. Ik weet alleen dat ik op zekeren tijd hervormingen in mijne huishouding heb gemaakt, en bij die gelegenheid ook de Bandieten de schuilplaats heb opgezegd. Eerst heb ik ze geld en leeftogt mede gegeven en ze vermaand, een eerlijk bedrijf te zoeken — en later toen zij buiten mijn weten zijn wedergekeerd, heb ik ze eenvoudig verjaagd zonder ze iets te geven.

— Men verjaagt geen Bandieten als men een getrouw onderdaan van zijne Heiligheid wil zijn — men levert ze der justitie in handen! merkte de Generaal Mutio aan op forschen toon.

— 't Is zòo, dat had ik moeten doen — en ik zie wel dat men mij om deze zaak moeijelijkheden kan maken — maar toch... Signor Podesta komt het mij voor dat men mij daarover juist niet had behoeven te ontrusten... in dezen oogenblik! Als men mij oproept — voor welke vierschaar dan ook — zal ik immers verschijnen....

— Signor Conte — ik had geene keuze.... hervatte de Podesta met bedoeling. *Il illustrissimo Signore*, Don Cesare Mutio! die hier te Bologna is als gedelegeerde van het Nieuwe Geregtshof — heeft mij tegen de eerste ure van middernacht hierheen ontboden — en ik moest gehoorzamen.

De Graaf zag Mutio aan met smartelijk verwijtenden blik.

— Is het uit oorzaak van de *Vendetta* tusschen onze

familie, dat mij dit wordt aangedaan Neef? vroeg hij.

— Neen, *Signor Cugino!* want uit aanzien van onze familiebetrekking zou ik eerder tot eenige verschooning geneigd zijn; maar er zijn bijzonderheden aan het licht gekomen die uwe zaak zeer verzwaren — en die mij niet de vrijheid laten tot uitstel.....

— Wat kan dat dan zijn?

— Het betreft Zanetta Minganti, Signor Conte! sprak de Podesta met zekeren nadruk, en de Graaf ernstig en droevig aanziende.

— Deze! betreft het deze! riep Don Giovanni met zigtbare teekenen van de sterkste aandoening. — O! zegt mij wat weet men van haar?

— Dat zij vermoord is door uwe bravi, Carlo en Jeppo, in de werkplaats van haren oom — in uw eigen paleis, en — dat gij, naar hunne verklaring medepligtig zijt aan dien moord. —

Graaf Pepoli werd doodsbleek, maakte heftige gebaren van schrik en afgrijzen — maar sprak geen woord tot zijne verontschuldiging, en ware mogelijk neêrgestort van ontzetting, zonder den bijstand van Don Mutio die hem met een forschen greep opgerigt hield.

— Don Giovanni het blijkt uit alles, gij zijt niet zonder schuld waar het Zanettina geldt, voegde Mutio hem toe.

— Ik ben niet zonder schuld, ik weet het maar al te goed, liet de Graaf zich ontvallen onder het gevoel van innerlijk zelfverwijt.

— Na die vrijwillige verklaring uit uwen eigenen mond, Don Giovanni Pepoli — zult gij het niet vreemd

vinden dat ik mijnen pligt moet doen en uwen degen vraag? — sprak de Podesta.

— Ik vind niets meer vreemd, Podesta — niets meer, hernam de Graaf, hem zijn degen reikende; mij overkomt wat mij voorspeld is — ik heb in dwazen overmoed gespeeld met mijn eigen geluk, en dat van anderen — en — ik heb verloren!

— Mag ik u verzoeken mij te volgen, Don Giovanni?

— Waarheen Podesta, ik begrijp dat ik mij als gevangene moet beschouwen; maar ik kan immers in mijn huis blijven?

De Podesta wisselde een blik met den Generaal, die hem toevoegde:

— Gij weet dat het *niet* zijn kan, Podesta. — De Graaf is onder beschuldiging van eene halsmisdaad — en gij hebt uw bevelschrift uit te voeren.

— Ik moet u naar 't Kasteel geleiden, Signor Conte! hernam de Podesta met een zucht.

— Naar de gevangenis! ik! Dat is toch zonderling, en de Graaf zeide dit op den toon van iemand die in den droom spreekt, en deed eenige schreden door den Podesta geleid die hem den arm bood.

Bij de deur gekomen viel zijn oog op de Marchesa, die zich ten halve had opgerigt — het hoofd ondersteunende met de handen, terwijl de ellebogen rustten op de knieën — zij zag de mannen aan met strakstarende wezenlooze blikken — zij had het gansche tooneel aanschouwd — zonder bewijzen te geven van bewustheid en deelneming, zij had alles aangehoord, zonder een enkel

woord te uiten. Toen Pepoli haar aanzag, bragt zij met een gebaar van wilde wanhoop de beide handen naar de keel — zij *kon* geen geluid voortbrengen, zij had haar *domino* verscheurd, hare kleederen losgerukt in de doodsbenaauwdheid. Daar was iets vreesselijks in die radelooze smart die zich door geen kreet noch klank kon verligten. Hare trekken waren strak en als versteend. In hare oogen dreef een rood brandig vocht — als zou zij bloed schreijen — maar zij had niet eens de verligting der tranen. Zòò sprekend, zòò aangrijpend was het schouwspel van hare diepe ellende — dat de Graaf, met innerlijke ontferming bewogen, zich boven eigen ongeluk verheffende — haar meewarig de hand op het voorhoofd legde alsof hij haar wilde zegenen — terwijl hij sprak:

— Donna Leonora wees getroost ik vergeve u alles — zoo waarlijk ik zelf barmhartigheid hope van God!

Wàs het de aanraking van zijne hand die het verkilde brein als nieuwe levenswarmte toevoerde of werkte die symbolische handeling, die de zekerheid zijner vergiffenis voor hare geschokte ziel kennelijk maakte, opwekkend, herstellend zelfs op de ligchaamsvermogens? Wij beslissen het niet; maar de uitkomst van zijne groote en goede daad (de grootste en beste daad die het dezen rijke misschien mogelijk was geweest te verrigten in geheel zijn leven) was ontwijfelbaar weldadig.

De Marchesa — gilde zijn naam uit, en rigtte zich op als met een schok — hare tranen vloeiden mildelijk, zij deed geene moeite ze te verbergen, zij hief de gevouwen handen naar den Graaf op, terwijl zij hem toe-

riep; — Wees gedankt Giovanni — ik wil uwe vrijspraak verdienen — het zal mij het leven kosten — maar — GIJ zult gered worden!

Met eenige verwondering bemerkte de Graaf dat de kleine zaal die men door moest om tot den hoofduitgang van het paleis te geraken, geheel door gasten was geruimd; slechts vond hij er zijn kamerdienaar die hem opwachtte en een mantel omhing: maar wiens verslagen houding het duidelijk uitsprak, dat hij bekend was met het geen er voorviel,

— En Donna Violante? Ik mag toch afscheid nemen van mijne gemalin, sprak Don Giovanni met eene gesmoorde stem den Generaal aanziende.

— Ik zou het u volgaarne toestaan, Signor *Cugino*... maar wil bedenken dat wij alles met de meeste omzigtigheid hebben aangelegd, om geene plotselinge stoornis te geven op het feest, slechts is de Venetiaansche Gezant in 't geheim genomen om de Gravin voorzigtiglijk voor te bereiden — die nu nog van alles onkundig zal zijn.

— Dan zal ik mij onthouden om haar en mij zelven het hartverscheurend afscheid te sparen — gaf de Graaf ten antwoord met een diepen zucht, en den arm vattende van den Podesta, ging hij voort met gehaasten stap.

Alle maatregelen waren genomen om de gevangenneming van Graaf Pepoli te bewerkstelligen met de meeste geheimzinnigheid en zonder het volk in opschudding te brengen. Eene draagkoets stond gereed bij de voorpoort van 't paleis, zonder sbirren of wachten — toen men

een heer in een mantel gewikkeld, daarin zag plaats nemen, gevolgd door een ander in een domino — hield men hen voor gasten die wat vroegtijdig vertrokken, want men hoorde de muzijk in de danszaal nog luid en lustig weêrklinken!

De Inquisiteur Don Cesare Mutio bleef terug in 't paleis Pepoli.

XII.

HET VOOR EN HET TEGEN VAN DEN RIJKDOM.

Graaf Pepoli was geen gewone gevangene, en hij werd ook niet als een *gewone gevangene* beschouwd en bejegend. Op het zoogenaamde KASTEEL, eene versterkte staatsgevangenis, die nog dagteekende uit de aloude Italiaansche burgeroorlogen, werden hem voorregten en vrijheden verleend, die elk ander gekerkerde hoogelijk zou gewaardeerd hebben; maar waarvan deze zoon der weelde toch niet het regte genot had, omdat alles wat hem werd aangedaan hem trof als ontbering; — hij, die nooit met eenig stoffelijk bezwaar had behoeven te rekenen; die nimmer geleerd had zich eenigen wensch te ontzeggen, waaraan door geld kon worden voldaan; voor wiens voet zich alles had geëffend, voor wiens oog zich alles had gesierd, voor wiens hand alles wat scherp en ruw was, werd verzacht, kon zich niet dan een zeer onvolkomen begrip vormen van den deerniswaardigen toestand eener harde gevangenschap — te minder daar hij in zijne vroegere zwakheid alles had geschuwd wat

hem in de diepten van menschelijke ellende en menschelijke wreedheid had kunnen inwijden en hij bij gevolg het punt van vergelijking miste om 'tgeen hem trof te toetsen aan 'tgeen anderen moesten lijden. Zoo was het in het eerst hem bijkans onmogelijk zich geheel en al te verplaatsen in den staat van gevangene: de beperking, de afhankelijkheid, de berooving die er de natuurlijke gevolgen van zijn — vielen niet enkel hard en kil op hem neêr, maar troffen hem ook als iets zòò nieuws en ongewachts — dat zijne eerste en levendigste gewaarwording nadat hij van den bedwelmenden schok die hem neêrstortte bekomen was, eigenlijk geene smart kon heeten, maar *verwondering* — eene verwondering die hem somwijlen op zich zelven deed zien — met iets als twijfel of het wel waar was — dat *hij*, HIJ ZELF, zich in zulken toestand bevond, hij — Don Giovanni Pepoli — de rijkste edelman van den Kerkelijken Staat, die in den eigen morgen nog als een Vorst was vereerd en toegejuicht door eene gansche bevolking — die een paar uur geleden zich de gelukkigste mensch in de christenheid achtte en onder de magtigsten van Italie werd gerekend, of hij wel eigenlijk dezelfde was van dat uur te voren? — of wel, dat hij geraakt was onder den invloed van een bangen zwaren droom, dien de eerste zonnestraal van den morgenstond zou verdrijven. Maar dan schoot het hem op eens als een bliksemstraal door de ziel dat het *geen droom* was, maar wezenlijkheid, de schrikkelijkste wezenlijkheid, waardoor een mensch kon getroffen worden, die op het toppunt van geluk meent vast te staan en door een even snellen als harden slag naar de diepste

diepte van jammer en vernedering wordt heen geslingerd. En die *phase* van verwondering hield zelfs zeer lang aan bij den ramspoedigen Graaf en vernieuwde zich bij menige ongewachte ervaring — hoewel hij reeds aan Generaal Mutio had betuigd, dat niets hem meer kon bevreemden. Hij had dat gezegd in zijne volkomene onwetenheid van hetgeen hem wachtte.

Maar, wij haasten ons het er bij te voegen, toen de verwondering zich had afgestompt, en de vreesselijke zekerheid, in alle hare aangrijpende kracht tot zijne bewustheid was gekomen — toen allerlei gemis, allerlei ontbering, allerlei lasten en vernedering zich afwisselden om hem den druk der werkelijkheid te doen gevoelen toen — droeg hij die allen met de waardigheid van een edelman en met den ootmoed van den christen, al was het ook dat ze hem zeer bijzonder pijnlijk waren, en dat hij ze niet altijd doorstond met stoïsche lijdzaamheid.

De Gouverneur van 't Kasteel een neef van den Kardinaal Aartsbisschop, was zelf bij de bruilofspartij tegenwoordig toen hij van den Generaal Mutio in 't geheim een wenk kreeg, dat hij zelf zijn gastheer binnen een paar uren zou te herbergen hebben. Door de uiterste verrassing getroffen en diep bewogen met zoo snelle en treurige lotswisseling was hij vooruitgesneld om den Graaf eene betere ontvangst te bereiden dan ondergeschikte beambten zich eigenmagtig konden veroorloven. Hij voorkwam dat men hem in den eigenlijken kerker stelde, maar gaf hem huisvesting in dat gedeelte van het kasteel, dat hij zelf bewoonde, en liet er de vertrekken

voor hem gereed maken, waarin alleen hoogaanzienlijke staatsgevangenen, die men goed behandelen wilde, werden opgesloten. Later stond hij toe dat men er meubelen heenvoerde uit het paleis Pepoli, die door den weelderigen edelman onmisbaar werden verklaard. Hij trad in overleg met den Podesta, om hem Michele en den kleinen Piquillo ter bediening toe te voegen, liet hem spijzigen van zijne eigene tafel, gunde hem van tijd tot tijd lucht te genieten op de *platte-forme* der vesting en bewees hem voorts alle goedwilligheid en alle inschikkelijkheid, die met zijnen pligt bestaanbaar waren.

Maar die pligt zelf verbond hem tot strenge beperking op zekere punten, en welke ook zijne toegefelijkheid zijn mogt, opsluiting en eenzaamheid, die onvermijdelijke gevolgen eener gevangenschap, kon hij hem niet besparen. En schoon de gunsten die wij daarboven optelden, slechts door het goud van een Pepoli konden worden betaald, en in dit vooruitzigt ook met zooveel ruimte werden verleend, wat beteekenden ze voor dezen? Wat waren hem die sombere vertrekken in een digt ommuurd kasteel — die zijn weidsch en luchtig Paleis gewoon was te verwisselen voor zijne vrolijke *Villa* — zoo ras het jaargetijde er hem toe uitlokte; wat baatten hem eenige meubelen, een deel zijner garderobe en zijn rustbed — wien al de verfijningen der weelde en der kunst, tot dagelijksche behoeften waren geworden — waarvan hij het schatbare niet eens had begrepen en wier waarde hij nu eerst leerde kennen door het gemis. Wat zeide hem de tafel van een gewoon edelman, die op de zijne de uitgezochtste lekkernijen, had zien opdisschen, zonder

dat hij er opzet in had gelegd, als iets dat van zelve sprak — en die zonder het eens te weten de kostbaarste zeldzaamheden als dagelijks brood had gebruikt?

Bovenal wat baatte hem die eentoonige rondwandeling op een afgebakenden hoek van eene vesting onder het oog van een kerkermeester, als hij aan zijn ruimen lusttuin dacht — met hare geurige boschjes en frissche fonteinen! Had hij ooit kunnen denken dat hij dit alles eens zou moeten missen, hoezeer zou hij hebben gewaardeerd wat hem voorheen bijkans onverschillig had gelaten.

En hebben wij duidelijk gemaakt wát hem de vrijheden en voorregten waren — dan kan men zich denken wat hem de werkelijke ontberingen moesten zijn, die de gevangenschap met zich bragt. Hoe goed gezind de Gouverneur ook mogt wezen; hoe volgaarne de Podesta ook zijne verpligtingen jegens den Graaf had afgedaan door allerlei gunstbetoon; hoezeer Generaal Mutio zelf tot eenige verschooning geneigd was voor zijn jeugdigen bloedverwant, en hoezeer ze bijgevolg eenstemmig waren in het voornemen om zijn lot niet nutteloos te verzwaren — even eenstemmig dachten zij op een ander punt, dat namelijk Graaf Pepoli een al te belangrijke gevangene was om niet met uiterste stiptheid op zijne *bewaring* toe te zien.

Zij waren dit schuldig aan den Paus, hun opperheer, aan hen zelven en aan elkander. Welhaast ook kwamen er voorschriften uit Rome, die hun in dezen geen de minste ruimte lieten. De Legaat werd in de eerste plaats verantwoordelijk gesteld voor de uitvoering der maat-

regelen die van 't Pausselijk hof uitgingen; deze deed den Podesta die verantwoordelijkheid deelen, en daar de nakoming er van allermeest hing aan den Gouverneur van 't Kasteel, en men de overtuiging had, dat ten behoeve van een man als Graaf Pepoli omkooping zou kunnen beproefd worden op de ruimste schaal — werd de Gouverneur en zijn Luitenant op hun hoofd aansprakelijk gesteld voor de goede verzekering van de kostbare prooi — en deze op hunne beurt lieten dit stelsel van vrees drukken op de lagere beambten; zoodat geene intrigue tot diens bevrijding kans had van slagen, daar de verschillende bewakers uit zucht tot zelfbehoud elkander tot verspieders en verraders zouden zijn, en waar de hebzucht hier struikelde, kon het niet anders zijn dan tot eigen val. Daarenboven had de gouverneur tot zijne eigene gerustafter ge, Don Giovanni zijn woord van eer laten geven, dat hij geene ontvlugting zoude beproeven, toen hij hem de gunsten toestond, die wij optelden. Maar Don Giovanni had geen voornemen om te vlugten. Eene heimelijke ontsnapping was een middel dat zijne fierheid stuitte, en waarvan zijn verstand hem zeide dat het even gewaagd was als ontoereikend tot herstel van zijn geluk. Als hij zich niet zegevierend kon opheffen uit dezen val — als hij niet geregtvaardigd kon terugkeeren in zijn paleis, dan had het leven alleen, niet genoeg waarde voor hem om het te veroveren ten koste van zooveel *energie* en inspanning als eene outkoming vereischen moest; te meer grievend waren hem dus de maatregelen en voorzorgen die hij rondom zich zag nemen tegen een stap, waarvan hij zoo innerlijk af-

keerig was. En zij waren inderdaad zeer streng. Alle gemeenschap met personen buiten het Kasteel was hem verboden. Zijn kamerdienaar en zijn page — deelden zijne gevangenschap en zijne afsluiting. Hij mogt geen bezoek ontvangen, zelfs niet van een priester dan van den aalmoezenier der gevangenis die in eed was bij den Gouverneur. Zijn geneesheer zelfs werd niet toegelaten. De Venetiaansche gezant had zich te vergeefs bemoeid hem een enkel bezoek te brengen — en — zijne gemalin zelve was niet van dien maatregel uitgesloten; integendeel omtrent deze was er uit Rome een zeer bepaald bevel gegeven, nadat de Senator Morosini — in haren naam, (niet met haren wil) de eenige voorwaarde verworpen had, waarop Sixtus de V — in hare toelating bij haren echtgenoot had toegestemd. De Senator namelijk had terstond in naam der Venetiaansche Republiek geëischt dat zijne nicht, die *dochter* der Republiek was verklaard, buiten de regtszaak zou blijven die tegen haren gemaal was ingesteld — hetgeen te eerder werd ingewilligd daar er van hare voorkennis of medepligtigheid aan 't geen dezen werd te laste gelegd geene sprake kon zijn; maar de Senator had daarop geprotesteerd tegen alle *schadelijke* gevolgen die de uitkomst van 't proces konde hebben voor de belangen der Gravin — had notarieel beslag laten leggen op de goederen die deze bij 't huwelijkskontrakt als persoonlijk eigendom waren toegekend, en zelfs van die, welke haar als *douairie* moesten toekomen, bij het overlijden van haren gemaal. De Venetiaansche Heer had die voorzorg genomen niet slechts in 't belang zijner nicht, maar ook in dat van den Graaf, daar hij onder-

stelde dat men dezen ten laatsten zoude vrijlaten met verlies van zijn vermogen; uit welke schipbreuk hij op die wijze een deel wilde redden. Maar die ingreep in zoo begeerlijke schatten, was tevens een ingreep in de voornemens van den Zeer Heiligen Vader, dien deze evenmin kon verkroppen als verhinderen, en zijne scherpzinnigheid meende het middel gevonden te hebben om de jonge Gravin van hare belangrijke voorregten te doen afzien — daar zij met den afstand daarvan de vrijheid om de gevangenis van haren gemaal te deelen konde koopen. Donna Violante verlangde niet beter, maar de grijze staatsman meende hier wijs en sterk te moeten zijn voor haar — en de Italiaansche vrouw van rang, vooral in dat tijdperk, werd in zoodanige af hankelijkheid gehouden, dat de verweduwlijkte bruid bij ontstentenis van haren gemaal zich door haren oom als Voogd moest laten bestieren, en hem naar Venetie moest volgen hetgeen men voor hare waardigheid voegzaam, voor hare veiligheid noodzakelijk achtte, en Don Giovanni keurde dezen stap goed toen hij er door den Podesta kennis van kreeg. Hij wilde niet dat zijne gemalin zich vernederen zou in vruchtelooze pogingen om tot hem door te dringen — en hoe hartverscheurend de scheiding, hoe folterend de gedachte hem ook zijn moest van eene verwijdering, waardoor iedere mogelijke kans op wederzien werd verijdeld, toch gaf het hem die smartelijke ruste der zekerheid die het best tot berusting kon voeren: en — zonderling, maar toch niet onverklaarbaar, hoewel er oogenblikken waren waarin hij de verwoesting van zijn geluk, de verschrikkelijke omkeering van zijn

lot niet zonder wilde wanhoop en tandknarsen van spijt kon indenken, was er door alles heen in zijn binnenste een bewustzijn van schuld, niet van de schuld die de menschen hem toedichtten (maar van eene schuld voor God die hem het fiere hoofd deed bukken onder de vernederingen van zijnen toestand — en die hem te gelijk — o! verwonderlijke kracht van ieder opregt en geloovig opzien naar den Heere des Hemels —) die hem te gelijk sterkte gaf — om met moed, met lijdzaamheid het onuitstaanbare door te leven, en die den zwakken verwenden edelman, wien voormaals in zedelijken als in stoffelijken zin, het gekrenkte haar of het gekreukte rozenblad met de pijnlijkste aandoening kon doortrillen, nu met kloekheid en vastheid toerustte om bij ongekende ontberingen het allergrievendst harteleed te kunnen dragen!

Men begrijpt de verdubbelde behoefte van den Graaf aan de troost van de godsdienst; zoo als zijne Kerk hem die reiken kon werd zij hem echter ongenoegzaam.

Het is zoo, in het begin was hem toegestaan iederen morgen de mis bij te wonen in de kapel van het Kasteel, in eene geslotene loge van den Gouverneur — maar daar er herhaalde malen, dan eens geestelijken uit Bologna, dan eens onbekende monniken tot die kapel waren doorgedrongen sinds zijne gevangenneming, en daar men deze betrapt had op pogingen om den Graaf te naderen, en teekens van gemeenschap met hem te wisselen, werd hem dit voorregt onthouden en trachtte men in de geestelijke behoeften van den doorluchtigen gevangene te voorzien, door het geregeld bezoek van den kapellaan; maar

deze bleek zeer weinig geschikt voor zijne taak. Het dringend verzoek van Don Giovanni dat er naar Rome zou geschreven worden om Dom Agostino tot hem te doen komen was afgeslagen. Hij wist niet dat er door de societeit van Jezus reeds pogingen waren gedaan om een harer leden tot hem te zenden in zijnen kerker — en dat zij daardoor eene achterdocht op zich had gevestigd die haar dwong vooreerst eene lijdelijke houding aan te nemen bij zijn ongewachten val, die haar echter gansch niet onverschillig liet. De Paus en de zonen van Loyola hadden elkander in de kaart gezien, en de eerste mistrouwde bijgevolg eene belangstelling, waarvan hij het doel begreep zoo ras hij in eigen boezem tastte, terwijl de laatsten zich evenmin vergisten in de *voorname* oorzaak van die strenge regtvaardigheid die juist aan een man als Graaf Pepoli haar exempel wilde stellen. Maar de orde voelde zich te dier ure de zwakste, juist omdat zij zich geraden wist, en zij trad dus wijsselijk achteruit met het goede voornemen om bij de eerste kans de beste ter hulpe toe te schieten.

Intusschen bleef Don Giovanni zijn zielsverlangen ontzegd. Geen Dom Agostino, geen ander geestelijke van de orde die nu eenmaal zijn vertrouwen had, kwam tot hem. De kapellaan was een domme Capucyn; die bij het volstrekt gemis van tact, al de aanmatiging voegde der plompe verwaandheid; op zijne wijze ijveraar, en *dupe* van zijne eigene *bigoterie*, vastgeroest in zekere begrippen van een geestelijk gezag; uiterlijk kerkgebaar voor het ééne noodige nemende, zonder hooger op te klimmen of dieper door te dringen tot de beteekenis

der symbolen; zonder ware Christelijke liefde, bij een volkomen gebrek aan verlichte menschenkennis, nam hij de teedere gemoedsbezwaren van den Graaf voor halve bekentenissen van de aangedichte misdaad, en rigtte hij zijne vermaningen in, naar dat oordeel. Mistrouwde zijne boetvaardigheid waar hij niet tot *volledige* bekentenis wilde komen en schreef zekere uiterlijke werken van devotie voor, waar de behoefte was ontwaakt naar innerlijke godsdienst des harten. Het werktuigelijk afbidden van een bepaald getal Paternosters en Ave Maria's achtte hij genoegzaam ter voldoening van het zielsverlangen dat zich wilde opheffen tot God! Hij schreeuwde wraak over de hoogmoed en eigenwaan van den leek, waar de Graaf hem eene *Vulgata* ter leen vroeg in plaats van de levens der Heiligen, die hij hem ter lezing bood, en wilde zijn biechteling ligchamelijke kastijding opleggen ter bevrediging van den fellen strijd in zijn gemoed. Maar Don Giovanni was niet de man bij wien dit *régime* van gelukkige werking kon zijn. *Il Padre* Matteo had er hem niet aan gewend; Dom Agostino had hem beheerscht door zedelijk overwigt; maar de Capucyn met zijn disciplien zond hij van zich met afkeer en ergernis. Hij voelde dat hij wat anders noodig had: zelfkastijding, uiterlijk kerkgebaar — waartoe zou het hem dienen? hij kon niet langer rusten in 't geloof op gezag, waarbij zijne gemakzucht voormaals hare rekening had gevonden; zijne belangstelling was nu eenmaal wakker geworden op zekere punten, waarop zijn tegenwoordige toestand en de sombere vooruitzigten die deze met zich bragt, zijne aandacht als van zelve bepaalde, hij begon in te

zien dat de godsdienst iets anders moest zijn in het leven dan het getrouw vervullen van eenige kerkpligten die hij zich voorheen zoo ligt had laten maken als mogelijk was; hij wilde denken — weten — gevoelen — en hij — Graaf Pepoli — begon te ervaren datgene wat hij altijd het meeste had geschuwd, en uit traagheid van geest tot hiertoe ook altijd was ontkomen — hij begon den twijfel te kennen! En zoo 't geen er in zijn hoofd en hart omging door een kettergerigt had kunnen ontleed worden, wij gelooven dat er van die zijde geen kwade wil noodig zou geweest zijn om schuld in hem te vinden. Maar waarheid is dat hij er zich zelf niet volkomen rekenschap van konde geven en al had hij den Capucijn met onwil verdreven, toch waren er oogenblikken dat hij toevlugt zocht bij gelijke hulpmiddelen als deze had voorgeschreven, om met wanhopige inspanning een vrede te zoeken die voor hem op dezen weg toch niet meer was te vinden. Zoo vaak zijne overtuiging regt levendig was van dit laatste, kwam in hem de gedachte op aan Minganti! Minganti wiens vriendschap men hem tot schuld had gemaakt; gedachte, in den laatsten tijd op gezag van den Biechtvader onderdrukt, zoo vaak als opgekomen en die hij nu — waar het ergste hem getroffen had dat er voor hem viel te vreezen — met eene zekere weemoedige blijdschap hare oude regten hergaf; gedachte, die nimmer opkwam zonder bitteren spijt dat hij niet beter gebruik had gemaakt van de gelegenheid hem door den kunstenaar geboden met zoo veel gemoedelijken aandrang, om andere inzigten over God en godsdienst te verkrijgen

dan die hem door geestelijken werden gegeven, al te zeer partij, om hunne eigene zaak met volkomen onzijdigheid te bepleiten. Maar 't verlangen naar Minganti, stuitte af op den stalen muur der onmogelijkheid, of werd weggedreven door de treurige bijgedachten die het opwekte, de onzekerheid over zijn lot, en het jammerlijk einde zijner nicht, dat weêr zoo naauw in verband stond tot des Graven eigen ongeluk. Dit alles zamen vormde een wijden cirkel, waarin de gepeinzen van den jongen edelman rondliepen, zonder er uit te komen, en zonder hem eenige bevrediging te geven; het was afmattend, martelend, de gemoedsstrijd zoowel als de aandoeningen die er op volgden; maar toch het behoedde, hem voor ver-verveling — verveling, die afgrijsselijke kwaal van den kerker die tot krankzinnigheid kan voeren, vooral bij de plotselinge gedwongen ruste, na zoo velen bemoeijingen en afleidingen als den Graaf in den laatsten tijd hadden voortgejaagd. Verveling die hem zeker onuitstaanbaar zou zijn geweest, daar hem alle middelen tot afleiding ontnomen waren. Zijne lectuur bepaalde zich bij enkele boeken die de Gouverneur hem ter leen gaf, en deze was een goedhartig en eerlijk krijgsman, iemand die met bravoure in de oorlogen tegen de Turken had gestreden — maar wiens boekerij bestond in eene magere, ledige uitspannings-lectuur —· zoo niet erger dan ledig. Don Giovanni schoof ze met walging van zich zoo vaak de zucht naar eenige afleiding er hem naar had doen grijpen --- en bedacht met onuitsprekelijke bitterheid tegen zichzelven, welke kostbare schatten van kennis, van smaak, van kunst — en — van gewijde waarheid zijne eigene boe-

kerij inhield, die hij zich nooit den tijd en de moeite gegeven had open te slaan! Hij bezat als curiositeit de polyglotte Bijbel door Kardinaal Ximenès uitgegeven. Hij bezat prachtuitgaven van de *Imitatie*, hij bezat alle klassieke schrijvers en dichters, van den ouden en nieuweren tijd; daar was in één woord geenerlei vrucht van den menschelijken geest die in zijn tijdperk verkrijgbaar was en begeerlijk werd geacht, die hij niet had laten bijeenverzamelen en nu — geen enkele teug uit alle die liefelijke bronnen van licht en leven en poëzij — was hem gegund. Don Mutio had het hem willen toestaan — maar sinds de Senator de hand had gelegd op de Napelsche goederen van den Graaf, waren alle diens bezittingen te Bologna gesequestreerd op bevel van het pausselijk hof — en 't Paleis Pepoli met alle de schatten die het inhield was gelijk een betooverd Paleis — plotseling in 't niet gezonken voor den eigenaar. Boeken mogten daarbij niet meer in 't Kasteel worden ingevoerd, het konden de geheimzinnige werktuigen zijn van verstandhouding met de buitenwereld — en de volstrekte opsluiting van den gevangene scheen zòò noodwendig geacht te worden door Sixtus V, dat de Kardinaal-Aartsbisschop zelf, na een geheimen wenk uit Rome, zijn neef vermaande geen enkele voorzorg te verzuimen op dit punt. Ook kon sinds die vermaning brief noch kondschap meer tot Don Giovanni doordringen. Schrijfgereedschap, hem in den aanvang toegestaan, werd hem ontnomen. Michele en Piquillo werden van hem verwijderd zonder evenwel hunne vrijheid terug te bekomen, onder voorwendsel dat zij eenige overtreding hadden

begaan van den regel in de gevangenis voorgeschreven. De Gouverneur vergoedde Don Giovanni dit gemis, door hem zijn eigen kamerdienaar toe te voegen — een van die barsche oude bediënden, die kortaf hunnen pligt doen, zonder er eenige minzaamheid bij te voegen, en die de laatste zou geweest zijn om den Graaf iets toe te staan wat hem die berooving had kunnen vergoeden; en diezelfde man, die voormaals zich verbeeldde niet te kunnen schrijven zonder zijn gouden pen — die welriekend water noodig had om het minste smetje inkt af te wisschen dat de vingeren had bevlekt — diezelfde man — zou zich de geringste en onbehelpelijkste hulpmiddelen hebben getroost, zou zijn eigen bloed tot inkt — en de eerste splinter hout de beste tot schrijfstift gebruikt hebben om aan zijne gemalin te schrijven, zoo hij slechts een flaauwe hoop had gehad dat zóó moeizaam verkregen woorden tot haar konden komen! maar hij had alleen de zekerheid van het tegenovergestelde. Één enkel afscheidswoordje van haar zelve had hij ontvangen, door tusschenkomst van den Podesta en dat — schoon het hem de overtuiging had gegeven van hare trouw en van hare liefde, had hem toch diepe droefheid aangedaan. Daar sprak niet enkel smart, daar lag bovenal gedwongenheid in dit schrijven — die veroorzaakt kon zijn uit de omstandigheid dat de Podesta er de bode van zoude wezen — maar — Don Giovanni voelde er wat anders in. Hij meende op te merken dat Donna Violante geloofde aan zijne schuld, al bewees ook alles dat zulk geloof niet hare gehechtheid schokte; toch bleek het die eene gansch andere rigting te geven. Zij sprak van hare

begeerte om zijne gevangenschap te deelen, en van haren vasten wil om met moed de smaadheid te dragen die zich verhechtte aan zijnen naam, op een toon, alsof de onderstelling dat die beiden onverdiend konden zijn niet eens in haar opkwam. Zij scheen alle kans op hereeniging te overzien — zij sprak slechts van hare vurige gebeden voor het heil zijner ziel opdat hunne scheiding niet voor de eeuwigheid mogt zijn! Uitdrukkingen als dezen deden Don Giovanni onuitsprekelijk wee! Zijne Violante, zijne eenige geliefde, gelooven aan de ongerijmde beschuldiging tegen hem ingebragt, gelooven, dat hij deel konde hebben aan een laaghartigen moord, en toch met eene rustige houding en een blijden glimlach voor het altaar had kunnen treden om haar de hand te reiken!

En toch zóó was het. Violante geloofde aan de schuld van haren gemaal, schoon zij zich die verklaarde op hare wijze en uitlegde op het meest verschoonlijkst voor hem. En Don Giovanni deed haar onregt waar hij vergat, dat zij ervaringen had gehad van zijnen heftigen, prikkelbaren aard, die haar geregtigden tot de verdenking dat hij zich tot uitersten kon laten vervoeren, waar zijne drift of zijn toorn onvoorzigtiglijk waren uitgetergd. Was het niet zeer mogelijk dat de Graaf uit inschikkelijkheid voor zijne bruid, wier jalouzy (zij bekende het zich) wel een weinigje op het meisje was gevestigd, — Zanettina had willen verwijderen; dàt het onbezonnen kind zich zijne gunstelinge wanende, in dartelen overmoed met zijne zwakheid had gespot, verzuimd had te wijken te regter stond en door tegenspraak hem tot woestheid had geprikkeld? Niet zeer mogelijk dat de Graaf zich in zulk

een oogenblik een bevel of eene bedreiging had laten ontvallen, later zijns ondanks — misschien wel buiten zijn weten, volvoerd? — Zijne gejaagdheid, zijne snelle wisseling van luim, die in eene zelfde ure van diepe zwaarmoedigheid tot opgewonden vrolijkheid kon overgaan; zijne zonderlinge invallen, doorgezet zoo ras als gerijpt, en volvoerd met eene volharding die alle hindernissen omverwierp — waren het niet allen als de kenmerken van een bezwaard gemoed en van een geest die geen vrede kon vinden. Het is zoo, de Graaf had dit alles later verklaard uit zeer natuurlijke, zeer onschuldige oorzaken; maar toch, daar was nog zoo veel onverklaarbaars gebleven in zijne gedragingen — wat nu voor de ontstelde verbeelding der Gravin oprees om tegen haren gemaal te getuigen, dat zij, ondanks hare zielsbehoefte om hem onschuldig te zien, ondanks haar vurigen wensch om zijne eer en zijn leven te redden, voor eene vierschaar op een eed gevergd of zij geloofde aan zijne onschuld, zulke vraag, niet uit de volle borst met „ja" had kunnen beantwoorden; maar gelukkig werd zij niet op zoo zware proef gesteld; terwijl haar gemaal als bij intuïtie bekend met hare twijfelingen, zich er te meer door versterkt voelde in den wensch om haar niet weêr te zien, dan volkomen geregtvaardigd van hetgeen hem ten laste was gelegd.

Of die wensch ooit zijne vervulling zou krijgen?

Dat werd zeer onwaarschijnlijk geacht door elk die op de hoogte stond om de ware beteekenis van zijne regtszaak te overzien; want het proces van Graaf Pepoli was in vollen zin een verloren proces reeds bij

den aanvang. Niet dat het spoedig uitgewezen was — zonder inachtneming der gewone juridische vormen — het werd integendeel eene zeer omslagtige en zeer ingewikkelde regtzaak, die maanden hangende bleef; maar die toch naauwelijks een anderen afloop kon hebben, dan de allernoodlottigste voor den hoofdpersoon, uit oorzaken die wij verpligt zijn voor de aandacht te brengen.

Zeker er bestond geen *parti pris* om hem schuldig te vinden bij hen die geroepen waren in zijne zaak uitspraak te doen. Generaal Mutio zelf — hoe grimmig en bar hij zich ook aanstelde, *had* familiezwak, al scheen hij zelf met dat zwak te spotten; het bleek reeds uit deze eene omstandigheid, dat er zonder hem geen proces Pepoli zou bestaan hebben, daar zijn ambt hem geregtigde — elk die van verstandhouding met de bandieten overtuigd was — zonder aanzien van rang of stand — op eigen autoriteit en *zonder* forme van proces, ter dood te veroordeelen en dat vonnis binnen de vier-en-twintig uren te laten voltrekken, hetzij door de plaatselijke overheid, hetzij door de trawanten ten zijnen dienste gesteld. In plaats van dit ambtsprivilegie te laten gelden — nam hij het voorwendsel te baat eener tweeledige beschuldiging — die van bescherming der bandieten en van omkooping tot moord, om zijn neef naar de gewone regtbank van Bologna te verwijzen, hem aan den Podesta over te leveren en aldus gelegenheid te geven om zich tegen valsche betichtingen te verdedigen of naar gratie te staan bij bewezen schuld. Het is dus niet te onderstellen dat hij er er een opzet in legde hem schuldig te vinden. „Hij achtte zich niet gehouden een Brutus te zijn," was

zijne verontschuldiging geweest bij zijne ambtgenooten, die wel wat verwonderd schenen over die gematigdheid in een man om zijne onverzettelijke strengheid vermaard. Maar die verwondering heerschte niet te Bologna; men vond het daar zeer natuurlijk dat er eene uitzondering werd gemaakt voor Graaf Pepoli, den geliefden, den beklaagden — den schatrijken heer — die toch waarlijk niet met ieder gewoon schuldige gelijk kon staan. Gelijkstelling voorzeker zou hier ergernis en opschudding hebben gegeven. En de Paus zelf, hoe weinig ook gezind met zulke excepties te rekenen, durfde het niet openlijk afkeuren, dat men te Bologna jegens een man van dat aanzien niet met die wreede voortvarendheid handelde, die men binnen Rome onder zijn oog tegen voornamen en doorluchtigen zag plaats grijpen. De volkstrots der Bolognezen wilde wat gevierd zijn, en Sixtus V kon ligter een kardinaal laten teregtstellen in 't aangezigt van 't gansche Heilige Collegie, dan den rijksten edelman van Bologna als den eersten den besten laten vonnissen door eene Inquisitoriale vierschaar. Ook hadden de Podesta en de regters, die nevens dezen waren aangesteld, de beste voornemens om zijne zaak met scherpzinnigheid en naauwkeurigheid te onderzoeken, en een opregt verlangen dat de uitkomst van dit onderzoek zijne onschuld mogt bewijzen en, zoo de evenaar van hun regt naar eene zijde mogt overhellen, zou het zeker zijn ter zijner gunste. De stad, de hooge school, de adel, de burgerij, het gansche landschap hadden er belang bij dat een man als deze zijn rang, zijn positie, en het gebruik zijner rijkdommen, mogt hernemen in hun mid-

den. Zijne verwanten, zelfs dezulken onder hen, die naijverig of onhartelijk waren, moesten toch reeds uit eigenbelang zijn behoud wenschen en het hunne doen om hem te redden, daar zij niets hadden te winnen met zijn verderf, daar zij gewoon waren partij te trekken van zijn invloed en zijne edelmoedigheid, terwijl daarenboven zijne veroordeeling als een smet wierp op de eere der familie.

Zijne eenige openlijke vijandin had zich geschaard aan de zijde van hen die het vurigst zijne redding verlangden; ter bereiking van dit doel had men den Graaf een der uitnemendste regtskundigen uit Bologna als pleitbezorger toegestaan — er scheen dus kans op eene gelukkige uitkomst van het regtsgeding — en onder hen wie er zich mede vleiden was Graaf Pepoli zelf. Hij wist zich volkomen onschuldig aan de gruwelijke daad die men hem ten laste legde. Wel is waar sprak zijne conscientie hem niet vrij van schuld bij den schrikkelijken afloop van Zanettina's lot, dien hij welligt had kunnen voorkomen, zoo hij zich zelven beter had weten te overwinnen — en haar niet uit treurige zwakheid in hulpeloozen staat aan haar zelven had overgelaten; maar dàt was eene schuld waarvoor geen aardsche regter vermogt hem te straffen en die hij verrekenen mogt met God en zijn geweten, en de wereld zou mogelijk eer geneigd zijn met dit gemoedsbezwaar te spotten, dan zulk aandeel in het gebeurde onheil, als misdaad verklaren. Ook begreep hij naauwelijks hoe de list en de vijandschap het gewaagd hadden hem zulken gruwel toe te dichten met hope van geloofd te worden — het was immers van

algemeene bekendheid dat alles wat ruw en gewelddadig was hem eene huivering aanjoeg; dat zijne zenuwen niet gehard waren tegen het aanschouwen, veel min tegen het bevelen van eene bloedige daad; was hij niet de man die met waarheid kon zeggen:

I never kill'd a mouse, nor hurt a fly:
I trod upon a worm against my will,
But I wept for it.

En had zij niet tot de geheime kwellingen van zijn leven behoord die zwakke weekhartigheid, die hij nimmer geheel kon overwinnen en die hem voortdurend in vreeze hield als een bloodaard gekenmerkt en bespot te worden. Hoe was het dan mogelijk dat zoo driest bedrog zich zou kunnen staande houden, tegenover schrandere en welwillende regters? Ook rekende Don Giovanni er wel op dat het zich zelf zou ontmaskeren, en dat de schuld en de beschaming op zijne aanklagers zou terugvallen, daar er geen enkel bewijs van schuld tegen hem zou kunnen gevonden worden. Maar hij vergat dat hij evenmin bewijzen voor zijne onschuld zou kunnen bijbrengen; dat hij bij de voorloopige ondervraging in zijn eigen paleis, waarvan hij het gewigt niet had doorzien, aan den Podesta, ten overstaan van diens griffier en van den Inquisiteur Mutio, bekentenissen had gedaan, die naauwelijks anders dan als bewijzen van schuld waren op te vatten, dat zijne houding onder de ontzetting die hem beving toen hij van het gebeurde met Zanettina hoorde gewagen, noodwendig dien ongunstigen indruk bij hen had moeten versterken, en dat alle ophelderingen en verklaringen die hij later gaf — zoo wel van zijne

gulgaauwe belijdenis, als van zijne onmiskenbare geschoktheid, niet magtig waren die eerste opvatting uit te wisschen, daar deze mannen, gewoon aan de retracties en verdraaijingen van werkelijke boosdoeners, deze latere uitleggingen moesten houden voor het gevolg van beter beraad en meer bedachtzaamheid, veeleer dan voor het nader bepalen der waarheid, en dat er ongelukkiglijk maar al te veel zamenliep om de valsche beschuldiging schijn van werkelijkheid te geven.

Vooreerst *was* het misdrijf tegen Zanettina gepleegd door de Bravi, en waren de overblijfsels van het slagtoffer gevonden in het souterrein van Pepoli's paleis, in de werkplaats van Minganti, waar overigens noch roof noch geweldadigheid had plaats gehad. De bandieten verklaarden het boerenmeisje vermoord te hebben op den eigen dag van hare wederkomst te Bologna, nadat zij zich aan den kamerdienaar Michele had gewend om eene heimelijke zamenkomst te vragen aan den Graaf in den werkplaats van haren oom; welke zamenkomst werkelijk had plaats gegrepen en waarvan men Don Giovanni had zien terugkeeren in een staat van verwarring en ontroering, die zoo sterk tegen hem scheen te getuigen, dat zijne meest getrouwe dienaren hadden geaarzeld er van te spreken, terwijl minder goed gezinden niet in gebreke waren gebleven er over uit te weiden en er tevens op te drukken dat hun meester zich toen had teruggetrokken in zijn bidvertrek, waar zijn nieuwe biechtvader hem was komen bijstaan! In waarheid na eene misdaad volvoerd, of er anderen mede belast te hebben, kon men naauwelijks eene meer ver-

dachte houding aannemen dan die, welke de ongelukkige Don Giovanni in treurige weekhartigheid had getoond. Zij moest hem benadeelen zelfs bij de gunstigst gestemde regters.

Niemand had na die ure Zanetta Minganti weêrgezien, noch in 't paleis waar zij gewoon was eenige diensten te doen, noch in Bologna; de Graaf had eerst in zigtbare onrust het bevel gegeven om nasporingen te doen; doch zoo ras ze bleken vruchteloos te zijn, had hij verder onderzoek gestaakt en strikte geheimhouding aanbevolen, vooral tegenover Donna Violante, zoo wel over de terugkomst als over de verdwijning der schoone *Contadina*. Wij kennen de oorzaak van deze handelwijze, door *Dom* Agostino voorgeschreven; maar kon Pepoli deze reden opgeven en geloofbaar maken voor een geregtshof, en gaf dat alles te zamen niet een schrikwekkenden schijn van waarheid aan de verklaringen der *Bravi* dat de Graaf, die hen openlijk had verdreven doch in 't geheim weder schuilplaats had verleend in zijn souterrein, dààr met hen zamen had getroffen, na zijn onderhoud met Zanettina en deze aan hen had aangeduid als een lastig onhandelbaar kind, dat hem hinderlijk dreigde te worden door hare ongelukkige passie en de ijverzucht die zij toonde jegens zijne bruid, en dat zij bijgevolg uit den weg moesten ruimen met de meeste haast en in het diepste geheim.

Als getrouwe dienaren van hunnen beschermer hadden zij gehoorzaamd; zij hadden daarvoor geene belooning gevraagd noch verkregen, zij hadden alleen zoo als van zelve sprak, gerekend op de voortdurende gunst en

bescherming van den rijken en magtigen heer, en waar deze hun die ontzegd had in een oogenblik van hooggaanden nood — voelden zij zich geregtigd tot wraakneming — de eenige die nu nog in hunne magt stond — de ontmaskering van zijne boosheid!

„Zij zelven moesten toch sterven daar zij als publieke „straatroovers gevangen waren, en eene wandaad meer „of minder op hunne rekening zou hun strop niet zoo „veel enger maken, zij wilden zich ten minsten de „vreugd geven eener schitterende *Vendetta!*"

De booswichten gebruikten de voorzigtigheid, der waarheid zoo nabij te blijven als slechts eenigzins vereenigbaar was met hun boos opzet — en zij hadden de behendigheid haar zoo kunstig te vermengen met hunne verdichting, dat de laatste er kracht en klem aan ontleende. Zij hadden werkelijk in het souterrein van 't paleis Pepoli schuilplaats gevonden — in den laatsten tijd; maar zij waren er binnen gekomen langs een geheimen toegang hun sinds lang bekend, die gewoon waren in de woningen der grooten binnen te dringen langs bedekte wegen — en die het geluk hadden gehad de wigtige ontdekking te doen dat de gewelven, waarop de oude grondvesten van het paleis Pepoli rustten, zich niet alleen verder uitstrekten dan de tuinen en de aanhoorige gebouwen; maar ook, waar zij schenen te stuiten, slechts van rigting veranderden en heenleidden naar eene gemetselde waterleiding, door de oude Romeinen daargesteld doch in een later tijdperk vervallen en in onbruik geraakt, zoodat reeds in de eeuw van Sixtus V alleen oudheidkundigen nog het bestaan er van gisten — en —

bandieten voor wie het boven de aarde niet altijd veilig was, er zekerheid van hadden! Carlo en Jeppo waren er in dezen al zeer goed mede gediend — want zij werden hun tot een doortogt van de eene schuilplaats naar de andere, op zulke wijze, dat zij zonder groote moeite uit de overwelfde kelders van de Marchesa Santini — die hun in den tijd toevlugt had verleend — langs een wijden maar niet gevaarlijken omweg — in het souterrein van Graaf Pepoli konden wederkeeren — zoo vaak en zoo ongemerkt als zij het zelf wilden. De intrigante dame kon dus met gerustheid de Inquisiteurs bij zich in huis ontvangen, schoon zij, zoo als de Kardinaal Cesis van haar vreesde, niet onschuldig was aan de overtreding die dezen kwamen vervolgen. Zij had maar een signaal te geven aan hare beschermelingen om zeker te zijn, dat er spoor noch schaduw van hen zou te vinden wezen, in de diepste schuilhoeken van haar huis, hoewel het haar niet bekend was dat zij in zulk geval hunnen strooptogt konden uitstrekken tot op het grondgebied van haren vijand.

De *Bravi*, hoe vermetel ook, waren te veel lieden van voorzorg *pour dire leur dernier mot* aan eene vrouw als deze die tot personen van het hooge Staatsbestuur in naauwe betrekking stond; zij begrepen dat de Marchesa die er gewoonte van had haars gelijken met list te omspinnen, er geene zwarigheid in vinden zou, lieden van hun slag te verloochenen en te verraden als dat haar tot iets noodig kon zijn, en zij achtten de schuilplaats onder 't paleis Pepoli alleen dàn voor hen eene veilige, als er geen menschelijk wezen, zelf geene bondgenoote

bekendheid van had. Juist dààrom was de terugkomst van de nicht des beeldhouwers hun zulk eene ongewenschte verschijning geweest. Het meisje had hen overrast en bijkans betrapt — op het oogenblik zelf dat zij op het punt stonden door middel van een nagemaakten sleutel in de werkplaats van haren oom binnen te dringen, om er rond te snuffelen en weg te nemen wat hun oorbaar dacht. — Zanettina was echter te zeer bezield met onrust over haren geliefden Graaf om scherp toe te luisteren, toen zij een geritsel hoorde dat haar eerder het geknabbel van knaagdieren dan 't bedrijf van menschen scheen, en de booswichten hadden tijd gehad zich in een kleinen zijgang te verbergen — waar zij bleven om de gedragingen van het meisje te bespieden. Tot hunne uiterste verbazing zagen zij weldra Graaf Pepoli verschijnen. Dat verschrikte hen niet minder dan het hen verraste — de fiere weelderige edelman, afdalen in deze weinig aanlokkelijke benedenwoning, om met het boerinnetje zamen te zijn!.... zij moesten weten wat daar achter stak. Bij de sterke weêrklank die er heerschte in dit gewelf, viel het hun gemakkelijk te hooren wat er voorviel tusschen Don Giovanni en Zanettina, en al hadden zij alles niet van woord tot woord verstaan, zij hadden er toch genoeg van begrepen om overtuigd te zijn, dat de wederkomst van het meisje den Graaf bijkans even ongelegen kwam als hun zelven; zij maakten er dus ook geene de minste zwarigheid van, om na zijne gehaaste verwijdering, gebruik te maken van de verwarring en den halfbewusteloozen staat van het arme kind om haar op gewelddadige wijze onschadelijk te maken, met het goede

voornemen om bij ontdekking van deze misdaad de schuld op Graaf Pepoli te werpen, als hebbende die verordend. Zij oordeelden dat zij te minder reden hadden om zich in dezen te ontzien, daar de gevreesde Minganti, die de wreker van hun kwaad had kunnen worden, zich in zoo welverzekerde bewaring bevond, volgens de getuigenis zijner nicht — en wat den Graaf betrof, die had hen verjaagd; zij waren hem geene trouw meer schuldig, zij hadden integendeel eene *vendetta* tegen hem — en zij hadden zich toch reeds verbonden om hem op een gegeven tijdstip met de Justitie in onmin te brengen. Men ziet het, hun plan was niet met veel zorge vooruit zamengesteld om den Graaf te bederven; maar het had zich als van zelve uit de omstandigheden ontwikkeld, en daarom ook had het zòò zeer de gestalte der waarheid, dat het bedrog daarin niet kon worden ontcijferd, zelfs niet door hen, die verzekerd waren dat het er schuilen moest. Maar toch het was een bedrog, en Don Giovanni vleide zich dat het eenmaal tot herstelling zijner eere aan het licht zoude komen. Zonder dat hij het zich zelf wilde bekennen, rekende hij op de veranderde gezindheid der Marchesa Santini, en op hare belofte van redding. Zij had immers maar te willen om de booswichten te ontmaskeren — om het weefsel door haar zelve gespannen, vaneen te scheuren, het gansche gedichtsel der boosheid aan den dag te brengen, en zijne onschuld daardoor als van zelve in het helderste licht te vertoonen.... zij had zooveel onmiskenbare bewijzen gegeven van haar diepgaand leedwezen over zijn ongeluk, zij was zòò schrander, zòò behendig, zij zou als zijne

reddende engel weten te verschijnen ter goeder ure! —

Aan den wil daartoe ontbrak het haar ook geenszins, maar het stond niet meer in hare magt haar eigen werk te niet te doen, zooals zij gehoopt had; vooreerst omdat zij bondgenooten had die niet als zij zelve van gezindheid waren veranderd; vervolgens omdat men haar dit werk uit de hand had genomen om het naar eigen welbehagen te voltooijen, en bovenal omdat zij niet meer genoeg meesteresse was van zichzelve — om met de vroegere zekerheid van blik te berekenen welke stappen er moesten gedaan worden om deze of gene uitkomst te verkrijgen.

Zij had in de felheid van haren haat en wraaklust Don Giovanni bij de Inquisiteurs beschuldigd van verstandhouding en bescherming der Bandieten; eene beschuldiging die zij aangenomen had te bewijzen met behulp van Don Eusebio, die voorgaf in alle de duistere geheimen van 't paleis Pepoli te zijn ingewijd; dat laatste was werkelijk waar, in zoover die werken der duisternis — eenig en alleen *zijn werk* waren, hetgeen hij zich natuurlijk wel wachtte te zeggen, en wat niemand hem kon bewijzen — daar de Bravi zelven zoo vaak hij ze gebruikte bij zijne eigene misdadige aanslagen, niet beter wisten of ze volbragten onder zijne leiding de ontwerpen van den schatrijken edelman, die hoewel te zwak en te schroomvallig om bij zulke gelegenheden zelf op den voorgrond te treden, toch ten oorbaar zijner ondeugden en hartstogten hunne diensten verlangde, die hij meer dan dubbel betaalde, eerst om ze te verleenen, vervolgens om het regt te hebben ze te verloochenen! In stilte verachtten

de Bravi den aanzienlijken beschermer, die zich de weelde gaf van eene huichelarij, welke openlijk afschuw voorwendde van dezelfde daden die zij in 't geheim liet plegen — maar — daar het niet in hun weg noch in hunnen aard lag de zedemeesters te zijn van hunne betaalsheeren — kwam het niet in hen op hetgeen zij de geheimen van den Graaf achtten, te verraden, zoolang zij dezen als hunnen patroon bleven beschouwen. Ook, toen Don Eusebio de poort van 't paleis Pepoli voor zich gesloten vond, wachtte hij zich wel, de bandieten van deze dwaling in te lichten, overtuigd dat de Graaf zelf, zoo hij er toe kwam hen te verdrijven, zich toch niet zou verledigen om deze mannen te ondervragen over hun verleden, noch in bijzonderheden zou treden die hem zelven altijd onbekend waren gebleven. Don Eusebio berekende dat hij op die wijze zichzelf tegen recriminaties en vervolging vrijwaarde, en tegelijk Graaf Pepoli prijs gaf aan hunne discretie, waarop niet langer te vertrouwen was zoo ras hun gunst en bescherming werd opgezegd. De Bravi spraken dus naar hun oordeel geene lastertaal, toen zij bij hunne laatste verdrijving den Graaf voor het volk beschuldigden van hen tot gewelddaden te hebben aangezet, die hem toch zoo verre en vreemd waren. Dat zij er eene enkele meer op zijne rekening plaatsten tot hun eigen gerief, achtten zij zoo groote zonde niet. Don Eusebio die voortdurend met hen in aanraking bleef, versterkte ze krachtiglijk in dit opzet; en waar zij op zijn aandrijven niet zeer gereed waren zich door de *sbirren* te laten vangen op een gegeven tijdstip, ten einde met hunne bekentenis op den Graaf schitterende wrake te

nemen — wist hij hen gerust te stellen over de gevolgen voor hen zelven. De Marchesa Santini, de Kardinaal Cesis en de Paus zelf hadden er belang bij dat Graaf Pepoli schuldig werd verklaard, en zoo zij slechts volhardden bij hunne verzekeringen en niet door weifeling of tegenspraak zichzelven in moeijelijkheid bragten, verzekerde hij hun dat gezegde hooge personaadjen hunne gratie zouden bewerken — of zoo niet, hunne ontvlugting mogelijk maken — en hen rijkelijk van goud voorzien over de bergen heenhelpen. Die geruststelling en de aanvankelijke voldoening dier belofte in milde giften (want Don Eusebio speelde te dier dage met de beurs der Marchesa, als voorheen met het goud van Don Giovanni) in geheime bescherming en oogluikende toelating hunner fielterijen — had de Bravi in de afhankelijkheid gebragt van den sluwen en boosaardigen edelman, die hen leidde zoo als hij zelf wilde, door vreeze en hoop beide; zij waren gereed de pijnbank door te staan ter liefde van zijne en hunne wraakneming zonder zijn naam over hunne lippen te laten komen, zonder een woord te spreken dat hem konde blootstellen om als hun medestander in 't proces van Graaf Pepoli gewikkeld te worden, iets wat die schuldige lichtschuwe personaadje al heel ongelegen zou zijn gekomen. Zijn element was duisternis en schaduw; 't is ook daarom dat wij hem daarin laten zooveel het slechts mogelijk is — zijne afzigtelijke figuur boezemt ons te weinig belangstelling in, om haar meer dan hoognoodig is op den voorgrond te plaatsen — en hij zelf verlangt in dezen zoo weinig *relief*, dat hij aan de Marchesa en aan de Inquisiteurs de opzettelijke

voorwaarde stelde, in de zaak van Graaf Pepoli niet als aanbrenger genoemd te worden „het is zòo, „hij „had grieven tegen zijnen vroegeren vriend, die niet „naar zijn goeden raad had willen luisteren, maar toch... „het ging hem ter harte zijn verrader te moeten worden, „hoewel het van zelf sprak dat de Heilige Vader en „het achtbare geregtshof door dezen ingesteld, het eerste „regt had op zijne trouw.'' De Inquisiteurs hadden met goelijke inschikkelijkheid zijne verraders-voorwaarden ingewilligd, en hem na betoonde dienst zeer bijzondere gunsten toegezegd, 't geen zijn vertrouwen vermeerderde op 't geen hij „zijn goed gesternte" noemde en hem met gerustheid en vermetelheid op zijne schuldige sluipwegen deed voortgaan — met eene volharding die de Marchesa Santini zelve mogelijk niet had kunnen overwinnen al had zij de omzigtigheid gebruikt hare pogingen tot redding van Don Giovanni, allereerst te Bologna aan te vangen en de kracht harer overreding, de kracht harer onweerstaanbare middelen te beproeven op den verrader aan wien zij zelve dat geliefde hoofd had overgeleverd. Mogelijk echter ware het haar gelukt — want zijne spilzucht en zijne onverzadelijke hartstogten maakten hem zeker nog meer begeerig naar goud dan naar bloed; doch zij was niet meer kalm genoeg om den weg te kiezen, dien zij een omweg achtte. Zij nam liever den korteren, dien, welke haar de meest zekere scheen, die der volkomenste zelfopoffering. Met evenveel rasheid van besluit als stoutmoedigheid van uitvoering, was zij naar Rome gereisd — waar het haar verboden was zich op te houden — had den Kardinaal

Cesis in geene kleine verlegenheid gebragt door haren eisch om een gehoor voor haar te verwerven bij den Paus, dien de voorzigtige Kerkvoogd veel te verstandig was om intewilligen; hetgeen haar tot den wanhopigen stap bragt om zich aan de uiterste ongenade van Sixtus te wagen, door het oogenblik van diens *incognito* uitgang te bespieden, om zich aan zijne voeten te werpen met de bekentenis van hare schuld, van hare wraakzucht, van hare listige aanslagen tegen Don Giovanni, en van haar wanhopig berouw dat zij een man in levensgevaar had gebragt, die haar nu meer dierbaar was geworden dan het leven, en van wiens volkomen onschuld aan alles waarvan hij beticht werd zij de overtuiging had, — de Paus gaf ten antwoord, „dat hij die overtuiging niet „deelde, dat hare zelfbeschuldiging volstrekt niet de „regtvaardiging van een ander insloot, dat er regters ge„steld waren om over de schuld of onschuld van Graaf „Pepoli uitspraak te doen, en dat hij zich aan deze zoude „houden, niet aan de verdachte betuigingen van eene „vrouw die heden aanklaagster was, om zich morgen „voorspraak te stellen." — In vorige dagen zou de schrandere Marchesa zulk antwoord hebben voorzien, en zich daar niet aan gewaagd hebben. Maar de gaven en krachten haar verleend, had zij in booze en nuttelooze hartstogten verbruikt .... zij ontschoten haar bij een beter doel — zij was niet meer een denkend en wikkend wezen, zij was eene redelooze leeuwin gelijk, die hare welp zoekt te beschermen en eigen leden verscheurt in ijdele krachtinspanning. Zij dreigde — zij dreigde Sixtus V! Zij durfde tegen hem opstaan, en meende hem schrik aan

te jagen met de bedreiging, dat zij openlijk zou uitroepen hoe Graaf Pepoli onschuldig veroordeeld werd; dat zij Rome tegen den Paus in opstand zou brengen door de schromelijke misbruiken aan 't licht te stellen, die er ten behoeve van de pausselijke schatkist — waren gepleegd te Bologna, door al de geheime *intrigues* bloot te geven, waarin zij tèr wille van het pausselijk gezag eene rol had gespeeld.

Het bleek dat Sixtus V hare voornemens werkelijk vreesde — evenzeer als hij haar persoon weinig telde — want om ze te voorkomen, liet hij haar opsluiten in een klooster van boetedoende vrouwen, als eene half waanzinnige, die door een stèlsel van penitentie moest genezen worden. Werkelijk was zij meer dan half waanzinnig en toen zij in die diepe dompige stilte, die haar omgaf, bekwam van den roes harer wilde smarte, was het licht der rede in haar uitgedoofd — en toen na verloop van tijd de Kardinaal Cesis door zijne ootmoedige smeekingen een zachter lot voor haar had verworven, was het eene suffe oude vrouw die men uit de diepten van het *in pace* naar den zetel eener abdisse ophief.

Men behoeft niet aan te nemen dat de groote Hervormer van Rome vóórkennis heeft gehad van de *intrigue* tegen Graaf Pepoli gesmeed; maar hij had lang te voren àl te duidelijk laten blijken, dat het hem niet onwelkom zou zijn, eenige schuld bij den rijken Bologneschen edelman te vinden om niet tot zoodanige zamenspanning uit te lokken. Die, welke uitging van de Inquisitie had hij niet aangemoedigd, en hij had de orde van Jezus alle ruimte gelaten om haar te doen mislukken; want hij

had geen lust in een *auto-da-fé* door den trots en de aanmatiging van domme monniken ontstoken; hij wilde de schitterende exempels van zijne groote gestrengheid tegen mannen van rang en aanzien vermeerderen — met er een te stellen aan den rijksten edelman van den Kerkelijken Staat, eensdeels omdat hij zulk een voorbeeld geschikt achtte om den schrik van zijn naam te verbreiden ook buiten Rome; anderdeels omdat hij een vast voornemen had zich diens groote goederen en uitgestrekte bezittingen toe te eigenen door verbeurdverklaring.

De vermaarde rijkdom van Graaf Pepoli had hem al te verleidelijk in de oogen geschitterd, dan dat hij de verzoeking kon weêrstaan om er de pausselijke schatkist mede te stijven, bij de groote plannen die hij reeds terstond na zijne verheffing had opgevat. En hoewel hij geene persoonlijke grieve had tegen Don Giovanni — dan misschien de spijt dat deze alliantie aanging met Venetie, in plaats van naar de hand eener prinses Peretti te staan — was het hem toch niet onwelkom, dat hij juist tegen een Pepoli het zwaard zijner wreede geregtigheid zou kunnen opheffen, want hij had nog een ouden wrok tegen diens oom de Senator Pepoli van Venetie — die zich uit kracht van zijn ambt met groote vastheid had verzet tegen de invoering der pausselijke Inquisitie in de republiek, terwijl hij (toen nog Felice Peretti) haar als Inquisiteur kwam handhaven. De strijd tusschen den edelen Venetiaan en den hardnekkigen geestelijke schijnt zoo fel geweest te zijn — dat de laatste er nog als Paus een pijnlijk geheugenis van hield, en wel gaarne op den neef wilde verhalen wat hij tegen

den oom niet meer vermogt — het was toch hetzelfde bloed — *„si ce n'est toi, c'est donc ton frère,"* dacht de man die het zwaard van Petrus in handen hield, en bijgevolg *„la raison du plus fort"* kon doen gelden, en al wat er nog leefde van dien naam zou zich hierna wel wachten het geestelijk gezag te weêrstaan, zelf op onzijdig gebied.

Wie op den Apostolischen Stoel is gezeten, behoeft nooit verlegen te zijn om eene moraliteit aan zijne handelingen te verbinden; hij is Heer van de wereld, en hij zegt met Jago's vrouw: „als de wereld mijn is, maak ik mijn *onregt* tot het *regt* der wereld...

En ziet ge, aandachtige lezer, *hier* lag het allergrootste gevaar voor onzen held en de zekerheid dat zijn proces geen goeden afloop kòn hebben. SIXTUS V *wilde niet dat hij onschuldig zou bevonden worden.* Zonder dat, had deze behooren te zorgen dat de belijdenissen van de Marchesa mede gewogen werden in de schale des regts, al gaven die hem zelf niet de overtuiging van diens volkomene onschuld; al was de Graaf in zijne oogen een dier fiere vermetele overtreders, die meenen dat zij boven de wet staan en leven of de ordonnancien niet tegen hen zijn gerigt. Wie zelf erkende dat men hem lagen had gelegd om zijne schuld te doen uitblinken, mogt toch wel tegen hem gehoord worden naar den eisch der billijkheid. Voor het tegendeel werd gezorgd; van nu aan kwamen er zelfs bevelen uit Rome om het proces met meer haast en met de grootste geheimzinnigheid voort te zetten — en de Kardinaal-Aartsbisschop, die het landschap Bologna bestuurde in naam van den Paus,

was verpligt den Gouverneur nieuwe instructies te geven, waarvan Graaf Pepoli de uitwerking gevoelde in zijne gevangenschap. De wandelingen op de *plate-forme* moesten ophouden; er werd op onbepaalde uren tweemaal daags onderzoek gedaan in zijne vertrekken naar alles wat had kunnen dienen als middel om zich met de buitenwereld te verstaan. De barsche maar deftige kamerdienaar, dien de Gouverneur hem ter bediening had toegevoegd, werd vervangen door de *Secondini*, de lagere beambten van den kerker en, hoewel ze kruipend beleefd waren, kon de Graaf zich niet gewennen aan het denkbeeld zijne tafel bereid te zien en zijn persoon aangeraakt door cipiers knechts!

Zoo werd zijn keten hem met iederen dag meer voelbaar — met iederen dag als met een schakel verengd. — Men deed hem geene verhooren meer ondergaan; hij onderstelde dat zijne regters hunne overtuiging hadden gevestigd, dat zijn proces ging afloopen en dat zijn lot welhaast zou beslist zijn. Maar hoewel de vierschaar hare zittingen hield binnen het Kasteel, kwam hem niets daarvan ter ooren. Die volstrekte onwetenheid, dáár waar de kennis hem zoo belangrijk was, martelde hem vreesselijk en hij voelde zich dieper gebogen en meer neerslagtig dan voorheen. Geen wonder de strijd in zijn gemoed was nog niet opgelost, de uiterlijke omstandigheden werden meer drukkend, en de toekomst naderde dreigend.

Zoo lag de Graaf op zekeren morgen half gekleed op zijn rustbed, zonder lust om op te staan, schoon de krachtige zuiderzon hare gouden stralen heenschoot door

de tralies van zijne gevangenkamer; zonder behoefte aan spijze, schoon een goed ontbijt op zijne tafel gereed stond; zonder opgewektheid tot het gebed, schoon die God, wiens de zonne is, als het ware door haar verkwikkelijken gloed tot hem kwam om zich aan hem te betuigen — toen hij dàt zekere gerinkel hoorde van sleutels en het wegschuiven van grendels dat gemeenlijk het binnentreden van de *secondini* of der hoogere beambten van 't Kasteel voorafging; de laatsten kwamen gewoonlijk alleen om nasporingen te doen in zijn verblijf, meestal onverwacht, maar zoo vroeg had men hem nog nimmer gestoord met dit bewijs van wantrouwen, dat hem zoo ergerde, en waarbij hij moeite had eene lijdelijke houding aan te nemen. Nu voelde hij zich zelfs te moedeloos om zijne ergernis te toonen; hij sloot de oogen toen men binnentrad, en wendde het hoofd af, om zoolang mogelijk zich den aanblik te sparen van de gehate bewakers.

— *Messere* kan binnengaan! sinds het verlof daartoe gegeven is, hoorde hij de *secondino* zeggen tot een persoon die nog buiten stond.

— *Balordo! Bestia!* moet *ik* u dan manieren leeren, — ga mij eerst aandienen, en vraag of *il Signor Conte* ontvangen wil! sprak eene forsche stem, die de Graaf terstond herkende, want hij sprong op van zijn rustbed, en riep luide: — Minganti! dat is de stem van Minganti!

— *Sì Signor mio!* ik zelf, mag ik binnenkomen?

Minganti! herhaalde de Graaf, en strekte de armen naar hem uit, terwijl de beeldhouwer, zonder omstan-

digheden den *secondino* buiten de deur schoof — die van zijne zijde haar onmiddelijk achter zich toesloot.

— Gij! Gij! riep Pepoli, met levendige blijdschap zich aan zijne borst werpende, gij leeft! en zijt vrij! God zij geloofd! waartoe zooveel aarzeling om hier binnen te gaan?

— Signor Conte! het kan mij wel eens gebeuren pligtplegingen te vergeten in een paleis — maar hier zou ik mij wel wachten onbescheiden te zijn, en ik was *niet* zeker van uw goeden wil om mij te ontvangen, want het kon wezen dat gij den ketter....

Pepoli legde hem haastig den vinger op den mond, terwijl hij als beschaamd de oogen nedersloeg en met eene zachte stem zeide: Het was zwakheid van mij, *Amico mio*, maar zoo gij u in mijne plaats kondet stellen.... zoo gij alles wist....

— Ik weet alles.... Signore, doch wees gansch gerust, de Paus zelf heeft verklaard dat ik geen ketter ben — en — wat voor u nog meer beteekenis heeft, ik kom tot u met een groet van *Dom* Agostino!

— Hoe kan dàt wezen? hij, die mij zoo stellig had aangeraden.....

— Mij en het mijne als de pest te schuwen, is het niet zoo? Gij ziet dat ik weet wat er tusschen u en hem is voorgevallen — maar hij is veranderd van gevoelen omtrent mij. Ik heb een eigenhandig schrijven van hem, waarin hij u vermaant mij geloof en vertrouwen te geven.... met nog een paar welwillende woorden daartoe, die u bewijzen zouden, dat hij mij voor een goed Christen houdt...ik zou u dien brief willen toonen,

maar .... daar ik wist dat die verwenschte sbirren en spionnen mijne kleederen doorsnuffelen zouden als ik hier kwam, heb ik dien niet mede gebragt; dus wil mij op het woord gelooven Graaf! en gij kunt het — want zoo waar ik hoop zalig te worden .... een leugenaar en bedrieger ben ik niet!

— Dat weet ik! zei Pepoli, hem de hand toestekende, maar verschoon mij — ik ben versuft in deze gevangenschap .... en ik kan al dit vreemde, al dit verrassende zoo terstond niet vatten — gij moet wat geduld met mij nemen, en mij duidelijk maken hoe dat alles heeft kunnen zijn, hoe gij tot hem zijt gekomen? waarom hij zelf niet hier bij mij is — hij, die toch weten kon, dat ik op hem mijn betrouwen had gesteld, en heil en redding van hem wachtte.

— Dat wist hij, en hij had ook niets liever gewenscht dan aan uwe verwachting te voldoen; hij had zich voor u willen opofferen, maar men heeft het hem niet vergund ....

— Wie niet? vroeg Pepoli levendig.

— Zijne orde ....

— De societeit van Jezus! die mij hulpe en bijstand had toegezegd in alles — en — die — verpligting genoeg aan mij heeft, om ook woord te houden, sprak de Graaf, met zekere bitterheid.

— Die bekent zij, maar zij vermag niet alles wat zij wil.

— Zij niet? de orde die zoò magtig is!

— En zoò voorzigtig! en waar zij te doen heeft met een nog magtiger Paus, die het niet verstaat, dat zij

zich met zijne zaken bemoeit; geloof mij, zij *moest* terugtreden en *dom* Agostino heeft àl gedaan wat in zijn vermogen was om u ter hulpe te komen; hij heeft zich zelfs verder gewaagd, dan zijne Oversten wilden dat hij gaan zoude, en hij heeft daardoor zijne broederschap in zwarigheid gebragt om uwentwil — ook is daarvan het natuurlijke gevolg geweest dat.... dat hij mij alles opgedragen heeft wat hij u nog had te zeggen — want — gij zult hem nimmer weerzien!

— *Gran Dio!* heeft men hem omgebragt? heeft men hem ook gevangen gezet?

— Integendeel! men heeft hem in de ruimte gesteld; op zulke wijze dat hij een onafzienbaren werkkring voor zich heeft.... met één woord hij is aan het hoofd eener missie naar Japan gezonden, om de afgodische Japanezen tot Christenen te maken. De Hemel geve dat het beteren mogen zijn, dan de meesten die wij hier hebben; doch eer de waardige man het zoo ver brengt, zal hij zich vermoedelijk het martelaarschap hebben gewonnen — en — de zaligheid daartoe, zoo wij van Gods genade willen hopen, want hij was niet slechts een trouw dienaar der Kerk, maar ook.... een waar discipel van Christus. Ik heb het voorregt gehad veel en vertrouwelijk met hem te spreken en.... Minganti's oogen werden vochtig — hij zweeg als door zijn gevoel overweldigd.

— Mij ook heeft hij hooge achting en groot vertrouwen ingeboezemd, sprak Pepoli met minder warmte dan men zou gewacht hebben — ook heb ik zijn gemis zeer betreurd....

— Daar had Uwe Excellentie alle reden toe — hij

was juist de man om uwe geestelijke behoeften volkomen te vervullen....

— Dat heb ik altijd gedacht.... hernam de Graaf met een zucht, en toch Minganti — hervatte hij met meer levendigheid — geloof van mij, dat ik niet minder vurig heb verlangd naar u....

— Ik dank u voor dat woord, *Signor Conte.*

— Neen — ik bedoelde dat niet als eene simpele betuiging van vriendschap, maar bovenal omdat het mij soms voorkwam, als zou het mij beter zijn geweest naar uw raad geluisterd te hebben — dan naar den zijnen....

— Waarheid is, *Signor mio*, dat het voor uwe vrijheid en veiligheid goed zou geweest zijn, zoo gij dien hadt kunnen volgen welken ik u door Zanettina heb laten geven.

— O! Zanettina! Zanettina! riep Don Giovanni in de uiterste ontroering. *Poverettà! Poverettà!* moest zij tot mij komen, haar zelve en mij ten verderve!

En de Graaf bedekte zijn gelaat met de handen, en trad onrustig en schuw voor Minganti terug, terwijl hij voortging. — gij — gij — die zoo welwillend tot mij komt — gij verdenkt mij immers niet als de anderen? Ik ben schuldig tegen haar en tegen u, dat is zoò — maar niet op die wijze als zij zeggen. —

— *Che diavolo!* Graaf, als ik niet beter wist, zou *uwe houding* mij waarlijk het regt geven, het ergste van u te denken, en ik kan het uwen regters naauwlijks ten kwade duiden dat zij zich in u vergissen, als gij u op zulke wijze verweert tegen uwe beschuldigers! sprak Minganti, hoofdschuddend, terwijl hij hem met diepe meêwarigheid gadesloeg.

— Wilt gij dan dat ik koel en onbewogen zal blijven bij het herdenken aan het verschrikkelijk lot dat het arme beminnelijke kind heeft getroffen, en bij de bewustheid dat *ik* er oorzaak van ben — dat ik alles had kunnen, had moeten voorkomen.

— Wie zegt u dat dit in uwe magt heeft gestaan? viel Minganti in, met zekere drift. Daarop vervolgde hij kalmer, doch met hoogen ernst: — Luister Don Giovanni! het is nu de tijd niet om uzelven te martelen en uwen geest te benevelen, met nutteloos zelfverwijt dat zwak maakt, waar gij alle uwe krachten noodig hebt. Op zulke wijze zoude ik mij te verwijten hebben dat ik mijne nicht naar Bologna heb teruggezonden, naar mijne woning, waar zij immers veilig had moeten zijn, zoo dieven en schurken niet altijd slimmer waren dan eerlijke lieden. En toch mijn pligt was het, u te laten waarschuwen, schoon ik wel vreezen moest dat het arme kind, wier hoofd sinds lang niet regt helder was, meer goeden wil had dan geschiktheid voor hare taak; maar — als men gevangen is, neemt men, wat men onder zijn bereik heeft — en het was voor mij al eene ongehoopte fortuin, dat ik Zanettina te spreken kon krijgen. Wat u belangt, gij hebt eene groote schuld tegen haar gehad, schoon die onwillens is geweest — ik weet het zeer goed — ik heb er u in der tijd mijn gevoelen over gezegd — het kind heeft zich fantasien gemaakt die gij wat al te onnadenkend hebt gevoed, door uwe onvoorzigtige edelmoedigheid — maar — ziedaar ook àl wat gij u in dezen te verwijten hebt, en — ik weet van *Dom* Agostino dat gij dit alles niet ligt hebt geacht — maar

dat is nog geene reden voor U om het hoofd te buigen onder aantijgingen als die, waarmede men uwe eer heeft durven lasteren. — Gij kunt met een gerust geweten zweren — dat gij geen deel hebt aan de afschuwelijke daad tegen Zanetta gepleegd — zelfs al ware het dat gij haar meerdere zorg en krachtiger bescherming hadt kunnen verleenen — tusschen verzuim van die laatste, en het beramen — het gebieden van eene misdaad ligt immers een wijd verschil — dat men het regt heeft tegenover een aardschen regter te laten gelden?

— Ik heb het beproefd! hernam Pepoli, in diepe neerslagtigheid op zijn rustbed terugvallende, dan, wat baat dàt — zij willen mij niet gelooven! en 't is ook niet vreemd, vervolgde hij met een zucht, als men aannemen kan dat *ik*, IK zulk een misdrijf pleegde, dan kan men mij even goed voor den bedrieger houden die de waarheid verdraait om zijne onschuld te bewijzen.... O! het valt hard Minganti, het valt onuitsprekelijk hard het voorwerp te zijn van zulk eene verdenking, van zulk een mistrouwen! Van alles waarover ik mij in den laatsten tijd heb moeten verwonderen, verbaast dit mij het meeste — dat ik niet krankzinnig ben geworden bij de afgrijsselijke beelden en gedachten die gedurig mijne ziel bezig houden — en er zijn oogenblikken Minganti, er zijn oogenblikken, waarin ik op mijzelven zie met iets als afschuw, en waarin mij eene huivering door de leden vaart — bij het denkbeeld dat *ik* het ben, ik — die beticht worde van MOORD! dat ik als een booswicht word aangewezen aan de verachting van gansch Italie — en de ongelukkige barstte in hartstogtelijke tranen los.

— Wees getroost! *Signor mio!* sprak de beeldhouwer, die zich op den rand van het rustbed had neergezet — en den forschen arm om den slanken jongen edelman heensloeg, met iets als vaderlijke teederheid. Wees toch getroost, bedrog en misdaad zullen niet eeuwiglijk triomferen over de onschuld, daar is Eén die regtvaardiglijk oordeelt, betrouw u op Dezen en stel u heen boven de valsche veroordeeling der menschen....

— In mijne beste uren vind ik daar kracht toe, hernam Pepoli, terwijl hij zijn vermoeid hoofd liet rusten tegen den schouder van den athleet; maar.... toch.... verschoon mij Minganti, gij zijt een edel mensch maar — geen geboren edelman — en gij weet niet, gij kunt niet volkomen mede voelen wat dat voor een zulken zegt — een schandvlek op den ouden naam van zijn geslacht — een smet op zijne eer....

— Gij vergist u Don Giovanni! ik ben bij magte mij dit leedgevoel voor te stellen, niet juist als *edel geborene* maar als weleerlijk man, en 't is juist om u dat te bewijzen dat ik nu te Bologna ben weergekeerd.....

— Ik versta u! viel Don Giovanni in met een zucht — uw bezoek is als eene getuigenis voor mij, voor de wereld — dat *gij* althans hare verwerping niet deelt....

— *Per Bacco!* dat zou u nog weinig baten *Signor Conte* — neen neen! om wat beters ben ik hier — ik kom u redden.....

— Ik begrijp dat zulk een voornemen in u kan vallen, uwe zeldzame ligchaamskracht — uwe ijzeren volharding.... maar helaas, die zijn hier zonder bate — al weêrstonden de tralies en de grendels van dezen kerker

ze niet — nòg zou mijn wil ze moeten wederstaan. Ik *mag* niet vlugten, ik *mag* mij niet laten verlossen uit deze boeijen, ik heb mijn woord als edelman gegeven dat ik de poging daartoe zelfs niet zou ondersteunen. Zoo 't gelukken kon zou het anderen het leven kosten — te beginnen met den Gouverneur, die mij welwillend heeft behandeld, en ik wil geene oorzaak zijn dat anderen in vrijheid of leven gekrenkt worden om mijnentwil — als is 't ook dat men gedenkt mij als moordenaar te vonnissen.

— Bravo! Don Giovanni dat is nobel gedacht en goed gesproken! daarom liet ik u uitspreken, met zulk een woord geeft ge meer dan gij immer voor dezen gegeven hebt — maar ik ben niet hier om u op deze proeve te stellen. Ik ook heb mijn woord verpand dat ik mij niets onderstaan zou tot uwe onregtmatige bevrijding.... De Aartsbisschop-Kardinaal heeft het mij op de hostie doen bezweren eer hij mij toegang vergunde tot u..... Maar Zijne Eminentie had die voorzorg niet behoeven te nemen — ik ben hier gekomen om uwe *eer* te redden en de vlugt ware daartoe geen geschikt middel.

— Daar is er helaas maar een — dat afdoend kan zijn — en dat hebt gij zoo min in uwe magt als ik — *te bewijzen* dat ik geene schuld heb aan het misdrijf door de bandieten gepleegd tegen uwe nicht....

— *Ebbene!* dat is juist, wat ik bedoelde.....

— Maar dat zal u immers ondoenlijk zijn?

— Volstrekt niet — want — ik heb het al gedaan.....

— Wees gedankt en gezegend! riep Pepoli in verrukking van blijdschap — maar — hoe is u dat mogelijk

geweest — hoe hebt gij dat aangelegd? hervatte hij, hem aarzelend aanziende als verving somberen twijfel op eens zijne blijdschap.

— Dat ga ik u mededeelen Signore doch .... het hangt zamen met zooveel bijomstandigheden — dat ik vreeze — wel wat al te omslagtig te zullen zijn..... uwe gezondheid moet geleden hebben in den laatsten tijd, zal ik u niet al te zeer vermoeijen.....

— Ziedaar *messer* Minganti die mij vertroetelen gaat! sprak de Graaf glimlagchend en met kennelijke opgewektheid van zijn rustbed oprijzende. Neen *caro Amico!* het is mogelijk dat ik er wat bleek en lijdend uitzie; maar uwe bezorgdheid voor mij is òverbodig, ik gevoel mij zeer wel — en — hoe vreemd het ook schijne, ik ben kalmer en sterker dan voorheen, en ik smachtte sinds maanden naar het geluid eener bevriende stem, naar de uwe allermeest; overweeg daarbij dat ik in zoo lange niets hoorde van de wereld daar buiten — en als gij dat alles zamen neemt, dan zult gij zeer zeker niet meer vreezen mij te vermoeijen — en niet twijfelen of ik ook begeerig luisteren zal.

— Dat is goed en wel *Signor mio* — maar het komt mij voòr, dat gij nog niets van uw ontbijt hebt gebruikt!

— Ik had geen trek, maar nu voel ik mij zòò verruimd en verblijd door uwe tegenwoordigheid, door het goede uitzigt dat gij mij opent, dat ik eetlust heb gekregen — Zoo laat ons dan neerzitten en ontbijten als het schrale maal in een kerker u niet tegenstaat, ik voor mij ben er reeds aan gewend.

— Een schraal maal *Signor Conte! diavolo!* 't is goed

dat *dom* Agostino u geveiligd heeft voor den kerker der Inquisitie. — Ik meende u juist te vragen welk feest men heden viert op het Kasteel, dat de gevangenen zoo onthaald worden — ik zie verschillende geregten.... ik zie wijn....

— Redelijk zuiver maar zonder geur -- en dat wordt hier voor Syracuser uitgegeven!

— Mijne heeren van het Heilige Officie maken zoo veel omstandigheden niet met hunne gasten, zij schenken hun drabbig water voor hetgeen het is; mij wilde het naauwelijks door de keel, schoon ik niet meene een sybariet te zijn! Ook kan ik u niet zeggen Don Giovanni welk eene weelde de eerste dronk zuiver water mij was!

— En ik klaagde! Egoïst die ik ben! sprak de Graaf met gevoel terwijl hem de oogen vochtig werden.

— Waarheid is het, *Signor Conte*, dat gij er naauwelijks reden toe hebt als gij u met andere gekerkerden vergelijkt. Een ruime luchtige kamer — een rustbed, een armstoel, dien geen kardinaal zou versmaden — een tafel zoo als menig goed edelman in volle vrijheid er naauwelijks te beurt valt — dat zijn alle voorregten.....

— Waarvoor ik dankbaar behoor te zijn ik gevoel het, viel Pepoli in — maar toch *Carissimo!* wat beteekent dit alles waar het noodigste wordt gemist. al kon men mij alle vroegere weelde hier te genieten geven, wat zou het mij zijn, zonder de vrijheid. — Opsluiting *is* opsluiting.

— *Deh! Signor Conte* dat kan ik niet toestemmen — daar is nog groot verschil in de wijze van opsluiting, geloof mij! sprak Minganti met een glimlach die opge-

ruimd wilde schijnen, maar die iets pijnlijks had, alsof schrikwekkende herinneringen in hem opleefden; en werkelijk als men den beeldhouwer met opmerkzaamheid gadesloeg, dan ontwaarde men op zijn gelaat, en zelfs in zijne houding, de kenmerken van veroudering en verval, die onmogelijk door eenige maanden levens bij een vast gestel en een forschen bouw als de zijnen waren, kon zijn te weeg gebragt; maar die getuigden van ligchamelijk lijden en ontberingen — die aan een gansch anderen kerker deden denken, dan dien, waarover Graaf Pepoli klaagde.

— Toch — vervolgde Minganti, met een blik van teeder mededoogen op den Graaf, waarin de grootheid van zijn hart zich openbaarde: Toch — kan ik wel raden hoe zulke dwang u treffen moet — het ligtste moet u harder zijn dan het zeer zware mij.... *Per Bacco!* ik slaap op steenen als ze mij rust gunnen — maar u — mijn waarde Lucullus — u — moet het gekreukte rozenblad pijnigen — en — hier is meer dan dit, *caro Signore* — hier is werkelijk leed en last — overzwaar, in verhouding tot uwe krachten.... en daarom, ik herhaal het, moogt gij de societeit van Jezus, dankbaar zijn, dat zij de behendigheid heeft gehad u uit de handen der Inquisitie te houden, want bij mijn trouwe! het verschil tusschen uw vorstelijk paleis en deze gevangenkamer is naauwelijks grooter, dan tusschen de laatste en het vunzig hol waarin mijne Heeren van het Heilig Ambt hunne *verdachten* laten verkwijnen! Door Gods genadig bestier van jongs af gehard door zwaar werk en de ontberingen der armoede, en gezegend met

eene ligchaamssterkte, die aan alles weerstand biedt heb ik het kunnen uithouden wat zij mij hebben aangedaan.... maar, *Fé di Dio!* dat zou u onmogelijk zijn geweest — *gij* zoudt er onder neergebogen zijn — neen — verbrijzeld!

— Wie weet! viel Don Giovanni in, met een blik waaruit moed en fierheid vonkelden — de krachten zijn soms waar men ze niet zoekt. Of heb ik reeds nu niet meer dan het dubbele geleden van 't geen ik mij ooit had voorgesteld te kunnen dragen?

— Dat is waar! God volbrengt Zijne kracht in de zwakheid zijner schepselen, maar toch.... het fijn albast is niet bestand tegen de mokerslagen die het graniet doen splijten! en ik blijf er bij, *dom* Agostino wist wat hij deed toen hij u veiligde — want al ware uwe ziel nog zoo grootmoedig en fier geweest, en uw wil nòg zoo vast om uwe onschuld te handhaven, zij zouden u tot de bekentenissen gebragt hebben die zij verlangden — en zij zouden zich de vreugde gegeven hebben van een prachtig *auto-da-fé!*

— En gij, Minganti! hebt gij dan niet bekend? vroeg de Graaf op eens met levendigheid, en een snellen onderzoekenden blik op hem werpende — of — hebt gij uwe gevoelens verloochend — of — wederroepen? eindigde hij op een toon waaruit gespannen belangstelling sprak.

— Mijne gevoelens? *Signor mio!* neen, voorwaar om die te kennen hadden ze de pijnbank niet te gebruiken. Die heb ik rond uit gezegd op hunne eerste ondervraging, en tegen hen verdedigd — zoo lang — zoo lang tot ze geen andere tegenbewijzen hadden aan te voeren

dàn — die van ruwe overmagt — maar — ik heb ontkend dat *gij* zulke gevoelens deeldet — *caro Signore!* en ziedaar wat ze begeerden dat ik erkennen zoude, en wat, zoo als van zelve spreekt hunne duimschroeven en al hun marteltuig niet van mij verkrijgen konden. —

— Heiligen des Hemels! riep de Graaf verbleekend — hebt gij zooveel geleden om mij te sparen?

— Ik heb geleden omdat ik geen getuigenis mogt geven *tegen* de waarheid — ziedaar alles — Wee! den ellendige die voor deze de pijnbank niet durft trotseren. —

— *Orrore! Vergogna!* hebben ze u ter pijnbank gebragt? riep de Graaf onder zenuwachtig afgrijzen de handen ineen wringende.

— *Si* — Signore! hernam de beeldhouwer koel, maar zij hebben er niet veel voldoening van gehad. Ik beweer niet, dat ik daaronder gevoelloos bleef — tenzij men een blok marmer ware of een ijzeren stang, men zou zich zamenwringen van pijn, als een gevilde aal die in 't zout wordt gelegd; maar toch, ik had liever mijne tong stuk gebeten, dan hun de vreugd te geven eene klagt te laten hooren. Ook hebben zij het met mij opgevoerd tot den derden en vierden graad — de meester pijniger zelf....

De spreker bleef plotseling steken, te midden van zijne gruwzame voorstelling, met een kluchtig *Bestia! Maledetto!* uitroepingen die hij op zich zelven scheen toe te passen, want hij sloeg zich voor 't hoofd — en op de borst, met al de uitdrukking van schrik en verwijt.

Zijn toehoorder was bezwijmd aan zijne zijde. —

Bleek en sidderend had Pepoli geluisterd, zonder

geluid te kunnen geven van ontzetting, en had alleen nog kracht gevonden om zijnen arm te grijpen — en dien krampachtig vast te klemmen, om hem tot zwijgen te brengen.

— *Scusà! Scusà! Signor mio*, hervatte Minganti, toen hij zijne pogingen om den Graaf te doen bijkomen, gelukken zag. Ik ben een *balordo* een regte domkop, er niet aan te denken dat *il Signor Conte* van zulke dingen niet hooren kan. — Denk er niet meer aan, Graaf! mijn Hemel, daar is niets aan verbeurd, ik ben er goed afgekomen. Drink toch eens van dien goeden wijn — opdat ik weer kleur moge zien op uw wezen.... ik kan u niet zeggen hoe mij deze onhandigheid berouwt, Ik — U — hier smarte aan doen! maar wees gerust — ik zal zorgen dit punt niet meer aan te roeren.... vergeef mij! Vergeef het mij toch!

— Gij — gij mij vergeving vragen? die dit alles hebt doorgestaan voor mij, *me misero!* hoe moet gij mij verachten.

— Waarom toch — omdat gij geene sterke zenuwen hebt? Dat heb ik immers altijd geweten. —

— Geloof niet dat ik lathartig ben....

— Och wel neen! dit ligt aan uwe verbeelding, niet aan uw karakter, maar daarom blijf ik er bij dat wij *dom* Agostino dankbaar mogen zijn dat deze dingen niet tegen u zijn geschied. *Che diavolo!* het edel genet kan wel draven, maar men moet het geen lasten opleggen als een trekos. Is het daarom minder? — Het was duidelijk dat de goedhartige Minganti altijd maar voortsprak, om den Graaf af te leiden, die inmiddels treurig en zwijgend voor zich bleef heenzien; maar die nu inviel met droeven glimlach: — Gij zoudt beter doen *Amico*, mij een

goeden raad te geven om deze jammerlijke teêrgevoeligheid te overwinnen.... gij weet niet hoeveel namelooze smarten zij mij veroorzaakt.

— Per Bacco! waarom zou ik u voorschriften geven die gij nu toch niet in de mogelijkheid zijt te volgen, dus doen de onhandige artsen, ik spare ze u tot nader occasie. Laat ons van iets anders spreken. —

— Ja! spreken wij van iets anders! hernam Pepoli met een zucht — gij hebt mij nog niet eens medegedeeld hoe het u mogelijk is geweest hier tot mij door te dringen.

— *È vèro* dat het een zeer bijzonder voorregt is. Ik dank het aan Fontana de uitnemende bouwkundige — maar zoo als het brevet luidt aan Zijne Heiligheid zelf, zie maar hier is het, en de kunstenaar haalde eene strook perkament uit zijne tas, van een klein zegel voorzien, waarop de visschersring was afgedrukt. — Voor dit kostbare document moet zijne Eminentie den Legaat zelf het hoofd buigen. 't Is jammer dat Fontana het niet in zijne magt had er alles op te laten schrijven wat ik wilde, dan zouden wij *il Signor Governatore* niet lang meer de moeite vergen voor uwe bewaking — dan — wij moeten tevreden zijn met 't geen wij verkregen — ziet gij, hier staat het: „Is toegestaan aan Alessandro Minganti om zich te vervoegen bij Graaf Pepoli, in gevangenschap op het Kasteel te Bologna; onder voorwaarde...." maar dat belangt kleinigheden die mij alleen aangaan — en de beeldhouwer rolde schielijk het perkament weder ineen — hij had er den Graaf slechts een vlugtigen blik op gegund, die zonder hierop te achten,

vroeg of zijn kunstgenoot Fontana hem in den kerker der Inquisitie had mogen bezoeken?

— Voorwaar neen! Ik was toen in volle vrijheid en ik hielp Fontana bij zijne plannen, voor de groote werken die de Paus hem opdraagt; want ik heb ook een weinig verstand van zijn vak — en ik bleef te Rome omdat ik niet naar Bologna wilde wederkeeren, waar ik u vrij — en — gelukkig dacht — voordat gij zelf mij terug riept.... *misero me!* het scheelde niet veel of ik beschuldigde u in mijn hart van een weinigje wreedheid dat gij mij zelfs nà uw huwelijk nòg in verwijdering hield. Daar kwam *dom* Agostino tot mij in diepe gedruktheid en in de grootste bekommering over u, en deelde mij mede alles wat er was voorgevallen — en in welke verlatenheid gij werd gehouden — en vertrouwde mij hoe hij zelf het onmogelijke beproefd had tot u te komen, of u althans iemand te zenden, die zijne plaats konde vervullen, en hoe het mislukt was, en hij zelf het slagtoffer was geworden van die mislukking op zulke wijze, dat alleen de hooge achting die hij genoot bij zijne orde, en de wigtige diensten die hij haar verleend had, hem voor grievende vernedering en opsluiting hadden geveiligd. De ballingschap waarin men hem zond, mogt eene gunst heeten, omdat zij hem de vrijheid liet, en de gelegenheid voor Gods eere en dienst te werken, maar hij verblindde zich niet voor het zeker einde daarvan; want de Japanezen zijn felle christenhaters, al hebben zij een gezantschap naar Rome gezonden — en zijn ijver is groot.... hij zal zekerlijk niet voor het martelaarschap terugwijken.... dan genoeg — hij maakte gebruik van

zijne laatste ure vrijheid eer hij zich naar Civita-Vecchia begaf om mij deze berigten te geven, wetende dat alles wat u en uwe zaak betreft hier te Rome zoo geheim wordt gehouden, dat de Kardinalen in hunne vergadering er niet dan fluisterend over spreken, en bij gevolg vreezende dat ik onwetend zoude blijven tot den einde toe —

— Het einde! welk einde bedoelt gij? vroeg Pepoli ras en gespannen.

— Maar.... het einde van het proces! hernam de beeldhouwer gevat — hoewel hij kennelijk een oogenblik geschokt was door de vraag: *Dom* Agostino onderstelde dat ik daar wel wat in te zeggen zou hebben, en hij deelde mij alles mede wat hij zelf had willen aanvoeren ter uwer gunste zoo men hem toegestaan had naar Bologna te reizen om zich met uwe zaak te bemoeijen.... ik behoef u niet te zeggen dat ik op mij nam, alles voor u te doen wat mogelijk was, ook nam ik mij voor nog dien eigen dag af te reizen — maar te Bologna te zijn, en niet bij u te kunnen komen..... dat vond ik wat ergerlijk — hoewel *Dom* Agostino mij verzekerde dat er niemand werd toegelaten — zelfs niet de Venetiaansche gezant — maar ik begreep dat er redenen konden zijn om een gezant te weren, waar men een kunstenaar toegang zou verleenen,.... en ik ging Fontana opzoeken die juist in eene der gaanderijen van 't Vatikaan bezig was met zijne teekeningen en plannen voor het nieuwe gebouw dat de Paus langs *il giardino della pigna* laat oprigten ten dienste der Vatikaansche boekerij. „Dat treft goed voegde hij mij toe, na mij te hebben aangehoord, Zijne

Heiligheid heeft mij beloofd hier bij mij te komen, om deze schetsen te bezien — en tegenwoordig te zijn bij de opmetingen die ik straks moet laten doen — blijf mij maar een weinigje helpen — en ga straks als de Paus komt wat ter zijde tot ik over u zal gesproken hebben; sinds de oprigting van de Vatikaansche zuil mij is gelukt, verleent Zijne Heiligheid mij nog wel eens eene gunst die geen ander verkrijgen zou." Zoo gezegd zoo gedaan — 't is waar, de Heilige Vader liet zich wat wachten en toen hij er was — ging alles ook nog niet volkomen naar wensch zoo als gij hooren zult.

Het duurde een tijd lang eer Fontana gelegenheid vond mijne zaak voor te dragen; eindelijk zag hij naar mij om en maakte het teeken dat ik mij vertoonen kon.

Sixtus V rigtte zijn snel doorborenden blik op mij (gij moet weten dat hij mij nooit gezien had en ook niet wist dat *ik* het was, die de zaak van de dispensatie had doorgedreven) in dien blik had ik den buitengewonen man onderkend — hij wenkte dat ik naderen zou; ik wierp mij aan zijne voeten, hij wist mijn verlangen; ik moest zijn antwoord afwachten. Hij begon met de vraag: — of ik die verwaande kunstenaar was die zich aanmatigde den Bijbel te lezen? „Ik beken Don Giovanni — dat ik niet precies was voorbereid op *die* vraag door *dien* mond, ook geloof ik dat ik een beter antwoord had kunnen geven dan ik deed, door te zeggen, dat ik er uit geleerd had alle gestelde magten onderdanig te zijn en te eerbiedigen — allereerst die, welke de wereldlijke en de geestelijke zamenvat; waarop Sixtus een „*è giusto*" van de lippen liet vallen dat mij vrij sarcastisch in de

ooren klonk; maar toch, hij tikte mij op den schouder — deed mij opstaan en sprak luide, zich naar een paar *Monsignori* keerende die hem verzelschapten :

„Daar zouden betere christenen zijn — en wij zouden minder kwaad te straffen hebben zoo de evangelien meer werden gelezen." De gepurperden trokken scheeve gezigten en mompelden zoo iets dat een antwoord verbeelden moest: „Gij lieden leest ze zelf niet!" verweet hun de Paus met zekere vinnigheid en, daarop hield hij tegen hen een lang vertoog gedeeltelijk in 't Latijn, gedeeltelijk in 't Italiaansch, waarvan ik niet veel verstond en waarnaar ik ook niet scherp luisterde, want het kwam mij voor dat mijne zaak er niet veel door vorderde: toch verstond ik zeer goed hoe de Heilige Vader met zonderlingen nadruk eindigde, zeggende: „Gij kunt het in uwe consistorie overwegen zoo veel gij wilt maar wij zullen het doorzetten!" en daarmede werden die prelaten afgescheept (1); ik hoorde later van Fontana dat het betrof de overzetting van den Bijbel in de landstaal waarmede eene groote schrede zoude gezet zijn op een goeden weg — dan *basta!* laat ik bij mijn onderhoud met den Paus blijven, wiens strenge blikken zich wat verzachtten toen hij ze weêr op mij rigtte om te zeggen: „Gij zijt in moeijelijkheid geweest met *il san Uffizio*, is het zoo niet?

(1) Deze voorstelling ofschoon geen historische waarheid is eene waarheid uit het leven en karakter van dezen Paus, die de vertaling des Bijbels in het Italiaansch ondernemen liet — ten behoeve der leeken, en die haar ten einde bragt ondanks den tegenstand der meeste Kardinalen, der Hoogere geestelijkheid en bovenal van Philips II, dompiger gedachtenisse.

— En dank mijne bevrijding aan de allergenadigste tusschenkomst van uwe Heiligheid.

— Maar het was immers *Dom* Agostino die voor u tusschenbeiden is getreden? viel Pepoli vragender wijze in.

— Zeker neen! *Dom* Agostino, had U te redden en kon en mogt zich ook mijner niet aantrekken, hoewel ik toen reeds de zekerheid had dat hij het wilde, daar hij het was die Don Marco Ottavi een Bologneesch heer, die bij den Kardinaal Montalto geplaatst is en die tot mijne begunstigers behoort, kennis gaf van mijne gevangenschap — waarvan alle mijne vrienden en verwanten te Rome volkomen onkundig waren gebleven; met zoo veel beleid en geheimzinnigheid gaat dat verschrikkelijk tribunaal te werk bij de inhechtenisnemingen die het beveelt.

— Ik heb mij altijd verwonderd dat men u, die zoo vele betrekkingen en beschermers hebt te Rome, zoo maar in den kerker der Inquisitie heeft geworpen ... op de aanklagt van een ... Gettamento, is het niet zoo?

— *Per Bacco!* men heeft altijd hier of daar een vijand, die gereed is zulke aanklagt kracht bij te zetten, en al ware dat niet, eene verdenking van één dier heeren is reeds genoegzaam.... het blijkt dat ze mij hebben laten bespieden en volgen op eene eenzame wandeling in den laten avond. Terwijl ik mij vermeide met het fantastisch spel te bewonderen dat het maanlicht speelde met de reusachtige overblijfselen van het oude Rome — zie ik mij op eens omringd door gemaskerden — die als uit den grond oprezen — ik dacht aan *bravi* — maar daar ik niets bij mij had dan mijn stylet — was ik voor dat

gespuis niet bang, en toonde hun het laatste — doch ik was al overrompeld door hunne overmagt, eer ik het kon gebruiken, gekneveld en in een draagkoets geworpen, waaruit ik besloot — dat ik niet in de handen van straatroovers was gevallen, maar in die van eenige wettige autoriteit. De gewaande bandieten droegen kappen en pijen, het waren de *famigliari del san Uffizio.* Zoo ziet gij *caro Signore* dat het niet de vraag behoeft te zijn hoe men binnen den kerker der Inquisitie komt... want dat gaat snel en gemakkelijk; de groote kwestie is echter er wêer uit te komen, en daartoe was voor mij niets minder noodig dan een beroep op den Paus zelf — door tusschenkomst van Don Marco Ottavi en bij opklimming den Kardinaal-Neef. Zijne Heiligheid deed mij opeischen — hetgeen mij reeds terstond het voordeel gaf van mijn armzalig kerkerhol te verwisselen — met eene gevangenkamer op den Burg San Angelo waarvan de cipier tot mijn groote vreugd een oude kennis was, uit mijne zware leerlingsjaren te Rome! Hij beschikte mij de zielevreugd, mijne kleine Zanettina weer te zien, — en haar de noodige aanbevelingen te doen voor u — (want ik begon de gevaren voor u te voorzien die zich later hebben verwezenlijkt) mijn goede kerkermeester wist daarenboven eene geschikte gelegenheid voor hare afreize uit te vinden; zij vertrok naar Bologna in gezelschap van eenige leekezusters die in een adelijk vrouwenklooster gingen dienen. Zoo was ik gerust op de veiligheid van haren togt — want onze *bravi* in de gebergten zijn vroom en ze mogen een ·ijke prelaat plunderen maar eene arme leekezuster

geven ze des noodig een reispenning en een brood toe, als zij ze aantreffen. Wat mij aangaat, ik was toen ook uit den ergsten nood, want Zijne Heiligheid had eene commissie benoemd om mij te hooren, waarvan — *Dom* Agostino en Don Marco Ottavi leden waren, met nog een paar bijzitters, wier namen ik niet eens onthouden heb, zoo weinig als ze hadden in te brengen! Gij begrijpt dat ik mijne vrijheid herkreeg — maar... Minganti begon te lagchen — ik ben woest ter zijde gesprongen, door uwe vraag Signor *mio* — en het komt mij voor dat wij een magtig Heer als Sixtus V daar wel wat lang hebben laten staan; gunt ge mij nog even naar de Vatikaansche gaanderij terug te keeren?

— Ik verlang zeer te hooren wat Sixtus u antwoordde.

— Al een heel wonderlijk antwoord dat mij zeer gemengde gewaarwordingen gaf:

„Wij hebben van die geschiedenis gehoord — onze Neef de Kardinaal heeft ons alles verteld — maar weet dat *il san Uffizio* in zijn regt was! dat wij hetzelfde tegen u zouden gedaan hebben, zoo wij nog Inquisiteur waren geweest — en hij bleef mij een tijd lang aanzien met zijn koelen doorborenden blik, als wilde hij mij doen sidderen en de oogen neerslaan; maar ik voelde dat ik met een buitengewoon mensch te doen had, en dat de eene kracht de andere stijft.

Ik glimlachte.

— God zij geprezen! Uwe Heiligheid is nù Paus!

„*E guisto*," zeide hij ook lagchend, „en daarom verlangen wij geene magt die zich iets aanmatigt boven de onze

— zij het ook tot steun van Kerk en Staat. Al wat steunt — drukt tegelijk en wij willen vrij zijn op den Apostolischen Stoel! Het bliksemde uit zijne oogen toen hij die woorden sprak. — Het is daarom, vervolgde hij, meer bepaald tegen mij gewend, dat wij den arm der bescherming over u hebben uitgestrekt — en gij zijt nu veilig — maar — wij raden u voorzigtigheid aan — zoo gij te Rome wilt blijven.

— Mogt het Uwe Heiligheid behagen den arm der bescherming over mij uit te strekken tot in Bologna! vroeg ik stoutweg, want het beviel mij niets dat het punt in kwestie ter zijde werd gelaten.

Hij fronsde den wenkbraauw, liet zich een stoel geven en begon mij toen te ondervragen over Michel-Angelo, over diens werk — over het mijne — ik geloof wel een half uur lang, ondanks de kortheid, ik zou haast zeggen de bitterheid mijner antwoorden, want een innerlijke wrevel bij dit uitwijken over de hoofdzaak bezielde mij en ik geloof niet dat ik ooit met minder geestdrift over mijn nobelen meester heb gesproken.

Eindelijk stond de Paus op en zeide tegen Fontana dat hij mij geschikt achtte om hem behulpzaam te zijn bij de opmeting, die wij onder zijne oogen moesten aanvangen. De haren rezen mij te berge van ergernis en ik geloof dat ik tranen van spijt in de oogen had; maar daar was niets tegen te doen.

Wij togen aan 't werk. Fontana fluisterde mij in dat ik moed zoude houden en dat alles wel goed zoude gaan.

Sixtus bleef ons een tijd lang gadeslaan — mij vooral;

het was mij als voelde ik zijn blik; op eens stoorde hij mij te midden eener berekening, met de vraag waarom ik belang stelde in Graaf Pepoli? en waarom ik dezen bezoeken wilde in zijne gevangenis? Het was eene ingeving des Hemels dat ik toen niet verstomde; want het was mij op het strengste aanbevolen niet van 't proces te gewagen en mijne verknochtheid aan Uwe Excellentie was een reden die eene verkeerde werking kon doen bij den hardvochtigen argwanenden Paus.

De belangstelling die ieder kunstenaar heeft in zijn model, Heilige Vader! was mijn antwoord, de Graaf heeft mij opgedragen zijne buste te maken!

— Verfoeijelijk! riep nu Graaf Pepoli opspringende, een logen Minganti — en die tegelijk eene bespotting is tegen mij! eindigde hij met toorn en verwijt.

— *Signor nò*! sprak de kunstenaar, zich aan de voeten van Don Giovanni werpende, — Minganti spreekt geen logen, zelf niet om een goed doel te bereiken..... Of — is het u voorheen geen ernst geweest met die opdragt? —

— Gij weet *hoezeer* het mij ernst was; maar uwe bittere, uwe spottende afwijzing.....

— Heeft mij altijd berouwd van het oogenblik af dat ik u beter leerde kennen. En in mijn harte was het besloten eenmaal uwe *buste* te maken in dienzelfden oogenblik, waarin gij uw schoonste, heiligste zegenpraal hebt behaald over mij — over u zelven. En nu wat ik het dartele troetelkind der weelde heb moeten weigeren', kome ik in allen ootmoed aanbieden — aan het slagtoffer van boosheid en willekeur.

— Zoo moest ik martelaar worden eer ge mij het waardig voorwerp uwer kunst acht? vroeg Pepoli met een zwaarmoedigen glimlach.

— *Il mio Signore* moest een ander mensch worden, en die verandering moest zich uitdrukken op het gelaat eer ik wachten kon de geestdrift — de bezieling te vinden, zonder welke men geen kunstwerk behoort te ondernemen. Ik heb verdiend dat het mij nu wordt geweigerd; maar overweeg dat het mijn *eenig* regt is om hier bij u te zijn; wees zeker dat ik het met liefde en ijver zal opvatten .... en sla mijne bede niet af.

— Zij is toegestaan! sprak de Graaf hem beide handen toestekende, om u te bewijzen dat ik geene bittere nagedachtenis meer houde van uwen vroegeren onwil. Maar mijne ijdelheid zal er nu zoo min hare rekening bij vinden, voegde hij er bij met een weemoedig glimlachje, als uwe kunst eer kan behalen aan dit droef en vermagerd gelaat — het is bijna wreedheid, dat men mij mijnen spiegel heeft gelaten, zoo vaak ik dien in handen neem, schrik ik van mij zelven. Als gij wèl toeziet *caro Maëstro* zult gij rimpels vinden en al de teekens van verval en veroudering....

— Ik heb u nu reeds een paar uur gadegeslagen, *Signor Conte*, en ik zie ook wat anders... ik zie het weelderig schoon van voorheen vervangen door mannelijken ernst en geadeld door de merkteekenen des lijdens!

— Waar moet dàt heen! riep Pepoli ditmaal met een gullen lach. — Alessandro Minganti die mij vleijen gaat!

Alessandro Minganti heeft tot gewoonte de waarheid te zeggen, zij moge liefelijk luiden of schor!

— Ik houde hem bij 't woord want ik zal hem hoogernstige vragen hebben te doen. —

— Die hij beantwoorden zal naar zijn beste vermogen; maar toch, gun mij eerst te vertellen hoe de Paus mij teleurstelde in die ure.

— Hoe! zijn antwoord was dus geene toestemming?

— Hij antwoordde zelfs niet — hij wendde zich alleen tot Fontana met het bevel om hem in dien âvond de slotsom onzer berekeningen te komen aanbieden, en daarmede liet hij ons zamen... Zelden heb ik mij zòò verslagen gevoeld; maar Fontana zeide: „dat hij nog „hoop had, en dat ik maar moed moest houden. Six„tus *is* wantrouwend en heeft zijne redenen om het te „zijn; maar hij gaat om met eenig voornemen ter uwer „gunste, daar ben ik zeker van." Bij de uitkomst bleek dit vermoeden gegrond. Toen ik mijn vriend des avonds weêrzag na zijn gehoor bij den Paus deelde hij mij mede dat het brevet tot mijne toelating in uwe gevangenis geteekend was, en dat ik het moest komen afhalen bij den Kardinaal-Neef op eene bepaalde ure. — Gij begrijpt dat ik zorgde die niet te laten verloopen. De jonge Kardinaal ontving mij met zijne gewone beminnelijke goedhartigheid, maar — wist nog niets van mijne zaak. Ik stond op het punt moedeloos heen te gaan, toen op eens de zonderlinge Paus zelf binnentrad in een eenvoudig monniksgewaad — alle ceremonieel afweerde en — een gesprek met mij aanknoopte als de eene man uit het volk met den anderen. Een gesprek — mag ik het zoò noemen? neen, het was eene worsteling, niet ongelijk aan die, welke ik in mijne jeugd tegen Michel Angelo

heb volgehouden — hij eindigde als deze met mij de zegepraal te laten — maar ik duizelde toen ik dat huis verliet, van de verschrikkelijke grootheid van dien man. Hij is Paus geworden omdat men in deze eeuw niets anders zijn kan, wil men te Rome heerschen; maar hij is eigenlijk een Tribuun van den ouden Romeinschen stempel, een man des volks, die de Vorsten haat — de Kardinalen minacht; wiens wellust het is al het hooge rondom hem in de laagte te drukken; maar die — in het binnenst van het harde harte — een teeder gevoel van ontferming heeft voor de ellende des volks — en — in het stalen hoofd den vasten wil die te lenigen; hij heeft mij een blik laten slaan in dat binnenste — en — vergeef het mij Graaf — schoon ik u liefheb, en u dat bewijzen wil zoo veel in mij is — toch zou ik na het groot vertrouwen dat hij mij geschonken heeft geen misbruik kunnen maken van de gelegenheid die zich zou aanbieden om op onwettige wijze uwe vrijheid te bevorderen! Op wettige wijze — dat is wat anders en daartoe heb ik het mijne gedaan hoewel ik zeker ben dat het mij door Sixtus zeer euvel zal worden genomen, en hoewel ik, wat nog het ergste is — gansch geene zekerheid heb dat ik ten volle ben geslaagd.

— Maar wat hebt gij dan toch gedaan, waarvan zulk een gevolg kan gewacht worden? vroeg de Graaf.

— Niets dan dit eene — dat ik Don Eusebio ontmaskerde.

— Don Eusebio! hoe kan hier sprake zijn van dezen? riep Pepoli in de uiterste verwondering.

— Juist van hem! hij heeft eene schandelijke rol ge-

speeld in uw proces, en die te meer gevaarlijk moest zijn voor u, daar hij zich achter de schermen wist te houden en daar de *bravi* niet anders waren dan de *burattini* die hij in beweging bragt — en Minganti vertelde nu den Graaf op welke wijze deze onwaardige edelman ten allen tijde met zijn naam, zijne eer en zijn goud had gespeeld en welk gruwelijk verraad hij ten laatste tegen hem had gepleegd, sinds hij de zekerheid had dat er voor hem niets meer van Graaf Pepoli was te wachten.

— En dien afzigtelijken man heb ik jaren lang aan mijne zijde geduld, met al de regten van een vriend! — sprak Don Giovanni met verontwaardiging. — Het is zòò, vervolgde hij na een diepen zucht, meer dan eens heb ik ontdekkingen gedaan omtrent hem en anderen die mij op het spoor der waarheid hadden kunnen leiden; maar destijds keerde ik het hoofd af uit vreeze van iets te hooren dat mijne behagelijke ruste stoorde — dit wist men van mij en dàarom heeft men zich tegen mij veroorloofd wat men met geen ander zoude wagen, eindigde hij in diepe gedruktheid. Op nieuw een bewijs — of ik dat nog noodig had! hoezeer ik de bewerker ben geworden van mijn eigen val — eene overtuiging die zich telkens met meer vastheid bij mij vestigt, Minganti, en die mij met een onbeschrijfelijk leedgevoel vervult....

— Dat is van die pijn *Signor mio*, die tot genezing voert — sprak Minganti hem de hand drukkende, en later toch hebt gij geestkracht gevonden om niet bij gedeeltelijke ontdekkingen te blijven stilstaan....

— Ook heeft de volle waarheid mij hare vrucht

gebragt. Minganti! mijn trouwe Minganti — ik zou de gelukkigste echtgenoot zijn geweest had ik met mijne Violante kunnen vereenigd blijven. Alles is tusschen ons tot klaarheid gekomen en zij heeft mij leeren begrijpen, zij heeft mij leeren achten; zij heeft mij haar hart geschonken...

— Ziedaar de uitkomst die ik u had voorspeld — ik wist wel dat het maar aan u hing om die hersenschim te doen vervliegen — zooals — alle hersenschimmen — sprak Minganti met de vlakke hand over het breede voorhoofd strijkende, als had hij zelf daar iets pijnlijks weg te vagen — en ziet gij *Signor Conte*! vervolgde hij zonder gekrenktheid maar toch met gevoel — daar vrouwen van dat karakter niets ten halve doen — heeft de Gravin tegen mij eene... verbittering opgevat — die — die ik niet geloof aan haar verdiend te hebben; doch — ik zal die ongunst met lijdzaamheid dragen.... dat is nu eenmaal niet anders en — dat is zoo het beste.

— Neen dat is *niet* het beste! want de tijd kan komen dat zij een eerlijk en welmeenend vriend hoog noodig zal hebben.... sprak de Graaf met weemoed; blijf haar dan ter zijde!... Beloof mij dat. —

— Ik kan dat niet belooven Signore — want het vooroordeel dat zij tegen mij heeft opgevat is mogelijk onverwinlijk... daarbij zal het der Gravin Pepoli nimmer aan waardige beschermers ontbreken. U, *Signor Conte* geef ik mijn woord, haar te dienen waar zij mijnen bijstand inroept — Uwe Excellentie laat het hoofd zoo diep zwaarmoedig in de hand rusten... is het mijn spreken dat die pijnlijke aandoeningen wekt? hernam de beeldhouwer na een stilzwijgen.

— Zij moeten wel opgewekt worden, waar ik aan mijne vrouw denk, sprak Pepoli met eene diepte van smart waarin zich bitterheid mengde. Gij hebt haar dan gezien en gesproken Minganti?

— Ik heb den Senator Morosini gesproken, die naar Rome was gereisd om in uwe zaak tusschenbeide te treden bij zijne Heiligheid.

— Dat kon hij zich sparen; de Paus heeft een vooroordeel tegen de Venetianen, ik zie dat klaar — mijn huwelijk was hem tegen... doch spreek mij van Violante... Is zij wel! gedenkt zij mijner? is zij niet àl te ongelukkig? — hoe leeft zij?

— De Gravin is wel — zij is met de innigste genegenheid aan u gehecht; zij leeft, zoo als het op dit oogenblik der Gravin Pepoli voegt: in de strengste afzondering.

— *Poveretta!* zij, die bestemd scheen alle lusten en vreugden der aarde te genieten — welk een leven heb ik haar gemaakt — welk een leven heb ik mijzelven gemaakt! en de Graaf bleef een tijd lang zwijgend in de diepste mismoedigheid verzonken. De beeldhouwer scheen niet noodig te achten deze smartelijke overdenkingen, waarin zich zooveel zelfbeschuldiging mengde, te storen door woorden van troost en bemoediging; hij begreep dat er smarten zijn die doorgeleefd moeten worden, eer de vertroosting er op inwerken kan.

De Graaf echter hief zich plotseling op uit zijne sombere gepeinzen, om Minganti te verrassen met de vraag: hoe het hem mogelijk was geweest tot de ontdekking te komen van de dubbele rol die Don Eusebio had gespeeld.

— Mijne eigene ondervindingen hebben mij daartoe den weg geopend. Verbeeld u *Signor Mio!* Toen ik op weg toog naar Rome, wilde ik mijne schoonzuster bezoeken om op de verzorging der kleine Zanetta toe te zien, die niet zonder bescherming konde blijven in mijne afwezendheid. Ik had gelegenheid haar als leeke-zuster in een klooster te plaatsen, welks abdis mij genegen was, en die ik kende als eene goede degelijke vrouw. Maar tot mijne groote schrik en verbazing, was zij niet in haar dorp gekomen zoo als ik onderstelde, en men wist daar niet beter of zij was bij mij te Bologna. Mijn leedwezen was te grooter daar ik alle tijdverlies pligtverzuim achtte jegens u en toch niet kon heen trekken zonder nasporingen te doen naar het arme kind. Gelukkig echter verraadt het misdrijf dikwijls zich zelf — en valt in de strikken die het anderen meent te spannen. Reeds in den avond van dienzelfden dag wist ik waar ik Zanettina had te vinden. Zij was door Don Eusebio opgeligt even buiten Bologna en naar een landhuisje gevoerd dat hem toebehoort — en dat hij meermalen had gemaakt tot het tooneel zijner schelmerijen. Zijn doel met die opligting was tweeledig geweest, mij te krenken door mijne nicht te ontvoeren en te mishandelen, en zich zelven te bevoordeelen door haar den prachtigen diadeem te ontnemen, dien hij nog altijd in haar bezit geloofde. Daar het kleinood echter niet bij haar gevonden werd noch het geld, dat zoo hij meende uit den verkoop daarvan in haar bezit moest zijn, onderstelde hij dat zij het hare familie had doen toekomen, en het was om het aan deze door schrik en dreiging af te

persen, dat hij zijne *bravi* Carlo en Jeppo afzond, wel wetende dat de verschijning van een paar *bravi* een geheel dorp meer ontzag inboezemt dan eene geheele bende Sbirren en geregtsdienaars. Maar hij had er natuurlijk niet op kunnen rekenen dat *ik* daar zoude zijn. *Messere* Carlo en zijn makker, die eene bedaagde vrouw en een paar schuchtere boerenknapen meenden te vinden in de woning mijner zuster, troffen er mij, hetgeen nog al eenigzins uit de hand viel zoo als gij denken kunt. Ik zorgde echter mij schuil te houden tot ze hunne boodschap hadden uitgezegd, die geene andere was dan deze: dat zij uit naam van Graaf Pepoli den diadeem kwamen terugeischen, dien Zanetta Minganti *ontvreemd* had, of zoo niet, het geld dat zij er voor had ontvangen, bij mangel waarvan Zijne Excellentie, het gansche dorp door zijne *bravi* op brandschatting zou stellen voor de som van 10,000 roomsche kroonen!

Don Giovanni sprong op met een kreet van ergernis.

Minganti lachte.

— Uwe Excellentie begrijpt toch wel hoe ik tusschenbeiden trad om hen op die boodschap te antwoorden. Schelmen die betrapt worden op hun bedrog zijn altijd òf dubbel onbeschaamd — òf tot kruipens toe laag....

— Dat heb ik zelf ondervonden, viel Don Giovanni in, nu ook glimlagchende bij de herinnering, en kan mij best begrijpen dat zij onder de magt van uwe vuist... zich tot het laatste bewogen voelden.

Te eer daar mijne neven, twee krachtige boerenjongens die uit zich zelven voor de bandieten zouden gevloden zijn, onder mijn commando en door mijn voorbeeld

den noodigen moed vonden om aanvallend te handelen. Maar het lag niet in mijn plan om de booswichten op dien stond te straffen, noch met geweld te verjagen. Het was mij te doen om hunne bekentenis, daar ik toen nog geloofde dat zij voor eigene rekening den aanslag tegen Zanetta hadden gesmeed. Zij aarzelden niet het tegendeel te belijden — en zij wisten zich te zeer in mijne hand om mij te durven weigeren de plaats aan te wijzen waar mijne nicht werd verborgen gehouden.

Daar echter bedrog mogelijk was, liet ik ze knevelen door mijne neven, met belofte van geheele vrijheid — en stilzwijgen over het gepleegde kwaad als ze Zanetta ongedeerd in mijne handen leverden. Dit laatste was zeer waarschijnlijk — daar Don Eusebio naar hunne berekening nog niet in zijne *villa* kon zijn aangekomen. Verzeld van mijne neven, die de bandieten geleidden en gevolgd door een paar stevige boeren die ik door geld en goede woorden bewogen had den togt mede te doen, gingen wij op weg met het vallen van den avond.

— Het verwondert mij dat gij de justicie niet hebt ingeroepen, viel de Graaf in.

— Och! dat is altijd de langste en onzekerste weg, vooral op het platteland waar de boeren en de *bravi* bijkans hetzelfde vooroordeel en denzelfden tegenzin hebben tegen elke aanraking met de openbare magt — die dan ook in hare handelingen zich doorgaans òf zoo laauw en traag, òf zoo onhandig en willekeurig aanstelt, dat de onschuld met de schuld wordt verward en ten laatste de eerste wordt gestraft en de andere vrij loopt.

— Het komt mij voor dat het in de steden niet beter

gaat merkte Don Giovanni aan met een droevigen glimlach.

— Gij hebt reden dat te zeggen *Signor Conte*; maar ziedaar ook waarom ik mij zelven regt wilde verschaffen; hetgeen mij uitnemend gelukte. Om Zanetta's eer en leven te redden kwamen wij gelukkig niet te laat — hoewel het zeer weinig scheelde; want de rampzalige Don Eusebio was in zijn landhuisje aangekomen en bevond zich reeds in het vertrek, waar hij zijne gevangene had opgesloten — met het voornemen om haar geweld aan te doen, daar zij zijne list en vleijerijen met standvastige vroomheid had weêrstaan. Het zou ons echter niet gemakkelijk zijn gevallen tot haar door te dringen, want hetgeen Don Eusebio zijne *villa* noemde, was eigenlijk eene kleine sterkte, die, hoe vervallen en slecht onderhouden ook, toch een beleg van een anderen aard had kunnen doorstaan, dan waarvoor wij de magt hadden, dan — zijne oude huisbewaarster die de *bravi* terugwachtte, deed op hun kloppen open, en wij baanden verder ons zelven toegang, toen wij maar eerst de voorpoort binnen waren. De kamerdienaar van Don Eusebio gaf ons wat moeite in de vertrekken, maar dat was ook het al; hij werd spoedig overweldigd en ter zijde gehouden. Don Eusebio, veel te laf om zich tegen de overmagt te verzetten, liet zijne prooi varen, en wierp zich aan mijne voeten smeekende om lijfsgenade. In mijne verontwaardiging zette ik hem den voet op den nek en dacht er een oogenblik aan hem als een venijnige serpent te vertreden, maar de ellendige huichelde berouw — en schoon ik niet veel aan die betuiging

geloofde — viel het mij in dat hij toch eene ziel te verliezen had, en dat hoe geregtig mijne zaak ook ware, het altijd eene wreedheid bleef te moorden waar de weerstand is opgegeven. Zoo begenadigde ik hem — met eene nadrukkelijke vermaning — maar — *fé di Dio* ik had streng regt moeten oefenen in stede van die domme edelmoedigheid....

— Ik wil u geen verwijt doen *Carissimo*, maar toch.... gij hadt de justicie moeten waarschuwen.

— Och wat! de justicie — meent gij dat zij zich zou laten gelegen liggen aan de schaking van een boerenmeisje door een kalen edelman waar niets van te halen is... neen — na 'tgeen ik nù weet had ik U moeten waarschuwen — dat is zoo; doch ik wist dat Gij niets meer gemeens had met dien booswicht — ik wilde U, die reeds zoo veel te doorworstelen had te dier dage — niet ontrusten met een avontuur, dat u zeker zonderling zoude geschokt hebben, en waarmede gij toch eigenlijk niets noodig hadt, zeker — kon men alles vooruitzien... dan gebeurden er nimmer fouten — de mijne was, dat ik te veel haast maakte met de voortreis, om lang te overwegen, of naar Bologna wêer te keeren. Ik wilde Zanettina nu niet naar het klooster brengen — waarvoor zij dan ook geene roeping toonde; zij had integendeel eene vurige begeerte Rome te zien, en geloofde mirakelen van eene bedevaart naar de Heilige Stad, voor de genezing van een gewond meisjeshart. Ik voor mij geloofde althans aan het weldadige van afleiding en verplaatsing en zoo besloot ik haar met mij te nemen.

Onze reis had verder geene avonturen noch tegenspoeden die de moeite waard zijn om er van te spreken; maar na deze ervaring begrijpt *il mio Signore*, dat het mij niet moeijelijk viel den draad te vatten van het latere misdrijf dezer *bravi* en Don Eusebio te ontmaskeren, die uw naam voor den zijnen in de plaats had geschoven.

— Zoo hebben de *bravi* dan bekend dat het Don Eusebio was die hen aangezet heeft de ongelukkige Zanetta... uit den weg te ruimen? vroeg Don Giovanni.

— Neen zij hebben de waarheid bekend — die geene andere is dan deze, dat zij Zanetta vermoord hebben uit zich zelven uit vreeze dat hunne schuilplaats in het souterrein door haar ontdekt en aan u verraden zoude worden. Slechts waren ze voornemens bij ontdekking de schuld van zich af- en op u te werpen; maar Don Eusebio was het, die hen op het denkbeeld bragt om zich te *laten* vatten en u stoutweg te beschuldigen — hij schijnt hun beloften gedaan te hebben van hulp en straffeloosheid die hij — mogelijk had kunnen houden zoo de Marchesa Santini bij haar vroeger plan was gebleven, en zoo IK niet ware opgetreden om hem zelven — in het proces te behalen. Toen begrepen zij dat hij hen toch niet meer helpen kon, dat hij hen had misleid en bedrogen op iedere wijze tot zijn eigen voordeel, en toen vonden zij er zelfs hunne vreugd in, den misdadigen edelman alle misdrijven voor te werpen, die hij hun had laten uitvoeren — onder voorwendsel dat Graaf Pepoli ze verordend had, Don Eusebio — beproefde in 't eerst met stoutheid te loochenen, maar ik kende zijn

leven en het uwe — ik deed de tegenstelling helder uitkomen; ik praatte en ik pleitte tot het mij groen en geel voor de oogen werd — ik geloof zelf dat ik mij tot zijne conscientie wendde — 'tgeen echter minder van kracht was dan een enkel woordje van den Podesta — die met de pijnbank dreigde — want de rampzalige verloor den moed om zijn bedrog vol te houden — en bekende zijn gruwzaam, veeljarig misbruik van uw vertrouwen.

— En mijne regters? vroeg de Graaf gespannen.

— Zij hadden zich overtuigd moeten houden van uwe onschuld, zelfs al ware het hun lust geweest u schuldig te vinden — hetgeen ik echter niet van hen kon gelooven, bij hunne bereidwilligheid om mij aan te hooren — om te luisteren naar de getuigenis van Zanettina's moeder, die aandoenlijk was in haren ijver om u tegen de valsche betichting te handhaven, en naar dat van hare zonen, die mij hadden vergezeld, toen wij Zanetta uit de magt van Don Eusebio verlosten.

— Zoo is dan waarlijk mijne eere en onschuld gehandhaafd! riep de Graaf in namenlooze blijdschap.

— Dat is zij, en voor 't gansche volk! want al wat in Bologna voeten heeft om te loopen was mij naar den Podesta gevolgd. Mijne terugkomst had de geheele stad in opschudding gebragt en gaf aanleiding tot eene algemeene vreugde, waarvan ik niets begreep daar ik niet geloofde dat mijne gevangenschap te Rome hier bekend kon zijn, ik begrijp nu, waardoor zij ontstond: men hield mij voor dood en begraven, en de wufte volksgunst vestigde zich nu op den weergekeerde, wien men als in

triomf volgde, zijne blijdschap uitroepende op iederen toon dat er toch één der slagtoffers van Graaf Pepoli in het leven was weergekeerd. Men schreeuwde mirakel over mij, en wraak over u — op zulke wijze dat de stand uwer zaak mij al spoedig duidelijk werd, en het mij mogelijk werd dat ongerijmde vooroordeel weg te nemen.

Terwijl de beeldhouwer deze mededeelingen deed, had de Graaf naar hem geluisterd met alle de wisselende aandoeningen, die zij in hem moesten te weeg brengen; maar ten laatste werd hij verstrooid en bleef hem aanzien met een strakken blik, of hij door gedachten werd overmeesterd, die hem van het onderwerp afvoerden — maar dat ze niet van een droeven aard waren, bleek zoo haast de *maëstro* zweeg — want toen vatte hij met levendigheid zijne beide handen en riep: Minganti! Minganti! als gij mij nu niet vleit met ijdele hope — als dat alles is, zoo als gij dààr zegt dan moet immers de verklaring mijner onschuld hieruit volgen?

— Dat moet zij, *Signor mio!* en zoo gij zelf er nog geene kennis van draagt, is het misschien omdat men mij de vreugde heeft willen gunnen u daarop voor te bereiden.

— Mijn vriend, mijn redder! wat dank ik u dan al niet! eere, leven, vrijheid!

— Voor de laatste sta ik u nog niet in... hernam Minganti bedenkelijk en met zekere aarzeling... ik blijf alleen borg voor de herstelling uwer eer.

— Dat is genoeg *Amico mio;* dat hangt zamen met de vervulling van mijn dierbaarsten wensch — nu kan ik mijne gemalin weêrzien — nu *wil* ik het!

Minganti schudde het hoofd met een zwaarmoedigen blik. — *Il mio Signore* weet immers dat de Gravin te Venetie is? voerde hij aan.

— Maar zij zal nu immers herwaarts heen komen als zij verneemt dat mijne onschuld bewezen is — zij zal het treurig vooroordeel laten varen — dat zij, vreeze ik, tegen mij heeft opgevat... en men zal haar nu toch wel tot mij toelaten...?

— Daar ben ik gansch niet zeker van *Signor Conte* men zal u in stille afzondering blijven houden, tenzij er tot uwe onmiddellijke in-vrijheid-stelling besloten is, iets waaraan... ik twijfel.

— Gij zijt een zwaarhoofd! met welk regt kan men iemand gevangen houden wiens onschuld bewezen is en algemeen erkend?

— Met het regt van den sterksten, met het regt der noodwendigheid — en geloof mij, *Signor mio*, aan een voorwendsel daartoe zal het niet ontbreken: zij hebben er wel een weten te vinden om u gevangen te zetten!

— Dat was geen voorwendsel, er *was* eene misdaad gepleegd, en de schijn getuigde tegen mij, ik erken het zelf....

— Och wat! riep Minganti uit met ergernis, al had men de *zekerheid* gehad dat het feit door u was gepleegd, hadt gij het zelf stoutweg erkend, meent gij dat men er het regt uit genomen zoude hebben tegen *u*, u die de Vorst van Bologna genaamd wordt, zulke vervolging in te stellen? Heeft men daar bij menschen gehougen meer van gehoord dat er in den Kerkelijken Staat

of in de vorstendommen zóó streng rekenschap werd gevraagd van een hoogaanzienlijk edelman over een vergrijp van dien aard tegen eene persoon uit de volksklasse, gepleegd in zijn eigen paleis en nog wel jegens eene, die tot zijn huis behoorde? De moord op een priester laat ik daar, maar overigens is het niet gebruikelijk het leven van een edelman in de schaal te leggen tegen dat van een kleinen burger of dorper, en waar de verwanten zulke zaak voor den regter brengen (en merk op dat dit hier niet eens is geschied) wordt er eene geldboete gevorderd — waarvan de hoofdsom in den zak van den Podesta teregt komt.... meestal zelfs valt de schade en schande op zulke aanklagers terug en danken ze hunnen beschermheilige, dat zij zelven er ongedeerd afkomen en nu — om den *schijn* van zulke schuld doet men *dit* tegen u; heeft *il mio Signore* over dit verschil wel eens nagedacht?

— Nu gij mij dat zoo voorstelt treft het mij werkelijk; maar bedenk *mio Caro* dat er een nieuw, een beter tijdperk aanbreekt met dezen Paus — waarbij strenge regtvaardigheid wordt geoefend jegens allen — zonder aanzien des persoons en waarbij die middeleeuwsche misbruiken wegvallen — die — in waarheid ik erken het al is 't tot mijne schade — met eene waardige christelijke regering niet bestaanbaar zijn.

— *E Giùsto!* vlei u met hunne Christelijkheid! riep de beeldhouwer sarcastisch; neen Don Giovanni — wees wijs, en laat ons te zamen het mogelijk kwaad moedig overzien. Dat deze dingen — om *die oorzaak* tegen Graaf Pepoli worden gedaan, is een bewijs dat er meer achter steekt.

— *Deh!* aan wien zegt gij het — de Marchesa Leonora Santini steekt er achter — dat weet ik maar al te goed.

— Het is altijd klagelijk dat gij haar hebt gebragt tot zulke vijandschap tegen u — doch zoo het niet ware dan deze, zou ik u zeer van harte geluk wenschen; Graaf — want — gij weet het misschien niet, zij althans heeft van de vervolging harer *vendetta* afgezien...

— Zij had mij dat beloofd... ik wist niet of zij woord had gehouden.

— Dat heeft zij... maar — ik vreeze zeer dat het u weinig zal baten; slechts heeft zij zich zelve in het verderf gebragt — en Minganti vertelde den Graaf wat wij van Donna Leonora weten.

Onder deze mededeelingen van den beeldhouwer, waarnaar Graaf Pepoli met gespannen belangstelling en diepe zwaarmoedigheid luisterde, trad de *secondino* binnen met een hoogeren beambte. De eerste kwam vragen of hij het *collazione* kon wegnemen, terwijl de andere den Graaf kennis gaf, dat hij op nieuw voor zijne regters geroepen werd. — Men zal mij toch tijd laten om mij te kleeden? sprak Pepoli met eenige verlegenheid, naar zijn achteloos gewaad ziende.

I Signori houden hunne zitting op 't Kasteel als altijd — Zijne Excellentie is niet verpligt zich daarvoor te kleeden, antwoordde de officiant met eene buiging.

— Ik ben het aan mij zelven verpligt Signore! sprak Don Giovanni met waardigheid, hoeveel tijd is er?

— *Il Conte* heeft tien minuten. Ik zal wachten, was het antwoord.

De Graaf trok de wenkbraauwen zamen — en wendde zich snel naar een kabinet, slechts door een hanggordijn van het grootere vertrek gescheiden.

— Verlangt *il Conte* mijne dienst? vroeg de *secondino*, die hem wilde volgen.

Maar Pepoli zonder hem aan te zien maakte zwijgend een ontkennend gebaar.

— Mag ik de mijne aanbieden, zei Minganti — Uwe Excellentie zal zien dat ik gansch geen ongeschikt kamerdienaar ben.

— Ik geloof u, *mio Caro*, maar ik heb hier van alles geleerd, en ik weet nu bij ondervinding, dat men zich zelven altijd het snelste helpt.

Werkelijk keerde hij binnen weinige oogenblikken terug, met zorg gekleed — in een deftig zwart gewaad, een fluweelen muts in de hand houdende.

— Is het den *maëstro* vergund te blijven tot ik wederkom? vroeg hij, zich tot den officiant wendende die hem met eenige bevreemding bleef aanzien zonder te antwoorden.

— Met hier binnen te treden, heb ik de vrijheid verloren weêr heen te gaan, sprak Minganti rustig.

— Nobele man! weet gij wel wat gij doet met mij dit offer uwer vrijheid te brengen?

— *Sí Signore sí!* maar men moet iets voor de kunst over hebben! was het opgeruimd antwoord — terwijl een blik van den kunstenaar Pepoli terughield van een woord of een gebaar, dat van inniger toenadering tusschen hen kon getuigen.

. . . .

Toen de Graaf na verloop van een half uur in zijne gevangenkamer werd teruggevoerd was zijne houding kalm én waardig zoolang zijn begeleider in het vertrek bleef — maar naauwelijks was de zware deur achter dezen toegevallen of hij wierp zich met eene uitbarsting van hartstogtelijke droefheid aan de borst van zijnen vriend en bleef zwijgen als verstomd van verslagenheid.

— Jezus-Maria! ze hebben u toch niet durven veroordeelen na mijne getuigenis? vroeg de beeldhouwer, in groote onrust.

— Neen! maar zij hebben mij ook niet durven vrij spreken! Ziedaar wat mij zoo bitterlijk bedroeft — ze zeggen allen hunne zedelijke overtuiging te hebben van mijne onschuld — maar zij achten zich toch niet geregtigd uit zich zelven tot mijne volkomene vrijspraak over te gaan — er moet naar Rome geschreven worden, om het oordeel van Zijne Heiligheid te verstaan.

— Ongehoorde dommigheid! die lafaards! riep Minganti uit, met den voet stampende van ergernis dat de grond er van dreunde. Als ze 't aan Sixtus overlaten, dan kan ik wel vooruitzien waar dat op neer zal komen.

— Gij onderstelt dat men te Rome de zaak slepende zal houden? vroeg de Graaf hem onrustig vragend aanziende.

— *E Giusto!* zoo iets onderstelle ik, antwoordde Minganti, terwijl hij het hoofd afwendde als om aan dien uitvorschenden blik te ontkomen; daarop hervatte hij met eene poging tot opgeruimdheid, die toch blijkbaar met heimelijken onwil worstelde: — Ik acht dat zij mij nu ruim tijd zullen laten om mijne schets te ontwerpen. —

Heb ik het u niet gezegd, dat ik de eene of andere domheid wachtte van uwe regters?

— En gij hebt mij daarmede eene dienst gedaan; want sinds ik er door u op voorbereid was — dat er nog wel iets zou haperen — schokte mij de teleurstelling niet zóó sterk, of ik behield nog magt over mij zelven om hun een goed gelaat te toonen en eene kalme houding te bewaren; maar dies ondanks treft zij mij diep. Want daar de Paus niet heeft willen luisteren naar de betuigingen en bekentenissen van de Marchesa Santini; zal hij zich ook niet haasten tot mijne volkomene vrijspraak te besluiten.

— Te minder daar zij uwe onmiddellijke in-vrijheidstelling ten gevolge moet hebben — waarbij gij terug treedt in 't bezit van uwe goederen... in 't beheer van uw vermogen — ziedaar wat voor hem de verzoeking zoo sterk zal maken om u de vrijheid niet te hergeven, dat — dat — hij er onder bezwijken zal.

— Als het hem om mijne bezittingen te doen is — dat hij 't zegge. Ik heb er nooit aan gehecht — ik heb er altijd meer de lasten van gevoeld dan de voorregten van genoten; hier heb ik geleerd dat men overvloed ontberen kan. Ik wil alles afstaan wat men vraagt, mits men mij de eere late en de vrijheid hergeve. Donna Violante vraagt niet naar mijne schatten, ik heb er de overtuiging van, mij dunkt wij kunnen leven des noods van de inkomsten mijner Napelsche goederen alleen... eene bevallige *villa* aan de Golf — zeer weinig bedienden... alle nuttelooze overdaad en overbodige weelde afgesneden — hare liefde — uwe vriendschap... Ziedaar wel genoeg...

— Om 's Hemelswil *Signor mio!* schep u geene droombeelden die toch niet kunnen verwezenlijkt worden. *Per Bacco!* gij zijt geen krijgsgevangene, zulk een verdrag kan de Paus niet met u aangaan. Sixtus V vooral niet, die aanspraak maakt op den roep van strikte regtvaardigheid! Een onschuldige kan hij zoo openlijk niet plunderen — en met een schuldige kan hij niet transigeren. Ziedaar waarom het mij zóó ergert dat uwe regters hier den moed niet gehad hebben, zelven uitspraak te doen; zij had niet anders dan gunstig voor u kunnen uitvallen, en wij hadden dan voor 't minst eene beslissing — al bleef men ook verstoken van de vruchten dier uitspraak ... maar ik merk het wel, die armhartige lieden, ondergaan eenigen geheimen zedelijken dwang, waarvoor zij bukken, tot groote schade voor u en geen kleinere voor hen zelven.

— Inderdaad ik zag het hun aan, dat ze bewogen waren, zelfs wat verlegen over 'tgeen zij mij hadden meê te deelen; ze meenden mij voldoening te geven met de verzekering dat Don Eusebio zoo min als de *bravi*, de verdiende straf zouden ontkomen — alsof mij dàt verligting kon schenken! Meer verblijdde het mij te hooren dat de Kardinaal-Aartsbisschop zelf, hoewel ook hij de beslissing niet op zich durfde nemen, zeer gunstig voor mij gestemd moet zijn, en beloofd heeft in mijn belang naar Rome te schrijven.

— Zoo hij zijn pligt had willen doen als waardig kerkvoogd en christelijk regent, had hij van zijne magt gebruik moeten maken om uwe regters aan te sporen tot het nemen van een kloek besluit en het vellen van een

vonnis waarbij naar niets werd geluisterd dan naar de inspraak hunner conscientie; daarmede ware u betere dienst gedaan! sprak de beeldhouwer knorrig, die zijne spijt en ontevredenheid scheen te moeten lucht geven, al ware het ook tegen de lijdende partij.

— Men zal dan nu tot eene beslissing moeten komen merkte Pepoli aan — men kan mij toch niet in levenslange gevangenschap houden.

— Levenslange gevangenschap! herhaalde Minganti — als bij zich zelven, terwijl hij met groote stappen door het vertrek heen en weêr liep — en waarvan het niet eens gezegd is dat zij van langen duur zal zijn! liet hij zich halfluid ontvallen als in sombere afgetrokkenheid. De jonge Graaf had echter die woorden verstaan, die niet voor hem waren gezegd.

Hij liep schielijk naar Minganti toe, vatte zijne beide handen en zeide vragend: — hoe wilt gij dat ik deze uitdrukking zal uitleggen? terwijl hij het oog op hem gerigt hield in zulke spanning, alsof het antwoord zelf zijn lot zou beslissen.

De beeldhouwer had zich blijkbaar niet voorbereid om zoo terstond rekenschap te geven van eene gedachte die hij zijns ondanks had geuit. Hij stond onthutst en verlegen, terwijl hij met eene onbeschrijfelijke uitdrukking van meêwaarigheid op den Graaf bleef neêrzien, riep hij — *ohimé*! ik ben een armzalig gezelschaphouder, ik spreek in mij zelven en zeg — — zotheden.

— Maar die toch eene beteekenis hebben, hield Pepoli aan, zeg het mij, wat was uwe bedoeling?

— Ik bedoelde.... dat Sixtus V een grijsaard is die

de zeventig vast nadert, hernam Minganti langzaam als of hij zijne woorden moest uitvinden.... en dat de onfeilbaarheid van den Apostolischen Stoel den man die er op zit — toch niet onsterfelijk maakt en dat het bij gevolg mogelijk zou kunnen zijn, dat Zijne Heiligheid u de vrijheid tot erfenis laat.... en de kunstenaar zweeg strak en somber — als onvoldaan met zich zelven en terwijl hij het hoofd afwendde.

— Ik voor mij! hervatte Pepoli, met ongewone vastheid, gaf eene andere uitlegging aan uwe woorden — eene zulke als zamentreft met eene gedachte die mij geduriglijk bijligt sinds ik hier ben — de mogelijkheid Messer Minganti dat de zestigjarige grijsaard zal willen erven van den twintigjarigen jonkman, en dat hij zich bij gevolg haasten moet, zal de tijd hem niet ontschieten — de mogelijkheid in het eind, dat deze kerker mij tot een ontijdig graf zal worden. Als u hiervan iets bekend is, zeg het mij vrij uit — want gij zult er mij niet meer meê verrassen....

— Neen, neen! neen! viel de beeldhouwer in, den forschen arm teederlijk om hem heenslaande, als wilde hij hem reeds tegen ondersteld gevaar beschermen — van zoo iets is mij niets bekend, laat u door zulke schrikbeelden niet ontstellen — tegen venijn en sluipmoord zijt gij gewaarborgd, terwijl ik bij u ben. Sixtus V is daarbij Leo X niet — noch Alexander VI, en naar de kennis, die ik heb van zijn karakter, is eene geheimzinnige daad van geweld niet van hem te vreezen..... maar toch.... ziet gij *Signor mio*.... ik zou u niet gaarne door zoet bedrog willen afleiden van nutte

overweging — maar toch, zult gij wèl doen uwe gedachten — veel — zeer veel bij de mogelijkheid van een schielijken dood te bepalen — zult gij wèl doen, *Caro Signore* uzelven te beschouwen als een kranke..... als een doodelijke kranke, voor wien geene herstelling te hopen is....

— Daar zie ik nu ook weer geen reden toe, sprak Pepoli met een ontevreden hoofdschudden; sinds gij mij de vreeze ontnomen hebt voor een overijlden, een geheimzinnigen dood. Het is zòo, geen mensch is één dag zeker van zijn leven; maar ik ben nog geen drieentwintig jaar — de gevangenschap op zich zelve zal mij niet dooden; ik wil de hoop trachten te behouden op eene eindelijke bevrijding — zij het niet door de regtvaardigheid van Sixtus — dan toch door den loop der omstandigheden....

Terwijl de Graaf bezig was zich zelven op deze wijze te bemoedigen, bleef Minganti hem aanzien, met een bedenkelijk gelaat waarop zich zware innerlijke strijd afteekende. — Hij beet zich op de lippen — hij wisselde van kleur — zijne oogen vulden zich met tranen — ten laatsten rees hij op en hervatte weêr zijne wandeling door het vertrek — en zijne alleenspraak. — „Wat zal het gevolg zijn van die valsche geruststelling," mompelde hij binnensmonds, — dat hij zich op nieuw aan dit zeer onzekere leven gaat vastklemmen uit alle magt, met frissche hoop en, om eenige korte dagen te beter in 't oog te houden, de eeuwigheid voorbij te zien die vast nadert. Ben ik, Ik dan hier bij hem om dat te plegen — neen! neen! weg van mij zoo wreede barmhartigheid, die 't

gevaar verbergt en de ziele moordt om des ligchaamszwakheid te ontzien — toen, weêr terugkeerende tot den Graaf die met inspanning had getracht te luisteren naar zijne zonderlinge alleenspraak — vatte hij diens hand, zag op hem, met innige deernis en diepen weemoed en sprak toen, zijne zware stem zooveel hem doenlijk was verzachtende als om de woorden die hij spreken ging minder hard te doen klinken: — Sixtus V is het niet die een sluipmoord zal bevelen dat houde ik vol — maar — hij is er de man toe om openlijk geweld te plegen — ik heb het u gezegd, dat het zijn lust is den adel te vernederen en de rijken te berooven — ik heb u gezegd dat hij de man is, die regt — door afgaat op zijn doel, zonder te vragen wat hij daarvoor moet nederwerpen — en nu — gij moet het begrepen hebben.... Don Giovanni — zooals ik het heb doorzien — dat hij omgaat met voornemens van de uiterste strengheid tegen u — daarom verfoei ik zoozeer die lage en laffe oogendienst van uwe regters, die uw lot aan zijne beslissing hebben overgegeven — en daarom voele ik mij gedrongen u toe te roepen: zie af van alle aardsche verwachting — zie af van alle hoop op bevrijding — en rigt het oog op den eenigen waarachtigen verlosser — die volkomenlijk bevrijdt — neem uwen toevlugt tot den Heere Christus, daar is uwe veiligheid, daàr alleen — niet bij den Vorst, die zich Zijnen vertegenwoordiger noemt op aarde, bij wien geene barmhartigheid is, en die zich door eene onverbiddelijke staatszucht tot onregt laat drijven....

— Maar die het toch niet zal plegen tegen mij! viel

de Graaf in met fierheid — minder geschokt dan Minganti had kunnen wachten door eene uitspraak, waaraan hij geen geloof konde hechten — nam hij de ernstige waarschuwing niet aan, daar zij naar zijn gevoelen van eene onware meening uitging. — Neen! neen! ging hij voort, openlijk geweld vrees ik het allerminst nu mijne onschuld, zooals gij zelf beweert, is bewezen voor het volk. Ik ben mij niet bewust Sixtus V tot zóó bloedige persoonlijke vijandschap verwekt te hebben en al is 't dat hij tracht naar mijne bezittingen en dat oogendienaars en booze kuiperij mij in zijne oogen verdacht hebben gemaakt — als hem het voorwendsel ontvalt om mij te berooven, zal hij toch niet met versmading van alle regt een justiciemoord aan mij voltrekken. Ik plagt hem als een groot man te eerbiedigen, ik zal zoo grooten gruwel niet van hem gelooven — tenzij — gij — *gij* Minganti mij zweert dat gij *zekerheid* hebt; — en de jonge Graaf wien al sprekende het klamme zweet op het voorhoofd was gekomen zag den kunstenaar aan met een angstig smeekenden blik, als wilde hij een antwoord afbidden dat toch vooral die zekerheid niet gaf.

Dat was wel zwakheid; maar het was de menschelijke zwakheid die zich krampachtig vasthield aan den laatsten strohalm der hope — en 't ging boven het vermogen zelfs van den kloeken Minganti om hem dien strohalm uit de hand te rukken.

Reeds had hij spijt van 't geen zijn christelijk pligtgevoel en zijne natuurlijke openhartigheid hem als eene daad van noodwendigheid hadden voorgeschreven. Terug nemen wilde hij niets, de heilzame schok moest gegeven

worden — maar hij kon hare werking afstompen. Zelf doodsbleek en zóó bewogen dat hij behoefte voelde om zich te leunen tegen het rustbed waarnevens hij stond, viel hij nu in, met zekere overspannen rasheid: — God beware mij! dat ik op zulke zekerheid zweren zoude. Daar is niets zekers op deze aarde — alles is wankel, alles is wisselvallig — het leven der menschen, de troonen der vorsten, Sixtus kàn terugdeinzen voor eene daad, waardoor hij de openbare meening al te stout zou trotseren; hij kàn zich laten verbidden door de smeekingen uwer vrienden; hetgeen tot overtuiging van het volk, van uwe regters heeft geleid, kan ook spreken tot de zijne — hij heeft de magt om tegen u te doen al wat hij wil, dat is zoo, maar *boven* zijne magt is de almagt van God, Die zelf dien wil in Zijne magt heeft — Die der vorsten harte leidt als waterbeken en onder die magtige hoede zijt gij veilig — geen haar van uw jeugdig hoofd zal gekrenkt worden waar Hij de staf zijner bescherming daarover houdt uitgestrekt!

Al sprekende legde Minganti de handen op de gitzwarte lokken van den jongen edelman en hield ze biddend zaâm gevouwen toen hij voortging, met den blik ten Hemel gerigt als of hij de woorden die hij overluid uitsprak met een innerlijk gebed begeleidde — O! mogt gij Dien met mij willen zoeken; mogt het mij gegeven worden U op Dezen te wijzen zonder uw gevoel te kwetsen of uwe overtuiging te krenken — dan ware mij alle bekommering over u verligt — dan zou ik weten, hoe u troost te bieden en hulpe te reiken; nu voele ik mij mat en krachteloos tegenover u, want ik ken de magt van dat

voorpordeel dat u bezielt tegen den leek, die zich eene geestelijke roeping aanmatigt zonder kerkelijke wijding....

— Dat vooroordeel *is* afgelegd! viel de Graaf in — die eerst als werktuigelijk het hoofd had neergebogen, onder zijne aanraking; maar die het nu ophief om den kunstenaar aan te zien met een blik, waaruit door de diepte van zwaarmoedigheid heen, de geestdrift lichtte eener bovenaardsche blijdschap, — zòò volkomentlijk afgelegd mijn vriend! dat onder alles wat ik met het verlies mijner vrijheid had te betreuren, onder alles waarover ik door pijnlijke zelfbeschuldiging naberouw heb gevoeld, niets door mij zoo groote schade is geacht, niets mij met dieper leedgevoel heeft vervuld, dan dat ik voormaals in roekeloozen overmoed u had teruggewezen en niet had willen luisteren toen gij u bemoeijen wildet mijne conscientie voor te lichten en mij in uwe vaart wildet opvoeren — van dat aardsche af, waaraan ik mij gekluisterd voelde. Gij noemt dat vooroordeel *Diletto*! en gij hebt gelijk; maar helaas het was meer, het was de ligtzinnigheid, die haat wat haar tot ernst gaat bepalen, en die om hare vlindervleugelen tegen uwe aanraking te veiligen zich den statigen sluijer der vormelijkheid omhangt. Dus gespte ik mij toen het harnas van het vooroordeel te vaster, opdat gij niet zoudt kunnen doordringen tot de kwetsbare plek mijner ziel. Omstandigheden, menschenvrees, kerkgezag deden het mij dragen als uit overtuiging; maar hier — hier heb ik het leeren minachten, hier heb ik het afgeworpen — en daar is niets meer — niets wat u verhinderen kan ingang te vinden in mijn harte! Ik heb veel nagedacht, in deze eenzaamheid, in deze gedwongen

ruste; ik heb veel geleden, veel innerlijken strijd gevoerd; daarbij is mij duister geworden wat mij vroeger klaar en helder was als het licht — veel tot beroering en onrust wat tot vrede en kalmte had moeten brengen — en onder dat alles door, was er eene stemme, die het mij toefluisterde dat *gij* het zoudt kunnen zijn, gij alleen, die hier licht zoudt kunnen scheppen en ruste toevoeren — ook werd het verlangen naar u mijne innigste zielsbegeerte, te vuriger naarmate hare vervulling meer hopeloos scheen.

En nu Minganti — nu ik u weder zie — tegen alle verwachting wederzie — en niet slechts als een trouwe vriend die mij de afzondering komt vervrolijken; maar als de man die mij toezegging doet van geestelijke hulp — van raad en troost, van licht en kracht, nu — mag ik gelooven, dat God zelf mij door u te hulp komt, want — zulk wederzien is mij gebedsverhooring.

— Ook voor mij U dus weer te vinden! sprak de beeldhouwer in geestvervoering. — De Heere God zij gedankt en geprezen voor eene uitkomst die met al de smarten eener gevangenschap niet te duur is gekocht — en nu *zie* ik op nieuw, wat ik altijd heb geloofd, dat de menschen zelfs in hun onregt en in hunne wreedheid niets zijn dan de werktuigen van Gods wil en van Zijne groote genade.

— In mijn beste uren zie ik dat zelf zoo, hervatte Pepoli, en dan ben ik kalm — en tevreden want dan voel ik mij innerlijk vrij — en dan sta ik boven mijn lot. Maanden lang *mio Caro!* heb ik geleefd in altoosdurende onrust en vreeze voor eenig ontzettend onheil, dat

mij als boven het hoofd hing, dat mij overal dreigde en waaraan ik trachtte te ontkomen door rustelooze inspanning, op zulke wijze dat de korte tijd van levensvreugd, dien ik had kunnen genieten, is omgebragt in de vermoeijendste pogingen om een dreigende ramp af te keeren — *ebbene*! nu — waar het ergste mij heeft getroffen wat ik had kunnen wachten — nu — heb ik rust gevonden, — de rust der verplettering, dat is waar, maar toch rust; en ik acht die verkiesselijk boven de martelingen van hoop en vrees, die mij in deze ure weêr geslingerd hebben zoo ras ik de mogelijkheid van verandering, van herstel meende te zien schemeren.

— Zoo heeft mijne komst — mijne bemoeijing u mogelijk kwaad gedaan? vroeg Minganti bekommerd.

— Zoo dat ware — gij hebt het in uwe magt mij veel goed te doen... ziet gij *amico mio!* De Graaf nam zijne hand: — op het wreedst teleurgesteld in alle mijne verwachtingen van aardsch geluk, op de schokkendste en stuitendste wijze weggerukt uit het midden van alle genietingen des levens, en neêrgestort in een afgrond van ellende en vernedering, dien ik in mijn vroegeren toestand niet eens in verbeelding had kunnen peilen zonder van afgrijzen te bezwijmen — moest ik als van zelf — zoo ras ik het vermogen tot denken hernam — het ijdele, het ledige, het onbetrouwbare van alles wat ik bezat — van alles wat de wereld lief heeft en prijst — zóó volkomentlijk leeren inzien, dat ik — òf in de verstomping der wanhoop moest neerzinken tot beneden het dier — en 't gevoel der smarte verliezen met de rede — òf — mijn hart losmaken van alle deze dingen — en mijne

ziel opheffen naar het hemelsche, dat mij in dezen staat toeschijnt het eenig werkelijke te zijn, en waarvan ik vroeger het oog afwendde als van onbestemde idealen naar welke te grijpen slechts vermoeijing des geestes kon zijn. — Wel nu! — naar dat laatste heb ik getracht — uit alle magt begeerd daartoe te komen — en — somwijlen zelfs is het mij of ik het gegrepen heb; maar ik vreeze zeer dat ik daarbij den verkeerden weg ben gegaan; want ik heb mijzelven voorheen willens in de grootste onkunde gehouden van deze dingen — mij dieper indringen ontzeggende — en ik heb soms dagen waarin mij de kracht ontzinkt, waarin alles mij duizelt voor de oogen, waarin alle vastigheid mij ontvalt — waarin het niet is dan verwarring en duisternis om mij heen — in mijn binnenste; waarin het goddelijke mij nòg meer onzeker wordt dan het aardsche en waarin leven en sterven beide mij even troosteloos schijnen — hier moet *gij* mij te hulp komen; gij moet mij licht scheppen in deze duisternis — gij moet mij vrijmaken uit de boeijen der Kerk die mij prangen — en die ik toch niet weet los te schudden, zonder innerlijke gevaren waarvoor ik sidder. — Ontsla gij mij uit deze boeijen, op uwe wijze — die de eenig goede moet zijn.... *deze* vrijheid althans kunt gij mij schenken.

— Ik! riep de beeldhouwer uit met iets als ontzetting, ik — *Signor mio!* hoe komt gij op die gedachte — ik heb daartoe noch de roeping noch het regt.

— Gij niet, de man die gezegevierd heeft over *Dom* Agostino?

— Ik heb niet gezegevierd over *Dom* Agostino. Ik

heb u niets gezegd om zoo iets te doen onderstellen! riep Minganti met heftigheid.

— Dat hebt gij ook niet, maar uwe tegenwoordigheid zelve bewijst het mij... of zult gij mij misschien verrassen met de bekentenis dat *hij* U van uwe vroegere dwalingen heeft terug gebragt? sprak de Graaf met iets als ironie, terwijl hij een scherpe onderzoekenden blik op hem rigtte, dien de beeldhouwer zocht te ontgaan door het hoofd af te wenden; toch sprak hij met vastheid: Daarop mag ik geen ja zeggen, Don Giovanni!

— Een van tweeën *moet* waar zijn! riep Pepoli met levendigheid, of *Dom* Agostino heeft opgehouden zich over het welzijn mijner ziel te bekommeren — dat hij *u* tot mij zendt, naar wien te luisteren hij mij met al den drang van zijn geestelijk gezag heeft ontraden...

— Vooreerst kom ik tot u uit mijzelven...

— Maar *Dom* Agostino weet het en keurt het goed.

— Dat is ook zoo, hij kon wel niet anders, wetende, dat noch hij zelf, noch iemand der zijnen tot u zouden toegelaten worden — en overtuigd dat *ik* middelen kon bezigen, die het niet in zijne magt stond aan te grijpen; het is òòk waar dat hij mij voorzien heeft van het noodige tot de reize en van dien brief — dien ik u zoo gaarne had willen toonen en waarin hij u aanbeveelt mij geloof en vertrouwen te geven op eene wijze die u zeker zou weêrhouden hebben mij met ijdele en spitsvondige vragen lastig te vallen, die tot niets kunnen leiden...

— Die tot waarheid kunnen leiden! riep Don Giovanni met vuur en die is mij het noodigste. Het ééne noo-

dige — versta mij wel Alessandro Minganti. Het is mij niet te doen om de goedkeuring van *Dom* Agostino of van eenig ander mensch — het is mij te doen, om den weg te kennen die naar God leidt zonder behulp van de Kerk en hare bijvoegselen — gij hebt mij voormaals laten doorzien dat gij dien weg hadt genomen voor u zelven — gij moet dien kennen of gij hebt voorheen woorden gesproken die niet dan zinledige klanken waren en — zoo gij mij dien niet wilt wijzen en u met uitwijkingen behelpt dan is het dat gij aan *Dom* Agostino eenige belofte hebt gedaan die u tot zulke halfheid verpligt...!

Verrast en getroffen, trad Minganti eene schrede achterwaarts, te meer geschokt door dien ernstigen aandrang van den Graaf waaraan geen ontkomen meer was — daar deze werkelijk de oorzaak zijner aarzeling had geraden: zijn belofte aan *Dom* Agostino dat hij den man, in wien zij beiden niet anders zagen dan een stervende nog slechts weinige schreden van de eeuwigheid gescheiden, zou troosten, raden en besturen zonder hem te schokken in 'tgeen zij — „zijn geloof" achtten. — De Biechtvader scheen vertrouwen genoeg te hebben op het karakter van den kunstenaar, om hem deze hagchelijke taak op te dragen, en deze, die er reeds uit zich zelven een gewetenszaak van gemaakt zoude hebben gevaarlijke twijfelingen in de plaats te stellen voor eene gevestigde overtuiging, was wel voornemens haar naar zijn beste vermogen te volbrengen; maar hij vergat dat zijne geheele persoonlijkheid in strijd was met dezen arbeid; — hij had niet kunnen wachten dat de Graaf met zóó

scherpvorschenden blik naar de diepere beteekenis zijner zending zou heenzien — hij had gemeend te komen tot een zwakken wereldsgezinde die door allerlei hechtsels aan de aarde vastgesnoerd, noodig had zachtelijk daarvan te worden losgemaakt om niet tot wanhoop te vervallen; hij had niet kunnen berekenen den man te vinden — die deze dingen reeds onder de oogen had gezien en wien het, hulpe van God verkregen hebbende *volle diepe* ernst was geworden met de ernstigste levensvraag. Minganti was zoo min de man om ontrouw te plegen jegens een afwezende — als verraad aan de waarheid — en zoo voelde hij zich in eene pijnlijke verlegenheid gebragt, die hem deed uitroepen:

— Vanwaar dit verwonderlijk raadvermogen...?

— Zoo! heb ik geraden, viel Pepoli glimlagchende in. Ik wist wel dat *Dom* Agostino te veel een dienaar der Kerk was om u zonder voorwaarden bij mij aan te bevelen — ik twijfel niet of zijn schrijven zal zijn ingerigt op eene wijze die mij met eene schikking als de zijne bevredigde, zoo ik nog dezelfde ware dien hij in mij heeft gezien. Maar dat moet gij toch van mij begrepen hebben, diezelfde ben ik niet meer, en wat hij voor mijne vermeende behoeften heeft berekend — kan mij nu niet meer dienen: ik dorst naar kennis, ik dorst naar waarheid en ik heb niet de minste behoefte aan verdoovingsmiddelen — en aan verschoonend bedrog. Zoo ik vrede had kunnen vinden in 'tgeen de Kerk heeft te reiken, zou ik den kapellaan van 't Kasteel niet weggedreven hebben; de eene priester is zoo goed als de ander — mits hij zijne dienst weet te vervullen.

Gij hebt belofte gedaan mij niet tot twijfel te verwekken — dat is zeer wel — maar geldt die belofte ook, als ik reeds worstel met die kwaal?

— God beware u voor twijfel, *Signor mio!* riep Minganti verschrikt, dat is de hongerigste, vratigste kwaal der ziele die alles verslindt wat men haar voorhoudt, en die... nimmer, nimmer te verzadigen is.

— Maar die toch kan genezen worden — gij zelf getuigt er mij van — ik heb uit uw eigen mond gehoord dat gij er aan geleden hebt — en nu — gij hebt rust gevonden, gij hebt vastheid verkregen, gij hebt u verzadigd, hoe en waar? — dàt wil ik weten.

Minganti klemde de lippen zamen en — zweeg.

— Kunt gij mij antwoorden dat gij dat alles hebt gevonden in de Kerk? hervatte Pepoli dringend.

— Ik ben niet uit haren schoot geweken.

— Ik vraag u niet naar eene uiterlijke daad, ik vraag u naar de innigste, diepste waarheid van uwe conscientie.

— De waarheid is *in* de Kerk — het is de Kerk die haar bewaart — en — uitdeelt, bragt Minganti uit met eene doffe stem.

— Een dubbelzinnig antwoord kunt gij u sparen, dit hier heeft *Dom* Agostino u in den mond gegeven — hebt gij geen ander?

Er vloog Minganti een gloed over het voorhoofd — maar — hij zweeg.

— Zoo gij geen ander antwoord hebt te geven, *gij* die u beroemd hebt een christen te zijn, in een anderen zin, dan — de verdorvene geestelijkheid om ons heen,

die zeggen dat hun de schat der Kerk is toevertrouwd, die ons relieken te kussen geven en die zelf niet aan God gelooven — dan kunt gij heen gaan — en ik roep mijn domme Capucijn terug, kus zijne tuchtroede en geef mij met gesloten oogen in zijne handen — sprak de Graaf als op den toon der wanhopige beslotenheid.

— Don Giovanni! gij zijt mij feller pijniger dan die van de Inquisitie!

— Ik heb grooter belang bij uwe bekentenissen dan deze! hernam Pepoli met verheffing van stem. Minganti, Minganti! waarom verbijt gij uwe tong om de woorden op de lippen terug te houden die gij voormaals ongevergd hadt willen uitspreken?

— Wat vergt gij van mij Graaf! hetgeen ik toen wilde zeggen is — nu niet meer noodig, niet meer tijdig — in één woord — de weg is te lang voor u en — te zwaar — mij — heeft die bijkans tot zelfvernietiging gebragt.

— Maar gij zijt toch aan het doel gekomen, en ik zie u vrij en vast voor mij staan.

— Ik heb het KRUIS gevonden en mij daaraan vastgeklemd, het kruis dat in de Kerk hoog staat opgerigt.

— En dat ons tegenflonkert van de borst der Kardinalen! riep Pepoli met minachting en bitterheid.

— Ik heb den Christus gevonden die de armen naar vertwijfelende zondaren uitbreidt, vervolgde Minganti, met hoogen ernst.

— *Il Bambino* (1) zorgelijk omwikkeld met den mantel der Madonna! sprak de Graaf met snerpende ironie —

(1) Het kindeke Jezus.

toen opspringende als in vertwijfeling, vatte hij beide handen van den beeldhouwer in de zijne, schudde die met woestheid en riep: — Durft gij mij zeggen dat dit alles hetzelfde is — durft gij mij zeggen — dat *Dom* Agostino die mij nog altijd toespreekt door uwen mond — die alles beziet, met hetzelfde oog als gij, en dat er gansch geen verschil is in de beteekenis die gij — en hij, daaraan hechten — en dat er gansch geen strijd is geweest tusschen u en hem — een strijd, waarin een van u beiden moet overwonnen hebben... Wie van u beiden is de verslagene — beken het mij — zeg het mij — bij uwe zaligheid! Alessandro Minganti, — zoo daar iets zijn kan — wat men zoo noemen mag, gij zijt mij de waarheid schuldig.

— Ja — die ben ik u schuldig! riep Minganti met glinsterende oogen — en eene gansch veranderde uitdrukking van gelaat — en ik zal die schuld afdoen. Weet dit ééne — daar is gansch geen strijd geweest tusschen *Dom* Agostino en mij, en daar is geen overwinnaar. Het is zoo, in de vierschaar waar ik ter verantwoording was geroepen, toonde hij zich een koel en scherp ondervrager — om het regt te hebben als onpartijdig regter — mijne onschuld te helpen verklaren — maar in 't geheim en vertrouwd gesprek, waartoe hij de gelegenheid wist uit te vinden, liet hij mij doorzien, dat hij met mij instemde — ik hield het in 't eerst voor eene list en trok mij terug — toen — ving — hij zelf het eerst aan met vertrouwen — toen hebben wij elkander begrepen, voor elkander het diepste van 't gemoed, het binnenste heiligdom des harten geopend en wat geene duimschroeven der

Inquisitie mij van de tong hadden kunnen persen, dat — dat — dwingt uwe volharding mij af — — hij bekende mij dat wij BROEDERS waren!

Dio Santo! riep de Graaf, bleek van verrassing — welke rol heeft die mensch dan gespeeld bij mij. —

— Geene andere dan die de heiligste verpligting hem oplegde — zoo hij een oogenblik had kunnen wenschen uw blik te verhelderen en te verruimen, moest hij terstond afgeschrikt zijn, door de zwakheid die hij toen nog in u vond — hij meende zekerheid te hebben dat het voor u evenmin veilig als noodig was onzen weg te gaan...

— En gij?

— Ik — heb hetzelfde van u gedacht. —

— Maar nu — *nu!*

— Nu — zeg ik: volg ons! Want gij kunt niet meer anders.

— Ook heb ik den vasten wil daartoe, — sprak Don Giovanni als in zegepraal — en — nu — zult gij mij toch niet naar de Kerk verwijzen, voegde hij hem toe met een glimlach.

— Maar u toch niet daar buiten brengen, hervatte de beeldhouwer met ernst en vastheid. — Neen! Don Giovanni, zie mij niet aan met een verduisterden blik, ik herroep ook nù niet wat ik heb gezegd: „de waarheid is *in* de Kerk" — maar.... er *zijn* waarheden die de Kerk verduistert; er *zijn* waarheden die zij niet uitdeelt, en zij volgt het onzalige stelsel, waarheid met onwaarheid te vermengen: met deze vermenging zoekt eene onheilige priesterschap hare winst te doen, dus is *de* waarheid door hare toevoegselen onkenbaar gemaakt en on-

bruikbaar voor de gemeente, die zij de leeken noemt en wier regt op *alle* waarheid zij ontkent, omdat daardoor haar regt van te bestaan, hare magt, haar invloed vervallen zouden. Om dit alles te verzekeren heeft zij zich stoutelijk in de plaats gesteld van den Heer der Kerk en de bron der waarheid en der kennis voor de leeken gesloten, opdat haar bedrog niet erkend en openbaar zoude worden. Het is geen verbod van de oude ware Kerk, tot die bron der kennis te gaan; maar een voorschrift door hare onwaardige dienaren gegeven, die, zich zelven misleidende, anderen bedriegen — allen die huns ondanks de vrijheid hebben genomen, deze zuivere bron der waarheid te openen, hebben licht, kracht en hulpe van boven gekregen om er uit te putten en er zich aan te laven.....

— Gij spreekt van den Bijbel! viel Pepoli in, met levendigheid.

— Juist, van dezen. Met mijnen Bijbel in de hand ben ik gekomen op hetzelfde standpunt dat een scherpzinnige en geleerde godkundige als *Dom* Agostino eerst na een verren en moeijelijken omweg heeft bereikt, omdat hij er buiten dezen heeft willen komen door zijne wetenschap, omdat hij dien mistrouwde als het arsenaal waaruit de Lutheranen hunne wapenen grepen tegen de Kerk; ten laatsten, toen hij dien heeft opengeslagen met de heilbegeerte van den zondaar en met den eenvoud van het geloof, heeft hij daar antwoord gevonden op iedere zijner vragen....

— Ziedaar wat mij noodig zou zijn! riep Don Giovanni met vuur; dan wij — wij hebben geenen Bijbel, eindigde hij mismoedig.

— *Si Signor Conte* — ik krijg den mijnen! daar wordt voor gezorgd. Sixtus V, die de hervormer der Kerk zal worden, als hem de tijd wordt gelaten om alles te doen wat hij voorneemt, heeft mij dispensatie verleend om dien te lezen; ik voor mij had dat verlof niet noodig, maar zonder dat, had ik het reliek van Michel-Angelo niet uit de handen der Inquisitie kunnen redden. Ik wacht....

Minganti zweeg plotseling en glimlachte — het gewone gerucht van grendels en sleutels liet zich hooren dat de komst van de gevangenbewakers aanduidde.

Ziedaar eindelijk de *Secondino* met mijne klei — en mijne gereedschappen! hervatte de beeldhouwer, op een toon van ongeduld toen hij dezen zag binnen treden — een tweede beambte volgde, die een ruw houten kistje op tafel zette terwijl hij zeide: de zeer eerwaarde domheer Marco Ottavi — geheim secretaris van zijne Eminentie den Kardinaal-Neef zendt Messer Minganti eenige potten confituren.

— Per Bacco! mijn zeer eerwaarde vriend weet wat een gevangene toekomt, riep Minganti opgeruimd — en ging naar de tafel als om onverwijld de toezending te openen. — Moet het niet doorzocht worden? vroeg hij den officiant aanziende, met koelen onverschilligen blik.

— De Madonna beware ons Maestro. Wat van die zijde komt is onverdacht — het eigen zegel van zijne Eminentie is ons waarborg genoeg.

— Zoo maakt dat gij wegkomt *Signori Secondini*! Ik moet met mijn werk beginnen, ik heb lang genoeg naar mijne klei gewacht — wij hebben kostbare oogenblikken verloren voor de *pose* — gelukkig hebben wij

nu alles wat wij noodig hebben eindigde hij Pepoli aanziende — terwijl hij de hand op het kistje legde.

De *Secondini* trokken af.

— Ziet gij, riep de beeldhouwer triomfantelijk, nadat hij eenige potjes ter zijde had geschoven! daar is mijne erfenis van *Il Divo*! en hier is ook de brief van *Dom* Agostino dien gij nu gerust kunt lezen.

. . . .
. . . .
. . . .

De bezorgdheid van Minganti voor het leven van Graaf Pepoli rustte op àl te goede gronden dan dat zij ijdel kon zijn; ook verzuimde Sixtus V niet haar te regtvaardigen. De buigzame regters hadden niet eens voldoening van hunne oogendienst. In plaats van hen te prijzen over hunne gedweeheid, keurde de Paus hunne aarzeling hoogelijk af — hij achtte dat er grond genoeg overbleef voor een doodsvonnis, en hij nam het hun zeer kwalijk dat zij het niet hadden durven vellen, omdat het zulk een rijk Heer gold en door die weifeling het proces op de lange baan schoven, tot ten laatsten de Venetianen of de Jezuïten nog een middel vonden om hem uit den kerker te bevrijden. — Om iets dergelijks te voorkomen besloot hij zelf tusschen beide te treden en een snel en zeker eind te maken.

Daar de onschuld van Graaf Pepoli aan den moord van Zanetta Minganti bewezen was, viel het voorwendsel weg, waardoor Don Mutio zijn neef uit de handen der Inquisiteurs had gehouden. De Paus beval dat dezen de vroegere beschuldiging zouden opvatten; die van be-

scherming der bandieten, en hij zond fra Francesco Maldavito met Don Lelio Orsini naar Bologna om in alle haast dit punt te onderzoeken, daarover uitspraak te doen en het vonnis te doen voltrekken zonder verder uitstel. Deze volijverige dienaren van den strengen Hervormer hadden begrepen; zij wisten niet van terugdeinzen, zelfs niet voor de vrees eener volksopschudding; zij haastten zich ook zoozeer dat zij den Graaf in eene geheime nachtelijke zitting verhoorden en veroordeelden; maar zij verrasten den Graaf niet meer door deze beslissing waarop hij was voorbereid, en waartegen hij zich gesterkt voelde. Hij hield zich fier en waardig, en het voorstel dat men hem tijd wilde laten om naar Rome te schrijven en gratie te vragen sloeg hij met vastheid af — zeggende dat men geene gratie konde vragen zonder erkenning van schuld, dat de zijne mogelijk konde liggen in eene onvoorzigtige handelwijze — maar zeer zeker niet in misdadige bedoelingen; dat zijne regters dit wisten; dat het Zijner Heiligheid niet onbekend kon zijn, en zoo men desniettegenstaande hem ter dood verwees met verbeurd verklaring zijner goederen, en Zijne Heiligheid dit vonnis goedkeurde, dat hij dezen dan alleen eene *vraag* had te doen, namelijk: „of het met de wijsheid en den pligt van een christelijk herder bestaanbaar was, de schapen te slagten, om de wolle?"

Na dit antwoord boog zich de Graaf als verlangde hij te gaan. Fra Francesco stond op om een toornig wederwoord te geven, maar Don Mutio fluisterde hem in:

— Al zachtjes mijn broeder! mijn Heer Neef betaalt

het regt om zijn gevoelen te zeggen immers duur genoeg?

Iedereen begreep dat het in dit geval bij Sixtus V geene vraag konde zijn van gratie, zelfs zij, die nog de wanhopige poging waagden om hem het harte te roeren door hunne smeekingen. Ook sloot deze er de ooren voor met al de hardnekkigheid die hem eigen was als hij een besluit had genomen, en noch de tusschenkomst van den Spaanschen Gezant, noch de voorspraak der aanzienlijkste Kardinalen, noch de voorstellingen van den ouden Morosini, hadden eenig goed gevolg.

Het was zijn onverbiddelijke wil — dat Don Giovanni Pepoli die de Vorst van Bologna werd bijgenaamd openlijk op een schavot zou worden onthoofd! Wij willen nog even diens gevangenis bezoeken in den laten avond voor den dag die tot deze teregtstelling was aangewezen. Wij maken te eer van dit voorregt der fantasie gebruik; daar Minganti voortdurend zijn eenige gezelschaphouder is gebleven, en niemand zelfs niet zijne naaste betrekkingen tot hem werden toegelaten. De Graaf zelf heeft er niet op aan gedrongen, hij vreest niets zoo zeer dan zich door de aandoeningen van anderen te laten schokken en hij heeft al zijn wilskracht gevestigd op één punt — eene moedige en waardige houding te toonen in de uiterste ure.

De forsche beeldhouwer, eigene, diepe geschoktheid verbergende, staat hem hierin ter zijde uit alle magt; maar het belet niet dat de laatste korte uren hun zwaar vallen — en te zwaarder juist, daar zij zich beiden tot tegennatuurlijke kalmte hebben veroordeeld.

Het blijkt dat men Don Giovanni eindelijk schrijfge-

reedschap heeft toegestaan, — en dat hij er ijverig gebruik van heeft gemaakt want hij zit bij eene tafel met papieren overdekt — die hij bezig is te onderteekenen en te verzegelen. Minganti zit tegenover hem den opengeslagen Bijbel voor zich — waarin hij vermoedelijk kracht heeft gezocht voor beiden. Nu slaat hij dien toe, en den Graaf aanziende, in stille bekommering, spreekt hij met eene vaste stem, waarin zijns ondanks weemoed trilt. — Ik zou wenschen dat *il mio Signore* nu wat rust nam — niets maakt zoo dof — en zoo mat als een slapelooze nacht. — Neen! ik voel mij veel te veel opgewekt om te slapen," is het antwoord van den Graaf, die nu opstaat, om door het vertrek heen en weêr te wandelen als iemand die behoefte heeft aan beweging; plotseling bleef hij staan voor eene *buste* in klei — de zijne — nu voltooid en op een voetstuk neêrgesteld.

— Toen ik u die dienst voor de eerstemaal vroeg, en mij zoo diep gekrenkt voelde hij uwe weigering, had ik weinig kunnen wachten — *waar* gij mij die zoudt verleenen, *Amico*!

— *Signor mio!* het komt mij voor dat de kunst gewonnen heeft met dat uitstel.

— En ik had mij kunstbescherming voorgesteld niet waar! Wat had ik mij àl *niet* voorgesteld — — dat ik niet heb kunnen volbrengen....

— Gij hebt er den wil toe gehad — de wil moet kunnen volstaan — waar de daad niet kàn volgen.

— Ja dat is zoo. De wil had ik, maar te laat — en toch was mij veel tijd gegeven — Minganti — broeder! gij, gij kunt niet volkomen mede voelen wat dat

zegt de gedachte aan een verbeuzeld leven in eene ure als deze... — van eene bestemming door eigene schuld mislukt.

— Gij hebt u van dat alles voor God berouwd op iedere wijze. Wie als Christen sterft mag niet klagen van een mislukt leven — 't eenige noodige doel is bereikt! sprak de beeldhouwer vast en zelfs hard.

— Door Gods genade en met uwe hulp sterf ik als Christen, zei de Graaf met vastheid — maar dit neemt niet weg dat hetgeen mij nu overkomt mij treft als eene straf uit Gods eigene hand. Ik heb mijnen *Maggior domo* eene scherpe bestraffing doen ondergaan omdat hij ontrouw had gepleegd en slecht huisgehouden had met mijn goed — is het vreemd dat God mij op deze wijze het rentmeesterschap opzegt — over die vele goederen die mij waren aanvertrouwd?

— Het is geene schade dit *zóó* te zien, mits het u niet mismoedig maakt; het zal u te beter helpen dragen al 't geen u de menschen aandoen — die niet zijn dan de uitvoerders van Gods wil. De kastijdingen Gods aan te nemen is eene goede zaak — de Heer die de Almagtige is, straft — niet dan uit liefde — wien Hij heeft aangenomen — gelooft gij dat?

— Ik geloof! — zeide de Graaf en bleef weêr peinzend staan voor zijne *buste*, — de Christen kampte kennelijk met den natuurlijken mensch. — Op eens zegevierde de laatste! *Dio! Dio! Mio!* het schavot! Graaf Giovanni Pepoli sterven op een schavot! riep hij op eens in tranen uitbarstende en zich aan de borst van Minganti werpende: Denk toch in, wat dat zegt!

— Dat zegt bevrijding van de schrikwekkende worstelingen met den dood op een sterfbed — *che diavolo*, Don Giovanni! maak u zelven niet week met zulke voorstellingen — 't is zoo snel gedaan — ik wenschte dat ik er in uwe plaats mijn ouden hals aan mogt wagen!

— Minganti! riep de Graaf wien het klamme zweet op het voorhoofd stond, gij hebt eene manier van gerust te stellen die mij de haren te berge doen rijzen.

— En gij, eene manier van u zelven zwak te maken die mijne laatste rosse haren doen grijzen — *Per Bacco! Signor mio!* — denk aan uwe voorvaderen — die meest allen in den krijg rustig en moedig een diergelijk einde zijn tegengetreden — meent gij dat diegenen onder hen, welke in de handen der Turken zijn gevallen — er zoo ligt zijn afgekomen...?

— Gij vergeet — dat zij zich roem verwierven en dat — een — schavot schande brengt.

— Dat ontken ik in uw geval — de schande is voor hen die onregt plegen. Ik ben zeker dat uw dood als een vlek zal blijven rusten op de nagedachtenis van dezen Grooten Paus, en dat het verloop van eeuwen die vlek niet zal kunnen uitwisschen. Schaam u Don Giovanni! dat gij u over deze zaken bekommert — of gij een armzalige wereldling waart, die niet over dat alles weet heen te zien — wat blijft gij tobben over 't schavot! Christus stierf voor ons aan het kruis, eigen u Zijn dood toe voor u zelven en laat alle andere gedachten varen.

— Minganti! hernam Pepoli met eenige aarzeling, ik zal u eene zwakheid bekennen....

— Beken — als het u tot verligting kan zijn.

— Ik zou.... het sacrament der stervenden willen gebruiken.

— Communie houden met Christus, Zijn vleesch eten, Zijn bloed drinken in geest en in waarheid! dat verlangen is geene zwakheid — 't is een zeer christelijk verlangen.

— Maar — daar niet meer aan voldaan kan worden.

— Waarom niet?

— Ik kan niet biechten bij dien ellendigen Capucijn, ik zou logen spreken zoo ik zeide te hechten aan zijne absolutie — en — men zal mij geen weldenkend en verstandig priester toestaan, met wien ik mij omtrent deze punten kan verstaan.

— Wees gerust, men kent uwen tegenzin in den Aalmoezenier van 't Kasteel en men zal wel zorgen dat een man zoo als gij, op wien aller oogen gerigt zijn, niet buiten de gemeenschap der Kerk ter dood gaat.

— Ik had dat zelf niet verwacht — maar — het wordt laat en ik begin er voor te vreezen.

De Graaf had die woorden nog niet geheel uitgesproken of een *secondino* trad binnen:

— De Kardinaal-Aartsbisschop vernomen hebbende dat Uwe Excellentie den bijstand van den Aalmoezenier heeft afgewezen — zendt een priester herwaarts, wil *il Conte* dien ontvangen?

De Graaf boog toestemmend het hoofd, en toen de Officiant zich verwijderd had, riep de Graaf zijn vriend bij de hand vattende: Minganti, Minganti! zoo het eens mogelijk ware dat *Dom* Agostino....

— IJdele hoop! er gebeuren geene mirakelen meer.

Toch wel! — de liefde geeft er magt toe, sprak eene zachte bevende stem — en de *Secondino* sloot de deur achter den priester.

— Jezus Maria! riep Minganti achter uitwijkende — de geestelijke liet de kap zijner pij neêrvallen — blonde vlechten, vrouwelijke gelaatstrekken werden zigtbaar — en Donna Violante wierp zich in de armen van haren gemaal.

— Ik gevoelde het aan mijn hart, dat mij eenige groote blijdschap was voorbehouden! sprak Pepoli, toen hij weer magt vond om te spreken.

— Ik ben uit Venetie — uit de bewaking mijner familie gevlucht — ik ben niet te Rome geweest, ik wist dat het vergeefs zoude zijn mij voor Sixtus te vernederen. Ik heb hier weken lang gepeinsd op de middelen om dit bedrog te kunnen plegen en nu — het is gelukt! Ik ben toch welkom? vroeg zij met eenige verlegenheid, ziende dat de Graaf haar met strakken verstrooiden blik aanstaarde.

— Gij zijt het — *gij* zult mij niet week maken gij zijt het immers geweest die mij het eerst met zedelijken moed hebt bezield. — Minganti — 't is bij God besloten dat ik zonder priester zal sterven.

Minganti antwoordde niet: hij had zich in het naaste vertrek begeven.

De echtgenooten moesten zamen blijven. Niet al te lang gunde men hun dit laatste zamenzijn. Binnen het uur kwam de Gouverneur van het Kasteel zelf den Graaf aandienen dat de Kardinaal-Aartsbisschop besloten had Don Giovanni Pepoli in persoon den zegen te geven en de genademiddelen der Kerk te reiken.

— En deze.... priester? vroeg Pepoli naar Violante ziende die zich gehaast had hare vermomming te hernemen.

— Ik zal de eer hebben mevrouw de Gravin huisvesting te geven op het Kasteel tot morgen, antwoordde de Gouverneur. De Aartsbisschop-Kardinaal is een verstandig liefderijk man, hij had de vrome list doorzien, en neemt de verantwoordelijkheid daarvan op zich, en haar den arm biedende fluisterde hij haar in: (gij zult uwen gemaal nog wederzien.) Zoodra de Gouverneur met Donna Violante vertrokken was, werden alle toegangen, die tot de gevangenkamer liepen, wijd opengesteld — kerkdienaren, misdieners, koorknapen met waskaarsen schaarden zich ter weerszijde in het voorvertrek; de geheele weidsche stoet, die een vorstelijk priester bij zulken togt moest verzellen, begeleidde zijne Eminentie den Legaat, die in pleeggewaad langzaam en statig naderde.

Pepoli en Minganti wierpen zich op de knieen bij zijn binnenkomen.

Hij gaf beiden den zegen; doch op zijn wenk begaf Minganti zich naar het voorvertrek en sloot de deur der gevangenkamer; Graaf Pepoli bleef met den Kardinaal-Aartsbisschop alleen.

. . . .

. . . .

. . . .

Des anderen daags toen de bijzonderheid van het Aartsbisschoppelijk bezoek bekend werd onder het volk, waren er die daar zeiden: — „zie, die rijken hebben toch alles!” ja alles — wat geld kon aanbrengen, zelfs het

schavot onder zwart laken vermomd, zelfs de trappen met zachte wollen stoffe bekleed: de Podesta wist met wien hij te doen had — des Graven voet moest zich aan geene oneffenheid stooten, zijn oog door geen schrille kleur worden beleedigd; maar dat verhinderde niet dat hij den hals moest ontblooten om den doodelijken slag te ontvangen! — Toen die getroffen had, stegen er doffe kreten en weeklagten op uit het volk — Bologna begreep dat er een verlies was geleden, dat zich door 't gemis het best zou laten voelen.

Er werd eene lijkdienst voor Graaf Pepoli gevierd in de Kathedrale — en zijn lijk aan zijne weduwe gegeven om in de graftombe zijner vaderen ter ruste te leggen. Minganti bragt zijne *buste* in marmer, om daar op te stellen. „Het behoorde in brons te zijn! sprak hij met vochtige oogen, in gedenke van den magtigen wil die dit teeder en zwak ligchaam heeft bezield.

„De Graaf is gestorven als de waardigste zijner voorvaderen — als een held — ik, die zijne hand niet heb losgelaten dan in den uitersten oogenblik kan het getuigen! Hij heeft het volk gegroet hoffelijk en waardig, als een vorst bij eene blijde inkomst — en hij heeft zijne ziele Gode bevolen met de kalmte van een welverzekerd Christen!" berigtte hij de Gravin, die wel genoodzaakt was geweest de dienst en de hulpe aan te nemen van den kunstenaar, ondanks het onoverwinnelijk vooroordeel dat zij tegen hem had opgevat, maar die hem toch zeide bij hun laatste zamenzijn: „Messer Minganti! De Graaf heeft mij zekere verpligtingen opgelegd, zekere aanbevelingen gedaan omtrent de kunst en wie haar

oefenen; maar ik voele mij niet meer bekwaam die zelve te vervullen, sta mij toe, dat ik er U mede belaste, ik voor mij heb voor dit alles den lust en de geestdrift verloren!

— Signora! Ik verklaar mij dat zeer goed; U blijven daarbij andere pligten, sprak de beeldhouwer ernstig, ik voor mij zal van nu aan met *furia* werken! voegde hij er bij op een toon die wel iets overspannens had, en toen zij van hem ging, in diepe bedruktheid, maar toch met al de waardigheid eener vorstelijke weduwe, benevelde een wondere weemoed zijne forsche trekken terwijl hij haar nazag. Maar op eens plooide zich de sarcastische glimlach om zijne lippen en lichtte er een sombere gloed uit zijne geniale oogen, waar hij tot zich zelven sprak: „Gij hebt het immers altijd geweten dat zij geen kunstenaresse was!"

Neen zij was geene kunstenares! zij was eene vrouw wier harte behoefte had gehad aan liefde, en die nu niets meer verlangde dan zich geheel aan hare smart te wijden; maar juist dit werd haar door haren stand en betrekkingen ontzegd. Zij mogt zich niet afzonderen van de wereld zoo als zij verlangde. De Kardinaal-Aartsbisschop bemiddelde eene verzoening tusschen haar en de Venetiaansche familie; zij vertrok naar Venetie en de weduwe van Graaf Pepoli wie Sixtus V zelf hare *douairie* niet had kunnen onthouden, was nog te rijk en te belangwekkend, dan dat het haar gegund werd zich aan de ruste der vergetelheid over te geven: eene Italiaansche vrouw van dien rang is zelfs als weduwe niet meesteresse van zich zelve; daar waren nog naamdragers

van het huis Pepoli te Venetie, verwanten van Don Giovanni die geacht werden aanspraak te hebben om in de regten te treden van hunnen bloedverwant, en het oud en edel huis in stand te houden. Daar waren twee broeders: Don Giuseppe en Don Francesco, men liet de Gravin een jaar aan haren rouw, toen sprak men haar over dat huwelijk en liet haar de keuze. De Gravin betuigde dat beide haar gelijk onverschillig waren, waarop de Senator Morosini voor haar koos; vermoedelijk de waardigste van die beiden, hetgeen niet belette dat de schoone Venetiane het lot niet kon ontgaan, waarvoor zij scheen bestemd: een huwelijk zonder liefde.

Toch bleek het geen ongelukkig huwelijk; Donna Violante had de berusting van eene die veel heeft geleden, en die door het lijden ook veel heeft geleerd. Zij had met alle hare begoochelingen gebroken en zij had vrede. De hartstogtelijke jonkvrouw was eene stille kalme vrouw geworden, die het gewoel der wereld vermeed zoo veel haar rang het slechts veroorloofde, en die zelve hare kinderen opvoedde tot groot voordeel voor hunne vorming.

Na den dood van Sixtus V (1) die in 1590 overleed, keerde

(1) Ondanks alle buitengewone uitgaven waartoe de prachtige stichtingen die deze Paus had daargesteld hem noodzaakten, liet hij bij zijn sterven zeven millioen romeinsche dukaten na — als spaarpenning ten gebruike zijner opvolgers — eene overwinst van zijne bedrijvige vijfjarige regering — die ieders verbazing wekte. Die verbazing vermindert echter als men het *procedé* in aanmerking neemt, waardoor hij die verkreeg; behalve zijne veelvuldige

de familie Pepoli niet terstond naar Bologna terug. Urbanus de VII, zijn onmiddelijke opvolger, regeerde te kort om haar schadeloos te stellen voor het verlies dat zij geleden had door een stelsel dat hij als kardinaal niet had goedgekeurd. De Pausen, die na hem tot den Apostolischen Stoel kwamen, herinnerden zich maar naauwelijks de herkomst van *zekere* Bolognesche bezittingen, en als men hen op dit punt het geheugen verfrischte, gebruikten zij den stelregel dat hetgeen goed was geweest te nemen, ook goed moest zijn te behouden, en grondden hun regt daartoe op een verjaard bezit!

Dit duurde tot er een Paus ten zetel raakte door Venetiaanschen invloed gekozen en verwant aan het geslacht Pepoli.

Deze herstelde wat herstelbaar was, en vergoedde het onherstelbare door nieuwe eerbewijzen en waardigheden; maar het waren eerst de kleinzonen van Donna Violante, de achterneven van Don Giovanni Pepoli voor welke die vergoeding genietbaar werd; zij vestigden zich te Bologna, (ik zou niet durven verzekeren in het paleis hunner voorvaderen) maar toch, zij hebben er afstammelingen nagelaten, waaraan hoogstwaarschijnlijk de tegenwoordige Marchese Pepoli zijne afkomst dankt. Bij zulke antecedenten, zij het niet eens in zijne nàverwantschap, zij het alleen

---

afpersingen door regterlijke vonnissen, dreef hij ook de *Simonie* op zulke eene groote schaal, dat hooge ambten, nimmer te voren verkoopbaar gesteld, onder zijn bestuur aan den meestbiedende werden geveild. En deze Paus was een groot man en een Hervormer!

in de Geschiedenis zijner geboortestad, is het niet vreemd dat deze edelman mede eene krachtige hand sloeg aan de bevrijding der Bolognezen van het wereldlijk gezag des Pausen.

Wij voor ons wenschen hem daarop alle bedenkelijken zegen, maar wij betwijfelen of het Apostolisch gezag van den Roomschen Opperpriester wel van zoodanige hooggeestelijke natuur is, dat het zich zonder wereldsch gebied zal kunnen staande houden.

En wij vreezen dat de zich noemende Petrus kerk te veel op steen en op goud is gebouwd, te veel de schraging behoeft van stoffelijke kracht, om te kunnen blijven bestaan zonder deze. Zoo zij het vermogt, zou er geschied zijn, wat hare trouwste en schranderste voorstanders voor haar gedroomd hebben, hervorming *in* de kerk; maar is er niet veeleer instorting te vreezen bij al te plotselingen ommekeer? en wij gelooven niet dat de christenheid gebaat zoude zijn bij het plotseling en gewelddadig losspringen van alle zulke banden als de oude Kerk heeft gelegd... hoe dat ook zij, dàt Koningrijk dat geen zigtbare stedehouder op aarde behoeft, en welks onderdanen allen priesters zijn, dàt Koningrijk dat *niet* komt met uiterlijk gelaat maar dat leeft en werkt en wast *in* de harten van wie het vormen, zàl zich uitbreiden ondanks alle wereldgebeurtenissen, zelfs van die welke het tegenwerken, ja! alle wereldgebeurtenissen moeten zamenloopen om het te bevestigen. Het zal eens hemel en aarde beide omvangen, spijt werelddwingers en aardsche tirannen, en slechts hij, die, op welke wijze dan ook, hetzij in den Staat, hetzij in de Kerk, hetzij in de

kunst of in 't gezin aan dat Rijk medewerkt, zal hier op aarde geen ijdel werk hebben gedaan.

En Minganti? vraagt eene lezeres die er geen vrede mede heeft dat onze gedachten zulk eene wending hebben genomen, en zulk eene verre afdwaling.

— Ja! Minganti, — hij heeft het immers zelf gezegd, „hij zou werken met *furia* en hij heeft zeker woord gehouden; maar de roem is zoo min eene onvergankelijke bezitting als het geld, en hij die door zijne tijdgenooten een tweede Michel-Angelo werd genoemd, zou geheel vergeten zijn in onzen tijd, zoo zijn bronzen standbeeld van Gregorius XIII en een enkel woord van herinnering, door een zijner meer gelukkige leerlingen neergeschreven, zijn naam niet in gedachtenis had gehouden om dien tot ons over te brengen; maar dat is ook àl wat ons van hem is gebleven. Gelukkig had hij zijne eenige hope niet gesteld op de onsterfelijkheid van den kunstroem!

EINDE VAN HET DERDE EN LAATSTE DEEL.

13

